

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

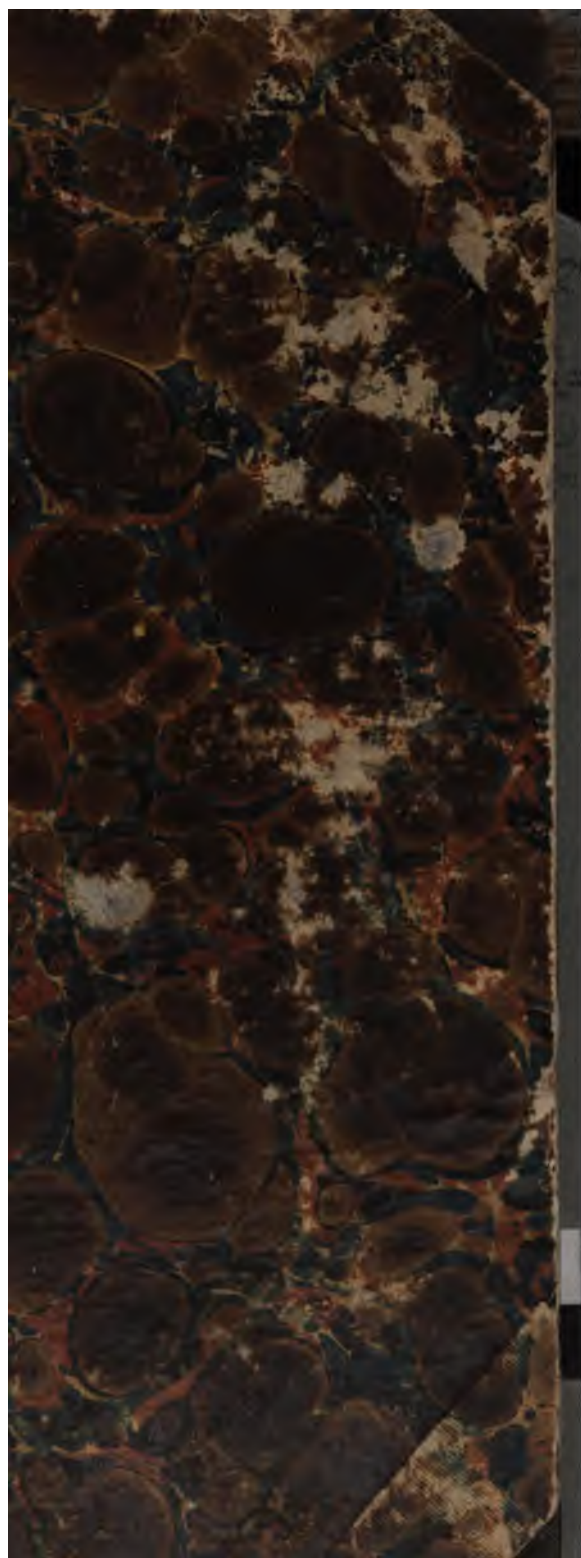
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

5 of port.

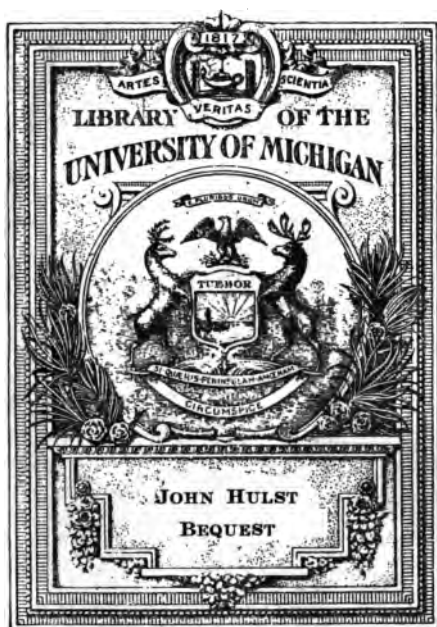
P. C. H. v. d. A. met port.

Heesen

Abrahami

Abrahami

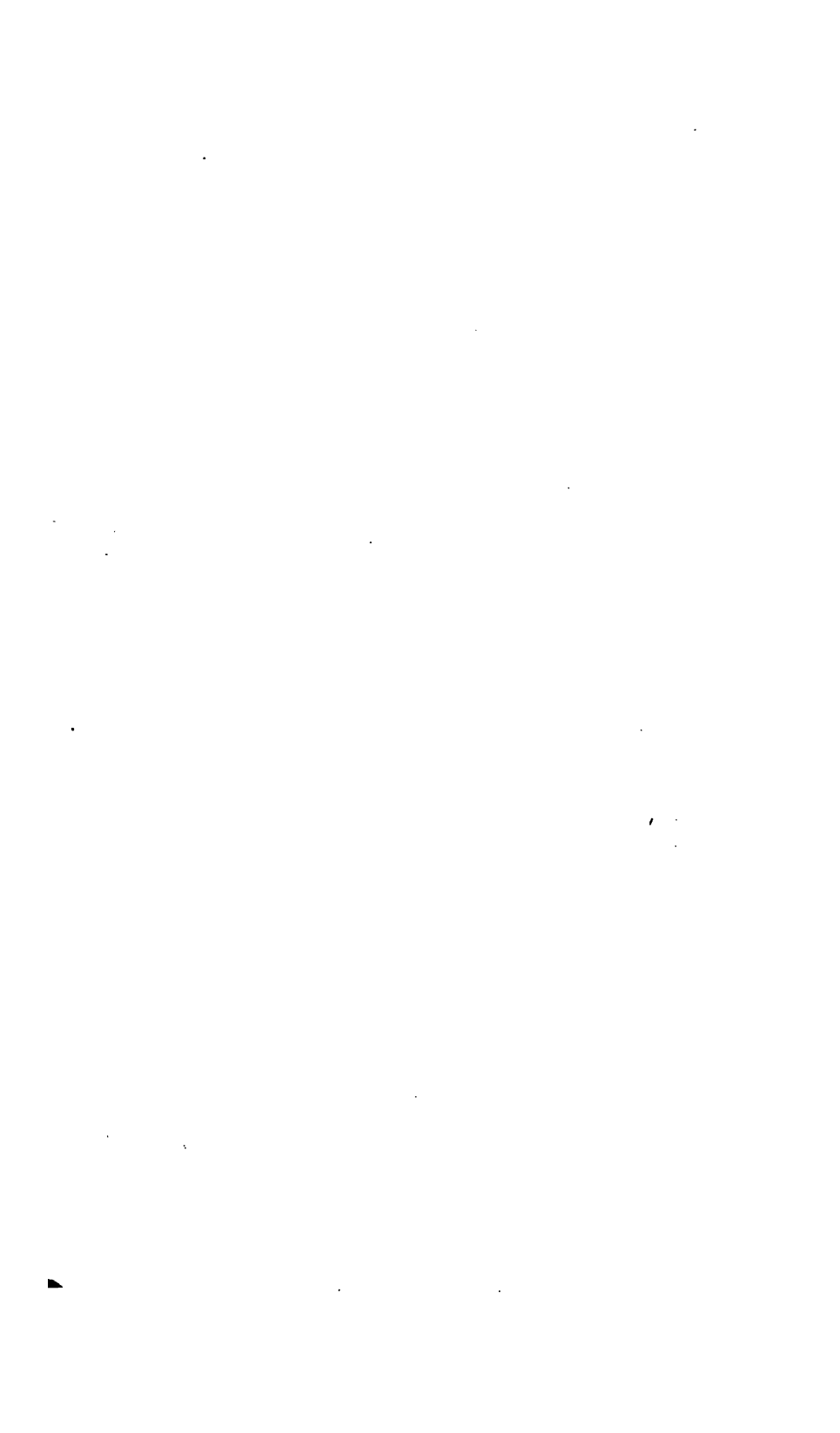
Adams

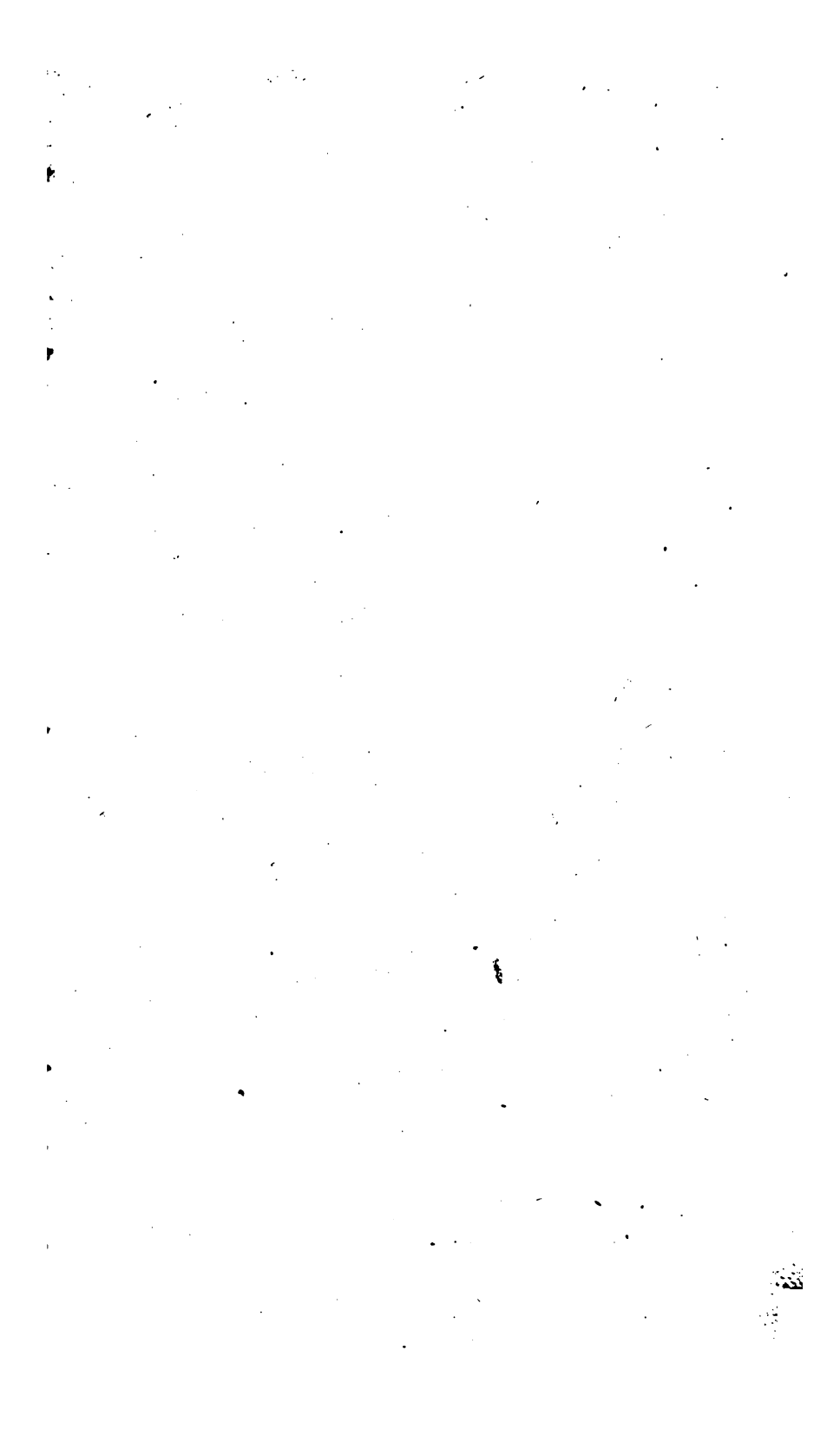
L de Jony

O. Jany?

CT
1143
C44
V.I

VOORBERIGT

VAN DEN

SCHRIJVER.

De himmel betwiste waarheid van het gezag door den Franschen Schrijver GOUCEY, in aanbeveling nemende, en de mijne makende: dat, namelijk, ieder Burger onwederfprekelijk verplicht is, voor zijn Vaderland werkzaam te zijn, een ieder naar mate van de goyen die hij heeft ontvangen; en zijne voorbeschikking; bewoog mij al terstond, toen ik na enen arbeid van ruim 25 jaren, in 1793 het door mij geheel verbeterd en meer dan twee derde vermeerderd *Algemeen Huishoudelijk Woordenboek* van N. CHOMEL, benevens het *Vervolg* daar van, te samen XVI boekdelen in groot 4to. uitmakende, volledig zag; welk werk; het is waar, al mijn ledigen tijd in het genoemde tijdvak heeft weggenomen; doch op end allezinta aangename wijze; want ik heb het genoeg gemaakt, dat het niet genoegzaam algemeen goedkeuring is ontvangen; het welk inzonderheid uit het sterk vertier daar van blijkt, doordien de 7 eerste Deelen; het eigentlijke werk uitmakende, waar op ruim 1500 exemplaren zijn gedrukt, op een niet noemenswaardig getal van enige weinigen, ge-

VI V O O R B E R I G T

heel zijn uitverkogt; en, dat offchoon het *Vervolg* uit negen Delen bestaande, in een min gunstiger tijdvak voor het beoefenen van zoodanige kunsten en wetenschappen welke daar in worden verhandeld, is uitgekomen; dewijl een ieder weet, dat ons Gemebest toen door opeengestapelde schokken en omwentelingen, zodanig wierdt beroerd, dat het meer dan eens naar zijnen val scheen te vallen, en dus weinig lust liet om werken van dezen aart te lezen, en de tijd, dien men nog aan de lectuur gunde, verflonden wierdt; met het doorlopen van de menigte schriften, die 'er over de gebeurtenissen van het Vaderland in 't licht kwamen; met dit al zeg ik, de ~~omstandigheden in acht genomen~~, heeft dit werk een ~~nodig~~ goed ~~sen~~ gehad, en wordt om deszels belangrijkheid: (ingevolge het getuigenis van de Schrijvers der *Algemeene Vaderlandse Letteroeffeningen*, die der *Nederlandse Bibliotheek* en van de *Boekzaal*, in de veelvuldige uittrekzels, welke die tijdschrijvers daar van hebben gegeven,) nog dikwils begeerd. Ik was zeg ik al terstond bedagt, om een ander werk op het touw te zetten, ten einde den ledigen tijd, dien mij mijne overige bezigheden gunden; op ene nuttige en teffens voor mij leerzame wijze aan te vullen. Mijne gedachten bepaalden zig toen als het meeste met mijne verkregen kundigheden overeenkomende, op het vak der Geschiedenis; en wel op dat gedeelte, dat van de welk men *Biographie* gewoon is te noemen, en zoodanige Mannen doet kennen, die in welken een kring ook, nuttig aan de Maatschappij zijn geweest; of wel in enig belang uitgemunt hebben. Dan daar dit vak in zijn geheel genomen, een onbepaald ruim veld oplevert; beperkte ik mijn voornemen alleen tot dat gedeelte

daar

daar van, het welk de *Nederlanden* in 't algemeen, en wel ons Gemeenebest in 't bijzonder betreft; en hier toe bepaalde ik mij zo veel te liever, doordien 'er geen opzettelijk werk, over dit onderwerp, in de nederduitse taal voor handen is. Dit nu heeft aanleiding gegeven, tot het vervaardigen van mijn *Biographisch Woordenboek der Nederlanden*, waar van dit thans in 't licht gegevene Deel, nog door eischen staat gevolgd te worden, waar van het tweede Deel reeds ter pers is, en de overigen elkander en zo spoedig ene nauwkeurige uitvoering toelaat, zullen volgen: deze zullen dan te samen, een zo veel mogelijk volledige beschrijving van de levens der voornaamste Staatsmannen, Krijgshelden, Geleerden in allerlei takken van wetenschappen, Kunstenaars, Digtters enz. die in de *Nederlanden* of geboren zijn, of door inwoning als anderzints betrekking tot deze landen gehad hebben, bevatten; waar bij al veeltijds de karakterschetzen gevoegd staan te worden, benevens de opteeling der werken die wij aan hun vernuft of geleerdheid zijn verschuldigd; als mede, de aanwijzing der Schrijvers, die van hun hebben gehandeld.

Dan in de uitvoering van dit ontwerp, wierdt ik vertraagd, door den arbeid welken ik intussen reeds in 1787 hadt ter hand genomen, met het byeenzamelen van een gaants magazijn Staats en andere belangrijke stukken, welke dit zo merkwaardig tijdstip tot op het laatst van 't jaar 1794, voor onze Nederlandse gebeurtenissen opleverde, en het welk onder den titel van: *Verzameling van Plakaten, Resoluties en andere authentieke Stukken, betrekking hebbende tot de gewichtige Gebeurtenissen, in de maand September 1787, bevoeren en vervolgens in het Gemeenebest der Ver-*

VIII V O O R B E R I G T

eerste Nederlanden voorgevallen, eene bundel van 50 Delen in groot 8vo. bevat, benevens nog drie andere Delen, onder de benaming van *Nieuwe Verzameling* enz., begrijpende dit laatste, de merkwaardigste stukken gedurende den jongsten oorlog door dit Gemeenebest gevoerd, tot genoegzaam op de laatste revolutie toe, in het begin van 1795 voorgevallen: hier op liet ik volgen zes Delen Registers, waar van de beide eersten, een alphabetische aanwijzing behelzen, van alle de Personen en Zaken in de 50 Delen van dit Werk voorkomende; en de vier overigen, een beredeneerd Register ingevolge de orde des tijds, zo wel over de 50 Delen van de *Verzameling* als de 3 Delen van de *Nieuwe Verzameling*, makende dus dit Werk in zijn geheel uit 59 Delen. De moeite en onbegrijpelijke arbeid diën mij het bijeendragen van het Werk zelve, doch wel inzonderheid het vervaardigen der Registers heeft veroorzaakt, kan alleen opgewogen worden door de goedkeuring met welke zij zijn ontvangen, en het nut dat daar uit is voortgevloeid, om namentlijk van dit Werk een dienstig gebruik te kunnen maken, dat zonder dit hulpmiddel genoegzaam ondoenlijk was.

Deze taak wederom afgedaan zijnde, wierdt ik op nieuw verhinderd, aan mijn ontworpen plan te beginnen, doordien de kundige Vertalers van het nuttige en door het publiek zo gunstig ontvangene Werk, genaamd: *Natuur- en Zedekundige beschouwing der Aarde en van hare Bewoonders: gevolgd naar het Hoogduits van J. F. ZÖLLNER en J. S. LANGE*, het welk zij met keurige aanmerkingen hebben verrijkt, geen lust of tijd hadden, om een zo noodzaaklijk Register daar op te maken; zulks bewoog mij om ook die lastige taak voor mijne rekening te nemen, en dat

dat gene te vervaardigen, het welk 't XI Deel van dit Werk uitmaakt, onder den tijtel van: *Kort begrip, of beredeneerd Register over het gantsche Werk enz.* Ook van dezen lastigen arbeid, genoot ik ene ruime beloning; eensdeels door het genoeg en met welke het door de bezitters van het Werk wierdt ontvangen; en ten anderen, door het allergunstigst bericht, welk 'er in de *Vaderlandsche Bibliotheek* over werd gegeven; en het voor mij al te vleijend oordeel, welk de Schrijvers der *Boekzaal* van 1796 bl. 272—281 'er over velden; getuigende zij daar van onder anderen:

„ Deze *Bladwijzer* is geen gemene *Bladwijzer*. Hij
 „ behelst niet slechts ene korte, zeer gebrekkige,
 „ dikwils bijkans onverstaanbare optelling van enige
 „ voorname zaken, maar zelfs een kort begrip van
 „ het gehele Werk. De idten in het Werk vervat,
 „ zijn 'er niet ten halven, en zo, dat men 'er naar
 „ gissen, naar raden moet, in opgegeven, maar zij
 „ komen 'er geheel ontwikkeld, duidelijk en ver-
 „ staanbaar voorgesteld in voor. Hierom mag deze
 „ *Bladwijzer*, zonder enige de minste grootpraak,
 „ met alle regt, een *beredeneerd Register over de tien*
 „ *Delen van dit Werk* genaamd worden. Het is een
 „ *Bladwijzer*, daar men weinige of geen weergae van
 „ heeft. Hij kan en mag voortaan billijk, tot een
 „ voorbeeld van een goeden en bruikbaren *Bladwij-*
 „ *zer* aangeprezen en gebruikt worden. De Opstel-
 „ lers, denkelsjk dezelve als de Vertalers (*), heb-
 „ ben 'er zekerlijk grote moeite en veel tijd aan
 „ te koste gelegd, maar zij hebben 'er ook ere van,
 „ en

(*) De *Boekzaal* schrijft dwaalt ten aanzien van deze gissing, doordien niet de Vertalers (zo als boven reeds is gezegd,) maar de Schrijver dezer *Biographie*, dit Register heeft vervaardigd.

„en de goedkeuring van alle kundige liefhebbers.” Terwijl de Schrijvers den *Letteroeffeningen*, ’er onder anderen van zeggen: „De vervaardiger (van dit „Register), heeft een moeilĳk werk verrigt, en „zig, om in den stijl van den dag te ſchrijven, ver- „diend gemaakt bij de lezers en gebruikers van dit „Werk.”

Minder gunſtig was de beoirdeling der Schrijvers van de *Vaderlandſe Bibliotheek*, over het Werk hij mij en onder mijn opzigt vervolgens gedrukt, voer- rende tot tijtel: *Land- en Stad-Bibliotheek; beſtaande in ene keurige Verzameling van belangrijke Geſchiede- niſſen, Karakterſchetsen van voornamelyk en andere Perſo- naadien, ſnedige Gezegdens, en wetomaatdige Anek- doten*. Door een Gezeſſchap, onder de zinspreuk *UTILI- PULCI*. Want de Recenſent daar van, zonder de minſte aanhalig tot bewijs van zijne kwaadaartige oordeelvelling aan te voeren, verwijst het ſlegts met dit zo beſliſſend vonnis: „als niet waardig om ge- „lezen te worden, en dat hij geen een enkele A- „nekdote daar in heeft gevonden, waardig om den „lezer mede te delen” enz. Het is hier de plaats niet om aan te tonen, hoe ongegrond en partijdig die Burger ten aanzien van dit Werk hebbe gehandeld, noch welke beweegreden hem hier toe in werking heeft gebragt; het een en ander wordt geſpaart tot de uitgave van het VII Deel dezes Werks, dat bin- nen kort ſtaat in ’t licht gegeven te worden. En ſchoon het vertier van dit boek door die allezints on- gegronde beoirdeling niet weinig is gekrenkt, vindt het met dit al nog zijne Begunſtigers, en ’er is ſtoffe ten overvloede voor handen, om nog enige Delen te laten volgen, waar in een goed aantal Anekdoten zul- len geplaatst worden, die nimmer het licht hebben ge-

gezien, en anderen, die niet dan zeer zeldzaam en dikwils zeer gebrekkig zijn verhaald.

Dan wij keren van dezen uitslap te rug tot onze *Biographie*, over welker behandeling ik mij verplicht reken, aan mijne lezers dit volgende verslag te geven.

Tot het samenstellen daar van, zijn twee middelen te maat genomen; gedrukte werken namelijk van verschillende aart, waar van straks nader; en medegedeelde Berigten van de zodanigen, die zig niet onttrekken, om tot uitbreiding van dit zo nuttig en teffens vermakenlijk vak der Geschiedenissen behulpzaam te zijn, en licht bij te zetten: weinigen, ja zeer weinigen, die ik hier toe bij monde of brieven verzogt hebbe, zijn hulverig geweest om mij de verzogte ophelderingen mede te delen; ja ik heb zelfs het genoege gehadt, twee door hunne geleerdheid beroemde Mannen te ontmoeten, die mij niet alleen zeer bereidvaardig verscheidene aanmerkenswaardige Anekdoten hebben medegedeeld; welke een helder licht bijzetten ten aanzien van de karakters van verscheidene personen; maar mij ook teffens hunne aanzienlijke Boekerijen op ene verplichtende wijze ten gebruike hebben aangeboden: alle hulpmiddelen, welke gevoegd, bij die welke ik van de zodanigen verwagte, welke prijs stellen om aan nuttige ondernemingen de hand te bieden en geleerdheid te bevorderen, en ik bij dezen op het vriendelijkste uitroedige, om tot dit belangrijke vak der Geschiedenis dat gene te willen bijdragen, het welk tot ontdekking der deugden en luister van hunne voorouders of andere naastbestaanden kan verstrekken, of ook tot mededeling van berigten over loffelijke daden van Staatsmannen, Krijgslieden, Geleerden,

Kon-

XII V O O R B E R I G T

Konstenaars enz., ten einde door middel van deze *Biographie*, zodanige nuttige wemens te doen kennen, aan de vergetelheid te onttrekken, en hunne gedagtenis tot de late nakomelingschap over te voeren; geeft mij gegronde hoop, om in mijn voorgenomen taak te zullen slagen:

Voorts berigte ik op het vespoot van den *Leuxen-*
sen Hoogleraar PAQUOT, dat men reeds voor ruim
derdehalve eeuw een begin heeft gemaakt, om de let-
terkundige geschiedenis van de *Nederlandse Provin-*
tien te beschrijven: GÉRARD GELDENHAUER, be-
kend onder den naam van NOVOMAGUS, gaf immers
al in 1533, ene geschiedenis van *Holland* in 't licht,
waar in hij het naamregister der Schrijvers van die
landstreek heeft ingeweven. In de beschrijving der
Nederlanden door L. GUICCIARDIN, waar van de
eerste druk in 1567 uitkwam, ontmoet men ene kor-
te lofspraak van de geleerde Mannen; welke ieder
stad van dit Gemeenebest, in het bijzonder heeft
voortgebracht. In 1581 gaf KORNELIS CALLIDIUS
een naamregister uit, van de voornaamste Schrijvers
die *Duitsland* zedert den aanvang van de XVIde
euw, tot op zijnen tijd toe verligt hebben, en plaat-
ste onder dat getal zodanige Schrijvers, welke in
de *Nederlanden* zijn geboren; dit zelve heeft TRI-
THEMIUS voor hem gedaan, en zedert is zulks nog
te werk gesteld door MELCHIOR ADAM, wiens werk
egter van vrij meer aanbelang is, dan dat van CALLI-
DIUS. SUFFRIDUS PETRI, deed in 1598 op ene meer
bijzondere wijze de *Friesse* Schrijvers kennen, en
niettegenstaande zijne dwalingen en vooringenomen-
heid, ten aanzien van de oudheid der *Friesse* natie,
gevoegd bij zijne andere gebreken, kan men hem
egter met geen recht den roem ontzeggen, van de
cete

eerste Schrijver te zijn geweest, welke dit vak met enige nauwkeurigheid behandeld heeft, PANCRACTIUS VAN CASTRICOM, gaf in 1601 ene lijst der *Hollandse* Schrijvers uit, die wel talrijker, maar egter even schraal als die van GELDENHAUER is. GOUDHOVEN heeft iets uitgebreider over de Geschiedschrijvers der *Verenigde Nederlanden* gehandeld, in zijne *Kronijk van Holland*, die voor de eerstemaal in 1620 het licht zag, vervolgens in 1636 met verbeteringen herdrukt is, en nogmaals met aanzienlijke vermeerderingen in 1685, door Mr. SIMON VAN LEEUWEN, onder den titel van *Batavia illustrata*, ofte *Verhandelingen van den oorspronk/ boezgaan/ zeden/ zede/ staat en godsdienst van Oud-Batavien/ enz.* is in 't licht gegeven. ALBERT MIRÆUS, beoog nog groter veld in zijne lofspraken van 100 nederduitse Schrijvers, die hij op het voetspoor van PAULUS JOVIUS ontwierp, en in 1602 der wereld mededeelde. Van weinig belang is de *Bibliothèque sacrée* van GUILLAUME GAZET in 1610 gedrukt, zo wel als de naamlijst der Schrijvers van *Artois*, gevoegd bij de *Chronique Belgique* van FERRI DE LOCAN, in 1616 uitgegeven. Ten aanzien van de levens der eerste Profesoren van het Hogeschool te *Leiden*, vindt men vrij nauwkeurige beschrijvingen in de *Academia Lejdenfis*, welke in 1614 uitkwam, en tot op het jaar 1625, door den beroemden MEURJUS is vervolgd.

VALERIUS ANDREAS en FRANCISCUS SWEERTIUS, zijn de eersten, die opzettelijk ondernomen hebben, elk ene volledige Boekzaal der Schrijvers van de zeventien *Nederlandsche Provinciën* te vervaardigen. Die van VALERIUS ANDREAS kwam in 1623, en die van SWEERTIUS in 1628 in 't licht; hun ontwerp was vrij
na

XIV V O R B E R I G T

na aan elkanderen verwant; ook maakte de tweede gebruik van de nasporingen des eersten, en voegde 'er aanmerkelijk bij; VALERIUS ANDREAS, nam op zijne beurt den arbeid van zijnen mededinger te baat, deedt nieuwe ontdekkingen, vondt hulp in de voorlichtingen van sommige geleerde Mannen, die met enen warmen ijver voor den roem van hunne natie waren bezielde; maakte op ene nuttige wijze gebruik van enige boeken, die zederd de uitgave van het werk van SWEERTIUS het licht zagen, en bevondt zig door deze verenigde hulpmiddelen in staat, zijne *Bibliotheca Belgica*, met meer dan twee derde vermeerderd, in 1643, in 4to. op nieuw het licht te doen zien. Dit werk, het uitgebreidste, nauwkeurigste en best in orde geschikte, 't welk tot dien tijd toe te voorschijn is gekomen, verzwolg genoegzaam al het nuttige, 't welk SANDERUS over *Flamanderen* hadt medegedeeld, insgelijks dat van M. Z. BOXHORN over 't graavschap van *Holland*, en FILIPS LE BRASSEUR over 't gewest van *Henegouwen*; het eerste in 1624, het tweede in 1632, en het derde in 1637 en 1640 uitgekomen. VALERIUS ANDREAS gaf nog in 1650 in 't licht, een *Dagregister van het Hoge school te Leuven*, waar van hij reeds lang te voren, een kort ontwerp hadt medegedeeld. Nog hadt men in dat zelve jaar aan HENNINIUS, de uitgave van het leven der *Groninger Profesoren* te danken, die vrij volledig zijn behandeld, en een tijdvak van 35 jaren beslaan.

.. In 1701 gaf de *Katwijkse* Kerkleeraar ADRIAAN PARS, uit: *Index Batavus* of *Naamrol van de Bataafse en Hollandse Schrijvers* van JULIUS CAESAR af, tot deze tijden toe. Deze letterarbeid bevat over de 300 Schrijvers, van ieder van welken hij de werken opnoemt,

noemt, en deentijd aanwilt waarvoor zij geschreven of gebloed hebben. Niet zonder nut zullen de liefhebbers der Batavische letterkunde, dit net geschreven werk raadplegen, en 'er niet zeldzaam bijzonderheden in aantreffen, die zij niet dan na vlijtig opsporen bij andere Schrijvers zouden opdelen.

Verder dien tijd, met uitzondering egter van enige *Hollandse* tijdschriften, zo als inzonderheid de *Hollandse* en *Europische Mercuriusen*, en de levens van sommige Geleerden, Staatsmannen, Helden en Koninkenaars, gevoegd bij de menigvuldige beschrijvingen die van onze *Nederlandse* en inzonderheid *Hollandse* steden het licht zien; ik 'er weinig als niets van aangehang gedrukt, over de letterkundige geschiedenis van ons vaderland, tot op het jaar 1714, toen VAN HUSSSEN bij zijne *Batavia Sacra*, de verkorte en tevens weinig nauwkeurige levensbeschrijvingen van de Kerkelijke Schrijvers der *Verenigde Nederlanden* voegde. Dit Werk, met uitvoerige aantekeningen, vermeerderd door H. VAN RHYN, is in 1726 uit het latijn vertaald, in 6 Delen in folio en in 20 Delen in gr. octavo gedrukt, en uitgegeven onder den titel van: *Kerkelijke Historie en Oudheden der zeven Vereenigde Provinciën / behelzende de levens van onze eerste Beloofsverbondigers / mitsgaders van de Utrechtsche Bisschoppen / en van de voornaamste Personen / die hier te Lande in geleerdheid of heilichheid hebben uitgemunt enz.* door H. VAN HUSSSEN; in 't. nederduitsch overgezet en met aantekeningen opgeheldert / door H. VAN RHYN; waar hij nog is gevoegd / ene herhandeling over het Geld / zijn oorspronk / gewigt / waarde / grote en gedaante / door FRANS VAN MIERIS, enz. In 1719, plaatte DE JONGHE bij zijn *Belgium Dominicanum*, de levens der Geestelijken van zijne Orden,

XVI V O O R B E R I G T

den, gevoegd bij die van de provincie, waar in hij was huisvestende. Hij hadt reeds van de *Dominikanen* welke zich in de *Verenigde Nederlanden* bevinden, gewaagd, in de *Desolata Batavia Dominicana*. In 1728 gaf ADRIAAN VAN CATTENBURG, een zeer schraal naamregister uit, van de Schrijvers der *Remonstrantse Geloofsbekijdenis*; voorts deelde PIETER DE LA RUE in 1734 mede: *Orientaal Zeeland/ behattende in zig de Schrijvers/ Geschieden en Kunstenars/ uit dien staat geboortig/ met bijgehoegde levensberhaal onder dezelve*; en in 1736: *Streekkundig en heldhaftig Zeeland/ behattende in zig de bermaardste Mannen van staat en oorlog/ die daar uit voortgesproten zijn*. Deze beide boekdelen in 4to., schoon op verre na niet volledig, zijn egter gants niet te verachten, en verdienen in den rang van de nuttige letterkundige schriften van dien aart, ene plaats te bekleden. In 1738 gaf de Heer KASPAR BURMAN uit: *Trajectum eruditum*, het welk alle de Geleerden en Schrijvers bevat, welke in de provincie van *Utrecht* zijn geboren, of 'er in gehuisvest hebben, benevens dierzelver levensbeschrijvingen, lotgevallen en schriften; zijnde een verdienstelijk werk, dat aan zijne bedoeling ten groten deele beantwoord. Van den zelvden Schrijver heeft men nog in 't nederdults, in 3 delen in gr. 8vo.: *Utrechtse Jaarboeken van de vijftiende eeuw/ behattende het merckwaardige in het Geslacht/ en voornamelijk in de stad Utrecht/ zedert den jare 1402/ en berhoegens voortgeballen*. Hier in ontmoet men vele bijzonderheden, die tot opheldering der levens van verscheidene voorname Mannen van dit gewest verstreken. Schoon van gering belang, dient hier egter niet vergeten, een soort van *Kalendarium* of Almanach door enen PIETER DE SWERT uitgegeven; het

het welk, behalven een schraal register van omtrent 400 kerkelijke Geschiedschrijvers van de *Verenigde Nederlanden*, niets bevat, dat deszelfs aanprijzing waardig maakt.

Van ongemeen meerder nut en waarde dan dit laatste, is het schone werk van J. F. FORRENS, Aartsdiaken te *Mechelen*, het welk hij in 1739 in twee Delen in gr. 4to. uitgaf, en getiteld is: *Bibliotheca Belgica, sive virorum in Belgio vita, scriptisque illustrium catalogus, librorumque nomenclatura* &c. Dit werk bevat eigenlijk ene vernieuwde uitgave van de Bibliotheken van VALERIUS ANDREAS, ALB. MIRAEUS en FRANCISCUS SWEERTIUS, met bijna 500 artikels vermeerderd, en vervolgd tot omtrent het jaar 1680. Behalven deze aanvulling, heeft de Schrijver aanzienlijke verbeteringen en bijdragen gevoegd, tot de artikels bij zijne Schrijvers bevat. Ook plaatste hij in zijn werk al wat hij bij anderen van zijne gading vindt, en voegde hij dit alles zijne eigene waarnemingen, en die welke hem door enige Geleerden verschaft wierden; als onder anderen, van de Hr. DAKES Doktor te *Leuven*, HOYNCK VAN PAPENDRECHT, een geleerd Kanunnik te *Mechelen* en M. SMYERS, Schilder in die zelve stad. Ook verbeterde hij sommige fouten door VAL. ANDREAS begaan; dan met dit al, heeft FORRENS somtijds zijn origineel willen verbeteren, daar geen gebreken waren; en daar hij ook een groot aantal artikels weggelaten, die hij er hadt dienen bij te voegen, ja hij heeft niet zeldzaam flikkeringen van waarschijnlijkheid voor geschiedkundige waarheden aangezien, en ons dikwils zijne gadingen voor daadzaken in handen gestopt.

Na het werk van FORRENS, is er mijns wetens niets van belang uitgekomen, betrekkelijk het onderwerp
** dat

het Werk een tweede, en van het eerste Deel een derde druk is in 't licht gegeven, die verre de vorige in staatigheid overtreft.

In 1773 kwam het eerste deel te voorschijn, van het onschatbaar nuttig werk des Utrechtsen Hoogleraar, CHRISTOPHORUS SAXE, tot opschrift hebbende: *Onomasticon literarium, sive Nomenclator historico-criticus praestantissimorum omnis aetatis, populi, artiumque formula scriptorum. Item, Monumentorum maxime illustratum, ab orbe condito usque ad saeculi, quod vivimus, tempora digestus, et verisimilibus, quantum fieri potuit, annorum notis accommodatus.* Welk eerste deel nog door dien kundigen Geleerden met zes andere delen is agetervolg, waar van het laatste, waar mede het werk volledig is, in 1790 is nitgekomen, en een geheel op leverd, 't welk met een onvermoeiden arbeid en diepdringende oirdeekunde is samengesteld. Dit werk baant volkomen den weg, voor den genen die lust en bekwaamheid heeft, omene *algemene Biographie* samen te stellen. Ook moet ik rondborstigt behjden, dat het mij nimmer gelukt zoude zijn, zonder behulp hier van, mijne *Biographie van de Nederlanden* in die vorm te gieten, als ik het eerste Deel daar van nu uitgeve. Men ontmoet in het werk van dezen Hoogleraar, een veiligen leidzman, die niet alleen op het regte Ipoor helpt, de bijwegen doet vermijden, maar teffens oók de beste bronnen aanwijst waar uit men veilig kan scheppen.

Van zeer veel nut is mij ook geweest, de *Dictionnaire Historique & Critique*, van den geleerden en vernuftigen P. BAYLE, waar in men ongemeen schoone artikels aantreft, die tot de *Biographie der Nederlanden* betrekking hebben, in die van J. G. DE CHAUMONTÉ, strekkende tot een vervolg van BAYLE in 1750 uit-

uitgegeven, bestaande even als dit IV Deel in folio, vondt ik minder voorraad tot mijn ontwerp, doch tegter nog al verscheidene artikels daar ik gebruik van heb kunnen maken; van minder belang was voor mijnen arbeid, de *Dictionaire van PROSPER MARCHAND*; en, deerlijk vondt ik mij misleid, in het doorsnuffelen van de *Encyclopedie, ou. Dictionnaire universel raisonné des connoissances humaines*; waar uit ik een gantsen schat voor mijn ontwerp dagt op te delven: doordien in dit omflagtigewerk; ten minsten in den druk van *Yverdon*, dien ik mij hebbe aangeschaft, en 56 lijxige boekdelen in gr. 4to. beslaat, weinig en dat nog zeer gebrekkig over de *Biographie der Nederlanden* heb aangetroffen. Van meerder nut is mij geweest, de kleine *Dictionnaire historique, anecdotes & extraits remarquables des Hommes illustres*, Paris 1769, 3 tom. in 8vo.; als mede het schone werk van *PERE NICERON: Mémoires pour servir à l'Histoire des Hommes illustres dans la République des Lettres, avec un Catalogue raisonné de leurs ouvrages*, 43 delen in 8vo.; dat van *BAILLET, Jugemens des savans sur les principaux ouvrages des Auteurs, Nouvelle édition revue, corrigée & augmentée par Mr. DE LA MONNAYE*, Amst. 1725. in 8 delen gr. 4to.; *Mémoires concernant les vies & les ouvrages de plusieurs Modernes, celebres dans la République des Lettres, par Mr. ANCILLON, l'un des membres de la Société Royale de Berlin*, Amst. 1709; En om hier nog een bij te volgen, de Boekgaaf der geleerde *Wetel*; daar ik met veel moeite en zware kosten, een compleet exemplaar van hebbe bekomen; en waaruitomens, inzonderheid in derzelver XXXII eerste deel, door *RANUS, SEWEL en VAN CAUVAREN* uitgegeven, uitnuntende uitstekende van de beste werken der Geleerden van huijden tijd; ook

moet

XXII V O O R B E R I G T

moet. In de overige delen van dit uitgebreide werk, vindt men behalven de uittreksels van Boeken en het dagelijks voorvallend Kerknieuws, een menigte levensbeschrijvingen van Kerkleraren, waar van de meesten behalven dat zij weinig om 't lijf hebben, veeltijds met zulke uitbundige en laffe lofsuitingen zijn opgesmukt, en niet zelden ene aaneenschakeling van nietige bijzonderheden bevatten; dat hoe weinig gebruik ik 'er ook in dit eerste Deel van hebbe gemaakt, die ten aanzien van de volgende delen nog spaarzamer door mij zal gebezigd worden; en ik in 't vervolg geheel van geene Predikanten nog Leraars van andere gezindheden gewag zal maken; dan die door 't uitgeven van hunne lettervrugten, of door andere merkwaardige bijzonderheden, aanspraak hebben, dat hunne namen voor de vergetelheid bewaard blijven.

Behalven deze opgenoemden, heb ik ook van een groot aantal andere Boeken tot het samenstellen van dit werk gebruik gemaakt; die wilde ik 'er alle de tijtels van afschrijven, dit Voorberigt gedeeltelijk in een Catalogus stond te herscheppen: ook zou het behalven dat nuttelooz werk zijn, doordien ik in navolging van den Hoogleeraar C. Saxe, zorgvuldig in acht genomen hebbe, om aan het slot van ieder Artikel, de Schrijvers niet alleen te melden die ik geraadpleegd hebbe, maar 'er zelfs nog anderen bij te voegen, tot gebruik van wettgierigen, die uitgebreider onderrigt verlangen. Artikels waar bij men geene Schrijvers gemeld vindt, zijn uit Handschriften of Aanteekeningen onder mij berustende, en op welkers echtheid ik volkomen kan vertrouwen, of wel uit medegedeelde Berigten van Geleerden en andere Personen, die prijs stellen in het bevorderen van nuttige ondernemingen, vervaardigd. Niet

Niet alleen zal men in dit eerste Deel reeds vele levensschetsen aantreffen, die nimmer in het nederduits zijn gemeen gemaakt, maar zelfs een aantal zodanigen, waar van geen aaneengeschakeld verhaal bij enig ander Schrijver in een vreemde taal te vinden. Uit dit gezegde moet men egter niet afleiden, dat ik de zotte verwaandheid koester, mij te verbeelden, dat ik iets volledig zoude hebben voorgebragt, of dat dit werk in alle opzigten aan geene verbeteringen, ja zelfs aanzienlijke verbeteringen zoude onderhevig zijn; ik kenne de nietwaardigheid van mijne eigene kragten te wel en daar bij de geringheid van mijne kundigheden, om hier zelfs een ogenblik aan te twijffelen; alleen is mijn oogmerk maar, om hier door aan te duiden, dat ik zonder mij aan groot-spraak schuldig te maken, kan zeggen: „ dat ik in „ dit vak van nederduitse letterkunde, een merklij- „ ke stap verder ben gevorderd, dan iemand van „ mijne voorgangers; en dat mijn voorbeeld, lie- „ kwamer Mannen tot ene drijfveer kan versprekken, „ om iets beter en dat meer volledig is, ten aanzien „ van dezen tak der Geschiedenis, aan hunne land- „ genoten mede te delen.“

In vele mijner opstellen zal men bevinden, dat ik doorgaans getragt hebbe na te volgen, de handelwijze die PLUTARCHUS in agt nam, en door zijnen levensbeschrijver ons wordt verhaalt, hier in te hebben bestaan: „ Hij verheft, zo veel hij kan, de uitmun- „ tende daden der grote Mannen: en belangende „ hunne gebreken, gewaagt hij daar van niet, dan „ voor zo verre dit nodig is, om de gelijkenis van „ hun afbeeldzel te bewaren; en hij geeft zig geene „ moeite om daar van in zijn Geschiedverhaal een „ nauwkeurig verflag te doen; des loopt hij 'er ligt-

„kent over heen; spartende als het ware, de arme
 „menscheelijke nature, uit medelijden met derzelver
 „zwakheid, welke hem niet toeliet een geheel vol-
 „maakt origineel voor den dag te brengen, het geen
 „men god mogen nemen voor een model van vol-
 „maakte schoonheid, deugd en wijsheid.” (*)

Ik zoude verscheidene voorbeelden tot staving dat
 ik deze guldene les heb zoeken na te volgen, kunnen
 aanvoeren, doch zal mij enkel bepalen tot dat der
 levenschets van den onsterffelijken Hoogleraar PE-
 TRUS CAMPER, in een volgend deel van dit werk door
 mij geplaatst. Hier schetse ik met zulke levendtref-
 fende kleuren als mij doenlijk is, de wondervolle be-
 gaaftheden en deugden van dien groten Man, zijne
 menslievendheid, meewaardige deelneming in het lot
 zijner Natuurgenoten, aan wien de konst hem geene
 middelen aan de hand gaf om hun leed te verzagten,
 of hunne smerten te lenigen: een Man, onaangeroerd
 zijne grote kunde en ervarenheid in alle de delen der
 Genees-, Ontleed-, Heel- en Vroedkunde; die zig
 meest door eigen oeffening, behalven dat, heeft be-
 kwaam gemaakt, in het uitoeffenen van velerleije
 konsten en handwerken: want hij was een vernuftig
 Timmerman, Konstdraayer, Boetseerder, Steen- en
 Beeldhouwer, schilderde en tekende meesterlijk, in
 een woord, daar was genoegzaam geene mechanise
 wetenschap, of hij was er in bedreven enz. Met de-
 zes groten Mans levenschets gevorderd zijnde tot
 aan deszelfs Staatkundige loopbaan, ontsnapt hij mij
 al't ware en raakt uit mijn gezigt; mijne pen ver-
 fluchen om's Mans wel verdienden lof en uitmuntende

*) De levens der Doorgl. Grieken en Romeinen onderling vergeleken
 door PLUTARCHUS, L. D. Bl. 46, 47. de schone druk bij J. ALLART
 te Amsterdam.

deugden te schrijven, weigeren om zo te spreken daden te vermelden, waar toe hij niet berekend scheen, en die een bewijze strekken, dat de brachste, deugdzzaamste en kundigste wezens, hunne zwakke zijde hebben, en niet ophouden menschen te zijn.

*Si vitam inspicias, hominum te denique mores:
Cum culpant alios, nemo sine crimine vivit.*

Doordien nu de voorraad tot dit Werk in gereedheid liggende, meestal op mijn klein, doch voor mij aangenaam buitenverblijf, in het eenzame Camperveen gelegen, is beoefend en samengesteld; en indien de aanbiddenswaardige Voorzienigheid goedkeurt, mij daar toe ondersteuning in mijne klimmende jaren te vergunnen, mijn voornemen inegelijks is, aldaar in het rustige stille, verwijderd van de wbelingen der stad, het overige te bewerken; zo komt het mij niet oneigen voor, deze franse distregels onder het Afbeeldel van den Hr. BAILLET staande, met verandering van slechts drie woorden, mij toe te eigenen.

*Dans une douce solitude,
A l'abri du mensonge & de la vanité,
J'ai parcouru l'histoire, & j'en fis mon étude
Pour decouvrir la vérité. (*)*

Hier mede mijn Voorberigt besluitende, voege ik hier enkel nog bij, enige weinige aanvullingen, en verbeteringen van ingeslopen grove drukveilen.

(*) De derde regel van het originele is dus:

J'adoptai la Critique, & j'en fis mon étude.

VERMEERDERINGEN.

- Bl. 85. AGILEUS (HENDRIK). Volg hier bij: beter AGYLEUS, is als Geleerde en Schrijver ook bekend. — Zie van hem, C. BUNEL, *Trajectum*, p. 6, 7. SCROOCK, *de Canonicis Trajecti*, p. 451. ZEPHANICK, *de Novellis Leonis*, p. 339; en *Prefat. ad delet. Scriptor. Novellas Justiniani Illustrantibus*, p. 25. 199. GERDES, *Hist. Reform. T. III*, p. 81. C. SAXI, *Onom. lib. P. III*, p. 328, 328. OUDENHOVEN, *Beschr. van 's Bosch*, bl. 156. WAGEN, *Beschr. van Amsterdam*, IV. D. bl. 56.
- Bl. 87. AGRICOLA (RUDOLPHUS). De naam van dezen Geleerden, was HUISMAN; zijn vader was genaamd, JOHANNES HUISMAN; ook zijn broeder, die Rigter en Regtsgeleerde in Oostfriesland geweest is. — CONNING, *de Orig. Jur. Germ. C.* 32. p. 203. UR. EMMEL, *Rev. Fris. Lib. XXIX*, p. 457. & *Lib. XLII*, p. 661. MATTH. v. WICHT, *Das Oostfriesche Landrecht* / II. 567.
- Bl. 93. AITZEMA (POPPE VAN). Was zoon van SCHELTO, broeder van LIEUWE en van MEERKARD, den vader van LIEUWE, den historiefchrijver. In 1607, heeft hij latijnsche gedigten uitgegeven, welke zeldzaam voorkomen. Hij was geacht bij KIRCHMANNUS, GRUTERUS, CASAUBONUS. In het zelve jaer, gaf hij te Helmstedt uit: *Disertationum ex Jure Civili, lib. II*, welke de Pensionaris MEERMAN heeft laten herdrukken in het VI. Deel van zijnen *Thesaurus Novus Juris Civilis & Ecclesiastici*. — GUDII, *Epist.* p. 209. CASAUBONI, *Epist.* 13. 373. 375. 414. 418. 434. 449. MEERMAN, *Pref. Tom. VI. Thes. Jur.* p. 3. D. GERDES, *Flor. Lib. rar.* p. 8, 9. C. SAXI, *Onomast. Pars IV.* p. 183.
- Bl. 99. AITZEMA (LIEUWE VAN). Het grafchrift van dezen beroemden Historiefchrijver, is te lezen, in BENTHEMS, *Holl. Kirch. und Schulenstat.* II. th. bl. 607, 608.

Bl. 148. **ALEWYN (ZACHARIAS HENDRIK)**, Heer van *Mijnden* en beide *Leensregten*, Schepen en Raad te *Amsterdam*, ervaren in de godgeleerdheid, regtsgeleerdheid, latijnsche en nederduitsche dicht- en taalkunde. Hij studeerde te *Amsterdam*, onder PETRUS BURMANNUS *secundus*; en te *Utrecht*, onder WESSELING en RUCKER, en werd gepromoveerd in het jaar 1762. Daar na oeffende hij zig in 's *Hage*, in de praktijk der regten; en liet te *Utrecht* drukken *Conamina Poëtica* in 8vo. Hij was een deugdzaam man, waardig en werkzaam lid van het *Utrechts* Genootschap *Dulces ante omnia Musæ*, en van de *Leijdsche* Maatschappij van Letterkunde; in welker *Werken* en in de *Tweede Proeve* van het *Utrechts* Genootschap, verhandelingen van hem te vinden zijn, gelijk mede in de *Nieuwe Bijdragen*. Naderhand schreef hij, ene *Handvol aanmerkingen* en *dertien Brieven aan een Vriend*, tegen den Hoogleraar VAN HERMERT. Bij uitersten wil, vermaakte hij vele oude nederduitsche boeken en handschriften, grotendeels gekocht uit de verzameling van BALTH. HUYDECOPER, aan de *Leijdsche* Maatschappij. Hij stierf in 1787, oud 45 jaar. ———
BOLT, *Silva poetica*. *Haarlem* 1766. p. 24-26.

Bl. 153. **ALKMAAR (HENDRIK VAN)**, wordt door sommigen gehouden, voor den Schrijver van den bekenden Fabel van *Reineke de Vos*. Zie SAXI, *Onom.* Pars III. p. 355; doch te onregte, dewijl H. VAN ALKMAAR geleefd en geschreven heeft in het jaar 1498, en 'er reeds ouder nederduitsche uitgaven van die Fabel voor handen zijn; als te *Gouda* in 1479, en te *Delft* in 1485.

Bl. 170. **ALPHEN (HERMAN VAN)**, heeft ene dogter nagelaten, welke getrouwd geweest is, met een zoon van den geweten Leijfmedicus van WILHEM DEN IV, den Professor *WURTAU*.

Bl. 171. **ALPHEN (HIERONYMUS SIMONS VAN)**. Deze Hoogleraar heeft een' zoon nagelaten, welke Raad in de

de Vroedichap te ~~Gouda~~ geweest is. Een zoon van dezē
is de thans levende Hieronymus van ALPHEN, gewezen
Theatruet Generaal der Unie. Deze is te voren Procū-
renre Generaal te ~~Utrecht~~, en daar na Pensionaris te Leij-
den geweest.

D R U K V E I L E N.

Bladz. 24. reg. 31. Staat der *Prinse*, lees des *Prinse*. Bl.
27. r. 27. *deze zijn*, l. *dezēs zijn*. Bl. 29. r. 11. *zoda-
nig*, l. *zo als*. r. 27. CHAUSÉPIED, l. CHAUFÉPIED. Bl. 31.
r. 29. *naar*, l. *na*. Bl. 33. r. 11. *derzelver*, l. *zijne*. Bl.
34. r. 11. *zijnē loopbane*, l. *zijn loopbaan*. Bl. 35. r. 2.
hominum, l. *hominem*. r. 3. *dixerem*, l. *dixerim*. Bl. 37.
r. 20. *beoeffenende*, l. *beoeffende*. Bl. 41. r. 11. *bij wien*;
l. *bij welke*. Bl. 43. JOH. ACRONIUS, gestorven. 1563. —
SUFFR. PETRI, *Script. Trif. Dec. XII. r. VRIEMOET, Athen.
Trif. p. 180. C. SAXI, Onom. liter. P. III. p. 631. Bl. 44.
r. 16. Schellenhout*, l. *Schellinkhout*. Bl. 47. r. 3. *voldoe-
nende*, l. *voldoende*. Bl. 52. r. 16. *Fuldo*, l. *Fulda*. r. 19.
t welke, l. *welke*. Bl. 56. Over de Gelderle *ADELHEIDEN*,
die BONDAM, Voordra van het Statuutboek van Gelderland
Bl. 59. r. 29. *des trap zijner toorn*, l. *de trap zijnes toorns*.
Bl. 61. r. 4. *bij wien*, l. *welke*. r. 18. *wien*, l. *wier*.
Bl. 62. r. 13. *den genen*, l. *den geen*. Bl. 65. r. 9, 10.
Graaf Hoorn, l. *Graaf van Hoorn*. Bl. 69. r. 12. *ter*, l.
r. 25. 1527, moet zijn 1522. Bl. 74. r. 22. *schaam-
steloze*, l. *schaamteloze*. Bl. 75. r. 19. *overschreed*, l.
overschreden. Bl. 80. r. 35. *DE VOLLER*, l. *DE VOLDER*.
Bl. 90. r. 14. *SOCRATES en*, l. *ISOCRATES en*. 32. *SCHÖPTE-
GEN*, l. *SCHÖPTEIN*. Bl. 155. 1575, te weten *ut incrementum*
r. 9. *putat*, l. *putavit*. r. 12. *het sels hat*. r. 32.
Poeta, l. *Poëta*. Bl. 156. r. 18. l. *VALLAN*. Bl. 157.
r. 6. *Misfell*, l. *Miscell*.

B I O G R A P H I S C H
WOORDENBOEK
D E R
N E D E R L A N D E N.

AA.

AA (ADOLF VAN DER), gesproten uit een overoud adelijk Geslagt in *Brabant*, zoon van JOHAN, Schildknaap en Schout te *Mechelen*, gehuwd aan SOPHIA VAN NISPEN; was een der tekenaaren van het *Verbond der Edelen*, op den 5 van Grasmaand des jaars 1566 aan MARGARETHA VAN PARMA, Landvoogdesse der *Nederlanden* te *Brusfel* overhandigd; ook beloofde hij 400 brabantfche guldens tot goedmaking der kosten daar van, te zullen bijdragen. WAGEN. *Vad. Hift.* VI. 125, 255. In 't jaar 1567, werd hij door den Hertog van ALVA gebannen, ter oorzake dat hij had famengespannen in een aanslag op *Walcheren*, om welke te begunstigen, hij krijesvolk te *Antwerpen* had geworven; doch welke aanslag verijdeld wierdt, doordien de regering van die Stad 'er de lugt van kreeg. Vervolgens werdt hij ingedaagt, doch niet verschijnende, verklaart lijf en goed verbeurd te hebben. — VAN MET. *Ned. Hift.* fol. 54. verfo. Hij sneuvelde op den 21 juni 1568 in den slag van *Jemmingen*. — J. W. TE WATERS, *Hift. van 't Verbond der Ed.* II. D. bl. 135.

AA (ADRIAAN VAN DER), van *Keulen* geboortig, is Pastoor geweest te *Noordwijk*, stierf aldaar den 11 aug. 1640.
I. DEEL. A en

2 AA. (ADR. AERTZ. v. d.) AA. (CHR. CAR. HENR. v. d.)

en heeft de roem nagelaten, dat hij een braaf man was, en kundig in zijn beroep. — *Oudh. van Rhijnland*, bl. 206.

AA (ADRIAAN AERTZ. VAN DER), bediende, na eenige jaren Schepen in 's Gravenhage te zijn geweest, in 1583 het Schout-ambt, aldaar. — J. DE RIEMER, *Beschrijving van 's Gravenhage*, II. D. bl. 61.

AA (ALFER VAN DER), was in e jaren 1403, 1405 en 1407, Oude-man van het Botterluden Gilde te Utrecht; in 1403, Hoofdman te voete van der derde batalie; in 1408, 1411, 1413 Schepen; in 1415 Burgemeester, en zweert in die hoedanigheid, geen ballingen te zullen begunstigen. — K. BURMAN, *Urechtliche Jaarboeken*, I. D. bl. 36, 40, 52, 72, 90, 105, 118, 162, 172.

AA (CHRISTIANUS CAROLUS HENRICUS VAN DER), Leraar der Lutherische Gemeente te Haarlem, Lid en Secretaris van de Hollandische Maatschappij der Wetenschappen en derzelver Oeconomischen Tak enz., is op den 25 augustus 1718 te Zwolle geboren. Hij vertrok nog zeer jong zijnde met zijnen grootvader naar Leiden, alwaar hij in zijn zevende jaar op de latijnsche scholen geplaatst wierdt, en de zes bijzondere klassen daar van, in het tijdperk van zeven jaren, met de werkzaamste vlijt doorliep; zo dat hij reeds in zijn veertiende jaar als Student werd opgetekend. Aan Leidens Hoogeschool, genoot hij het onderwijs in de Oosterse talen van den groten ALB. SCHULTENS, teffens met vlijt de Wiskundige leszen van den beroemden 's GRAVESANDE horende, en vooral ook gebruik makende van de onderwijzingen van PETRUS BURMAN in de fraije Letteren; en in de Godgeleerdheid, dat zijn voornaam deel was, wierdt hij onderwezen, door TACO HAIJO VAN DEN HONERT. Zijn akademischen loop her met roem voleind hebbende, ging hij in 1737 de Hogeschool van Jena bezoeken, na kort te voren op den 15 februarij namelijk, zijne prelikgaven in de nieuwe Lutherische Kerk te Amsteldam voor een menigte toehoorders, die door de reeds verkregen roem van den Jongeling wier-

wierden uitgelokt, te hebben doen horen. Te *Jena* nam hij ook zijnen tijd aliernaarftigst in acht, en genoot het on-
 derwijs van de Profeforen JOH. GOTH. TYMPIERS, G. C. STEL-
 WAGEN en J. E. PFEIFFER tot in 't laatst van 1738, toen hij
 in zijn vaderland te rug kwam, en wei dra te *Alkmaar*, in het
 begin namelijk van 1739, tot Predikant in de Lutherfche Ge-
 meente wierdt bercepen. In 1741 en in 't begin van 1742,
 deedt de Gemeente van *Gouda* herhaalde pogingen om hem
 tot haren Leraar te bekomen, zij boden hem het bercep
 tot twemalen aan, voor 't welk hij egter niettegenftaande
 den fterken aandrang, bij herhaling bedankte. Het fcheen
 evenwel zijn lot te zijn, de leerftoel te *Alkmaar* nog dit zelve
 jaar te moeten verlaaten, om voor die van *Haarlem* te verwis-
 felen, want aldaar in mej tot Predikant aangeftefd zijnde, nam
 hij dit beroep aan, en heeft tot zijn einde toe die gewigtige
 taak met eenen voorbeeldigen iever, en onder eene algeme-
 ne achting en liefde zijner Gemeente waargenomen, en zulks
 gedurende het uitgebreide tijdvak van ruim 51 jaaren, predi-
 kende meestal voor eene talrijke fchaar van toehoorderen,
 onder welken ook doorgaans leden waren van andere Ge-
 zintheden, uitgelokt door zijne ongemene talenten en preck-
 gaven; ja 's mans roem was zelfs over zee gevlogen tot in
 het verafgelegen *Oosten*; want hem wierdt het beroep van
Batavia op de allervoordeeligfte voorwaarden aangeboden,
 voor 't welk hij egter, zo wel als in het jaar 1755 voor
 dat van 's *Hage*, bedankte.

Laat ons nu tragten een flauwe fchets aan onze lezers
 mede te delen van de ziels- en gemoedshoedanigheden van
 den in alle opzigten groten VAN DER AA, van wien men
 met regt kan zeggen, 't gene NEPOS certijds van DION ge-
 tuigde: „ dat hij veele goederen der natuur bezat, en on-
 „ der deze, een leerzamen en vriendelijken aart, gefchikt
 „ tot alle edele konften, en een aangeraam deftig voorko-
 „ men, het welk niet weinig ingang heeft.”

Dan ter zake: In een fchoon wel geëvenredigd lighaam,

AA. (CHRISTIAN, CAROL. HENRIC. VAN DER)

gepaard bij een gelaat daar de vriendelijke opregtheid, gul-
 te innemendheid en inwendig vergenoegen, treffend gefchets
 stonden, woonde bij onzen VAN DER AA een alleredelste ziel.
 Hij was een man van een fcherp doorzigt, fchrander oir-
 deel en uitgebreide kundigheden; inzonderheid, was hij zeer
 bedreven in de Wijsbegeerte, vooral in de Boven natuur-
 kunde, en in de ftelige en zedekundige Godgeleerdheid.
 Waarheid gold bij hem boven alles, en deze zugt deedt hem
 vercheidene leerftellingen der fcholen, met vrijmoedigheid
 onderzoeken, en zijne gedagten daar over even vrijmoedig
 voorftellen. Intusfchen was en bleef hij altoos een getrouw
 aanhanger en ijverig voorftander van den christelijken Gods-
 dienst, zonder eenig deel te nemen in de pogingen der
 zogenaaemde nieuwe Reformatoren, die van het Christendom
 niets dan de bloote naam fchijnen te willen overlaten.
 GOD is de liefde, was zijne geliefkoosde felling; en hij heeft
 eene reeks van Predikationen geleen, waar in hij vercheidene
 leerftellingen aan deze waarheid toetst, en naar deze regel
 uitlegt; trouwens, dit getuigen ook de veelvuldige werken
 die van hem het licht zien, ja daar op bouwde hij alle zij-
 ne overdenkingen, en openbare en bijzondere onderrigting-
 en; uit dat oogpunt befchouwde en vertoonde hij, aan zij-
 ne Gemeente, alle Gons besluiten, befchikkingen en da-
 den, om haar daar door tot eene dankbare en vurige we-
 derliefde tot God te ontfteken, en dus ook verdraagzaam
 en vriendelijk jegens hare medemenschen te maken, daar
 God hen zo lief hadt; dat vuur zegt hij gedurig in haar
 aan te wakkeren en kragtdadig werkzaam te houden. Ijve-
 rig was hij, en arbeidzaam van aart; zeer vriendelijk in den
 omgang, deelende gaarne zijne gedagten en kundigheden me-
 de, en zig met niets liever dan met gesprekken over geleer-
 de onderwerpen bezig houdende. Ook bepaalde zig zijn
 werkzame geest, niet enkel tot de beoeffening van den ar-
 beid en pligten aan zijn ambt verknogt, maar strekte zig
 tevens uit tot die der wetenfchappen in 't algemeen, waar
 van

J. W. G. J. f. 1794

van hij een vurig liefhebber en voorstander was. De *Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen*, in 1752 te *Haarlem* opgericht, zal eene duurzame verplichting aan hem behouden, niet alleen uit hoofde der getrouwe waarneming van zijnen post als haren Secretaris, maar ook zelfs wagens het deel, 't welk hij in haren oorsprong, opkomst en verderen bloei hadde; zijnde een der eerste oprichters geweest van dit eerste geleerd Genootschap in ons Vaderland; gelijk ook vervolgens niet weinig heeft toegebracht, tot de invoering van deszelvs *Oeconomischen Tak* in 1778, waar van hij ook de werkzame post van Secretaris heeft waargenomen.

Na ruim twee jaren voor zijn' dood, een ligten aanval van beroerte doorgestaan en gelukkig te boven gekomen te zijn, behield hij, tot aan zijn laatste ongefeldheid, een ongemene mate van ziels- en lighaamskrachten; en, gedurende de elf weken, waar in eene staag toenemende verzwakking van levensgeesten, en verfterving der uiterlijke deelen, de wisse voorboden waren van eene kort naderende dood, verstrekte hij tot een voorbeeld van grootheid en sterkte van geest en bedaardheid van gemoed, zo wel als van christelijke gelatenheid en onderwerping aan zijn lot, nevens een helder uitzigt op het toekomende, tot op het tijdstip van den nacht tuschen den 22 en 23 September 1793, wanneer hij in den ouderdom van ruim 75 jaren overleed.

Weinig Leraren beleven het genoeg, dat hij ruim een jaar voor zijn afsterven genoot; hij vierde namelijk op eene plegtige wijze den 12 aug. 1792, zijnen vijftigjarigen predikdienst bij de Gemeente van *Haarlem*, door eene welgepaste Leerrede; welke sonderlinge gebeurtenis, ook is verceeuwigd door den groten kunstenaar J. G. HOLTZHEY, op eene Medaille ter eere en gedagtenis van dezen in alle opzichten beminnenswaardigen Leraar, gestempelt, en waar van men de beschrijving vindt in de *Konst- en Letterbode*, X. Deel, bl. 14 en 15.

AA (FILIPS VAN DER), een broeder van ADOLF, drukte de zelfde voetstappen, was mede een der tekenaars van 't *Verbond*, en wordt gevonden onder 't getal der genen, met wien de Prins van Oranje, WILLEM DEN I. gedurende zijne eerste krijgstogten geheim verstand hieldt, latende mids zijn afwezen, veele zaken van gewigt door hem uitvoeren. VAN METEREN *Ned. Hist.* fol. 66. In 1570 en 1572 heeft hij ook de wapens tot redding van zijn Vaderland opgevat, en toen *Noordholland* zich tegens den Spanjaart verklaarde, wierde hij aan DIRK SONOX Stadhouder van dat gewest, als Raadsheer toegevoegd, in welk bewind hij zich met veel moedkweet. In 1575 wierd hij Bailjuw te *Gorkum*, en stilde in 1579 eenen opstand te *Bommel* door de Roomschegezinden veroorzaakt. Hij huwde in 't jaar 1541 met CLARA DES BARRIES. Men vindt een Penningplaat van hem bij VAN LOON, *Ned. Historië*. I. D. bl. 114, en zijn afbeeldzel door den meesterlijken hand van VINKELES gegraveerd, is hier bijgevoegd.

AA (FLORIS VAN DER), was een van de drie Edelen, welke in het jaar 1415 heer JAN VAN ARKEL, na dat hij uit *Gelderland* was geweken, op de grenzen van *Brabant* betrapte en naar 's *Hage* voerde, alwaar hij op de voorpoort gevangen werd gezet. Hij genoot zo wel als zijn beide makers, voor deze vangst een goede somme gelds. — WAAGEN., *Vad. Hist.* III. D. bl. 389.

AA (GERARD VAN DER), mede een der tekenaars van het *Verbond der Edelen*, huwde aan PETRONELLA VAN DER LAAN, bij wien hij twee dogters verwekte, de oudste MARIA, en de andere ANNA genaamd; deze laatste trouwde met den heer VAN OBDAM, uit welk huwelijk gebooren wierdt NIKLAAS VAN DER AA, Kollonel in dienst van WILLEM DEN I., die ten echtgenoot gehad heeft MARGRIET HOFFMAN, vrouwe in *Kleidaal*, *Artslaar*, *Stovers* en *Kauwenstein*; een zoon was de vrugt van dit huwelijk; deze ook GERARD ge-

hee-

AA. (GER. RENESSE v. d.) AA. (WILL. v. B.) †

heeren; was heer van *Zevender en Stoenwinkel*; trouwde met THEODORA VAN DUIVENVOORDE; en was de laatste van deze stam, doordien hij in 1632 kinderloos overleed. Zijn grootvader GERARD dien wij hier bedoelen; was een ijverig voorstander der Vrijheid; en overleed in het jaar 1604. — S. VAN LEEUWEN, *Batav. ill.* III. B. bl. 1157.

AA (GERARD RENESSE VAN DER); wierdt in den jaare 1609 door de Staten van *Utrecht* in de plaats van NIKLAAS BERK naar *Antwerpen* als Gevolmagtigde gezonden; om het *Bestand* te helpen sluiten. — WAGEN., *Vad. Hist.* IX. D. bl. 435.

AA (GERRIT VAN DER), verkoort in het jaar 1452 zijnen watergang van der A, aan Dijkgraav en Heemraaden van de *Langewiet*, om die te mogen diepen, graven en schouwen. — K. BURMAN, *Utrechtsche Jaarboeken*, II. D. bl. 222.

AA (GERRIT MAXIMILIAAN PYNSSSEN VAN DER), Heer van *Deijl*, Decan van *St. Jan*; en geëligeerde Staat 's Lands van *Utrecht*, overleden den 20 Januarij 1733; was 't laatste mans oir van dit Geslacht, en is in den Dom met 't wapen in 't graf begraven. Hij was voor 't eerst getrouwt geweest met JOHANNA ANTHONIA VAN LYNDEN, dogter van STEVEN, heer van *Hoewelaken*, en van JACOBA MARIA VAN REEDE; na het overlijden van deze vrouwe, h rtrouwde hij met ANNA MARIA DE MAREES, dogter van SAMUEL, heer van *Maasbergen*, en van MARGARETHA TRIP. Hij heeft bij elke vrouw eene dogter verwekt. — ABR. FERWERDA, *Ned. Gesl. Stam- en Wapenboek*, druk van 1785. I. Deel.

AA (HENDRIK VAN DER), een broeder van GERRIT, ontmoet men als Schepen te *Utrecht* in 1467, vervolgens als Raad in 1470, 1472, 1474 en 1476; voorts wederom als Schepen, in 1478 en 1480. — K. BURMAN, *Utrechtsche Jaarboeken*, II. D. bl. 496. III. D. bl. 2, 72, 104, 143, 211, 431.

AA (WILLEM VAN DER), was in het zo noodlottige jaar voor de Republiek der *Vereenigde Nederlanden* 1672, Burgo-

meester en Vroedschap der Stad *Rotterdam*, en de antistadhoudersaansche partij toegedaan; dit was genoeg om argwaan tēgens hem op te vatten, zo wel als tegen zijne mederaadsvrienden JOAN PESSER en ADRIAAN VROEZEN en den Pensionaris DE GROOT, benevens eenige anderen, die hunne partij aankleefden, en waar van sommigen op straat aangerand, gescholden, en gedreigd werden. Hij schijnt van het cordaate begrip van DE GROOT geweest te zijn, dat om de oproerigheid te stillen, men slegts twee of drie van de beïhamers bij de kop moest vatten en naar verdienste straffen; doch deze heilzame raad vondt geen ingang, en de regering had geen herts genoeg om daar toe te besluiten; geen wonder ook, doordien 'er in de Vroedschap verscheidene schurken zaten, die om hunne eigen grootheid te bevorderen, naar de verandering snakten, welke uit de oproerigheid te gemoet gezien werd. Deze onrust duurde dan tot den 28sten juni, toen het gemeen op den 29 aan hopen te samen schoolde, daar den Predikant JACOBUS BORSTIUS de vredelievende lesfen van zijnen Goddelijken meester in vergetelheid stellende, het vuur des oproeis aanflookte, en aan de onstuimige gemeentē vroeg: „ of zij niet begeerden, dat de Prins *Stadhouder* „ maakt werd? of men het *eeuwig Edict* niet behoorde te „ vernietigen? of men de Prins niet behoorde te *ontslaan van* „ *den eed*, bij 't aanvaarden van 't Kapitein-Generaalschap „ gedaan?” En toen alle deze vragen met een gencegzaam algemene kreet van *ja* beantwoord waren, ijde men naar 't stadhuis, plachtte het oranje-vaandel op den toren, en dwong de Vroedschap tot een besluit overeenkomstig hunne begeerte; dit bleef 'er nog niet bij, maar de Vroedschap wierd nog daarenboven gedrongen om dien zelfden nacht het besluit, om den Prins Stadhouder te doen verklaren, te ondertekenen, en van de puije te doen afkondigen, hebbende sommige burgers gezworen, allen, die niet tekenden, den hals te breken, en de huizen van die gereh, welke ter Stad uitveken, te zullen plunderen. Intuschen vlood VAN DER AA uit *Rotterdaam*, daar zijn huis wel dra ingevolgt de gedane be-

bedreiging, voor een gedeelte wierdt geplunderd. Hij begaf zich naar 's Hage, daar hij spoedig in 't oog liep; en zo als den schelmschen VERHOEF eaderhand verhaald heeft, even als het braave broederpaar DE WITTEN zoude zijn gehandeld geworden, was hij niet schielijk uit hun gezigt geraakt. — WAGEN., *Vad. Hist.* XIV. D. bl. 77, 114, 176.

AA (YSBRAND VAN DER), was in de jaren 1402, 1404, 1406 en 1410, Schepen der Stad *Utrecht*; in 1403, Hoofdman te velde van het tweede Bataillon, het welk tevens Heer JAN VAN ARKEL uittoog; in 1408, Ouderman van het Korenkopers Gilde; en in 1412, Burgemeester. Hij komt voor als een wargeest te zijn geweest, en was een der stigters van het oproer, dat in 1413 zo geweldig binnen de Stad en Provincie woëdde; werd in 1415 ontburgerd, en ten eeuwigen dage uit de Stad *Utrecht*, en uit allen landen en paalen van *Holland* gebannen, bij verbeurte van het lijf. — K. BURMAN, *Utrechtsche Jaarboeken*, I. D. bl. 2, 39, 42, 63, 79, 98, 110, 130, 170, 179.

AAGT (JAFIES) is de naam van een vrouwsperzoon, welke omtrent 't midden der zestiende eeuw leefde, en zig door hare goddeloze practijken om menschen ongelukkig te doen worden, heeft berugt gemaakt. Aanleiding tot het plegen van hare schelmsstukken, gaf het volgende: de Wethouderschap van *Haarlem* in welke stad zij huisveste, had het heil van hunne Burgers op 't oog houdende, altoos gezorgd, dat het schoutsambt door mannen van eer en kunde, bekleed werd; maar het gezag en de invloed welke de Kettermeesters overal hadden, was oorzaak, dat deze gewigtige bediening aan zekeren JACOB FOPPENS werd opgedragen, die hoe ondeugend ook, egter om zijne haat tegens andere gezinten, door de Roomschegezinden als een halve heilige werd aangemerkt. Naauwlijks was deze knaap in zijn ambt bevestigd, of hij nam alle middeelen te baat, hoe ondeugend ook, om zijn ledige beurs te vullen; onder andere even schelmsche practijken, gebruikte hij lieden die even ondeugend waren als hij, welke

zich bij de gegoedste Burgers wisten in te dringen en in gestadige vrees te houden, met hun uit eene geveins e vriendschap te waarschouwen, dat zij bij den Schout waren aangeklaagd als ketters of vijanden van FILIPS of ALVA, en gevaar liepen om wel dra gevangen genomen te worden; zich dan teffens aanbiedende, om bij den Schout hunne tusschenspraak te zijn, en hem door middel van eene somme gelds te bevredigen.

Onze AAGT bekleedde eene der voornaamste rollen, onder dit schandelijk gespuis; zij was 'er ook volkomen toe geschikt, want op 't uitwendig vertoon, was zij zeer vroom, en zoude om niets ter wereld eene mis verzuimd hebben, ook ging zij alle maanden ter biegt en communie. Op voorspraak van een geestelijke, had zij de bediening van haar man die poortier was geweest, behouden. Doortrapt was zij in het uithoien van de dienstboden en kinderen der gegoedste Burgers, ten einde gevaar te worden, wat 'er in 't binnenste der huizen gezegd of gedaan werd; ontdekte zij dan iets daar de minste vat op scheen, werd zulks aan den Schout medegedeeld, en de ongelukkige slagtoffers van zijne schraapzigt, onder de hand door den een of ander van zijne spionnen gewaarschouwd van het hun nakende onheil, die zig dan als door menschlievendheid beziel, lieten overhalen, om FOPPENS te bewegen zig door een ruim geschenk, te vrede te stellen.

Gebeurde het dat men iemand aantrof, die deze raadgevingen in den wind sloeg, en van geen geschenken wilde horen, wel dra werd hij het ongelukkig slagtoffer van deze schraapzicke vervolgers; zo als onder anderen blijkt, uit het geval van zekere TANNEKEN OGIERs, bekend voor eene godvrugtige en welgegoedde vrouwe, doch die nooit ter misfe ging; dit berigt was voor AAGT voldoende, om hare gangen van nabij te bespieden, en zij werd uit de dienstmaagd gewaar, dat TANNEKEN 's morgens en 's avonds, op een klein kamertje in den Bijbel las, en vervolgens op haare knieën een gebed deed. AAGT ging hier op haar waarschouwen, dat zij bij den Schout was aangeklaagd. Doch deze vrouw in plaats van dit

vrouw.

vrouwmensch of Foppens de handen te vullen, erkende dat zij van de roomfche dwalingen afkerig was, waar op zij door den Schout uit haar huis werdt gehaald, en de gezegde Bijbel voor haar gedragen wordende, van de buuren gevraagd zijnde, wat zij gedaan hadt? ten antwoord gaf: „ de schijn- „ heilige AAGT heeft mij verraden, en aan den Schout aan- „ gebragt, om dat ik bestaan heb in Gods woord te lezen; „ dat ik voor een ieder beken de waarheid te zijn; willende „ ik liever het leven verliezen, dan deze troost derven.” Bij deze belijdenis volhardende, werdt zij in 't Spaarne verdronken, en hare goederen door den Schout aangeflagten.

Na het plegen van nog veele schelmstukken, waar onder zelfs moord en brandftichting, heeft AAGT ten laatften het loon van haare misdaden genoten, en is na volledige eigen bekentenis, op de gewone ftrafplaats te *Haarlem* levendig verbrand. — J. Kok, *Vaderl. Woordenb.* I. D. bl. 10-15. daar men wijdloopiger bericht van deze booswigte kan lezen.

AALBERT, zie AELBERT.

AALHUISEN, zie AELHUISEN.

AALST (FILIP VAN), was een der genen die het *Verbond der Edelen* ondertekende, hij moest zulks met zijn hals boeten, want op last van ALVA gevangen genomen zijnde, liet dezen wreden Landvoogd, na hem een geruimen tijd in den kerker te hebben laten zugten, op den 1 juni 1568, benevens zijnen broeder PIETER en verscheidene andere Edelen, openlijk te *Brusfel* op een schavot den kop afslaan. — VAN METEREN, *Ned. Geschied.* III. B. bl. 57. in folio.

AALST (GERARD VAN), ftierf na een kortftondige ziekte te *Westzaandam* den 29 juni 1759, na ruim 50 jaren als nederduits Gereformeerd en zeer geacht Leraar in den wijngaard des Heren gearbeid te hebben; namelijk te *Vuren* en *Dalem* omtrent 2, te *Sommelsdijk* 9, en *Westzaandam* nabij de 40 jaren. Dat nu VAN AALST godvrugtig was en werkzaam, getuigen zijne *Geestelijke Mengelstoffen* 2. *Delen* in 8vo. en andere uitgegevene boekskens, waar van men de optelling in het

22 AALST. (JOHAN, JOOST VAN) AALTJE. AAM.

het *Naamregister* van J. ARKOUDE bl. 1. kan vinden. —
Boekz. 1759. b. bl. 127.

AALST (JOHAN VAN), was de eerste Roomsche-priester die na de hervorming het Pausdom afgezworen hebbende, de hervormde gemeentens van *Vleuten, Hermelen, Spangen* en omliggende Dorpen, als Predikant heeft bediend. Hij stierf in een hogen ouderdom te *Utrecht*, in het jaar 1673. —
Kerkl. Oudh. van Utr. II. D. bl. 347.

AALST (JOOST MATTHEUS VAN), in zijn leven een vermaard Ingenieur, van *Bloksijl* geboortig, vindt men van aangekond: dat zich door Graaf LODEWIJK VAN NASSAU liet gebruiken, om, met groot gevaar van zijn leven, *Steenwijk* dat men voornemens was in 1572 te belegeren, te gaan bespieden; hij volvoerde zulks, dan eger mislukte deze onderneming. — VAN CENTEN, *Hist. van Enkh.* bl. 263.

AALST (PAULUS VAN), die in de 16 eeuw leefde, een Konstschijl'er, kopieerde voortreffelijk de stukken van JOAN DE MASUZE, en schilderde zeer net en zuiver glaasjes met bloemen. Hij woonde en stierf te *Antwerpen*. — K. v. MANDER, *Leven der Schilders.* I. D. bl. 108.

AALST (PIETER VAN), een broeder van FILIP hier boven gemeld, onderging om de eigenste reden, het zelfde lot. — v. METEREN, *Ned. Hist.* III. B. bl. 57. in folio.

AALST, zie AELST.

AALTJE WOUTERS, geboortig van *Asperen*, verliet het Roomsche geloof, en deed belijdenis van dat der Wederdopers; hier over te *Amsteldam* gevangen genomen, en in de bij haar aangenomene leer volhardende, werd zij door beuls handen in het water gesmoord, op den 15 mei 1535. —
 BEEKMAN, *beschrijving van Asperen*, bl. 371.

AAM VAN DER BURG, was een welgesteld Boutwman, door wiens zonderling geval het *Woud* in *Delfland* gelegen, de naam van 't *Hooge* of *Rijke Woud* heeft bekomen; dit
Woud

Woud is een dorp ruim een half uur ten zuidwesten van de stad *Delft* gelegen, en wat verder ten noordwesten van 't dorp *Schippluiden*. AAM een inwooner van dit gehucht reed, met twaalf zijner zonen, allen wel uitgedoscht, te paard, eenen der Hollandse Graven te gemoet, en bood hem zijne zonen aan. De Graav wierdt door dit onverwagt gezigt getroffen, en vroeg hem, welk voorregt hij ten nutte van zijn dorp verlangde? „Geen ander,” was het antwoord van den ouden AAM, „dan dat wij ons eigen Pastoor vrij en „zonder bespiering mogen verkiezen.” De Graav stond hem zulks geredelijk toe; en het is uit kragte van deze vergunning, dat nog heeten ten dage, de Predikant van 't *Woud* door alle de mans ledematen wordt beroepen, zonder dat zij aan het vragen van eenige handopening of goedkeuring verbonden zijn. — *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.* VI. D. bl. 524.

AARE (DIRK VAN DER), de 32ste Bisschop welke den kerkzetel van *Utrecht* beklom, was een verstandig doch teffens hooghartig man, uit een aanzienlijk geslacht gesproten.

Hij was Ploost te *Maastricht*, toen de Bisschoppelijke zetel van *Utrecht* een geweldige schok onderging, door de verkiezing van twee Bisschoppen teffens, AARNOUT VAN ISENBURG namelijk en DIRK DE HOLLANDER; de eerstgenoemde werd door Graav DIRK DEN VII; en, HOLLANDER door Graav OTTO VAN GELDER, ondersteund. Gedurende dit geschil stierf ISENBURG, en in deszelvs plaats werd onzen DIRK tot Bisschop van *Utrecht* verkoren. Hij bevondt zig als toen in *Italië*; doch van zijne verkiezing berigt bekomen hebbende, snelde hij ras naar *Utrecht*, en vondt het Bisdóm aldaar met zware schulden beladen; ten einde het daar van te onthefsen, zegt hij van zijne magt gebruik te maken, doch vondt in het uitoeffenen daar van, een groten tegenstrever in WILLEM Graav van *Holland*; hier uit ontstond een geweldigen oorlog, tusfchen gemelden Graav en den Bisschop. Deze laatste begaf zich met toestemming van zijn Kapittel naar *Friesland*, op hoop van aldaar eenig geld, bij wijze van bede te

bekomen. WILLEM, die zijn broeder Graav DIRK, *Friesland* voorheen geweldig hadt afgenomen, en in 1205, zelv' in zijn' plaats Graav van *Holland* werdt, wilde niet dulden, dat zijne onderdanen met belastingen bezwaard wierden, noch dat men geld uit zijn land voerde. Hij rustte zig dus tegens den Bisschop uit, overviel hem op eene geweldige wijze te *Stavoren*, nam hem aldaar in *St. Odolfus* klooster gevangen, en tragte hem naar het klooster te *Oosterzee* te voeren, doch de Monniken geholpen door veele go'sdienstige Friesen, die den bisschoppelijken ban vreesden, schoten ter zijner hulpe en verlostten hem uit handen van den vergramden Graav. De Bisschop naar *Utrecht* te rug gekeerd, verkropte gedurende eenigen tijd zijn leed, geenzints uit christelijke zagtnoedigheid, maar bij mangel van magt. Intusfchen verbond zich WILLEM met Graav OTTO VAN GELDER, nam gantsch *Overijsel* weg en leide bezetting in *Deventer*. De Bisschop verzamelde hier op een magtig leger, en trok tegens hem te velde. De Graav verzeld van OTTO, verwoestte intusfchen met zijne hollandsche benden, al wat aan deze zijde van den *Yssel* lag, en sloeg zelfs het beleg voor *Utrecht*. Middelerwijl werdt OTTO door HENDRIK, Hertog van *Brabant* gevangen genomen. Graav WILLEM zulks horende, brak van voor *Utrecht* op, om zijnen schoonvader te verlossen, veroverde met geweld 's *Hertogenbosch*, en nam de beide broeders van den Hertog van *Brabant* gevangen. HENDRIK zulks ter ooren komende, trok de met buit beladen *Hollanders* na, en vondt hen onbezorgd, als geenen vijand verwagten. bij *Heusden*, viel hen aldaar, zo onvoorziens en vinnig op 't lijf, dat de gantsche legerplaats werdt ingenomen, en de Graav zelve gevangen. De Bisschop deze blijde mafe gehoord hebbende, maakte zich zulks te nutte, en roofde op verscheidene plaatzen in *Holland*, waar na hij zich naar de *Veluwe* begaf, *Zutphen* en *Deventer* innam, en grote buit maakte. Tusschen den Hertog van *Brabant* en den gevangen Graav van *Holland* werd middelerwijl een verdrag gesloten, waar bij de laatste een goed stuiver losgeld moest betalen, 't welk door sommigen

op 2000 mark zilver wordt begroot. Eenigen tijd hier na, wierdt te een vredeverbond tusfchen den Bifchop en den Graav gefloten.

Geen minder aandeel had deze ze'vde Bifchop aan den oorlog, welke daar na ontftond door het gekoppelde huwelyk van de Gravinne ADA met den Grave VAN LOON, die, als verre beneden haar in rang, onder anderen ook hierom, door den broeder van den overledenen Graav DIRK, en dus den oom van ADA, verdreven werdte. De Graav VAN LOON zag overal om hulp uit, ja zelfs bij Bifchop DIRK, die hij ook in zijne belangen wist over te halen, door de belofte van aan hem een gefchenk van 1000 mark zilver te doen, en overwinnaar blijvende, het graavfchap *Holland* van hem ter leen te zullen ontvangen. Bifchop DIRK de hoop kittende om hier door meester van *Holland* te worden, viel aan 't hoofd van een leger in die landftreek, zelv' eer de Graav VAN LOON nog te velde was; hij nam de burgt te *Lejden* in, vermeesterde binnen korten tijd genoegzaam gantsch *Holland*, en keerde voorts naar *Utrecht* te rug. Doch de vreugde over deze overwinning was van korten duur, want Graav WILLEM heroverde fpoedig al het verlorene. De Graav VAN LOON, ADA en haare moeder werden, niet zonder lijfsgevaar, door behulp van GYSBRECHT VAN AMSTEL, binnen *Utrecht* gebragt. Ook waagden de *Utrechtenaars* met eenige gevlugte *Hollanders* verfterkt, nog eenen kans, en begaven zig te fcheep onder geleide van den Bifchop, namen bij verrassing *Dordrecht* in, en na die Stad geplunderd te hebben, ftaken zij ze in brand. De Graav VAN LOON, zo wel als Bifchop DIRK met dit al geen kans ziende om Graav WILLEM te overmeesteren, floot de Bifchop met den Graav eene voor hem weinig voordelige vrede.

Met dit al, heeft de Bifchop zig door de veelvuldige oorlogen dien hij gevoerd heeft, in geenen dele verarmd, maar wel in tegendeel voor zo verre verrijkt, dat hij de landen en kastelen, die hij bij zijne komst op den biffchoppelijken zetel ver-

16 AARNSMA. AARSCHOT. (FILIPS VAN CROY.)

verpand vondt, heeft gelost, de agterstallen aan het hof van Rome verschuldigd, betaald, en alle zijne vestingen verbeterd, en van genoegzaame levensmiddelen en ammunitie voorzien.

Bischof DIRK VAN DER AARE, heeft 14 jaaren geregeerd, is in 't jaar 1212 te *Deventer* gestorven, en in de Domkerk te *Utrecht* begraven. — J. Kok, *Vad. Woordenb.* en de door hem aangehaalde Schrijvers.

AARNSMA, is de naam van een oud adelijk Geslacht in *Friesland*, doch voor lang uitgestorven.

AARSCHOT (FILIPS VAN CROY, Hertog van), is gesproten uit een voornaam *Nederlandsch*, of liever *Brabandsch* Geslacht; zijn vader mede FILIPS genaamd, huwde ANNA eene dochter van KAREL PRINS VAN CHIMAY, bij wien hij drie zonen verwekte, waar van onzen FILIPS de middelste, zijn vader in 't jaar 1549 in alle deszelfs erfwaardigheden opvolgde. In 1556 wierdt hij door Koning FILIPS met de ridderorden van het *Gulden-vlies* vereerd, en in 1559 aan hem het bevel over eenig krijgsvolk toevertrouwd; ook wierd hij naderhand tot lid van den *Raad van State* verheven. Schoon hij geen groot vriend van GRANVELLE was, verklaarde hij egter volmondig aan den Graave VAN EGMOND, dat hij niets tegens hem hadt, en weigerde diensvolgens ook in het *Verbond der Edelen* deel te nemen; ja in tegendeel, beloofte hij in 1567 aan de Landvoogdesse, het doen der nieuwen eed tot handhaving van 't Roomsche geloof, waar aan hij ook getrouw bleef, en in alle zijne daden en handelingen blijken gaf, dat het bewaren en herstellen van die Godsdienst, hem nauw aan 't harte lag; zulks gaf zelfs gelegenheid tot het munten van eenige Geleenkenningen ter zijner eere, die men bij G. VAN LOON *Ned. Historië*. I. D. afgebeeld en beschreven vindt. Om met nadruk te doen blijken, dat hij een tegenstrever van de *verbonden Edelen* was, liet hij in tegenoverstelling van hun bekende *Geuzenmapje*, eenige *Lievevrouwen beelden*

beeldjes naar die van *Hal* gemaakt, op zilveren plaatjes gestempeld, vervaardigen, en droeg die zo wel als alle zijne huisbedienden aan den hoedband, ten teken, dat zij zich aan de Roomsche Kerk verbonden hielden. Met dit teken te *Brusfel* verschijnende, kreeg hij wel dra een menigte navolgers. Ook behaagde dit zo zeer aan de Hertoginne VAN PARMA, dat zij 'er terstond Paus PIUS DEN V. van verwittigde, die hier van vreugde over juichende, dezelve deed wijden, en aan die genen die ze droegen, verscheide aflaten verleende.

AARSCHOT wierdt min of meer afkerig van de Spanjaarden, toen hem in 't jaar 1576 door ROORDA, te laste werdte gelegd, dat hij de oorzaak was van 't gevangennemen van den Raad van State te *Brusfel*; doch de Staten het gedrag van ROORDA afkeurende, droegen aan AARSCHOT het opperbewind der zaken, inzonderheid van den oorlog op. Don JAN VAN OOSTENRIJK als algemene Landvoogd in de *Nederlanden* gekomen, stelde onzen AARSCHOT in 1577 aan, tot Burggraaf van *Antwerpen*; ook verscheen hij kort hier na als afgezant te *Geertruidenberg*, ten einde zoeken te bewerken, dat het eeuwige Edikt in *Holland en Zeland* mogt worden afgekondigd; doch het gelukte hem niet, om WILLEM VAN ORANJE en anderen, tot de tekening daar van, over te halen. Tegen zijnen wil, viel ook na den dood van Don JAN de keuze tot Landvoogd, op den Aartshertog MATHIAS, schoon hij te voren door den Raad van State reeds tot Stadhouder van *Flaanderen* was aangesteld; ja zijnen drift tegens den nieuwen Landvoogd was zo vurig, dat hij als het hoofd genoemd wordt, die het ontwerp smeedde, om MATTHIAS, met behulp van het leger te *Wavere*, in zijn geweld te krijgen; welke aanslag egter, door de legerhoofden, die genoegzaam alle ORANJE toegedaan waren, verijdeld wierdt; en ten gevolge hadt, dat den Aartshertog meer verkleefd wierdt aan Prins WILLEM, dan aan AARSCHOT.

Veel opziens baarde de gevangenneming van den Hertog VAN AARSCHOT in *Gent*, waar toe het volgende aanleiding gaf: hij hadt, toen hij als stadhouder van *Flaanderen*, te *Gend* ingehaald werdte, onder anderen te kennen gegeven, dat hij kwam,

om de oude gerechtigheden te herstellen; dit zeggen, verwekte agterdogt bij verscheidene aanzienlijke vrienden, welke de Prins van ORANJE in die stad hadt, met name FRANS VAN RETHULLE, heer van *Rijhoven*, Jr. JAN VAN IMBIZE, KROIVELD en anderen, die den lugt weg hebbende van den toeleg om den Prins te vernederen, en in aanmerking nemende, met welk een' bidden last de Hertog van AARSCHOT door den regerenden Raad voorzien was, begonnen te dugten, dat men hun bij ene merkelijke omkering der dingen, rekschap mogt afvorderen van bedrijven, die zij niet dan voor gunstiger legters zagen te verantwoorden. 't Gebeurde zelfs, dat RYHOVE in gesprek geraakt met de heren van CHAMPAGNEI en SWEVICHEN, die den Hertog van AARSCHOT waren toegevoegd, zo nadelig van den Prins hoorden gewagen, dat hij zich gedwongen gevoelde, het zijre 'er tegen te zeggen; waar door hij, en allen, die met hem den Prinse en den onroomfchen Godsdienst, enigzints aanhingen, gemijd en verdagt gehouden werden. Hier kwam nog bij, dat enigen tijd daar na, IMBIZE den Hertog van AARSCHOT op straat ontmoetende, hem aansprak, en aandrang op de beloofde verkon- diging van herstelling in de oude voorregten. AARSCHOT hier op toornig wordende, hadt de onvoorzigtigheid, van te zeg- gen: „ dat men die muiters, die vrijheidkrajers wel zou „ doen zwijgen, met een strop om den hals, al waren ze nog „ zo zeer opgestookt door den Prins van ORANJE.” Op dit zeggen, vatte IMBIZE en veele der omstanderen vuur; men loopt te wapen; de burgers kiezen partij, deez' voor AAR- SCHOT en die voor IMBIZE; de beweging egter duurde niet lang; doch was maar pas gestild, toen RYHOVE ter stad in- kwam, en vernemende, wat 'er gebeurd was, 't spel op nieuw aan den gang hielp, drijvende dat men gevaar liep van 't bedde geligt te worden, zo men 'er nu op slapen bleef. Zijne aanhangers, behalven IMBIZE, die zich buiten schoots hield, volgden hem naar 't Prinzenhof, en naar 's Gravenstot, prikkelende, onder weg de gemeente aan, met begeerte naar vrijheid en eere, zonder egter merkelijken aanhang mede te see-

sleepen. Ryhove, toen bezeffende, hoe gevaarlijk hij stond, en wat hem een kort en moedig besluit waardig zou zijn, spoedde zich naar 't huis van den Hertog van AARSCHOT, doet zig openen, neemt den Hertog gevangen, en voorts nog verscheidene anderen. Toen was hij meester van *Gend*, daar hij zig sterkte met 300 soldaaten, en de burger-vendels, bij voorraad, aan hem deed zweeren, tot dat 'er nader last van de algemene Staten en den Prins komen zou. — De Staten en de Prins toonden zig intuschen zeer misnoegd over deze stoutte onderneming, die sommigen evenwel willen dat met overleg van ORANJE geschied was; hoe 't ook zij, de Hertog VAN AARSCHOT wierdt spoedig op vrije voeten gesteld, en hij verscheen eerlang als hoofd der afgezondene Nederlanders op de vrugteloze vredehandeling te *Keulen*.

Antwerpen in 't jaar 1585 aan *PARMA* zijnde overgegaan, besloten de *Spanjaarden* en *Italianen*, op den brug, die over de *Schelde* geflagen was, ter eere van den overwinnaar een plegtige staatsfe aan te rechten. *PARMA* over de vinding van hunne erekronen, wonder in zijnen schik, besloot den volgenden dag, door het aanregten van enen maaltijd hunne blijdschap te vermeerderen. Het leger deed zijn avondmaal op gemelden brug, waar bij AARSCHOT benevens veel andere heren het eten voordienden en de post van schenkers waarnamen. AARSCHOT, die zederd de overgave van *Brugge*, tot stadhouder aldaar was aangesteld, werdt in 't jaar 1588 tot den rijksdag naar *Duitschland* afgevaardigd. Toen 'er in 't jaar 1595, weder ene raadspleging over de vrede was aangevangen, betuigde AARSCHOT dat 'er na zijn inzien geen vrede te wagten was, zo lang 't uitheemsch krijgsvolk in 't land bleef, en men aan de *Spanjaarden* 't voornaam bewind der regering liet. De Staatsleden hoorden met verwondering en genoegen, deze rondborstige verklaring; doch hij voegde 'er terstond bij, dat men hier niets op besluiten konde, zonder de toestemming des Konings, die men zulks ernstig moest aanraden.

Op 't laatst, de moeilijkheden van zijnen rang, en de haat der Grooten daar hij gestadig mede hadt te worstelen,

moede geworden zijnde; onttrok hij zich de *Nederlanden* en begaf zich naar *Venetie*, daar 't hem, zo hij zeide, ten minsten geoorloofd zou zijn, vrij te sterven. Kort na zijn verblijf aldaar, overleed hij op den 11 novemb. 1595, ten huize van zekeren KAREL HELMAN. Bij zijne gemalin, JOHANNA VAN HALEWIJN verwekte hij drie kinderen. — WAGEN. *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 6, 7. 45. 86 en 212. VII. D. 107. 145. 148. 157. 172, 173. 175, 176. 178, 179. 181. 278 en 315. VIII. D. 407 en 410. Voorts de meeste Schrijvers welke over de *Nederlandse* beroerven handelen.

AARSEN (VAN), is de naam van een voornaam adelijk geslacht, 't welk men wil, dat uit *Brabant* zoude afkomstig zijn; het heeft zig omtrent 't midden der zestiende eeuw in ons Gemenebest gevestigd, zig aldaar zeer vermaard gemaakt, en zig met de eerste en aanzienlijkste Hollandse familien vermaagschapt. De eerste die ons in dit geslacht voorkomt, droeg de naam van KORNELIS, was gehuwd met PETRONELLA BEECKMANS, en hier van is nagebleven een zoon.

JAN VAN AARSEN, ten vrouwe gehad hebbende REGIERA, dogter van den bekenden LODEWIJK VAN LEEFDAEL, Heer van *Laer*, en van ELIZABETH VAN VLIERBEEK. Deze liet insgelijks een zoon na, met name KORNELIS, die met ADRIANA VAN DER SCHELLACH in den egt trad, in den ouderdom van 23 jaren overleed, en eenen zoon mede KORNELIS genaamd, naliet, die ter vrouwe gehad heeft N. LIESSELINGEN, welke 24 jaren bereikt hebbende, zijne vrouwe weduwe liet, en moeder van twee zoonen, waar van de jongste JOHAN in *Italië* overleed; en de oudste KORNELIS VAN AARSEN, Here van *Spijk*, te *Antwerpen* in 1543 werd geboren. Dit was een kundig Staatsman; die in 1574 tot Secretaris, en in 1584 tot Pensionaris te *Brussel* wierdt aangesteld; in het zelve jaar werd hem het gewigtig ambt van Griffier opgedragen, dat hij met alle beleid en omzigtigheid in zulk een netelig tijdvak waarnam tot in het jaar 1621, wanneer hij ter orzake van zijn hogen ouderdom ontslag van zijn ambt verzocht, of dat 'er iemand hem tot zijne hulpe mogt worden toe.

toegevoegd; zulks geschiedde, en hij nam nog een groot gedeelte van zijnen zwaarwigtigen post waar, tot op den 6 oktober 1623; wanneer hem zijn volkomen ontslag wierdt gegund, met behoud egter van zijne wedde, als mede zijnen rang en zitting in de vergadering. Een onuitwissbaren vlak taant het karakter van dezen Staatsman; in zijne behandeling ten aanzien van den braven grijsaard OLDENBARNEVELD, want na met dezen samengespannen te hebben, om tot heil des Lands, het bestand tegens alle de aangevoerde tegenkantingen van Prins MAURITS te bewerken, verliet hij de zijde van den ouden man, maakte zijn hof bij den vorst, en werd een der hevigste vervolgers van den raadpensionaris. Hij is getrouwd geweest met EMMERENTIA, dogter van JAQUES DE RÉGENIERS en van AGNES DE TEMSIEQUE, die beide in 1627 zijn overleden, en in de grote kerk in 's Hage begraven. Uit dit huwelijk zijn vier kinderen gesproten, als 1. FRANCOIS. — 2. JACQUES VAN AARSSSEN, heer van Triangel, gehuwd met MARIA dogter van JOHAN VAN DER VEEKEN, die in 1628, President was van den Raad van Brabant; hij overleed in 1660, nalatende drie kinderen. — 3. JOHAN heer van Wernhout enz. deze hadt zijn broeders vrouwen zuster ten huwelijk, bij welke hij een zoon verwekte KORNELIS genaamd, die de dogter van den vermaarden Raadpensionaris JACOB CATS ten huwelijk hadt, en bij haaf vier kinderen verwekte. Door 't huwelijk van deszelvs jongste dogter ANNA, werd het geslacht van AARSSSENS vermaagschaft met dat van WASSENAAR. — 4. KORNELIS, die te Brussel ongetrouwd overleed.

FRANCOIS de oudste zoon; wierdt geboren in 't jaar 1572, en van velen gehouden, voor een der bekwaamste Staatsmannen; die immer in dienst der Republiik zijn geweest; daar anderen bijvoegen, dat hij de gevaarlijkste man was welke immer in het bewind is geweest. In zijne jeugd geraakte hij in het gevolg van den beroemden DU PLESSIS DE MORNAY, waar door hij met de franse taal en zeden bekend raakte. In 1598 werd hij als Agent der algemene Staten, bij 't hof

van *Frankrijk* aangesteld. Hij was mede een ijveraar voor 't sluiten van 't bestand, en toen dit op den 9 april 1609 gesloten was, werd AARSSSENS tot Ambassadeur aan 't *Fransje* hof geplaatst, van welken post hij den 13 november 1616 wierdt ontslagen. Hij werd voor een groot vijand van BARNVELD gehouden, en heeft veel toegebracht, om den grijsaart op 't schavot te doen sneven. In 't jaar 1624 wierdt hij benevens anderen naar *Engeland* gezonden, tot het sluiten van een wederzijds verbond van bescherming; en, in 't volgende jaar begaf hij zich naar *Frankrijk*, om aldaar een gelijk verbond tot stand te brengen. In 't jaar 1640 werd AARSSSENS naar *Engeland* afgevaardigd, om MARIA dochter van den Engelschen Koning, voor Prins WILLEM II. ten huwelijk te verzoeken. In 1640 wierd hij uit de Hollandse Ridderchap, als lid van Hun Hoog Mogenden vergadering afgevaardigd; en overleed den 27 december 1641, in den ouderdom van 69 jaren, werdende op zijne heerlijkheid van *Sommelsdijk* begraven. Hij was getrouwd met PETRONELLA VAN BORRE, wier moeder tot het geslacht van TELBOUR behoorde, en liet bij haar vier kinderen na; een zoon en drie dochters.

KORNELIS VAN AARSSSEN, de eenigste zoon van FRANÇOIS, werd in het jaar 1602 geboren; in 't jaar 1642 vindt men hem beschreven in de Ridderchap van *Holland*. Hij was heet van *Sommelsdijk* en *Spijck*, en werd gehouden, voor den rijksten ingezetenen van gantsch *Holland*. Men vindt dat hij Gouverneur van *Nijmegen*, en in 1650 Kolonel van een regiment kavallerij in dienst van den Staat was. Wegens zijne kriegsambten, had hij, door Prins WILLEM II. zich mede laten gebruiken tot den zo veel gerugtmakenden aanslag op *Amsterdam*, 't gene hem, zo wel als anderen, welke met die onderneming belast geweest waren, veel onaangenaamheden veroorzaakte; de haat van die van *Holland* was inzonderheid op hem gevestigd, om reden, dat hij tevens lid van de Hollandse Ridderchap was. Hij overleed in 't jaar 1662; uit zijn huwelijk met LUCIA, dochter van PIETER VAN WALTA en IDA DONIA VAN HARINXMA, agt kinderen nalatende.

KOR-

KORNELIS VAN AARSSSEN, welken door den dood van zijn vader broeder FRANÇOIS, die na het doen van ene achtjarige reize door *Europa* in den bloei zijnes levens, op een togt van *Engeland* naar *Holland*, in 't jaar 1659 ongelukkig omkwam, de voornaamste erfgenaam wierdt van de grôte rijkdommen zijn's vaders, heeft in huwelijk gehad de oudste dogter van den Markgraaf van St. ANDRÉ MONTBRUN, een man die zich door de berugte bescherming van *Kandia*, vermaard gemaakt heeft. — In 1683 kocht dezen heer van *Sommelsdijk*, benevens de stad *Amsterdam*, elk een derde gedeelte van *Surinamen*; kort daar na trok hij 'er ook naar toe, en aanvaardde de landvoogdij over die volkplanting, ook bouwde hij 'er twee sterktens, die hij van behoorlijke bezetting en oorlogsbehoefkens voorzag; doch enige jaren na zijn verblijf aldaar, ontstond 'er enige klagte over zijn bestier, 't welk gelegenheid gaf, dat hij op den 19 julij 1688, door zijn eigen soldaten, op ene jammerlijke wijze werd vermoord. Hij was gehuwd met MARGARETHA DU PUIS, bij wien hij drie zoons en eene dogter verwekte.

FRANÇOIS VAN AARSSSEN, zoon van den laatstgemelden KORNELIS, en bekend onder den naam van de heer van *Châtillon*, was in 't jaar 1689 Luitenant ter Zee, en kreeg verlof een keer naar *Surinamen* te doen, ten einde de nalatenschap van zijnen vader bijeen te zamelen. Hier trof hem een ongeluk, dat nogthans op zijn best uitviel; het gebied over eene batterij voerende, laadde hij in zijnen ijver zelf het geschut, doch zo als hij 'er ten twedenmale mede bezig was, sprong het stuk los, en kwetste hem deerlijk, waar van hij egter gelukkig genas. Naderhand bekleedde hij den rang van Vice-Admiraal. In 't jaar 1712, huwde hij met zijn' nigt MARIA VAN AARSSSEN van *Werenhout*, en verwekte bij haar twee zoons en drie dogters. — Zie breder over het geslacht van AARSSSEN, het *Vaderl. Woordenboek* van J. Kox, en de bij hem aangetoogen Schrijvers.

AARSING (ALBERT), Predikant te *Hellendoorn*, een dorp in de Provincie van *Overijssel*, stierf na ene kortstondige ziek-

te, den 13 april 1795, in den ouderdom van 62 jaren. —
Boekzaal. 1795. a. bl. 558.

AARTSBERGEN (WILLEM VAN NYVELT VAN), was in 't jaar 1566 Drosfaart van *Kuilenborg*, en maakte zig ten dien tijde als een ijverig voorstander van den algemenen Beeldenstorm, zeer berugt. Men vindt in de *Sententien van ALVA*, dat hij beschuldigd wordt: „ zig nevens andere sectarissen be- „ vonden te hebben, in den tuin van eenen FRANS VAN NESCH „ buiten de stad *Schoonhoven*, en daar zijn kind heeft doen do- „ pen, psalmen in de kerk gezongen, en aalmoesen in de „ kerk vergaderd." Alle zaken, bij dien Tijran ten hoogsten strafbaar; die hem ook vervolgens met den titel bestempeld: „ van een groot sectaris, van 't getal der verbonden Edelen, „ die hun verderffelijk en oproerig verbond getekend hebben, „ en ook oirzaak geweest zijn van 't breken der beelden, in „ de steden *Utrecht*, *Culemburg*, *Vianen* en *Asperen* voorgeval- „ len, en zelfs de brekers in de gemelde steden aangevoert, „ en in 't klooster der predikheeren te *Utrecht*, gedurende het „ breken, grote smaad aangedaan heeft, en zelfs de overste „ van 't klooster gedreigd, indien hij zijn valse lere niet „ wilde herroepen, dat men hun alle zoude doodslaan. Dat „ hij van *Delf* op zijnen wagen, een predikant tot *Schoonho- „ ven* gebragt heeft; de kapel bij zijne voorvaderen te *Aarts- „ bergen* gestigt, heeft doen afbreken &c." Om alle welke feiten hij op den 8 januari 1568, voor eeuwig wierdt geban- nen en alle zijne goederen verbeurd. Hij ontsnapte egter de bloeddorstige klauwen van zijnen wreden vervolger; en, men vindt hem onder 't getal der genen, welke in 't jaar 1572 door WILLEM DE I, naar *Engeland* zijn gezonden, om ware 't mogelijk ELIZABETH over te haalen, om de belangen van de Staten en die der Prince, te begunstigen. — *Vad. Hist.* VI. D. bl. 187 en 466. *Sententien van ALVA*, bl. 151. 153, 154.

AARTSBERGEN, zie CAPELLE.

AARTSEN (ANTHONY), Predikant te *Zanderdorp* in Noord-
holl.

Holland, is te *Campan* geboren, uit een braaf, godvruchtig en aanzienlijk geslagt. Hij wordt geroemt een man geweest te zijn, die in de geleerde talen grondig was geoëffend, daar hij een groot Godgeleerde, lieflijk welsprekend, en zodanig vlug, dat hij alle de leerredenen op eenige weinige na, gedurende de tijd van zijne werkzaamheid in de wijngaard des Heren, zonder die te schrijven, heeft gepredikt. Hij stierf in 1776 den 6 februarij, aan de zelvde plaats daar hij gedurende 25 jaren het leraarsambt hadt uitgeoëffend. — *Boekz.* 1776. a. bl. 214.

AARTSEN (PIETER), een treffelijk Konstschilder, om zijne lange en rijzige gestalte, doorgaans *LANGE PIER* genaamd, werd geboren te *Amsteldam* in 1507, van ouders die uit de *Purmer* herkomstig waren. Zijn vader een koussewever, wilde *PIETER* in dat beroep opbrengen; dan de moeder kante, zig hier tegen, en begeerde dat de lust en neiging van haren zoon tot de schilderkunst, niet uitgedoofd zoude worden. Des werd *PIETER* bij eenen *ALLARD KLAASSEN* besteld, ten dien tijde een der beste schilders van *Amsteldam*. *PIETER* gewendde zig van jongs af aan eene vaste en stoute behandeling, en om alles kloek aan te tasten, waar door hij een grote roem in de konst verkreeg. Zeventien jaren oud zijnde, ver trok hij met een aanbevelingsbrief van den Schout van *Amsteldam* voorzien, naar het huis te *Bosfu* in *Henegouwen*, om 'er de voortreffelijke schilderijen van verscheiden' meesters te zien; van daar verhuisde hij naar *Antwerpen*, en vervoegde zig bij een *waal*, *JAN MANDYN* genaamd, die in de manier van *JERONIMUS Bos* zeer grappige voorwerpen geschilderd heeft. Hij huwde in de gemelde stad, en kwam 'er in 1533 in 't schilders-gild. Zijne verkiezing bepaalde zig inzonderheid, tot het schilderen van keukens en allerlei keukenbehoef tens en spijsen, die hij zo kunstig en in derzelver eigenaartige kleuren naar het leven wist af te beelden, dat de voorwerpen natuurlijk schenen; door 't welk gestadig te oef fenen, hij in het mengen en temperen der verwen de kundigste meester werd, die 'er immer gevonden is. Ook heeft hij

verscheidene autaarstukken zo te *Amsterdam*, *Delft*, *Leuven*, *Diest* en elders geschilderd, welke tot getuigen van zijn kunstvermogen ten huidige dage nog zouden kunnen verstreken, waren die niet door het doldriftig grauwe, ten tijde der beeldstorming in 1566 vernield geworden. In kleine beelden was onzen schilder min uitmuntend dan in grote voorwerpen, waar in de kragt der kunst gelegen is, en hier in betoonde hij een voortreffelijk meester te zijn. De bouwkunde en het perspectief verstond hij mede zeer wel, bragt in zijne tafereelen niet zelden dieren en andere voorwerpen te pas, en kleepte zijne beelden zeer vreemd en op eene grappige wijze. Voor zijne stukken begeerde hij slechts een' geringen loon, en was niet zelden mistroostig, dat zijne werken, die hij der wereld ter zijner gedagtenisfe meende na te laten, zo als boven gezegd is, vernield werden, waar over hij wel eens tot zijn eigen gevaar met alzulke kunstvijanden in hooge woorden geraakte; voorts was AARTSEN een nedrig man, die geen groots denkbeeld van zig zelve voedde, en 'er zeer eenvoudig uitzag, zo dat hij geen aanzien zou verworven hebben, ware het niet dat zijne verhevene kunst en heerlijke werken, hem naar waarde hadden doen achten. Hij overleed te *Amsterdam* den 2 junij 1573 in den ouderdom van 66 jaren, en is in de oude-kerk, bezijden het koor begraven; liggende op zijn graf twee zarken, waar in de volgende woorden gebeiteld zijn:

*De meester schilder LANGE PIER,
Met bij zijn zonen schilders hier,
Begraven lang en oud bejaard,
Blijven nog al in konst vermaard. 1573.*

Onzen PIETER AARTSEN heeft drie zoons nagelaten, naamlijk PIETER PIETERSZ., AART PIETERSZ. en DIRK PIETERSZ., die mede de kunst geoefend hebben. PIETER PIETERSZ. die niet alleen een zeer goed meester, maar teffens een welsprekend, schrander en geleerd man was, is in 1603 te *Amsterdam* in den ouderdom van 62 jaren overleden, een zoon nalatende, die zijn vaders voetstappen in de kunst mannelijk heeft

heeft nagetreden; in den beginne volgde hij de tiant van zijn vader en leermeester op, doch begaf zig zedert, vermits ten zynen tijde weinig grote werken besteed werden, aan het portrait-schilderen. AART PIETERSZ. is mede van jongs af zeer vlug en naarstig in het beoefenen van de kunst geweest, doch zo wel als zijn broeder door het portrait-schilderen waar in hij heeft uitgemunt, afgetrokken van het malen van historien en ordonnantien, tot welke zijn geest altoos ongemeen bekwaam is geweest en zijne geneigtheid zig uitstrekte. DIRK PIETERSZ. agt jaren jonger dan zijn' broeder AART, was mede een schilder en discipel van zynen vader, en heeft zig naar *Fontainebleau* in *Frankrijk* begeven, alwaar hij ongelukkig aan zijn einde is geraakt. — K. v. MANDER, *Leven der Schilders*, I. D. bl. 235.

AARTZ (RYKAART), een konstschilder, geboren te *Wijk op Zee* in 1482, was de zoon van enen visser AART genaamd. RYK tot de kostwinning van zynen vader voorbeschikt, brandde nog jong zijnde deerlijk zijn been, waarom hij ter helinge naar *Haarlem* vervoerd werdt, daar men dat been naderhand als verdorven moest afzetten. De jongeling die veeltijds bij 't vuur zat, door de natuur tot de tekenkunst gedreven, krabde gestadig op den haard en den witten muur enige figuren, 't welk aanleiding gaf om hem te vragen, of hij genegen was om te leren schilderen? dat met een gretig ja door RYK beantwoord zijnde, men hem tot het leren der schilderkonst bij JAN MOSTERT een vrij goed konstenaar, besteedde; onder het genot van deze zijn onderwijs, bevlijtigde hij zig zo ijverig, dat hij binnen korte jaren een goed meester werdt. Op de deuren van het altaarstuk voor het Dragers-gild, 't welk door JAKOB VAN HAARLEM den leermeester van JAN MOSTERT geschilderd was, heeft RYK de geschiedenis van JOSEPH afgemaald, die als een koning in grote heerlijkheid gezeten, zig voor zijne broeders, welken in *Egypte* gekomen waren om koorn te kopen, bedekt houdt, en meer andere gebeurtenissen. AARTZ was een stil, hups, vreedzaam en vroom man, die de gewijdde schriften en de

rust der ziele ongemeen beminde; zig in zijne klimmende jaren met 'er woon naar *Antwerpen* begeven hebbende, leefde hij aldaar stil en gerust, zonder iets anders dan de naakten in de stukken van verscheiden konstoeffenaars voor een gewone beloning te schilderen. Geenen zijner kinderen bragt hij in de kunst op. Toen in zijn hoge ouderdom zijn gezigt zo zeer verzwakt was, dat hij nauwlijks meer zien konde, lei hij de verwen zo dik op de pannelen, dat men 'er die dikwerf moest affchrapen, 't welk te wege bragt, dat niemand meer behagen in zijn werk schepte, en hij zig daarom niet zelden gemelijk maakte. 't Was in het jaar 1520, dat hij te *Antwerpen* in het Schilders-gild wierdt aangenomen, van de Kamer, de *Violere-boom* geheten, onder de zinspreuk: *uit jonken berfaemt / welke kamer in 1400 is gestigt*. FRANS FLOXIS heeft onzen RYK geportraiteerd als een ST. LUKAS die de maagd MARIA schildert, in een stuk, 't welk op de schilderskamer te *Antwerpen* is geplaatst. Voorts was hij om zijn goedhartigen inborst en doorgaande vrolijkheid, ongemeen beïnd; altoos wel te vrede, zeide hij dikwils, op zijnen naam zinspelende: *ik ben rijk en wel gesteld*. Hij had een schoon wezen, daar de gulheid en het vergenoegen op geschilderd stonde. Hij overleed te *Antwerpen* in mei 1577, en dus een half jaar na de plundering en ontmenschte wreedheden binnen die stad door de *Spanjaarden* gepleegd, in den ouderdom van 95 jaren. —

K. v. MANDER, *Leven der Schilders*, I. D. bl. 258.

ABBADIE (JACOBUS), beroemd gereformeerd Godgeleerde, wierdt in *Frankrijk* in de stad *Naz* geboren in 1654. Na dat hij onder den beroemden LA PLACETTE zijnen klasficken loop had volbragt, beoefende hij de wijsbegeerte en godgeleerdheid op de drie onderscheidene Hogeschoolen van *Sedan*, *Puijlaurens* en *Saumur*. Van daar ging hij naar *Holland*, verbleef aldaar een geruimen tijd, en toog toen naar *Duitsland*, daar hij ook tot meester in de godgeleerdheid wierdt aangesteld, en vervolgens tot Predikant in de Franse gemeente te *Berlijn*. Hij liet dit beroep in 1690 varen, kwam te *Engeland*, en nam gedurende enigen tijd het leraarsambt te

Lond

Londen in de Franse kerk waar; zeer weinig tijd daar na, wierdt hij tot Deken van *Killalow* in *Ierland* verkoren, welke waardigheid hij tot zijnen dood toe heeft bekleed. Hij deed een tweede reis naar *Holland*, om 'er een van zijne werken te doen drukken, en bleef gedurende drie volle jaren te *Amsteldam*. Weinig tijds na dat hij te *Londen* was te rug gekeerd, wierdt hij krank, en stierf aan die ziekte, te *St. Marie la Bonne*, nabij *Londen*, op den 25 september 1727, in den ouderdom van bijna 73 jaren. ABBADIE was een ieverig verdediger van de oude en regtzinnige leere der Gereformeerde kerk, zodanig uit zijne werken blijkt, die in vrij groot aantal voorhanden zijn. Behalven dat hij op eene volledige wijze de geleerde talen en de klasieke Schrijvers verstond, was hij buitengemeen ervaren, zo wel in de kerkelijke als wereldlijke Geschiedenis; en nog behalven dat alles, heeft hij enen roemrijken naam verworven, door de verhevenheid van zijn vernuft, zijne fijne doordringenheid van geest, en mannelijke wel sprekerheid. Onder zijne menigvuldige uitgegeven werken, die alle den toets van gezonde oordeelkunde en op vaste en redelijke gronden gevestigde godsvrugt, kunnen doorstaan, munt inzonderheid uit, het boek getijld: *Triumpheerende Godsdienst*, 2 Delen in 4to. te *Amsteldam* in 1726, zo wel in het frans als nederduits gedrukt. — G. STOLLE *ad* HEUMANNUM, p. 424, 425. C. SAXI, *Onomast. literar.* pars V. *Analect.* p. 637. NICERON, *Mem. des Hommes illustres.* Tom. 33. pag. 381 & suiv. J. G. DE CHAUSÉPIÉ, *Dict. hist. & crit.* Tom. I. p. 16, 17.

ABBE (SYMEN) PIETERSZ., was in 't jaar 1371 Schepen van *Amsteldam*, en hij besprak met zijn wijf KATRYN aan het Heiligen Geest gasthuis binnen die stad, een half huis en erve, waar van aan de Karthuizers de wederhelst behoorde, en 't welk gelegen was aan het gasthuis bij de *Plaats*, dat is aan den *Dam*, allernaast WILLEM NOIRTS. — WAGEN. *Beschrijving van Amsteldam*, in 8vo. I. St. bl. 95 en 96.

ABBEKERK (Mr. FLORIS VAN), in leven oud president Burgemeester en Raad in de vroedschap te *Hoorn*, voorts Kommissaris der pilotagie, en lid van Gecommitteerde Raaden in het *Noorderkwartier*, stierf te *Hoorn*, den 15 januarij 1748, bijna 73 jaren oud zijnde. — Dit is al wat wij van de man weten, uit Kok, *Vad. Woordenb.* I. D. bl. 126.

ABBEMA (YDE), uit een adelijk doch voor lang uitgestorven Geslacht in *Friesland*, gesproten, was de zoon van SIKKE ABBEMA, verwekt bij RINCK BARINGA. Onzen YDE trouwde met EEDWER POPMA, en was, in 't jaar 1566 Burgemeester te *Sneek*. Hij behoorde tot het verbond der Ede'len; en was in zodanig groot vertrouwen bij zijne landgenoten, dat PORKE ROORDA hem de sleutels van *Sneek* ter hand stelde. Ook was hij gehaat bij ALVA, dat hem waakzaam op zijne hoede deed zijn en besluiten in *Friesland* te blijven, zonder aan de indaging des Hertogs, om te *Antwerpen* te verschijnen, gehoor te geven &c. — Kok, *Vaderl. Woordenb.* I. D. bl. 126.

ABBENBROEK (JAN VAN), dus genaamd naar eene hoge Heerlijkheid in den Lande van *Voorn*, vindt men van gemeld, dat hij in het jaar 1235 op een steekspel geweest is, door Grave FLORIS DEN IV., te *Haarlem* aangerigt. De alleroudste volgrees der heren van ABBENBROEK klimt egter niet hoger dan tot eenen anderen JAN VAN ABBENBROEK, die in het jaar 1350 leefde, wiens agter-klein-dogter KATHARINA de Heerlijkheid overbragt, aan BOUDEWYN HART VAN DER WEERT, in het jaar 1442. Hij was Schout van *Delft* en Hoogheemraad van *Delfland*. Zijne nazaten namen den naam van *Abbenbroek* aan. Het blijkt egter, dat zijn zoon de Heerlijkheid maar voor een vierde gedeelte bezeten heeft. Deze was GERRIT VAN ABBENBROEK, Bailjuw van *Voorn* en *Putten* en naderhand Hoogheemraad van *Delfland*. Hij volgde in den twespalt van *Hoeks* en *Kabbeljauws*, de zijde der laatsten, werd, in het jaar 1481 met zijnen zwager WILLEM VAN VALKESTEIN, door de *Hoeksen* in een gevegt aan de *Vaart* niet ver-

verre van *Utrecht*, gevangen genomen, tekende de overeenkomst in het jaar 1489, met de Rotterdamse *Hoeksen* wegens de brandschattingen van den *Hage* gemaakt, en overleed in 1494. De andere drie vierde delen van deze Heerlijkheid, zijn gekomen aan de huizen van MONTFOORT, BORSELEN MERODE, en laatst in die van HALEWYN. Nog vindt men gemeld, van eenen GERRIT VAN ABBENBROEK, die zes kinderen bij twee vrouwen verwekte en in 1551 overleed. Zijn zoon KLAAS VAN ABBENBROEK, huwde met MARIA, dogter van KORN. VAN DER NYENBURG, stierf in 1607, en liet ock een zoon na, insgelijks KLAAS genaamd; met welke laatste zeer waarschijnlijk, dit Geslagt is uitgestorven. — VAN LEEUWEN, *Batav. illustr. Teg. Staat der Ver. Nederl.* VII. D. bl. 115-117.

ABBES (SYTTIE), van *Leeuwarden* geboortig, was eerst Pastoor te *Oldenlove* in die stad, doch verliet in het jaar 1566 den Roomschen Godsdienst, om die der Hervormden te aanvaarden. Op den 2 oktober 1567, verbond hij zich te *Emden* als krankbezoeker, en wierd op den 12 januarij 1568, tot gewoon leraar aldaar bevestigd; nog in dit zelve jaar, namelijk op den 13 september stierf hij aan de pest. — MEINERS, *Oostfr. Kerk. Geschied.* I. D. bl. 457. *Kerk. Oudh. van Friesland.* I. D. bl. 355.

ABCOUDE (DIRK VAN) een Stichtenaar, Vicaris van St. Pieters kerk te *Utrecht*, bevorderde in 't jaar 1566 door zijne schriften, grotelijks de reformatie; dan dit bekwam hem kwalijk, doordien hij hier over in 's Bischops gevangenis geraakte, daar een geruimen tijd verbleef, en niet weder zijne vrijheid bekwam, dan naar eene afgeperste herroeping van zijne gevoelens te hebben gedaan. Onder voorwendzel van lichamelijke gebreken, mijdde hij egter zo veel hem doenlijk was, het bijwonen der Misse. Zijne schriften dragen het getuigenis dat zij zeer bondig waren, en voor iedere afdeling daar van, las men zijne gewone zinspreuk: *zijt zonder gal, godtrugtig.* — BRAND, *Historie der Reformatie.* I. D. bl. 301.

AB-

ABCOUDE (HENDRIK VAN), vindt men op de regeeringslijsten der stad *Utrecht*, van 't jaar 1440 tot 1467 ingesloten, als Raad gemeld. In dat jaar, werdt hij om welke redenen vindt men niet gemeld, gebannen, 't welk tot 1470 duurde, wanneer hem benevens anderen, wederom toegestaan wierdt in de Stad te komen. — GOUDHOEVEN, *Kronijk.* bl. 525.

ABCOUDE (HENDRIK VAN), was een aanzienlijk man te *Utrecht*, alwaar men hem verscheidene malen als Ouderman of Deken gemeld vindt. Benevens een menigte anderen, werdt hij in 1481 als deelgenoot van het oproer door Bischof DAVID VAN BOURGONDIEU verwekt, genoodzaakt de Stad te ruimen. — GOUDHOEVEN, *Kron.* bl. 525.

ABCOUDE (JAN VAN), was een van die genen, welke in 1419 of 1420, gedurende den *Hoeksen* en *Kabbelaarsen* twist wierdt gevangen genomen op het huis te *Poelgeest*; en, door die van *Leijden*, niettegenstaande het ernstig verzoek om hem te losen, op bevel van Hertog AELBRECHT VAN BEYEREN het hoofd wierd afgeslagen, waar tegen die van *Utrecht* het zogenaamde regt van wedervergelding uitoeffenden. — J. KOK, *Vaderl. Woordenb.* bl. 140.

ABDAGUS, was een dapper veldheer, en een van die genen, welke door de Opperheren of Graven was aangesteld, om de landzaten tegens de verwoestingen der Noordse volkeren te beschermen. Hij was het die in het jaar 873, met een groot aantal Friesen, den fieren Deen RUDOLF tegen trok, in een bloedig gevegt aan 't oostende van 't *Flie* met hem geraakte, daar RUDOLF reeds in 't begin van den strijd sneuvelde, waar na de Friesen een volkomen zegepraal bevogten, en de Deenen noodzaakten het land te ruimen. — FOEKE SJOERDS, *Frief. Jaarb.* II. D. bl. 64.

ABEELE (VAN DEN), een oud adelijk Geslacht, afkomstig uit *Henegouwen*, dat zijnen naam ontleend heeft van de Heerlijkheid op het eiland *Walcheren* in *Zeeland*, tusſchen *Middelburg*

en *Vlisfingen*. Men vindt van het zelve gemeld in *SMALLE-GANGE*, *Kronijk van Zeeland*, op bl. 525; daar gezegt wordt, dat hetzelfde in 1401 een Burgemeester van *Zierikzee* heeft uitgeleverd, HENDRIK VAN DEN ABEELE genoemd, en getrouwd geweest met HEILWICH VAN CATS. Het laatste mannelijk oir van dit Geslacht is geweest JACOB VAN DEN ABEELE, die in 1577, stierf. — ABR. FERWERDA, *Ned. Geslagtboek &c.* druk van 1785. I. D.

ABELAAR (GEORGIUS), geboren te *Groningen* den 16 februarij 1679 uit fatzoenlijke burgerlieden, zijnde zijn moeder geweest ABELIA ROSINGA, volbragt derzelver studien in zijn vaderstad, onder geleide van de Hoogleraren BRAUNIUS, BERNOULLI en LAMMERS; wierdt den 9 april 1710 als Predikant bevestigd in de gecombineerde gemeentens van *Oostwold*, *Lege- en Hoge-Meden*, verkondigde hier het woord des Heren tot in 1733, ter tijd toe dat eene liefelijke roepstemme zig uit *Aduard* liet horen en zo verlokkend in ABELAAR zijne ooren klonk, dat hij geen vrijheid vondt die te wederstaan, maar die opvolgde; aan welke plaatze hij het leraarsambt, met alle iever, liefde en vlijt heeft waargenomen tot op den 24 mei 1743, wanneer hij door de dood van deze zwaarwigtige post wierdt afgelost, en als weduwe naliet ESELIA TEN HOORN, bij wien hij zes kinderen heeft geteeld; hebbende tot een eerste vrouw gehadt HENDRIKA HOMMENS, die den 24 mei 1712 is gestorven, na dat onzen Dominé 'er drie kinderen bij hadt verwekt. — *Boekz.* 1743. a. 722. b. 132.

ABELI (SIBRANDUS), wierdt in 1580 van *St. Maerten en Valkoog*, tot Predikant te *Harlingen* beroepen, alwaar hij met alle de getrouwheid een bedienaar des Euangeliums betamende, gedurende het tijdvak van 35 jaren het woord der waarheid heeft verkondigd. — *Boekz.* 1730. b. 509.

ABELS (JOHANNES), Predikant te *Aagtekkerke* in *Zeeland*, reisde na *Kleef* om de bronkuur te ondergaan, doch deze wateren waren bitterder voor hem dan die van *Mara*, dewijl hij onder 't gebruik daar van, op den 24 juni 1753 overleedt. — *Boekz.* 1753. b. 112.

Dokter in de Medeeijngn bevorderd; zette zig 't volgende jaar te *Amsterdam* neder, en trouwde aldaar in 1646 met eene dogter van ABRAHAM DIRKZ. BIERENS, als toen vermaard Leraar onder de Doopsgezinden in die stad; hebbende met deze huisvrouw gedurende 56 jaren in ene gezegende egt geleefd. In het jaar 1648, werd hij tot mede-leraar van de zelve gezindheid gekozen, en hij aanvaardde zijnen predikdienst, met groten ijver en zonderlingen ernst.

GALENUS hadt reeds vroeger, door de verkering met ADAM BOREEL, zoon van JOHAN BOREEL, Heere van *Duinbeeke*, uit een deftig geslagt in *Zeeland* gesproten; zekerén DANIEL DE BREEN en anderen, gedagten begonnen te vormen, over den staat der zichtbare Kerke, en over eenige leerstukken die geoordeeld werden, af te wijken van de begrippen, welken tot dien tijd toe bij zijne gezindheid den meesten ingang gevonden hadden. Hier over was geschil ontstaan, tuschen hem en eenige andere Leraars; welk op 't hevigst uitborst, in 1644, ter gelegenheid dat SAMUEL APOSTOOL, die in maart des gemelden jaars, slegts 24 jaren oud tot Leraar aangenomen was, den 15 oktober daar na, des voormiddags ene predikatie gedaan hadt, welke door GALENUS, des nademiddags, vlak uit tegengesproken en wederlegd werd. Van toen af sloeg de vlam van den broedertwist, ten dake uit. GALENUS werd beschuldigd van wangevoelens, waar van 't verspreiden, zelfs bij 's Lands plakaten verboden was. De beschuldigingen werden voor het *Hof van Holland* gebragt, daar GALENUS gehoord, en vrij verklaart werd, bij eene uitspraak van den 14 september 1663. De twist zo hoog gerezen, stondt geschapen, uit te lopen op een' volslagen' scheuring, die Burgemeesteren, welke ook met deze onlusten gemoed werden, zогten te voorkomen; bevelende op den 10 januarij 1664, alle diepzinnige geschilstukken, van den predikstoel te houden; doch zulks kost niets baten, want de tweespalt liep eindelijk zo hoog, dat het tot een openbare scheuring kwam, waar van de gevolgen waren, dat de gemeente in twee partijen wierdt verdeeld, die elk hare bijzondere Leraars

had

hadden. Hij schijnt anderzints van een vreedzaam karakter geweest te zijn; ook was hij gewillig op de aanmaning der regering van *Amsteldam*, om tot een onderling verdrag te komen, maar *Apostool* was zo gedwee niet, want deze betuigde, dat hij zig onmogelijk met *GALENUS* en zijnen aanhang konde verdragen.

Voorts hadt hij éné aan hem eigenaartige spreekstijl, die gantsch niet gevormd was naar den hedendaagschen trant; zijn' taal was niet opgesmukt, met uitgezogte woorden, noch ongewone spreekwoorden, geene gemaakte hoogdravendheid noch poëtische spelingen, hoorde men in zijne redevoeringen; maar alle zijne uitdrukkingen waren natuurlijk, en met den aart der verhandelde zaken overeenkomende; voorts verzeld met lieflijkheid, daar het männelijke en grootste doortrengemengd, zo wel het hart als het oor wist te treffen. Zijde lust tot onderzoeken van Gods woord, maakte hem ook steeds onledig. Beschouwende kennis was hem aangenaam, doch die tot het wellevén behoorde, nam bij hem de eerste plaats in. Hij voedde de grootste eerbied en achting voor de gantsche H. Schrift, doch las en beoefenende dagelijks de boeken des Nieuwen Testaments; betuigende menigmaal, dat hem telkens daar in aanmerkelijke zaken, tot ophefdering van den godsdienst en opwekking zijnes gemoeds, voorkwamen. Zijn' ernst in de openbare gebelen, doorgaans verzeld gaande met enen overvloed van tranen, bleef hem tot zijn laatste toe bij. Wat zijnen omgang met een ieder, van wat staat of stand ook, betreft, die was allezints de tig, doch tefens ook vriendelijk en gemeenzaam. Ten aanzien van wereldse zaken, was hij onervaren; om welke reden hij, als in zulke dingen raad nodig was, zig gemeenlijk stil hield, als zijnde buiten zijn boekje. Schoon dat hij niet ruim met tijdelijke middelen bedeeld was, was hij egter gewoon met een onbekrompene hand milddadig te geven; en daar hij zulks niet door zig zelven vernogt; wist hij zulks door middel van anderen ter uitvoer te brengen; zijnde dus teffens een' helper en voorstander der armen. Wegens alle gemelde lofs-
lijke

lijke hoedanigheden, heeft men hem de welverdiende roem gegund, als een mensch die met alle recht een' plaats onder de grote mannen der Doopsgezinden verdiende.

Zestien maanden lang voor zijne dood, zonder ziekte genoegzaam, doch waarschijnlijk wegens zwakheid des ouderdoms, was hij bedlegerig; en merkte dien tijd aan, als het beginzel zijner ruste; wie hem kwam bezoeken, ontving nutte lesfen en vermaningen naar ieders stand geschikt; eindelijk overleed hij des morgens omtrent 11 uren op den 19 april 1706, zijnen geest zagtelijk uitblazende, in den ouderdom van 83 jaren, 5 maanden en 8 dagen. — WAGEN. *Befchr. van Amfteldam*. VIII. St. bl. 43. 78. 81.

ABRAHAMSEN (ISAAK), den 15 augustus 1663 te *Vliffen* geboren, heeft aldaar de post van Krankbezoeker waargenomen, en ftieef den 4 oktober 1714. Hij heeft zig door verscheidene zijner fchriften, bij veele vroomde luidjes en ftijve orthodoxen, enen naam gemaakt; doch fchoon gantsch niet onkundig, is egter zijn ftijl eenvoudig en weinig befchaafd. Onder andeen heeft hij een Kerk- en Wereldlijke gefchiedenis gefchreven, waar in men verscheidene wetenswaardige zaken, ons gemeenebest en bijzonder *Zeeland* rakende ontmoet, die men elders zeldzaam zal aantreffen. — LA RUE, *geletterd Zeeland*, bl. 113.

ABRESCH (FREDERIK LODEWYK), geboren te *Hesfen-Homburg* in 1699, wierdt den 7 maart 1731 tot Lector in de gefchiedenisfen en welfprekendheid te *Middelburg* aangefield, in welke ftad hij toen ter tijd reeds Rector van de latijnfe fcholen was; hier verbleef hij tot in 't laatst van 1741, toen hij in de plaats van den overledenen WOLTERUS KETEL tot Rector en Hoogleraar in de gefchiedenisfen en welfprekendheid te *Zwolle* werd beroepen; zijnde gestorven in 1782, na den hogen ouderdom van 83 jaren bereikt te hebben. ABRESCH is een geleerd man geweest, ervaren in de oude Gefchiedenisfen, en inzonderheid zeer geroemd wegens zijne badrevenheid in de Griekfche taal, over welker Schrijvers hij ook veele oordeel-

deskundige ophelderingen heeft medegedeeld. — Eene op-
telling van 's mans schriften, vindt men bij C. SAX, *Omnium
liter. pars VII.* p. 59. Zie ook G. C. HAMBERGERT, *Germania
erudita*, p. 1. edit. tertiae. Boekzaal, 1731. a. bl. 483. 1741.
b. bl. 712.

ABSALONS (HUBERT), Predikant te *Hulst*, wierdt gebo-
ren te *Goes* den 24 april 1698, uit brave ouders, die hem
in zijn tederste jeugd ontvielen, en hij daar door onder opzigt
geraakte van zijnen oom en voogd HUBERT PIERBOOM, Predi-
kant ter dezer plaatze; die hem ene opvoeding gaf, overeen-
komstig de gewigtige post, waar toe hij was voorberecht. Na
grondig in de geleerde ta'en te zijn onderwezen, volvoerde
hij te *Utrecht* zijne studien, en kwam eer aeng met zijnen op-
gedanen schat van kundigheden, in zijne geboortestad te rug,
daar hij den 9 september 1721 tot Proponent wierdt aange-
nomen, en niet lang ledig op de markt stondt, maar door
den Here des oogstes op den 20 oktober 1722 in zijn wijngaard
te *Kleverskerk* werd uitgestoten; hier ruim zes jaren het
Evangelie bediend hebbende, werd hij te *Hulst* begeerd den
5 mei 1730, dan doordien 'er voor de weluwe van den
vorigen Predikant DIDERIX een jaar moest gepredikt worden,
werdt hij 'er niet voor den 7 januarij 1731 door zijnen ambt-
genoot P. M. GARGON bevestigd; deze gemeente heeft hij ge-
durende den tijdkring van bijna 21 jaren met alle liefde en
ene nauwgezette waarneming van zijnen pligt, belend; ter
tijd toe dat hij na zijne vaderstad gereisd zijnde, om bij
zijne naastbestaanden een bezoek af te leggen, hij aldaar
zijn graf vondt; want hier overviel hem ene borstkwaal,
waar aan hij reeds 's anderendaags, den 21 september 1751,
in den ouderdom van ruim 53 jaren overleed; zijnde nimmer
gehuwd geweest. — *Boekz.*, 1751. a. bl. 454-457.

ABSELIUS (WILLEM), geboortig van *Breda*, was een ge-
leerd Kathuizer Monnik, en Prior van het klooster die or-
den te *Brussel*, en daar na te *Brugge*; hij overleed in 't jaar
1471; en is zo wel door zijne aanzienlijke geboorte als zijne

nagelatene schriften, zeer beroemd. — VAL. ANDR. *Bibliotheca Belgica*. v. GOOR, *Befchr. van Breda*. bl. 304.

ACCAMA (N. en B.), twee Friesche Konstschillers, waar van N. de oudste, geen onverdienstig Historieschilder is geweest, ook een reis door *Italien* heeft gedaan, en zig enigen tijd tot beoeffening der konst in *Rome* heeft opgehouden, verkoos na dode van zijnen broeder, die ongetrouwd in het jaar 1766 of 1767 stierf, zijne vaste woonplaats in des overledenens huis op de gragtswal te *Leeuwarden* te nemen, en heeft verscheidene dogters en enen zoon nagelaten. De jongste B., heeft altoos te *Leeuwarden* gewoond, en een grote menigte portraits van Friesen en anderen geschilderd. Hij slaagde inzonderheid wel in het treffen, en schilderde de stoffen en klederen allerkunstigst.

ACHELEN (ANTONIE VAN), gesproten uit een adelijk *Brabands* Geslacht, is Schepen geweest van 's *Hertogenbosch*, getrouwt aan ALIDA VOGELS, en is gestorven den 27 julij 1534. — ABR. FERWERDA, *Geneal. en Wapenboek*, 1785: I. D.

ACHELEN (FOLKERT VAN), is in 1587 Raadsheer geweest in 't Hof van *Brabant*, gehuwd aan ANNA DE BEYENS, dogter van GOSWIN, Schildknaap, en van AGNES EYCKMANS. — *Ib.*

ACHELEN (FOLKERT VAN), een broeders zoon van den voorgaanden, was in 't jaar 1624 Raadsheer van den geheimen Raad; hij is gehuwd geweest met MARIA MARGARETA, dogter van JACOB BOGAERT, Ridder, President in den Raad van *Flaanderen*. Hij stierf in 't jaar 1631. — *Ib.*

ACHELEN (IGRAM VAN), vader van den laatsten FOLKERT, is eerst geweest Raadsheer, en vervolgens President in 't Hof van *Friesland*, en daar na President van den groten Raad te *Mechelen*; hij was in 1561 gehuwd aan CLEMENTIA, dogter van GELLIUS HOYTEMA en MITZIA AYTA. Hij stierf den 18 oktober 1604, en legt in de *St. Rombouts kerk* te *Mechelen* begraven. — *Ib.*

ACHE-

ACHELEN (ROELAND VAN), wierdt in 1572 den 14 oktober, Grietman van *Dantumadeel*, in plaats van den rebellerenden AUGUSTINUS OEDTZMA, lei den 29 dito den eed af in handen van zijnen neef de President IGRAM VAN ACHELEN, als van 't Hof daar toe gecommiteerd. Deedt in 't jaar 1576 afstand van deze Grietenije, en wierdt nog in dat zelfde jaar Grietman van *Hennaarderadeel*, door vrijwillige afstand van OENE WYTSMA, doch welke post hij niet langer dan een jaar bekleed hebbende, daar insgelijks afstand van deedt. Hij is getrouwd geweest met WOMCK, dogter van Juw MOCKEMA en LISCH HERINGA, bij wien hij ene dogter heeft geteeld, met name ALEGONDA, welke in 1607 huwde, met K. EL VAN UNIA, Hoveling in *Wirdum* en *Ferwert*. — *Ib.*

ACHTSCHELLINGS (LUKAS), van *Brusfel* geboortig, is een konstig Landschapschilder geweest, die LODEWYK DE VODDER tot leermeester heeft gehad. Die LUKAS, wist vaardig en in een losse ongedwongen trant, het penceel te bestieren, bijzonderlijk in zijn boomen, en op zijn voorgronden, zijnde de eersten natuurlijk getekend, en de bladen en takken op ene kunstige wijze door malkanderen gewerkt, en de laatste gloeiend gekleurd en meesterlijk behandeld. WEYERMAN getuigd, zee veele heerlijke schilderstukken van hem, zo te *Brusfel* als elders, gezien te hebben. — WEYERM. *Leven der Schilders*, II. D. bl. 5.

ACKER (JACOBUS OP DEN), Predikant op *Batavia*, is uit *Nederlandse* ouders voortgesproten, geboren te *Meurs* den 6 december 1649. Na hier te lande zijne studien volvoert te hebben, vertrok hij in 1678 van *Amsterdam* als Predikant naar *Ceylon*, alwaar hij in 1679 aanlandde, en aldaar gedurende ruim agt jaren het leraarsambt uitoeffende; zijnde in 1688 van daar vertrokken naar *Batavia*, om in die hoofdstad van *Neerlands-Indie*, het Euangelium in de portugeese spraak te verkondigen, 't welk hij ook een groot aantal jaren heeft verrigt; hebbende in 't geheel den predikdienst met de uierste lofen roem 52 jaren lang waargenomen, onder een deugdelijken,

42 ACKERSLOOT. (IZAAK) ACOSTA. (GABRIEL D')

onbeproken en voorbeeldigen wandel; zijnde overleden op *Batavia* den 6 april 1731, in den hohen ouderdom van ruim 83 ja en. ACKER was een kundig man; hij heeft de Bijbel in de *portugese* spraak overgezet, en die nog bij zijn leven aan den Batavischen Kerkenraad overhandigd. Nog op *Ceylon* zijnde, huwde hij DINA AGOTHA, oudste dogter van den Predikant NIKLAAS AGOTHA en SARA VISVLIET, beide van *Amsterdam* geboortig, waar mede hij genoegzaam 51 jaren in een aagenaam gezellig leven heeft geleefd, en bij haar 11 kinderen verweelt, waar van een zoon in dienst van de Compagnie is geweest, en twee dogters aan voorname ambtenaren daar van, zijn uitgetrouwd. — *Boekz.*, 1732. b. bl. 120, 121.

ACKERSLOOT (IZAAK), een deftig Burger van de Doopsgezinde Gemeente te *Amsterdam*, bechonk berevens zijne huisvrouw, MARGARETHA VAN DER KINDERT, het oude Vrouwenhuis van hunne gezindte ter gemelder stede, met 20,000 guldens; dit gevoegd bij andere aanzienlijke giften, stelde de Regenten van dat Godshuis, dat te klein was en daar bij bouwvallig, in staat, om in den jare 1759, een veel ruimer en aanzienlijker gebouw, tot het zelve einde voorbeschikt, rege agter het oude te doen stigten. — *WAGEN. Beschiv. van Amst.* VIII. St. bl. 545.

ACOSTA (GABRIEL D'), een Portugees van geboorte, die eger, zulk een geruimen tijd in ons land heeft gewoond, en zulk een zonderling wezen is geweest, dat hij met regt aanspraak op ene plaats in dit werk heeft. Eerst was hij een Christen, daar na een Jood, en vervolgens niemendal. Gedurende zijn verblijf te *Amsterdam*, werd hij tot zodanig verregaanden trap van wraakzugt vervoerd, dat hij eerst zot zinnen broeder of neef, en daar na zig zelve van 't leven te beroven. Op dezen, terwijl hij voorbij zijn huis ging, loste hij een pistool; doch, het geweer weigerende, en zig ontdekt ziende, sloot hij verbaasd de deur, en benam met een ander pistool zig zelve het leven. In zijne woning vond men

men een latijnsch geschrift, waar in hij de gevallen van zijn leven en wederwaardigheden beknopt had opgesteld. — Kox, *Vad. Woord.* I. D. bl. 199.

ACRONIUS (DANIEL), een *Nederlander*, was in zijn leven een geleerd man, en gaf de Geschiedenis van vele Steden in 't licht, welk werk in 1651 te *Frankfort* is gedrukt. — KONING, *Bibliot. vet. & nov.*

ACRONIUS (DAVID), is geweest Predikant te *Hompens* in *Friesland*, en overleed aldaar den 31 december 1738, in het 54ste jaar zijnes ouderdoms, waar van hij omtrent 34 jaren in dienst der genoemde Gemeente heeft gesleten. — Boekz., 1739. a. bl. 139.

ACRONIUS (GELLIUS), is Predikant, meen ik te *Leeuwarden* geweest, een groot-ijveraar, en wiens naam men mede onder den berugten brief van de Friesse Predikanten, in 1587 aan de Koningin van *Engeland* gezonden, geplaatst vindt. — BRAND, *Hist. der Reform.* I. D. bl. 723.

ACRONIUS (JOHANNES), geboren in het Friesse dorp *Ackrum*, stierf te *Bazel* in den bloei van zijn jaren in 1563, in welke Stad, hij met zeer veel roem de wis- en geneeskunst heeft onderwezen, ook verscheidene werken over de eerstgenoeinde wetenschap, heeft in 't licht gegeven. — FOPPENS, *Bibliotheca Belgica.* pag. 559.

ACRONIUS (JOHANNES), wierdt in 1621 als Predikant te *Velp* en *Roosendaal* beroepen, in 1627 te *Wageningen*, alwaar hij gedurende 21 jaren het Leraarsambt met veel lof uitoeffende, en is aldaar in 1648 overleden. — SOERMANS *Kerkelijk Register.*

ACRONIUS (JOHANNES), een Fries van geboorte, was eerst Predikant te *Wexel*, vervolgens te *Haarlem*, alwaar hij in 1627 stierf. Hij wordt beschreven als een geleerd man, doch van een' woeligen en onrustigen geest, daar bij een driftig ijveraar tegens de aanhangers van ARMINIUS, voorts die door zijn oproerig en bedillend karakter vrij wat twespait

spa't veroorzaakte. — SCHREVELIUS en AMPZING, *Beschrie-
van Haarlem.*

ACRONIUS (RUARDUS), een broeder van den laatsten JOHANNES, insgelijks een Fries; was zeer ervaren in de Godge eerdheid en taalkunde, maar teffens een groot ijveraar tegens de Remonstranten, en daar bij van een woelzieken en driftigen aart. Hij heeft zig onder anderen beroemd gemaakt en zijn oplopend karakter ten toon gesteld, in zijn openbaar gevoerd twistgeding te *Leeuwarden* in de Galiléer Kerk gehouden, met PIETER VAN CEULEN een ijverig Doopsgezinde. In 1601, was hij Predikant te *Schiedam*; en, in 1611 vindt men hem opgetekend als lid der *Haagsche Conferentie*.

ACRONIUS (RUARDUS), ook RUARDUS AMBROSIUS LUCASZON genaamd, mede een Fries van geboorte, werd in 1644 Predikant aan de *Kong*, in 1649 te *Bergen*, en in 1659 te *Schellenhout*, alwaar hij in 1669 is gestorven. — SOERMANS, *Kerk. Regist.*

ACRONIUS (WESSEL), was in 1650 Predikant te *Harlingen*, en wijdde in dat zelfde jaar op den 13 november, in die stad, de nieuwgebouwde Westerkerk in. — *Boekz.*, 1730. b. bl. 509.

ADA, de dogter van HENDRIK eenigen zoon van DAVID, Koning van *Schotland*, wordt in 1162, de egtgenootte van Graav FLORIS DEN III. van dien naam, aan wien zij verscheidene kinderen baarde; zij legt te *Middelburg* begraven. — SMALLEGANGE, *Kron. van Zeeland*.

ADA, Gravin van *Holland*, dogter van Graav DIRK DEN VII. van dien naam, en den XV. in den rang der Hollandse Graven, wierdt door beleid van haren moeder ALEID, een heerszugtig wijf, in den prillen ouderdom van nog geen zeventien jaren, enkel uit staatszagt en om de regering zelve in handen te houden, in het jaar 1203, aan WILLEM Grave van Loon, verre in rang beneden zijne bruid, uitgehuwlijkt. Volgens getuigenis van alle de Geschiedschrijvers van haaren tijd,

sijd, was ADA een allerschoonste meid, wiens bevalligheden uitlokkend waren. Dit jeugdige slagtoffer wierdt in den egt verbonden, voor dat haar vaders lijk ter aarde was besteld; ja dat bleef onbegraven staan, in 't zelve huis, daar de huwelijksplegtigheden verrigt wierden, naar welkers voltrekking, het naar *Egmond* werd gevoerd, en aldaar-ter aarde besteld. Treurige ongevallen verzelden genoegzaam de gantsche levensloop van deze Gravinne; want slegts agttien dagen na haar huwelijk, wierd zij genoodzaakt door een vloekverbond van veele misnoegde Hollandse Edelen, aan wier hoofd zig Graav WILLEM broeder van haren vader bevond, naar de burch van *Leiden* te vlugten; alwaar zij schielijk belegerd, en genoodzaakt wierdt, schoon alle de bewooners der *Rijnlandsche* dorpen op de been kwamen, om den burch te ontzetten, door gebrek aan mondkost, zig op voorwaarden over te geven. De ongelukkige ADA werd door hare veroveraars gesteld in handen van haren bloedverwant WILLEM VAN TEILINGEN, die haar met alle heuschheid deed bewaren; doch haar oom Graav WILLEM, vervolgens in *Holland* gekomen, en door de *Kennemers* voor Graav erkend zijnde, deed haar naar 't eiland *Texel* brengen, alwaar zij een kort verblijf gehouden hebbende, naar *Engeland* wierdt overgevoerd, en aldaar enige jaren vertoefde. Schoon haar sterfuur door de oude Schrijvers zeer verschillende wordt opgegeven, is het egter meer dan waarschijnlijk, dat zij in het jaar 1208 is overleden. ——— Zie eene uitvoerige beschrijving van deze ongelukkige Gravin, in Kok, *Vaderl. Woordenboek*, die de meeste Schrijvers aanhaalt, welke van haar gewaagd hebben. Met regt kan men ook ter lezing aanprijzen, de levenschets van deze vorstin, te vinden in de *Levensbeschrijving van Nederl. Mannen en Vrouwen*. V. D. bl. 281. enz.

ADA, eene dochter van Graav WILLEM DEN I., vindt men opgetekend, als zijnde geweest de agtste Abdis van *Rijnsburg*; zij stierf in 1257 of 1258, en wierdt voor 't hoge altaar aldaar begraven. ——— PARS, *Konw. Oudheden*, bl. 348 en 382.

ADALGARDA, was de naam eener vrouwe, vermeld als de grootmoeder van den vermaarden LUDGERUS, een der eerste verkondigers van het christen geloof in *Friesland*; zij nam met haaren egtgenoot WRISUNG of USING, ten einde de lagen van den wreeden RADBOUD te ontgaan, de wijk naar *Frankrijk*. ——— FOEKE SJOERDS, *O. en N. Friesl.* I. D. bl. 620.

ADAM (LISLE), een bedreven krijgsoverste, welke in de ongelukkige tweespalt der *Hoekschen* en *Kabbeljaauwschen*, het met de Hertog VAN BOURGONJE hield, en dus de laatstgemelde partij was toegedaan. Toen vrouwe JACOBa in het jaar 1426, de *Kabbeljaauwschen* zo deerlijk had geteisterd, en tot voor de poorten van *Leijden* vervolgt, liepen de *Kennemerlanders* hier door aangemoedigd, geheel *Westfriesland* af, en bragten de steden onder de gehoorzaamheid van de Gravin, tot dat de stad *Hoorn*, die geheel de zijde van den Hertog hield, hen, selv' na een ongelukkige ontmoeting, zo lang weerstond, tot 'er kloeke manschap verzeld van eenige stedelingen van *Amsteldam* en *Haarlem*, te water binnen raakten. Deze zijn onder het bevel van onzen ADAM, zo heftig op de beleggers uitgevallen, dat zij na een stijfzinnigen wederstand geboden te hebben, gedwongen wierden te wijken, en dus ongelukkig her- en derwaarts omstoven. ——— MIERIS, *Nederl. Vorsten.* I. D. bl. 39.

ADAMA (AUGUSTINUS LOLLIUS), Hoogleraar in de Geneeskunde te *Franeke*, een zoon van LOLLIUS, wierdt na de lage scholen doorlopen te hebben, tot de Geneeskunde opgeleid, en studeerde in die tak onder ALLARDUS AULETIUS, doen ter tijd geen onvermaarde leermeester aan *Frieslands* Hogeschool. Tot Doktor in de wijsbegeerte en geneeskunst bevorderd zijnde, werd hij in 1605 geroepen tot Rector der latijnsche scholen te *Kampen*; hier verbleef hij tot in het jaar 1608, wanneer hij den 27 mei tot Profesfor in de medicijnen te *Franeke* wierdt aangesteld, in plaats van den overledenen Hoogleraar RAPHAËL CLINGBYL. In december 1615,

1615, terwijl hij het Rectoraat van de Academie waarnam, wierdt hij van zijnen post als Profesfor ontzet, doch om welke reden, is met geene voldoende zekerheid te melden. Dit ongeval overleefde hij niet lang, maar stierf reeds in 1616, — E. L. VRIEMOET, *Athen. Fris.* pag. 139.

ADAMA (HENRICUS), Predikant te *Zwolle*, is geboren te *Pingjum* in *Friesland*, in het jaar 1729. Na zijne letteroeffeningen te hebben volbragt, wierdt hij met alle lof tot Proponent verkoren, en kort daar na tot Konrektor der latijnsche scholen te *Franeker* aangesteld, alwaar hij met veel vlijt de aan hem vertrouwde jeugd, in de letteroeffeningen onderwees, tot in 1753, wanneer hij als Predikant te *Huifum* in de nabuurschap van *Leeuwarden*, wierdt beroepen. Hier stond hij tot in het jaar 1762, als wanneer de roepstemme volgende, hij in de bloeiende gemeente van *Zwolle* wierdt verp'aast; daar hij als verdienftig leraar en herder, de kudde hem toevertrouwd, met alle liefde en zorgvuldige waakzaamheid heeft bestierd, tot op den 7 julij 1797, als wanneer hij van eene slaapziekte aangetast, door de dood van zijnen zwaarwigtigen post wierdt afgelost, in den ouderdom van bijna 68 jaren, tot grote droefheid van zijne agtergeblevene weduwe HERMYNA Vos, zijne kinderen, gantfche gemeente, en allen die genen welke 's mans beminnelijk en vredelievend karakter, van nabij gekend hebben. Men heeft van hem in druk: *De heilzaamste en beste Raad in tijd van gevaar*, uit JER. VI. vs. 8., uitgesproken in eene Bedestond, ter gelegenheid van den hogen watervloed in 1784.

ADAMA (LOLLIUS), Profesfor in de wijsbegeerte te *Franeker*, vader van AUGUSTINUS, denkelijk te *Sneek* in 1544 geboren, is na zijne studien te *Groningen* volbragt te hebben, geweest Rector der latijnsche scholen te *Dordrecht*, van waar hij in het jaar 1585 tot Hoogleraar in de wijsbegeerte aan de nieuw opgerigte Hogeschool te *Franeker* is beroepen; welke post hij met veel roem heeft waargenomen, tot aan zijn dood toe, welke voerviel in 1609, het 65ste zijnes ouderdoms.

Hij

Hij heeft verscheidene verhandelingen over de *Logica*, *Phijfica* en *Metaphijfica* gefchreven, ook zijn 'er drie Oratien van hem in druk. ——— E. L. VRIEMOET, *Ath. Frif.* pag. 65.

ADAMA (PIERIUS), Predikant te *Boxum* en *Blesfum*, een broeder van HENRICUS hier bovengemeld, is geboren te *Pingjum* den 24 november 1726. Zijne Grootouders van 's vaders zijde waren, PETRUS ADAMA, eerst Predikant te *Arum*, en vervolgens te *Sneek*, alwaar in 1693 is overleden, en ANNA FABER, die een tweede huwelijk aanging met TJALLING NAUTA, Secretaris van *Ferwerderadeel*; zijn vader was GODEFRIDUS ADAMA, Predikant te *Pingjum*, die aldaar in 1733 overleed, en zijne moeder DIRKJE ALTENA, dogter van den Ontvanger ALTENA, die na haar mans dood zig met 'er woon naar *Franeker* begaf. Hier wierdt PIERIUS op de latijnsche school besteld, daar hij door zijn vlug begrip, gezond oordeel, en inzonderheid ftalen geheugen, grote vorderingen maakte, en de meeste zijner medeleerlingen voorbij streefde. De scholen doorgelopen zijnde, beletteden hem tusfchenkomende omftandigheden, zijne aangevangene letteroeffeningen voort te zetten, en hij begaf zig tot een ander beroep; dan de lust tot studie en inzonderheid die der theologie, deedt hem in een gevorderder ouderdom befluiten, naar *Amfteldam* te gaan, hier bevljtgde hij zig zo ijverig in het verkrijgen van kundigheden in de godgeleerdheid, dat hij de aandagt en gunst van Amstels Leraren tot zig trok, en op hunne aanbeveling, gaf hij onderwijs in de waarheden aan de voornaamfte huizen van die grote koopftad. Dit beroep eenigen tijd waargenomen hebbende, ging hij de Hogefchool te *Lingen* bezoeken; studeerde daar vlijtig onder Profefor SAMUËL MEILING, en wierdt den 10 julij 1766 met alle ruimte tot Proponent verklaart; waar na hem in 1767 het bercep van *Sleen* in *Drenthe* werdt opgedragen, daar hij des Heren woord omtrent 10 jaren verkondigd hebbende, in 1777 te *Staphorst* en *Rooveen* werdt beroepen; hier verbeidde hij korten tijd, doordien men hem in 't laatst van 1778, de post van herder en leraar in de gemeente van *Boxum* en *Blesfum* opdroeg;

in

in deze standplaats is hij verbleven tot dat de dood hem daar van afloste, welke voorviel op den 8 maart 1792, in den ouderdom van ruim 67 jaren. Aan PIERIUS ADAMA wordt het getuigenis gegeven, dat hij zig in zijne verkering tot ene wet stelde, om wel te doen; voorts, dat hij gulhartig en leerszaam was; dat zijne leerredenen wel niet naar een kiesfchen sijnak geschikt waren, doch egter getrouw, waarschouwende, op geloof en bekering aandringende, gemoedelijk, troostvol; doorzigt, oordeelkunde en bondigheid zou 'er in uitgeblonken hebben, en ene doordringende stem, zette daar geen geringe kragt bij. Op den 16 april 1744, was onzen Leraar reeds in den echt getreden met RUURDJE TIENSMA, uit brave burgerouders te *Franeker* afkomstig; bij deze vrouw heeft hij zes kinderen verwekt, waar van slegts ene dogter WILHELMINA genaamd, hem heeft overleefd, die gehuwd is aan HETTO RENALDA, Boekverkoper te *Leeuwarden*. ——— *Boekz.*. 1792. a. bl. 418. 497.

ADAMI (GASPAR), geboren te *Schoonhoven*, een geleerd man en Doktor in de Theologie; was eerst Pastoor in zijne geboortestad, en naderhand te *Utrecht*, alwaar hij den 2 september 1639 stierf. ——— *Hist. van 't Bisdom van Utr.* I. D. bl. 308.

ADAMI (HENDRIK), geboren te *Appingadam* in 1703, is geweest Predikant te *Bierum* in de Provintie van *Stad en Lande*; hij stierf na een langdurige ziekte, den 18 juni 1747, in het 44ste jaar zijnes ouderdoms. ——— *Boekz.*, 1747. b. bl. 247.

ADAMI (KORNELIS), vader van HENDRIK, wierdt in 1698, tot Predikant en teffens Rector der latijnse scholen te *Appingadam*, aangesteld; hij overleed aldaar den 8 november 1721. ——— *Boekz.*, 1731. b. bl. 121.

ADEL, is volgens verhaal der oude Friesche Schrijvers, de vader van FRISO geweest, die voor den stamvader der volkeren van dat gewest wordt gehouden. Deze ADEL zou het

gebied gevoerd hebben, in zeker landschap, dat de naam van *Benedicta Frisia* voerde. Ook wil men, dat deze ADEL door den titaan AGRIMMES, uit zijn rijk zou zijn verftoten, en met zijne drie zonen, FRISO, SAXO en BRUNO, naar *Athene* in ballingschap vertrokken zijn, alwaar zijn zoon SAXO, eene wyltjds bij PLATO zou hebben school gelegen; doch zijn zoop FRISO heeft het leger gevolgd, eerst van FILIPPUS en daar na van ALEXANDER DEN GROOTEN, en zoude eindelijk in het jaar 313 voor CHRISTUS geboorte, met zijne vloot in *Friesland* zijn aangeland. — S. PETRI, *Hift. Frif.* — SCHARLENSIS, *Kronijk van Friesland &c.*

ADEL, de oudste zoon van FRISO, en derhalven de kleinzoon van den bovengemelden, is zijnen vader in 't rijk opgevolgd, en had tot een huwelijks gezellin ZWOBBINA, die voor ene dogter van eenen der *Swabifche* Koningen, opgegeven wordt. Sommigen willen, dat hij 94, anderen dat hij 78 jaren heeft geregeerd; wat hier ook van mag zijn, zeker is het nogthans, dat alle daar in overeenkomen, dat hij een zedig, deugdlievend en eerbaar vorst is geweest, die zijn volk door goede wetten befchaafd, en met zijne naburen, in vrede en goed verftand heeft geleefd. — WINSEMIUS, *Kronijk van Friesland*, bl. 12.

ADELA, is de naam van eene der dogters van Graav WIGMAN DEN V, heer van *Nardingerland*, *Urk* en een gedeelte van 't graafschap *Hameland*. Zij had eene zuster LUITGARD genaamd. Zedzaam, zijn twee verfchillender karakters als deze beide zusters, uit dezelve ouders voortgekomen. LUITGARD was zodanig beroemd wegens hare deugd en godsvrugt, dat haar vader voor haar de abtdije en het nonnenklooster op den *Elterenbergh* deed ftigten, en haar daar over als de eerste Abtdisse aanftelde; welke abtdije door Keizer OTTO DEN II, in 968, met aanzienlijke goederen en voorregten wierdt befchonen, waar van de giftbrief is te vinden, bij A. MATTH. *Analeft.* Tom. VI. pag. 43. Onze ADELA, in tegendeel, was wraakzugtig, hoogmoedig, wulps, en tot alles wat flegts be-
geor-

geerten en lusten kan voeden, ongemeen genegen; ja om in 't kort alles te zeggen, 'er was geen de minste sprank van deugd in haar te vinden; zij trouwde met IMED, Graav van *Renkom* nabij *Wageningen* gelegen. Na veele godloosheden gepleegd te hebben, als het doen vermoorden van haren zoon, het voornemen om hare zuster door vergif om te brengen; en meer andere boosheden, waar van de natuur moet zidderen; stierf dit ondeugende wijf in 1018. — Zie een omstandig verhaal van deze ADELA, in *Kok, Vaderl. Woordenb.* I. D. bl. 268--276.

ADELA, ene dogter van de bovengemelde, was benevens haren broeder MEINWERK, Biscop van *Paderborn*, erfgename van de nagelatene goederen van haarlieder ontaarte moeder; zij bespraken dezelve aan de abtdije te *Elten*, waar in deze ADELA, reeds onder het bestier van hare moeilje LUTTGARD, het geestelijk gewaad had aangenomen, en ook aldaar haar leven eindigde. — *Kok, Vad. Woord.* I. D. bl. 276.

ADELAIDE, zie ADELHEID.

ADELARD, in 't jaar 753 geboren, was een *Nederlander* en kleinzoon van KAREL MARTEL; hij wierd, in den beginne opgevoed aan 't hof van zijnen oom PEPYN, en begaf zig van daar naar de abtdije van *Corbie*; doch hij toefde hier niet lang, want de begeerte tot groter afzondering, voerde hem naar 't klooster *Mont Casin*, van waar hem KAREL DE GROOTE in 777, deed te rug komen, en hem in 796 tot eersten staatsminister van zijnen zoon PEPYN Koning van *Italie*, aanstelde. In 809 werd hij met enige Prelaten naar *Rome* gezonden, om het zo gerugtmakend geschil over de onmiddellijke invloed van den Geest, te beslissen. Na dode van KAREL DEN GROOTEN, wierdt hij door deszelvs zoon LODEWYK, in de abtdije van *Heze* gebannen, en verbleef aldaar drie volle jaren; van waar hij naar *Corbie* te rug keerde, en aldaar 73 jaar oud zijnde, in 827 overleed. — DU PIN, *Bibl. Ecclesiast.* Tom. 8.

ADELBERT is geweest Aartsdiaken van de Hoofd- of *St. Martens* kerk te *Utrecht*. Nevens anderen zou hij als een medgezel

van WILLEBRORD, uit *Engeland* naar *Friesland* gezonden zijn, om aan de daar zijnde Heidsche volkeren 't Euangelium te verkondigen, en, na veele van dezen tot het Kristendom gebragt te hebben, gestorven en te *Egmond* begraven zijn. — Zie uitgebreider hier over, J. Kok, *Vad. Woordenb.* I. 277.

ADELBERT, een *Frank*, Bischof in zijne geboorteplaats, geraakte nevens CLAUDIUS CLEMENT, een *Schof* in twist met BONIFACIUS; zij beweerden, dat deze van den Paus gezonden was, om *Duitschland* te reformeeren; niet om het geloof in CHRISTUS, maar den Antichrist te prediken. Schoon dit geene eigentlijke ketterij behelsde, was het egter deerlijk op het zeer getast, en reden genoeg, om BONIFACIUS en alle de afhangelingen van *Rome*, tegen hen in 't harnas te jagen. Beiden zijn zij vervolgd en door Paus ZACHARIAS afgezet. ADELBERT raakte vervolgens in de gevangenis te *Fuldo*, alwaar hij is omgekomen. — Wag. *Vaderl. Hist.* I. D. bl. 392 enz.

ADELBOLD, was de zoon van ASCONIUS, den tweeden Hertog van *Friesland*. Hem wordt een tegengesteld karakter als dat van zijnen vader toegeschreven, 't welk een vredelievend man was; hij in tegendeel een woelgeest, onrustig en krijgzugtig, zig gestadig bezig houdende, met onder zijne naburen twist te stoken, oproer te zaïen en oorlogen te berokkenen; hij rigtte ook krijgsscholen aan, in welke de *Friesen* in het behandelen der wapenen wierden onderwezen. Onder zijn bestier, viel een woesten hoop *Wenden* of *Gothen* uit het noorden in *Friesland*, verwoestende alles daar zij indrongen; doch de dappere ADELBOLD, geholpen door zijnen strijdbaren bastaard-broeder, TITUS BOJACULUS, verjoegen hen met bebloede koppen. Eenigen tijd daar na, wierdt ADELBOLD door ene hevige ziekte aangevallen, waar op hij de voornaamsten des lands tot zig deed komen, hun TITUS voordroeg, en denzelven aanprees tot Hertog; deze verkiezing vindt plaats, want TITUS wies ongeacht zijne tegenkanting, tot die waardigheid verheven. Tegens alle verwagting herstelde ADELBOLD van zijne krankheid, waar op TITUS hem aanbood, het bestier weder

der in handen te stellen; doch ADELBOLD, die met zijne zielste van zijnen staatszugt genezen was, weigerde dien last weder te aanvaarden; hij leefde voorts nog een geruimen tijd als een stil burger, zonder zig enigzints met de regering te bemoeijen. Men verzekerd, dat hij in zijn vroege jeugd, de *Tongerens* tegens de *Romeinen*, en de *Romeinen* tegens de *Mahometanen*, in 't harnas gejaagt heeft. In 't jaar 173 aanvaardde hij de regering, stond 'daar van af in 185, stierf in 208, en werd te *Stravoren* begraven. — WINSEMIUS, *Kronijk van Friesl.* fol. 28-31. en F. SJOERDS, *Friesche Jaarb.* I. D. bl. 202-204.

ADELBOLD, een *Friesch* edelman van geboorte, was de XIX. Bischof van *Utrecht*; hij stond voor zeer geleerd te boek, en was een geliefde Raad van Keizer HENDRIK DEN II, die hem tot deze waardigheid verhief; doch ongelukkig ontvohkte die bevordering zijne aangeborene heerszugt, welke, door een onverwinnelijken drift, hem tot een oorlugzugtig Vorst maakte. Hij vorderde van Graav DIRK, de *Merve*, een eiland tusfchen *Maas* en *Waal* gelegen; en, gestoord over deszelfs weigering, plunderde en moordde hij in veele *Hollandfche* dorpen, tot dat de overwinning den Grave begunftigde. Dan geweld te vergeefs beproefd hebbende, nam hij zijn' toevlugt tot list; hij flookte namclijk des Keizers haat tegens DIRK; verkreeg de hulp des Hertogs van LOTTHARINGEN, benevens die der Bischoppen van KEULEN en KAMERYK, waar uit ten laaften een der bloedigfte oorlogen ontftond, die misfchien zedert de tijd van KAREL DEN GROOTEN, gevoerd is. Hoewel, in deze tijden, de wereldlijke magt door bijgeloof, onder de geestelijke heerschappij veelal moest bukken, werd egter Bischof ADELBOLD gedrongen om vrede te vragen; dan zijne eezzugt nu enen anderen uitweg zoekende, bepaalde hij zig tot het ftigten van voortreffelijke gebouwen. Onder anderen, liet hij een werk, dat BALDRICUS in *Utrecht* had begonnen, afbreken, en, in zeer korten tijd, een veel pragtiger kerk in de plaats ftellen, waar van heden nog een gedeelte in wezen is. Dit godshuis, wierdt in tegenswoordigheid van Keizer HENDRIK door twaalf Bischoppen, te eere van den heiligen MARTINUS ingewijd.

wijd. Het onrustig kerkbestier van Bisfchop ADELBOLD eindigde met zijn dood, die in november 1207 voorviel. Uit hoofde van zijnen ijver tot vermeerdering van de geestelijke goederen, is hij na zijnen dood onder de Heiligen opgenomen. — WAG. *Vad. Hist.* II. D. bl. 142, 143. 146. 148. SCHO-TANUS, *Kerk. en Wer. Gesch. van Friesland*, bl. 80, 81 &c. .

ADELBRICUS, die men ook AELBERICUS en ALBERIK, bij de schrijvers gespeld vindt, was de vierde Bisfchop van *Utrecht*, en een *Engelsman* van geboorte; reeds in zijn vroegste jeugd tot Kanunnik aangesteld, werd hij geliefd, om zijne bijzondere goede hoedanigheden, en is door godsdienstigen ijver tot voortplanting van het Christendom, herwaards gekomen. Toen zijn voorganger, de medelijdende GREGORIUS, door ere beroerte aangetast, tot een kwijnend leven verviel, benoemde deze hem niet alleen tot Vicaris, maar begeerde ook, dat hij hem in de bisfchoppelijke waardigheid zou opvolgen. ADELBRICUS steeds bedagt op het heilig werk hem aanbevolen, zond den Munsterfen Bisfchop, LUTGERUS, naar het afgodisch volk in *Friesland*, om hen te bekeren, en de vervolgingen tegens de Christenen te doen staken, waar toe zij door WITTEKIND Hertog van *Saxen* waren aangezet. Gedurende deze onlusten, stierf hij na een kort regeringsbestier van slegs tien jaren, waarschijnlijk in 788. — A. MATH. *Vet. avl. Anal.* Tom. II. *Batavia Sacra*, II. D. bl. 484.

ADELBRICUS DEN II, ook ALBRIK of ALFRIK genoemd, was in rang de negende Bisfchop van *Utrecht*, een friesch edelman van geboorte, en een broeder van zijn voorzaat in die waardigheid, den godsdienstigen Bisfchop FREDERIK. Hij zelve was een man van uitmuntende verdiensten, wiens ziels-hoedanigheden zo veel te voortreffelijker waren, als zijn lichaamsgeftalte mismaakt was. Door het beleid van ODULPH, Kanunnik van *St. Salvator* te *Utrecht*, in het jaar 838 tot deze waardigheid geklommen zijnde, moest hij met de Christen kerk, verregaande vervolgingen verduren, van de wreede en alles vernielende *Noormannen*, *Cothen*, *Zweeden* en *Wandalen*, die

die vele gehugten en dorpen langs den *Rijnstroom* en *Maas*, verwoesteden. Hij verzette zig met allen ijver tegens de *Arianen*; deed ten dien einde verzeld van den geleerden O-DULPH, ene reize naar het noordelijk gedeelte van *Friesland*; stierf in het midden der negende eeuw, na een regeringsbestier van korte jaren, en na alvorens de kerk van *Utrecht*, met de meeste zijner goederen te hebben beschonken. — NEANDER, *de antiq. Germ.* HALMA, *Toneel der Ver. Nederl.*

ADELBRICUS ADELEN, derde Potestaat van *Friesland*, leefde ten tijde van ADELBRICUS DEN II, Bischof van *Utrecht*, omtrent het jaar 850. Hij verdreef de verwoestende *Noormannen* uit *Friesland*, na dat dezen, langs den *Lauwerstroom* een deerlijk toneel van rampen hadden aangeigt. — HALMA, *Toneel.* F. SJOERDS, *Friesche Jaarb.* II. D. bl. 20.

ADELEN (BAUK VAN), de zuster van KLAAS, is geboren den 10 oktober 1529, en in het jaar 1547 getrouwt met JACOB VAN KRONENBURG, gesproten uit een adellijke *Hollandse* familie, zij was de laatste van haar geslacht; woonde te *Pietersbierum* op het huis *Kronenburg*, door haren man gebouwt; en was ene zeer godvrezende, deugdzame en zagttogdige-vrouwe, nedrig en edel van ziel. Zij stierf zeer christelijk op haren huize *Kronenburg*, op den 26 april 1603, in den ouderdom van ruim 73 jaren, en legt begraven te *Harlingen* in den dom van *Almenum* bij hare egtgenoot. — ABR. FERWERDA, *Geneal. Wapenboek*, 1785. I. Deel.

ADELEN (KLAAS VAN), is de laatste geweest van het mannelijk oir van dit overoude Friesche aanzienlijk geslacht, waar van men den oirsprong doet opklimmen tot het jaar 730, wanneer de stamvader daar van met name ADELBRICUS, in *Friesland* te *Sexbierum*, een dorp niet verre van *Franeke* gelegen, zoude gewoond hebben; ingevolge het getuigenis van den Kronijkschrijver OCKO SCHARLENSIS, lib. I. Onze KLAAS die in alle eenzaamheid en ruste op zijn vaderlijk erfgoed het slot te *Sexbierum*, leefde, bemoeide hem weinig met de wereld of wereldse zaken. Hij stierf op den 4 april 1567, en wierdt

in de kerk te *Sexbierum*, bij zijne voorouders begraven.
—— *Ib.*

ADELHEID, Abdisfe van het klooster *Villich*, tot het Aartsbisdome *Keulen* behorende, was ene dogter van WICHARD VAN PONT, eerste Voogd van *Gelderland*, door hem verwekt bij zijn tweede vrouw, ene dogter van HERMAN, Graaf van *Zutphen*. — KOK, *Vaderl. Woordenb.* I. D. bl. 286.

ADELHEID, door WICHARD DEN III, bij MARGARETHA, dogter van den Grave van LOON geteeld, volgde haren vader in de regering op; zij trouwde in 1061, aan OTTO, Graaf van *Nasau*; die uit zijn eerste huwelijk, met SOPHIA Gravin van *Zutphen*, reeds een zoon, GERLACH genaamd, had verwekt. Deze, omtrent 36 jaren oud, bij *Tsfelmonde* gesneuveld zijnde, had zijnen vader erfgenaam gemaakt van het Graafschap *Zutphen*, het welk op deze wijze, door dit tweede huwelijk, met *Gelderland* vereenigd wierdt. Uit het huwelijk van Graaf OTTO en ADELHEID, sproten drie zoons; de oudste GERARD, volgde zijnen vader in beide Graafschappen op; de tweede HENDRIK, was Graaf van 's *Heerenberg*, en ALBERT, de jongste, Proost van *Utrecht*. Vrouw ADELHEID stierf in 't jaar 1085. — SLIGTENHORST, *Gelderfche Geschied.* V en VI Boek.

ADELHEID, ook ADELAIDE genaamd, was ene dogter van ROBBERT den *Fries*, en van GEERTRUID van *Saxen*; zij trouwde eerst met CANUT Koning van *Denemarken*, en vervolgens met ROGIER, Hertog van *Kalabrien*. Uit haar eerste huwelijk, sproot KAREL DEN GOEDEN Grave van *Flaanderen*, die in het jaar 1277, te *Brugge* wierdt doodgestoken. — KOK, *Vaderl. Woordenb.* I. D. bl. 287.

ADELHEID, de enigste dogter van OTTO DEN II, Grave van *Gelder* en *Zutphen*, huwde aan WILLEM DEN I, Graaf van *Holland* en *Zeeland*; de trouwplegtigheid geschiedde te *Stavoren*, en 'er wierd vrolijk bruiloft gehouden. Door dit egtverbond, wierdt het *Gelderfche* met het *Friesche* volk verzoend; ook gaf hetzelfde aanleiding tot nog ene andere verbind-

bindtenis, tusſchen Graav Otto's zoon namelijk, HENDRIK, en ADA zuster van WILLEM, doch dit liep in duigen, doordien HENDRIK voor de voltrekking van 't huwelijk ſtierf, en ADA wierdt enige tijd daar na de rampſpoedige huisvrouw van den Grave van LOON. De luister van vrouw ADELHEID rees tot aan den wimpel, na de dood van Gravinne ADA; doordien zij als toen het Graavlijk bewind met haren man in handen kreeg. Zij ſtierf omtrent het jaar 1220, verſcheidene kinderen nalatende. — SCHRIVERIUS, *Graven van Holland. SLIGTENHORST, Geld. Geſchiedenissen.*

ADELHEID, ALYT, ALIDA, dogter van DIDERIK Graav van Kleef, getrouwd met DIRK DEN VII, Graav van Holland en Zeeland, was ingevolge het getuigenis der Histoſieſchrijvers, een kloekmoedige heldin, die veldſlagen met het beſte beleid wiſt te beſtieren, en met een gelukkig gevolg uit te voeren. Dan met dat al, was het een zeer ondeugend wiſf, die niets ſchroomde wat vuile laſter en kwaadaartigheid haar maar inboezemden, indien ſlegts hare eergierigheid en ſtaatszugt daar door koſten bevorderd worden, ten uitvoer te brengen. Door dezen prikkel aangefpoord, ondernam zij veel kwaads, en berokkende den lande menig onheil, ontziende zelfs niet haar eigen dogter tot een ellendig ſlagtoffer te maken. Zie ADA en DIRK DEN VII. — WAG. *Vaderl. Hiſt.* II. D. bl. 299, 300 &c.

ADELHEID, ALYD, ALYT, was een kindskind van HENDRIK, Hertog van Lotharingen, bij zijne dogter MAGTELD, door Graav FLORIS DEN IV haren egtgenoot, geteeld. JAN VAN AVENNES, trouwde met ADELHEID, ten einde een ſteun te bekomen, tegens de onregtvaardigheid van zijne moeder, die op de kinderen van haren tweeden man DAMPIER, het erfregt zocht over te brengen. Hij bouwde hier op grotelijks, doordien vrouw ADELHEID, de naaſte bloedverwante was van den Roomsche Koning WILLEM. Na dat Graav FLORIS, in 1258, op een ongelukkige wiſje, door een' wonde op een gehouden tournoijſpel te Antwerpen bekomen, was overleden, werd zij

voogdesse over haren minderjarigen neef, Graav FLORIS DEN VIJFDE. De Zeuwen erkenden haar in die waardigheid; doch die van Holland, geene vrouwelijke heerschappij willende gedogen, verzetteden zig hier tegen, en verleenden dit bewind aan Graav OTTO VAN GELDER, afkomstig uit den huize van Nassau. Deze daad gaf gelegenheid tot verregaande twisten, en verwekte die dolzinnige opvattingen der Kennemers, „om alle de Edelen te moeten uitroeijen.” Er ontstond een bloedig gevegt tussehen beide partijen, in Zuidbeveland; doch het lot der wapenen was voor ADELHEID even ongelukkig, als de winter van haren leeftijd rampzalig; want na dat de jonge Graav FLORIS, met de Flamingen een verbond had gesloten, en Graav OTTO met toestemming der Staten, van zijne voogdij was ontslagen, werd ALEID in den beginne wel op nieuw het regeringsbestier opgedragen, doch na verloop van enigen tijd, met sijnad uit het bewind gezet, ja zelfs verplicht in het jaar 1275, Holland te ontruimen. — ALTING, *Notiti rerum Germ.* WAG. *Vaderl. Hist.* III. D. bl. 6. 8. 10. 18.

ADELHEID, of ALEID, ALYT, bijgenaamd van Poelgeest, naar den vermaarden stam der Hollandse Edelen, waar uit zij is gesproten. Ingevolge het getuigenis van de Geschiedschrijvers, moet zij een allerfchoonst en aanlokkelijk vrouwsperfoon geweest zijn; geen wonder dan ook, dat Hertog ALBRECHT VAN BEYEREN smoorlijk op haar verliefde, en ze tot zijne bijzit nam. Met alle hare bekoorlijkheden, was ALEID egter niet minder wulps, ligtvaardig en aan de wellust overgegeven, en bezat een fier en hoogmoedig karakter, inzonderheid toen zij tot enen verhevenen staat geklommen was. Zij was de Kabeljauwse partij toegedaan, en hitste ingevolge daar van, ALBRECHT tegen de Hoeksen op; het vernielend vuur van tweespalt, 't welk nu smeulende was, werd hier door van nieuws in ligte vlammen ontstoken. Het gedrag van ALBRECHT ten aanzien van ADELHEID, mishagde zijnen zoon WILLEM niet weinig; met verontwaardiging zag hij, hoe veel de vleijerijen van ene trotse ontugtige vrouw vermogten op het hart van zijnen vader. Het verdroot hem,

ene

ene hoere meer te moeten ontzien, dan ene eigen moeder. Niet min ergerde 's Graven gedrag de *Hoeksgezinden*, wier zijde hij voorheen gehouden hadt, als wezende door hen bevorderd tot Ruwaard over *Holland en Zeeland*, gedurende de krankzinnigheid van deszelvs broeder, doch die nu door hem verdrukt werden. Zij konden niet dulden, dat hij door ene bijzit zig zodanig liet bestieren, dat zij, in plaats van den Graav en 's lands Staten, ene hoere moesten eerbiedigen en gehoorzamen; dat zonder haar geene ambten begeben, geen gehoor, noch recht kon verkregen worden; dat zij uit hunne bedieningen schopte, allen die haar niet naar de ogen zagen. De Edelen van die partij, bemerkende den afkeer, welke tegen haar bij WILLEM VAN OOSTERVANT 's Graven oudste zoon, plaats had, vermeenden hem geen ondiens te doen, door haar van kant te helpen. Enigen van hun faamgepannen zijnde, drongen bij nacht in 's Graven hof, vielen met ontbloot geweer in 't vertrek van ADELHEID, en bragten haar in het jaar 1392, met vele wonden om 't leven.

Naar mate van de hevigheid der liefde, die Graav ALBRECHT voor ALEID had gevoed, even heftig was den trap zijner toorn tegens de daders, die op zulk ene wrede wijze hem van dit lieve sehepzel hadden beroofd; dan hij wist de drift zijner gramfchap beter te ontveinzen, dan die van zijne liefde. De bestookers, die yeelen in getal en groot in aanzien waren, naar hunne kastelen geweken zijnde, werdt de Graav, door den *Kabeljauwfen* aanhang, tot wraak aangevuld, en inzonderheid, door Heer JAN VAN ARKEL, die, met EGMOND 'thoofd van dien aanhang was. De *Hoeksfen* werden dan voor 't Hof gedaagd, doch weigerden voor enen Vorst te verschijnen, die ene ziedende gramfchap tegens hun voedde; hier op werden zij gebannen, en hunne goederen verbeurd verklaart: de voornaamsten over wien dit vonnis werdt uitgesproken, waren PHILIPS, Burggraav van *Leijden*; DIRK VAN ASPEREN benevens zijnen zoon; de beide gebrueders VAN DER LEK; HENDRIK VAN MONTFOORT; JAN VAN HEEMSTEDÉ; JAN VAN VLIET; FILIPS VAN POLAANEN; DUIVENVOORDE enz. Met zeer veel
ijver,

ijver, smeekte WILLEM zijnen vader om vergiffenis voor hen; doch het kost niet baten; en hij vernam zelfs, dat hij verdacht gehouden werdt, als deel te hebben gehad in dien verfoeilijken moord, of 'er ten minsten zijne toestemming aan te hebben gegeven, waarom hij nevens anderen geraden vondt, de vlugt uit 's *Gravenhage* naar het kasteel *Altena*, bij *Woudrichem*, te nemen. — WAG. *Vaderl. Hist.* III. D. bl. 321.

ADELRICUS, zie ADELEN.

ADELUS, was volgens SUFFRIDUS PETRI, en andere oude Friesche Historic-schrijvers, de oudste zoon van FRISO, die voor de Stichter van *Friesland* bij sommigen wordt gehouden. — Zie ADEL.

ADEMA (BARO), in 1683 te *Sneek* van fatzoenlijke burgerouders geboren, is geweest Predikant in de gecombineerde gemeentens van *Oldeschoot*, *Mildam*, *Nijeschoot*, *Rottum* en *Katlijk*, in de provincie van *Friesland*. Hij stierf te *Leeuwarden*, aan ene opstopping van water, den 30 juli 1745, in den ouderdom van 62 jaren. — *Boekz.*, 1745. b. bl. 251.

ADEMA (DOEKLE), Predikant te *Nijkerk* in *Friesland*, is in 1687 te *Metslawier* geboren; zijn vader was JAN DOEKLES ADEMA, Bijzitter of Mederigter van *Oostdongeradeel*, en zijne moeder LIEFKE FRYENBURG. Zijnen klasieken loop volbragt hij, onder leiding van JOH. HILARIDES, toen Conrector te *Dokkum*, en van IZAAK VALCKENAAR, Rector te *Leeuwarden*; vervolgens te *Franeke* als student opgetekend zijnde, genoot hij het onderwijs van de vermaarde Hoogleraren RHENFERD en Bos, in de talen; ANDALA, in de wijsbegeerte, en van VITRINGA de vader en v. D. WAAIJEN de zoon, in de godgeleertheid. Met lof vijf jaren te *Franeke* doorgebracht hebbende, daar hij in 1711 bijzondere blijken van zijne bekwaamheid hadt gegeven, door het verdedigen van ene Disputatie, *de vera Substantia notione*, begaf hij zig nog een jaar naar *Utrecht*, om de lessen van Professor H. A. ROËL te horen; waar na hij tot Kandidaat wierdt verkoren. In 1716 beriep men hem

hem tot Predikant in de gecombineerde gemeentens van *Hornhuizen* en *Kloosterburen* in *Groningerland*; en het was hier, dat hij zig in den egt begaf, met zijne nigte MARTJE DOEKLES SYOENSTRA; bij wien hij een zoon en ene dogter heeft verwekt. Vijf jaren hier met alle getrouwheid en ijver zij. en dienst als Leraar uitgeoeffend hebbende, wierdt hij te *Nijkerk* in *Friesland*, nabij zijne geboorteplaats bercepen, in welke gemeente hij nog ijverig, als getrouw wagter de muren van dat Sion, 15 jaren lang heeft bewaakt, doch van welke post hij door een schielijke dood wierdt afgelost, die op den 20 meij 1736 voorviel. — *Boekz.*, 1736. a. bl. 716, 717.

ADEMA (TJALLING), Predikant te *Lange- en Kortezwaag* in *Friesland*, een broeder van BARO hier boven gemeld, wierdt mede te *Sneek* geboren, in 1671. Hij beoeffende de eerste gronden der letterkunde in zijnen vaderstad; begaf zig in 1688 als Student naar *Franeker*, en verloor aldaar tot zijne Gama-liels, de Hoogleraren VAN DER WAAIJEN, ROËL en VITRIN-GA, van wiens lesfen hij zig met vrugt gedurende zes jaren bediende, waar na hij door de klasfis van *Sneek* in 1694, met volle ruimte en glans, onder het getal der Proponenten wierdt opgenomen. Niettegenstaande zijne erkende bekwaamheid, stond hij egter verscheidene jaren bedrijveloos aan den markt, tot dat eindelijk den Heere des oogfles, goetdovnd om hem in zijnen wijngaard werk te verschaffen, door hem in 't jaar 1706, door zijn Goddelijk albestier, het beroep van *Donkerbroek* en *Hauwe* te doen opdragen; in dit akkerwerk des Heren, arbeidde hij zorgvuldig een jaar lang, en wiede 'er zo veel onkruid als in zijn vermogen was; na verloop van dezen tijd, werd hij verplaatst naar *Lange- en Kortezwaag*; en het is hier, dat hij gedurende een tijdvak van 34 jaren getrouw en met een naarfiligen ijver, het werk van enen Euangeliedic-raar heeft waargenomen. In 1741, werd hij van huis zijnde krank, en van een gevaarlijke kwale aangetast, die een dodelijk gevolg hadt, want hij overleed 14 dagen daar na, op den 5 october, in het 71ste jaar zijnes ouderdoms, ene bedrukte weduwe doch zonder kinderen nalatende. TJALLING

ADE-

ADEMA wordt van getuigd, dat hij een uitmuntend karakter bezat, zeer vriendelijk was, opregt en zagmoedig; en, om zijne gul- en gastvrijheid, zeer gezien bij de klasfis-broederen. — *Boekz.*, 1741, b. bl. 495, 496.

ADGILLUS, is de naam van de eerste Christen Koning, die *Friesland* heeft bestierd; hij wierd in het jaar 631, door CLOTARIUS Koning der *Franken*, die dit gewest overheerd hadt, tot die waardigheid aangesteld. ADGILLUS was, van zijne vroege jeugd af aan, zagtzinnig en vredelievend van aart, zijn bewind oeffende hij gedurende zijne minderjarigheid, onder het opzigt van vier voogden. Hij was het, die de christelijke godsdienst in *Friesland*, hoe langs hoe meer vestigde, en zelfs in de naburige gewesten uitbreidde. Ook was hij den genen, die de eerste uitvinder was, om de lage landstreken waar over hij het bevel voerde, ten einde voor waterstromen te beveiligen, door dijken de woede der zee te beteugelen; insgelijks liet hij hoge *Terpen* aanleggen, waar van nog veele hedendaags in *Friesland* gevonden worden, ten einde in geval van doorbraak dier dijken, menschen en vee ene veilige wijkplaats voor het rijzende water te bezorgen. — UB. EMMU, *Rerum Frisic. Hist.* P. WINSEMIUS, *Kron. van Friesl.* bl. 56. C. SCHOTANUS, *Kerk. en Wer. Gesch. van Friesland*, bl. 55.

ADGILLUS DE II., ook wel ADELGILD en ALDEGILD of GILDUS, volgde zijn vader RADBOUD in het regeringsbestier van *Friesland* op, in den jare 710. Hij hadt een opzettelijken haat tegens den Christen Godsdienst opgevat, en het reeds ontluikende zaad, 't welk door de eerste Geloofverkondigers, onder het bestier van ADGILLUS DEN I., gestrooid was, ten groten deele uitgeroeid; ja hij woedde met zodanig geweld daar tegen, dat 'er slegts weinig overblijfszels van in wezen bleven. Dezen ADGILLUS, die luttel goeds heeft uitgevoerd, stierf in het jaar 737, twee zonen en twee dogters nalatende. — C. SCHOTANUS, *Kerk. en Wer. Gesch. van Friesland. Wag. Vaderl. Hist.* I. D. bl. 352.

ADINGEN (JAN VAN), een voornaam Edelman, wierdt
op

op bevel van Hertog ALBERT VAN BEYEREN, toen Ruward en naderhand Graav van *Holland*, te *Quesnoi* in *Henegouwen* onthoofd, en zulks om dat hij een vermoeden tegens hem had opgevat, als of hij verstandhouding hield met de vrienden en aanhangers van den krankzinnigen Graav WILLEM, ten einde denzelven te verlossen, en in enige zijner landen en vorstendommen te herstellen; of, volgens het getuigenis van een geloofwaardig Schrijver, om dat hij nieuwigheden, ten voordele van de *Flamingers* in het hoofd had, verandering in den Staat zocht te bewerken, en, ten dien einde wapenen en andere gereedschappen te zamen bracht. Wat 'er ook van mag zijn, den ongelukkigen heer JAN, werd met zulk ene onbedachte verhaasting te regt gesteldt, dat hij nauwlijks gevangen was, of de doodstraf volgde. Dit wierd zo euvel opgenomen, bij de zes broeders van den onthoofden here VAN ADINGEN, die alle ridders en dappere mannen waren, dat dezen benevens vele van hunne vrienden, door wraakzucht aangevuurd, alomme in *Henegouwen* alles wat hun voorkwam, te vuur en te zwaard vernielden; zulks de Hertog genoodzaakt werd, een heirvaart in *Holland* uit te schrijven, en 't slot *Adingen* te belegeren; maar door des Graven van *Fiaanderen* zijne tusschenkomst, wierdt de zaak ten voordele der broederen bijgelegd, onder voorwaarden, dat ALBERT zelfs de vrede moest verzoeken, voorts een grote geldsomme opschieten, en in 's *Hage* een Kapittel voor dertien Kanunnikken stigten, voor de ziel van den onschuldig gedoodden heer VAN ADINGEN. Aan het gemelde Kapittel heeft ALBERT, in 't jaar 1372, verscheidene goederen en voorregten geschonken, en, die stigting is naderhand door Paus GREGORIUS DEN XI, goedgekeurd. — ALKEMADE, *Munten der Graven van Holland*. Druk van 1780. bl. 90, 91.

ADMINIUS, zoon van CINOBELLINUS, ene der Koningen van *Britanje*, van zijnen vader uit het rijk gejaagd zijnde, nam met enen kleinen aanhang, zijnen toevlugt tot KALIGULA, toen deze Keizer in het jaar 40, verzeld van enen dartelen hoop schermers, dansers en vrouwvolk, omtrent den *Rijn* aan den

zekant, en dus waarschijnlijk in het eiland der *Batavieren* aangelandde, voorgevende de *Germanen* te willen beoorlogen. *KALIGULA* nam deze jongeling terstond in zijne bescherming, en schreef weidsche brieven naar *Rome*, als of men hem het gantsche eiland was komen opdragen. Men wil, dat *KALIGULA* dezen *ADMINIUS*, en zijnen bijhebbenden *Britten*, het hof van *AGRIPPINA*, 't welk aan de uitwatering des *Rijns* bij *Katwijk* gebouwd was, tot hun verblijf zou afgestaan hebben, en dat het, naar hen, zedert het *Huis te Britten* zou zijn genoemd geworden. Het gene veel waarschijnlijkheid aan dit gevoelen bijzet, is, dat men onder de overblijfsels van het *Huis te Britten*, een geldstuk heeft gevonden, op het welk men de vier eerste letteren van den naam *CINOBELLINUS*, 'en van de stad *Camulodunum*, nu *Walden* geheten, spelt. — G. v. LOON, *aloude Holl. Hist.* I. D. bl. 67. WAG. *Vad. Hist.* I. D. bl. 85.

ADO, was de grootvader van *ST. LUDGERUS*, een uitstekend godvrugtig mensch, welke ten tijde van *RADBOUD*, Koning van *Friesland* leefde. Hij stelde alle pogingen te werk, om zijn vaderland van dezen dwingeland te verlossen; doch dezen toecleg ontdekt zijnde, liep hij gevaar om door *RADBOUD* vermoord te worden. Om zulks te ontwijken, vlugte hij met zijne huisvrouw naar *Frankrijk*, alwaar hij in het Christen geloof onderwezen werd, daar van belijdenis deed, en den doop ontving. Hij vertoefde in dit rijk, tot na den dood van *RADBOUD*, wanneer hij naar *Friesland* te rug keerde, en, door *KAREL MARTEL*, kort daar na, met eenige landen in den omtrek van *Utrecht*, beschonken werd. — *WINSEMIUS*, *Kron. van Friesland*.

ADOLF, Graav van *Meurs*, *Nieuwenaar*, *Alpen* enz, is geweest Stadhouder of Gouverneur van *Gelderland*, *Utrecht* en *Overyssel*. Hij zegt, doch vrugteloos, door zijn goed beleid te beschikken, dat *Nijmegen* niet aan de zijde der *Spanjaarden* overging; dan hij slaagde gelukkiger in 1585 te *Utrecht*, in het stillen van een hevig oproer, tusschen de burgerij aldaar ontstaan. Rampspoedig was het einde van dezen braven veldheer;

beer; want toen hij op den 5 oktober 1589, te *Arnhem* enige nieuwe uitvindingen van vuurwerken bezigtigde, viel de vonk van enen toorts in het buskruid, waar door twee nieuwelings uitgevonden' schietgereedschappen los sprongen, en hem dodelijk kwetsten, zo dat hij reeds den tweden dag na dit deerlijk ongeluk overleed. Men vindt vrij algemeen van hem getuigd, dat hij een dapper, vroom en goedaartig man was, onberispelijk van zeden. Hij stierf kinderloos, en stelde zijne gemalin, voorheen de ongelukkige weduwe van den onthoofden Graav Hoorn, tot zijne erfgename. — HALMA, *Toneel der Ver. Nederl. WAGEN. Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 309.

ADOLF VAN BOURGONDIE, zie BOURGONDIE.

ADOLF VAN DEN BERG, was de opvolger van REINARD DEN V, Hertog van *Gelder*; hij hadt het middel gevonden, om bij Keizer SIGISMOND door de kunstgreep van deszels gierigheid te voeden, gevoegd bij de welwillendheid die veele Gelderse steden hem toedroegen, zo verre in zijne gunst te dringen, dat genoemden Keizer hem in het jaar 1425, met de Hertogdommen *Gelder* en *Luik* beleende. Hij voerde zware oorlogen, die grote ellenden veroorzaakten, hem in zware schulden stak, en van zijne onderdanen ongehoorde belastingen afperste, waar van ook het uitwerkzel was, dat veele inwoonders zijner onderhorige landen, in de uiterste armoede wierden gedompeld. Zig zelven en ene menigte anderen, zou hij nog meerdere onberekenbare schaden hebben toegebracht, indien de dood nog niet tijdig een spaak in het wiel hadt gestoken, maar dezen gelaste de schikgodin in het jaar 1437, zijnen levensdraad af te knippen. Hij stierf te *Keulen*, en beschikte zijn's broeders GERAARDS zoon, tot erfgenaam. Eenparig werdt 'er van hem getuigd, dat hij buitengemeen onbeschaamd was, daar bij van een oplopend en onstuimig karakter; en wat nog erger is, dat men op zijn woord en gedane belofte in het geheel niet aan konde, en hij zijne gemaakte verbindtenissen verbrak, zo dra zulks in zijnen kraam te passe kwam. — HALMA, *Toneel der Ver. Nederl. Slichthorst, Geschied. van Gelderland*, fol. 209. 211 en 212.

houden; en alzo hier de koophandel reeds merkelyk aan 't bloeijen was, is 't niet ongegrond te denken, dat hij om de handelaren te begunstigen, ten dezen tijde, in dit eiland ene ruime markt gestigt heeft. Immers men vindt in de oude reis-kaarten van PEUTINGER, ene *Markt van ADRIANUS* (*Forum Adriani*) gesteld, niet verre van de plaats, alwaar thans het dorp *Voorburg* is. Onder hem, en zijne opvolgers MARKUS AVRELIUS en LUCIUS VERUS, schijnen 'er ook openbare wegen hier te lande aangelegd te zijn geweest. Immers men heeft, ontfrent den aanvang der zestiende eeuw, in een moeras, bij het dorp *Naaldwijk*, ingevolge het getuigenis van HEDA, *Hist. Ultrai.*, p. 13, enen mijl- of grenspaal gevonden, in welks opschrift, van de beide laatstgemelde Keizers gewaagd wordt, ten blyke, dat dezelve voor de openbare wegen zorg gedragen hebben. — *Wag. Vad. Hist.* I. D. bl. 190-192.

ADRIAAN FLORISZOOM, geboren te *Utrecht* den 28 februrij, of zo enigen willen den 2 maart 1459; is de enigste *Nederlander* geweest, die immer den Pauselyken zetel heeft beklommen. Waarschijnelijk was hij een schuitemakers kind, die door spaarzaamheid zo veel bezuinigde, dat hij zijn zoon naar *Leuven* ter school kost zenden. ADRIAAN bevljigtigde zig met zo veel ijver, dat ras zijne geleertheid roem begonst te verwerven, en hij tot Deken van de *Leuvense* hoofdkerk werd bevorderd, welke hij daar na voor de aanzienlijker post van Vicekancelier van de *Leuvense* Universteit verwisselde; hij is ook Proost te *Utrecht* geweest, en gedurende zijn verblijf in *Spanje*, werd hem het bisdom van *Tortose* opgedragen. Daar ging zulk een groten naam van hem uit, dat MAXIMILIAAN hem in 't jaar 1515 tot leermeester van zijnen kleinzoon KAREL verkoos, en dezen post haande hem den weg tot de hoogste kerkelyke waardigheid. KAREL, naderhand bekend onder den naam, van Keizer KAREL DEN V, betoonde zo veel genegenheid voor zijnen leermeester, na dat hij eerst Koning van *Spanje* en daar na Keizer was geworden, dat hij hem naar *Spanje* zondt, om het gezag van Regent bij het afsterven van zijnen grootvader aan te nemen; maar de *Spanjaarden*

den hadden zulk een afkeer van het bewind van enen vreemden, dat de eischen van ADRIAAN op staande voet verworpen zouden zijn geworden; indien de Kardinaal XIMENES, enen tagtigjarigen grijsaard, doch doorslepen in staatkunde, niet uit achting voor zijnen nieuwen meester, gestemd hadt, ADRIAAN tot Regent te erkennen, en met hem het bewind te delen; daar deze egter enkel den titel van hadt, want XIMENES schoon hij hem met de grootste bescheidenheid en zelfs met eerbied behandelde; hieldt de toom van het bestier alleen in handen. KAREL in *Spanje* gekomen zijnde, stelde bij zijn vertrek naar *Duitschland*, ADRIAAN aan tot Onderkoning van *Kastilië*, die intusschen door Paus LEO DEN X tot Kardinaal was verheven; doch deze keus boezemde de *Kastiliënen* een nieuwe haat in tegen de vreemdelingen; en de Edelen zelfs, die zo vele andere overheringen van meerder gewigt verdragen hadden, waren zeer verontwaardigd wegens den hoon, welke door des Kardinaals verheffing, hunne orden werd aangedaan, zij verzetteden zig tegen die keus, welke zij voorgaven onwettig te zijn; doch zulks kost niet baten, de Keizer geen tegenspreken gewoon, volhardde voor die tijd in zijn besluit, niettegenstaande zulks de grootste onheilen voor hem te wege bragt.

Gedurende dit regeringsbestier van ADRIAAN in *Spanje*, heerste in het Konklave, het welk na het overlijden van LEO DEN X, in 1527 gehouden werd, ene grote verdeeldheid; alle de kunststreken, welke uit te denken waren, door lieden grijs geworden in loosheden en kuiperijen, werden bij het dingen naar ene bediening van zo veel waarde, in 't werk gesteld. De Kardinaal JULIUS DE MEDICIS, enen neef van LEO, de aanzienlijkste van alle de leden van het heilig Kollegie, zo door zijne bekwaamheden, rijkdommen als ervarentheid in zaken van gewigt, had zig reeds vijftien stemmen verzekerd, een getal, 't gene volgens de wijze van 't Konklave genoegzaam was om enig ander Kandidaat uit te sluiten, doch het welk niet helpen konde, om de verkiezing op hem te doen vallen. Alle de oude Kardinalen verbonden zig tegen hem,

zonder z'g ter begunstiging van iemand anders te verenigen. Terwijl deze aanhangen alles in 't werk stelden om elkanderen te winnen, om te kopen of uit te sluiten, begaven Medici's en deszelvs aanhang, op zekeren morgen, zig naar de bus, daar volgens gewoonte elken dag de stemmen in geworpen werden, en stonden voor den Kardinaal ADRIAAN van Utrecht. Zij bedoelden hier niets anders mede, dan tijd te winnen; maar de tegenpartij zig bij hen gevoegd hebbende, zagen zij tot hunne grote verwondering en tot die van gantsch Europa, enen vreemdeling, die in *Italië*, of bij hun die voor hem stemden, niet bekend was, en die geen de minste kundigheid hadt van de zelen van 't volk, of van 't belang van den Staat, waar van zij hem de regering opdroegen; eenstemmelijk tot den Pauselijken zetel verheven, in een allermoeijelijkste en zwaarwigtige tijdsomstandigheid, welk alle de schranderheid en ervarenheid, van de bekwaamste Prelaten van 't gewijde Kollegie vorderde. De Kardinalen onbekwaam om zelv's reden van deze vreemde keuze te geven, welke toen zij in ommevang uit het Konklave trokken, hen allerlei hoon en vervloelingen van 't volk op den hals haalde; eigende de verkiezing toe aan de onmiddellijke bestiering van den Heiligen Geest; doch dezelve is met meer zekerheid toe te schrijven, aan den invloed van Don JAN MANUEL, 's Keizers afgezant, die door zijne bekwaamheid en loze streken, de verheffing gemaklijk maakte van enen man, uit dankbaarheid, uit belang en uit genegenheid den dienst zijn's meester's toegewijd. Behalven het aanzien dat KAREL door ADRIAAN's verheffing verkreeg, verspreidde dezelve enen nieuwen luister over zijn bewind; zijnen leermeester zo heerlijk te belonen, en op den Pauselijken stoel een man te plaatsen, dien hij zelv' hadt groot gemaakt, waren daden van ongemene grootheid en magt.

ADRIAAN zijne verkiezing vernomen hebbende, begaf zig wel dra op reis naar *Italië*, om aldaar van zijne nieuwe waardigheid, onder de naam van ADRIANUS DEN VI, bezit te nemen. Het Roomse volk verlangde ook met ongeduld zijnen

aan-

ankomst; maar toen zij hunnen nieuwen Oppervorst zaggen, konden zij hunne verbaasdheid en misnoegen niet verbergen. Gewoon aan de vorstelijke pragt van Juttus, en den heerlijken luister van Leo, zagen zij met verachting op enen grijsaart, nedrig en eenvoudig in zijn voorkomen, streng van zeden, een vijand van praal, zonder smaak voor de konsten, en die niets van die uiterlijke begaaftheden bezat, welke het gemeen verlangt in lieden, die tot hoge posten verheven zijn. Zijne staatkundige inzichten en stelregels, kwamen zijne Ministers niet minder vreemd voor. Hij erkende en betreurde de ondeugden, welke in de kerk en in het hof van Rome ingesloopen waren, en bereidde zich om die te hervormen. Hij loonde geene begeerte altoos, om zijne familie te verheffen, zely' maakte hij zwaarigheid die landstreken te blijven bezitten, welke door enigen zijner voorzaten, eerder op ene bedrieglijke en geweldadige wijze, dan door een wettig regt verkregen waren. Lieden, zo weinig gewoon Vorsten derzelver gedrag te zien regelen naar zedekundige voorschriften, of naar de gronden van billijkheid, moesten noodwendig de daden van den nieuwen Paus, als onbetwistbare blijken van zijne zwakheid en onervarenheid, beschouwen. ADRIAAN volstrekt onkundig van het uitgestrekte en samengevoegde samenstel van der *Italianen* staatkunde, en die geen vertrouwen kon stellen in lieden, wier doorflepe loosheid in staatszaken zo stridig met zijne denkbeelden waren, vondt zig dikwils verlegen en besluite'loos in de raadplegingen; het gevoelen van zijne onbekwaamheid nam dagelijks toe, en zijn perfoon zo wel als zijn staatkundig gedrag, werden welhaast het onderwerp waar mede zijne onderdanen den spot dreven. Hij overleed den 30 september 1523, na ene kortstondige ziekte, en zijn dood verschaftte ongemeen veel genoegen aan het volk van Rome, wiens haat en verachting voor den Opperpriester, van dag tot dag zodanig toenam, dat zij den volgenden nacht na zijn overlijden, de huisdeur van zijnen eersten Geneesheer met bloemkransen versierden, en 'er dit opschrift bijvoegden: *Aan den Verlosser zijn's Lands*. Hij werd in de *Sr. Pieters* kapel te Rome

begraven; en WILLEM VAN ENCKEFORT, een *Brabander*, de enigste Kardinaal dien hij ooit gemaakt heeft, deedt in 't vervolg een uitmuntend praalgraf voor hem vervaardigen, in de kerk van *St. Maria del anima*; en liet zijne overblijfsels derwaarts brengen. Zijne vaderstad *Utrecht* is door hem met een treffelijk gebouw versierd, heden nog overgebleven, en het *Pausen-huis* genaamd. Voorts vindt men tot zijn' lof vermeldt, dat hij te midden der grootheid, zijne oude *Nederlandse* vrienden niet vergeten heeft: het was immers op zijne voorspraak, dat FLORIS OEM VAN WYNGAARDEN, Pensionaris van *Dordrecht*, in zijne eer hersteld wierdt; ook is 'er nog een brief, geboekt bij BEVERWYK, *beschr. van Dordr.* bl. 329, waar bij hij FLORIS kennis geeft van zijne verheffing tot de Pauselijke waardigheid, die hij betuigt, voor zijne oude Proostdij te *Utrecht*, wel te willen afstaan. Met ERASMUS heeft hij, ook gedurende zijn regeringsbestuur als Paus, vele gemeenzame brieven gewisselt, bijzonderlijk over de hervorming der kerke, die hij dienstig oordeelde, doch allengs te werk gesteld wilde hebben. Tegen LUTHER en de *Lutherse*, was hij egter zeer ingenomen, dringende in november 1522, op enen rijksdag te *Neurenberg*, sterk op het gebruiken van harde middelen tegen hen, wanneer zagten niet hielpen.

Uit al het gene wij van dezen Paus vinden opgetekend, komt het ons voor, vrijelijk te mogen besluiten: dat hij van een zagtaartig en deugdzaam karakter was, voorts nedrig, een vijand van ontugt, matig in eten en drinken, spaarzaam en godvrugtig; in de schoolgeleerdheid grondig onderwezen, doch vervreemd van de kennis der ware wijsbegeerte; geheel geen Staatsman, en, vooral niet berekend, om de teugels van het Pauselijk bewind naar behoren te bestieren. — P. JOVII, *Vit. Adr.* p. 118. BURM. *Vita Hadr. VI.* F. G. FREYTAG, *Analecta litter.* p. 412. S. REVII, *Daventria illustr.* Lib. II. p. 131, 132. FABRICII, *Bibl. lat. med.* Tom. III. p. 536-538. D. GERDES, *Flor. Librorum rar. Catal. Bibl.* BUNAV. Tom. III. p. 462. C. SAXI, *Onomast. lit.* Pars III. p. 95. *Analect.* p. 593, 658. P. BAYLE, *Dict. ed. de 1730.* Tom. II. p. 671-677.

WA-

WAGEN. *Vad. Hist.* IV. D. bl. 339. 415. 440. HALMA, *Toneel der Ver. Nederl.* ROBERTSON, *Hist. van Keizer KAREL DEN V*, III. D. bl. 33. 42. 103. 295. 310 &c. *Levens der Nederl. Mannen en Vrouwen*, I. D. bl. 198--212.

ADRIAAN JANZ. VAN BERGEN, schoon slechts een turf-schipper, verdient egter door zijne onvertzaagde dapperheid, ene vereerende plaats op de naamlijst van Helden. Hij was naamlijk de man, die in het jaar 1590 het turfchip bestierde, waar mede *Breda* door de Staatſen op de *Spanjaarden* werd hernomen. Het was een onvertzaagd mensch, en zou zig voor de goede zaak hebben laten doden; van 't een en ander, hadt hij reeds in 't jaar 1573 blijken gegeven, ter gelegenheid van een aanſlag op *Geertruidenberg*, die hij door zijn beleid grotelijks bevorderde; ook werd hem door de algemene Staten in aanmerking van de grote dienſten aan den lande bewezen, een jaarlijkſe lijfrente van 500 guldens, en daar te boven 1500 guldens voor eens, toegelegd; en zijne neven, WILLEM en ADR. JOOSTZ. VAN BERGEN, die als knechts op het vaartuig dienden, wierden ook niet vergeten, maar ieder met 200 guldens in gereed geld, en ene lijfrente van 150 's jaars hun leven lang beſchonken. ADRIAAN ſtierf in het jaar 1601 te *Dordrecht*, aan ene beſmettelijke ziekte.

— G. v. LOON, *Ned. Hiftoriep.* I. D. bl. 409. WAGEN. *Vad. Hist.* VIII. D. bl. 342. M. BALEN, *Befchr. van Dordrecht.* bl. 868.

ADRIAAN SIMONZOON, wierdt, om dat hij de *Remonſtrantſche* gevoelens was toegedaan, in 1618 als Predikant te *Charlois* ontzet, en naderhand om het bijwonen der Kerkelijke vergadering van dien aanhang te *Rotterdam*, uit den lande gebannen, en met anderen naar *Waalwijk* gevoerd; dan het zwervend leven hem vervelende, verzocht hij bij request aan Gecommitteerde Raden van *Holland*, om vrij te mogen wederkeren, welk verzoek hem ook wierdt ingewilligd, mits de *aſte van ſtilſland* tekenende; zulks deed hij, en week hoe langs hoe meer van de *Remonſtranten* af, ging ten

laatste tot de *Contra-Reformatie* over, en ondertekende hune belijdenis enz. — BRAND, *Hist. der Reform.* II. D. bl. 344. enz. III. D. bl. 463. enz.

ADRIAAN WILLEMZON, was een der Admiralen, beroemd om zijne dapperheid, betoond in het ontzet van 't belegerde *Leiden*, in 1574. — WAGEN. *Vad. Hist.* VI. D. bl. 487.

ADRIAANS (KORNELIS), beter bekend onder den naam van *Broer KORNELIS VAN BRUGGE*, doordien hij in de stad van die naam, gedurende dertig jaren als Franciskaner Monnik en Gardiaan van die orden, met groten ijver heeft gepredikt. Hij is in 1521, te *Dordrecht* geboren, bemoeide zich maar al te veel met staatszaken, 't welk spaarzaam voor een Evangelie-Leraar betaamd; hing de huik naar den wind, houdende het altoos met de bovendrijvende partij. Indien de predikatiën, welke op zijnen naam uitgaan, wezentlijk van hem zijn, daar genoegzaam niet aan is te twijfelen, was het een slecht keert, want dezelve zijn opgevuld, niet alleen met triviale uitdrukkingen, maar men ontmoet genoegzaam op iedere bladzijde, onbehoorlijke en tegens de goede zeden aandruijschende spreekwijzen en oneerbare uitdrukkingen, die het schaamteloze mensch moet doen blozen; geen wonder dan ook, dat hem in 1576 het prediken wierdt verboden; hij leefde nog enigen tijd hier na, maar ellendig kwijnende, en met vele ziekten, de vruchten van zijn ongebonden leven worstelende, tot dat de dood medelieden met hem kreeg, en hem op den 14 julij 1581, in den ouderdom van 60 jaren wegrukte. — HALMA, *Toneel der Ver. Nederl.*

ADRIAANS (MATTHEUS), een bekeerde Jood, zijnde een *Spanjaart* van geboorte, en Med. Doktor van beroep, werd op aanbeveling van den groten ERASMUS, toen het Collegie der drie Talen door JERONIMUS BUSLEIDEN in het jaar 1517 te *Leuven* wierdt gesticht, tot Hoogleraar daar van in de hebreeuwse taal aangesteld; hij nam dit beroep aan, kwam ten dien einde uit *Duitschland* over, en hieldt zijn eerste opén-

openbare les op den 1 december 1518. — MIRÆUS, *de Scriptor. Sac.* XVI. pag. 10 en 29.

ADRIAANSZEN (ALEXANDER), van *Antwerpen* geboortig, is een braaf Schilder geweest in stille levens, vrugten en bloemen. — WEYERMAN, *Leven der Schilders.* II. D. bl. 216.

ADRIAANTJE, een oude vrijster, waar van de melding hier weinig te pas zoude komen, ware het niet, dat zij de gewone leeftijd der menschen, door den Koninklijken Prophheet op 70 à 80 jaren bepaald, verre hadt overschreed, want zij stierf te *Zutphen*, 104 jaren oud zijnde. — HALMA, *Toneel.*

ADRIAANZ (JASPER), vindt men onder het getal van die genen opgetekend, welke door den Hertog van ALVA tegen den 20 maj 1568 wierden ingedaagd, om in 's *Hage* voor den Bloedraad te verschijnen, ten einde zig te verantwoorden tegens de beschuldigingen van den Bailjuw, daar in bestaande: van de nieuwe lere te zijn toegegaan, Predikanten van dien aanhang te hebben gehuisvest enz. Dan hij verscheen niet, en was te wijs om zig aan de wrede barinhartigheid van den ontmenschten ALVA te vertrouwen; veel liever verkoos hij, als balling zijnes vaderlands herom te zwerven; 't welk ten gevolge hadt, dat hij wierdt gebannen en zijne goederen verbeurd verklaard. — MARCUS, *Sent.* bl. 55.

ADRIANI (ADRIANUS), een Jesuit van *Antwerpen* geboortig, ging in 1544 naar *Leuven*, alwaar hij gedurende verscheidene jaren de broeders van die orden bestierde, alvorens 'er zelfs nog een collegie van in die stad was opgerigt. In 1551 deedt hij plegtige profesie van de vier Geoften, in handen van den berugten RUARDUS TAPPER. Na de dood van St. IGNATIUS, werdt hij naar *Rome* ontboden, om bij de algemene Congregatie tegenswoordig te zijn, die de tweede Generaal van het Genootschap moeste kiezen. Hier vonds hij zig zonder het te weten in handelingen gewikkelt, die
regt-

regtstreeks tegens zijne instelling aandruischten, en veel onrust zoude hebben kunnen verwekken; maar zo dra hij bemerkte dat men misbruik van zijne eenvoudigheid hadt gemaakt, keerde hij naar *Flaanderen* te rug, alwaar hij zig aanhoudend toeleide, om zijn' naasten met veel ijver en stigting te dienen. Hij stieft te *Leuven* op den 18 oktober 1580; heeft vele verhandelingen geschreven, die alle te *Leuven* gedrukt zijn; onder anderen ook, over de *Anblazing of inwendige taal van God*; dit werkje is naderhand in 't latijn vertaald, door G. BRUNESIUS, en in 1601 te *Keulen* gedrukt. — *Sorwel, de Script. Societatis Jesu.*

ADRICHEM, is de naam van een adelijk en van ouds vermaard geslagt in *Holland*, door huwelijken vermaagschapt aan die van VAN DER DUSSEN, VAN LEYDEN en MEERMAN. — *HALMA, Toneel.*

ADRICHEM (CHRISTIAAN VAN), geboren te *Delft* den 14 februari 1533, een zoon van ADRIAAN CLAASZ. VAN ADRICHEM, Burgemeester der gemelde stad, wierdt op den 7 maart 1566, tot Priester gewijd, en vervolgens tot Overste van *Barbaraas Klooster*. In de eerste drift van vervolging tegens de Roomschegezinden, werd hij uit *Holland* verdreven, verborg zig eerst te *Mechelen*, vervolgens te *Utrecht*, en daar na te *Keulen*. Dus als een balling, zijn leven tot op den ouderdom van 52 jaren gesleten hebbende, overleed hij den 20 julij 1585. Hij heeft verscheidene boeken geschreven, en de roem verkregen van een geleerd man te zijn geweest. — *VAL. ANDR., Bibl. Belg.*

ADRICHEM (THOMAS VAN), Predikant te *Westzaandam*, hadt net 45 jaren, 9 maanden, drie weken en drie dagen geleefd, toen op den 17 februari 1753, zijn levensdraad door de dood werd afgesneden. — *Boekz., 1753. a. 220.*

AEBINGA, een adelijk geslagt in *Friesland*, geheel uitgestorven, doch zeer bekend wegens de geweldige partijchappen der *Schieringers* en *Vetkoopers*. De laatste van dit geslagt
waar

waar van men gewaagd vindt, was TJEMK VAN AEBINGA, huisvrouw van TJALLING VAN CAMSTRA, welke in 1614 overleed, ingevolge haar grafchrift, nog ten huidigen dage te *Sexbierum* voor handen. — WINSEM. *Kronijk van Friesland*.

AEDGERUS (KORNELIS), ook bekend bij de naam van EDGERUS VAN ENGENHUIS, was een *Leeuwarder* van geboorte. Zonder in geleerde talen geoëffend te zijn, maar enkel door aanhoudenden ijver, vlijtige oeffening en oplettende verkeerping met voorname wiskonstenaars, bragt dit schrander vernuft het zo verre, dat hij een zeer ervaren Landmeter wierdt, en van veel nut geweest is. Na dat hij met den aanvang der *Nederlandse beroerten*, naar *Keulen* was vertrokken, vervaardigde hij aldaar een buitengemeen naauwkeurige Kaart van het *Keulse* gebied, die in 1583 in 't licht werd gegeven. — SUFFR. PETRI, *de Script. Fris.*

AEGIDIUS, denklijk naar zijne geboorteplaats *Ruremundanus* gebijnaamd, wierdt in het jaar 1585 tot Rector der latijnsche scholen te *Deventer* aangesteld. Daar wordt van hem getuigd, dat hij een zeer geleerd man was. — G. DUMBAR, *Kerk. en Wer. Deventer*. I. D. bl. 307.

AEGIDIUS, een *Delvenaar* van geboorte, een zeer geleerd man en Profesfor in de Godgeleerdheid, teffens een vloeijende Dichter, bloeide in 't laatst der vijftiende eeuw; hij was een vriend van den groten ERASMUS, die een allerloffelijkste getuigenis van hem geeft. — SWEERT., *Ath. Belg.* p. 106. BLEYSWYCK, *Befchr. van Delft*. bl. 755.

AEGIDIUS (WILLEM), geboren te *Wissekerk* in *Zeeland*, was een vermaard Wiskonstenaar, die omtrent 't midden der vijftiende eeuw leefde. Hij is beroemd geworden, door ene latijnsche verhandeling over de Sterrekunde. — FR. SWEERTII, *Ath. Belg.* p. 305.

AELHUISEN (JOAN VAN), is in de 17de eeuw Rector der latijnsche scholen te *Tiel* geweest; een kundig, arbeidzaam mensch. Hij heeft ene uitlegging over de *Redenkunde van*
RA-

78 AELST. (EVERT VAN) AELST. (WILLEM VAN)

RAMUS in 't licht gegeven, welke in 1664 te *Tiel* is gedrukt; verders, *Flosculi incorruptæ Latinitatis*, in 12mo. *Tiela* 1672; ten laatste vervaardigde hij, ene latijnsche overzetting van DAVIDS *Psalmen* in vaarsen, geschikt om bij het doen van Predikationen in die taal aan de Hoogescholen te kunnen werden gezongen, waarom die ook met muzijknoten, in 8vo. te *Leijden*, in 1683, ten gebruike der studeerende jeugd, zijn gedrukt. ——— KOENIG., *Biblioth. vetus & nova*.

AELST (EVERT VAN), geboren te *Delft*, in het jaar 1602, was een braaf Schilder, in allerhande soorten van stilstaande leven, bij voorbeeld, in dode vogels, kruiden, fruiten, ijzere harnassen, stormmutsen en alle soort van glansige metalen, die hij haren behoorlijken glans en weerschijn, wonderlijk naar vereisch wist te geven. Hij stierf 56 jaar oud zijnde, in 1658. ——— WEYERMAN, *Leven der Schilders*. II. D. bl. 17.

AELST (WILLEM VAN), insgelijks een *Delyenaar*, een broederszoon van EVERT, bij wien hij zig ook eerst in het schilderen heeft geoeffend, was inderdaad een groot kunstenaar, die de bloemen en vrugten zo natuurlijk wist te verbeelden, dat zij weinig aan het leven behoefden toe te geven. In zijn vroege jeugd reisde hij naar *Frankrijk*, en oefende zig aldaar vier jaren in de schilderkunst; waar na hij *Italien* bezocht, en aldaar vele jaren meest te *Rome* doorbragt, zijnde zeer wel gezien bij de Vorsten, Kardinalen en andere voorname personaadjen. In 1656 keerde hij naar zijn vaderland te rug, begaf zig eerst met 'er woon naar *Delft*, vervolgens naar *Amsteldam*, in welke wereldstad zijn liefvelijke konstafereelen naar waarde wierden beloond en geprezen, en nog ten huidigen dage door de liefhebbers en kenners hoog geschat worden. Dan doordien de verhevenste verstandenen niet zeldzaam door gebreken worden beneveld, zo was ontzen VAN AELST onder anderen ook een hoofdige en daar bij driftige knaap, die ligt geraakt werdt, en dan geen mensch ontzag. Men verhaalt, dat hij voor een Burgemeester van

Am.

Amsteldam het zeil niet willende strijken, in een zaak waar in hij vermeende gelijk te hebben; opstoot, zijn bovenkleed losrukte, en op zijn borst den gouden penning en keten, toonde, waar mede hij door den Groot Hertog van *Tuskaanen* was beschonken, teffens den Burgemeester toeduwende: „Gij zijt met een geldzak om uw hals geboren, en dat is 't al; „maar dat ik ben, ben ik door verdienste.” Doch hoe grootmoedig en kirrelig van inborst hij ook was, wist CUPIDO hem egter door middel van een dikke moffin die bij hem als dienstmaagd woonde, zodanig te treffen, dat hij smoorlijk op haar verliefde, bij haar koide en 'er zijn echte wijf van maakte, bij wien hij drie schone kinderen teelde. In dien tijd woonde hij op de Princegragt bij het waale weeshuis, alwaar hij in het jaar 1679 ook overleden is. Niet lang na zijn dood, hoepelde de weduwe met hare kinderen en een klein kapitaaltje, na haar geboorteland te rug, daar een brouwer op de schijven verlokt die zij mede bragt, haar trouwde; en niet lang hier na viel haar oudste kind een welgemaakt jongetje, in de brouwketel en verbrandde. — *Bejchr. der Stad Delft, in folio. bl. 785 en 786.*

AEMILIUS (ANTHONIUS), een *Akenaar* van geboorte, is geweest Hoogleraar in de Geschiedenisfen te *Utrecht*. Hij wierdt den 20 december 1589 geboren, zijnde zijn' vader een voornaam Koopman, die eerst te *Antwerpen*, en daar na te *Rome* handel dreef; doch de leere van het Pausdom wars, en den Gereformeerden Godsdienst aanklevende, vertrok hij van daar, begaf zig eerst na *Aken*, en vervolgens naar *Dordrecht*. AEMILIUS na zo te *Aken* als te *Dordrecht* en te *Leiden*, onder de beroemdste mannen van dien tijd gestudeerd te hebben, volgde 26 jaar oud zijnde, Vossrus in het Restoraat te *Dord* op, wierdt ruim drie jaren daar na, met die post te *Utrecht* begiftigd, welke hij wel dra met die van Hoogleraar verwisselde; vervolgens werd hij te *Leiden* beroepen, om zijnen leermeester Vossrus op te volgen; doch zijne wedde te *Utrecht* vermeerderd zijnde, bleef hij aldaar tot zijn dood toe, die op den 10 november 1660 plaats vondt. Hij heeft

eni-

enige latijnsche Redevoeringen in digtmaat uitgegeven, en is een geleerd man geweest. — KÖNIGII, *Bibl. vet. & nov.* J. F. REITZII, *Oratio de origine Gijmnasii Hieronijmiani*, pag. 25 en 26. GASP. BURMANNI, *Trajectum eruditum*. p. 3-6. *Catal. Bibl. BUNAV.* Tom. I. Vol. II. p. 1009. C. SAXI, *Onomast. liter.* Pars IV, p. 405.

AEMILIUS (GERARD), Predikant te *Zwanmerdam*, is geboren te *Leijden* den 15 juni 1692; zijn vader was ROBERT AEMILIUS, Predikant en Regent van 't Staten-kollegie in *Hollands* akademie-stad, en zijne moeder JOHANNA MARIA HASIUS, ene deftige matrone. GERARD huwde den 26 juni 1721, met ELIZABETH ANTHONIA VAN DER MEULEN, bij wien hij een zoon heeft verwekt, die vroegtijdig is overleden; hij zelf stierf den 8 januari 1757; en dit is al 't merkwaardige dat wij in staat zijn, aan onze lezers, van dezen Heilgezant te berigten. — *Boekz.* 1757. a. 84.

AEMILIUS (KORNELIS), Predikant te *Haestrecht*, broeder van GERARD, weten wij niet anders van, als dat hij Emeritus zijnde, te *Amsteldam* is overleden, den 15 april 1764. — *Boekz.* 1764. a. 482. 489.

AEMILIUS (ROBERT), vader van GERARD en KORNELIS, is geboren in *Oud-Beijerland*, daar zijn vader GERARD AEMILIUS, de beide profesien van geestelijke en lichamelijke Medicijnmeester uitoeffende, dat is, hij was teffens Predikant en Doktor; iets zeldzaams, doch egter zo vreemd niet als in onze dagen, daar men MOSES en AÄRON, veelvuldig in een en denzelvden perfoon verenigd ziet.

Dan om tot onzen ROBERT weder te keren, hij genoot in zijn eerste jeugd, het onderwijs van zijnen vader, niet alleen in de gronden van den godsdienst, maar ook in de beginzelen der latijnsche en andere geleerde talen; vervolgens liep hij met veel naarstigheit de klasieke scholen te *Dordrecht* door; en ging in 1683 naar *Leijdens* Akademie, alwaar hij zig in de talen en wijsbegeerte oeffende, onder toezigt van de heren GRONOVIVS, DE VOLLER en SCHARF, en vervolgens in de theologie,

logie, het onderwijs genoot, van Profesfor WITTICHTUS; om trent vier jaren hier mede onledig zijnde geweest, wierdt hij met algemene toejuiching door de Klasfis van *Zuidholland*, op het register der Proponen:ten aangetekend. In september 1688, werd hem het beroep van *Nieuw-Beijerland* opgedragen, in welke gemeente hij op den volgenden 21 november door zijnen vader als Leraar wierdt bevestigd. Hier verbeide hij, het woord des Heren met alle vrijmoedigheid en vrugt verkondigende, tot op den 21 februari 1700, wanneer ene roepstemme hem naar *Delfshaven* lokte, daar hij insgelijks door zijnen vader wierdt bevestigd; doch hier was zijne werkzaamheid van korten duur, want ruim een jaar verlopen zijnde, werd hem het beroep in de bloeiende gemeente van *Leijden* opgedragen, 't welk hij in de vreeze des Heren me. ruimte aannam; zijne genoegens ter dezer plaatze, wierden ook niet weinig vermeerderd, toen men hem den 24 maart 1707 tot Onderregent van het Staten-kollegie aanstelde, en twee jaren later, namelijk den 19 maart 1709, met het Opperegentschap daar van, begunstigde.

Ruim veertig jaren heeft ROBERT in het werk des Heren gewoegd, en niet alleen zijne gemeente als een zorgvuldig en waakzaam Herder bestierd, en den weg die na het eeuwige leven leid aangewezen; maar behalven dat, is zijne pen werkzaam geweest, tot stigting der gelovigen van ons gantse gemeenest; dit getuigen zijne uitgegevene boeken, en inzonderheid zijn *Licht der Waarheid* / 4 Deelen in 8vo. / dat in 1750 reeds driemalen was gedrukt. Hij stierf in het begin van maart 1729, in het 66ste jaar zijnes ouderdoms.

Onzen AEMILIUS heeft ook het gebod gehoorzaamt, door den Schepper van het Gants-al, aan onzer aller stamvader, (GENESIS I. vs. 28.) gegeven; want zijne Eerwaarde huwde driemalen, en trouwde in november 1688 met JOHANNA MARIA HASIUS, dogter van JOHANNES HASIUS, Med. Doktor te *Leijden*; hier verwekte hij vele kinderen bij, waar van hem vijf overleefd hebben. Deze vrouw den 9 maart 1711 overleden zijnde; hertrouwde hij den 13 december van 't zelvde jaar,

met MARIA VAN ROUVEROY, die hem op den 26 februarij 1730 door de dood ontruikt wierdt, zonder kinderen na te laten; waar na onze Leraar zig op den 21 november 1721, voor de deidemaal in het huwelijk begaf, met MARIA DE HENNON, weduwe van den heer PIETER VAN DER MEULEN, welke zijn Wel Eerw. de ogen heeft gesloten. ——— *Boekz.*, 1729. n. 490-493.

AERTGENS, een Schilder die naam gemaakt heeft, kwam in het jaar 1498 te *Leijden* ter wereld, zijn vader dat een Wollekaarder was, trok zijn zoon in het zelvde handwerk op; doch agttien jaren bereikt hebbende, hadt deez' jongeling reeds zo veelvuldige proeven gegeven, dat de natuur hem voor het beoeffenen der tekenkonst beschikt hadt, dat men AERTGENS het behandelen der kaanden voor dat van de tekenpen en het penfeel liet verwisfelen; hij werdt dan door zijne ouders bij KORNELIS ENGELBRECHTS besteedt, onder wiens bestiering de schrandrheid van zijn vernuft een ruime vlugt nam, en hem snelle vorderingen in de schilderkunst deed maken. AERTGENS was grotelijks geacht van de Schilders zijner tijd, en inzonderheid van den beroemden FRANS FLORIS, die opzettelijk een reis naar *Leijden* deedt om een bezoek bij hem af te leggen, doch zeer verwonderd stond, van hem zo sober gehuisd te vinden, want zijn gantsche woning bestond uit een klein vervallen kamertje, aan de wal, op het afzienlijkste oord van de stad gelegen. Doch onze Schilder dat een vrolijke knaap en teffens een nat-hals was, stoorde zig hier weinig aan. Hij werkte ook nimmer op maandag, dit weeklijks tijdvak hadt hij volkomen aan de ligtmisferij gewijdt, die dag doorgaans met zijne leerlingen in de herberg doorbiengende. Ook hadt hij de fonderlinge liefhebberij, om gedurende het hofte van den nagt langs straat te lopen, al neurende op een fluitje; doch deze nagtwandelingen bekwamen hem als de hond de worst, want in ene derzelver, wierdt hem zijn bakkes opgeveegd, terwijl hij bij de laatste zijner togten in 't water viel, verdrong, en dus zijn leven in den ouderdom van 66 jaren eindigde. ——— BALDINUCCI, *Notizie Sc. Fior.* 1728. Tom. I. pag. 349.

AESGO, geboren te *Winfum*, wordt in 1384 tot Abt van *Lidum* verkoren, zijnde de XIX in rangopvolging; hij stierf in het jaar 1386. — *Register der Abten van Lidum*.

AESGO DE II, wordt in 1470, de XXVI Abt te *Lidum*, in welken post hij van 't geslagt van ROORDA veel leeds moest verduren, 't welk zo verre ging, dat zij hem zelfs gevangen namen; doch door WYBO VAN GROVESTIJNS verlost zijnde, stierf hij in 1480 in rust. — *Register ut supra*.

AESWYN, zie ALEWYN.

AFFERDEN, zie APHERDIANUS.

AFHAKKER (ÆGIDIUS of JILLIS), en zo als sommigen schrijven HAFHAKKER, is geboren te *Vreeswijk* of aan de *Vaart*, een dorp in het bovenkwartier van de provincie *Utrecht*, en een oude heerlijkheid aan de stad *Utrecht* toebehoorende. Hij wierdt Profesfor in de Godgeleerdheid te *Keulen*, en heeft onder den naam van SALOMON THEOPOTUS, *Student in de Godgeleerdheid*, aldaar in 1618 een boekje uitgegeven in 8vo. gedrukt, tot tijtel voerende: *ENOTIKON disjecti Belgii*; behelzende een geschiedkundig verhaal over den oirsprong en voortgang der geschillen, welke de *Remonstranten* en *Contra-Remonstranten* der *Verenigde Nederlanden*, enige jaren herwaarts tegens malkanderen in het harnas heeft gejaagd. — FRANC. SWEERT. *Athen. Belg.* J. F. FOPPENS *Bibl. Belg.* pag. 25.

AGEMA (PETRUS), Predikant te *Wons* en *Engwier* in *Friesland*, zoon van A. H. AGEMA, Burgemeester te *Bolsward*, zag in die stad het eerste levenslicht in november 1719. Na zijne studien volbragt te hebben, wierdt hij in oktober 1747 onder het getal der Kandidaten opgenomen, en in 1752 tot Rector in zijn vaderstad aangesteld; welk schoolonderwijs hij met lof en ijver aan de jeugd heeft toegediend, tot den 9 junij 1771, op welke tijdstip hij als Herder en Leraar in de gecombineerde gemeentens van *Wons* en *Engwier* wierdt bevestigd; zijnde zijnen arbeid aldaar, egter van korten duur geweest, dewijl hij door toenemende zwakheden, zig verplicht vondt om daar reeds op den volgenden 3 september *salvo honore* ontslag van te verzoeken; 't welk hem gegund zijnde, hij zedert die

tijd zijne woning te *Bolsward* heeft gevestigd, tot op den 14 april 1789, toen hem eên zachte dood naar de eeuwigheid voerde, wordende door zijne nagelatene weduwe *GRIETJE MAREY*, en alle die gemeenzaam met hem verkeerd hebben, om zijn goed karakter en gezelligheid betreurd, — *Boekz.*, 1789. a. 626, 627.

AGGE, was de zoon van *PIETER*, Pastoor te *Wijk*, een knap aanzienlijk man in *Friesland*, die alvorens hij zig tot den geestelijken staat begaf, getrouwd was geweest. Hij leefde in 1421, een tijdvak waar in dat landschap zo knellend gedrukt wordt, door de hevige twisten tusfchen de *Schieringers* en *Vetkoo- pers*; de eerstgenoemden waren, in alle gevallen, de onverzettelijken en hevigsten. Enigen van hen, waar onder *WYBE MINNEMA* en *BEINTE ROMMERTS*, begaven zig onverhoeds naar 't dorp *Wijk* in *Gaasterland*, alwaar zij heer *PIETER* met geweld uit de pastorië rukten, en vele dodelijke wonden toebagten. Dus zieltogende, voerden zij hem naar *Sondel*, voor het stins van zijnen zoon Agge, en dreigden deze dat indien hij zig niet wilde overgeven, zij zijnen vader voor zijne ogen zouden vermoorden; doch de oude man riep hem met alle zijne magt toe, zulks niet te doen, doordien hij toch steven moest; waar op die wreedaarts hem ogenblikkelijk den doodsteek gaven. Agge woedende van gramschap, en hijgende om den dood zijn's vaders te wreken, vertrok buiten lands, en bragt in 't volgend jaar, terwijl het water de meeste velden in *Friesland* overstroomde, enige benden vreemde knechten daar binnen, waar mede hij op *WYBE MINNEMA* aanviel, hem het leven benam, en zijn volk verjoeg. Hier op werd hij door de *Schieringers* op zijn stins te *Sondel* belegerd; dan deez' onvertzaagden edelman, deedt zulk een geweldigen uitval, dat hij zijne vijanden voor een groot gedeelte versloeg en de overigen verstrooide. Doch hier mede was de haat nog niet verzoend, want in 1442 belegerden zij het huis van Agge op nieuw, en hij zelf na een langdurig en dapper gevegt werd overwonnen, en zodanig gewond dat hij voor dood bleef leggen. Na den aftogt des vijands, vonden Agge's vrienden hem,

zwem-

zwemmende in zijn bloed; hij bekwam egter en betarde. Doch ROMMERT GABBINGA, en zijn zoon SYTZE, de mare houdende dat hij nog leefde, huurden enen booswigt, die hem op zijn bedde vermoordde. — SCHOTANUS, *Friesche Hift.* bl. 297 tot 309. F. SJOERDS, *Friesche Jaarb.* V. D. bl. 297-309.

AGGE, Abt van *Hemelum* en teffens in 1480 van het klooster te *Stavoren*, hadt een zwaar geschil met IGE en zijne broeders DOUWE en HARTMAN. De grond van dezen twist bestond, dat IGE, als voorstander van de *Schieringers*, het convent van *Hemelum* vele landen en renten hadt ontweeldigd, en die vele jaren onder zig gehouden. Abt AGGE wel wetende, dat hij met wereldlijke wapenen niet tegens hun bestand was, nam toevlugt tot de geestelijke, en sprak den vloekban tegens hen uit, doch zij stoorden zig daar luttel aan, en maakten gebruik van het zwaard. De Abt hier door in 't nauw gebragt, wierdt in zijn spijker belegerd, en schoon 'er enige *Schieringers* ter zijner hulpe toefchoten, werd't het bemagtigd en tot den grond toe geslegt. Deze AGGE wordt beschreven als een trots en opgeblazene kerkvoogd, die daar door in den haat der Monnikken was gevallen; en zig buiten noodzaaklijkheid in den twist der landzaten gemengd heeft. — GABBEMA, *Beschrijving van Leeuwarden*.

AGGEMA (ALEF), is oorspronkelijk uit een adelijk *Friesch* geslagt herkomstig, dat, in vervolg van tijd verbonden is geweest, met de aanzienlijke huizen van AYLVA, BURMANIA, GOSLINGA, HARINXMA, STARKENBORG en anderen, doch waar van in deze eeuw het mannelijke oir is uitgestorven. ALEF behoorde tot het getal dier Edelen, welke het Verbond tekenen, waarom hij ook op den 10 september 1568, door den Hertog van ALVA uit den lande werd't gebannen, en zijne goederen verbeurd verklaart. — MARCUS, *Sent. van ALVA*, bl. 72. 127.

AGILEUS (Mr. HENDRIK) in den *Hoorn*, genaamd, uit 's Hertogenbosch van geboorte, en Medicijne Doktor van beroep, was een sterke aanhanger van LEICESTER, en door deszelfs beleid in 1586, tot Raad en Prokureur Generaal te Ur-

recht aangesteld. Het is over bekend, welke onenigheden alomme de *Leicesterſche* *ſadde* veroorzaakt heeft, bijzonder te *Utrecht*, alwaar de edelen bij aanhoudenheid, zig beklaagden over de verandering in de regering gemaakt; deze klagten hielden nog aan, zelfs na het vertrek en den dood van *LEICESTER*. De edelen vorderden ene grote verandering in de *Utrechtsche* wethouderschap; waar toe egter de regering der stad niet verſtaan kon. In juliſ 1588, leverden zij een nieuw verzoekschrift over aan de algemene Staten, die *LEONINUS* en *VALKE* naar *Utrecht* zonden, om met den *Grave van Nieuwenaar*, middelen te beramen tot het beſliſſen der zwevende geſchillen, onder de leden der Staten. Doch dit aanhouden bij de algemene Staten, werd den misnoegden edelen, door de overige leden der *Stigts* regeringe, zo euvel genomen, dat zij den Prokureur Generaal *AGILEUS*, last gaven, om hen deswege voor 't hof te dagvaarden, gelijk hij deedt. De edelen verzogten uitſtel; doch eer dit geding vervolgd werd, vondt *AGILEUS* goed zijne bieſen te pakken, en week naar *Engeland*; ook werd de regering te *Utrecht* veranderd. — *WAGEN. Vad. Hiſt.* VIII. D. bl. 168. 296. *J. H. van HEURN, Beſchr. van 's Hertogenboſch.* II. D. bl. 119.

AGNIS VAN DOERNINCK, is geweest Abtdisſe van een klooster der *Cisterciens* *Orden*, gelegen nabij *Deventer*, aan een kleine beek de *Hunnep* of *Hoene*, waar van het deszelvs naam heeft ontleend. — Dit klooster wierdt geſtift in 't jaar 1225, en ingewijd door den *Utrechts* *Bischof* *HENDRIK VAN VIANDEN*, welke 'er bij die gelegenheid aan ſchonk de goederen *Sumersvord* met den molen aldaar. Genoemde Abtdisſe ſtiert in het jaar 1430. In 1578 wierdt dit klooster door een felle brand in aſche gelegd, en de Nonnen begaven zig met 'er woon naar *Deventer*. — *G. DUMBAR, Kerk. en Wer. Deventer.* I. D. bl. 463 &c.

AGRICOLA (JULIUS), ſchoon een *Romein*, behoort egter de korte levensſchets van dezen dapperen man ene plaats in dit werk te vullen, doordien hij het bevel over de *Bataaffe* keurbenden heeft gevoerd; ook werd hij om zijne uitmuntende ver-

verdiensfen tot de voornaamfte Staatsambten gebruikt, en bijzonder in den krijg. Zijn vader was JULIUS GRACINUS, een man van raadsheerlijk gezag, en zijne moeder JULIA PROCI-
LA, beroemd om hare ongemene kuischheid. TACITUS neemt op 't 79ste jaar van onze tijdrekening aan, dat hij, met het puik van onze *Batavise* keurbenden, eerst *Mona* en daar na *Britannia* overmeesterde, en dat de gemelle Batavieren, onder zijne aanvoering, in het volgende jaar, de *Britten* die met veel hevigheid op 't leger van AGRICOLA waren aangevallen, een volkomen nederlaag toegebracht hadt. Bij de aanval hadt de veldheer drie benden Batavieren en twee der jongere afgezonden, om hun het hoofd te bieden en den veldslag te beginnen; naar 't gebruik dier tijden, waren deze in de kunst des oorlogs sonderling geoëffend; de vijanden daarentegen, zo door onwetensheid als slegte wapenen, voerende kleine schilden en grote zwaarden zonder punt, waren onbekwaamt om tegen hun in een gedrongen gevegt te strijden. De Batavieren vongen dan, met hunnen gewonen ijver, den strijd aan, stietten met leuwenmoed, met hunne schildpennen, de *Britten* in 't aangezicht; voor 't naderen van den nagt, welke hunne overwinning bepaalde, waren reeds van de *Britten* 10,000 verflagen, daar 'er van de *Romeinen* en derzelver medehelpers, slegs 340 gebleven waren. Hier voor werdt AGRICOLA, een overheerlijke zegepraal en triumphstatie toebereid, dan zijne zedigheit gedoogde ze niet, en om die te ontwijken, kwam hij des nagts binnen *Rome*. Doch hoe bemind en geagt hij ook ware bij GALBA en VESPASIANUS, en welke waardigheden hij ook met roem bekleedde, kon hij egter, den haat van DOMITIAAN niet ontgaan, die zo hoog ten top steeg, dat het zeer waarschijnlijk is, dat hij den dood van dien braven man berokkende. — TACITUS, *de morib. Germanorum*. Lib. 17. 18. 30. 96. 37.

AGRICOLA (RUDOLPHUS), de bloem der Geleerden van de XVde eeuw, zag in 't jaar 1442 het eerste levenslicht, te *Baflo*, een dorp gelegen in de *Groninger-Ommelanden*. Van zijne prilste jeugd af aan, gaf hij reeds blijken, dat hij

de loopbane der geleerdheid voornemens was in te rennen. Boeken, in de plaats van kinderspeeltuig, verstrekte hem tot uitspanning, en reeds vroeg openbaarde zig bij hem, een schrandere vernuft en stalen geheugen. Op de scholen streefde hij alle zijne meeleerlingen voorbij, en wierdt door zijne meesters, als een uitmuntend en waardig voorwerp ter naauwvolgving, aangeprezen. *Leuven* was de Hoogeschool, bestemd, om dit schandere vernuft verder in de wetenschappen aan te kweken. Hier besteedde hij zijn tijd vlijtig, en hij liet zig daar wel dra met glans kennen. De snippeluren welke hem van het beoeffenen van *ARISTOTELIS* overschoot, besteedde hij zorgvuldig met het lezen der werken van *CICERO* en *QUINTILLIAN*; dit waren zijne geliefde schrijvers, daar hij ook schrandere aanmerkingen op heeft gemaakt. Inzonderheid muntte hij ook uit in filosofische zintwistingen; de tegenwerpingen onderzocht hij met de ingespannenste aandacht, stelde die in orde voor, en drong zijne bewijzen met zodanige kracht aan, dat zij tot overtuiging strekten; dit kost niet misfen, of moest hem tot den trap van Meester in de vrye konsten bevorderen, dien hij ook met roem verwierf. Hij sprak de franse taal liefdelijk, en hadt ene zonderlinge genegenheid voor de zangkunst; voeg hier bij, dat hij buitengemeen fraaij schreef, aartig schilderde, vriendelijk, beleefd en op zijn tijd vrolijk was, en dan zal het niemand verwonderen, dat hij de wel lust der samenleving bevorderde, en in de beste gezelschappen met ongemene vriendelijkheid niet alleen, maar met gretigheid wierdt ontvangen. *GUICCIARDYN*, zegt van hem en van zijnen vriend en tijdgenoot *WESSELUS GANSFORTIUS*, dat zij de twee sterren van *Groningen* waren, waar door *Hoog- en Neder-Duitschland* beide, zijn verlicht geworden. Ter bevordering van zijne beoeffening in de welsprekendheid en wijsbegeerte, reisde hij naar *Frankrijk*, en aldaar enigen tijd getoefd hebbende, stak hij over naar *Italië*, alwaar hij een bijzonder heusch onthaal genoot, van den Hertog *HERCULES D'ESTE*, te *Ferrare*. Offchoon *AGRICOLA* meermalen voortreffelijke eegambten wierden aangeboden, wees hij die egter al-

toos

toos van de hand, ten einde zijnen letterkundigen loop zonder hindernis te volbrengen, en zulks was ook de reden, dat hij zeldzaam lang op ene plaats toefde, maar van de ene stad naar de andere reisde; en, altoos enige boeken met zig voerde, of die van zijne vrienden leende. Dan dit zwervend leven moede geworden, zette hij zig in den *Paltz* neder, hieldt zig somtijds te *Worms* op, doch meest te *Heidelberg*. De studerende jeugd van dien tijd, zig veelal met ijdel zintwisten onledig houdende, werdt door hem op fraaije en grondig bewerkte redevoeringen vergast. Ook leidde hij zig met veel ijver toe, in het beoeffenen der H. Schrift; en doordien hij bemerkte, dat de kennis der hebreeuwse taal behoefde wierdt, om van vele plaatzen een juist denkbeeld te bekomen, leidde hij zig met de borst daar op toe, en maakte 'er ook spoedige vorderingen in, met behulp van enen geleerden Jood. Van dien tijd af aan was het, als of AGRICOLA met handen omgekeerd was, hij dagt op niets, dan op den gekruisten JESUS; zijne tong sprak, en zijne hand schreef van niets dan van den Verlosfer; en buiten dien begeerde hij, met PAULUS, niets te weten, dan CHRISTUS, die hem ook in 't kort tot zig nam; want van ene koorts aangetast, overleed hij den 28 oktober 1485 te *Heidelberg*, in den ouderdom van 42 jaren en 2 maanden. Daar is een in het koper gegraveerd portraet van hem, waar onder men slegts alleen deze woorden leest: RUDOLFUS AGRICOLA, *Baslo Omlandus, in Academia Heidelbergensi Professor*. Het grafchrift, door HERMOLAUS BARBARUS, geleerd Patriarch te *Venetien*, ter zijner eere vervaardigd, en door bezorging van den beroemden VIGLIUS ZWICHEMIUS AB AYTA, toen deze *Heidelberg* doorreisde, in een uitmuntende zark op zijn graf gebeiteld, is van dezen inhoud:

Invida clauferunt, hoc marmore fata RUDOLPHUM

AGRICOLAM, Phrysiæ spemque de cusque soli.

Scilicet hoc uno meruit Germania laudis,

Quicquid habet Latium, Græcia quicquid habet.

In zijne jeugd was AGRICOLA zinrijk en boertig; zijne zeden waren wel niet boersch, doch egter ook niet van de hofse-

lijkste; zó dat hij, bij anderen ter maaltijd zittende, in gedagten geraakt, wel eens met de ellebogen op de tafel ging leunen en op zijne nagels knauwde; ook was hij vrij slordig in zijn opschik, en droeg veelal de gemeenste soort van kleding. Schoon hij in zijn tijd wel een mooie meid mogt lijden, huwde hij egter nimmer, uit vreeze dat zijn lichaamsgesteltenis, de bezwaarnissen van dien staat niet wel zouden kunnen uitstaan, en daar bij zijne studien daar te zeer door verhindert worden. Ook zegt hij met zijne schriften geen roem te behalen, hebbende weinig geschreven en nog minder doen drukken; het gene 'er van hem nagebleven is, heeft ALARDUS VAN AMSTELDAM bijeen verzameld, en is in twee stukken te Keulen in 1539 uitgegeven, en naderhand te Groningen herdrukt. Men vindt daar in, behalven zijne brieven, redevoeringen en gedachten, ene latijnsche vertaling van SOCRATES en DEMONICUM, en van enige samenpraken van LUCIANUS. ERASMUS getuigd van hem, dat men aan deze zijde der *Alpische* gebergten, in geleerdheid, nimmer vermaarder man gevonden hadt; zijnde zeer ervaren in 't *Grieks* en *Latijn*; ongemeen geoëffend in de *digtkunst*, als een tweede VIRGILIUS; in ongeboonden stijl, als een andere POLITIANUS; een zeer welsprekend *Redenaar*; een verheven en scherpzinnig *Wijsgeer*; een goed *Musikant* en treffelijk *Schrijver*. ——— DES. ERASM. in *Adagijs*. p. 172. P. JOVIUS in *Elogiis*, n. XXXII. p. 76, 77. J. BRUCKER, *Hist. Crit. Philos.* Tom. IV. pag. 35-39. Tom. VI. pag. 683-685. JO. FRID. SCHOEPPERLINI, *Epistola de RUDOLPHI AGRICOLAE, Frisii in elegantiores literas promeritis*, Jene 1754. 4to. FR. SWEERTII, *Athen. Belg.* p. 663, 664. HENR. WHARTON. ad GUIL. CAVE, *Hist. lit.* Vol. II. p. 188, 189. HEUMANNI, *Via ad Hist. litterar.* c. IV. §. XLVIII. p. 149. SCHOEFTGEN. ad FABRICII, *Bibl. lat. med.* Tom. VI. p. 359-363. *Catal. Bibl.* BUNAV. Tom. I. Vol. II. p. 1012. C. SAXI, *Onomast. lit. Pars.* II. p. 470, 471. P. BAYLE, *Dictionnaire*, ed. de 1730. Tom. I. p. 101-103. GUICCIARD., *Beschr. der Nederl.* bl. 172. HALMA, *Toneel der Ver. Nederl. Levensbesch. van enige voornamen meest Ned. Mannen* &c. VI. D. bl. 41-51. AGRIP.

AGRIPPINA, de gemalin van GERMANIKUS, was ene vrouwe van ongemeen veel moed en dapperheid, die zelve meer dan eens, als krijgsheld aan 't hoofd der benden op het slagveld verscheen. Bekend is het, dat men onder de oude gebouwen hier te lande, een heeft gehad naar deze Vorstin genoemd, *Prætorium Agrippina*, of *het Hof van Agrippina*. Daar zijn 'er nogthans ook, die dit gebouw aan AGRIPPINA, de gemalin van CLAUDIUS, toefschrijven; en, wederom anderen, die zeggen, dat de vrouw van NERO, welke dien zelvden naam voerde, het zou gestigt hebben. Niet min verschillende zijn de gedagten, over de plaats, daar dit gebouw gestaan heeft; 't gemene gevoelen stelt het te *Roomburg bij Leiden*, alwaar men in 't omspitten der grond, gedenktekenen der *Romeinen* gevonden heeft; doch sommigen hebben onlangs, met vrij schijnbare redenen, beweerd, dat het *Huis te Britten*, van welk men de overblijfsels nu en dan, bij laag water, ten noordwesten van *Katwijk*, diep in zee, beschouwd heeft, voor het *Hof van Agrippina* moet gehouden worden. — CLUVERIUS, *de tribus Rhēni alveis*. Cap. XVI. M. ALTING, *Germania infer.* Pars I. p. 111. WAGEN., *Vad. Hist.* I. D. bl. 69, 70.

AHUIS (HENDRIK), geboren in 1369, was eerst Vikaris van de Hoofdkerk te *Munster*, en begaf zig naderhand in 't jaar 1400 namelijk, onder 't bestier van enen AEMILIUS, den tweeden regent van 't Fraterhuis te *Deventer*; doch in 't volgende jaar werdt hij, door denzelven, weder naar *Munster* gezonden, alwaar hij op zijn eigen landgoed een Broeder-Convent stigtte, onder den naam van de *Springbron*. Hij voorzag het met grote inkomsten, en bestierde het in persoon, tot het jaar 1439, wanneer hij in den ouderdom van 70 jaren overleed. — *Oudh. van Deventer*. I. D. bl. 242.

AILARDUS (FOCCO), voerheen Abt des Kloosters van den *H. Petrus en Paulus*, onder 't Bisdóm van *Munster*, werdte in 't jaar 1408, op de algemene klagten; wegens het onbehoorlijk gedrag der Nonnen van de zwarte orden van *St. Be-*

NEDIKTUS, onder *Groningen* behorende, volgens de in 'openbaar uitgegevene Bulle van Paus GREGORIUS, voor den tijd van vijf jaren aangesteld, tot bezigtiger van alle de Benediktijner Kloosters in *Friesland*. In gemelde Bulle werd onder anderen gezegd: „ Dat het den Paus ter oren gekomen is, dat
 „ 'er in de oorden van *Friesland* 22 Kloosters van *St. Benediktus* orden staan, die ten dele onder 't Bisdom van *Bremen*,
 „ en ten dele onder dat van *Utrecht* behoren; in welke Kloosters, als zij eerst gestigt waren, en ook langen tijd daar na,
 „ alleenlijk Nonnen van de gemelde orden plegen te wonen;
 „ maar dat het door 't verloop van tijden gebeurd is, dat 'er
 „ ook manspersonen van dezelfde orden, bij de Nonnen van
 „ gemelde Kloosters, in groot getal gewoond hebben, en nog
 „ wonen; zo dat elf van die Kloosters geregeerd worden door
 „ Abtten, twee door Priors, en nagen door Paters. In welke
 „ Kloosters alle godsdienstigheid, midsgaders de onderhouding
 „ van den regel, en de vreze voor God, schier gantsch en
 „ al te niet gegaan is, de onkuischheid en bedorvenheid
 „ des vleeschs tuschen gemelde Manspersonen en Nonnen,
 „ buiten vele andere ongeregeldheden en fouten, die 't schan-
 „ de zou zijn te noemen; overal de overhand genomen heb-
 „ ben, en van dag tot dag meer aangroeijen.” — Ver-
 „ der: „ Dat vele van de Nonnen, met hare Prelaten, en met
 „ Monniken converseeren, hoereren, en in de gemelde Kloos-
 „ ters, verscheidene kinderen baren, welke naderhand tot
 „ Monniken en Nonnen van deze Kloosters worden aangenomen;
 „ ja, dat nog schandelijker is, sommige van die Non-
 „ nen, alle moederlijke liefde vergetende, stapelen het ene
 „ kwaad op het andere, en brengen somwijlen hare vrugt om
 „ 't leven, of doden de kinderen, zo ras zij geboren zijn, als
 „ hebbende alle vreze Gods ter zijde gesteld; zodanig, dat
 „ zulke Nonnen, indien zij wereldlijke personen waren, door
 „ den wereldlijken Rechter, om hare misdaden, tot ene
 „ wrede en verdiende doodstraffe zouden verwezen worden.
 „ Daarenboven, schier alle Nonnen, als of ieder van haar de
 „ dienstmaagd of huisvrouw der gemelde Manspersonen was,
 „ ma-

„maken hunne bedden, waschen hunne hoofden en klederen, koken lekkere spijsen voor hen, en brengen den meesten tijd dag en nacht in slemperijen en dronkenschappen over, waar door de onkuisheid en vuile begeerte des vleeschs, des te vieriger wordt enz.” — Ik hebbe tegens mijnen voorgenomen taak, een geleepte dezer Bulle geplaatst, enkel om aan de zodanigen, die niet bekend zijn met de Kerkelijke Geschiedenissen van dien tijd, een onwraakbaar bewijs te leveren, hoe eerloos, en zielebedervende, 'er in deze zogenaamde Godsdienstige Gestigten, eertijds werdt huisgehouden. — *Oudh. en Gestigt. van Gron. in de aant. bl. 175-181.* daar men de geheele Bulle geplaatst vindt.

AILVA, zie AYLVA.

AITONA (*Markgraaf van*), voerde onder het opperbewind van St. CROIX, het bevel over het *Spaanse* leger, terwijl Prins FREDERIK HENDRIK, in 1633, den *Spanjaarden Rijnbesk*, als de enigste en laatste stad, die zij aan den *Rhijn* nog bezet hielden, ontnam. Na dode van de Infante IZABELLA KLARA EUGENIA, was AITONA een der genen, die door FILIPS DEM IV, als Regenten tot het bestier der *Nederlanden* benoemd waren. In 1635 namen de *Spanjaarden* het huis te *Bijland* in, en het gros van hun leger sloeg zig bij *Udem* neder, alwaar de Markgraaf van AITONA, die 't bevel voerde binnen *Schenckenschans*, krank werdt en overleedt. — *Leven van FREDRIK HENDRIK, II. D. WAG. Vag. Hist. XI. D. bl. 206.*

AITZEMA (FOPPE VAN), een man van edelen geboorte, oom van den beroemden LIEUWE VAN AITZEMA, was Resident wegens dit Gemenebest te *Hamburg*, toen hij in het jaar 1630 door de algemene Staten, aan den Hertoge VAN FRIDLAND en aan den Grave VAN TILLY, werdt gezonden, om een verdrag van wederzijdsche onzijdigheid, met dezelve te sluiten. De Heer VAN VOSBERGEN toog, om gelijke oorzaak naar *Köln*. FRIDLAND hadt zig, reeds voor een geruimen tijd, geneegen getoond, om met de Staten in vriendschap te leven; doch nu verklaarde hij, het leger, welk hij op de been gebragt hadt,

hadt, niet te kunnen afdanken. Bij TILLY en te *Keulen*, werd ook vrugteloos gehandeld. Men bevroedde ongetwijfeld in *Duitschland*, dat de Staten met deze handeling, *Zweden* en zig zelven den meesten dienst zогten te doen; waarom ook hunne Gezanten op ene beleefde wijze wierden afgewezen; maar met *Zweden* stondt de handeling wel dra, op enen goeden voet. In dit zelfde jaar nog, werd AITZEMA naar *Denemarken* gezonden, om den Koning te bewegen tot het afschaffen van den nieuw opgerichten tol, die hij te *Gluckstad* deedt vorderen, en de *Hamburgers* inzonderheid drukte; doch deze bezending liep vrugteloos af, doordien de Koning gezet was op 't behouden van dien tol. In 1636 werd hij naar *Wenen* gezonden, om den Keizer tot het bewaren ener stipte onzijdigheid te bewegen, waar toe zij zig van hunnen kant insgelijks verbinden wilden. De Koningin van *Boheme* hadt AITZEMA ook gelast, hare zaken in 't Rijk zoeken te bevorderen. Ook moest hij, behalven dat, nog van wegen den Prins VAN ORANJE onderstaan, of de Keizer dien Vorst met het Graafschap *Meurs* zou willen belenen, en voorts verlof geven, om zijne goederen, onder 't Rijk gelegen, zijnen vrouwelijken beide en mannelijken erfgenamen, bij uitersten wil, te mogen nalaten. AITZEMA scheen, in 't eerst wel te zullen slagen, in zijne handeling. De onzijdigheid werd hem genoegzaam met vollen monde beloofd. Ook sprak men van *Meurs* tot een Vorstendom te willen verheffen, ten behoeve van FREDRIK HENDRIK, die 'er zig mede vereerd hieldt; hoe wel sommigen hier te lande meenden, dat hij geene gunsten behoorde te ontvangen van den huize van *Oostenrijk*. Doch de Spaansen wisten een spaak in 't wiel te steken, ten Keizerlijken Hove. De Franse Gezant CHARNACÉ toonde zig, ook hier, misnoegd over de handeling met den Keizer. AITZEMA keerde dan te rug, zonder iets gesloten te hebben. Daar zijn 'er die zeggen, dat zijne reize nog een verder oogmerk hadt, dan om het Hof van *Wenen* te polzen; hoe het ook mag zijn, gedurende zijn verblijf aldaar, werd hij, uit aanmerking van de diensten, door zijne voorzaten aan 't Rijk

bewezen, van den Keizer tot Vrijheer van 't Rijk gekozen. Deze zijne reize, en de daar op volgende ontvangene gunstbewijzingen, gaven aan *Frankrijk* grote ergeenis; te meer, daar de Staten, bij het laatst gesloten verbond, beloofd hadden, met *Oostenrijk* te zullen breken. De Staten, maakten gebruik van dezen argwaan, om AITZEMA in 1637, te rug te ontbieden, onder voorwendzel, dat hij zig van de beschuldiging, ten zijnen laste, zoude verantwoorden. Doch het ware oogmerk was, om van de gesteldheid van het Hof onderigt te zijn, en om de zaak meerder schijn te geven, benoemde men Commisfariſen om hem te ondervragen. Het verslag daar van behelsde, dat aan Commisfariſen gebleken was, hoe de geruchten ten zijnen nadele verspreid, waren voorgekomen, van enen MENZELUS, Keizerlijken Commisfariſ te *Hamburg*; waar op bij de Staten verstaan werdt, de verdediging van AITZEMA aan te nemen, met begeerte dat hij in zijne posten getrouw zoude volharden. Even te voren, was bij de Staten besloten, ene bezending te doen aan de vergadering van den *Nederſaxiſchen* Kreits, en met een goedgevonden, onzen AITZEMA daar toe af te zenden, om ware 't mogelijk, de leden van die vergadering tot eensgezindheid te bewegen. Door AITZEMA onderhielden de Staten een heimelijk verstand met de Keizerlijken, om daar door tot ene afzonderlijke onderhandeling met *Spanje* te komen; sommigen zelfs wilden hem gedurig aan dit Hof houden. Ook werdt hij in den zelvden zomer, met een geheime boodſchap aan den Zweeden Kancelier, die zig te *Maagdenburg* bevond, gezonden. Hoe veel belangs men dus in zijnen dienst scheen te stellen, was hij egter, bij velen gehaat. De Prins VAN ORANJE, die hem beschouwde als oorzaak, dat zijne geheime zaken rugtbaar geworden, en daar door verijdel'd waren, trachtte al het kwaad daar van aan hem te wijten. De Franssen, die alle de gangen der Zweden naspoorden, beschuldigden hem, dat hij den Keizer en *Spanje* meerder dienst deedt, dan den Staat. AITZEMA, hadt nevens anderen, en daar onder twee Heren uit de Regering van *Holland*, het eiland *Ameland* van den Kei-

Keizer ter leen ontvangen; dit werdt met den naam van omkoping bestempeld; en de gemelde Heren geraakten daar door in groten haat van 't gemeen. AITZEMA, kreeg hier van, door brieven, te *Hamburg* kennis; hij schreef daar op, den 26 maart aan de Staten, dat hij *Hamburg*, bij zijne komst, vervuld hadt gevonden, met zeer kwade betigtingen tegen zijn persoon; dat hij zig den 19 maart 1637, op weg hadt begeven, om aan Hun Hoog Mogenden van zijne verrigtingen mondeling verslag te doen; dat hij te *Oldenburg* zijnde, al door een mirakel, was onderrigt, dat zijn logement was gereed gemaakt, op de voorpoort in den *Haag*; dat men zeide, dat hij in twintig of dertig pointen den dood verdiend hadt; dat zijne zagtste straffe zoude zijn, in vier kwartieren gelegd te worden; verzoekende verders vrij geleide, en wegens zijne onpasfelijkheid, enig uitstel. De zaak van *Ameland*, die zo veel gerugt maakte, werdt onderzocht, en daar in niets gevonden, dat met de eerlijkheid van een getrouw onderdaan streeft; en ook niets van dien aart van de Heren BEAUMONT en van WAVEREN, die te gelijk met hem betigd waren; deze werden dus mede vrij gesproken. De Staten besloten den 15 april, Commisfariſen naar *Hamburg* te zenden, met last om aan AITZEMA enen brief van Hun Hoog Mogenden over te leveren, behelzende ene vermaning en uitnodiging om in den *Haag* te komen, en na de lezing hem te verzekeeren van de achting die Hun Hoog Mogenden voor hem hadden, en dat zij Commisfariſen gekomen waren tot zijne geruststelling, met verzoek, dat hij ten spoedigſten met hen naar *Holland* wilde vertrekken; doch indien dit niet gelukte, dat zij als dan aan de Regering van *Hamburg* zig zouden vervoegen, en verzoeken, dat AITZEMA gevat, en nevens zijne papieren, aan hen zoude worden overgeleverd; en indien de persoon mogt worden geweigerd, dan te zien meester te worden van de papieren. AITZEMA van deze bezending tijdig de lugt gekregen hebbende, nam de vlugt naar *Praag*, daar hem zijn grote ijver voor de neutraliteit, verweten werdt; men zeide, dat hij zijn loon kreeg. Dus kon hij bijna nergens veilig zijn;

in *Frankrijk*, *Spagne*, *Wenen* en *Engeland*, was men op hem vergramd. De Koning van *Denemarken* hield hem voor den drijver van 't affchaffen van den *Glukstadschen Tol*; om 't welk te bewerken, hij door de Staten gelast geweest was. Die vorst gaf hem, in een brief aan de Staten, den stekelenden tijtel van *Baron van Ameland*. Zijne landgenoten de Friezen, waren het sterkste op hem gebeten, schrijvende de Staten van die provincie aan Hun Hoog Mogenden, dat men hun de pointen van zijne beschuldiging zoude toezenden; zij zouden intusschen op zijne goederen procederen, bijaldien zijn persoon afwezig bleef. Men was hun hier in te wille, en zond die stukken naar *Friesland* over; doch zij riepen telkens om anderen, en om dat er niets met zekerheid in de bezwaren gevonden werd, deden zij ook niets. AITZEMA, dus zwervende; vlugte van *Praag* naar *Wenen*, alwaar hij kort daar na overleed, en in de kerk der Predikheren, dewijl hij, zo men zeide, den Roomschen godsdienst hadt aangenomen, begraven werd.

— L. VAN AITZEMA, *Zaken van Staat en Oorlog*. II. Deel, druk in folio. Wag. *Vad. Hist.* XI. D. bl. 121, 129, 240 en 241.

AITZEMA (HESSEL VAN), President van 't Hof van *Friesland*, was een van de Gezanten, die in den benaauwdten toestand waar in dit Gemeenebest zig in den jare 1584 bevondt, benoemd was, om ingevolge het genoegzaam eenparig genomen besluit, de oppermagt daar van aan den Koning van *Frankrijk* op te dragen. Deze handel door de weigering des Konings te niet gelopen zijnde, vanden de Staten goed, op nieuws; over het zelve onderwerp, met de Koninginne van *Engeland* in onderhandeling te treden; ten welken einde, na genomen besluit, in 't volgende jaar, onze AITZEMA, onder anderen, naar *Engeland* wordt afgezonden. Die Vorstin mede hare reden hebbende, om het aanvaarden der opperheerschappij van de hand te wijzen, zo wel als de altoosduurende bescherming, werden egter met deze bezending, enige voorwaarden tot stand gebragt, wegens 't verlenen van bijstand, welken de Engelschen zig, ingevolge hunne gewoonte, duur

genoeg wist te doen betalen. AITZEMA was, nevens Noordenwijk, VALKE en Buis te *Londen* gebleven, en wisten de Koningin, na het overgaan van *Antwerpen*, tot de vermeerdering van onderstand te bewegen. AITZEMA nevens enige anderen, de partij van LEICESTER te gunstig toegedaan, werden uit den Raad van Staten geweerd. Intusichen hadden de misnoegde Friesen bestaan, op eigenigzag, de opperheerschappij andermaal aan Koningin ELIZABETH aan te bieden, van welke misnoegden HESSEL VAN AITZEMA, nevens zijnen broeder en behuwd-broeder, als menschen die meer haakten naar ene Koninklijke dan vrije Staatsregering, om, door die weg, zig in 't beleid der Friesche landzaken wederom als voorheen gesteld te zien, als de voornaamste aanleiders en hoofden beschouwt moeten worden. Deze zaak, hoe gunstig bij de Koninginne aangemerkt, hadt voor hen een gantsch anderen keer, ten aanzien van der Staten zijde. Want voor eerst erkenden de Staten van *Friesland* hen niet als gemagtigde Afgezanten, en weigerden daarom den brief, door de Koninginne dezelve medegegeven, op den volten Landdag te doen lezen; doch na dat LEICESTER weder te rug gekomen was, meenden AITZEMA en de zijnen, zeker spel te hebben, en hun doel te treffen, hadden zij LEICESTER, de reize naar *Friesland* in persoon ten sterksten aangeraden. Deze dat, om het aan de hand te gaan en teffens zijn eigen doet te bevorderen, hadt, met voorbijgaan van den Stadhouder en Gedeputeerde Staten, aan de Geregten van Grietenijen en Steden, uit *Medenblik* geschreven, dat zij enen dagvaart beschrijven zouden, waar op hij wilde verschijnen. Doch, eer deze brief van uitwerking konde zijn, hadden de Gedeputeerde Staten van *Friesland* den President AITZEMA, eerst in zijn huis in bewaaring gesteld en naderhand van zijn ambt ontzet; en zonden verder enen brief aan LEICESTER, waar bij hem vertoond werd, hoe 't alleen aan hun stond, enen Landdag te beschrijven, dien zij thans voor ondienstig oordeelden; verzoekende dus aan hem, die reize te staken; dewijl daar uit niet dan onrust te voortien was. De alleziens verstandige en voorzigtige bestiering

in

In het beleid dezer zaak, gaf een verderen krak aan het dalend gezag van LEICESTER. Het schijnt egter, dat AITZEMA naderhand wederom in het bewind hersteld is; want TE WATER meld, dat hij op een reize, tot de Staatsvergadering te Breda, overleden en aldaar begraven is. — WINSEM. Kron. van Friesland, bl. 650—744. GABREMA, *Verhaal van Leeuwarden*, bl. 583—587. WAG. *Vad. Hist.* VIII. D. bl. 56. 90. 97. 203. 212. 249.

AITZEMA (LIEUWE VAN), mede een Friesch edelman, geboren te Dokkum, in het jaar 1600, uit het huwelijk van MEINARDUS AITZEMA, Burgemeester aldaar en teffens Secretaris van de Admiraliteit; en KATHARINA EPO VAN JUKKEMA tot Sexbierum, wiens vader de post van Burgemeester te Franeker bekleedde. LIEUWE was van zijne vroegste jeugd af een schrandere vernuft, want toen hij nauwelijks 16 jaren oud was, kwam reeds van hem in 't licht zijne *Poemata juvenalia*. Tot meerdere jaren gevorderd, werd hij Raad van de *Hansesteden*, en Resident van dezelve in 's Hage; zijn oom FORPE VAN AITZEMA, boven gemeld, hadt hem deze waardigheid bezorgd. Ook heeft hij twemalen ten behoeve van de *Hansesteden*, ene reize naar Engeland gedaan. Groter en beroemder naam heeft hij verworven, door zijn boek, genaamd *Zaken van Staat en Oorlog*, beginnende met het jaar 1621, en eindigende met 1688. De eerste uitgave van dit werk, is gedrukt in 14 stukken, en met den *Vredehandel en Herstelde Leeuw*, tot 16 delen in 4to. uitgedijld. PARS in zijnen *Naamrol der Batavise Schrijvers*, zegt, dat deze druk van de liefhebbers meer begeerd wordt dan die in folio; om reden, dat in dien tweeden druk, vele aanmerkelijke zaken zouden zijn uitgelaten of veranderd; vermids hij het dienstig oordeelde, zig naar den tijd te schikken; doch na ene nauwkeurige vergelijking heeft men bevonden, dat de voornaamste verandering bestaat, in de berigte zaak der *Utrechtse Predikanten*, die in 't jaar 1660, op bevel van de Staten dier provincie en de Regering dier stad, dezelve moesten tuislen, namelijk ABRAHAM VAN DER VELDE en JOHANNES FEELING; waar van de eerste kort

daar na te *Middelburg*, en de andere te *Kampen* beroepen werdt, alwaar zij beiden hun leven en dienst geëindigd hebben. Van deze twee spreekt AITZEMA zeer voordelig in den *eersten druk*, en niet zeer gunstig van de *Utrechtse Regenten*, maar in den *tweeden druk*, is hij merkelyk van taal veranderd; en heeft de partij van de laatste gekozen. Ook zijn de proeven van den *eersten druk*, niet met de behoorlyke oplettenheid nagezien, waar door 'er vele fouten en gebreken zijn ingeslopen, terwijl de *tweede druk* in folio, ten enemaal daar van is gezuiverd, en dus bij de liefhebbers in groter achting is. Daarenboven heeft men in de laatste uitgave, tot groot gemak van den lezer, den korten inhoud der verhandelde zaken, meestal op den kant geplaatst, met een volledig register, 't welk met den *Vredehandel en Herstelde Leeuw*, het *zevende deel* in folio uitmaakt. Naderhand is 'er een vervolg op dit werk uitgegeven, in vier delen in folio, lopende van 1669 tot 1688, onder den verscheiden naam van SYLVIVS.

AITZEMA hadt, uit hoofde van zijne ambten, toegang bij de voornaamste Staatsbestierders van dien tijd, en kon dus kennis van zaken krijgen, die anderen moesten derven. Hier kwam bij, dat hij door zijn' aangeborene vlugheid en werkzaam geest, vele geheime schriften wist te bekomen, en zig meester te maken, van Acten, Resolutiën, Beraadslagingen, zo van de *Staten Generaal*, als van de *Staten van Holland*, en die der overige provincien, die genoegzaam niemand anders onder 't oog kregen, dan die de griffien bedienden. Het zou ook zeer bezwaarlyk vallen, hem van de beschuldiging vrij te pleiten, dat hij somtijds onbehoorlyke middelen heeft te werk gesteld, om sommige stukken magtig te worden; en wat meer is de geschiedenissen van zynen tijd, leveren ook de onwraakbaarste bewijzen op, dat hij zig zelfs niet ontzien heeft, om 'er dikwils een zeer slecht gebruik van te maken; zijnde hij opentlijk beschuldigd, door enen in zijn dienst geweest zijnden ABRAHAM KEIZER, toen deze in het jaar 1670 benevens verscheidene anderen, over verboden verstandhouding in 's Hage gestraft werden, „ dat hij AITZEMA gewoon ware,
„ brief-

„briefwisseling en verstand te houden, met buitenlandse Ho-
ven, zelfs met *Engeland* en den *Bischof van Munster*, met
„de Gezanten van *Spanje*, *Zweden* en *Brandenburg*, enz.,”
en dat hij zelfs met *Engeland* ten tijde van KROMWEL zijn be-
stier, briefwisseling heeft gehouden, blijkt ten volledigsten
uit THURLOE's *Papers*, aangehaald bij WAGENAAR in zijne *Va-
derlandse Historie*.

Met minder grond en zonder bewijs, is de beschuldiging
die men ARTZEMA heeft aangetijgd, dat hij een Man geheel
van godsdienst ontbloomt zoude geweest zijn, willende sommige
meer heethoofdige dan oordeelkundige beoordelaars zulks be-
sluiten, om dat hij nu en dan niet spaarzaam is geweest, in
sommige Leraars der vastgestelde kerk, braaf over den hekel
te halen en hevig door te strijken; doch indien zulks tot een
bewijs van zijne ongodsdienstigheid zou verstreken, diende
vooraf bewezen te worden, dat zij zulks niet verdienden;
want zonder een menigte brave en deftige Mannen, tot die
orden behorende, welke de voetschappen van hunnen Godliken
Meester beide in leer en wandel drukken, te beledigen, kan
men met waarheid zeggen, en zulks wordt bevestigd door de
geschiedenis van alle tijden, dat 'er weinig beroertens of om-
wentelingen zijn voorgevallen, of de geestelijkheid heeft 'er
niet alleen deel in gehad, maar zijn zelfs somtijds daar van de
bestokers en voornaamste aanvoerders geweest; en dat zulks
ook wel degelijk in ons gemenebest heeft plaats gevonden,
getuigd de *Vaderlandsche Historie* op ieder zodanig tijdvak,
dat iets van dien aart is voorgevallen; en wat behoeft men
verder te gaan als onzen jongsten leeftijd, daar wij ons me-
nigte Leraars van alle Gezindheden, de raadzaal veelvuldiger
dan den predikstoel zien optreden. Ook zal het nimmer waar-
heid worden, dat een Historiefchrijver, de gebreken van en-
gen uit die orden voorstellende, daarom een Ongodist, of een
Man zonder godsdienst zal zijn. Dat egter ARTZEMA, aan
zijne pen misfchien wat al te vrijen loop gegeven heeft kan
waar zijn, want hij schijnt 'er zeve op zijn doodbedde be-
rouw van gehadt te hebben, zodanig als blijkt uit een ge-
loof.

loofwaardig getuigenis van zijn karakter, op 't einde zijn's levens, in de woorden van een brief door den *Haagsen* Predikant S. SIMONIDES, aan den heer KAREL ROORDA geschreven, waar in gezegd wordt: „ Het is zeker dat grote mannen, die „ zig door hunne schriften vermaard maken, aan vele oorde- „ len onderworpen zijn, en hunne gebreken 't luitst uitge- „ schreeuwt worden; even gelijk de eclipsen der hemelse lig- „ hamen van ieder worden waargenomen; en de mislagen „ ener klok in de hoogte gehangen, van ieder gehoord wor- „ den. Even zo min is het te verwonderen, dat zodanige „ trekken, die enige van mijne orden, in 't werk van den „ heer Resident, in geen al te gunstig licht plaatzen, niet „ weinig aanstoot gegeven hebben, en oorzaak zijn, dat na „ zijnen dood niet al te gunstig van hem door vele gedagt „ wordt. Dan mij, na door ene ziekte te zijn aangetast, ont- „ boden hebbende, na dat wij weinige weken te voren kennis „ hadden gemaakt, zo onderhield ik hem, met kracht van re- „ denen naar tijdsomstandigheid. Hij betoonde mij, een ver- „ brijzeld gemoed, met verzaking van al 't aardsche, ja zelfs „ van zijne schriften, die hij voorheen, zo u bekend is, zijne „ kinderen pleeg te noemen, noemende die nu (*opera putida* „ & *fatida*), stinkende schriften, zig beklagende den tijd, „ daar aan te kosten gelegd. Ik melde dit niet om dezelve in „ verdenking te brengen, maar om aan te tonen, het berouw „ dat hij hadt, over het geheel in hem mishagde.”

Het zij hier mede gelegen zo 't wil, niemand egter, die de zaken en geschriften van ons vaderland maar enigzints kundig is, kan ontkennen, of ARTZEMA heeft door dezelve aan zijne landgenoten; zo in 't geschiedkundige als in het staatsrecht, den grootsten dienst gedaan; want hij heeft ons daar door in staat gesteld, om over vele zaken te kunnen oordelen; daar wij buiten zijnen arbeid onkundig van zouden gebleven zijn. Zijn karakter vindt men beschreven, als oprecht, vriendelijk, minzaam, gedienschtig en milddadig; voorts, dat hij geleerd was in verscheidene talen en wetenschappen, en inzonderheid ene schrandere staatkunde bezat. Hij tierf in 's *Hage*, zijn gewo-
ne

ne verblijfplaats, op den 23 februarij 1669, in den ouderdom van 69 jaren, waar van hij bijna 40 in het ambt van Resident heeft doorgebracht. — MORHOF: *Folijh. L. III.* §. 31 p. 506. TOM. II. DAN. GERDES, *Florileg. libri var.* p. 9. F. G. FREYTAG: *Anal. litter.*; p. 12. C. SAXI; *Oronast. litter.* Pars IV. p. 265, 266. P. BAYLE; *Diction. ed. de 1730*: Tom. I. p. 120, 121. DAV. CLEMENT, *Biblioth. curieuse*; Tom. I. p. 104-109. *Holl. Mercur.* 1670. bl. 41-43. WAG. *Vad. Hist.* XIII. D. bl. 357. PARS, *Naamrol van Bat. Schrijvers*, bl. 113-118: 324. 416; 417.

AITSMA (RINK of RIENK), Burgemeester der stad *Lettuwarden*, en wegens *Friesland* Gecommitteerde tot Vergadering van Hun Hoog Mogenden, was een der 24 regters van OLDBARNEVELD, HOGERBEETS en DE GROOT: — WAG. *Vad. Hist.* X. D. bl. 341.

AKELAKEN (Mr. BARTHOLD VAN), geboren te *Dordrecht*, Raadsheer van Graav LODEWYK VAN EGMOND, maakte zig zeer vermaard, door zijne grote kennis in de geslagtrekenskunde, bijzonder die der *Nederlanders*. Door hem is geschreven, ene verhandeling over het recht der Graven van EGMOND op *Gelderland*. Hij stierf in 1646. — M. v. BALEN, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 215.

AKEN (HANS VAN), een Konstschilder, geboren te *Keulen* in 1556, uit deugdzame en eerlijke ouders, wezende zijn vader een treffelijk en ernsthaftig man uit *Aken* herkomstig, van welke stad hij aan zijnen zoon den toenaam heeft gegeven. De natuur, die milde moeder verkoos reeds van de kindsheid af aan, den jongen HANS tot de schilderkunst, want 10 à 12 jaren oud, en zig ter school in 't lezen en schrijven oeffenende, bekaddelde hij doorgaans zijn papier, met afbeeldingen van menchen, beesten, bomen en andere onderwerpen. De ouders de geneigtheid van HANS tot de tekenkunst ziende, bestelden hem bij een gemeen schilder, daar hij naauwlijks een jaar toefde, en wel vermerkende, dat 'er voor hem bij zijnen baas niet veel te leren viel, begaf hij zig bij een ander schilder in die zelve stad, zijnde een *Waal*, GEBORE

of JERRIG genaamd, die een uitmuntende meester in 't portraït schilderen was; hier vorderde HANS buitengemeen, zo dat hij na verloop van zes jaren, dat zijn nieuwen meester hem door de dood ontviel, een goed en treflijk portraïtschilder was, en reeds een groot aantal heerlijke tronien hadt geschilderd; hij begaf zig ter dezer tijd ook vlijtig aan het tekenen, meestal in zijne schetzen de geestige manier van SPRANGER volgende. Omtrent 22 jaren bereikt hebbende, sloeg hij den weg op naar *Italië*, kwam te *Venetie*, en kreeg daar toegang bij zeker *Nederlandsen* schilder GASPAR REMS genaamd; doch deze in plaats van te beproeven, waar toe hij bekwaam was, vergenoegde zig met hem te vragen, waar hij van daan was? horende dat hij van *Keulen* kwam, was zijn antwoordt: „ zo zijt gij een mof, die verstaan 'er doorgaans „ niet veel van;” en zonder langer marren, bestelde hij hem bij een slegt *Italiaans* schilder, MORETTI geheten, die gewoon was, aan reizende gezellen werk te geven, en met deze hunnen konst-arbeid handel te drijven; deze liet HANS enige fraaije stukken, die aldaar in de kerken gevonden worden copieren, daar hij wonder wel in slaagde. Intuschen schilderde hij ook zijn eigen portraït uit den spiegel met ene lachgende tronie, uitnemend gewerkt en konstig geschilderd, dit bragt hij aan GASPAR REMS, die het ziende, van verwondering wierdt opgetogen, HANS van dat ogenblik af aan hoogachte, het zelve zo lang hij leefde in grote waarde hieldt, en het aan een ieder als een meesterstuk roemde; hij ging verder, en verwaardigde zig zelfs om voor hem doeken te bereiden en te plumuren, en zocht hem in alle opzigten voort te helpen en te begunstigen. VAN AKEN reisde kort hier op naar *Rome*, en schilderde onder vele andere stukken, een autaartafel voor de Jesuiten, welk stuk hem een ongemenen naam verwierf. Na *Florence* bezocht te hebben, alwaar hij na vele portraïten van voornamen personen, en zelfs dat van den Hertog te hebben geschilderd, naar *Venetie* te rug keerde, schilderde hij aldaar verscheidene heerlijke stukken voor een Nederlands koopman uit *Maastricht*. Dit verrigt zijnde, kwam hij

hij weder in zijne geboortestad *Keulen*; heeft vervolgens nog veel in *Duitschland* en elders gereisd, oneindige schone stukken geschilderd, en ten laaftten als Kamerschilder bij den Keizer zijnen verderen loopbaan afgerend, zijnde ons niet gebleken, op welk een tijd de dood hem belet heeft, verder gebruik van zijne penseelen te maken. — K. v. MANDER, *Leven der Schilders*. II. D. bl. 132 enz.

AKEN (JAN VAN), een welgegoed en liefdadig man te *Amsteldam*, die den 29 julij 1718 overleedt; hij liet bij erffenis zo veel aan de Gereformeerde Diakonie van die stad, dat de opzienders daar van, in staat gesteld wierden, om het oude Vrouwenhuis aanzienlijk te vergroten, en 'er ene woning voor oude Mannen bij te voegen. De ziekekamer werdt, naar den tuin toe, merkelyk uitgezet, en onder dezelve enige verblijfplaatzen getimmerd, en allengskens vermeerderd, zo dat ze al zedert vele jaren gediend hebben, tot huisvesting voor ruim 100 oude Mannen, waar door het huis een *Diakonie-oude- Vrouwen- en Mannen-huis* geworden is. — WAGEN, *Befch. van Amst.* VI. D. bl. 270. VIII. D. bl. 480. 483. 496.

AKEN (KORNELIS VAN), een zeer verdienstelyk man, was Predikant te *Delft*, en werdt in 1679, te *Amsteldam* beroepen. — CROESE, *Naamr. der Predik.*

AKER (LAMBERT KLAASZ.), geboren te *Hoorn* in het jaar 1616, is gedurende den tijd van 40-jaren Leraar der *oude Friesche Menmoniten* geweest, eerst op zijne geboorteplaats, en naderhand te *Harlingen*, alwaar hij ook in 1690 is overleden, in den ouderdom van 74 jaren. — H. SCHYN, *Hift. der Menmoniten*, II. D. bl. 432.

AKEREN (GISBERTUS VAN), is Conrektor geweest te *Gouda*, en stierf zeer onverwagt, na een kortstondige ziekte, den 5 januari 1779. — *Boekz.* 1779. a. bl. 64.

AKERSLOOT (THEODORUS), wierdt in 1706 als Predikant te *Alphen* bevestigd, en stierf aldaar in 1721. Of het deze Leraar is, dan ene van zijne voorzaten, die over

de *Brieven van PAULUS aan de Corinthers, Galaters, Kolossensers en Hebreërs* geschreven heeft, kan ik bij mangel van onderrigt, niet met voldoende zekerheid bepalen. — Boekz. 1730. a. bl. 495.

AKKERMAN (HENRIK JANSZOOM), oud Schepen te *Amsterdam*, was in het jaar 1474 Hoofdman der *Amsteldamsche Poorters*, toen dezen onder zijn bevel, benevens die van andere *Hollandse steden* uittoogen, om in 't beleg van *Nin* te dienen. Zij betoonden alle veel dapperheids, ter gelegenheid van enen uitval der belegerden. 't Beleg werd eger vruchteloos opgebroken. — *WAGEN. Besch. van Amst.* II. D. bl. 269.

ALARDUS VAN AMSTELDAM, zie AMSTELDAM.

ALARDYN (KASPARUS), geboren te *Bremen*, wierdt van der jeugd af aan, door zijne ouders tot den predikdienst voorbereid; studeerde tot dien einde eerst in de stad zijner geboorte, en vervolgens in de *Nederlanden*. In den ouderdom van 23 jaren, werd hij tot Predikant benoepen te *Sluis in Vlaanderen*; van hier vertrok hij naar *Wezel*, om aldaar in 't nederduits te prediken. In 't jaar 1688, werd hij begerd in 's Heren wijngaard te *Arnhem*, welke roepstem hij ook opvolgde, en daar hij in 1692 overleed. Zijn karakter wordt beschreven als vriendelijk, zagmoedig, medelijdend; gepaard met een zeer geoeffend verstand, en grote belesenheid; zijne leerredenen waren treffende, overtuigend en hartinnemende. Hij heeft drie zonen nagelaten, waarvan er een Predikant te *Haarlem* is geweest. Daar is van hem in druk, ene verklaring over *Psaln I.* onder den tijtel van *Weg der Rechtheerdigen*; voorts ene *Verhandeling over het Geestelijk Chegehuik* enz.

ALBA, zie ALVA.

ALBADA (AGGÆUS, of AGGE). De zetel van dit geslacht is geweest in *Friesland*, in *Westergo*, in *Wijmbutseradeel*, in 't dorp *Goinge*. 'Er zijn twee mannen van dezen tak uit dien

dien stam bekend, vader en zoon. De vader was de zoon van *Æsco Agge*, op *Albada State*: hij was eerst Raadsheer van den Koning, in *Friesland*; in het jaar 1553 tot 1555, daar na, Bijzitter van de Keizerlijke Kamer, te *Spiers*; eindelijk, Raad van den Bischof van *Wurtzburg* en Hertog van *Franken*. Hij hadt ter vrouw *Jetse Ayta*, dogter van *Seerp* (*Serapio*) *Ayta*, die broeder was van den vermaarden *Viglius van Zwichem*. Hij hadt, bij haar, agt kinderen, waar van alleen zijne ouderen overleefde *Aggæus Albada*, Regtsgeleerde, die in 't jaar 1579, te *Keulen* woonde, en één was van de Staatſche Gemagtigden tot den vredehandel, welke, aldaar, in dat jaar gehouden, doch niet tot stand gekomen is. Hij werdt door zijne medegezanten tot hun spreker gekozen, om, mondelijk of schriftelijk, voor te dragen, wat 'er te verhandelen was; en heeft zig loflijk van dien last gekweten. Na 't afbreken der onderhandeling, bleef hij, nevens *Bernard van Merode*, Heer van *Rumen*, nog gevolmagtigd, om dezelve aan te houden. Egter liep alles vrugteloos af; de Keizerlijke Gezanten vertrokken, zonder der Staten antwoord af te wagten, en gaven den Staten de schuld, om dat zij te sterk op de vrije oeffening van Godsdienst gedrongen hadden. Dit berigtte *Willem de IV*, Landgraaf van *Hesfen*, in een latijnsen brief, aan *Franciscus Hotomanus*, den 6 december 1579. Onze *Albada* beschreef al het verhandelde, in het latijn, en in het nederduits; en deze beschrijving werdt, op last der Staten van *Holland*, door den drukker der *Leijdsche Hogeschool*; gedrukt en uitgegeven. Anderen hebben, te onregt, dezen vredehandel toegeschreven aan *Adolf van Meetkerke*, of aan *Dirk Volkerts Coornhert*. Thans komt dit boek zeldzaam voor, doch is zeer lezenswaardig. Voor, en na, dezen tijd, heeft hij zig te *Spiers* opgehouden; regtsgeleerde adviſen gegeven, en was ook Raadsheer van het Rijkſ-Kamer-Gerigt. Hij was getrouwd met *Katharina Potgiesser*, dogter van een' Raadsheer aldaar, en leefde nog omtrent het jaar 1593. *Albada State* schijnt al, in 1578, in handen van *A. Herghama* geweest te zijn.

zijn! Er zijn vele latijnsche brieven van hem, aan ADRIAAN VAN DER MYLE; en aan PHILIP VAN MARNIX, en twee van dezen aan ALBADA, elders uitgegeven. ALBADA was een liefhebber zijns Vaderlands, en van den Godsdienst; doch gevoelde, met CASPAR SCHWENKFELD, dat CHRISTUS een hemelsch lighaam hadt omgedragen. Deze dwaling wordt door MARNIX, in de beide gezegde brieven, uitvoerig wederlegd.

—— WINSEM. *Rev. Frisic. L.* V. p. 383. 397. 398. 404. 413. 418. 419. 421. 423. 430. en L. VI. p. 438 488. SURFRIDI PETRI, *de Script. Fris.* dec. XII. C. 10. p. 351. D. GERDES, *Florileg. Libr. rar.* p. 4-6. *Hist. Reform.* Tom. III. p. 160. C. H. TROTZ, *Theses Jur. Publ.* p. 314. *Illustr. & Clar. Viror. Epistole selectiores.* Lejd. 1617. 8vo. D. HEINSII, *Epist. ad CORN. VAN DER MYLE*, p. 10. &c. PAQUOT, *Memoires liter.* Tom. XVIII. p. 252. P. BOR, *Nederl. Hist.* II. D. bl. 52. 60. 108. HOOFT, *Ned. Hist.* XV. Boek, bl. 593. 630. BRANDT, *Hist. der Reformatie*, D. III. bl. 160. WAG., *Vaderl. Hist.* VII. D. bl. 279. 315, 316.

ALBADA, de naam van een adelijk geslagt in *Friesland*, waar van de eerste SICCE ALBADA genaamd, reeds in 1407, bekend was. Door huwelijken heeft zig dit geslagt aan vele andere Friese adelijke familien vermaagschapt, doch is thans ten enenmalen uitgestorven. — A. FERWERDA, *Gen. Wapenb.* 1785. I. D.

ALBADA van *Poppingawier*, een adelijk geslagt in *Friesland*, dat eigenlijk zijnen oorsprong trekt, uit dat van GALAMA van *Koudum*; door aangeërfde goederen nam het eerst den naam van HESLINGA aan, en naderhand dien van ALBADA, zijnde door huwelijken daar aan vermaagschapt, gelijk het ook grote goederen daar door bekomen heeft. De eerste die men daar van vermeld vindt, was GALE HESLINGA VAN GALAMA, die in 't jaar 1380 te *Poppingawier* leefde, en met JELDU BEINARDA trouwde; deszelvs nazaten hebben dit geslagt niet alleen voortgeplant, maar het ook met anderen verbonden. Het laatste mannelijk oir van dit geslagt hier te lande;

de, was PHILIPPUS, PAULUS, ANDRIES VAN ALBADA, die in den ouderdom van 29 jaren in 1747, gedurende het beleg van *Bergenopzoom* is gesneuveld. — A. FERWERDA, *Gen. Wapenb.* 1785. I. D.

ALBANIE (Prins van), zie ZANNOWICH.

ALBERS (JAN COENRAAD), Predikant op *Batavia*, is in 1686 in 't Graafschap *van der Lippe*, uit godvrugtige ouders geboren. Na de triviale scholen doorlopen te zijn, volbragt hij zijne akademische studien te *Harderwijk*, inzonderheid, onder opzicht van zijnen landgenoot, JOHANNES MEYER, Hoogleraar in de Godgeleertheid en Oosterse talen aan die Akademie. Hier na werdt hij te *Amsterdam* in 1713 Proponent, en vertrok in 1714 als beroepen Predikant naar de *Indiën*, aldaar aangeland zijnde, is hij in 1716 op *Ternate* als Leraar bevestigd; en aan welke plaats hij, onder het rommelend geraas van derzelver rokende en vlammende berg, met alle getrouwheid het Euangelie heeft verkondigd, tot op den 5 julij 1726, wanneer hij naar *Batavia* zeilde, en aldaar ruim twee jaren den dienst als buiten Predikant waarnam; vervolgens zijn ontslag op gedaan verzoek bekomen hebbende, voer hij naar de wijze der repatrieerende Oosterlingen van een zoet stuivertje voorzien naar *Holland* te rug, en vestigde zig met 'er woon te *Utrecht*, van waar hij naar een verblijf van verschiedene jaren; zig naar het vermakelijk *Gelderse* dorp *Twello* begaf, en eindelijk zijne woonplaats in het naburig *Deventer* vestigde, daar hij verbleven is, tot dat de dood hem op den 4 augustus 1781 een duurzamer woonplaats bezorgde, na dat hij een uitgestrekte wandeling van 94 jaren en 9 maanden in verschillende oorden van deze beneden-wereld hadt afgelegd.

Niet alleen op den leerstoel, maar ook door zijne pen, heeft den Eerw. ALBERS de Christenen zoeken te stigten; hij heeft twee Verhandelingen door den druk gemeen gemaakt, de eerste getiteld: *Ober den Sabbath*; en de andere *ober Gods aantezen / de onstofpghheid der siele / en de Godlyk-*
het

heid van de *N. Schrift* / te *Deventer* in 1762 gedrukt, in 8vo.

. De Boekzaalschrijver vertrouwd, dat onzen *ALBERT* bij zijn afscheiden de eeuwige vreugde is ingegaan, gevende voor geloofsgronden hier toe op; dat zijn Eerwaarde onder de opregten en vreedzamen in den lande heeft behoort, dat zijn handel en wandel in alle opzigten stigtelijk en voorbeeldig was, dat hij het lot der blindheid met alle gelatenheid droeg, terwijl hij, gewoon aan godvrugtige overdenkingen, meermalen betuigde, dat de tijd hem nimmer lang viel; dat hij steeds in heilige en gelovige werkzaamheden omtrent zijnen Bondgod in *CHRISTUS* bezig was; zo dat hij den roem des geloofs, en de volle verzekerdheid der hope, heeft mogen volharden tot den einde toe. — *Boekz.*, 1781, b. 368-371.

ALBERT Hertog van *Saxen*, was een streng en dapper Veldoverste, eerst in dienst van den Roomsche Keizer *FREDERIK III*, en zijnen zoon *MAXIMILIAAN I*, in hunne oorlogen tegens de *Flamingen*, en werd tot een geestel der inwoners, naderhand aangesteld tot Gouverneur of Stadhouder van *Holland*. Gedurende de binnenlandse beroerten, bekend onder den naam van *Kaas- en Broodspel*, kwam Hertog *ALBERT*, met een deel plunderend krijgsvolk, derwaarts, onder voorgeven van de kwaadwilligen te zullen straffen; schoon naderhand bleek, dat het meest te doen was om zijne beurs te maken; doende zijne soldaten nog erger handelen, dan de boeren voorheen gedaan hadden. Hij liet hun *Noordwijk*, *Zandvoort*, *Velzen* en andere dorpen deerlijk uitplunderen, en onder dat roven, plunderen, vrouwenschenden, en andere godloze bedrijven meer, voerde hen de Hertog tot voor de poorten van *Haarlem*. Dit begon in het jaar 1492, na dat het *Kaas- en Broods-volk* eens geslagen was, te verslaauwen. Het vermelden der verdere bedrijven van Hertog *ALBERT*, zo in *Holland*, *Groningen*, *Friesland*, als elders, en zijn overdracht van het laatstgenoemde gewest aan Hertog *FILIPS VAN BOURGONDIE*, onzen voorgenomen taak overschredende, wijzen wij onze lezers na de volgende Schrijvers; enkel zullen wij nog aantekenen, dat Hertog *ALBERT* te

Appingadam krank geworden zijnde, zig naar *Enbden* liet voeren, en aldaar op den 12 september 1500 overleedt. — Goudhoeven, *Kronijk*, bl. 550, 551. HEEMSK. *Batav. Arkadia*, bl. 270. BRANDT *Hift. van Enkhuizen*, bl. 38. WINSEM. *Chronique van Friesland*, bl. 345, 354. SCHOTANUS *Kerk en Wer. Gefch. van Friesland*, bl. 338, 435, 470. GABBEMA, *Verhaal van Leeuwarden*, bl. 129-244. WAGEN. *Vad. Hift.* IV. 259. 266, 281, 282-288, 290, 291, 310, 311, 317, 318.

ALBERT Hertog van *Beijeren*, was een broeder van WILHELM DEN V, Grave van *Holland en Zeeland* enz. Na dat WILHELM krankzinnig was geworden, en terwijl hij bijna 20, of zo als anderen willen, 30 jaren opgesloten werd gehouden, tot zijnen dood toe, bestierde ALBERT deze landen, door aandrrijving der *Hoeksen*, en met tegenzin der *Kabeljauwen* als Voogd, Ruwaard of Stadhouders van *Holland, Zeeland en Friesland*. Hij voerde onder anderen een langen krijg met den Heer VAN ARKEL, waar van hij het einde niet mogt beleven; want na dat het Land eerst gedurende 46 jaren lang doof hem als Ruwaard en naderhand als Graaf geregeerd was, overleed hij in 's Hage, op den 12 december 1404, in het 67ste jaar zijnes ouderdoms.

Bij zijne eerste vrouw, MARGAREET, dogter van Hertog LODEWYK VAN BRIEG in *Silezien*, hadt hij verwekt drie zonen, WILLEM VAN OOSTERVAND, die hem in het regeringsbestier opvolgde; ALBERT, aan wien hij enige zijner *Duitsche* Staten naliet; en JAN, verkoren Bisschop van *Luik*; en vier dogters, KATHARINA, die met twee Hertogen van *Gelderland* was gehuwd geweest, schoon het met den eersten, EDUARD, bij den ondertrouw gebleven was, door den verraderlijken indoord van de *Gulikkers*; en daar na met WILLEM, Hertog van *Gelder*; MARGREET, die met JAN, Hertog van *Bourgondiën* is gehuwd geweest; en twee JOHANNA'S, waar van de ene ook INA bijgenaamd werdt. De eerste werdt de Gemalin van WENCESLAUS, Koning van *Bohemen*, en Roomsche Keizer; de tweede of IDA, trouwde met Hertog ALBERT VAN OOSTEN-
ARK. Bij zijne tweede vrouw MARGRETA, de oudste dogter

van ADOLPH, Graaf van *Kleef*, die hij op een tamelijken ouderdom trouwde, verwekte hij geene kinderen. Men wil, dat hij haar in 't jaar 1394, een treflijk huis stigtte, buiten *Haarlem*, en naar haren naam noemde, het *Huis te Kleef*, alwaar zij zig, na zijn affterven, onthield. Hij liet, behalven deze, verscheiden natuurlijke kinderen na; onder anderen, WILLEM DEN I, Heer van *Schagen*, en Jonkheer ADRIAAN, welken door HALMA onder de Baljuwen van *Zuid-Holland* geplaatst werd.

Wat het karakter van ALBERT betreft, sommigen roemen zijne godsvrugt, bescheidenheid en regtvaardigheid, zeer hoog; doch wanneer men zijn gedrag onpartijdig nagaat, loopt, ten aanzien van het eerste, zijne levenswijze met ALEID VAN PORLGEEST zeer in 't oog, en niet minder de onregtvaardige wraakoeffening over haren dood. Zijne kloekmoedigheid kan ook de rege proef in genen dele doorstaan; meer dan een bewijs van lafhartigheid, zoude daar tegen kunnen werden aangevoerd. Want zijne heldhaftige bedrijven, bestonden voornamentlijk in de belegering van *Delft* en die van enige *Steden*. Wat den oorlog tegen die van 't *Stigt* betreft, hij was blijde dat die zo spoedig eindigde, aangezien hij dezelye onregtvaardig had aangevangen. Den Frieschen oorlog, zoude hij buiten zijnen zoon, niet hebben begonnen; en die van ARKEL, viel bijkans geheel ten zijnen nadele uit. Den loop der regtspleging tegens de moorders van ALEID stremde hij, door zijnen wraaklust onbezonnen den teugel te vieren. Hij gedoogde, dat OTTO VAN ARKEL hem gewapend om vergiffenis vraagde. De steden waren meester over hem, alzo dezelve zig zijne verlegenheid, door opschot van penningen, altoos wisten tot nut te maken. En, voorwaar, zijne lafhartigheid wordt aangemerkt, als de voornaamste oorzaak van den redelozen staat zijn's boedels bij zijn affterven; zo dat zijne weduwe zig genoodzaakt vondt, denzelven met den voet te schoppen. — HALMA, *Toneel*. GOUDHOEYEN, *Kronijk*, bl. 396. 398. 400, 401 en 417. SCHOTANUS, *Gefch. van Friesland* bl. 195. 218. WINSEMILS, *Chronique*, bl. 200. 218. WAG. *Vad. Hist.*

Hist. III. bl. 292-297, 301. 309. 313. 319. 321. 323. 330. 332. 336. 339. 341. 345. 348. 352, 353, 354. 356. 359.

ALBERT, de eerste van dien naam uit het huis van *Oostenrijk*, en oudste zoon van Keizer RUDOLPH DEN I, beklom na ene menigte moeilijkheden, en bijzonder met Keizer ADOLPH VAN NASSAU, na deszelvs ombrering, den Roomsen rijkszetel. Nauwlijks was hij op den troon van zijnen vader gevestigd, of 'er ontstonden, meest door zijn eigen toedoen, vele onlusten in *Duitschland*; 't welk zo verre liep, dat de Keurvorsten in overweging namen, om hem af te zetten. Gedurende deze twespalt, stierf in 't jaar 1299, Graav JAN van *Holland*, terwijl hij zig in *Zeeland* bevondt, in de kragt zijn's levens, niet zonder verdenking van door vergift van kant geholpen te zijn. Doordien hij geene kinderen naliet, moesten zijne landen, naar opvolgingsregt, komen aan zijnen oom, Graav JAN van *Henegouwen*, en zulks uit kragt zijner geboorte, dewijl hij de zoon was van Gravin ADELHEIDE. Doch toen Graav JAN het bezit van de beide Graavschappen wilde aanvaarden, matigde zig de Keizer het regt daar van toe, en gebood aan gemelden Grave, zulks te ontruimen en aan hem over te geven. Men stondt verbaast over deze zo ongegronde en stoutte onderneming van den Keizer; te meer, als hij scheen 'er zig met geweld van te willen meester maken, en ten dien einde, met een leger te *Keulen* verscheen. Maar de gezamentlijke Keurvorsten sloegen de handen in een, en verschaften hem zo veel werks, dat hij genoodzaakt werd, van zijne onbillijke eischen af te zien. — WAG., *Vaderl. Hist.* III. D. bl. 140-146.

ALBERT, Graav van *Nassau*, zoon van GEORG en van ANNA AMELIA VAN SAARBRUK, in 1596 te *Dillenburg* geboren, wierdt in den jare 1626, in dienst der Republiek zijnde, door een musket-kogel gedood. — KOK, *Vad. Woordenb.*

ALBERT, zoon van FILIPS, Grave van *Weilburg*, en van ANNA, dogter van Grave ALBERT VAN MANSVELT, zuster van WILLEM DEN I, Prince van *Oranje*, verenigde de Heerlijkheid

I. DEEL. H van

van ~~Seerbruk~~ met die van *Weilburg*, en overleed in 1616; een groot aantal kinderen nalatende. — *HORMANNI, Lexicon universale.*

ALBERT BEILING, zie BEILING.

ALBERT of ALBERTUS, in de Nederlandse Geschiedenissen bekend, bij den naam van ALBERTUS VAN OOSTENRYK, was een zusters zoon van Keizer MAXIMILIAAN DEN II, en werd te *Nieuwstad* in *Oostenrijk*, den 13 november 1559 geboren. In 1570 werd hij naar *Spanje* gezonden, alwaar hij, uit hoofde van zijn gedrag, bij Koning FILIPS zeer geliefd was. Tot den geestelijken staat opgevoed, maakte de Paus hem, in 1577 Kardinaal; en in 1584, werd hij Onderkoning van *Portugal*, welke post hij bekleedde tot in 1595, zijnde het jaar te voren aangesteld tot Aartsbischof van *Toledo*. Gedurende zijne landvoogdij in *Portugal*, hadt hij zo veel genoeg gegeven, dat Koning FILIPS hem bekwaam keurde, tot het bestier der *Nederlanden*, werwaards hij met 3000 Spanjaarden vertrok, die om de kosten van nieuwe Bevelhebbers uit te winnen, gedeeltelijk onder oude Regimenten gestoken werden; ook voerde hij een ruime flomp ongemunt zilver herwaards, om de schade te ontwijken, die op het overmaken der penningen door wissels, gelopen zou hebben. Op den 11 februarij 1596, deed hij zijn intrede te *Brussel*, alwaar de Staten hem, als Landvoogd aannamen. Hij bereikte ten dezen tijde, omtrent 36 jaren, en de meesten dagten, dat de Spanjaards nu hun gezag in de *Nederlanden* zouden kwijt zijn. Doch 't ontschoot hen wel degelijk; want schoon FUENTES en IBARRA te rug ontboden werden, zag men eerlang, het opperbeleid des oorlogs opdragen aan DON FRANCISCO DE MENDOZA, Admirant van *Aragon*, en verscheidene andere Spanjaarden, voorzien met hogere ambten; waar uit, met reden besloten werd, dat de nieuwe Regering, de oude kwalen niet verdrijven zou. Intusschen hielden de Staten een wakend oog op den Aartsbischop; hij hadt zig reeds voor enigen tijd, bemind zoeken te maken bij de *Hollanders* en *Zeeuwen*, te wege brengende, dat een

een groot getal van schepen, in de Spaanse en Portugese havens in beslag genomen, wederom ontslagen werden. Daarenboven bragt hij met zig heiwaards FILIPS WILLEM, oudste zoon van wijlen WILLEM DEN I, die nu omtrent 28 jaren in *Spanje* gevangen gezeten hebbende, geslaakt was, op dat hij, of tot een werktuig zou strekken tot bevordering van de vrede, of wel tweedragt verwekken onder de verenigde Staten; doch zij bereikten hun oogmerk in geene dezer hunner pogingen, want die Prins bemoeide zig nergens mede, en leidde een bedrijseloos leven.

De Aartshertog hadt nu een leger van 15000 mannen bijeen, en dagt in staat te zijn, om iet van gewigt te kunnen ondernemen, doch zijne pogingen daar toe, wierden al meest door het schrandere beleid van Prins MAURITS verijdeld. De tegenspoed van wapenen die de Spanjaarden ondervonden, noodzaakte hen, list in de plaats van geweld ter hand te nemen; want alle voorstellen van vrede van de hand gewezen zijnde, dagt men ene nadere vinding uit, om ware zulks mooglijk, de *Nederlanders* een nieuw net over 't hoofd te halen; men ontving hier namelijk berigt, dat FILIPS zijne oudste dogter IZABELLA KLARA EUGENIA verloofd hadt aan den Aartshertog ALBERT, die den geestelijken staat zou afleggen, en *Bourgondien* met de *Nederlanden* tot ene huwelijksgift ontvangen. Hier door dagt men, den haat tegen de heerschappij van *Spanje* af te weren; doch de schrandere Nederlandse Staatsmannen, waren zo gemakkelijk niet te verschalken; zij begrepen ras, dat 'er een adder onder het gras te schuul lag, en zulks bewaarheidde zig vervolgens ook volkomen. Hierom besloten zij den oorlog aan te houden, en zonden ter aanmaning van dien, met den aanvang van 1598, hunne Gezanten naar *Frankrijk* en *Engeland*. 't Enigste voordeel, dat *Spanje* met deze list behaalde, was, de vrede met *Frankrijk*, welke te *Vervins* gesloten werd; de Staten, daarentegen, sloten een nieuw verbond met *Engeland*. Kort na 't afkondigen der vrede te *Vervins* in de *Spaanse Nederlanden*, gaf men aldaar de brieven in 't licht, waar bij FILIPS de heerschappij over de *Nederlanden*, en over de Graav-

schappen van *Bourgonde* en *Charolois*, aan zijne dogter **IZABELLA** **KLARA EUGENIA** afftondt. Die brieven waren den 6 meij 1598 te *Madrid* gedagtekend, en ten zelvden dage bevestigd, door 's Konings minderjarigen zoon, 's Konings besluit om zijne dogter uit te trouwen aan den Aartshertoge **ALBERTUS**, die, door den Paus ontslagen van zijne geestelijke waardigheid, den Kardinaals hoed, reeds in 't voorjaar naar *Rome* te rug gezonden hadt, werdt 'er ook in verklaard. De voornaamste reden van deze overdragt was, naar de tale des Konings: „ dat „ de *Nederlanders*, tot wel waarnemen der tegenwoordige Re- „ geringe, of tot bevordering der vrede, hunnen Vorst bij „ zig behoorden te hebben. Zo 'er wijders, iet in deze brie- „ ven gesteld ware, welk naar 's Lands wetten, niet bestaan „ mogt, zulks belastte de Koning, volgens zijne hoogste en „ koninglijke magt:” waar uit men ziet, welke begrippen, hij zig van de *Nederlandse* Regering vormde. Bijzonder aanmerkelijk was ook de zorg, welke hij bij deze brieven gedragen hadt, om de Landen zo veel mogelijk ware, aan de kroon van *Spanje* gehegt te houden. „ Aan deze Kroon moesten „ ze vervallen, indien de gehuwden geene kinderen verwek- „ ten, of zo 'er, 't enigen tijde, mannelijke en vrouwelijke „ nazaten ontbraken. **ALBERTUS** zou egter Landvoogd blij- „ ven, zo **IZABELLA** voor hem overleedt. De *Nederlanden* mog- „ ten, buiten bewilliging der Koningen van *Spanje*, nimmer „ verdeeld noch vervreemd worden. Zo enige vrouw in 't „ bezit dier Landen kwame, zou men haar aan den Koning „ van *Spanje*, of zijne erfgenaam ten huwelijk besteden. De „ *Nederlandse* Vorsten zouden hunne kinderen niet mogen uit- „ huwelijken, dan met goedvinden des gemelden Konings. Zij „ en de hunnen, zouden zig van den handel op de *Oost-* en „ *Westindien* onthouden; en deze punten en den Roomschen „ Godsdienst, bij 't aanvaarden der Regeringe bezweren. Zo „ 'er tegen dezelve iet misdaan werdt, zou het regt over de „ *Nederlanden* wederom aan *Spanje* vervallen.”

Middelerwijl zondt **IZABELLE** volmagt aan den Aartshertog, om de heerschappij in haren naam te aanvaarden. **ALBERTUS** vondt

vondt raadzaam, geene volle vergadering, maar alleenlijk afgezonden der Staten tegen den 1 augustus te beschrijven, te *Brusfel*, welke stad hij opgepropt hadt met krijgsvolk, uit vrees voor enige onderneming der misbegden. In ene aanspraak, die *RICHARDOT* deedt, in den naam des Aartshertogs, werden alle de onheilen den *Nederlanden* overgekomen, aan het afzijn des Vorsten geweten. De gemagtigden der Staten, voor wien, de Raadsheer *MAAS* het woord voerde, deden hem hulde, onder beding: „ dat aan de Staten, binnen den „ tijd van drie maanden, bewijs zou worden gegeven, van „ de voltrekking zijns huwelijks; dat hij zelf, voor de maand „ mei van het volgende jaar, uit *Spanje* zou te rug komen; „ dat gedurende zijne afwezigheid, de Stadhouders en Krijgs- „ oversten, niets nieuws zouden mogen ondernemen, en dat „ intuschen het bewind der Regeringe, aan enen Landvoogd „ hem in den bloede bestaande, zou in handen gesteld wor- „ den;” voorts zou men eerst na de te rug komst van *ALBERTUS* en *IZABELLE*, de wederzijdse eeden doen, in ene vergadering der Staten van alle de Gewesten. Het plechtig huldigen van den Aartshertog, in den naam zijner Gemalinne, geschiedde in 't Hof te *Brusfel*, met veel uiterlijk bewijs van vreugde; op den 15 augustus. Nog in 't zelfde jaar, gaf de Aartshertog door brieven aan de Staten van *Holland*, *Zeland* en derzelver Bondgenoten, kennis van zijn huwelijk, en dat het regt op de *Nederlanden* zijner Gemalinne was afgestaan; verklarende voorts, zijne geneigdheid tot vrede, waar toe hij hen insgelijks vermaande, met bijvoeging van den last, dien hij tot de handeling daar over hadt afgevaardigd, welke nogthans om wettige redenen, werden van de hand gewezen. Inmiddels hadt de Aartshertog zijnen oom, den Kardinaal *ANDREAS*, uit den *Elzas* ontboden, en aan hem gedurende zijn afwezen, de regering der *Nederlanden* opgedragen; waar op hij zelf naar *Spanje* reisde. In augustus van 't volgende jaar 1599, keerde hij met zijne Gemalinne *IZABELLE* te rug, en vondt toen het Land in slegter staat als hij het gelaten hadt. Hij bespeurde met leedwezen, dat zijn oom en

den Admirant van *Avrugs* onenig waren; elk van hen de voordelen in dezen jare behaald, zig zelven; de schade bij verscheiden gelegenheden geleden, elkanderen toefchrijvende; de soldaten riepen om geld, de *Spaanse Nederlanden* waren verarmd, 's Konings middelen uitgeput; en de Aartshertog verre van in staat te zijn deze ongemakken te kunnen herstellen, bragt nieuwe stof tot ongenoegen mede uit *Spanje*; Spaanse ambtenaars, zeden, taal, kleding, en ene koninklijke pragt in hofhouding, die in ee' kostbaren oorlogstijd, dubbel lastig valt. Te midden van deze verwarringen, verliet de Kardinaal ANDREAS deze landen, en kwam in 't volgende jaar te *Rome*, daar hij den 12 november overleed. Het duurde nu niet lang, of de Staten der bijzondere Gewesten, werden zware beden afgevorderd, onder het schoonfchijnend voorwendzel, dat zij niet minder doen moesten, om hunne trouw den Vorsten te bewijzen, dan de weefspannelingen deden, om dezelve te beoorlogen. 't Huldigen der Aartshertogen werdt lang verschoven, dringende *Brabant* sterk, op het verzenden van 't uitheemsch krijgsvolk, het slegten der kastelen, en andere dingen te woen beloofd, door ALBERTUS; maar IZABELLE verklaarde, dat zulks buiten hare kennis geschied was, en nam euvel, dat men 'er op staan durfde; dus werdt aan deze en nog andere verzoeken, weinig gehoor gegeven. Eindelijk geschiedde de inhuldiging; de egtgenooten werden voor Hertogen, Graven en Heren der bijzondere Gewesten aangenomen, in het einde van 't jaar 1599, en begon van 1600. In dit zelve jaar, liet den Aartshertog de Staten zijner *Nederlanden* te *Brusfel* beschrijven, om hen tot opbrengen van zware beden, over te halen. Hij verklaarde hun bij deze gelegenheid: „ dat hij naar vrede verlangde, doch „ dat men zo de vijand hier toe niet te brengen ware, zig in „ staat moest stellen, om den oorlog met nadruk voort te zet- „ ten.” De Staten enige penningen hebbende ingewilligd, tot voldoening van 't krijgsvolk, merkten aan: „ dat de ver- „ enigde Staten, niet zonder reden de vredehandelingen mis- „ trouwden, alzq de kastelen nog ongeslegt, de vreemdelingen „ in

„ in 't bezit van de voornaamste ambten bleven, en andere
 „ dingen gedoogd werden, die tegen 's lands voorregten aan-
 „ druisten. Zelfs werd de godsdienst nog bedwongen, en
 „ de *Indiën* voor de Nederlanders gesloten. Zo Koning Ri-
 „ chs alle deze zwaarigheden uit den weg wilde ruimen; en
 „ hun met bewilliging der Aartshertogen toeliet; met de andere
 „ partij in onderhandeling te treden; twiiffelden zij niet; of
 „ de *Nederlanden* zouden zig allen wel dra; onder ene heer-
 „ schappij begeven.” De Aartshertog stondt hier op toe; dat
 „ er enigen aan de Verenigde gewesten werden afgezonden; uit
 „ uit den naam zijner Staten, de gemoederen te ondertasten. De
 „ samenkomst geschiedde te *Bergenopzoom*; doch also de onzen;
 „ bij monde van *OLDENBARNEVELD*; duidelijk te verstaan gaver-
 „ „ dat 'er geene vrede te maken ware, zo 't uithoornsch kriegs-
 „ „ volk niet eerst vertrok, en den Koning van *Spanje* allen ge-
 „ „ zag over de *Nederlanden* benomen werdt,” scheidde men
 „ haar gewoonte vrugteloos. Na nog vele oorlogsverrigtingen;
 „ waar in ALBERTUS somtijds enige voordelen behaalde, doch al
 „ meesttijds het fortuin hem ongunstig was; snelde hij zijne
 „ krijgsmans loopbaan ten einde, met het bemagtigen van *Ost-
 „ ende*, welk tot in 't vierde jaar belegerd geweest zijnde; ein-
 „ delijk bezweek, en op den 2 september 1604; bij verdrag aan
 „ hem werdt ingesruimd. De grote schatten en de menigte volke;
 „ met dit langdurig beleg verspild; verzwakte den Aartshertog
 „ zodanig, dat hij daar na niets van gewigt meer konde on-
 „ dernemen; maar een twaalfjarig Bestand nodig hadt; om
 „ enigzints adem te halen; ja hij werdt tot zo verre vernederd,
 „ dat hij benevens de Spanjaarden; de *Verenigde Nederlanden*
 „ voor een vrijen Staat moest erkennen. Van toen af aan,
 „ bragt ALBERTUS zijn leven in stilte en rust door; want alhoewel
 „ er over verscheiden artikels van het Bestand, nog enige
 „ twiiffelingen ontstonden, werden die eger volkomen onder-
 „ houden. Na dat hetzelfde een einde hadt genomen, en toen
 „ de Staten, hoe gaarne de Aartshertog zulks begeerde, in des
 „ vrede niet konden bewilligen, rustte hij zig wel sterk ten
 „ oorlog toe, doch de dood stak een spaak in 't wiel, want hij

stierf, zonder kinderen na te laten, op den 13 juli 1621. Van hem wordt getuigd, dat hij verstandig, waakzaam en godvrugtig was. — VAN METEREN, en de meeste andere *Nederlandse Historieschrijvers*. — *Wag. Vad. Hist.* VIII. D. bl. 426-430. 505. 507. IX. D. bl. 10, 11. 16. 64, 65-78-85. 107-109. 162, 163. 169-172. X. D. bl. 421.

ALBERT (JANSONIUS), was een Karmeliter Monnik, geboortig van *Haarlem*, en naar de onkunde welke in die tijd heerschte, een tamelijk geleerd man. Hij schreef verscheiden verhandelingen, onder anderen enige bijzonderheden over *Petrus Lombardus*, en stierf te *Leuven* in 't jaar 1496. — *HALMA, Toneel der Vor. Nederl.*

ALBERTINA AGNES, was ene dochter van Prins *FREDRIK HENDRIK van Oranje*, Stadhouder van *Holland enz.*, en van *AMELIA VAN SOLMS*; zij wierdt geboren in 's *Hage* den 26 april 1634, was uit dit huwelijk de derde dochter en het vijfde kind; even als alle hare broeders en zusters, door hare brave moeder, in alle christelijke deugden onderwezen en opgekweekt, droeg zij in rijpere jaren, den roem weg, van ene verstandige en deugdzame Vorstin te zijn. Bij deze zielshoedanigheden, paarde zij een schoon lighaam, berevens een minzame en deftige houding. In den ouderdem van 13 jaren verloor zij haren vader, die in 1647 stierf, en in 1650 haren enigen broeder *WILLEM DEN II.* Stadhouder van *Holland enz.* Op den 2 mei 1652, wierdt zij te *Kleve* in het huwelijk verbonden, met haren neef *WILLEM FREDERIK Grave van Nassauw*, Stadhouder van *Friesland*, met welke zij gedurende ruim twaalf jaren een allergenoeglijkste samenleving doorbragt, wanneer dezelve door ene ongelukkige gebeurtenis allerjammerlijkst werdt verbroken, want haar gemaal een pistool willende beproeven, sprong het ongelukkig los, en de kogel trof hem van onderen in de kin, boven bij de neus wederom uitkomende; de kin en beide de kaakebenen gebroken zijnde door den schoot, werdt hem 't spreken en zweigen onmogelijk gemaakt, en hij stierf te *Leeuwarden* zeven dagen na dit rampspoet.

spoedig geval op den 21 oktober 1664. De Princesse bleef dus in 't best van haren leeftijd weduwe met drie kinderen, twee dogters, en enen zoon HENDRIK CASIMIR genaamd, die zijnen vader in het Stadhouderfchap opvolgde. Zij besteedde al haren vlijt tot de opvoeding van hare spruiten, die zij egter de finert hadt alle voor haar ten grave te zien dalen; zij zelve stierf den 28 juni 1696 op het *Oranjewoud*, in den ouderdom van 62 jaren; en wierdt te *Leeuwarden*, in de *Jacobijner kerk* in de grafkelder van hare voorzaten, zonder enige praagt bijgezet; alwaar hare sterfelijke overblijfselen vredig in rust zijn verboden, tot in het jaar 1795, wanneer een te ver gedreven, ja laat ik het bij zijn naam noemen, hersenschimmig denkbeeld van *Gelijkheid*, een bedrijf deed plegen; waar over ongetwijfeld de nakomelingschap zal blozen, om namelijk, zo verzekerd wordt, hare beenderen, zo wel als die van alle de andere Vorstelijke lijken welke in die grafkelder en aanhorige kapelle ter bewaring geplaatst waren, te ontkisten en te famen in een graf te delven; ja wat meer is, de sterfelijke uit toefsteen en wit marmer gebeitelde graftombe, van Graaf WILLEM LODEWYK en zijne gemalinne ANNA, tot gruis te verbrijzelen; een voorval, 't welk een ieder die enig gevoel heeft aandoet, en ons zo te recht de verfoeilijke gebeurtenis van de Beeldstorming in 1566 aangevangen, met aandoenlijke finerte herinnert. — Uit aantekeningen van mijne vaderlijke grootmoeder, ANGELIQUE DE CHALMOT, onder mij berustende, die enige jaren deze brave Vorstin tot aan haar dood toe, als Staatjuffer heeft gediend, wordt het getuigenis volkomen bewaarheid: dat ALBERTINA AGNES ene Vorstinne is geweest, begaafd met vele beminnelijke ziels- en ligchaams- hoedanigheden; zij was teder godvruchtig zonder sijmelarij, nemende den huisgodsdienst dagelijks met zeer veel ijver waar, en daar toe ook hare huisgenoten verplichtende; in hare verkering was zij vriendelijk en minzaam, doch als de omstandigheden zulks eschten, deftig en ernstig; zeer mededogend van aart, schonk zij rijkelijk aan den armen; voorts was zij zindelijk en bovenal op orde gesteld, voorbeeldelijk vlijtig en

werkzaam; veel lezende, en kundig in de geschiedenis, inzonderheid die van haar vaderland. — Zie ook H. A. STEENBERGEN, *Lijkreden op ALBERTINA AGNES*.

ALBERTHOMA (ALBERT), Predikant te *Groningen*, is in het jaar 1687 in genoemde stad geboren, uit een aaneengeschakelde reije van priesterlijke voorouders, die gedurende een tijdvak van meer dan 150 jaren in *Gruno's* hoofdstad, den dienst des Heren hebben waargenomen; want van vaders zijde was THOMAS ALBERTI, zoon van een Secretaris te *Jevern*, die geweest is Predikant te *Danumvrude* in *Friesland*, naderhand te *Grotegast* in *Groningerland*, de overgrootvader van ALBERT, en de vader van deszelfs grootvader ALBERT THOMÆ, zedert 1635 tot 1660, en deszelfs vader PIETER ALBERTHOMA, nevens zijne twee broeders THOMAS en ALBERT ALBERTHOMA, zedert 1661 tot 1720 Predikanten in de genoemde gemeente; wanneer in 1721 de zoon van PETRUS, namentlijk ROBERT ALBERTHOMA, zijn vader is opgevolgd, en vervolgens onzen ALBERT in 't jaar 1737, mede tot ambtgenoot van zijnen jongsten broeder ROBERT, in gemelde gemeente tot Predikant is aangesteld. Van moeders zijde, heeft deszelfs overgrootvader PIETER KEUCHENIUS, van 1629 tot 1644; en ROBERT KEUCHENIUS van 1664 tot 1680; ook de *Groninger* gemeente gehoed.

Dan om tot onzen ALBERT weder te keren. Op *Groningen* en *Letjens* Hogescholen wel toegerust, en in 1710 beproeft gevonden om 't Euangelie te prediken; kreeg zijn Eerw. na bijna drie jaren op de markt ledig gestaan te hebben; op het onverwagte een bons die hem in des Heren oogst uitstiet, om de gemeente te *Midwolde* en de *Leek* te weiden; 't welk hij als een getrouwen Herder, waarnam, tot in 1728, dat hij naar *Emden* wierdt verplaatst; hier vijf jaren gelerdaart hebbende, wierdt hij te *Leeuwarden* beroepen, daar hij slechts vier jaren in den dienst des Heren verbeidde, doordien de begeerte der gemeente van zijnen vaderstad, hem tot hunnen Predikant verlangde. In alle deze plaatsen, heeft zijn Eerw. gedurende een tijdvak van 45 jaren, de pligt van een waakzaam Leraar die

die nimmer slapende op zijn post wordt gevonden, met veel lust, ijver, wakkerheid, en trouwe verrigt, en bij den uitkomst, is ook veeltijds zijn dienstwerk met lieffelijke en geurige vruchten bekroond geworden. Ook heeft hij, inzonderheid van dienste van zijne Kategifanten, in 't licht gegeven, ene *Uitgansing van de Eere der Waarheid*.

ALBERT was wel van tener, doch doorgaans gezonde lichaamsgesteldheid, ook in zijne klimmende jaren; maar wat man leeft 'er die den dood niet zien zal? op den 2 mei 1758 met een flauwte bevangen, van koortzen agtervolgd, is dezen braven Herder allengskens verzwakt, binnen tien dagen bezwoken, en op den 11 mei in den ouderdom van bijna 71 jaren door een zachte dood, in de vreugde zijn's Heren overgegaan, zeer betreurd, niet alleen door zijne familie en maagschap, maar ook door alle zijne bekenden, die wijsheid, geleerdheid, waarheid en ongeveinsde godvrugt, op hunne rechte waarde weten te schatten. — *Boekz.*, 1758. a. bl. 608-610.

ALBERTHOMA (ALBERTUS), wordt te *Groningen* in het jaar 1644 op den 23 november geboren. Hij oeffende zijne van der jeugd af aan in de Godgeleerdheid, zijnde door zijne ouders tot Predikant voorbeschikt. Zijn eerste standplaats was te *Appingadam*, van waar de roepstemme hem in 1683 naar *Embsen* lokte, en van daar naar *Groningen* wierdt verplaatst, alwaar hij het Leraars ambt met getrouwheid tot aan zijn dood toe, welke in 1720 voorviel, heeft waargenomen. — *Boekz.*, 1731. b. bl. 120.

ALBERTHOMA (ENGELBERT), Predikant te *Appingadam*, ook al van 't zelfde geslagt, wierdt den 3 julij 1652 Kandidaat te *Breda*, vervolgens in 1655 beroepen als Predikant te *Menfingeweer*, en van daar in 1655 naar *Appingadam* verplaatst; alwaar hij het woord der waarheid tot aan zijn dood toe heeft verkondigd, welke in oktober 1671 voorviel. Hij is gehuwd geweest aan ANNA CHRISTOPHORI, bij wie hij verscheidene kinderen heeft verwekt, waar van alleen drie zoons hem overleefd hebben. — *Boekz.*, 1731. b. bl. 120. 1739. b. bl. 701.

ALBERTHOMA (ENGELBERT), Predikant te *Marum* in *Groningerlân*, een broeders zoon van den vorigen, zijnde zijn vader JOHANNES, een beroemd Chirurgijn te *Appingadam* geweest, vindt ik verder niets van opgetekend, dan dat hij na een langdurige zukkeling den 21 augustus 1740, zeer schielijk in een flauwte is overleden. — *Boekz.*, 1740. a. bl. 368.

ALBERTHOMA (GERHARD), Predikant te *Appingadam*, wierdt aldaar geboren den 29 mei 1669, zijn vader was ENGELBERT ALBERTHOMA en zijne moeder ANNA CHRISTOPHORI, uit een eerbaar geslacht te *Tekelenburg* gesproten. De triviale scholen in zijn vaderstad doorgelopen hebbende, bezocht hij de Hogeschool te *Groningen*, alwaar hij het onderwijs van J. MENSINGA en J. BRAUNUS benevens meer andere beroemde mannen genoot. Een genoegzamen voorraad kundigheden opgedaan hebbende, wierdt hij den 27 juni 1693 tot Kandidaat aangenomen; en na omtrent vijf jaren aan de markt gestaan te hebben, te *Appingadam* beroepen, alwaar hij tot zijn einde toe met veel vlijt het dienstwerk van zijnen Goddelijken Meester heeft uitgeoeffend, zijnde overleden den 17 oktober 1739 in den ouderdom van ruim 70 jaren. Hij is gehuwd geweest aan G. C. BALDRINGA, uit een zeer geacht geslacht in *Appingadam* gesproten, waar bij hij agt kinderen heeft verwekt, dien hij alle heeft overleefd.

Men vindt van GERHARD getuigd, dat hij in de dagelijkse verkering, zeer vriendelijk, beleefd en gemeenzaam was; in den H. dienst, zeer ijverig, ernstig en onvermoeid, zo in prediken, gewone en buitengewone huisbezoeken, als in kategiseren, hebbende tot op 't laatste van zijn leven nog vijf huiskategisaties in de week gehouden, zo dat geen wonder is, dat zijn overlijden met een treurig aandenken wordt gedacht. — *Boekz.*, 1739. b. bl. 699-704.

ALBERTHOMA (ROBBERT), Predikant te *Groningen*, een broeder van ALBERT, is in 1691 in gemelde stad geboren. Hij is na zijnen akademischen loop voleindigt te hebben, eerst vijf jaren Predikant geweest te *Eelde* in het landschap *Dren-*

Drenthe, en heeft vervolgens 49 jaren in zijn vaderlijke stad, het Evangelie met ongemenen lof en tot merkelyken zegen verkondigd; als toen twee jaren rust genoten hebbende, is hij na een kortstondige ziekte en langzaam verval van kragten, op den 12 januarij 1772, in den hogen ouderdom van ruim 81 jaren, den weg van alle vleesche gegaan. Het is gemakkelijk te begrijpen, dat de dood van deze brave Leraar met hete tranen werdt beschreid; want hij heeft door zijn eerlijk karakter, vriendelijke en gezellige verkering, liefdadigheid, en nauwkeurige waarneming van de onderscheidene pligten tot zijn dienstwerk behorende, niet alleen de harten van groot en klein, rijk en arm tot zig gelokt; maar daar te boven, onderzoekende en weetgrage Bijbeloeffenaars ten duursten aan zig verpligt, door het uitgeven van zijne *Verklaring over de beide Propheten ELIA en ELIZA*, en nog meer andere werken, welke zijnen naam in zegening tot het nageslagt zullen overbrengen. — *Boekz.*, 1779. a. bl. 123, 124.

ALBERTHOMA (SICCO GERHARD), Predikant te *Lutzelvert* in *Groningerland*, een zoop van ALBERT, is geboren in 1690, hij heeft gedurende 28 jaren, vlijtig en getrouw het Evangelie bij genoemde gemeente bediend; waar na hij op den 26 mei 1746, in den ouderdom van ruim 56 jaren is overleden. — *Boekz.*, 1746. b. bl. 253.

ALBERTI (JOHANNES), geboren in 1698 te *Asen* in *Drenthe*, is Hoogleraar in de Godgeleertheid en Grieksche taal geweest te *Leijden*. Hij was een zeer geleerd man, en heeft in 't licht gegeven, *Observationes sacras in Novum Testamentum*, *Leidae* 8vo. Ook HESYCHII *Lexicon Gracum*, met zijne aantekeningen, 't welk in groot folio gedrukt, het I. Deel in 1746 te *Leijden* is uitgegeven; doch het II. Deel, bij des Hoogleraaars dood welke in 1762 voorviel, niet afgewerkt zijnde; is vervolgens in 1766, door den geleerden DAV. RHUNKENIUS in 't licht gegeven. — G. STOLLE *ad HEUMANNUM*, pag. 530. *Nova erudita Europa*, Part. XIV. p. 281-289. & Part. XVIII. p. 477-479. DAVID RHUNKENIUS *V. C. in Praefatione*
ad

ad Tomum II. Hefychii. p. I. C. SAXI, *Onomast. litter.* Pars VI. p. 387. *Analekt.* p. 722.

ALBERTUS (Mr. ADRIANUS), wierdt in het jaar 1474 Deken van de Hofkapelle in 's Hage, ingevolge getuigenis van HEIMRICHIUS, die hem noemt *Decanus Hagensis*, en zijnen lof grotelijks uitbazuint, hem als bijzonder kundig in de geestelijke rechten, aanprijzende. — G. DUMBAR, *Analekt.* Tom. I. pag. 428.

ALBINUS (BERNARD), was een der beroemdste mannen van zijnen tijd die de Geneeskunde uitoeffende, en vermaard onder de Hoog'eraren van de *Leijdsche* Hogeschool. Hij zag het eerste levenslicht te *Desfau* op den 7 januarij 1653, in welke stad zijn vader CHRISTOPHORUS ALBINUS Burgemeester was. Zo zwak als in zijne eerste jeugd zijn lighaamsgestalte was, zo verheven waren zijne zielsvermogens. Zijn vader besloot hierom, door bekwame mannen, hem in zijn huis te doen onderwijzen, en, tot meerder kragten gekomen, naar de school te *Desfau* te zenden. Van daar volgde hij zijnen leermeester HENDRIK ALLERS naar *Bremen*, alwaar hij zig in de wijsbegeerte en natuurkunde oeffende. Van *Bremen* vertrok hij naar *Leijden*, en genoot aldaar het geneeskundig onderwijs van DRE-LINCOURT, KRANEN en SCHAGT, wien hij vervolgens in grootheid evenaarde. In 1676 keerde hij naar *Desfau* te rug, en deed vervolgens ene reize door de *Nederlanden*, *Brabant* en *Frankrijk*, alwaar hij een' groten schat van geleerdheid opzamelde, en over *Lotharingen* in *Duitschland* te rug keerde. In 1680 werd hij te *Frankfort* aan den *Oder*, tot Hoogleraar in de Geneeskunde beroepen, in het volgende jaar aldaar tot stads Doktor aangesteld, en vervolgens tot Lijfarts en Geheime-raad van den Keurvorst van *Brandenburg*. Dit ambt tot in 1688, wanneer die Vorst stierf, bekleed hebbende, aanvaardde hij op nieuw de Hoogleraars stoel te *Frankfort*. In 1694, werd hem door de Bestierers van *Groningens* Akademie, de waardigheid van provincie-Doktor en Hoogleraar in de Geneeskunst, aangeboden op ene jaarlijkse wedde van 1200 gulden;

dens; doch, op aanhoudend verzoek des toenmaligen Keurvorst van *Brandenburg*, sloeg hij dit aanbod af, en werd daar voor, van den Keurvorst, vervolgens Koning van *Pruisen*, rijkelijk beschenken. Naderhand egter, behaagde het dien Vorst, op het ernstig verzoek van den Grave van *Wassenaar*, als Curator van *Leijdens* Hogeschool, ALBINUS vrijheid te geven, om benevens zijn huisgezin naar *Holland* te vertrekken, beschenkende hem bij die gelegenheid, met een gouden penning, versierd met 's Konings beeldtenis. In het jaar 1702 aanvaardde hij te *Leiden*, met ene openbare redevoering zijnen post, welken hij aldaar, gedurende den tijd van 19 jaren, met allen lof bekleed heeft. In 1696, hadt hij zig in den egt begeven met SUSANNA KATHARINA, dogter van THOMAS SIGFRIED RINGS, Hoogleraar in de Rechten te *Frankfort* aan den *Oder*. Dit huwelijk wierdt gezegend, met elf kinderen, vier zonen en zeven dogters. Een zijner zonen was BERNARD SIGFRIED ALBINUS, mede gewoon Hoogleraar in de Geneeskunst te *Leiden*, en een andere zoon, buitengewoon Hoogleraar in die zelve wetenschap te *Utrecht*. Hij stierf op den 7 september 1721, oud zijnde 68 jaren en 8 maanden. Onder 's mans schriften munten uit: *de Corpusculis in sanguine contentis; de Tarantula mira; de Sacro Freisenwaldensium fonte*. — HERM. BOERH, *Oratio Acad. de vita & obitu B. ALBINI*.

ALBINUS (BERNARD SIGEFRIED), Hoogleraar in de Genees- en Ontleedkunde te *Leiden*, zoon van den voorgaanden, is in het jaar 1697 te *Frankfort* aan den *Oder* geboren; heeft te *Leiden*, onder zijnen vader, en andere voorname Hoogleraren zig met ene onbegrijpelijke vlijt in allerlei kunsten en wetenschappen, die maar enigzints betrekking tot de medecijnen hebben, geoëffend, en is ook in zijne profesie een der grootste mannen van zijnen tijd geworden; muntende inzonderheid uit, in de ontleedkunde. In 1719, nog slegs 22 jaren oud, aanvaarde hij het Profesoraat in de medecijnen en anatomie, aan de Hogeschool te *Leiden*, met ene Oratie, *de Anatome comparata*; en gantsch *Europa* weet, tot welk een hogen roem, zijnen naam geffeigert is. Wat hij verder heeft

ge-

geschreven, en welke aanzienlijke somme hij heeft besteed, tot het samenstellen, tekenen en in plaat brengen van zijne *Anatomische Tafelen*, die overheerlijk zijn uitgevoerd, is ten overvloede genoeg bekend. Hij is te *Leiden* overleden, den 9 september 1770. Ook heeft men een schoon portrait van hem, door A. HOUBRAAKEN vervaardigd. De uitmuntende verzameling der ontleedkundige bereidzels van dezen wijdvermaarden Hoogleraar, die in dit vak met zo veel lofs de voetstappen van den konstrijken FRED. RUISCH drukte, en verder tract, is bij openbare veiling, voor een hogen prijs aangekocht door de bezorgers der *Leijdsche Hogeschool*, thans verstrekkende om de gelagtenis diens ontleedkundigen op de beste wijze levendig te houden, en tot een bestendig nut te verstrekken aan de beoefenaren dezer zo verre gebragte wetenschap.

— C. SAXI, *Onom. litter. Pars VI.* p. 306. *Vad. Hist.* XXIV. D. bl. 243. *N. Nederl. Jaarb.* 1770. bl. 123. 1771. bl. 1129.

ALBINUS, zie ALCUINUS.

ALBLAS (JOHAN VAN), uit een oud adelijk Nederlands geslacht gesproten, leefde in 1273; want men vindt opgetekend, dat in genoemden jaar, JOHAN VAN ALDENBURG en GERRIT VAN DER MERWEDE, zijnen oom; en in 1279, enen EVERDYK, Voogden over hem waren. In 1288, ontving hij van 't Kapittel van St. Marie te *Utrecht*, de tienden in *Alblas*, die zijn vader mede hadt bezeten. In 1311, noemt hij GYSBERT VAN NYENRODE, knape, zijnen zwager, en zegelt met denselven. Bij zijne ongenoemde vrouw, liet hij twee kinderen na. — ABR. FERWERDA, *Gen. Wapenboek*, 1785. I. Deel.

ALBLAS JANSZ. (WILLEM VAN), Ambagtsheer van de *Mijl*, *Dubbeldam* en *St. Anthonis-polder*; was in 't jaar 1484 Schepen te *Dordrecht*, en in 1494, Burgemeester der Gemeente van genoemde stad; en toen hij in 1502 voor de tweede maal met die waardigheid wierdt bekleed, is hij kort na zijne aanstelling door N. VAN DER DOES, Priester, op straat nabij *St. Jacobs Gasthuis*, doorsteken. Deze gaf voor, dat de Bur-

gemeester hem een rechtsvordering had doen verliezen; en dat die ook tragte ten Hove, daar het gebragt was, het zelve te wege te brengen. Hier over gevargen en ontordend zijnde, werdte hij voor 't Stadhuis met den zwaarde geregt. Deze WILLEM VAN ALBLAS, was gehuwd aan MARIA, Here WILLEM VAN DRENKWAARTS dogter, bij wien hij twaalf kinderen verwekte. — M. BALEN, *Befchr. van Dordrecht.* bl. 805.

ALBRUG (KRISPINUS VAN), vindt men gemeld op de lijst der ondertekenaars van het *Verbond der Edelen*, en dat hij 200 Guldens met zijn perfoon, tot voorftand daar van heeft beloofd. — WAG. *Vad. Hift.* VI. D. bl. 255.

ALCKEMADE, zie ALKEMADE.

ALCMAIR (Mr. HÉNRIK VAN), was in het jaar 1477 Raad van DAVID VAN BOURGONDIE, Bifchop van *Utrecht*, zo als blijkt uit een Plakaat-tedulle van dien Kerkvoogd, van den 28 jultj dezèlven jaars, waar bij hij, benevens zeven andere Raden gelast werdte, buiten de ftad *Utrecht* te blijven, ter tijd toe, dat de Bifchop de zaak zou hebben onderzocht; hunne ballingschap duurde tot in 1481, als wanneer zij alle, uitgezonderd zekeren WILLEM DE Vos, vrijheid bekwamen, om weder in de ftad te komen. — K. BURMAN, *Utr. Jaarb.* III. D. bl. 184. 474.

ALCUINUS (FLACCUS) of ALBINUS, een *Brit* van geboorte, leefde omtrent 't jaar 769; was de leermeester van KAREL DEN GROOTEN, en om zijne braafheid en chrestelijke deugden, in grote achting ten Hove. Onder anderen gaf hij hier van geen onduidelijke blijken, toen hij aan enen Bifchop fchreef, die onder de *Saxers* of *Friezen*, of andere nieuwbekeerden, ging prediken: „ Zijt een Leraar des geloofs, geen „ afperfer van tienden; wat behoeft men, den onwetenden „ een juk op te leggen, welk' noch wij, noch onze broeders „ hebben kunnen dragen? ” *ALCUINI Epist. VII. apud MABILLON. Vet. Anal.* pag. 400. Van nog hartelijker taal maakt hij gebruik, in enen brief aan Koning KAREL zelven, niet lang

132 ALDEGONDE. (FILIP VAN MARNIX, Heer van St.)

van de Geneefse Hogeschool, en dus in 1560 bij de zijner te rug gekomen te zijn, en al aanstonds met ene bijzondere oplettendheid, verkeerd te hebben, omtrent de aangelegenheden van Kerk en Staat. Al vroeg toch straalde in hem door, ene ongeveinsde liefde voor- en aankleving aan het belang der Kerke, blijkens zijnen opwekkenden brief in den jare 1561, uit *Antwerpen* aan PETRUS DELENUS, Leraar der hervormde nederduitse gemeente te *Londen* geschreven. Deze goede gezindheid, maakte hem wel dra bekend bij de welmenenden, zo dat hij vervolgens hoe jong ook van jaren, werd toegelaten tot hunne geheimste raadplegingen; uit dien hoofde woonde hij de Kerkelijke vergadering bij, die in 't begin van mei 1566, te *Antwerpen* in stilte gehouden werd, waar in men overleg maakte en dadelijk besloot, om de predikationen niet meer in 't heimelijk, gelijk tot nog toe geschiedt was, maar in 't openbaar te verrigten. De eerste naamkundige en meer openbare daad egter, welke wij van MARNIX ontmoeten, was het opstellen en tekenen van het *Compromis*, of het *Verbond der Nederlandse Edelcn*, in de herfst van het voorvoorgaande jaar van 1565. Men behoeft zig dus niet te verwonderen, dat hij een onderwerp werd van de hevige vervolgingen door de Spaanse Inquisitie aangeregt tegens de belijders van enen Godsdienst, waar van hij een sterk ijveraar en voorstander was, en daar te boven, nog de burgerlijke vrijheid met al zijn magt beschermde; doch dit maakte het voor hem en vele anderen noodzakelijk, zijn vaderland voor enigen tijd te verlaten, en ene wijkplaats te zoeken, waar hij veilig koste wonen, zonder gevaar te lopen, in de handen van die bloeddorstige ijveraars te vervallen. Hij koos hier toe in den beginne met regt de *Paltz*, daar hij niet alleen de verlangde bescherming vondt, maar ook zijne bekwaamheid, hem den aanzienlijken titel van Kerkelijken Geheimraad verwierf.

Van den jare 1567 tot 1571, is de geschiedenis van MARNIX zijn leven het allerduisterste, en geen wonder; thans elders verkerende en van plaats tot plaats omzwervende, moesten

ten

ten zijn persoon en bedrijven min bekend zijn in zijn vaderland zelve. In genoemden tussentijd toch, was hij dan eens met andere ballingen te *Embsen*, en ondersteunde de verstrielingen aldaar met raad en daad; reisde in 1568 naar *Wexel*, ter bijwoning van de vergadering der Kerken die onder 't kruis zaten, zo in als buiten *Nederland*, en ondertekende met nog ruim 50 andere leden, derzelver handelingen en besluiten; dan weder bevond hij zig te *Keulen*, uit welke laatste plaats hij in 1569, een uitnemenden liefdebrief schreef aan de gemeente te *Embsen*, waar van de gedagtenis in zijn geheel be- waard is, door E. MEINERS, in zijn *Oostfr. Kerkel. Geschiedenis*, I. D. bl. 420.

Het duurde egter niet lang, of ALDEGONDE verscheen weder op het Staatstoneel; op de eerste vergadering namelijk der Staten van *Holland*, uit de afgevallene steden, te *Dordrecht* den 15 augustus 1572 bijeen gekomen, werd hij met behoorlijke geloofsbrieven van 's Prinses wege afgezonden, en deed daar in deszelvs naam zulk een kragtig voorstel omtrent de tegenwoordige belangen van het Land, dat dezen daar op aanstonds, en wel eenparig, den Prins voor Gouverneur Generaal en Stadhouder des Konings, over *Holland*, *Zeeland*, *Westfriesland* en *Utrecht* erkenden, bij handtasting aan ALDEGONDE belovende, den voorschr. Prins als zodanig getrouwelijk te zullen bijstaan, verbindende deze zig ook door ALDEGONDE met eede tot dien gewigtigen post. Kort daar op, den 8ste namelijk van december, begaf hij zig ook binnen *Haarlem*, even voor deszelvs belegering, huisvestte aldaar bij den vermaarden Burgemeester PIETER KIES, en verzocht van wegen de Staten en den Prins aan de leden der stad en schutterij, om uit hoofde van den aanstaanden nood, de Wet te veranderen, gelijk ook tot groot genoegen van het weldenkendste gedeelte der burgerij, op den 12 daar aan volgende gebeurde.

In het zelve jaar nog, werd hij door den Prins tot Bevelhebber over *Delft*, *Rotterdam* en *Schiedam* aangesteld. In het behartigen van dezen post, had hij ene ontmoeting die alle

weldenkenden in den lande deed treuren, en den Prins wens lieveling hij was, inzonderheid ter harte ging; hij viel namelijk bij de verdediging van de sterke schans te *Maaslandsluis*, die hij ingenomen hadt, in handen der Spanjaarden, die hem als hunne gevangene naar *Utrecht* op het kasteel *Vredenburg*, voerden. ORANJE gaf spoedig blijken van het belang dat hij in hem stelde, met aan SONOI te schrijven, dat hij eveneens met den gevangenen Grave van Bossu moest handelen, als de vijand met St. ALDEGONDE. Hij zat een geruimen tijd te *Utrecht*, tot dat in 't jaar 1574, de overgave van *Middelburg* en het edelmoedig gedrag van den braven MANDRAGON, hem tot middelen van onflaking uit zijne gevangenis verstrekte. In 't voorjaar van 1575, deed hij ene reize naar *Heidelberg* en elders in *Duitschland*, om aldaar Bedienaars des woords en Hoogleraars der goede kunsten, op te zoeken. Dus was hij telkens en aan alle kanten nuttig, voor Staat en voor Kerk, door een toeleg op de bezorging van de eerste Hogeschool die 'er in ons vaderland opgericht werdt, en bij 't afrollen der jaren, zo vele deftige mannen voor den Godsdienst en den Burgerstaat uitgeleverd heeft.

De afgebrokene Vredehandel werdt ook in dit jaar 1575 te *Breda* hervat, en ALDEGONDE bevondt zig wegens 's lands Edelen, onder de Gemagtigden daar toe, doch daar deze onderneming ook vrugteloos afliep, wierden de Staten in die benauwde tijden genooddrongen, om van alle kanten hulp te zoeken. Tot bereiking van dat doel, zondt de Prins JUNIUS en ALDEGONDE naar *Frankrijk*, ten einde te beproeven, of men daar enigen hulp zou kunnen verwerven. Schoon dit oogmerk niet bereikt werdt, was de reize egter van die uitwerking, dat de Engelsche Koningin daar door tot andere gedachten werdt gebragt, en de handeling in haar rijk op nieuw deedt aanvangen; ALDEGONDE werdt wederom tot hoofd van het gezantschap benoemd, die aan ELISABETH, mids enen kragtadigen bijstand verleende, onder voorwaarden nader te beramen, de opperheerschappij aanbood. Maar dit werdt van de hand gewezen, en dus wendden de Staten andermaal het

oog naar *Frankrijk*. ALDEGONDE in 1576 in *Holland* te rug gekeerd, bevondt zig in het volgende jaar met RYHOVEN in de *Gedfche* onlusten. Meer eere behaalde hij in 1578, door zijn gezantschap op den rijksdag te *Worms*; als hoofd van deze bezending, die ondernomen was om de genegenheid der *Duitsche* Vorsten te winnen, deedt hij aldaar op den 7 meijs een allervoortreffelijke redevoering in de latijnsche taal, waar in hij met levendige verwen, de ellenden afmaalde, welke de *Nederlanders*, onder het drukkend bestier van ALVA, *Requerra* en Don JAN geleden hadden. Doch dit verkreeg geen ander gevolg, dan dat de Stenden een besluit namen, om hunnen vlijt ter bemiddeling van den vrede, op nieuw te besteden; en dat zijne Redevoering in 't licht gegeven, en door den *Nederlandschen* digter BAPTISTA HOWERT, in digtmaat gebracht, en gedrukt werd. Strekte hem dit tot eere, niet minder verdiende hij lof, wegens zijne gematigde begrippen, in het stuk van den Godsdienst. Elk kundig lezer, is het onderscheid der staatkundige en godsdienstige begrippen van WILHELM DEN I, bekend, en hoe lofwaardig die Vorst, ten aanzien van de laatste, omtrent de Doopsgezinden gedacht en gehandeld heeft; niet minder is het bekend, dat ALDEGONDE's gevoelen met dat van ORANJE volkomen gestrookt heeft, en dat hij dien Prins den woeligen aart van sommige Geestelijken, in een lang gesprek, heeft voorgehouden en aangedrongen; ja uit een' brief over dat onderwerp geschreven, aan CASPARUS HEIDANUS, blijkt, hoe verre ORANJE's en ALDEGONDE's verdraagzame begrippen van de hunne verschilden. Met dit al, was hij daarom niet minder getrouw aan de belangen van den Staat en van den Godsdienst; waar van hij onder anderen blijken gaf, met den spoed dien hij maakte, om op zijne reizen de Staten te berigten, wegens de ontdekking, die hij gedaan hadt, met opzigt tot den aanslag die Don JAN voor hadt, om zig van *Amsterdam* meester te maken.

Na dat 's lands Vaderen het besluit hadden genomen, om den Koning van *Spanje* af te zweren, en aan ALENÇON Hertog van *Anjou* de bescherming der landen op te dragen, was

MARNIX wederom een der voornaamsten, aan wien de uitvoering van dit besluit, in 1580 wierdt toevertrouwd. Tien jaren later, namelijk in 1590, bekleedde hij op nieuw de waardigheid van Gezant der algemene Staten, aan 't *Franche Hof*; en, bij zijne te rugkomst van daar, werden hem 800 ponden toegelegd, voor het gene hij wegens de agterstallen van zijne wedde, tot den jare 1582 te vorderen hadt. In 1594 werdt hij, door de algemene Staten, op ene wedde van 2400 Guldens en 300 Guldens voor huishuur, aangesteld, om den Bijbel uit het hebreeuwsch op nieuw te vertalen; doch met zijnen dood, die te *Leijden*, alwaar hij zig met 'er woon gevestigd hadt, voorviel op den 15 december van het jaar 1598, is deze arbeid blijven steken, daar hij reeds een geruimen tijd aan gespild hadt.

Met alle regt, wordt ALDEGONDE voor een der grootste mannen en verhevenste verstandenen gehouden, welke de zestiende eeuw voortbragt. Vele mannen van een uitstekend vernuft, waren zijne vrienden; doch de nijd, die doorgaans de beste en deugdzaamste menschen aangrijnst, hadt hem ook vele vijanden verwekt; dan de gruwelijke lasteringen door sommigen dezer, hem even snood als onverdiend aangetijgd, inzonderheid in een vuil naamloos geschrift, waar in hij op ene godtergende wijze wordt uitgemaakt en als enen snoodaard afgeschilderd, heeft hij mannelijk en op ene gantsch voldoende wijze wederlegd, in ene verhandeling ten titel voerende: *ontschuldighen / gesied antwoordischer wyse / door PHILIPS VAN MARNIX, Heer van St. Aldegonde, op ene Schimp-schrift / uitgegeven in syn afwezen / zonder name des Autheurs ende Drukkers, door een zeker Wyngerecht / sig gebende den naamen van een Duitsch Edelman, en noemende syn hoorzeid Boeckken Preservatief of Tegengift, enz. in 't welck de cere der Dienaren / ende des ampt des Goddelijken Woorts / schandelyk wordt gesinadet; toegeschreven aan de Heren Staten Generaal / enz. uit het fransch overgczet / door H. C. B. / gedrukt te Leiden bij JAN PAEDTS, Ao. 1597. in 8vo., groot 139 bladz.* Van dit werkje, 't welk buitengemeen zeldzaam is, vindt men een

een aldervoldoendst uittrekzel, in het *Vaderlandsch Woordenboek* van Jac. Kok, II. D. bl. 532--545. Omtrent ter zelve tijd, dat hij zo onverdiend in zijn eer en goeden naam werd aangetast, hadt hij het verdriet zijne huisvrouw te verliezen; 't welk hij in een brief, aan een' zijner goede vrienden van den 4 april 1586 aanmerkte, „ *als het allerzwaarste* „ *kruis en smerte van allen;* „ „ niettemin (schreef hij) hebbe „ ik geleerd, mij in Gons handen en in zijnen vaderlijken „ wille over te geven, verwagende met geduld en lankmoedigheid, dat het Hem gelieve, mij ook van dezen band des „ zondigen ligbaams te ontbinden, en de vrugt zijner belofte „ nissen te doen genieten.”

Ons bestek laat niet toe, een menigte andere gebeurtenissen, waar in zijn vaderlandsijver en godsvrugt zo luisterrijk uitblonken, te plaatzen; alleen zullen wij ten flotte van dit Artikel, nog een bekorte schets van 's mans karakter en zielshoedanigheden mededelen. Hij was godvruchtig, en ijverig in zijne aangenomene godsdienstige gevoelens, doch teffens verdraagzaam ten aanzien van die genen, welke daar in met hem verschilden; mededogend van aart, helde hij over, tot het plegen van liefdedaden; nedrig was hij in voorspoed, met geduld en gelatendheid wist hij rampen te verduren; zijne diensten aan het vaderland bewezen, in de bijzondere betrekkingen waar in hij als Krijgsoverste en Gezant is geplaatst geweest, strekken tot waarborge, dat hij dapper was, en een fijn vernuft en oordeel bezat. Om kort te gaan; hij was een braaf, deugdzaam mensch; een wel onderlegd Staatsman; een bedreven en schrander Rechtsgeleerde; een ervaren Theoloog; een groot Taalkundige, en in dien tijd geen ongelukkigen Dichter, ja somtijds zelfs zeer geestig. Om gene optelling te doen van zijne Godgeleerde Schriften, waar in ene verhevene en gegronde zedekunde doorstraalt, behoeft men slechts ten proeve aan te voeren zijne berijming van de *Psalmen*, door hem uit het hebreewsch vertaald; en zijn *Roomsche Spierhoef* bewijst zijne bekwaamheid in de konst van geestig schertzen. Dit werkje gaf hij uit in 1571, en droeg het op, aan

FRANCISCUS SONNIUS, Bischof van 's Hertogenbosch, een der voornaamste Inquisiteuren in de *Nederlanden*; ook nog een ander-werkje getijld: *Casereel der Religions verschillen*; het welk, om de vrolijke en grappige vertellingen, waar mede het opgevuld is, van het gemene volk met gretigheid wierdt ontvangen en gelezen; ook wil men, dat de zaak der *Roomschgezinden* daar door geen geringe afbreuk leedt. Men getuigt verders van hem, dat hij groot vermaak vondt in het dansen, en zig gaarne met die uitspanning verlustigde; ook heeft hij getragt deze lichaamssoeffening, als niet onbestaanbaar met de pligten van een goed Christen, te verdedigen. — SCALIGER, in *Scaligeranis secundis*, voc. *Marnix*. TOB. MAGIRI, *Eponimol.* voc. *Phil. Marnixius*. CRENI, *Animadversf. Philol.* Part. VIII. p. 136-138. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 1036-1038. C. SAXI, *Onomast. literar.* Pars III. p. 466, 467. P. BAYLE, *Diction. ed. de 1730.* T. III. Art. MARNIX. VAN METELEN; *Ned. Hist.* in fol. bl. 86-93 en 240. HOOFT, *Nederl. Hist.* bl. 340. BOR, XXXVI. Boek, fol. 60-63. WAG. *Vad. Hist.* VI. D. bl. 123. 125. 377-379. 412. 451. 462. 469. 498. VII. D. bl. 10. 29. 82. 83. 177. 203. 204. 398. 472. 509. VIII. D. bl. 14. 15. 181. 182. 183. 354. IX. D. bl. 16-36. J. PRINS, *Leven van PHIL. VAN MARNIX, in 't Leven der Nederl. Dichteren &c.* I. D. bl. 3. &c. JONA WILLEM TE WATER, *Hist. van 't Verbond der Edelen.* I. D. bl. 56-58. *Levensbeschr. van voornamc Nederl. Mannen en Vrouwen.* IV. D. bl. 128-136.

ALDEGRAAF (HENDRIK), een Schilder en konstig Plaatfnijder, geboren te *Westphalen* in het jaar 1502. Hij is een leerling geweest van den vermaarden ALBERT DURER; en heeft een' geruimen tijd, ook zijne laatste levensjaren gefleten in de grote stad *Soest*, agt mijlen van *Munster* gelegen; ook worden nog in de kerken dier stad, vele zijner kunstige werken en schilderijen gezien, inzonderheid in de oude kerk, in welke onder anderen een zeer fraaij geschilderd altaarstuk wordt gevonden, verbeeldende een kersnagt. Niet weinige zijner prenten zijn 'er in zwang, en worden bij de liefhebbers be-
waard;

waard; want hij was ook een kunstig Plaatfnijder, die met het graveerijzer de portraiten van grote Vorsten, geleerde Mannen en anderen, in 't koper gebragt heeft; ook twemalen zijn eigen afbeeldzel, 't een 1530 en 't ander 1537 gejaarmerkt; dat van JAN VAN LEYDEN, kortstondigen en onwettigen Koning van *Munster* en van KNIPPERDOLLING, zeer fraaij en aartig bearbeid; en behalven dezen, nog een menigte anderen. Door de kunstige tekening zijner prenten, en het wel behandelen van de naakten, vreemde kledingen en zuivere snede, verkreeg ALDEGRAAF veel achting; ook was hij onnavolgbaar in zijne schikkingen of ordinantien. De Sweedse Gezant SPIERING in 's *Hage*, kocht tot een hogen prijs een boekje of verzameling van 100 of daar omtrent blaadjens, in 't welk deze vermaarde meester zo vele tekeningen van zijne hand gemaakt hadt. In een woord, onzen ALDEGRAAF verdiend onder de klasfe van voorname Schilders en Plaatfnijdere ene rang te bekleden, en in ene lofsijke en steeds durende gedagtenis te verblijven. Hij overleed binnen *Soest*, en is aldaar op een sobere en geringe wijze begraven; doch een Schilder van *Munster*, voormaals veel met hem gereisd en verkeerd hebbende, die hem ook nu nog levend dagt te vinden en een vriendelijk bezoek bij hem af te leggen, heeft op zijn graf een zark doen plaatzen, met deszelvs naam en het teken, 't welk hij gewoon was op zijne prenten te merken. — SANDRART, *Acad. Pitt.* P. II. l. I. K. v. MANDER, *Leven der Schilders*, I. D. bl. 150.

ALEID, zie ADELHEID.

ALEMANS (NIKLAAS); een geboren *Brusfelaar*, was een meesterlijk Miniatuurfschilder, afkomstig van zeer geringe ouders, die dagelijks zo onenig leefden, vogten en tierden, dat de jonge knaap zulks moede, op zijn twaalfde of dertiende jaar het hazenpad koos, en in *Italien* belandde, alwaar hij te *Florence* het geluk hadt, bij een braaf olieversfschilder te geraken, die hem uit mededogen in huis nam, en hem vaderlijk in de teken- en fschilderkonst onderwees. Hier oeffende hij
zich

zig met aanhoudende vlijt, twaalf jaren lang; nemende als toef-
 affcheit van zijn' weldoender, om elders zijn fortuin door het
 voortzetten van de konst, te gaan beproeven. Te Rome ge-
 raakte hij bij toeval in kennis met een overtreffelijk Miniatuur-
 schilder, die hem wist over te halen, om aan de beoeffening
 van de schilderkonst in olieverf vaarwel te zeggen, ten einde
 zig met zijn gantsche borst op het miniatuurschilderen toe te
 leggen, waar in hij ook een groot meester is geworden. Hij
 was een tijdgenoot van den beroemden JACOB CAMPO WEYER-
 MAN, welke verhaalt, te *Brusfel* naast zijn deur gewoond, en
 in gemeenzame verkeer met hem geleefd te hebben; ook
 heeft deze vele bijzonderheden betrekkelijk dezen schilder, op-
 getekend, in zijn *Levensbeschrijvingen der Nederl. Konstschilders*
&c. II. D. bl. 317-327.

ALEN (JAN VAN), waarschijnlijk te *Amsterdam* geboren,
 ten minsten heeft hij van zijn vroege jeugd af, tot aan zijnen
 dood toe, welke in 't jaar 1698 voorviel, in die stad gewoond;
 was een vaardig schilder van hanen, hennen en ander gevo-
 gelte, waar in hij de schilderwijze van MELCHIOR HONDEKOE-
 TER, zo geestig en net, wist naar te booten, dat zijne stuk-
 ken dikwils voor HONDEKOETER's werden aangezien. —
 WAGEN. *Beschrijving van Amsterdam*. XI. St. bl. 429, 430. A.
 HOUBRAGEN, *Schouw. der Schilders &c.* III. D. bl. 320.

ALEN (Mr. P. VAN), heeft uitgegeven, ene Beschrijving van
 de stad en landen van *Kuik*, in geschrift nagelaten door D.
 PARENGET, in 4 Delen in 4to. gedrukt te *Amsterdam* in 1752.

ALENCON (FRANCOIS DE VALOIS, Hertog VAN), ook
 Hertog van *Aijou*, en broeder van HENDRIK DEN III, Koning
 van *Frankrijk*, heeft een al te aanzienlijke rol op *Neerlande*
 Staatstoneel gespeelt, om hier niet aan enige zijner voor-
 naamste handelingen die betrekking op onze Gemeenebest heb-
 ben, te denken, en vervolgens kortelijk zijn karakter te schet-
 zen.

Toen de verschillende pogingen in het jaar 1576, en ver-
 volgens, om vrede met den *Spanjaard* te maken, mislukten,
 zag

J. Blaeu inv. et delin.

Blasius Willelmus pinxit.

zag men met aandrang naar buitenlandse hulp om; deze werdte vergeefs in *Engeland* gezocht, men nam toen op nieuw zijn toevlucht bij *Frankrijk*, en het gelukte, om den 13 augustus 1578 een verdrag met den Hertog van ALENCON te sluiten, waar bij onder meer andere voorwaarden, bepaald werdte: „ dat hij voor *Befchermer der Nederlandse Vrijheid* zou uitgeroe-
pen worden, mids op zijne kosten den Staten bijstaande,
„ met 10000 krijgsknegten en 2000 paarden, drie maanden
„ lang; en zo de vrede dan nog niet gesloten ware, alleen-
„ lijk met 3000 knechten en 500 ruiters.” Hier op verklaarde den Hertog op den 9 september den oorlog aan Don JAN, en veroverde enige steden; doch ongenoegen opgevat hebbende, dankte hij zijn leger af, en keerde naar *Frankrijk* terug. Om- trent twee jaren later, namentlijk op den 19 september 1580, werdte er op nieuw een verdrag met hem aangegaan, waar bij hij tot Landsheer werdte aangesteld, en den 13 januari 1581 hem een Raad uit een-en-dertig personen, alle uit inboorlingen bestaande, werdte toegevoegd. Om aan de hem opgelegde voorwaarden te voldoen, kwam ALENCON den 16 augustus op de *Nederlandse* grenzen, verzeld van een leger uit 10000 knechten en 4000 ruiters bestaande, behalven nog enige ben- den, die in 's Konings soldije stonden. Hij opende zijne krijgs- bedrijven met het ontzet van *Kamerijk*, welke stad door *PARMA*, nu omtrent een jaar belegerd gehouden, door hongersnood, op het uiterste was gebragt. ALENCON noodzaakte hem wel dra het beleg op te breken, en hij deedt toen zijne intrede in de stad, die, schoon onder 't Keizerrijk behorende, hem als haren Here hulde deedt, en zijnen eed ontving. Weinige da- gen daar na, dwong hij *Chateau in Cambresis* tot de overgave. De Staten en de Prins van ORANJE, maanden hem op 't zeerst aan, om zijne overwinningen voort te zetten, en het land van *Artois* in te rukken; doch het was moeite te vergeefs geschild, doordien een ontijdig geschil onder de Fransche Legerhoofden, die de een na den anderen, weigerden, tegen den aannade- renden winter, dieper in 't land te trekken, hem noodzaak- te, zijn leger uit een te doen gaan, de vrijwilligen naar huis,

huis, en de bezoldelingen, over *Calais*, langs de zeestrand, naar *Flaanderen* zendende.

Intusfchen hadt ALENÇON, terftond na 't fcheiden van zijn leger, zig naar *Engeland* begeven, om zijn' aangevangene vrijagie met ELIZABETH voort te zetten, en de banden van zijn huwelijk met die Koninginne, in perfoon aan te binden. Zo ver was hij hier in gevorderd, dat de Koningin hem, zo hij naderhand verzekerde, in hare brieven *Mon cœur*, in plaats van *Monfieur*, dat is *Mijn hart*, voor *Mijnheer* noemde. De huwelijksvoorwaarden zelven, waren reeds federt enigen tijd ontworpen geweest. Ook werdt de Hertog, die van verfcheiden *Nederlanders*, en onder anderen van JUSTINUS VAN NASSAU, natuurlijken zoon van Prins WILLEM DEN I, en van MARNIX VAN ST. ALDEGONDE verzeld, op den 1 november in *Engeland* aangekomen was, met groot bewijs van hoogachting, ten Hove ontvangen, zo dat velen het huwelijk als voltrokken aanmerkten. Hier te lande twijffelde men 'er niet aan, zedert dat ALDEGONDE aan den Prins, en deze wederom aan de bijzondere Staten, onder anderen aan die van *Holland*, fchriftelijk berigt hadt, hoe het huwelijk tusfchen de Koningin en den Hertoge, eindelijk op den 22 november gefloten was, hebbende ELIZABETH aan ALENÇON, ten zelfden dage, enen kostbaren ring op trouwe gegeven. De Staten van *Holland* fteden zelfs, op aanschrijving van den Prins van ORANJE, enen openbaren dank- en vreugdedag in over dit huwelijk, tegen den 13 december. Evenwel wisten enige *Engelfe* Groten, met name de Graav van LEICESTER, die de juffeifchap op zijne hand hadt, door middel derzelve, het huwelijk te breken, kort na dat het gemaakt fcheen. Zij viel nog dien zelfden dag, der Koninginne aan met fchreijen en jammeren, als of het met hare Majesteit, het rijk en den godsdienst omgekomen ware, zo deze egt voortging: de Koningin fcheen hier door bewogen, en trok des anderendaags, in een geheim gefprek met ALENÇON, haar gegeven woord te rug. Sommigen willen, dat het huwelijk haar nimmer ernst geweest zij, en dat zij den handel alleenlijk zo ver had laten ko-

komen, om *Frankrijk* met *Spanje* in oorlog te helpen, en **ALENCON** in de *Nederlanden*, met te beteren schijn te kunnen ondersteunen. Ook is men van gedagten, dat de Koning van *Frankrijk* het huwelijk zijn's broeders niet sterk gezogt hadt, hebbende hij gevorderd, dat het voltrokken werdt, eer hij een aanvallend en verdedigend verbond wilde sluiten met **ELIZABETH**; doch naar welke voorwaarde de Koninginne geen oren hadt. **ALENCON** was dan veelligt, de enigste die zijne verwagting te leur gesteld zag. De Hertog hieldt zig egter na deze teleurstelling nog in *Engeland* op, tot den eersten februarij 1582, wanneer hij de reis van daar aanving, door de Koninginne bijgeleid tot *Kantorberri* toe, die hem verders van enen aanzienlijken sleep *Engelse* Groten, in 15 oorlogschepen, verzellen deedt. Op den tienden, tradt hij te *Vlissingen* aan land, daar hem de Prins van **ORANJE** en vele andere *Nederlandse* Heren, met uitbundige tekenen van blijdschap en eerbiedenis, verwelkomden. Des anderendaags deedt hij zijne intrede te *Middelburg*, bezag voorts de andere steden van *Walcheren*, en vertrok den 17den, met zijn talrijk gezelschap in 54 schepen naar *Antwerpen*; alwaar hij twee dagen later, op 't pragtigst ingehaald, en tot Hertoge van *Brabant* en Markgrave des *Heil. Roomschen Rijks* gehuldigd werdt; wordende hem bij deze plegtigheid, door de Prins van **ORANJE** den Hertogelijken mantel omhangen, en met den Hertogelijken hoed gedekt. Vervolgens deedt de nieuwe Hertog zijne intrede in de stad, aan welke hij op den 22sten, nog enen bijzonderen eed deedt. De Gemagtigden der andere Gewesten, die van tijd tot tijd te *Antwerpen* kwamen, werden vervolgens aangezogt om den Hertoge hulde te doen. Ook namen die van *Gelderland*, schoon zij te voren niet in den handel met hem hadden willen bewilligen, hem op den 3 april, tot Hertoge van *Gelder* en Grave van *Zutphen* aan. De *Groninger-Ommelanden* huldigden hem, kort daar na, ook als hunnen Heer, en verwierven hier van *Brieven* die op den 12 julij getekend waren. Tot Grave van *Flaanderen* werdt hij niet voor den 23 augustus te *Gent*, ingehuldigd. Doch den titel van dit

Graav-

Graavſchap hadt hij, zo wel als dien van Hertoge van *Lotharingen*, *Brabant*, *Limburg* en *Gelder*, van Grave van *Holland*, *Zeeland* en *Zutphen*, van Markgrave des *Heiligen Rijks*, en van Heere van *Friesland* en *Mechelen*, veel vroeger aangenomen. De Gemagtigden van *Holland*, *Zeeland* en *Utrecht*, hadden den Hertoge egter geene hulde gedaan; 't was hun wel, kort na zijne aankomst te *Antwerpen*, gevergd; doch zij hadden 'er zwarigheid in gevonden, verklarende daar toe geen en last te hebben van hunne meesteren. De Hertog van ALENCON, zig nu beginnende te ſchikken tot de regeringe, hadt van de Prinſen van ORANJE en ESPINOS en andere leden des Raads van State, opening verzogt van den ſtaat des lands; waar op hem deze Heren bij geſchifte daar van volkomen opening gaven.

De *Roomsgezinden* te *Antwerpen*, hebbende nu aan ALENCON enen Heer van hunnen godsdienst, hadden vrije oefening van denzelven verzogt, die hun zedert agt maanden ontzegd geweest was. Zij hadden gezien, dat de opzieners der *Hervormde kerken*, ter gehoor geleid door den Prinſe van ORANJE, terſtond na de aankomst des Hertogs, zig zijner beſcherming aanbevolen en gunſtig antwoord bekomen hadden, en zij meenden niet minder te mogen verwachten. Ook bragt de Hertog te wege, dat de Wethoudersſchap hun de vrije godsdienſtoeffening toefondt in *St. Michiels* klooster, welk zijner Hoogheid geopend was, mids doende vooraf, den eed aan den Hertoge en aan de ſtad, met afzweringe des Konings van *Spanje*. Te *Brusſel* hadden de *Roomsgezinden*, den Hertog ook om vrije godsdienſtoeffening verzogt, waar over zij van de *Onroomſchen* gedreigd waren; hier op beval de Hertog aan dezen, op den 8 juni, de kerk van *Kauwdenberg* binnen 't Hof te ruimen, alzo hij aldaar haast zijnen intrek dagt te nemen; doch men ſloeg zijn gebod in den wind. Intuſſchen gebeurde het in 1583, dat de Hertog zig met geweld meester tragtte te maken van verſcheidene *Nederlandſe ſteden*, ten einde de Staten daar door te dwingen tot het inwilligen van al het gene hij hun zoude voorſchrijven, dan dezen aanſlag miſluk-

te hem; en te *Antwerpen* daar hij het reeds dagt gewonnen te hebben, trok hij deerlijk de pot; want de burgerij aldaar, van der *Franfen* dertelheid, geen minde, onheil spellende, dan zij van der *Spaanse* wreedheid geleden hadt, vatte eenparig de wapenen op, en joeg ALENCON met alle zijne *Franfen* uit de stad, waar van meer dan 1500 sneuvelden, onder welke zeer vele voorname edelen waren. Toen 't gevaar voorbij was, vlogen de burgers, van blijdschap elkanderen om den hals, en wenschten zig wederzijds geluk, over de behoudenis van leven, have, vrouwen, kinderen en vrienden. Men kan gemakkelijk begrijpen, hoe euvel deze schendaad van den Hertog, bij alle weldenkenden in den lande werdt opgenomen; en schoon de Staten op aandrang van den Koning van *Frankrijk*, zig tot het aangaan van een verdrag met ALENCON inlieten, ging het egter vrij huiverig in zijn werk, en zelfs sommigen, zo als onder anderen *Flaanderen*, wilden in 't geheel van geen verdrag met hem horen. Wat 'er verders van gekomen zoude zijn is onbekend, maar zijne dood brak alle verdere onderhandeling af.

Toen hij, na de mislukking van zijnen toleg, zig uit *Antwerpen* weg pakte, en zijn leger aan alles gebrek leed, moest hij over de rivier de *Dijle* trekken, en bij gebrek van schepen, te voet daar door waden, doordien hij zijn paard niet betrouwde, en zeer nabij hem, de Hertog van MONTPENSIER van het zijne geworpen werdt; hier door wil men, dat hij zig ene ongezondheid op den hals haalde, die hem altoos bijbleef; zeker is het, dat hij op den 1 meij 1584, overvallen werdt van ene zware kwale van bloedvloeijing uit alle de openingen des lighaams, en hier paarde zig een gebrek aan eetlust bij; door het een en ander verzwakte hij zodanig, dat hij na zes weken gekukkeld te hebben, op den 10 juni, in den aanvang van het 31ste jaar zijn's ouderdoms, te *Chateau-Thierry* overleedt. In 't hart des Hertogs, hadt men enige plekken van knaging bespeurd, zo dat 'er bedenking rees, of hij ook mogt vergiftigd zijn, en sommigen hielden de *Spanjaards* verdagt van deze ondaad; MEZERAY zegt van hem: „ dat velen zig verbeeldden

f. DEEL.

K

„ dat

„ dat zijn dood niet natuurlijk was; dat zijn godvruchtig en christelijk uiteinde, den laster uitwiste van ongeftadigheid, en die van geenen godsdienst te hebben, waar mede hij onregtvaardig betigt was; dat hij met zig in 't graf de tranen der ongelukkigen voerde, die hem in den oorlog der *Nederlanden* hadden bijgestaan; want hij storf met 300000 rijkdaalders schuld, en de Koning wilde 'er liever 200000, aan zijnen uitvaart verkwisten, dan één voor zijn schulden betalen." Wat zijne gefalte betreft, hij was kort, doch gezet, bruin van hair en ogen; een aangezigt dat bol, opgezwollen en bijna mismaakt was, zo door de veelheid van diepe pokputten, als door de wanfchapene grootte van zijnen neus. Zo men zijn karakter door zijne daden beoordeeld, levert het geen zeer gunstig tafereel op; ook vindt men hem beschreven, als veranderlijk van aart; nu te streng, dan te medelijdend; grootmoedig, en teffens lafhartig; zeer fchaamagtig in gevalle zijne misdaden ontdekt werden, die hij zonder overleg en met grote drift beging; voorts welsprekend, staatszugtig en onrustig. — THUANI, *Hift. fui temp.* Lib. LXIX. p. 273. MEZERAY, *Hift. de France*. Tom. III. BOR, METEREN, GROTIUS, HOOFT &c. *Nederl. Gefchiedenisfen*. WAG. *Van. Hift.* VI. en VII. Deel.

ALENDORP (ADOLF VAN), gefproken uit een aanzienlijk *Utrechts* geflagt, was in 1595, Proost van *St. Pieters* kerk te *Utrecht*, daar na Overfte Luitenant in dienst van den Staat en Gouverneur van *Schenkenfchans*; hij hadt tot vrouwe ELIZABETH PITHAN, bij wien hij vijf kinderen verwekte, en stierf in 1628.

— A. FERWERDA, *Gefl. en Wapenboek*, 1785. I. D.

ALENDORP (EGBERT VAN), vindt men in het jaar 1443, als Schepen van *Utrecht* op de lijst aangetekend. — K. BURMAN, *Utr. Jaarb.* II. Deel, bl. 24.

ALENDORP (HENDRIK VAN), is de eerste die men van dit geflagt vermeld vindt, op het jaar 1321. Hij droeg, met zijne huisvrouw ELIZABETH, in 1327 aan den Proost van *Oudmunster* te *Utrecht*, de helft van zijne Koorn-tienden op. — A. FERWERDA, *Gefl. en Wapenboek*, 1785. I. D.

ALEN-

ALENDORP (HENDRIK VAN), is in 1481 Schepen der stad *Utrecht* geweest, en ter oirzaak der beroerte, welke 'er in dat zelfde jaar in genoemde stad voorviel, is hij daar benevens vele aanzienlijke edellieden en voorname burgers itgeweken. — K. BURMAN, *Utr. Jaarb.* III. D. bl. 468. 510.

ALENDORP (HENDRIK WILLEMSZ. VAN), is geweest Drosfaard van *Buren*; hadt tot egtgenote WALBURG, Gravinne van *Nieuwenaar*; hij stierf als Overste, in dienst van Koning HENDRIK DEN IV van *Frankrijk*, in 1583, vele kinderen nalatende. — A. FERWERDA, *Gefl. en Wapenboek*, 1785. I. D.

ALENDORP (JOHAN VAN), is mede Drosfaard van *Buren* geweest, benevens Raad en Hofmeester van WILLEM DEN I. Prins van *Oranje*, met wien hij in 1567 naar *Duitschland* trok. Hij trouwde MARGARETHA, Gravinne van *Heinin van Wombregies*, en liet haar in 1569, weduwe met vier kinderen. *Ut supra.*

ALENDORP (LUBBERT VAN), Heer van *Blijenburg en Abelschoten*, in het jaar 1434, vermeld als Kalenderbroeder, is in 1441 en 1455, Raad, en in 1446, 1451 en 1453 Schepen der stad *Utrecht* geweest; in 1455 werdt hij benevens enige andere burgers, om dat zij met stads banieren gewapend op de plaatze waren gekomen, ten einde de gemene stads gilden en weiden in 1433 verkogt, weder tot haar te nemen, ontburgerd; in 1457 werdt zijn wijf GEERTRUYT GRAWERT, met verscheidene anderen uit de stad gezet, zijnde hen voor het gaan uit de stad opgelegd oirvede te doen, en te beloven niet gedurende hun afwezen met stads ballingen te spreken, of te *Amersfoort* of te *Rhenen* te komen, zullende hen, indien zij de oirvede nakwamen, en zig wijsfelijk droegen, toegelaten worden, na het verloop van een half jaar wederom in te komen. Waar in hunne mislaad bestaan heeft, wordt niet gemeld, alleenlijk staat 'er, zulks om besten wil geschiedt te zijn. Uit zijn eerste huwelijk met ELIZABETH FREIS VAN DOLRE, liet hij bij zijn overlijden, in het jaar 1468, drie zonen en ene dogter

148 ALENDORP. ALENSON. ALEYD. ALFEN.

ter na. — K. BURMAN, *Utr. Jaarb.* II. D. bl. 2. 97. 116.
184. 223. 264. 291. 348.

ALENDORP (LUBBERT VAN), Heer van *Blijenburg* en *Abelschoten*, zoon van WILLEM, beschreven onder de ridderschap en edelen van *Utrecht*, hadt in zijn eerste huwelijk tot vrouw JOHANNA DE GRUTTER, en daar na HADEWICH VAN HOCHTENBROEK, bij welke hij ene dogter naliet, HILLEGONDA, die in huwelijk trad met JOHAN VAN ABOUDE VAN WYK. — A. FERWERDA, *Gesl. en Wapenboek*, 1785. I. D.

ALENDORP (WILLEM VAN), die Heer van *Blijenburg* en *Abelschoten*, en tevens Kastelein te *Duurstede* was, trouwde met HILLEGOND VAN BAARN, stierf in het jaar 1460, en liet een zoon na, LUBBERT genaamd. — *Ut supra*.

ALENSON (HANS), is Leraar onder de Mennoniten geweest, eerst te *Delft*, en vervolgens te *Haarlem*; men vindt de tijd van zijne geboorte noch sterven aangewezen. Enige van zijne schriften, meest in twistredenen bestaande, zijn in het tijdvak van 1626 tot 1630, gedrukt. — H. SCHYN, *Hist. der Mennoniten*. III. D. bl. 129.

ALEYD, is de naam van een vrouwspersoon, die even als HEROSTRATES door het in brand steken van DIANA's tempel te *Ephesus*, door hare pogingen om in 1588, te *Enkhuizen*, 's lands schapen door vuur te vernielen, haren naam heeft vereeuwigd. Hare voorgenomen wandaad, wierdt gelukkig tijdig genoeg ontdekt, om die te verhinderen. Na in heftenis genomen te zijn en het seil beleden te hebben, werd zij verwezen, om door stads dienaars, met een schip op de borst, de stad te worden rondgeleid, en voor den tijd van twaalf jaren gebannen; welk vonnis zij op den 6 julij van 1588 onderging. — BRANDT en CENTEN, *Hist. van Enkhuizen*, I. D. bl. 250.

ALEYD LEYSTINGH, zie LEYSTINGH.

ALFEN, zie ALPHEN.

ALFEN (KORS JANSZON VAN), Haringkoper te *Ros-*
ter-

terdam, was een der saamgezworen met WILLEM VAN OLDENBARNEVELD; Heer van *Stoutenburg*, jongsten zoon des Advocaats, die om het grievend leed, zijnen braven grijzen vader aangedaan, te wreken; in het jaar 1622 de snode onvoorzichtigheid hadt, van enen aanslag op het leven van Prins MARITIS te smeedden: Ik vinde ook nog als een medepligtige van dezen aanslag vermeld, KLAAS JANSZOOM VAN ALFEN gewezen Schout van *Zevenhuizen*, die geld tot de uitvoering van dit heilloos bedrijf zoude verschaft hebben, of nu deze een broeder of naastbestaande van KORS geweest zij, is mij niet gebleken. — WAG., *Vad. Hist.* X. D. bl. 451

ALKEMADE, is de naam van een oud adelijk ridderlijk geslacht in *Holland*, waar van het Stambuis of Kasteel, zo vermaard in 's Lands Geschiedenisfen, in 't oostende van het dorp *Warmond*, in *Rhijnland*, niet verre van *Leiden* is gelegen; de tijd van deszelvs stigting is onzeker, doch het blijkt, dat 't lang voor het jaar 1320 in wezen is geweest. Het oude gebouw, waar van dit geslacht zijnen naam ontleend, reeds voor lang verwoest zijnde, is 'er een ander op deszelvs puinhopen gestigt, liggende rondsom in gragten, met een fraaije valbrug, een ruim voorhof, en twee zeskante torentjes op de hoeken. Lang is dit huis bezeten door de afstammelingen van dit geslacht; in 1725, behoorde het nog aan FLORIS VAN ALKEMADE, Here van *Maneger* en oud *Alkemade*. — Ons bestek laat niet toe, hier omstandiger over te handelen; weetgierige lezers, zullen zig ten dezen aanzien kunnen voldoen, met het *Vaderlandsch Woordenboek* van J. KOK te raadplegen, alwaar in het II. Deel, bladz. 603 enz., naauwkeurige tafels van dit zo beroemd geslacht zijn te vinden.

ALKEMADE (KORNELIS VAN), was in 't jaar 1562 Pensionaris van *Dordrecht*, en twee jaren later van *Haarlem*. Hij behoorde mede onder de tekenaars van het *Verbond der Edelen*, in 1565. — WAG., *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 126;

ALKEMADE (KORNELIS VAN), werd op den 11 mei

van 't jaar 1654 geboren, en was een der oordeelkundigste onderzoekers en der ijverigste naspoorders van de *Nederlandfche Gefchiedenissen* en Oudheden, wiens lettervrugten ook bij de nakomelingschap, zijnen naam altoos met eerbied en dankbaarheid zal doen gedenken. Te midden van het waarnemen een's ambt, welkers beoeffening vrij wat tijd spilde, besteedde hij zijne snippeluren, om uit bijkans vergetene schuilhoeken, den schat van Bataafische Oudheden op te sporen, dien hij ons heeft nagelaten. De werkzame post van eerste Kommiss der Convoijen en Licenten te *Rotterdam*, verhinderde hem niet, om in 't jaar 1699, zijne *Verhandeling oter 't Kamprecht* / in 't licht te geven; behelzende de aloude en openste regtsvergadering voor den *Hove van Holland*, onder de eerste Graven, midsgaders den oirsprong, voortgang, en 't einde van 't kampen en duëlleren; zijnde dit laatste, als een noodwendig bijvoegzel van het eerste, door deszelvs schoonzoon, Mr. P. VAN DER SCHELLING, bij de derde uitgave in 1740, 'er bijgevoegd; en deze laatste druk, die na des schrijvers dood is uitgegeven, heeft men meer als een derde vermeerderd.

Bijna ter zelve tijd, in 1699 namelijk, kwam door zijne bezorging in 't licht, de *Rijn-Kronijk van den alouden MELIS STOKES*, onder den titel, van *Hollandfche Jaarboeken of Rijn-Kronijk van MELIS STOKES*, behelzende de *Gefchiedenissen des Lands onder de Prinzen van 't eerste Huis, tot den jare 1337*. Dit werk is voorzien, met de afbeeldingen van alle de Hollandfche Graven, gefchetst naar de aloude schilderijen der Karmeliten te *Haarlem*, nevens verscheidene egte Bijlagen, betreffende den waren toestand der geschillen tuschen Graaf FLORIS DEN V, en de Hollandfche Edelen; midsgaders de beeldtenisse van GERARD VAN VELSEN; en andere oude fraaijgheden, nimmer te voren in 't licht gebragt; alles met nodige uitleggingen opgehelderd door onze ALKEMADE. Het is te *Leiden* gedrukt in het jaar 1699, in klein folio. Schoon nu MELIS STOKES naderhand met een schat van taal- en oudheidkundige aanmerkingen, door den Heer B. HUYDE-

WOPER, tot dienst der beoefenaars van de vaderlandsche geschiedenisfen, is in 't licht gegeven; zal egter de druk van ALKEMADE altoos hare waarde behouden, door de fraaije en egte afbeeldzels van de Graven, daar het mede opgefiert is.

Een jaar later, dus in 1700, gaf dien arbeidzamen geest in het licht, de *Muntspiegel der Graven van Holland &c.*, in klein folio, te *Delft* gedrukt; en doordien dit werk in zig bevat ene korte beschrijving der Prinselijke levensbedrijven, van den eersten tot den laatsten Graav toe, kan men het te regt den naam geven, van ene *Geschiedenis der Hollandfche Graven*, waar bij de afbeeldzels van alle de Gravelijke Munten zijn gevoegd, van FLORIS DEN III. af, tot aan FILIPS DEN II. Ingesloten. Ook maakt de schrijver in het voorberigt van dit werk, gewag, van het regt en de voorregten, door de Hollandfche Graven, ten aanzien van de Munten verkregen; egter met die voorwaarde, dat de bepaling van 't gehalt en den lopenden prijs, verbleef aan het gezag en de goedkeuring der Staten, bij wien dit als een deel der opperste magt berustte, en door han, zels onder de heerszugtigste Vorsten, altoos is vast gehouden.

Hier op volgde in 1713 een boek van minder vertoning, doch van geen geringer nuttigheid, ten tijtel voerende: *Inleiding tot het ceremonieel der Begraafnisfen en der Wapenkunde* / uit desselvs oirfpronklikheid aangevozen en opgelevert / in 8vo., te *Delft* gedrukt. Volgens getuigenis van den schrijver, in zijn voorberigt, strekt dit werk alleen tot ene inleidinge of schets, voor hun die meerder tijd en lust hebben, om uit het overschot der vaderlandsche oudheden, den landgenoot meerder lichts wegens de plegtigheden en gebruiken te verschaffen; doordien zij, die de kennis van gebruiken en plegtigheden der voorouderen van klein gewigt achten, grove-lijk misfen, en tonen van hun eigen vaderland te ontaarten.

In het jaar 1732, kwamen de *Nederlandsche Oplechtheden* uit, bestaande 3 Delen in 8vo., en verrijkt met velerleje afbeeldingen, inzonderheid van drinkhorens, bekers, pokalen

en glazen, die om derzelver oudheid, en opheldering die zij aan de geschiedenis van ons land bijzetten, zeer merkwaardig zijn. Dit werk bevat teffens een keurige beschrijving, van de plegtigheden, die bij geboorte-, doop-, begraafenis, en andere maaltijden in ons land plegen in gebruik te zijn; zijnde daar teffens bijgevoegd, de plakaten en reglementen door 's lands Vaderen genomen, om de ongeregeldheden en verregaande slemperijen, die daar bij niet zeldzaam in zwang gingen, te beteugelen. Dit leerzame boek, waar van ALKEMADE welnig meer dan de schets heeft vervaardigd, is vervolgens door deszelsv schoonzoon, Mr. P. VAN DER SCHELLING, uitgewerkt en voltooid.

In rang volgt hier op, zijn werkje in 8vo. gedrukt, getiteld: *Zonker Fransz oorlog/ of Rotterdamse Helden- den/ onder de Stadhoogdy van Zonker FRANS VAN BREDERODE*, met egte meest ongedrukte bewijzen bekrachtigd. In dit boekje vindt men een verhaal, van het gene gedurende de jaren 1488 en 1489, in den zo beroerenden twist der *Hoeksen* en *Kabbeljaarsen*, in en omtrent *Rotterdam* is voorgevallen. In deze voor den lande zo langdurige als schadelijke verdeeldheid, vindt hij in 't gemelde tijdvak, ruime stoffe, zijne lezers met wetenswaardige zaken bezig te houden, voorgevallen, in die ten dien tijde onbemanterde stad. Dit verhaal betuigt hij, samengefeld te hebben, uit de aantekeningen en handschriften, van een toenmaals levenden naauwkeurigen aantekenaar. Zie SLUIS (WILLEM VAN DER).

Nu zijn wij gevorderd tot de laatste lettervrugten van onzen ALKEMADE, die in zijn klimmende ouderdom, een nog uitgebreider werk ondernam, als alle de vorigen, die wij aan zijne pen hebben te danken; ik bedoele zijne *Beschryving van de Stad Briele en den Lande van Doorn* / een werk bij alle oudheidminnaars en onderzoekers van 's lands geschiedenissen in grote achting; hetzelfde is gedrukt in folio, te *Rotterdam* in 1729, en met enige hoofdelien, bijvoegzels en aantekeningen, van zijn meergemelden schoonzoon P. VAN DER SCHELLING, vermeerderd.

Schoon

Schoon geen werk van hem zelf zijnde, kunnen wij egter niet voorbij te gewagen, hoe veel nuts deze ijverige schrijver, aan de tweede en derde veel verbeterde uitgaven van A. PARS, *Katwijkse Oudheden* heeft bijgedragen; men ontwaart zulks in de voorreden van dat boek en in het werk zelve; ook blijkt zulks uit aangehaalde brieven, tusſchen ALKEMADE en PARS daar over gewisfeld; en inzonderheid is voor hem lofwaardig, het getuigenis dat PARS 'er zelve van geeft, hier in beſtaande: „ de Heer KORNELIS VAN ALKEMADE, voornaam verzame- „ laar van alles wat tot de liefhebberij der *Nederlandſe Oud- „ heden* behoord, gemeenzaam eertijds met den Heer JOACHIM „ OUDAAN; naarſtig onderzoeker in 't bijzonder van de oude „ lands handvesten, brieven der Graven; opzoeker, uitleg- „ ger, en konſtig aftekenaar met de pen van de Hollandſe „ Gravelijke Munten, die wij uit de Boekzaal (*Naamrol van „ Bataviſche Schrijvers*), eerst hebbende leren kennen, zedert „ op de ernſtigſte manier, met onvermoeide brieven te wiſ- „ ſelen en boeken toe te zenden, heeft gelieven voort te drij- „ ven enz.” Doch te midden van dezen arbeid, bezweek onze ALKEMADE, en werd op den 12 mei 1737, door de dood van zijnen werkzamen post afgeloſt, in den ouderdom van 83 jaren en een dag. — BURMANNI, *Trajectum eruditum*. pag. 363. C. SAXI, *Onomast. literar.* Pars V. p. 511. A. PARS, *Naamrol der Bat. en Hollandſe Schrijvers*, bl. 456, 457.

ALLARDUS, zoude in rangſchikking geweest zijn, de derde Heer van Voorn, en geregeerd hebben, van 't jaar 1179 tot 1203, dus 23 jaren het beſtier over die landſtrek in handen gehadt hebben. — K. v. ALKEMADE, *Befchr. van den Briel &c.* I. D. bl. 195. aant. I.

ALLART (HENDRIK), een hups man uit den eerſten Burgerſtand, is in het jaar 1560 of daaromtrent, Schepen te Leeuwarden geweest. Doordien hij de hervorming was toegedaan, en de burgerlijke vrijheid met al zijn vermogen beſchermd, welke deugden in die beroerde tijden voor majesteitschennis werd gehouden, wierdt hij genoodzaakt, ten einde groter on-

beilen te vermijden, zijn vaderstad te verlaten, en ene veiliger verblijfplaats te zoeken. Zeer waarschijnlijk voegde hij zig toen, bij vele andere zijner verdrukke lotgenoten, die de wijk naar *Groningen* namen, met den toelag, om zig van die stad meester te maken. ——— *Aantek. van den oud Raadsheer*
MARIUS VAN BURMANIA.

ALLEMAN (JOHANNES NIKLAAS SEBASTIAAN), in leven Hoogleraar in de Wijsbegeerte en Wiskunde te *Leijden*, is te *Lausanne* geboren, alwaar hij ook heeft gestudeerd, en als Proponent in de Theologie aangenomen. Zijnen akademischen loop met roem in zijn vaderstad volbragt hebbende, begaf hij zig naar *Leijden*, en geraakte bij den groten Wijsgeer 's *GRAVESANDE* in huis, om tot Mentor en Onderwijzer van zijn' beide zoons te verstrekken. Onder het getrouw waarnemen van de pligten, die zulk een zwaarwigtigen post van hem vorderde, bevljtigde hij zig met ijver in de beoeffening van alle de delen der wijsbegeerte, inzonderheid wat de *proefondervindelijke Natuurkunde* betreft, waar toe hij niet weinig wierdt geholpen, door de schat van natuurkundige werktuigen die zijn' *MECENAS* bezat, en waar van hij ook het openbaar en bijzonder onderwijs zig met alle vlijt te nutte maakte. Op den 3 maart 1747, wierdt **ALLEMAN** door *Frieslands* Staten beroepen, als Hoogleraar in de Wijsbegeerte, te *Franeke*, in plaats van *GODEFRADUS DU BOIS*; welke post hij egter maar twee jaren heeft bekleed, wordende in 1749 in die zelvde hoedanigheid, aangesteld op *Leijdens* Hogeschool, daar hij tot zijn dood toe verbleven is. Onze Hoogleraar was inzonderheid ook een groot beoeffenaar der Natuurkunde, waar van hij merkbare blijken heeft gegeven, door zijne aantekeningen, gevoegd bij de *Natuurlijke Historie* van *BUFFON*. Hij hadt ook een Kabinet van natuurlijke zeldzaamheden, voor zig afzonderlijk verzameld, 't gene verder door hem ten gemenen nutte, reeds zedert een' geruimen tijd, in ene zaal, agter het Akademie-Gebouw en daar aan behorende, geplaatst was. Dit Kabinet is na 's mans overlijden, door deszelvs nagelatene weduwe, vrouwe **MAGDALENA CROMMELIN**, in het jaar

Jar 1788 geheel in eigendom aan de Hogeschool afgestaan, Van welk een en ander, Curatoren ene dankbare geheugenis, bij de Nakomelingschap hebben willen bewaren, door het doen plaatsen van de volgende inscriptie, met vergulde letteren in opgemelde Kabinet-Kamer:

HIC-NATURÆ THESAURUS

Et orti & incrementi debet viro Clarissimo Profesori J. N. S. ALLAMAND, Phil. & Mathes. in hac Academia, qui suum in eo amplificando studium non putavit rectius posse declarari, quam, luculentis ejusdem generis copiis, quas sibi ipse privatim collegerat, liberaliter in commune conferendis, quam donationem Matrona nobilissima MAGD. CROMMELYN post mortem mariti consumnavit. Hoc Curatores & Urbis Consules hac Tabula ad posteros testatum esse voluerunt. — E. L. VRIEMOET, Ath. Frisic. p. 863. Boekz., 1747. a. bl. 333. Konst- en Letterbode, I. D. bl. 13.

ALLERTZ (ANDRIES), een braaf vaderlander, die zijn leven aan het beschermen daar van opofferde. Hij bekleedde gedurende het beleg van *Leijden*, door de bloeddorstige *Spanjaarden* in 1574, de gewichtige post van Kollonel en Kapitein van de Burgerij, en sneuvelde bij éne uitval, dapper voor de vrijheid strijdende. — *Bor, Ned. Oorlogen*, VII. Boek, fol. 22.

ALMA (EILARD VAN), een *Fries* van geboorte, werd zonder enig ander onderwijs als eigen oefening, zeer bedreven in de griekse en latijnsche talen; en hadt teffens de roem gekregen, van een bekwaam Digter te zijn, waar van zijn digtstuk den *Reuzenstrijt* genaamd, in 1587 zijnde een jaar na zijn overlijden, in 4to. onder den titel: *Bellum Gigantum* enz. is gedrukt. Zijn dood werd met een lijkdiht vereerd, door LUDOLF VAN DEVENTER, 't welk tot opschrift voert: *Memoria & honori præstantissimi Poeta EILARDI AB ALMA. — SUPPL. PETRI, Descript. Frisic.*

ALMAREZ (JODOCUS VAN), geboren in het *Brabandsche* dorp *Londerzeel*, was zulk een ijverig voorstander van het

kleos.

kloosterleven, dat hij zijne aanzienelijke tijdelijke waardigheden en grote goederen, vaarwel zeide, om den monnikskap in het klooster der *Franciskanen* op te zetten. Vervolgens werd hij Priester, en bediende de kerk te *Zepteren*, in die hoedanigheid; eindelijk verkreeg hij de waardigheid als Biegtvader, van 't Nonnenklooster te *Stejnart*. De tijd die hem van 't waarnemen zijner bediening overschoot, besteedde hij in 't beoefenen der Godgeleerdheid, en schreef veelvuldige Boeken. — F. SWEERTII, *Athenæ Belgicæ*.

ALMELOVEEN (THEODORUS JANSSENIUS VAN), werd geboren te *Meijndrecht* in het Stigt van *Utrecht*, den 24 julij 1657, toen zijn vader als Predikant te *Zegveld* en *Meijndrecht* stondt; zijne moeder was MARIA JANSSENIUS. Na dat THEODORUS door bekwame meesters in de beginzelen der wetenschappen was onderwezen, vertrok hij naar de Hogeschool van *Utrecht*, alwaar hij zig ongemeen vlijtig oeffende, en het onderwijs genoot van de vermaarde Hoogleraren GRAVIUS, DE VRIES, LEUSDEN, VALLAU en MUNIJS. Na alhier gedurende vier jaren met een onafgebroken vlijt, in veleleijde wetenschappen inzonderheid in de Griekse taal en de Geneeskunde gestudeerd te hebben, werd hem in 1680, de waardigheid van Doktor in de Medecijnen opgedragen, en hij zette zig toen te *Amsterdam* neder, ter uitoeffening van die wetenschap. In 1687 trouwde hij met ALETTA KATHARINA IMMERZEEL, wiens vader de Burgemeesterlijke waardigheid te *Gouda* bekleedde, werwaards hij zig ook toen met 'er woon begaf, makende aldaar enen groten naam, door het uitgeven van verscheidene boeken, die bij de liefhebbers van studie nog in achting worden gehouden. In 1697 werd hij tot Hoogleraar in de Griekse taal en Geschiedenissen aan de *Gelderse Akademie* te *Harderwijk* beroepen; en in 1702 in de Geneeskunst; met welke waardigheid bekleed, hij in het jaar 1712 te *Amsterdam* overleed, nalatende ene schone verzameling van handschriften. Onder anderen bezat hij ook alle de uitgaven van QUINCTILIANUS, waar van men de lijst vindt in de *Histoire Critique de la Republique des Lettres* de JEAN MASSON, Tom. V. Art.

Art. XI. dien hij bij uiterste wille aan de Hogeschool van *Utrecht* versprak, en zijne andere Boeken, die groot in aantal en keurig verzameld waren, legateerde hij, aan Heer HENDRIK VAN SYPESTEIN. — JOH. FABRICII, *Hist. Biblioth.*, Part. II. p. 268. SINCERUS HOLLANDUS, (*h. e.* PETRUS BURMANNUS, *major*) in *Misellan. Observ.*, Vol. V. Tom. III. p. 138, 139. C. BURMANNI, *Trajectum eruditum*, p. 7-10. C. SAXI, *Onomast. literar.*, Pars V. p. 299, 300. DAV. CLEMENT, *Bibliot. curieuse*, Tom. I. pag. 202-204. PAQUOT, *Memoires litteraires*, Tom. I. p. 94-103. bij wien men ene volledige optelling van zijne menigvuldige uitgegevene schriften aantreft. L. VAN BENTHEIM, *Ned. School- en Kerkstaat*, II. D. bl. 444 en 445.

ALMONDE, is de naam van een aloud adelijk geslagt in *Holland*, 't welk is gesproten uit den huize der oude Baanderheren van STRYEN, en van het Ambagt van ALMONDE, 't welk pleeg te leggen in de verdrinken Weert van *Zuidholland*, in 't oosten van *Hoekenesen* &c. Verscheidene voornaame mannen heeft dit geslagt, wiens oorsprong men tot in 't jaar 1380 doet opklimmen, voortgebragt, waar van wij hier de voornaamste zullen melden.

ALMONDE (ABRAHAM VAN), werd op zijn vaderlijk slot *Atona*, nabij *Delft* geboren. Zijn vader was JOHANNES VAN ALMONDE, gehuwd aan PETRONELLA VAN DER WERVEN, afkomstig uit het edel geslagt van dien naam. Onze ABRAHAM zijne letteroeffeningen voleindigd hebbende, werd tot verscheidene aanzienlijke ambten geroepen; ook ontmoet men dikmaals zijn naam op de lijst der Burgemeesteren van *Delft*, als mede op die der Hoogheemraden van *Delfland*; veelmalen was hij lid van de Statenvergadering van *Holland*, ook Raad van de Admiraliteit te *Rotterdam*, eindelijk Curator der *Leijde* Akademie. Om zijne Hollandsche zedigheid, gulle wrienderlijkheid, en brave opreghtheid, werd hij van een ieder bemind, en daalde in 't jaar 1594 met dien roem ten grave. — VAN LEEUWEN, *Bat. illustr.* bl. 845.

ALMONDE (FILIPS VAN), Lt. Admiraal van *Holland*,
werdt

werdt in 1646 in den *Briel* geboren; de Vice-Admiraal WITTE WITTEZON, in 't jaar 1658 in den *Zond* gesneuveld, was zijn' oom. In 't jaar 1665 werdt ALMONDE, na alvorens vier jaren de zee bebouwd, en verscheidene proeven van dapperheid en bekwaamheid gegeven te hebben, tot Luitenant bevorderd op het schip van Kapitein KLEIDYK, dat mede een oom van hem was, en een man wiens nagedagtenis lof verdiend, doordien hij daar anderen hunnen pligt schandelijk verwaarloosden, zig als een man van eer en moed gedroeg, wiens voetschappen ook door ALMONDE gedrukt wierden. Kort hier op werdt hij tot Kapitein bevorderd, en voerde in den berugten zeeslag die op den 11 junij 1668 en drie volgende dagen, voorviel, bevel over het schip *Dordrecht*, onder het eerste eskader van den Lt. Admiraal M. DE RUITER. Grotelijks deelde ALMONDE in den lof daar bij behaald, zo wel als in de andere zeeslagen, in dat zelve jaar voorgevallen, waar in hij zig zelven altoos gelijk bleef, zo wel ten aanzien van bejaard beleid, als onverschrokken dapperheid, ter behoudenis van zijn vaderland; en offchoon niet alle ondernemingen even gelukkig slaagden, werden die egter in 't volgende jaar ruimschoots vergoed, door den zegenrijken togt en landing op *Chattam*, waar door *Engeland* als benard, genoodzaakt werdt de vrede te *Breda* te sluiten. In het noodlottige jaar 1672, vondt ALMONDE wederom ruime stof om nieuwe lauwtieren te plukken; want in den vermaarden zeeslag welke op den 7den junij voorviel, verlost hij den Admiraal DE RUITER van twee branders die op hem aanhielden, en zijn schip dreigden te vernielen. In september 1673, werdt hij Kommandeur van ene vloot, voor *Goeree* leggende, en in oktober Schout bij Nagt, voor 't kollegie van *Rotterdam*. Na dat in 1676 de Admiraal DE RUITER, omtrent *Palermo* gesneuveld was, ontving ALMONDE bevel van den Staat, om over land naar *Napels* te reizen, werwaards de vloot met het lijk van den Admiraal, gekeerd was, en het bevel daar over te aanvaarden; na de baai van *Kadix* aangedaan te hebben, keerde hij met de vloot naar het vaderland te rug. In 1677, bragt

ALMONDE niet weinig toe tot de zege, door KORN. TROMP, op de *Zweedse* zeemagt behaald, waar door *Denemarken* buiten gevaar wierdt gesteld. Groter roem nog behaalde hij in 1692, toen hij tegens den *Franzen* vlootvoogd TOURVILLE, op de hoogte van kaap *la Hogue* floeg, en een' volkomen overwinning op hem behaalde, wordende de gelukkige uitkomst daar van, aan ALMONDE's goed beleid toegeschreven. Niet minder lof en eer, heeft dien zeeheld behaald, in de zo beroemde togten naar de *Franse* en *Spaanse* kusten; inzonderheid in de verovering en vernieling van de *Spaanse Westindische* vloot, te *Vigos*; want schoon den *Engelsen* Admiraal ROOCKE, benevens de meeste vlagofficieren van de beide vloten, op het gevaar aandrongen, om op die gevreesde kust, doordien het seizoen te verre verlopen was, de *Spaanse* en *Franse* vloten aan te tasten; wist egter de Admiraal ALMONDE hen in zijn gevoelen over te halen, met de mogelijkheid der onderneming te betogen; ene gelukkige uitkomst bekroonde ook zijne raadgeving, en verstrekte hem tot geen geringe eer, doordien zijn naam zedert dien tijd, door gantsch *Europa* is beroemd geworden.

Men verzekerd dat onze ALMONDE door het gebulder van 't geschut, in een der zeegevechten dien hij bijwoonde, tot zulk een' trap het gehoor hadt verloren, dat hij daar van doof wierdt, 't welk hem tot zijn' dood toe zoude zijn bijgebleven. Voorts wordt hij geïchettst, als beleefd en minzaam van aart, eerlijk en manhaftig, doch teffens bezadigd van gemoed; dat hij ook nog groter blijken van zijne dapperheid zoude gegeven hebben, ten minsten gedurende het tijdperk dat hij Lt. Admiraal was, hadt men hem vergund met sterker vloten in zee te verschijnen; dan de staatkunde van die tijd scheen het veiliger te achten, met kleine smaldelen malkanderen afbreuk te doen, dan met grotere vloten de gantse zeemagt op de bruisende wateren te wagen. Zijn leven waar aan altoos met eerbied en dankbaarheid voor de diensten aan den vaderlande bewezen, zal gedagt worden, heeft hij die zo menigmalen aan doodsgavaren is blootgesteld geweest, vreedzaam op de bed-

sport-

spoude geëindigd, den 6 januarij 1711, op zijne hofftede *Haaswijk* bij *Oestgeest*, in den ouderdom van 66 jaren en 10 dagen; en is vervolgens in de *Katrina* kerk van *den Briel* begraven, alwaar hem naderhand door zijne beide neven, zoons van zijnen broeder JACOB VAN ALMONDE, ene heerlijke graf-tombe is opgericht, met een ijzeren hek afgecheiden. — ALKEMADE, *Beschr. van den Briel*, I. D. bl. 54. 55. 104. BRANDT, *Leven van DE RUITER*, op verscheidene plaatsen. WAG. *Vad. Hist.* XIV. D. bl. 25. XV. 381. XVI. 152. 169. 172. XVII. 170. 196. 267.

ALMONDE (JACOB VAN), was de grootvader van ABRAHAM, Hoogheemraad van *Deijland*, Stadhouder der Lenen van *Lek* en *Polanen*, bezat in eigendom de hofftede *Wena* in *Maasland*, en van het slot *Altona* buiten *Delft*; zijne vrouwe was KATRINA EVERS DYK. Men vindt hem opgetekend als Raad in den Hove van *Holland*, zedert het jaar 1478 tot in 1504, wanneer hij overleed, nalatende 7 kinderen. — A. FERWERDA, *Nederl. Gesl. en Wapenb.*, 1785. I. D.

ALNOSIUS (JOHANNES), geboortig van *Brugge* in *Flaanderen*, bloeide omtrent het jaar 1558. Hij was een groot kenner der Grickse en Romeinse Oudheden, blijkende zulks uit zijne in druk gegevene verhandeling: *De antiquis Nummis & Marmoreis inscriptionibus*. — G. M. KONIG, *Biblioth. vet. & nov.*

ALOUD of ALAND, bekleedde ingevolge de lijst der Bailjuwen van *Zuidholland*, geboekt bij P. BALEN, *Besch. van Dordrecht*, bl. 7. dit ambt in 1299; het gedrag dat WOLFERD VAN BORSELEN voerde met Graav JAN DE II, was oorzaak van zijn ongelukkig einde, en teffens van dat van Bailjuw ALOUD. Zie hier hoedanig het geval, ingevolge 's lands geschiedenissen van die tijd, zig heeft toegedragen: *Dordrecht* hadt, zo wel als andere steden, bij brieven van Koning WILLEM, Grave van *Holland*, het voorregt bekomen, „ dat de „ misdaden aldaar begaan, nergens anders, en door niemand „ dan door Schepenen der stad, beregt mogten worden.” Dit vindt

vindt men bij BEVERWYK, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 303, doch ook nergens anders; ook wordt 'er in ene Handvest, door denzelvden Koning WILLEM, in 't jaar 1252 verleend, geene andere dan Schepenen genaamd, om *zelys zonder hoger beroep vonnis te vellen*. Hier te boven nog wordt 'er duidelijk in verklaard, „ dat Schepenen blijven zouden in het regt, waar in „ hunne voorzaten plagten te zijn :” welk regt, naar alle waarschijnlijkheid, geen ander geweest is, dan het regt, om misdaden te *Dordrecht* begaan, ook alleen aldaar, door Schepenen te doen beregten. ALoud, aangezet door WOLFERD, ondernam in 't jaar 1299, enig inbreuk op dit voorregt te doen. Men hadt te *Dordrecht* enige misdaligen in hegtenis, over welke de Baljuw *eene stille waarheid* gelijk men toen sprak, *bezitten* wilde. De Schepens van begrip, dat hun dit regt alleen toekwam, wilden 'er zig ook van bedienen; gelijk zij deden. Terwijl dezen met de regtsvordering bezig waren, kwam WOLFERD VAN BORSSELEN, van den Grave verzeld, te *Dordrecht*. Hij eischte terstond, dat hem de stukken van 't geding overhandigd werden, voorwendende dat de zaak tot 's Graven regtbank behoorde. Waar in de misdaad der gevangenen bestaan hebbe blijkt niet klaar, zeker is 't, dat Schepenen de stukken weigerden over te geven, ernstiglijk bewerende, dat zulks met hunne voorregten streedt. WOLFERD, hier over gestoord, dreigde de Schepens met de gijzeling, en beval enigen van hen den Grave te volgen, die terstond hier op, over *Delft* naar 's *Hage* vertrok. Die Schepens, welken WOLFERD geboden hadt, te *Delft* te komen, liepen om het voorstaan hunner voorregten, meest bij hem in 't oog; men was hierom te *Dordrecht* van begrip, dat zij niet onverzeld moesten vertrekken; hen werden derhalven een goed getal van Gemagtigden uit de Wethouderschap toegevoegd, zo dat zij in 't geheel tien of twaalf sterk waren. JAN DE MOLENAAR en PIETER Heren TIELEMANS zoon, zijn de enigsten dezer Gemagtigden, welken men met naam en bijnaam genoemd vindt. Nog drie anderen, JACOB, HEIN en PAUWELS, worden naar het eenvoudig gebruik dier tijden, alleenlijk bij

hunne voornamen beschreven; van welken drie de twee laatste meest tot bescherming van de voorregten geijverd hadden; ook bleven zij te *Delft*, terwijl enigen der anderen den Grave in 's *Hage* kwamen spreken. Na dat zij enigen tijd vertoeft hadden, alzo Graav JAN huiten WOLFERD, die eerst niet ten Hove was, geen besluit kon nemen, vroeg men hen, naar de andere Afgevaardigden, in 't bijzonder naar HEIN en PAUWELS, die nog te *Delft* waren. Dit deedt hen vermoeden, dat men iets args met deze twee voor hadt, die hier van gewaarfchouwd, terftond naar huis keerden. De Graav en WOLFERD begaven zig ook kort hier op, naar *Delft*, waarfchijnlijk met oogmerk om de twee ijveraars te doen vatten. Doch toen men vernam dat zij vertrokken waren, werd't er voor de *Delftſche* Wethouderſchap, over 't geſchil gehandeld, niet zonder veel hevigheid van wederzijden. De Baljuw ALoud boodt aan, in een kampgevegt te willen treden, tegen elk die 't met de Schepens hield; doch die van *Delft* oordeelden, dat men der ſteden voorregten, aan den uitſlag van een kampgevegt, niet behoorde te wagen; dit niet lukkende, wendde men het over een andere boeg. HEIN en PAUWELS werden in 't ongelijk geſteld, om dat zij den Grave niet hadden durven afwagten; men kreet dit voor wederspanning uit, en nam het zo euvel, dat de Graav de ſtad *Dordrecht* met zijne hoogſte ongenade dreigde, en verſtoord naar 's *Hage* keerde.

De Afgevaardigden van *Dordrecht* wederom t'huis gekomen zijnde, en verflag gedaan hebbende van 's Graven bedreigingen, nam men dezelve zo zeer ter harte, dat men beſloot zig in ſtaat van tegenweer te ſtellen, en men nam alle zodanige maatregelen bij der hand, die dienſtig geoordeeld werden om zig tegens den Grave, of liever tegen Here WOLFERD en de Baljuw ALoud, ſterk te maken. 't Leedt ook niet lang, of de ſtad werd't belegerd; en ALoud, wien 't huis *Kraaiſteijn*, te *Slijdrecht* boven *Dordrecht* gelegen, aanbevoelen was, hadt den ſtroom met paalwerk belemmerd. Enkele kogge onder zijn bevel ſtaande, bij nagt ondernomen hebbende de ſtad te naderen, verwekte zo veel opſchudding

on-

onder de burgerije, dat elk te wapen liep, en zo wel te water als te lande, ter stad uit, naar *Kraaijstein* toog, het welk zij niet vermeesterden, maar egter verscheidene aan de zijde van ALOUD deden sneuvelen. WOLFERD hier van door ALOON kennis gekregen hebbende, besloot deze, met den Grave naar *Zeeland* te vertrekken, en aldaar heirvaart tegen *Dordrecht* te beschrijven. Hij stelde zulks ook te werk, doch het vervoe- ren des Graven was zo dra niet rugtbaar geworden, of alles geraakte in 's *Hage* op de been; men vervolgde en agterhaal- de hen; en de Graav was ras te bewegen om te rug te keren, doch WOLFERD die bij hem was moest zig gevangen geven, en werdt naar *Delft* gevoerd, en op 't *Steenhuis* gebragt. In- tuschen was de *Delfsche* gemeente, die met enen bitteren haat tegens hem was ingenomen, op de been geraakt, en voor 't *Steenhuis* samen geschoold; ook duurde het niet lang, of 'er ging een kreet op: *levert ons den Verrader, of wij steken 't Steenhuis in den brand*. Die van binnen, 't zij zij zo wel als 't volk, WOLFERD's dood zогten, of gelijk zij voorgaven, voor 's volks woede bedugt waren, besloten hem ontharnast, ter deure uit te stoten, daar hij voor de razernij der verbit- terde menigte bloot gesteld, in een' ogenblik door duizend wonden van 't leven werdt beroofd; dit viel voor op den 1 augustus 1299, en Baljuw ALOUD trof eerlang het zelve lot. Die van *Dordrecht* namelijk, het omkomen van Heer WOLFERD vernomen hebbende, trokken voor het huis *Kraaije- stein*, dat zig wel haast op genade en ongenade, overgeven moest. ALOUD en enigen der zijnen, gevangelijk naar *Dord- recht* gevoerd wordende, werden door de gemeente, pas voor de stads-poort, tot zes in getale, dood geslagen. — P. BALEN, *Befchr. van Dordrecht*, bl. 7. 125. WAG., *Vad. Hist.* III. D. bl. 115. 124-127.

ALPHEN, is de naam van een aanzienlijk geslagt, dat in oude tijden, zo in *Brabant* en *Gelderland* als wel inzonderheid in *Holland*, is bekend geweest; zulks wordt niet alleen door de oude Geschiedboeken en Kronijken bewezen, maar ook door de originele Charters en Brieven, van de Hertogen en Graven

154 ALPHEN, (ABRAHAM VAN) (DAMAS) (DANIEL)

dier Landen uitgegeven, en in derzelver Staatsregisters opgetekend. En doordien 'er nog velen van dit aanzienlijk geslacht in wezen zijn, zullen wij van de voornaamsten derzelven, die enige aanmerking verdienen, ene alphabetische beschrijving aan onze lezers mededelen. Men vindt bij J. Kok, *Vaderl. Woordenboek*, een volledige genealogische beschrijving van dit geslacht, waar van de onbetwistbare egtheid wordt bewoerd.

ALPHEN (ABRAHAM VAN), is geweest Raad in de Vroedschap, vervolgens Schepen, daar na Burgemeester en ook Hoofd-Officier der stad *Leiden*; hij is getrouwd geweest met zijn volle nigt MARIA VAN ALPHEN; en stierf den 27 oktober 1721, zonder kinderen na te laten.

ALPHEN (CORSTIAAN VAN), vindt men reeds in 's lands Geschiedboeken, op den jare 1430 van, vermeld; zijnde getrouwd geweest met LUTGARD VAN SWIETEN, bij wien hij een zoon heeft geteeld.

ALPHEN (DAMAS VAN), vader van CORSTIAAN, hadt ten wijve JACQUELINA VAN MONTFOORT. Men vindt al voor en in den jare 1420 in 's lands Kronijken van hem gemeld, als behorende tot de *Hoeksgezinden*; en is ook in genoemde jaar, bij den aanvang der tegen de *Kabbelaarsgezinden* ondernomene vijandelijkheden, in de bloei zijnes levens gesneuveld, nalatende twee zonen.

ALPHEN (DANIEL VAN), was een der 56 *Hollandse Edeelen*, welke benevens de Gedeputeerden der steden op den 21. julij 1468, KAREL VAN BOURGONDIE, als Graav van *Holland*, in 's *Hage* ontvangen en gehuldigd hebben; ook vindt men hem vermeld als Meesterknaap der Houtvesterij van *Holland*, in de jaren 1468 en 1489. Hij hadt tot huisvrouw ADELHEIDE VAN SWIETEN, bij wien hij drie zonen heeft verwekt.

ALPHEN (DANIEL VAN), is eerst geweest Secretaris van den Banne van *Stompwijk*, *Wilsveen*, *Tedingebroek* en den *Leijdsendam*; daar na Secretaris van de Weeskamer te *Leiden*, vervolgens Raad in de Vroedschap, wijders Schepen en ten laat-

laatste Burgemeester van die stad. Tweemaal is hij getrouwd; zijnde zijn eerste vrouwe geweest, KORNELIA VAN SYP, en de tweede TANNEKE DERRAMOUT. Bij zijn overlijden 't welk op den 31 julij 1673 voorviel, heeft hij drie zoons nagelaten.

ALPHEN (DANIEL VAN), is geweest Raad in de Vroedschap, vervolgens Schepen en daar na Burgemeester der stad *Leijden*, en teffens Ontvanger van de gemeene Landsmiddelen over *Leijden* en *Rhijnland*. Hij hadt ten vrouwe, MARIA VAN HOOGEVEEN; is op den 11 oktober 1692 overleden, nalatende vijf zoons.

ALPHEN (DANIEL VAN), heeft opvolgelijk de drie waardigheden van Raad in de Vroedschap, Schepen en Burgemeester der stad *Leijden* met zeer veel roem bekleed. Hij trouwde zijne nigte GEERTRUYD VAN DER MAARSCHÉ, dogter des Griffier van de stad *Leijden*, bij wien hij vijf zonen gewon. Hij was een geleerd man, ervaren niet alleen in de griekse en latijnsche talen, maar ook in dèrzelver oudheden en geschiedenissen, als mede die van andere volkeren; daar bij een groot regtsgeleerde zó wel in het *Romeinsche* als *Vaderlandsche* vak; en voegde bij zijn ongemene kunde in de oude en latere geschiedenissen dezer Landen, en in de wettige voorregten en geregtigheden des vrijen volks en der steden, ook ene uitmuntende vrijheids- en vaderlandsliefde, gepaard met een fijn en schrander oordeel, minzame nederigheid, en vriendelijke deftigheid; zo dat hij onder de niet weinige sieraden der Magistratspersonen, op welke de stad *Leijden* steeds heeft mogen roemen, te regt mag worden geteld. Niet zeldzaam heeft hij ook de regten des volks, des gehelen vaderlands, en die in 't bijzonder van de stad *Leijden*, gedurende den tijd van 52 jaren, in dewelken hij is geweest lid der Vroedschap van die stad, manmoedig en met klem van redenen, tegen allen onwettigen aanval, zo bij monde als bij geschrifte verdedigd; waarom ook de Regering dier stad hem in den jare 1706, toen hij met de waardigheid van President-Schepen was bekleed,

ten blijke van hare erkenenis, voor zijne der stad bewezen uitnemende diensten, heeft vereerd met een bijzonder geschenk, zijnde een zilver vergulde Pocaal met zijn dekzel, fraai gewerkt en pronkende met het gekroonde wapenschild der stad, ten wederzijden gehouden wordende door twee staande leeuwen, nevens een gelijke zilver-vergulde Soucoupe, waar op geplaatst is deze volgende inscriptie:

DO. D. V. ALPHEN, D. F.

*Qui populi leges, & jura tuere Senatus,
Dum fluit ingenua pagina scripta manu,
Munera tu Batava, judex licet, accipe dextra,
Quae dedit hæc, dedit plus tua Leijda, tibi.*

Welk digstukje, op last der ten dien tijde regerende Burgemeesteren dier stad, door hunnen Secretaris, Mr. JOHAN VAN GROENENDYK is vervaardigd; en wordt dit geschenk nog ten huidigen dage, als een waardig en dierbaar *Monumentum Familiae*, onder dezès braven Mans nakomelingen zorgvuldig bewaard. Hij stierf te *Leijden* in het 83ste jaar zijn's ouderdoms, op den 10 julij 1733.

ALPHEN (DANIEL VAN), is Raad in de Vroedschap, vervolgens Schepen, en daar na Burgemeester der stad *Leijden* geweest, alwaar hij ook tweemaal de driejarige commissie van Hoofd-Officier heeft bekleed; hij hadt ten vrouwe GEERTRUID TRIGLAND, en stierf zonder mannelijk oir na te laten, den 21 junij 1711, in den ouderdom van 73 jaren.

ALPHEN (DANIEL VAN), is geweest Secretaris der Vierschaar van de Hogeschool te *Leijden*, en tevens Ontvanger van den reëlen honderdsten penning, vervolgens Secretaris van de Rekenkamer, en daar na Griffier dier stad. Hij huwde met SARA VAN BANCHEM, die hem vier zonen heeft geschonken, waar van 'er nog twee in leven waren, toen hij op den 25 april 1727 overleed.

ALPHEN (DANIEL VAN), Griffier der stad *Leijden*, is geboren den 7 november 1713, en getrouwd den 19 november 1742, met ELEONORA BONENFANT, geboren den 24 maait 1721.

1721. In 't jaar 1734, werd hij aangesteld tot Commissaris van de Huwelijkszaken der stad *Leiden*; in 1742, tot Raad in de Vroedschap; in 1747, tot Weesmeester; en in 1748, tot Schepen van dezelve stad; in 't jaar 1749, afstand doen de van zijn Raads- en Schepens-plaats, werd hij tot Griffier dier stad aangesteld; van welken dienst hij egter, op zijn verzoek, bij resolutie der grote Vroedschap op den 9 november 1778, behoudens den eertitel, is ontslagen. Hij is een man van grote kundigheid en onvermoeiden arbeid geweest, lid van verscheidene geleerde Genootschappen. Onder anderen, is hij schrijver van de verhandeling tot tijtel voerende: *Het recht der Overheden omtrent Kerkelijke bedieningen*; ook heeft hij de *Beschrijving der Stad Leiden* waar van het 1ste deel uit de onvermoeide hand, van den Heer FRANS VAN MIERIS in 1762 te voorschijn kwam, en de uitgave van het 2de deel geheel achterbleef, vermits MIERIS hetzelfde nog niet hebbende afgewerkt, in het volgende jaar overleed, verder voltooid, en 'er vervolgens in 1784 nog een 3de deel bijgevoegd, waar in vele aanmerkelijke bijzonderheden worden gevonden. Hij overleed aan de gevolgen ener beroerte, den 16 julij 1797, in den ouderdom van ruim 83 jaren, geene kinderen bij zijne huisvrouw nalatende.

ALPHEN (DANIEL VAN), is geweest Kommiss ter Secretarie van *Holland in 's Hage*, en aldaar getrouwd met MARIA MAGTILDA SELHOFF; hij overleed op den 18 maart 1760, twee zoons nalatende.

ALPHEN (DIRK VAN), is ongehuwd gestorven, behoorde in 1423 onder de welgeboren Mannen van *Lisse*, ingevolgd de daar van nog voor handen zijnde bescheiden, van den 15 meij des gezegden jaars.

ALPHEN (DIRK VAN), die te *Leiden* heeft gewoond, en aldaar getrouwd is met ANNA PAIDSE, heeft bij haar nagelaten een' zoon, insgelijks DIRK genaamd, welke is geweest Veertig Raad der stad *Leiden* van 1481 tot 1501; meermalen heeft hij ook aldaar het Schepensambt bediend, en is in 1501 kinderloos in gemelde stad overleden.

ALPHEN (DIRK VAN), die in de 15de eeuw leefde, is een boesemvriend geweest van Heer REINOUD VAN BREDERODE, die in 1473 stierf. Hij heeft ter vrouwe gehadt JOLANDA TEN NORTICH; en is bij de noodlottige burgerkrijg en beroertens, die het Land tot op derzelver grondzuilen deed daveren, benevens enige andere Edelen, te *Vianen* in 1477 in hegtenis geraakt, zijnde enige jaren daar na in de gevangenis gestorven, enen zoon nalatende.

ALPHEN (DIRK VAN), is gedurende 20 jaren lang, geweest Hoofdman of Kapitein van de schutterij te *Leijden*, benevens Schout van den Banne van *Stompwijk*, *Wilsveen*, *Tedingbroek* en den *Leijdsendam*; hij is op den 12 november 1701, ongehuwd overleden.

ALPHEN (ELBERT VAN), die zonder mannelijk oir overleedt, is geweest Vrijheer van *Hoepell* en Geheimraad van ARNOLD VAN EGMOND, Hertog van *Gelre* en *Gulik*, Graav van *Zutphen*, zo als blijkt uit een' brief van den 3 maart 1443.

ALPHEN (FLORIS VAN), was in dienst van Graav WILLEM DEN IV, en sneuvelde benevens vele andere Edelen en den Graav zelve, wanneer deze met een aanzienlijk leger in september 1345, nabij *Staveren* in *Friesland* was geland, en zijn leger, door de *Friezen* geheel en al wierdt verslagen en totaal geruineerd.

ALPHEN (FLORIS VAN), zoon van den vorigen, was in het jaar 1363 Hoogheemraad van *Rhijnland*. Hij moet in of nabij *Leijden* gewoond hebben, naardien de burgers van die stad, wanneer in 1381 tuschen enige *Hollandse* Edelen geschil was ontstaan, onder hunnen banier zijnde opgetrokken, het huis van dezen FLORIS VAN ALPHEN hebben bestormd, om in hetzelfde enige Edelen, waar onder ook DIRK VAN ALPHEN neef van FLORIS, dewelken zij meenden zig aldaar te hebben verborgen, op te zoeken en uit het huis te halen, ten einde dezelve aan hunne woede op te offeren.

ALPHEN (FRANS VAN), werd geboren den 9 maart 1718; is geweest een voornaam Koopman te *Frankfort aan den Main*, al-

alwaar hij in januarij 1746 trouwde, met KATHARINA SOPHIA GOUTARD, bij dewelke hij geen kroost heeft geteeld, en is dus kinderloos, in 1770 overleden.

ALPHEN (GERRIT VAN), was eerst Secretaris van de Rekenkamer, en vervolgens Griffier der stad *Leijden*; is getrouwd geweest met MARIA VAN DORP, bij dewelke hij drie zonen heeft verwekt, waar van 'er twee, beide KORNELIS genaamd, in hunne eerste jeugd zijn overleden. De derde die bij zijn sterven, 't welk in het jaar 1655 voorviel, overbleef, was ABRAHAM geheten; en deze is geweest Raad in de Vroedschap te *Leijden*, vervolgens Schepen, daar na Burgemeester en ook Hoofd-Officier van die stad; hij is getrouwd geweest met zijne volle nigte MARIA VAN ALPHEN, en is gestorven den 27 oktober 1721, zonder kinderen na te laten.

ALPHEN (GERRIT VAN), is geweest Schout van *Zoeterwoude*; en op den 24 november 1769, ongehuwd te *Leijden* overleden.

ALPHEN (HENDRIK VAN), werdt geboren den 21 april 1708; heeft te *Amsteldam* koophandel gedreven, en is aldaar getrouwd met MARGARETHA KORNELIA VAN PETERSON, waar bij hij drie zonen heeft verwekt, van dewelke twee in hun eerste jeugd zijn gestorven, en de derde JOHAN VAN ALPHEN genaamd, thans nog in leven is.

ALPHEN (HENDRIK SIMONS VAN); werdt geboren den 27 december 1671, en is geweest een voornaam koopman in zijne vaderstad *Hanau*, ook Raad en Burgemeester aldaar; benevens Kollonel van de Burgerij, 't welk een aanzienlijke post is in die stad. Hij is tweemaal getrouwd geweest; eerst met SUSANNA VAN ASTEN, welke hem vijf zonen heeft geboord, doch van de laatste in het kraambedde stierf, en alle deze vijf kinderen maar kortstondig na hunne geboorte hebben geleefd. Op den 30 juni 1707, hertrouwde hij met SARA JACOBA VAN DE WALL, ene dogter van HENDRIK VAN DE WALL, Raad en Burgemeester van *Hanau*, die hem zeven

zonen baarde, waar van nog zes bij zijn overlijden, 't welk op den 12 februarij 1740 voorviel, in leven waren.

ALPHEN (HERMAN VAN), werdt geboren den 22 julij 1712. Hij is geweest Predikant, eerst te *Ottoland* en *Nederblokland*, daar na te *Asperen*, vervolgens te *Montfoort*, en laatstelijk Hoogleraar in de Godgeleerdheid enz. te *Hanau*. Op den 28 oktober 1748, is hij getrouwd met MARIA VAN MUSCHENBROEK, dogter van den beroemden *Leijdsen* Hoogleraar PIETER VAN MUSSCHENBROEK, bij wien hij maar een zoon, HENDRIK genaamd, heeft verwekt; doch deze is in zijn tederste jeugd reeds overleden. Men heeft van hem ene ontledende verklaring over *Spreuken VIII*. Hij stierf den 25 januarij 1767 te *Hanau*, zonder mannelijk oir na te laten.

ALPHEN (HIERONYMUS VAN), werdt geboren den 9 mei 1700; en is geweest een getrouw en veel geacht Evangeliedienaar te *Nieuw-Loosdrecht*, vervolgens te *Leeuwarden* en laatstelijk te *Amsterdam*. Gedurende zijn verblijf te *Leeuwarden*, trouwde hij met JUDITH ANNA HUBER, ene kleindogter van den groten Rechtsgeleerden ULRICUS HUBER; doch heeft geen kinderen bij haar verwekt. Behalven ene latijnsche verhandeling, *de Terra Chadrach & Damasco*, heeft hij nog ene *Verklaring over Matth. XXIV en XXV*. door den druk gemeen gemaakt, in dewelke 's Mans oordeelkundige geleerdheid aliezins doorstraalt. Waarschijnlijk zou hij nog meerder vrugten van zijnen vlijt ten nutte der Christen Kerk hebben voortgebracht, indien hij niet gedurende enige jaren voor zijnen dood, ware bezogt geworden met zware ziekten en ongemakken, en daar uit gevolgte lammigheid en velerhande het ligchaam en den geest verterende kwalen, waar aan hij een geruimen tijd heeft gekwijnd, tot dat eindelijk de dood van zijn ellendig aardsche leven op den 20 april 1758 een einde maakte, en hem in de gewesten der zaligheid overvoerde.

ALPHEN (HIERONYMUS VAN), werdt geboren den 8 julij 1714 in de stad *Hanau*, alwaar hij koophandel dreef; en op

op den 20 november 1738 met SUSANNA VAN DER LAHR trouwde, waar bij hij drie zoons verwekte, doch die alle voor hem kinderloos zijn gestorven; hij is dus, zonder mannelijk oir na te laten, in het jaar 1777 te *Hanau* overleden.

ALPHEN (HIERONYMUS SIMONS VAN), werd te *Keulen* in 1595 geboren, en is te *Hanau* een braaf en zeer geacht Koopman geweest, hij trouwde met IDA COURHASE, geboortig van *Worms*, bij wien hij twee zonen heeft verwekt; en stierf te *Hanau* op den 26 november 1641.

ALPHEN (HIERONYMUS SIMONS VAN), zoon van den voorgaanden, is den 17 junij 1632 te *Hanau* geboren, en heeft aldaar ook zijne vaders voetstappen drukkende, met veel ijver en braafheid koophandel gedreven. Hij huwde met KATHARINA VAN DER CRUYCE, gesproten uit een in *Finanderen* aanzienlijk geslacht, en overleed den 15 september 1692, nalatende drie zonen, bij zijne genoemde huisvrouw verwekt.

ALPHEN (HIERONYMUS SIMONS VAN), werd te *Hanau* geboren, op den 23 mei 1665. Hij is geweest een zeer waardig Euangeliedienaar, eerst op het vermakelijke dorp *Warmond* nabij *Leiden* gelegen, vervolgens te *Zutphen*, en hier na te *Amsterdam*, van waar hij tot Hoogleraar in de Godgeleerdheid aan *Utrechts* Hogeschool wierdt bevorderd; aan welke hij ook, zo door zijne grote geleerdheid, als voortreffelijke gaven en uitmuntende deugden, geen geringe luister heeft bijgezet. Hij heeft drie vrouwen gehad, dien hij alle overleefd heeft. De eerste was JUDITH VAN DER MAARSCHÉ, eenigste van hem, welke hij op den 19 mei 1696 in het kraambedde verloor, stervende ook teffens het kind kort na de geboorte; hier op huwde hij voor de tweedemaal den 18 maart 1698, met MARTINA BILÉ, die hem vier zonen baarde, waar van twee hem hebben overleefd; deze vrouw verloor hij op het alleronverwagteste, want met haar op de terugreize van zijn vaderstad *Hanau*, daar hij zijn enigsten broeder en verdere familie was gaan bezoeken, reeds tot *Keulen* gevorderd zijnde, wierdt zij aldaar door ene schielijke dood weggerukt, op den

den 10 september 1719. Tot zijn derde vrouw nam hij in het jaar 1721, KORNELIA VAN DER TOGT, weduwe van den Heer CASPAR VAN ROYEN, in leven Vroedschap en Burgemeester der stad *Utrecht*, welke hem na een negenjarige egt-verbindtenis, insgelijks door den dood op den 9 augustus 1730 werd ontruk. Na dit voor hem zo treurig voorval, leefde hij nog ruim twaalf jaren ongehuwd, en ontsiep als toen zagtelijk te *Utrecht* op den 7 november 1742, in het 78ste jaar zijnes ouderdoms. De Hoogleraar ARN. DRAKENBORCH heeft ene *Oratio funebris* over hem uitgesproken, die ook in druk uitgaat; en waar in onze VAN ALPHEN wordt geschetst, als een man van ware godsvrugt, treffelijke hoedanigheden, schatinder oordeel, grote geleerdheid, en in een woord versiert met alle christelijke deugden. Veelvuldig zijn de Werken, dien hij heeft geschreven en door den druk gemeen gemaakt; men vindt 'er ene lijst van in J. KOK, *Vad. Woordenb.* II. D. bl. 704 en 705. — *Nova acta Erudit.* 1744. Febr. p. 54-64. & *Martii*, Parte II. p. 152-160. C. SAXI, *Onomast. literar.* Pars VI. p. 261. & *Anal.* 679.

ALPHEN (JAN VAN), vindt men van aangetekend, dat hij in het jaar 1405 en vervolgens, Hertog WILLEM VAN BEYEREN, in den oorlog tegens JAN VAN ARKEL heeft gediend. Hij is gehuwd geweest aan LYSBETH VAN TEYLINGEN, en heeft zes zonen nagelaten.

ALPHEN (JAN VAN), heeft in 't jaar 1482 Hertog MAXIMILIAAN VAN OOSTENRYK, als Kapitein aan de *Vaart* tegens die van *Utrecht* gediend. Hij is getrouwd geweest met JOSINA VAN NYVELT, en in den jare 1485 in 's *Hage* gevangen gehouden wordende, zonder mannelijk oir na te laten, in den kerker overleden.

ALPHEN (JAN VAN), is getrouwd geweest met GEERTRUID BUIS, heeft te *Leijden* gewoond, en is na den zo hoog gevorderden ouderdom van circa 100 jaren bereikt te hebben, in 1678 in die stad overleden, nalatende vijf zonen.

ALPHEN (JAN VAN), een zoon van den bovenstaanden,
is

is geweest Opperkoopman in dienst van de *Oostindische Compagnie* op *Amboina*; hij hadt tot vrouw EVA GREVERAETS, en heeft bij zijn overlijden een zoon nagelaten.

ALPHEN (JAN VAN), een zoon van den laatste, is geweest Solliciteur Militair in 's *Hage*, en getrouwd met ELIZABETH TEN HAIN; en heeft bij zijn overlijden, dat in oktober 1684 voorviel, den volgende zoon nagelaten.

ALPHEN (JAN VAN), is even als zijn vader geweest Solliciteur Militair in 's *Hage*, en heeft bij zijn eerste vrouw ADRIANA PETRONELLA BOLLANDT, drie zonen geteeld; en bij zijne tweede vrouw MARIA VAN DER HAAR, een zoon-, hij stierf op den 14 april 1759 te *Leiden*, in den ouderdom van 83 jaren.

ALPHEN (JAN VAN), deze is getrouwd geweest met ANNA SWANEVELT, weduwe van Mr. CORNELIS VAN DER MEER. Hij was Hoofdman of Kapitein van de Schutterij der stad *Leiden*, alwaar hij in het jaar 1680, kinderloos is overleden.

ALPHEN (JAN VAN), is geweest een zeer kundig en geacht Regtsgeleerde, en praktiserend Advokaat voor de Hoven van Justitie in *Holland*. Hij trouwde in 's *Hage*, alwaar hij zijne woonplaats hadt gevestigd, met WILHELMINA BORT, oudste dogter van den beroemden Regtsgeleerden Mr. PIETER BORT, wiens Werken bijeen verzameld, hij in het jaar 1681 in een Deel in folio heeft uitgegeven; en die door onze VAN ALPHEN verrijkt is, met een nauwkeurig uitgewerkte, geleerde, en in allen opzichte ware en zuivere vrijheids- en vaderlandslievende voorrede. Hij overleed in 's *Hage*, den 6 maart 1709, nalatende twee zonen.

ALPHEN (JAN DANIEL VAN), is geweest Klerk ter Finantie van *Holland*; en overleed in 's *Hage*, zonder gehuwd geweest te zijn, den 28 juni 1775.

ALPHEN (JOHAN VAN), werd geboren den 24 maart 1710; en is geweest Raad in de Vroedschap en Schepen der stad

stad *Gouda*. Op den 19 oktober 1745, trouwde hij met zijne nigte WILHELMINA LUCIA VAN ALPHEN, bij wien hij drie zonen verwekte, waar van de beide jongsten vroegtijdig zijn overleden, doch de oudste HIERONYMUS VAN ALPHEN, zo wij niet beter weten thans nog in leven is, en de post van Prokureur-Generaal bij den *Hove van Utrecht* bekleed. Hij stierf den 17 januarij 1750.

ALPHEN (JOHANNES VAN), is Kommiss geweeft van de gemene Landsmidde'len over *Leijden* en *Rhijnland*. Hij trouwde met KATHARINA CROMMELIN; en is te *Leijden* in 't jaar 1655, zeer onverwagt aan een hete koorts overleden, nalatende een' zoon.

ALPHEN (KORNELIS VAN), is getrouwd geweest met JOHANNA MANAART, heeft enigen tijd te *Bremen*, vervolgens te *Keulen*, naderhand te *Frankfort aan den Main*, en laattelijk zijn vaste woonplaats te *Hanau* genomen, alwaar hij in 1632, in den gevorderden ouderdom van bijna 84 jaren is overleden, nalatende twee zoons.

ALPHEN (NIKLAAS VAN), werdt geboren den 21 mei 1716, en trouwde den 23 oktober 1753 met JOHANNA BONENFANT, geboren den 30 december 1725. Hij werdt in 1748 aangesteld tot Regent van het Weeshuis te *Leijden*, in 1749 verkoren tot Raad in de Vroedschap; in 1757 tot Schepen, en vervolgens in 1767 tot Burgemeester; ook heeft hij tweemaal de driejarige bediening van Hoofd-Officier in die stad waargenomen. Het was op den 12 januarij 1784, dat hij zonder kinderen bij zijne huisvrouw te hebben verwekt, zeer schielijk in een moment des tijds, door den dood wierdt weggerukt.

ALPHEN (PAULUS VAN), heeft te *Leijden* gewoond, en is aldaar getrouwd met MARIA CONSTANT, welke te samen geen kinderen hebben geteeld, zijnde ook beide aldaar gestorven.

ALPHEN (PIETER VAN), een voornaam Koopman te *Amsterdam*, trouwde aldaar met SARA MARIA VAN DE CAPELLE, bij

bij welke hij vijf zonen verwekte, waar van drie vroegtijdig zijn overleden. Hij stierf den 6 september 1773, in het 81ste jaar zijnes ouderdoms, nalatende twee zonen, DANIEL en ABRAHAM VAN ALPHEN.

ALPHEN (PIETER SIMONSZOOM VAN), is een niet onaanzienlijk Koopman te *Antwerpen* geweest; hij was te *Keulen* geboren, en hadt daar reeds met zijn' vader SIMON enigen handel gedreven; dan vermids hij begreep, dat tot het uitbreiden daar van, zig veel beter gelegenheid te *Antwerpen* voordeed, welke plaats in die dagen de voornaamste koopstad der *Nederlanden* was, vestigde hij zig met 'er woon te *Antwerpen*, in welke aanzienlijke stad, ook geen onvoordelige handel, gedurende verscheidene jaren door hem werdt gedreven; en zulks ter tijd toe, dat hij in november 1576, wanneer het muitende *Spaanse* krijgsvolk die stad hadt bemagtigd, en aldaar met roven, moorden en branden, de allerverschrikkelijkste verwoesting aanrigtte, zig ook door de roofzieke klauwen der woedende soldaten, van alle zijne bezittingen zag ontzet, zo dat hem genoegzaam niets zijnde overgebleven, dan zijn eerlijk en deugdzzaam hart, hij met zijne huisvrouw ANNA HAUWAERT, benevens twee zonen, die zij hem hadt gebaard, de wijk naar *Holland* heeft genomen, en zig met 'er woon naar *Leijden* begeven; alwaar vervolgens zijne vrouw is gestorven en begraven; na hare dood ging hij te *Rotterdam* wonen, en is aldaar in enen zeer hogen ouderdom gestorven.

ALPHEN (SIMON VAN), woonde in de 16de eeuw te *Keulen*, en dreef aldaar enige koophandel; hij trouwde met KATHARINA METSCHAERDT, die hem een zoon baarde, doch welke geboorte haar het leven koste.

ALPHEN (SIMON VAN), is getrouwd geweest met ELISABETH MANAART, tweede dogter van HIERONYMUS MANAART, een zeer geacht Koopman te *Antwerpen*. Hij heeft gewoond en koophandel gedreven te *Leijden*, en is ook aldaar op den 10 juni 1592 overleden, nalatende twee zonen.

ALPHEN (SIMON VAN), is geweest Veertig in Rade der stad

stad *Leijden*, midsgaders Ontvanger van de Gemene Landsmiddelen over *Leijden* en *Rhijnland*. Hij heeft twee vrouwen gehadt, de eerste was SUSANNA VAN CEULEN, die hem een zoon baarde, doch hare verlossing met de dood moest boeten; uit de tweede MAGDELENA DE HERTOOG VAN ORSMAEL, heeft hij nog vier zoons bekomen; en is gestorven op den 23 oktober 1669.

ALPHEN (SIMON VAN), is eerst geweest Secretaris van *Zoetervoude*, en daar na van de Weeskamer te *Leijden*, van welke bediening hij om zijne hoge jaren, in 1733 afstand deedt; hij trouwde met ANNA DE MOOR, bij wien hij een zoon heeft verwekt DANIEL genaamd, en hij stierf op den 12 november 1736, in den hoog gevorderden ouderdom van ruim 82 jaren.

ALPHEN (SIMON SIMONSZOOM VAN), is in 1593 te *Keulen* geboren; en trouwde voor de eerstemaal met SUSANNA BOEK, bij wien hij drie zonen gewon. Zijne tweede vrouw was ELIZABETH NOZEMANS, welkers schoot hem geen mannelijk oir verschafte; deze overleden zijnde, trouwde hij voor de derdemaal met ELIZABETH RHODIN, bij wien hij geen kinderen heeft verwekt, en die hem enige jaren heeft overleeft. Hij is gedurende het tijdvak van 32 jaren Raad der stad *Hanau* geweest, en overleed aldaar in het 80ste jaar zijn's levens; alleen nalatende zijn eerstgeboren zoon, KORNELIS SIMONS VAN ALPIEN, die geweest is Raad en Burgemeester der stad *Hanau*, getrouwd met MARIA GRAAUW, en wijders aldaar in den ouderdom van 70 jaren kinderloos stierf.

ALPHEN (WILLEM VAN), Ridder, wordt in ene oude tot nog toe ongedrukte *Hollandse Kronijk*, op het jaar 1473, met roem van gesproken; hij is getrouwd geweest met SYBILLA VAN VLIET, en stierf in 1494, zonder mannelijk oir na te laten.

ALPHEN (WILLEM VAN), geboren te *Leijden* in 1608, wierdt den 20 september 1631 nog maar 23 jaren oud zijnde,

Se-

Secretaris van het *Hof van Holland* in 's *Hage*, in plaats van Mr. PIETER HOFLANDT; welk ambt hij gedurende een reeks van 53 jaren met veel achting en lof bediend hebbende, daar van op den 27 september 1684 afstand heeft gedaan, ten behoeve van zijnen schoonzoon, Mr. PIETER VAN HURK, die met zijne dogter ANGELA VAN ALPHEN was getrouwd. Hij heeft twee vrouwen gehadt, de eerste KATRINA DOUBLET, baarde hem een zoon, waar van zij in het kraambedde stierf, en het kind ook kort daar aan overleedt; de tweede JUDITH VAN CLEVESTEIN, bragt twee zonen ter wereld, waar van de oudste JAN ARNOLD genaamd, op den 13 juni 1665 in een zeeslag tegens de *Engelschen*, zijn jeugdige leven dat nog niet hoger dan tot 22 jaren geklommen was, roemrijk voor het vaderland opofferde. Hij stierf zonder enig mannelijk oir na te laten, in juni 1691, in den ouderdom van bijna 83 jaren. Dat hij doorkundig en ervaren in de praktijk van regten is geweest, bewijst zijn uitgegeven *Papgeaap of Formulier-Boek* / waar van ten minsten zes drukken geteld worden, zijnde de laatste van het jaar 1720, in twee delen in 4to.

ALPHEN (WILLEM BAREND VAN), trouwde met PETRONELLA MONTAUBAN, dogter van Mr. NIKLAAS MONTAUBAN, Raad en Pensionaris der stad *Rotterdam*, bij welke hij geen kinderen heeft verwekt. Hij is geweest Kollonel van de Infanterije in dienst van den Staat der *Verenigde Nederlanden*, midsgaders lid van den Hogen Krijgsraad toen ter tijd in 's *Hage* hare zittingen houdende; en overleedt in die hofplaats, den 26 juni 1782.

ALSTEDIUS (JOHAN HENDRIK), zag in het jaar 1588 het eerste levenslicht, hij was Hoogleeeraar in de Godgeleerdheid en Wijsbegeerte te *Herborn*, en naderhand te *Alba Julia*, alwaar hij ook in 1638 stierf, in den ouderdom van 50 jaren. Hij werdt benevens JOHAN BYSTERVELD Hofprediker te *Ziegen*, in naam der *Wetteraufe* en *Nasfaufe* Godgeleerden op de *Dordrechtse* Kerkvergadering gezonden, alwaar hij benevens zijn ambtgenoot, op den 17 januari 1619, in de 34ste zitting

ontvangen, en tusſchen die van *Geneve* en *Zwitſerland* geplaatſt werdt. JOH. HALES zegt in zijn 39ſte brief, op den 29 janua-rij aan DUDLY CARLETON geſchreven: „ In de avondſeſſie „ wierdt het point van de *Verwerping*, op ene ſchoolſe en „ geleerde wijze verhandeld, door ALSTEDIUS, een van de „ Profesſoren uit de *Paltz*; zijne redenen waren de bekwaam- „ ſte van alle die gene, welke ik nog gehoord heb.” Uit andere ſchriften van dien tijd, is blijkbaar bekend, welk een hevig voorſtander hij was van de *onweerſtaanbare Genade*. In de 85ſte ſeſſie van gemelde ſynode, deedt hij zig op den zelvden dag, op wellien de Remonſtranten hunne verklaring van het 3, 4 en 5 artikel overgaven, door een breedvoerig ver- toog, uitmunten, beſtedende al zijn' vlijt om de gronden der *Contra-Remonſtranten*, in de tien bewijsredenen op de *Haagſe con- ferentia* ingebracht, vaſt te maken, tegen alle de tegenwerpin- gen der *Remonſtranten*, welke hij als een ware *Dordſe vader*, gulhartig voor *Pelagianen* en *Godſlasteraars* ſcholdt; onder an- deren zeggende: „ dat het woord *wederſtaanbaar*, door men- „ ſchen was uitgevonden die een naam begeerden te maken.” ALSTEDIUS is een onveimoeid ſchrijver geweest, en een der vlugtbaarſte pennon van de 17de eeuw; het was ook onmoog- lijk, dat hij zulk een groot aantal boeken uitgaf, zonder van een ander zijn' arbeid gebruik te maken; maar hij bediende 'er zig al te veelvuldig van, ſchreef zonder de minſte ſchroom andere ſchrijvers letterlijk uit, en raapte van alle kanten. JAN HIMMELIUS, Luthersch Predikant en Hoogleraar in de Godgeleerdheid te *Jena*, is een van zijne tegenschrjvers ge- weest, zijn werk is getijtd: *Anti-Alſtedius, five examen Theo- logie Polemicæ* JOANNIS HENRICI ALSTEDII. Hij heeft niet ve- le menſchen overtuigd van de ſtelling, dien hij in zijn *Trium- phus Biblicus* heeft zoeken te bepalen: dat namelijk, in de H. Schrift de beginzels en bouwſtoffen, van alle konſten en weten- ſchappen moeten gezogt worden. In 1627 gaf hij ene ver- handeling de *mille Anni* in 't licht, waar in hij zegt, dat de Gelovigen met CHRISTUS 1000 jaren op aarde zullen regeren; waar na de opſtanding van alle vleesch en het laaſte oordeel zou-

zoude volgen. Hij beuzelde, dat dit rijk met het jaar 1694 een aanvang zoude nemen; de ondervinding heeft ons zeer zeker doen zien, dat hij zig ten aanzien van het laatste vergist heeft. — F. G. FREYTAG, *Adparatus litterar.* Tom. III. p. 146. G. KRANTZIUS *ad CONRINGIUM* p. 191. J. M. GESNERI, *Proem. Isagoges.* Tom. I. p. 42. §. 28. CRENII, *Arimady. Phil.* Part. X. p. 200. JO. FABRICII, *Hist. Bibl.* Part. II. p. 205, 206. Part. IV. p. 84. C. SAXI, *Onom. liter. Pars* IV. p. 212, 213. P. BAYLE, *Dictionaire ed. de 1730.* Tom. I. p. 165, 166. HALES, *Brieven*, bl. 117 en 231.

ALSTEIN (JOHAN GOZEWYN EBERHARD), een Predikants zoon, oeffende ook die loffelijke bediening, eerst in *Brandenburg*, en naderhand te *Amsteldam*, alwaar hij in 1719 werd beroepen in de plaats van C. STRESO. Hij bekleedde die post tot op den 25 mej 1740, wanneer hij stierf, nalatende zijne weduwe HENRIETTA CHARLOTTA PHEIFFERIN, die haren man ruim 17 jaren overleefde, en op den 4 december 1757 overleed in de armen van haar enigste dogter. Onzen ALSTEIN heeft de bekende *Liederen* van NEANDER met ene *Doortreden* en enige *Gezangen* verrijkt; ook vindt men van hem een aanprijzend *Voorberigt* voor P. JANSSEN's werk, getij-teld: *De rijkdom van Gods goedertierenheid.* — H. CROE-SE, *Kerk. Reg. der Predikanten van Amsteldam.*

ALTERAS (LAURENS JACOBUS), Vice-Admiraal voor het Kollegie van *Zeeland*, diende in die hoedanigheid op de vloot, welke in 't jaar 1607, onder bevel van den *Hollandfchen* Admiraal JACOB VAN HEEMSKERK, in den vermaarden slag voor *Gibraltar*, tegens de *Spanjaarden* zulk ene roemrijke overwinning behaalde. ALTERAS voerde het schip *de Rode Leeuw*, en hij hadt last van den Admiraal, om den Vice-Admiraal der *Spaanfchen* aan te tasten; doch de wind hem belettende om den-zelven aan boord te kunnen komen, gebruikte hij zijne magt tegens een ander gedeelte van de vijandelijke vloot, schoot twee Gallioenen geheel reddeloos, en ontramponeerde ver-scheidene anderen. Intusschen sneuvelde den dapperen HEEMS-

KERK, en ALTERAS wierdt door de schepelingen in deszelfs plaats tot Admiraal aangesteld, en ging op die zijn schip over, na dat den kapitein PIETER WILLEMZ. VERHOEF in de hoedanigheid van Vice-Admiraal, op het zijne was geplaatst. Vervolgens maakten zij de behoorlijke schikking, om den vijand alle mooglijke afbreuk te doen; het minder gedeelte der vloot zeilde tot dien einde onder VERHOEF, naar de *Flaamse eilanden*; doch ALTERAS ging met het ander smaldeel, naar de kusten van *Portugal*, daar hij met geen gering voordeel kruiste, ter tijd toe dat naar 't vaderland wierdt opontboden. 's Mans wel verdiende lof betrekkelijk de bovengemelde gebeurtenis, vindt men herdagt in zekere Deductie van de Staten van *Zeeland*, nopens den rang der Vlag-officieren, in 1666 aan die van *Holland* toegezonden. Om de waarde der *Zeeuwse* zeehelden te betogen, merkten de Staten aan, hoe ALTERAS als de tweede van rang in de vloot, den gefneuvelden Admiraal in 't opperbevel was opgevolgd, onder zijn bevel de aangevangen onderneming op *Gibraltar* benevens den zeeslag, loffelijk volvoerd, en de vloot zegepralende in het vaderland hadt te rug gebracht. Offchoon nu aan ALTERAS, door de vloetsinggen het opperbevel als Admiraal was opgedragen, schijnt hij nogthans geen en hogeren rang van den Staat verkregen te hebben, doordien men hem naderhand nog, als Vice-Admiraal, onder den *Hollandischen* Admiraal SWARTENHOND, tegens de *Spaanschen* in de *Middelandsche zee* heeft gezonden; bij welke gelegenheid hij, midden in 't gevegt, agter op de campagne staande, kloekmoedig strijdende, omtrent Kaap *Molle*, op den 16 oktober 1622, uit het schip van den *Spaanschen* Schout bij Nagt, met twee kogels zodanig werdt getroffen, dat hij dood ter neder viel. — E. v. METEREN, *Nederl. Hist.* fol. 564. P. DE LA RUE, *Heldh. Zeeland*, bl. 119, 120. WAG., *Vad. Hist.* IX. D. bl. 253-255.

ALTHUISEN (JOHANNES), is geboren te *Franker* in 1715. Na met veel ijver zijne studien in zijn vaderstad volbragt te hebben, wierdt hij in 1748 met alle lof Proponent, en in 1750 tot Predikant in de gecombineerde gemeentens van

van *Jouwe* en *Bornwert* aangesteld; daar hij het werk des Heren, met onvermoeide vlijt heeft verrigt, tot kort voor zijn dood, welke op den 9 augustus 1763 voorviel, in den ouderdom van 47 jaren en 8 maanden, tot grote droefheid van zijne gemeente, weduwe en ouden vader van 84 jaren, welke bij hem inwoonde.

ALTHUISEN is een man geweest die veel liefhebberij voor de studien hadt, daar bij een goed digter; die zig inzonderheid hadt toegelegd op de kennis van de *oude Friesche of heere landtaal*. Van zijne ervarenheid hier in, heeft hij meermalen doorslaande blijken getoond, en wel vooral door het uitgeven van een werk onder de titel van *Friesche Rijmsterje / Moutu*, 1755. in 4to.; hier vindt men in die oude landtaal alle de Psalmen, welke door zijn voorganger GYSBERT JAFKS niet zijn berijmt, belevens nog andere digtstukken, alle in het friesche boers. — *Boekz.*, 1763. b. bl. 244.

ALTING, is de naam van een oud vermaard geslacht, oorspronkelijk uit het Landschap *Drenthe* herkomstig, dat vele beroemde Mannen heeft voortgebracht; waar van wij de voornaamsten hier laten volgen.

ALTING (BASILIUS), Raadsheer te *Emlden* en Afgezant bij de Staten; hadt een zoon, GERARDUS genaamd, die Hoofdrigter in *Oostfriesland* was; deze liet mede een' zoon na, na zijn grootvader BASILIUS genaamd; welke de waardigheden van Agent bij de Staten, en Ambtman van de *Emlder heerlijkheden groot en klein Borsum* bekleedde; hij overleed in 1622.

ALTING (DANIEL), was eerst Secretaris, en daar na Burgemeester te *Emlden*, Agent bij de Staten en ondertekenaar van het *Oosthuizer Verdrag* in 1611; hij overleed in 1618.

ALTING (HENDRIK), derde zoon van den beroemden MENSO ALTING, geboren te *Emlden* den 17 februarij 1582. Van de wieg af aan wierdt hij tot den Predikdienst voorberecht, een beroep daar zijn vader ook grotelijks in hadt uitgemunt; hij werdte dus vroeg ter school gezonden. In 1602 en

1603 onthield hij zig te *Herborn*, alwaar hij zo veel opgang maakte onder de beroemde Hoogleraars *PISCATOR*, *MARTINIUS* en *ZEPPERUS*, dat hij vrijheid bekwam, om onderwijs te geven in de Wijsbegeerte en Godgeleerdheid. Hij stondt op de sprong om naar *Zwitserland* en *Frankrijk* te reizen, toen hij tot leermeester van drie jonge Graven wierdt aangesteld, die benevens den Keurprins van de *Paltz* te *Sedan* studeerden; ook aanvaardde hij deze bediening in 't begin van september 1605. Het onweder waar mede den Hertog van *BOUILLON* wegens Koning *HENDRIK DEN IV.* bedreigd werd, was oorzaak, dat de Keurprins en de drie jonge Heren *Sedan* verlieten, en zig naar *Heidelberg* begaven, werwaarts *ALTING* hen verzelde, en alwaar hem vrijheid werd gegeven, behalven het opgedragen onderwijs, enige lessen in de Historien en Geographie aan den Keurprins te geven, wiens leermeester hij in 1608 werd; en dezen in 1612 naar *Engeland* verzelde, alwaar onze *ALTING* zig bij de Geleerden bekend maakte, en zelfs de eer hadt met Koning *JACOBUS* te spreken. Na de huwelijks-voltrekking van den Keurvorst met de Princesse van *Engeland*, vertrok *ALTING* in 1613, met zijnen ouden leerling, naar *Heidelberg*; in dat zelfde jaar, werd hij aldaar Doktor en Hoogleraar in de Godgeleerdheid. Hij gaf uitnemende blijken van kundigheid op het synode van *Dordrecht*, alwaar hij met andere Godgeleerden uit de *Paltz* wierdt gezonden. Het doktoraat in de Godgeleerdheid, dat men in dié twistzieke tijden, te *Leiden* hadt laten uitsterven, werd daar weder hersteld; *ALTING* maakte Profesfor *POLYANDER* op ene plegtige wijze tot Licentiaat, en *SCHULTETUS* promoveerde hem tot Doktor, waar door hij ook het regt verkreeg, om deze waardigheid aan anderen te verlenen. Intusschen ontving *ALTING* veel hoop op bevordering bij zijne terugkomst te *Heidelberg*, doordien de *Boheemse* onlusten de kroon van dat rijk op het hoofd van den Keurvorst hadt gezet; maar dit blijde vooruitzicht duurde niet lang, en werd van deerlijke rampen gevolgd, doordien *Heidelberg* door den Grave van *TILLY* in september 1622, stormenderhand werd ingenomen; die aldaar de gruwelijkste

wreed-

wreedheden liet bedrijven welke te verzinnen zijn; al was
 ene verkeerde godsdienstijver den losbandigen soldaat kan in-
 boezemen, werd aldaar gepleegd. ALTING die al 't gene hij
 daar hadt kwijt raakte, ontkwam hunne woede, als door een
 wonderwerk. Hij begaf zig naar zijn huisgezin, dat door hem
 reeds enigen tijd te voren naar *Heilbron* was gezonden, en zig
 nu te *Schondorf* bevondt; doch hij verduurde daar een kom-
 merlijk verblijf enige maanden lang, doordien de Lutherische
 Predikanten, het leerstuk der onverdraagzaamheid tegens hem
 uitoeffenden. In 1623 week hij met zijn huisgezin naar *Emb-
 den*, en ging een uitstap naar 's *Hage* doen, om den ongeluk-
 kigen Koning van *Bohemen* te begroeten; dan deze Vorst hield
 hem bij zig, ten einde zijnen oudsten zoon te onderwijzen,
 willende niet dulden, dat hij zig aan *Emden* als Predikant,
 noch aan *Franeker* als Hoogleraar, verbond; en 't was niet zón-
 der grote moeite, dat hij hem in 't jaar 1626 toefond, het
 Hoogleraarambt te *Groningen* aan te nemen, waar van hij be-
 zit nam op den 16 junij 1627, en 't welk hij tot op zijn dood
 bekleedde. In 1633 wierdt hij naar *Leiden* beroepen, daar
 hij ook grote lust toe hadt, doch de Staten van *Stad en Lande*
 wisten hem te bewegen, om daar voor te bedanken. Nog is
 het waar, dat hij gretige oren hadt geleend aan de voorstel-
 len, die Prins LODEWYK PHILIPPUS hem hadt gedaan, om de
 Hogeschool van *Heidelberg*, en de Kerken van den *Païs* te
 herstellen, en ten dien einde, was hij onder 't doorstaan van
 een menigte gevaren, tot *Frankfort* gekomen; maar de veldslag
 bij *Norlingen*, door de *Keizerzen* gewonnen, deedt die on-
 derneming mislukken, en hij moest door verscheidene omwe-
 gen, naar *Groningen* te rug keren. Nauwlijks was hij hier in
 rust hersteld, of hij werdt door zware ziekten gesolterd, en
 bijzonder door ene bijna onoverwinnelijke droefgeestigheid,
 hem bijgebleven zederd de dood van zijne dogter, die in 1639
 overleed. Kort hier na wierdt hij aangetast door een hard-
 nekkige dardendaagfche koorts, die met het jaar 1641 in een
 slaapzugt verwisfelde; en nauwlijks was hij dit te boven geko-
 men, of hij verloor in 1643, zijne huisvrouw *SUSANNA BE-*

LIER; welke slag hem zodanig trof, dat hij op den 5 augustus 1644, op ene allezins godvrugtige wijze, zijne ziel aan zijnen Schepper en Verlosfer aanbevelende, den laatste snik gaf en mede ten grave daalde. ALTING was een man van grote verdiensten; de Boeken dien hij heeft zamengesteld, verstreken tot getuigen van zijn verstand en werkzaamheid, en behalven dat, bemoeide hij zig grotelijks met zaken, die tot zijn's naasten nut konden verstreken. Jaarlijks ging hij den Koning van *Bohemien* bezoeken, en onderzocht als dan de letteroeffeningen zijner kinderen; ook was hij bijzonder ijverig, in 't verzamelen van liefdepenningen voor de verdrukke Kerken in *Duitschland*, en bijzonder voor die van den *Paltz*. Hij was een der drie bestierderen van de kollekten in *Engeland*, en was eerste opzigter over de aalmoesen van *LODEWYK DE GEER*. Ik zoude verre mijne taak voorbij schreden, indien ik omstandig wilde gewagen van twee commissien die hem wierden opgedragen, waar van de ene betreft de overziening van den Bijbel in 't nederduitsch, 't welk te *Leijden* geschiedde, en de andere betrekkelijk het betengelen van het *Socianismus*, en het in geregelde orde brengen van de Kerken in 't Graafschap *Steinfurt*. ALTING getuigd men, was geen twistgierig Godgeleerde, hij hieldt zig geheel niet op met de beuzelarij der valsche beschroomdheden; hij was geen liefhebber van nieuwigheden, maar een ijveraar voor de bepaalde geloofsbelijdenis; een geslagen vijand van de fijn uitgedagte schoolvosserijen, en hij hield de H. Schrift voor de enige en ware bron, waar in waarheid gezocht en gevonden moet worden. Buitengemeen geregeld, was hij in het bestier van zijne huishoudelijke zaken; en de algemene kreet verkondigde, dat daar alles in de volkomenste orde wierdt gevonden. In het jaar 1614 was hij te *Heidelberg* getrouwd, en hij heeft zeven kinderen bij zijne vrouwe verwekt, waar van drie hem overleefd hebben, ene dogter namelijk en twee zoons; den oudsten hier van, is geweest Hoogleraar in de Rechten te *Deventer*, en den tweeden, zal 't onderwerp van 't volgende Artikel uitmaken. — JO. FABRICII, *Histor. Bibliothecæ*, Part. IV. p. 386,

487. CRENII, *Animadv. Philolog.* Part. XII. p. 162, 163. & Part. XIII. p. 159, 160. P. FREHERI, *Theatrum.* Part. I. p. 512--514. KONIGII, *Biblioth. vetus & nova.* C. SAXI, *Onomast. liter.* Pars IV. p. 287. *Analekt.* p. 591. P. BAYLE, *Dictionnaire*, ed. de 1730. Tom. I. p. 168--170.

ALTING (JACOB), zoon van den voorschrevenen, is Hoogleraar in de Godgeleerdheid te *Groningen* geweest. Hij werd te *Heidelberg* op den 27 september 1618 geboren, terwijl zijn vader naar het sijnode van *Dordrecht* was afgezonden. Uit het voorgaande verhaal valt gemakkelijk op te maken, dat de jeugdige loopbaan van onzen ALTING, met grote zorg en moeite verzeld ging; en tot geene bedaarde rust kwam; voor dat zijn' vader het Hoogleraarschap te *Groningen* hadt aanvaard, op welk tijdstip hij den ouderdom van negen jaren bereikte. Met vrugt vorderde hij in zijne letteroeffeningen aldaar; en tot voldoening van zijnen groten zugt voor de kennis der Oosterfche talen, begaf hij zig in 1638 naar *Embsen*, om aldaar het onderwijs van den toen vermaarden 'Rabbi GUMPERT BEN ABRAHAM te genieten. In 't jaar 1643 reisde hij naar *Engeland*, en geraakte aldaar in kennis met de grootste mannen en verhevenste verstandenen van dat Rijk, hij predikte 'er, en werd 'er als Priester in de *Anglicaansche Kerk*, door den vermaarden PRIDEAUX Bischof van *Worcester*, aangenomen. In zijn besluit om aldaar zijn levensloop te eindigen, kwam verandering, door het beroep op hem gevallen, als Hoogleraar in de Hebreuwsche taal te *Groningen*, waar in hij op den 13 januarij 1643, en dus nog gedurende het leven van zijnen vader bevestigd werd, te gelijk met SAMUEL MARESIUS of DESMARETS, Hoogleraar in de Godgeleerdheid, mede ter plaatservulling van den afgestorvenen GOMARUS, die deze beide posten bekleed hadt. De tijtels en ambtsbedieningen van ALTING, vermeerderden door den tijd; want in 1645, werd hij Doktor in de Philosophie; in 1647, Akademie-Prediker; en in 1667, Doktor en Profesfor in de Theologie. Hij hadt twee reizen naar *Heidelberg* gedaan, de ene in 1651, en de andere in 1662, en aldaar van den *Paltzischen* Keur-

vorst KAREL LODÉWYK, een menigte blijken van toegenegenheid en achting ontvangen, en die hem ook verscheidene malen hadt aangezocht, om aldaar de plaats van Hoogleraar in de Godgeleerdheid te aanvaarden. Hij geraakte met MARESIUS, zijnen ambtgenoot te *Groningen* in verschil, en het zou te verwonderen geweest zijn, indien zulks niet was gebeurd; dewijl hunne leerwijzen grotelijks verschilden, en dat zij ten aanzien van verscheidene grondregelen, het gants niet eens waren. ALTING hieldt zich volgens zijn vaders leertrant, aan de Schriftuur, zonder enig innengzel van schoolsche Godgeleerdheid; hij rende de loopbaan der eerē in, en spoedde zich om 'er vorderingen in te maken; het onbrak hem ook noch aan verstand, noch aan geleerdheid, om zijn' gevoelens met klem te verdedigen en staande te houden. De eerste lessen die hij over den katechismus hieldt, hadden zo veel toeloop, dat zijne kamer te klein zijnde, hij zich van de akademische gehoorplaats moest bedienen; ook waren de meeste vreemde Studenten aan hem verknogt. Zijn ambtgenoot integendeel, was gewoon zig van onderscheidingen en van de leerwijze der Schoolgeleerden gebruik te maken; zijn naam hadt reeds veel gerugt gemaakt, hij gaf een menigte Boeken in 't licht, hij bezat een vurig vernuft, en veel kundigheid; genoegzaam alle Proponenten kleefden hem aan, als de veiligste weg om een beroep te bekomen; want alle de Kerken werden door Predikanten bediend, die ingevolge MARESIUS zijne leerwijze, gestudeerd hadden. Dus waren 'er middelen ten overvloede, om het vuur van tweedragt aan te stoken, en te doen voortduren; offchoon hunne onderscheidene gemoedsgefteldheid daar toe al niet mogte medewerken. ALTING hadt magtige hinderpalen te bestrijden; de meerderheid van stemmen, en het gezag der jaren waren aan de zijde van zijnen tegenstrever; voeg hier bij, dat deze ene konstgreep te werk stelde, zeer geschikt om een ieder tegens hem in te nemen, en de eerbiedenswaardigste vooroordelen tegens hem te verwekken; zulks bestond, om ALTING te beschuldigen, dat hij een uitvinder van nieuwigheden was, een man die de gewijde palen deed waggelen, welke

ke door onze voorvaders, even voorzigtig als verstandig, op de grenscheidingen van waarheid en leugen waren gevestigd; kortom, hij wierdt de openbare aanklager van ALTING, en ontwierp niet minder dan 31 dwaalfstellingen, welke hij deze brave man te last leide. De Curatoren van *Groningens Hogeschool*, zonden, zonder 'er de partijen van te verwittigen, het geschrift van den beschuldiger, benevens het antwoord van den beschuldigten, aan de Theologische Faculteit te *Leiden*, met verzoek, van derzelver uitspraak ter beslissing; deze veldde een aanmerkenswaardig oordeel: „ALTING wierdt van ke-
„ terij vrijgesproken, doch enkel over zijne onvoorzigtigheid
„ gelaakt, in het smeden van nieuwe onderstellingen; doch
„ dat aan de andere zijde MARESIUS zeer nalatig was geweest,
„ in het uitoeffenen der pligten van zedigheid en broederlief-
„ de.” Dan wel verre dat den laatstgenoemden het bij deze uitspraak wilde laten berusten, wees hij het aanbod van stil-
zwijgen van de hand, en vorderde, dat het geschil door Ker-
kenraden, Klasfen en Sijnoden zou onderzocht en beoordeeld
worden, doch de Overigheid stak voorzigtig een spaak in die
twistwiel, en gaf een scherp verbod, om noch voor, noch te-
gen het oordeel der *Leijdsche Faculteit* te schrijven; waar door
dan ook MARESIUS gedrongen wierdt, zijne pen ten aanzien
van dit geschil, neder te leggen; ook wierdt zijn werk, ge-
tijteld: *Audi & alteram partem* op hoog bevel ingetrokken.
Deze twist maakte een groot gerugt, en hadt noodlottiger ge-
volgen kunnen hebben, door het beroepen van MARESIUS naar
de Hogeschool te *Leiden*; dan de dood kwam tusschen beide,
en verhinderde hem om 'er naar toe te gaan. Op zijn sterf-
bedde vondt 'er een soort van verzoening plaats, doch die
weinig om 't lijf hadt; men zie ALTING, *Opera*. Tom. V.
Mantisfa. pag. 425. ALTING wierdt intusschen genoodzaakt
zig te beklagen, dat men hem misleid hadt, en genoot geen
rust, zelfs na van zulk een verschrikkelijken en hardnekkigen
tegenstrever verlost te zijn; de Kerkelijken morden gestadig te-
gens hem, over het gene zij nieuwigheden noemden; dan den
wereldlijken arm, belette door hare voorzigtige maatregelen,
die

die synodale of consistoriale onweersbuijen, en dreigde die genen met opschorting van dienst, welke in enige Kerkelijke bijeenkomst, het geschil van deze beide worstelaars mogte openen. ALTING genoot weinig gezondheid, gedurende de drie laatste jaren van zijn leven; en eindelijk wierdt hij, door een aanhoudende koorts, die slegts negen dagen duurde, op den 20 augustus 1679 weggerukt; hij stierf zeer godvruchtig, en met gepaste nedrigheid hem onderwerpende aan Gods besluiten; meermalen aan zijnen neve **MENSO ALTING**, die Burgemeester te *Groningen* was, met aandrang verzoekende, de uitgave van zijne Werken te bevorderen; enige jaren daar na heeft men aan deze begeerte voldaan, toen dezelve onder het opzigt van **Dr. BALTH. BEKKER**, te *Amsterdam*, dat zijnen leerling en bijzonderen vriend was geweest, in vijf Delen in folio in 1687, heeft doen drukken en uitgeven. ALTING is genoegzaam tot de dertig jaren toe ongehuwd gebleven; doch als toen verdroot hem het ongezellige leven, en hij zocht ene huisvrouw, bij wien hij agt kinderen heeft verwekt, doch die op drie na alle voor hem zijn gestorven; een van die overgeblevene was Med. Doktor, de tweede Advokaat, en de derde hadt zig in den krijgsdienst begeven. Indien ALTING nog einigen tijd hadt geleefd, zoude hij twee Werken, een in het latijn, en het andere in 't nederduitsch hebben geschreven; het eerste zou ene *Verantwoording van zijne leerstellingen* ten onderwerpe gehad hebben, en het tweede, ene *Levensbeschrijving van hem zelve*, zedert het aanvaarden van het hem opgedragen Profesoraat; en door dit middel, zou men de onregtvaardigheid ontwaar zijn geworden, die men hem heeft aangedaan, met hem in enen langen keten uit verdrietverwekkende schakels gesmeed, te kluisteren. Hij was de leerstellingen van Coccejus ijverig toegedaan, en daarom gehaat bij de meeste Godgeleerden en Predikanten, waar onder men tot schande van die anders zo eerbiedenswaardige orden, **ZÉLOTEN** vindt, die niet schroomden hem met den laster te bekladden, dat hij een halve Jood was, die bijna niets van een Jood verschilde, dan door den voorluid; ten laatste enen man, die zig veelvuldig beklagde,

van

van niet befmeden te zijn, en aan wien de voorhuid tot enen last verstrekte. Dan het gelust ons niet langer in den zwad-der van deze lasteringen te wroeten, en besluiten liever het Artikel van onzen braven ALTING, met aan onze lezers te berigten, dat hij meesterlijk in drie talen predikte, nament-lijk, in 't hoog- zo wel als 't nederduitsch, en in 't engelsch.

—— KONIGII, *Biblioth. vet. & nov.* FOPPENS, *Bibli. Belg.* p. 498. G. STOLLIUS *ad HEUMANNI, Conspectum.* p. 320. *Catal. Bibl.* BUNAV. Tom. I. Vol. II. p. 1577. C. SAXI, *Onomast. liter.* Pars V. *Append.* 564. P. BAYLE, *Diction. ed. de* 1730. Tom. I. p. 171, 172.

ALTING (JOACHIMUS), stondt te boek voor een zeer geleerd man; hij was Burgemeester te *Groningen*, toen de *Spanjaarden* van voor die stad weggejaagd werden, en overleed kinderloos in 1625. Zijn lof is op welluidende tonen uitgesproken, door den Hoogleraar MAKDOWELL, in ene lijkreden.

ALTING (MENSO), geboren in 1325, overleden in ho- gen ouderdom op zijn' hoeve in het Landschap *Drenthe*, was Geheimraad van REINOLD DEN III, Hertog van *Gelder*, en liet een zoon na.

ALTING (MENSO), werdt geboren in 1476, en is als een dapper man onder de zijnen geroemd. In 1520 werdt hij door de *Drentenaars*, tot Gijzelaar aan Hertog KAREL van *Gelder* gegeven, en overleed den 6 mej 1526, nalatende twee zoons.

ALTING (MENSO), Hoogleraar te *Heidelberg*, en nader- hand Predikant te *Emden*, is geboren te *Eelde* in het Land- schap *Drenthe*, den 9 november 1541. Hij wierdt op de scho- len te *Groningen* in de eerste gronden der wetenschappen on- derwezen, studeerde vervolgens omtrent drie jaren te *Keulen*; vertrok van daar in 1565 naar *Heidelberg*, onder het regerings- bestier van den Keuryorst FREDRIK III. ALTING gaf aldaar zulke treffelijke blijken van zijne geleertheid, dat hij reeds in 't jaar 1566 bekwaam wierdt gekeurd om het Euangelium te verkondigen. Den 13 juni 1571, trouwde hij met MARIA ERIS-

ERISCOPIA, ene dogter van aanzienlijke ouders, die den hervormden Godsdienst waren toegedaan. Hier na werdt hij door die van *Amberg* aangezocht, doch op aandrang van URBINUS, TOSSANUS en anderen, in de plaats van GEBINGERUS, tot Hoogleraar te *Heidelberg* beroepen. Na verloop van twee jaren, beving hem de lust, zijn vaderland te gaan zien; hij nam zijnen weg op *Emden*, om die schuilplaats van zo vele vlugtelingen, en moeder van zo vele kerken, te bezoeken. Tweemaal hier gepredikt hebbende, maakte hij door zijne geleerdheid en gaven, alle gemoederen zo begerig naar zijn onderwijs, dat zij zig geen rust gaven, voor en al eer hij een eerlijk ontslag van den Keurvorst bekomen hebbende, in plaats van den overleden ALB. HARDENBERG, in oktober 1575, zig aldaar als Predikant liet bevestigen. Na dat Prins MAURITS en Graav WILLEM, in den jare 1594, *Groningen* bemagtigd hadden, werdt ALTING verzocht, den Godsdienst der Hervormden aldaar te helpen bevorderen; hij deed 'er den 17 juliij de eerste predikatie, SIBRANDUS LUBBERTUS en MARTINUS LYDRIUS de twee volgenden. Hoe groot een dienst ALTING hier mede verrigtte, behaalde hij 'er egter groten ondank mede; want Graav EDZARD III, die de *Lutherschen* sterk was toegedaan, wilde ALTING van zijnen dienst ontzetten, om dat hij buiten zijne toestemming, naar *Groningen* was gegaan; doch die van *Emden* weigerden, hier aan te gehoorzamen. Onder de regering van Graav ENNO DEN III, werdt onze ALTING veel mocite verschaft, bijzonder door den Kanselier THOMAS FRANZIUS, tegen wien hij egter de lere der *Hervormden* manmoedig handhaafde, tot aan zijn dood toe, welke voorviel op den 7 oktober 1612, wanneer hij bijna den ouderdom van 78 jaren hadt bereikt. — CRENII, *Animadv. Phil.* Part. XI. p. 126. *Catal. Bibl.* BUNAV. Tom. I. Vol. II. p. 1020. C. SAXI, *Onomast. liter.* Pars V. *Append.* 541, 542.

ALTING (MENSO), is Burgemeester geweest te *Groningen*, en een man van veel kunde en bekwaamheid; hij overleed aldaar den 2 augustus 1712, in den ouderdom van 76 jaren. Men heeft van hem ene *Heilige Tijdrekenkunde*, en enen

enen *Wegwijzer*, bekend onder den naam van de *Tafel of Kaart van Peutingen*; teffens ook ene uitnemende beschrijving van de *Nederlanden*, onder den titel van *Notitia Germaniae inferioris*, vertoond in vijf kaarten, en aantekeningen over alle de plaatzen in dezelve, zo wel in griekse als latijnsche schrift vermeld, te *Amsteldam* in 't jaar 1697 in folio, bij de WETSTEINS gedrukt. Een arbeid waarlijk, die door niemand konde worden uitgevoerd, dan door een' man, die zo als hij in de kennis der Aardrijksbeschrijvinge, en de Geschiedenisfen der Grieken en Romeinen, doorleerd was. — C. SAXI, *Onomast. literar.* Paris V. p. 495. A. PARS, *Naamrol der Bat. en Holl. Schrijvers*, bl. 454-456.

ALVA of ALBA (FERDINAND ALVAREZ DE TOLEDO, Hertog van), werd in 't jaar 1508 geboren, mag men zeggen tot een geesfel van 't menschedom in 't algemeen, en in 't bijzonder voor de *Nederlanders*, van GARSIAS Hertog van ALVA en BEATRIX PIMENTEL. Na dode van zijnen vader, die hij twee jaren oud zijnde verloor, werd FERDINAND onder het opzigt van zijnen grootvader, de Graaf van BENEVENTE gesteld; deze spaarde niets tot volmaking van zijne opvoeding. Reeds van de tederste jeugd af aan, gaf ALVA blijken van zijne genegenheid voor de wapenen, en hij vermaakte zig nog maar een kind zijnde, met de verhalen van de bloedigste oorlogen, zonder dat hem de gevaren verschrikten. Zestien jaren oud zijnde, deedt hij zijn eerste veldtog tegens de *Fransen*. In 1527 verloor hij zijnen opvoeder, en in 't volgende jaar, begaf hij zig in huwelijk met MARIA HENRIQUEZ, dogter van den Grave ALBA D'ALISTO. In 1531 volgde hij Keizer KAREL DEN V, naar *Hongarijen*; en in 1542 wierdt hij tot Veldheer aangesteld, over de benden die tegen de *Fransen* geschikt waren. Toen hij in 1547 benevens dien vorst door *Thuringen* trok, hadt de Gravinne weduwe KATRINA VAN SCHWARSBURG, een sauvegardebrief van den Keizer weten te verkrijgen; daarentegen verbond zij zig bloed, bier en andere benodigdheden, tegens ene redelijke betaling te zullen bezorgen;

gen; doch zij gebruikte de voorzigtigheid, om de brug daar het krijgsvolk moest overtrekken, en dicht bij de stad was, in alerijl te laten afbreken, en op een zeer verren afstand over het water te laten slaan, op dat de al te grote nabijheid van de stad, hare roofzugtige gasten niet in verzoeking mogt brengen. Te gelijk wierdt aan alle de inwoonders der naburige plaatszen, door welke de troepen trekken moesten, vergund, om met hun beste huisraad op het slot te *Rudo'slad* te komen wijken. De Hertog niet ver van het kasteel af zijnde, zond een bode aan de Gravin, waar door hij zig zelven nodigde op een morgen-ontbijt. Een zo bescheiden verzoek aan het hoofd van een leger gedaan, kon niet wel afgeslagen worden, en de Hertog benevens zijn bijhebbend gezelschap, wierdt bij zijne komst op het slot, minzaam ontvangen, aan een welvoorzien tafel; doch nauwlijks was men gaan zitten, of 'er kwam een bode in alerijl binnen, die de Gravin buiten de zaal riep, en de tijding bragt, dat in enige dorpen, de *Spaanse* soldaten onderweg geweld gebruikt, en het vee van de boeren weggedreven hadden; *KATRINA* was ene moeder des volks, wat den armsten harer onderdaan weder-veer, trok zij zig zelven aan; dus ten uitersten gebelgd over dit woordbreken, doch egter van haar tegenwoordigheid van geest niet verlaten, beveelt zij alle hare dienaren, zig met de uiterste spoed en stilte te wapenen, en de poorten van het slot wel te sluiten; zij zelve begaf zig weder naar de zaal, alwaar de borsten nog aan tafel zaten; hier beklagde zij zig bij hen in de betweeglijkste uitdrukkingen, over het gene haar zo even was aangebragt, en hoe slegt men het gegeven keizerlijk woord gehouden hadt; men beantwoordde haar al lachende, dat dit slegts een krijgsgebruik was, en dat men bij een dooftogt van soldaten, dergelijke kleine ongevallen niet verhoeden kon. „Dat zullen wij eens zien! antwoordde zij „vertoord; mijne arme onderdanen moet het hanne weer- „gegeven worden, of bij God!” (terwijl zij dreigend hare stem verhefte) „*Vorstenbloed voor Osfenbloed!*” met deze korte doch bondige verklaring, verliet zij de kamer, die in weinige ogen-

ogenblikken met gewapende lieden vervuld was, welke met het zwaard in de hand, doch egter met allen eerbied, zig agter de stoelen der doorlugtige personaadjen plaatsten, en het ontbijt bedienden. Bij het inkomen van deze strijdbare schare, veranderde de Hertog van ALVA van kleur; stom en bedremmeld, zagen zij elkanderen aan; van het leger afgesneden, en van een overmagtige handvaardige menigte omringd, bleef hen niets overig, dan het zig te laten welgevalen, en de vertoornde dame op de best mooglijke wijze te verzoenen. Hertog HENDRIK van BRUNSWYK die mede van de partij was, herstelde zig het eerst, en brak in een schaterende lagh uit; hij bediende zig van die vernuftige zet, om het gantsche voorval een grappige keer te doen nemen, en prees de Gravin uitermate over hare landmoederlijke zorg en mannelijken moed; voorts verzocht hij de Gravin zig verder niet ongerust te maken, en nam op zig den Hertog van ALVA, tot al wat billijk was, te bewegen; ook bragt hij het bij den laatsten in de daad daar heen, dat hij terstond bevel aan het leger afvaardigde, om het geroofde vee zonder uitstel aan de eigenaars weer te geven. Zo ras nu de Gravin van de teruggave verzekerd was, verontschuldigde zij zig op de hoffelijkste wijze bij hare gasten, die zeer beleefd afscheid van haar namen.

In 1567 hitte den Hertog van ALVA, tegens het gevoelen van anderen in 's Konings Raad, FILIPS aan, tot het oeffenen ener strenge wraak, over de *Nederlandse* Ketters en Muitelingen, zodanig hij die noemde; ook hieldt zig de Koning aan zijnen raad, hem daarenboven, 't opperbevel opdragende over 't leger dat naar de *Nederlanden* geschikt was, en reeds in september 1566, was begonnen verzameld te worden. Dan de Landvoogdes MARGAREET, verwittigd van de toebereidzels, die men in *Spanje* maakte, en bedugt, dat een ander gewapend herwaarts komende, den roem wegdragen mogt, dien zij door het stillen der beroerten meende te hebben ingelegd; zocht den Koning door brieven en boden te bewegen, tot het te rughouden der krijgsmagt die herwaarts geschikt was. Zij vertoonde hem, „ dat zo zware kosten vergeefs

en geweldig woeden des *Bloedraads*, of door 't vlugten der inwoonderen, ontvolkt wierden. Velen zagen met de gevonniste ouderen zig van hunne enigste broodwinners beroofd; anderen, wien het verbeurdmaken hunner goederen het weinige, dat ze nog bezaten, ontnam, vonden zig tot den bedelzak gebragt; en 'er was schier geene schuld zo gering, die men geene lijfstraffe waardig keurde. De Raad der *Beroerte* hieldt de onroomsche Leeraars en Kerkendienaars, en zulken, die de wapenen tegen den Koning hadden opgevat, niet alleen voor doodschuldig; maar rekende ook onder de halsstrafbaare misdaden, het inleveren en toestaan van allerlei smeekschriften tegens de Inquisitie, Plakaten en nieuwe Bisdommen, 't gehengen der pieke, 't niet wederstaan der Kerkplunderingen, het zeggen of beweren, dat de Raad der *Beroerten* zig naar handvesten of vrijheden te regelen hadt; voorts het huisvesten van onroomsche Leraren, het maken en zingen van geuzenliedekens, 't bijwonen van Calvinische begraaffenssen, het zeggen, dat de nieuwe Godsdienst ook binnen kort in *Spanje* opgang maken zou, en dat men God meer dan den menschen gehoorzamen moest, met andere diergelijke uitdrukkingen. De ongehoorde wijze van regtsplegen, welke men in deze ondeugende regtbank volgde, gaf aanleiding, dat de Raad der *Beroerte*, bij 't gemeen, wel dra den naam van *Bloedraad* kreeg. De Hertog van ALVA na het ontslag van MARGAREET, tot de opperlandvoogdije verheven, stelde terstond zijn voornemen, om de voornaamste steden van kastelen te voorzien, aan *Antwerpen* te werk; *Amsterdam* kocht zulks af voor 200000 guldens, te gelijk bedingende vrij te moeten blijven van *Spaansche* bezetting. Intuschen hadt den Hertog den 24 januarij 1568, de Prins van ORANJE, de Heer van BREDERODE, en de Graven van NASSAU, van den BERGE, van HOOGSTRATEN en van KULENBURG ingedaagd. De Prins werdtschuldig als 't hoofd der oproerigen, en den anderen dat zij hem hadden aangehangen. Ook liet hij omtrent gelijktijdig, FILIPS WILLEM oudsten zoon van den Prins, met geweld van de Hogeschool te *Leuven* ligten en te scheep naar *Spanje* voeren,

ren, daar hij 28 jaren gevangen gehouden werdt. De Advokaat VAN DEN ENDE, bij den Grave van Bossu in 's Hage ten avondmaaltijd genodigd zijnde, werdt na den eten vastgehouden, en eerlang naar *Wilvoorden* en van daar naar *Brusfel* gevoerd, alwaar hij op *Treurenburg* gevangen gezet werdt, en aldaar op den 12 maart 1569 overleedt. 't Vangen en vervolgen op bevel van ALVA en zijnen *Bloedraad*, hield het gantsche voorjaar sterk aan, zelfs hadt hij een ontwerp gesmeed, om de Onroomfchen, 's nagts voor asfchen-woensdag, aan vele oorden tevens, te verrasfen, doch sommige Schouten waarfchuwden de lieden tegen deze lage; waar door velen 't gevaar ontkwamen. Een menigte egter werden gevangen genomen; onder welken verscheiden, zelfs lieden van aanzien zwaar gepijnigd werden, om uit hen te halen 't gene zij wisten en niet wisten; ja de *Spaansche Inquisitie*, verklaarde den 16 februarij 1568, „alle de *Nederlanders*, enige weinigen „uitgenomen, voor ketters of kettergunftig, en uit dien „hoofde fchuldig aan Majesteitsfchennis:” welk ontmenst vonnis door FILIPS op den 26ften bevestigd werdt; die daar te boven beval, om zonder enige gunst, genade of aanzien van geflagt, ouderdom of ftaat, ja zonder uitvlugt van beroep tot hoger vierfchaar of nader overzigt, hetzelfde ter uitvoer te brengen; ingevolge gegeven last aan de Fiskalen in *Nederland*. Niet min tegens regt en regel, ging het in 't aanstellen der Overheden en het begeven der ambten, ziende de burgers en landzaten zig daar van verfteken, of die den zodanigen opdragen, welke breed in tijtel, doch fchraal in middelen, hen noodzaakten het hunne daar bij in te fchieten, om den moedigen gegoeden, hier door uitgemergeld, dus alle gedagten en magt van tegenftand te benemen, en den verarmden lafhartigen, door hope van vergeldinge ter flavernije te gewinnen: Kortom, de *geregtigheid* fcheen thans geheel dood, en de *waarheid* in ftervens nood door de geboorte der *bedriegerie*, van welke velen zig in deze tijd bedienden, en onder fchijn van vrijheid van geweten te zoeken, zig voor hunne fchuldeifers, die zij geen kans zagen te voldoen, te zoek

maakten; terwijl anderen, zig naar den tijd voegende, met valsche getuigschriften van altijd in het *Roomse* ge'loof geleefd te hebben, dagelijks vlijtig ter misse gingen, daar ze in jaar en dag niet geweest waren; zo dat ook de onderlinge trouw ver te zoeken, ja gansch verloren was bij de zulke, die hunne medgezellen, met welke zij voorheen ijverig plagten te preke te lopen, nu zelfs gingen aanbrengen. Nog dient aangemerkt, dat onder allen de zulken wel 't meest strafbaar wierden geacht, welke bestonden zig op de oude voorregten en privilegien des lands te beroepen, in welk geval den berugten VARGAS, dat weerdige lid van den godlozen *Bloedraad*, op zeker verhoog, waar in die wierden aangevoerd en ingeroepen, zoude geantwoord hebben in dit Spaansche latijn: *NON CURAMUS VESTROS PRIVILEGIOS*; wij vragen naar uwe voorregten niet; ja 't reppen van dezelve, was ene doodstrafwaardige misdaad, doordien bij 't voorgemelde vonnis der Inquisitie, alle voorregten en vrijdommen des lands waren vernietigd; des wee hem! die zig tegens de bevelen des *Spaansen* Koning, of van zijnen Landvoogd ALVA durfde verzetten; en hadt FILIPS zig laten ontvallen, dat hij liever zijne landen onbewoond zag, dan daar enen ketter in te gedogen. De landzaten dan ziende, dat het de *Spanjaarden* te doen was om hen geheelijk te onderdrukken, sloegen tot wanhoop over; want een hoop volks in *Westvlaanderen* samengeschoold, zig vindende beroofd van huis en have, viel in de kloosters, plunderde de Geestelijkheid, en sneedt sommigen uit doller wraaklust, neus en oren af. Men gaf dezen hoop de naam van *wilde Geuzen*, die eger door ALVA wel haast verstrooid werden.

Op den 28 mei 1568, werd op 's Hertogs naam, door den Raad der Beroerte de doodvonnisfen uitgesproken over GYSBRECHT en JAN VAN BATENBURG, JACOB VAN ILPENDAM, JAN VAN BLOIS VAN TRESLONG, MAXIMILIAAN VAN BLOIS, en de twee Friessen SJOERT BEIMA en HARTMAN GALAMA. De Heren VAN VILLERS en HUY moesten den 2den juni het moordschavot beklimmen, en drie dagen later de Graven VAN EGMOND en HOORNE. In augustus daar op volgende, wierden Burgemeester

AN-

ANTONI VAN STRAALenburg en de Heer van BAKKERBEEL gevonnisd om onthalt te worden; een gelijk lot aan dezen, moesten nog een menigte anderen ondergaan. Het huis van den Grave van KUILEMBURG te *Brusfel*, alwaar 't *Verbond der Edelen* eerst ontworpen was, werd op 't bevel van ALVA ten gronde toe afgebroken, en in derzelver plaats een stenen gedenkzuil opgerigt, waar op de tijd en oorzaak der vernielinge, in vier talen gelezen kon worden. Voorts liet den Hertoge, om de verbonden Edelen die nog in 't land waren, te ontdekken, hun bij brieven, gerigt aan de Raden der bijzondere landschappen, vergiffenis beloven, mits zij zig binnen 30 dagen, voor hem of zijnen Raad kwamen vertonen; doch niemand was dwaas genoeg, om op deze nodiging te verschijnen. ALVA wierdt ook zo trots op zijnen voorspoed, dat hij een zegepralende intrede deedt in *Brusfel*, op den 22 december. Kettens uit te roeijen, die te vuur en te zwaard te verdelen, en de menschelekheid ten aanzien van zijne medechristenen, door het plengen van gehele stromen bloed, te verdrèden; was zo behaaglijk, zo godvrugtig in de ogen van Paus PIUS DEN V, dat hij den Held daar van, eerlang, met enen hoed en zwaard, rijk van goud en gesteenten, beschonk. ALVA's hoogmoed en verwaantheid kende perk noch paal meer; want hij liet zig sedert, van het geslucht bij *Femmingen* vervoerd, een metalen standbeeld gieten, welk in 1571, in het kasteel te *Antwerpen* geplaatst werd, met een latijnsch opschrift, waar bij hem „het stillen der beroerten, 't verja-
gen der muitelingen, 't bezorgen van den godsdienst, het
handhaven der geregtigheid, en 't bevredigen der landchap-
pen,” toegeschreven werd. Doch dezen trots stak den *Nederlandschen* adel zo zeer in 't oog, dat de meesten, die hem uiterlijk schenen aan te hangen, de walg van hem staken, en in hun hart allengskens afkeriger van hem werden. Ook was het afwerpen van dit praalbeeld het eerste werk, dat zijn opvolger in de landvoogdije, LOUIS DE REQUESENS in den aanvang des jaars 1574 ondernam. In 1569 begost het vervolgen, veroordelen en straffen wederom geweldig aan te wakke-

ren; doch te gelijk ook het vlugten van vele ingezetenen; willende men dat omtrent dezen tijd, ene grote menigte van wollewevers uit *Flaanderen* geweken is, die 's lands bloeiende handwerken, naar *Duitschland* en vooral naar *Engeland* hebben overgebracht. Het getal der uitgeweene kan men enigermate peil op trekken, uit het getal der genen die door den Raad der Beroerten, geregteijk ingedaagd zijnde, gebannen werden, belopende die in november van dit jaar meer dan 8000. ALVA zig ook belemmerd vindende door de bijzondere voorregten der steden, die hem gedurig werden tegengeworpen, om de verbeurtverklaring van alle de verwezenen te ontgaan, gebod dat elk zijne privilegien in geschrift stellen en aan hem overleveren zou; voorts gaf hij in 1570, twee algemene ordonnantien op de criminele regtsoeffening uit, die men houdt verstandelijk te zijn ingesteld. 't Voornaamste egter, dat den Hertoge in 't jaar 1569 bezig hieldt, was het ontwerp om ene nieuwe en zware belasting te leggen op alle de *Nederlanden*, 't kwam 'er maar op aan om ze den Staten smakelijk te maken; ten dien einde raadpleegde hij hier vooraf over met enige leden der drie Raden, en onder anderen met den President VIGLIUS, die hem het heffen van een *Xden Penning* van alle roerende goederen door den verkoper te betalen, als alerschadelijkst, ja bijna onmooglijk om in te voeren, affchetste; en niet dan met zware kosten zou te heffen zijn, en tot veel bedrog aanleiding geven. Dan zijn redenen deden ALVA niet van gedagten veranderen; hij beschreef de Staten tegens den 20 maart te *Brusfel*, alwaar hij door den Raadsheer DE BRUXELLES, den *Csten*, *XXsten* en *Xden Penning* eischen deedt; doch het was niet dan na vele aangewende middelen en bedreigingen, waar door hij de bewilliging van zijne eischen verkreeg; dan hij bemerkte ras, dat de *Cste Penning* de meesten niet geviel; ook vreesde hij kort hier na, dat de bewilliging in den *Xden Penning* wederom zou ingetrokken worden, alwaarom hij van gedagten veranderde, en besloot den *Xden Penning* voor zekere somme en tijd te laten afkopen, aanbiedende zulks voor de *Nederlanden* in 't algemeen, voor twee mil.

millioenen, en van *Holland* in 't bijzonder, voor 271000 guldens 's jaars voor den tijd van zes jaren, boven enen tweden *Osten Penning* in denzelvden tijd; doch de Staten van *Holland*, zijne streken kennende, sloegen den eisch des Hertogs in den beginne af; enige anderen egter bewilligden in den uitkoop voor twee jaren; doch alzo ALVA gaarne ene eenparige bewilliging gezien hadt, die nogthans bezwaarlijk te bekomen was, moest hij zijn geliefd ontwerp 't stuk des *Xden Pennings*, enige maanden laten berusten. Ik zal hier niet dan in 't voorbijgaan gewagen, van de onlusten tuschen *Engeland* en deze Landen gedurende dit tijdvak gerezen, waar bij de *Nederlanders* elf tonnen gouds aan geld, of aan goederen, door de *Engelsen* verkogt, en nog zo veel aan 't gene bedorven of verduisterd was, verloren. In *Engeland* hadt men den ingezetenen, wier goederen, hier te Lande aangeslagen waren, vergoeding gedaan uit de *Nederlandse* goederen in *Engeland* bekommerd; doch ALVA streek hier alles wat van de aangeslagen *Engelse* goederen kwam, ten behoeve van *FILIPS* in zijn laadje. Deze onlusten met *Engeland*, welke op zijn hoogste waren, toen de *Xde Penning* gevorderd werd, maakten de gemeente alomte gaande; 't klagen over ALVA's strenge regering werd algemeen, en hij zelf bleef 'er niet onkundig van, dewijl hij enige lieden aanhieldt, bij 't gemeen *zeven stuivers lieden* genoemd, om dat ze zo veel 's daags verdienden, welke hem gedurig berigt gaven, van 't gene 'er onder 't volk gesproken werd. Op den 16 augustus, deedt ALVA te *Antwerpen* een algemene vergiffenis afkondigen, voor alle berouwhebbende ketteren; doch doordien de Leraars, Ouderlingen en Diakenen der Onroomschen, zulken die Leraars, hadden geherbergd; die welke de wapenen hadden opgevat tegen hun vaderland; die daar toe penningen hadden verzameld of opgebracht; die enig geweld aan geestelijke goederen en personen hadden gepleegd; de Verbondtekenaars en inleveraars van 't verzoekschrift aan *MARGREET*; alle Regenten, Oversten van plaatsen en Ambtenaars, die zig in den oproer gemengd hadden, en verscheiden anderen van de vergiffenis waren uitgesloten;

ten ware zij, binnen zes maanden, welke tijd naderhand verlengd werd, in persoon of door gemagtigden, voor den Hertoge verschenen; vondt men nauwelijks iemand die zig op deze vergiffenis verlaten durfde; want, zij begrepen: *Fistula dulce canit, vulcrem dum decipit auceps*. In 1571 zegt ALVA wederom den *Xden Penning* in te voeren, en de afkoping die door enigen voor twee jaren, ingewilligd was, welke met augustus ten einde liepen, niet langer te gedogen. In junij tragt e hij zulks tegen 't gevoelen des Raads met geweld door te drijven, schoon dezen verklaarden, dat zulk ene soort van belasting te willen heffen zo veel was, als tegens den stroom te willen aanroeijen; het plakaat tot invoering daar van, werd egter op den 31 augustus getekend, en sedert alomme afgekondigd; dan de uitvoering ging niet gemakkelijk in zijn werk, en ontmoette van alle kanten tegenstand. Hij zelfs begon eerlang zo grote zwarigheden te zien, in 't heffen dezer belasting, dat hij een ontwerp van matiging beramen deedt; toen dit in den Raad kwam, vondt men 't stuk nog al netelig en verward; 't ontwerp werd dan nog eens veranderd, en de *Xde Penning* eindelijk gelegd op een verkoop alleen van zulke waren, die geen verandering meer behoeften te ondergaan, eer ze gebruikt konden worden. Doch 't geviel egter den Staten niet, die voor een gedeelte in december te *Brusfel* gekomen waren. ALVA ziedende van gramschap, om dat men 't dus met hem uithield, liet zig verluiden: „ dat hij zig van 't krijgsvolk zou bedienen, om den *Xden Penning* te doen ophangen, en zo de landzaten hem niet voor „ Ontvangers dienen wilden, dat hij 'er *Italianen* en *Spanjaards* „ toe gebruiken zou.” Elk zidderde toen voor den schok, die den staat des lands dreigde. Enigen hadden zig laten ontvallen, dat ALVA zelf enen aanvang behoorde te maken, met het heffen des *Xden Pennings* te *Brusfel*; wanneer de bijzondere Stadhouders, veelligt zijn voorbeeld volgen zouden; dit zeggen geviel den Hertog. Na dat men dan, in 't voorjaar van 1572, hier te lande tijding gekregen hadt, dat de Koning zelf den *Xden Penning* wilde opgebracht hebben, belast hij der *Wet-*
hou-

houderfchap van *Brusfel* die te doen heffen, en zij bedugt voor ALVA's ongenade, begint hand aan 't werk te slaan; maar vleeschhooiers, bakkers en brouwers sluiten hier op hunne winkels, zeggende niets te koop te hebben; toen ging 'er een algemene kreet door de stad, dat men 't op 's lands ondergang gemunt hadt, en elk geraakte op de been; dan ALVA nog niet gezind om 't stuk op te geven, besluit enige winkeliers te doen vatten, en in hunne-eigen' deuren te laten op hangen, van begrip zijnde, dat de schrik voor zulk een lot, de anderen gedwee maken zou; en wil men dat de Beul reeds last hadt, om 17 stroppen en ladders van 10 of 12 voeten gereed te maken, ja dat de bezetting in de wapenen, en zijnen zoon DON FREDERIK, bezig was de vonnissen te stellen, toen de tijding dat de *Watergeuzen* den *Briel* ingenomen hadden, den Hertog van besluit deelt veranderen, en 't heffen des *Xden Penning*s staken. Toen nu door FILIPS de Hertog van MEDINA CELI tot Landvoogd in ALVA's plaats benoemd was, boodt ALVA om als 't ware, de gunst van de landzaten voor zijn vertrek te herwinnen, nog voor 't einde van junij aan, den *Xden Penning* gantschelijk te willen affchaffen, mids men de twee millioenen, te voren voor dit lopende jaar beloofd, opbragt; doch dit aanbod hadt de gewenste uitwerking niet. 't Verdriet dat ALVA hier over gevoelde, werdt vermeerderd door de spijtige tijding, die hij een weinig later uit *Duitschland* ontving; dat namelijk 50000 ponden buskruid, welken hij van daar verwagte, op bevel der Hertogen JOAN KAZIMIR en KRISTOFFEL, zonen van den Paltzgraaf, FREDERIK DEN III, die met den Prins van ORANJE verbonden was, op de heide ontladen, en in brand gesteken ware. Zulk een opstapeling van rampen, kost het trotse hart van ALVA niet verzwelgen, maakten hem ten laatsten wars van 't bewind; en deden hem, onder voorwendzel van zwakheid en hohen ouderdom, aanhouden om zijn ontslag. FILIPS vatte hem bij zijn woord, en deedt DON LOUIS DE REQUESENS, als zijnen opvolger in allen ijel naar *Nederland* vertrekken. Deze Landvoogd kwam op den

17 november 1573 te *Brusfel*; alwaar hij met groot betoog van blijdichap werd ingehaald. De Hertog VAN ALVA, die zijnen opvolger op de grenzen was gaan ontmoeten, maakte terstond zijn werk, om 's lands zaken, zo als hij ze inzag, voor hem open te leggen, hem zoekende te bewegen, om in dezelve maatregelen te treden, die men tot hier toe gevolgd hadt; en hij droeg wel zorg, dat nauwelijks iemand gelegenheid hadt, om den nieuwen Landvoogd te onderhouden. Men gaf hem, in verscheiden heimelijke gesprekken, ene hatelijke beschrijving van 's Konings Ambtenaren in *Nederland*; wier sommigen van onervarenheid, anderen van ontrouw verdagt gemaakt werden; 't volk in 't algemeen werd hem als ketters of wederspannig afgemaald. En nademaal de Hertog van begrip was, dat de oorlog die 'er thans plaats vondt, door 't vorderen des *Xden Pennings* veroorzaakt was, deedt hij zijn best om REQUESENS in te boezemen, dat de Staten allen in deze belasting bewilligd hadden; waar uit voortvloeide, dat zij zelve, niet de Hertog, de schuld hadden van de beroerten die 'er uit waren ontstaan. Voorts gaf hij zijnen opvolger te kennen, dat hij bij 't aanvaarden der Landvoogdij, grote gebreken in de regtsoeffening bespeurd hebbende, en dezelve niet wetende te herstellen door de *Nederlandfche* Regters, hij genoodzaakt was geworden, zig van *Spanjaarden* te bedienen; 't welk hem ten onregte, bij 't volk in haat hadt gebragt. Intusfchen verschoof ALVA, het overdragen der Landvoogdij van dag tot dag, 't welk sommigen bijna deedt vriezen, dat hij met dezen Landvoogd eveneens handelen zou, als met den Hertoge VAN MEDINA CELI, die hij uit den weg hadt weten te ruimen; doch eindelijk droeg hij evenwel op den 29 november 1673, 't bewind van Krijgs- en Regeringszaken aan REQUESENS over. Hij bleef egter nog te *Brusfel*, tot over 't midden van december, niet zonder misnoegen des nieuwen Landvoogds, begevende in dien tusschentijd, verscheiden openstaande ambten, de dagtekening der lastbrieven tot dezelve vervroegende, tot voor den tijd dat hij 't bewind hadt af-

afgestaan. Men dagt voorzeker, dat den *Raad der Beroerten* nu ook zou afgeschafte zijn geworden, doch ALVA wist zijnen opvolger te overreden, om die in stand te houden.

ALVA verreisde dan tot groot genoegen van de *Nederlanders*, op den 18 december 1573, vergezeld van een goed aantal paardevolk, en nam zijnen weg te lande, tot op *Genoa*, van waar hij te water in *Spanje* kwam; hij wierdt bij zijne komst zeer vriendelijk door FILIPS ontvangen, die hem over zijne gruwzame handelwijze in 't minst niet bestrafte, ten bewijze dat alles met 's Konings bewilliging geschiedt was; en schoon hij eerlang in zijne ongenade verviel, ter oorzake van een huwelijk, door zijnen zoon Don FREDERIK, op zijnen raad, tegens den zin van FILIPS aangegaan, en te *Uzeda* gevangen gezet werdt, stelde FILIPS hem na de dood des Konings van *Portugal*, niet slechts in vrijheid, maar gaf hem 't bewind over 't leger dat naar *Portugal* gezonden werdt, om FILIPS de kroon van dat rijk te verzekeren, waar toe de Hertog veel geholpen heeft. Hij is in 't jaar 1582, den 12 december, in den ouderdom van 74 jaren aan een hete koorts overleden. Zijne tijdgenoten beschrijven hem, als rijzig van postuur, met een lang uitgerekt aangezicht, anders vrij wel gemaakt, schoon niet bevallig, holögig en straf van gelaat. Voorts getuigen zijne vrienden en vijanden, dat hij een doorslepen en geoeffend krijgsman geweest is, doch meer met loosheid dan dapperheid en voorzigtigheid handelende, zonder wederga wreed en bloeddorstig, doorkneed in hooft streken en listen; eergierig en loos van aart, een gezworen vijand der Onroomschen, en van allen die hem tegenstond; en dat zijne trotsheid en kleinachting voor anderen, en zijne mateloze strengheid, die niet zeldzaam naar verwoedheid zweemde, den Koning wiens gezag hij hier te lande, in top zocht te vizelen, meer schade dan voordeel gedaan heeft. Men geeft hem op goede gronden na, dat hij zig op de reize uit *Nederland*, bij Grave LODEWYK VAN KONIGSTEIN, WILLEM VAN ORANJE's oom van moeders zijde, beroemd zou hebben, van gedurende zijn bewind over deze landen, welk maar ruim zes jaren

ge-

geduurd hadt, 18600 menſchen, om 't geloof en wederſpan-
nigheid, door Beulshanden te hebben doen ombrengen. —

Res in Ecclesia & Politica gesta, ab an. 1500 ad an. 1600. Aut.
J. SOFFING, *Rudolft.* 1676. De meeste *Nederlandſe Hiſtorie-
ſchrijvers*, als BOR, VAN METEREN, HOOFD enz. WAG., *Vad.*
Hift. VI. Deel.

ALVA (PIETER VAN), heeft zig in de *Spaanſe* bezittingen
van *Amerika* zeer berugt gemaakt, door vervolgingen uit ver-
keerd begrepene grondbeginzelen van den Godsdienst, voort-
ſpruitende. Hij keerde ten laaften naar *Europa* te rug, en
onthield zig een geruimen tijd in de *Nederlanden*, daar hij in
1566 ook is overleden. Hij heeft verſcheidene Boeken ten
dienſte der Roomſche Kerk geſchreven. — ANTON., *Bibl.*
Hisp.

ALVERINGEN (JOSUA 'VAN), Heer van *Hofwegen*, Re-
kenmeester in 's *Hage*, was een groot voorſtander der vrij-
heid, waar van hij blijken gaf, zo door 't aanvaarden en te-
kenen van 't *Verbond der Edelen*, als door de middelen, die
hij ter voortzetting van 't zelve, te *St. Truijen* hielp bekrag-
tigen, en verder door de ondertekening van 't ſmeekſchrift aan
den Koning, met belofte van 500 kronen, waar toe hij teffens
ook anderen in 's *Hage* en elders aanmoedigde; ook gaf men hem
na, dat hij zig beroemd zou hebben, de *Haagſe* Beeldſtormers,
met 600 Edelen te zullen beſcherimen, zo iemand ondernam
hun tegenſtand te bieden. Dit een en ander was genoeg, om
hem het banvonnis van ALVA op den hals te halen, 't welk
op den 17 mei 1568, tegen hem werdt verleend met ver-
beurdverklaring van alle zijne goederen; doch zulks verkoelde
in genen dele zijnen ijver voor de edele zaak der vrijheid.
In 1572 werdt hij tot bevelhebber van *Hoorn* aangeſteld,
't welk hem des te meer gehaat bij de vervolgers maakte. In
1574 onthield zig deze edele banneling in 't geheim te *Ant-
werpen*, in 't huis van den Griffier MARTINI, met oogmerk
om den aanſlag op die ſtad voor ORANJE te begunſtigen; dan
op dit pas werdt er op bevel van den Landvoogd ene huis-

roking gedaan; de Griffier spoedde zig naar huis, toen het bevel gegeven werdt, en gaf 'er kennis van aan zijne egtgenote. Deze vrouwe gehard in tegenspoeden, verbergt den Heer VAN HOFWEGEN in een tafelkas; hij ontkwam het, en begaf zig spoedig weer naar *Hootn*, daar hij in 1576 zonder kinderen na te laten, overleed. ——— TE WATER, *Verb. der Edelen*, II. D. bl. 152. WAG., *Vad. Hist.*, VI. D. bl. 127. 174. 185, 186. 204. 364.

ALVERINGEN (SAMUEL), een broeder van JOSUA, is geweest Schout van *Mechelen*, en hadt ter vrouwe MARIA VAN DER AA.

ALWA (SIEVERT), een Fries Edelman, verdronk op ene ongelukkige wijze, in den zo geweldigen storm van den 26 september 1509, die inzonderheid *Friesland* zo deerlijk teisterde; want de meeste zeedijken braken door, en het water vloog met zulk een ijsfelijk geweld daar over, dat men begonst te vrezen, dat gantsch *Friesland* door het schuimend pekelnat zoude verzwolgen worden. Daar verdronken ook een groot aantal menschen en vee; een menigte huisraad, kasten en kisten, ja zelfs gehele huizen met al wat 'er in was, dreef weg; en het hardvorigste hart moest breken, op het zien van die ellenden. De schade die hier door wierdt geleden, is naauwlijks te begroten. Het was gedurende deze storm, dat SIEVERT ALWA zijne bedienden hebbende uitgezonden, om zijn beesten op te halen, hij zelve ook kort daar na toefchoot om hen te hulp te komen; dan hier mede bezig zijnde, klom het water eensklaps tot zulk ene hoogte, dat SIEVERT met vier van zijn knechts verdronk. Het komt mij niet onwaarschijnlijk voor, dat men hier in plaats van ALWA, moet lezen AYLVA.

——— WOPF VAN THABOR, *Gefchreven Kronijk*.

AMAMA (JOACHIM VAN), Generaal-Major van het voetvolk, Kolonel in dienst van den Staat, Kommandeur van *Hulst* en deszelvs Forten, werdt geboren den 14 november 1657 in het Fort de *Bourtange*. Zijn vader was GERRIT AMAMA, een man van edele afkomst, Kolonel van een Fries Regiment.

giment, en vervolgens Kommandeur van *Embden*. Zijne moeder BERNUNDINA VAN VIERSSEN, was ene dogter van den Generaal Muntmeester van *Friesland*. JOACHIM, de enigste van hunne oveigebleven kinderen, genoot de tederste zorg hunner welbestierde opvoeding; en nauwliks hadt hij twaalf jaren bereikt, of hij verkreeg een Faandel onder de Compagnie van zijnen vader. In het jaar 1681 werd hij tot Kapitein aangesteld; en in het volgende jaar trouwde hij met de dogter van een Burgemeester te *Hulst*, PETRONELLA DE VRIEZE genaamd. In het jaar 1689 bekwam hij de rang als Major, in 1690 als Kolonel, in 1703 als Brigadier, in 1709 als Generaal-Major; en na de batailje van *Malplaquet*, waar in hij zo als in andere voorvallen, zig met roem gekweten hadt, werd hij in 1713 tot Kommandeur van *Hulst* aangesteld. Hij verloor zijne huisvrouw in 1684, en hertrouwde in 1693, met de dogter van FILIPS VAN HUMALDA, Raadsheer in 't Hof van *Friesland*. Hoe vele wreedheden en losbandigheid, hij in den oorlog ook hadt bijgewoond, werd egter zijn minzaam, bedaard en eerlijk karakter daar door niet verbasterd; hij bleef altoos de menschen-vriend; de christen en de krijgsman schenen in hem verenigd; hij oeffende pligten als soldaat en gebod als officier; vergetende ook nimmer, 't gene hij aan God, aan den Staat en aan zijne Medemenschen verschuldigd was. Dus den ouderdom van 63 jaren bereikt hebbende, stierf hij, in het bijwezen van zijne kinderen en kindskinderen, den 3 julij 1720. — JAN HUYBERT JUNGIUS, *Lijkreden op AMAMA, Rotterd.* 1720 in 4to.

AMAMA (NIKLAAS), een zoon van SIXTINUS AMAMA, volbragt naar alle waarschijnlijkheid den gantschen loop zijner letteroeffeningen, te *Franeker*. In 1645, hadt hij reeds tot zijnen meester in de Wijsbegeerte, JOH. PHOCILIDES, in wiens vrije redeneertrant hij bijzonder behagen schepte; zonder zig ook door ARISTOTELES aan banden te laten leggen, bragt hij die van zijnen meester in oeffening, in de bijzondere lesfen dien hij zocht over de verschillende delen der Wijsbegeerte hield. Dan die vrijheid en enige andere oorzaken van verschil-

schillende zacht, verwekten hem onaangenaamheden van sommige Hoogleraren, en waren ook hinderlijk tot het bekomen van enigen post aan die Akademie. Hij hadt nauwelijks 28 jaren bereikt, toen in 1656 de dood hem in 't graf rukte. Men heeft van hem in druk: *Disertationum Marinarum decas; in qua præter Marina problemata, varia passim fundamentalia, & solidioris Philosophiæ principijs deducta, dogmata discutiuntur. Franq. 1651. 8vo.* Deze verhandelingen, kondigen zeer veel belezenheid aan; en de Schrijver zonder zig aan de nieuwe wijsbegeerte te verbinden, verwijderd zig verre van de oude. J. F. FOPPENS slaat ten enemalen den bal mis, daar hij hem in zijne *Bibliotheca Belgica*, pag. 899. als Profesfor in de Regten doet voorkomen, doordien hij nimmer enige akademise waardigheid heeft bekleed. — E. L. VRIEMOET, *Athen. Eris.* pag. 172, 173. 176, 177. & in *Addend.* p. 4. PAQUOT, *Mem. pour servir a l'Histoire litter.* Tom. IX. p. 138, 139.

AMAMA (SIXTINUS), is Hoogleraar geweest aan de Hogeschool te *Franeker*, en een man die in zijnen tijd den naam hadt, van zeer ervaren te zijn. Hij werd geboren den 13 oktober 1593 te *Franeker*, uit JAN AMAMA en zijn tweede huisvrouw IMKIE. Zijn vader was de zoon van HERNIUS, kleinzoon van SYTSE, en agter-kleinzoon van TJERK AMAMA, die tweemalen Burgemeester te *Franeker* is geweest, en lid van het Kollegie der Gedeputeerde Staten van *Friesland*. SIXTINUS was een geliefd leerling van den geleerden JOH. DRUSIUS, onder wien hij zig met veel ijver op de oosterse talen toelei, en daar zulk een voortgang in maakte, dat hij griekse en hebreeuwse digtstukken vervaardigde. In 't laatst van juli 1614, ging hij naar *Leijden*, om inzonderheid het arabisch, onder den geleerden TH. ERPENIUS te beoefenen. Vervolgens reisde hij nog in dat zelfde jaar naar *Engeland*, en kwam den 8 december te *Londen*; den 5 januarij van 't volgende jaar, begaf hij zig naar *Oxford*, alwaar hij door den Hoogleraar JOH. PRIDEAUX en enen Duitscher, FREDERIK D'ORVILLE genaamd, in het Kollegie van *Exeter* wierdt aangenomen. De bezigheden die hij aan deze

Hogeschool waarnam, bestonden in de beoeffening der oosterse talen, de Godgeleerdheid, en het geven van lessen in de hebreuwsche taal. Gedurende die tijd, maakte hij kennis met ARTHUR LAKE, Bestierder van *St. Marij's Hall*, met WILLEM LANGTON, Opperste van het Kollegie van *Magdalena*, en met JAN BUDDEN, Hoogleraar in de Regten. Terwijl dat AMAMA anderen onderwees, vorderde hij zelven in de kennis der oosterse talen en Godgeleerdheid. Intuschen op den 16 maart 1616, de mare van DRUSUS zijn onverwagt overlijden vernomen hebbende, en dat die Hoogleraar hem een aanzienlijk legaat hadt besproken, benovens de vrijheid om van zijne handschriften en hebreuwsche boeken gebruik te mogen maken, spoedde hij zig naar *Friesland*, en kwam in 't laatst van genoemde maand in *Franeker*, om de leerstoel van zijnen meester te verzoeken. Dan hij ontmoette hier omtrent meerder tegenkanting, als hij hadt verwacht, want SIBB. LUBBERTI en JOH. BÖGERMAN, hielden hem van Arminianerij verdagt, zo als zij ook reeds DRUSUS gedaan hadden; doch door de gunst van de Curateurs der Akademie, en die van den Frieschen Stadhouder Graav WILLEM LODEWYK, zeilde hij het hoekje te boven, zuiverde zig van de hem aangewreven blaam, en wierdt Hoogleraar in DRUSUS zijn plaats. Den 16 januarij 1626 voegden men bij het Profesoraat, die van Bibliothekaris der Universiteit, op ene behoorlijke wedde. Die van *Leijden* zогten hem met aandrang tot haar te lokken, om de plaats van den beroemden ERPENIUS te vervullen; dan de Bestierders van *Frieslands* Hogeschool, zijne verdiensten kennende, verhoogden zo aanzienlijk zijne wedde, dat hij niet in bedenking nam, om *Franeker* voor *Leijden* te verwisfelen. Dus bragt hij 't overige van zijne dagen te *Franeker* door, en hij stierf 'er den 9 november 1629, ter naauwer nood in het 37ste jaar van zijnen leeftijd getreden zijnde.

AMAMA was in julij 1617 getrouwd, met ene zijner nigten, MEINARDA VAN ADELEN VAN KRONENBURG genaamd, dogter van NIKLAAS en van MARIA VAN WYTHAMA, zijnde deze NIKLAAS, een zoon van JACOBUS VAN KRONENBURG, een oud
ade.

adelijk geslagt in *Holland*. Hij heeft drie kinderen bij deze vrouw nagelaten: 1. JOHANNES AMAMA, eerst Faandrik, vervolgens Convoimeester van de Admiraliteit te *Makkum*, welke ten vrouwe heeft gehadt, MARIA HUBER, ene zuster van den groten Regtsgeleerden ULRIK HUBER: 2. GELLIUS AMAMA, Rector der latijnsche scholen te *Dokkum*: 3. NIKLAAS AMAMA, waar van hier boven is gesproken.

Onze Hooglêraar was van een driftig en oplopend karakter, en verre vervreemd van die zagtaartigheid, welke zo grotelijks aan zijnen meester DRUSIUS tot cieraad versfrekte: voor 't overige was zijn gedrag zeer regelmatig en gestreng; wat zijn vernuft betreft, hij was geen schrandere van geest, maar een buitengemeen werkzaam mensch, die door veel te blokken, oneindige kundigheden hadt verkregen.

AMAMA heeft zeer veel geschreven; het eerste werk dat hij in 't licht gaf; versfrekte ten proeve van een zeer nuttig ontwerp dat hij gevormd hadt, om namelijk aanmerkingen te maken, op de gemene latijnsche vertaling van den Bijbel, die op het Concilie van *Trente* was goedgekeurd; met dezen arbeid maakte hij een aanvang in 1620, door de uitgave van zijns *Censura Vulgate Sc.*; doch intuschen ander werk ter hand nemende, waar van zijne *Bijbelsche Conferentie* nog voorhanden is, die in 1623 het licht zag; hervatte hij eerst een geruimen tijd daar na, zijnen vorigen taak. Aan de Hogeschool verdiende hij den roem, van vele ongeregeldheden te hebben te keer gegaan; de gunst die hij zig daar door, en door andere bekwaamheden verworven heeft, is na zijnen dood, met volle luister, tot op zijne kinderen staande gebleven. Men vindt ene volledige optelling van zijne uitgegevene schriften, met bijgevoegde aanmerkingen in PAQUOT, *Memoires pour servir a l'Histoire litteraire* &c. Tom. IX. pag. 118-137. — J. VRIEMOET, *Athene Fris.* pag. 166-179. FOPPENS, *Bibl. Belg.* pag. 1104, 1105. F. G. FREYTAG, *Analecfa litteraria*. p. 21, 22. JO. FABRICII, *Hist. Bibl.* Part. I. p. 325. & Part. IV. p. 86. 88. CRENII, *Animadv. Philol.* Part. III. p. 83, 84. CASATI, *Onomast. literar.* Pars. IV. p. 274. BAYLE, *Dictionaire*,

ad. de 1730. Tom. I. p. 173. D. CLEMENT, *Biblioth. curieuse*,
Tom. I. p. 250, 251.

AMANDUS, Bifchop van *Worms*, heeft in een gedeelte van de *Nederlanden* den Christelijken Godsdienst voortgeplant. Na dat hij verſcheidene Kerken bediend hadt, begaf hij zig naar *Doornik*, alwaar hij de Abtdij die zijnen naam draagt, zoude geſtig hebben; hoewel ſommigen beween, dat zulks door den anderen AMANDUS zoude geſchiedt zijn. Hij is omtrent 't jaar 660, in het 90ſte van zijnen onderdom geſtorven. — GAZEL, *Hiſt. Eccleſ. des Pais-bas*.

AMANDUS ZIERIKZEUS, dus genaamd naar de plaats zijner geboorte, was Minderbroeder en Voorlezer in de Godgeleerdheid te *Leuven*. Als Provintiaal bevlitigde hij zig met enen voorbeeldigen ijver, om de gebreken der Geestelijken, die aan zijn' opzigt waren toevertrouwd, te hervormen en te verbeteren. De tijd bepaald tot het waarnemen van dit ambt hebbende uitgediend, heeft hij dat van voorlezer weder hervat, en gedurende het overige van zijnen leeftijd waargenomen. Hij heeft de roem verworven, van in verſcheidene wetenschappen ervaren te zijn geweest, en vrij wel bedreven in de talen, want hij verſtood de griekſe, hebreeuwſe en chaldeeuwſe, toen nauwlijks hare boekſtaven nog in *Nederland* bekend waren. Volgens geloofwaardige Schrijvers, heeft hij met ene geleerde beknoptheid en zeer zinrijk, een *Kronijk* geſchreven, van het begin der wereld af tot op 1534. Deze *Kronijk* is in VI Boeken verdeeld, en voert ten tijtel: *Scrutinium ſive venatio veritatis Historica*, in 1534 in 8vo. gedrukt, bij enen SIMON COCUS. In de voorrede geeft FRANC. TITELMANNUS, ene levenschets van AMANDUS, benevens ene opgave van zijne andere veelvuldige ſchriften. Hij ſtierf te *Leuven*, den 8 juni 1534. — *Kerk. Oudheden van Zeeland*, II. D. bl. 51. LA RUE, *Gelatterd Zeeland*, bl. 205.

AMELIA, Gravinne van *Solms*, dogter van JOAN ALBERT, Grave van *Solms*, die in 't gezelfchap der Koninginne van *Bohemen*, in *Holland* was gekomen, wordt in 't jaar 1625 op raad en

M. J. B. van der Meer.

Amst. 1780.

En aandrang van Prins Maurits, met deszelfs broeder Frederik Hendrik, in den egt verbonden. Het huwelijk wurd zeer haastig in 't begin van april voltrokken; hebbende Gecommitteerde Raden den ondertrouwen ontslag van de gewone huwelijks-geboden verleend, welk naderhand door de Staten, ten overvloede bekrachtigd werdt. Prins Hendrik hadt zo men verzekert, kleine genegenheid getoond tot deze verbindtenis. Maar Maurits was 'er zeer op gezet geweest; en zo sommigen verzekeren, zijnen broeder gedreigd, zo hij 't weigerde, zelve zekere adelijke jonkvrouwe, bij welke hij enige natuurlijke kinderen hadt, te zullen trouwen; waar door deze kinderen gewettigd, en Prins Hendrik van zijn broeders erfenis versteeken zou zijn geworden. Kort na het voltrekken van het huwelijk, vertrok haar Gemaal naar 't Staten leger. De Staten van *Holland* besloten nog in dat zelfde jaar, aan de Princesse een geschenk van 20000 guld. voor een huwelijksgeve te doen. Op den 27 mei 1626 beviel zij van enen zoon, Willem genaamd, die zijnen vader naderhand, onder den naam van Willem den II, opgevolgd is; zij bragt vervolgens nog vier dogters en enen zoon ter wereld, welke zoon maar kort geleefd heeft.

Na dat deze vorstin, eerst haren gemaal, op den 14 maart 1647, en daar na haren zoon, op den 6 november 1650, met veel smarte hadt zien sterven, schenen alle hare zorgen en staatzugt, zig te bepalen tot haren kleinzoon, die agt dagen na 's vaders overlijden ter wereld kwam. In het volgende jaar, ontstondt 'er tuschen de beide vorstinnen weduwen, groot verschil, over de voogdijschap van den jonggeboren Prins Willem den III, 't welk na veel haspelens, door de Staten van *Holland* wierdt bemiddelt, die de Koninklijke Prinses in de voogdij, die zij reeds aanvaard hadt, handhaafden; wordende de Keurvorst van *Brandenburg* haar toegevoegd als medevoogd, en de Princesse Amelia als toezende voogdesse.

Deze Prinses heeft zekerlijk tegens vele wederwaardigheden moeten aanworstelen, daar het Oranjeshuis, in deszelfs

aanzienlijken staat, ten tijde van haren gemaal ten hoogsten geëerbiedigd, doch na het overlijden van haren zoon, alomme gehaat, en gedurende de minderjarigheid van haren kleinzoon, met de hoogste veragting behandeld, doch ook eindelijk het hoofd weder heeft boven gestoken. Zij stierf in 's Hage, op den 8 augustus 1675, in den ouderdom van 73 jaren. „Zij „was” schrijft TEMPLE, „ene vrouw van zulk een groot „verstand, als ik 'er immer ene gekend heb.” Ook roemt hij haar over hare spaarzame en deftige hofhouding. Doch zij is door alle hare tijdgenoten, zo gunstig niet beoordeeld. Iemand, die naar zijn eigen getuigenis een vriend en dienaar van het Oranjestad was, heeft zelfs geschreven: „dat deze „vorstelijke weduwe van zulk enen werkzamen aart was, dat „zij liever kwaad gedaan zou hebben, dan ledig geweest zijn, „en dat als zij maar meesters blijven kon, het haar om 't „even was, wie 'er door verongelijkt wierdt.” ——— *De Schrijvers van dien tijd*. Voorts, WAG., *Vad. Hist.* X. D. bl. 498. XI. D. bl. 3. 44. 233. XII. D. bl. 131. 138-143. 171. 327. 443. XIII. D. bl. 5, 6. 43. 166. 197. XIV. D. bl. 378. TEMPLE, *Twee. Gesch.* bl. 714. TEMPLE, *Memor.* bl. 398. *Memoir de GUICHE*, Livr. II. p. 206.

AMELIA VAN ANHALT, was de Gemalin van HENDRIK CASIMIR, Erftadhouder van *Friesland*, en moeder van JAN WILLEM FRISO. Zij trad in het huwelijk met dien vorst op den 16 november 1675, toen hij nog maar 18 jaren hadt bereikt. Van haar wordt getuigd, dat zij schoon en bevallig van lighaam was; oneindig veel geest en vernuft bezat, doch dat de zugt tot pragt en een weidsen zwier, na dode van haren Gemaal, hare geldmiddelen vrij wat belemmerden, ook dat 'er een ongeregelde wijze van bestier aan haar hof plaats vondt.

AMELING (GERRIT), is Boekverkoper op de zaal van 't hof in 's Hage geweest, en Faandrik van de Schutterij; heeft zig verdienstig gemaakt, met te tragten den braven Raadpensionaris JAN DE WIT, in 1672, de Gevangenpoort te doen uitgaan, en hem uit de handen van zijne bloeddorstige moorde-

denaars te verlossen. — Wag., *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 163.

AMERONGEN (TAETS VAN), is de naam van een adellijk geslacht in de provincie van *Utrecht*, het welk sedert 't jaar 1160 met luister is bekend geweest, en zig zo door huwelijken met de eerste en voornaamste families van den lande, als door het voortbrengen van kundige Staatsmannen heeft beroemd gemaakt. Wij zullen ons vergenoegen met enige der voornaamste Mannen uit dit geslacht, aan onze lezers te doen kennen. De zodanigen die 'er meerder van begeren te weten, verwijzen wij naar het *Geslacht en Wapenboek* van ABRAHAM FERWERDA, 1785. I. Deel, daar men ook berigt over de volgende Artikels van dezen naam zal vinden.

AMERONGEN (ANTONY TAETS VAN), Ridder van *Jerusalem*, werd Kanunnik van *St. Marië te Utrecht*, den 23 december 1523; vervolgens van den *Dom*, op den 24 februarij 1524. Hij is Kamerling van PAUS ADRIAAN DEN VI. geweest, en overleed den 20 oktober 1555. — K. BURMAN, *Utr. Jaarb.* III. D. bl. 432.

AMERONGEN (ARENT TAETS VAN), vindt men meermalen op de regeringslijsten van *Utrecht*, van de jaren 1415 tot 1449 ingesloten, als Raad, Schepen of Burgemeester. In het jaar 1426, gedurende de twisten tusschen de Bisschoppen ZWEDER VAN CUILENBORG en ROELOF VAN DIEPHOLT, werd hij benevens DIRK GROWERT, door den Raad aangesteld, om de palen van het *Stigt* te vrijen en te beschermen; zeer zeker met oogmerk, om ware het mogelijk, *Amersfoort* weder tot het *Stigt* te brengen. In het volgende jaar, na dat hij Burgemeester was geworden, werd hij tevens tot een der Bevelhebbers of Hoofdmannen van *Utrecht* aangesteld. In 1449 hieldt de Raad zo oude als nieuwe, zig standvastig tegen den Bisschop R. VAN DIEPHOLT, en deed om alle voorzorg te gebruiken, bij klokkengeluid ene bekendmaking afkondigen, behelzende hoofdzakelijk: „ dat de Raad zig eendragtelijk met alle de „ Gildens hadt verbonden, om het begonnen kapittel op

„ hunnen Heer van *Utrecht*, betrekkelijk de gebreken, die zo
 „ op 't gemene land, als in de stad *Utrecht* aanwezig waren,
 „ en inzonderheid van de Heerlijkheid *Montfoort*, vervolgen
 „ zouden, naar 's lands regten; en. dat zij zulks met de Raad
 „ en Gilden, trouwelijk zouden ter uitvoer brengen. En ten
 „ einde de stad in goede eendragt mogte blijven, verbood de
 „ Raad, dat niemand enige brieven of boodschappen zou zen-
 „ den, aan of ontvangen van hunnen Heer van *Utrecht*, of
 „ die bij hem zijn, bij poene van een bannissement van tien
 „ jaren uit de stad, behalven andere straffen, geregeld na den
 „ inhoud van die brieven of boodschappen, ingevolge des
 „ Raads goedynden.” Dan desnietteenstaande deze voor-
 zorg, volgde kort daar op ene spoedige verandering, doordien
 de Bisschop middel vondt, de stad te overrompelen, waar door
 ARENT VAN AMERONGEN, benevens enige anderen gevangen
 geraakte, en kort daar na onthoofd werdt. — K. BURMAN,
Utr. Jaarb. I. D. bl. 162. 200. 225. 321. 332. 340. 398.
 426. 447. 494. II. D. bl. 12. 97. 116. 130. 143.

AMERONGEN (DIRK TAETS VAN), was in het jaar
 1408 en verscheidene volgende jaren, Schepen te *Utrecht*, en
 in het jaar 1406, getrouwd met HADEWIG, dogter van HEN-
 DRIK WALVISCH. — *Ib.* I. D. bl. 119. 163. 201.

AMERONGEN (ERNST TAETS VAN), was in 1518 en
 1524, Schepen en Burgemeester te *Utrecht*, en als zodanig
 nam hij het ambt van Hoofdschout, op dien tijd on vervuld,
 waar. In 1526 was hij Marschalk des *Overstigts*, en werdt
 door Bisschop HENDRIK VAN BEYEREN, tot enen van zijne
 Stedehouders aangesteld. Twee jaren later, heeft hij het huis
ter Horst nabij *Rhenen*, dat hem als Marschalk ter bewaring
 was aanbevolen, aan den Hertog VAN GELDER overgeleverd,
 die het liet afbreken, en met derzelver stenen, de muren van
Rhenen herstellen. Tweemaal is onze ERNST getrouwd ge-
 weest; tot zijn eerste vrouw hadt hij, MABELIA DE RIDDER,
 welke op den 31 meij 1540 overleedt; en in 1546 vervan-
 gen wierdt door AGNES VAN ABCOUDE, weduwe van GERIT
 Eck.

Eck. Hij stierf in 1562, en zij bleef weduwe tot in 1582, toen de dood ook een einde van haar leven maakte. — **Ib.** III. D. bl. 45. 143.

AMERONGEN (GERARD GODARD TAETS VAN), werd geboren den 16 julij 1679; zijn vader was Joost van **AMERONGEN**, en zijne moeder **EMERENTIA GEERTRUID VAN ZUILEN**. Als Ridder in de *Duitsche Orden* in de Balij te *Utrecht*, werd hij in 1723 Kommandeur van *Doesburg*; en reeds een geruimen tijd te voren, namelijk den 5 september 1708, tot Houtvester van den lande van *Utrecht* aangesteld; vervolgens den 29 julij tot Kanunnik van *St. Jan* te *Utrecht* verkoren, en den 12 september daar op volgende tot Geëligeerde Raad, in het eerste lid der Staatsvergadering te *Utrecht*, en sedert dien tijd afgezonden in de vergadering van Hun Hoog Mogenden. Hij stierf ongehuwd den 12 junij 1730.

AMERONGEN (JACOB TAETS VAN), vindt men op de régeringslijsten te *Utrecht* gemeld van 1420 tot 1449, als Raad, Schepen of Burgemeester. In het vonnis door den Bisschop van *Utrecht* in 1449, uitgesproken over hen, die deel hadden in den opstand tegens hem, en waar bij aan elk en een iegelijk verboden werd, de vlugtenden te herbergen, vindt men ook dezes mans naam gemeld. Met meer anderen egter, werd hij in 't jaar 1455, van dit vonnis van ballingschap ontheven, en het verlorene burgerschap hem niet alleen wedergefchonken, maar hij zelfs langzamerhand tot zijn vorigen staat hersteld; wordende in 1460 tot overste Ouderman, ter bede van den Domproost, en van den Heer van **BREDERODE**, Raad Burgemeester; welke aanzienlijke waardigheid, hij ook bekleedde in 1068. — **K. BURMAN**, *Utr. Jaarb.* I. D. bl. 234. 286. 438. 459. 480. II. D. bl. 1. 56. 107. 131. 295. 399. 425. 450. 452. 481. 512. III. D. bl. 1. 71. 127.

AMERONGEN (JACOB TAETS VAN), was gedurende de Leicesterfche factie in 1586 Raad, in 1587 Schepen der stad *Utrecht*. Hij is tweemaal gehuwd geweest, eerst in 1576 met **ALRED VAN ZUILEN VAN NIEVELT**, en daar ra met **KRIS-**

TINA VAN BLOIS VAN TRESLONG. Hij overleed op zijn huis te *Ruischaal* in 't *Gooiland*, in april 1619; zijn tweede vrouw, in november 1620. De kinderen uit zijn eerste huwelijk verwekt, zijn alle jong gestorven; uit het tweede, heeft hij een zoon en ene dogter nagelaten.

AMERONGEN (JACOB TAETS VAN), werd Kanunnik van *St. Marie te Utrecht* den 1 februari 1582, doch gaf zijne prebende weder over, den 12 december 1600. Na dode van zijnen ouder broeder **ERNST**, werd hij op den 30 julij 1658 beleend, met de Ridderhoffstad *Groenewoude*. Hij huwde in 1601, met **KORNELIA DRENKWAARD**, dogter van **WILLEM VAN GIESSENBURG**, zijnde de huwelijksvoorwaarden gesloten den 7 januari van dat jaar. Door dit huwelijk, schreef hij zig *Vrijheer van Giesenburg*, *Heer van Giesen Nieuwkerk*, *Natres*, *Natendaal*, *Hoogelande*, *Groenewoude* &c. Hij stierf den 28 september 1622, en zijne weduwe den 2 december 1632, nalatende verscheidene kinderen.

AMERONGEN (JACOB TAETS VAN), werd den 6 april aangesteld tot Raad en Vroedschap der stad *Utrecht*, en heeft aldaar in de jaren 1675 en 1676, 1683 en 1684, het ambt van Schepen bekleed. Hij trouwde den 26 april 1648, met **ANNA VAN RYSENDOORN**, die den 23 januari 1660 overleed. Den 18 september 1661, hertrouwde hij met **LUCIA RUISCH TOT DEN ENG.** Hij stierf den 12 juni 1686, nalatende twee zoons en ene dogter.

AMERONGEN (JAN TAETS VAN), ontmoet men in de jaren 1423, 1425, 1427 en 1433 als Schepen te *Utrecht*, en 1435 als Raad; 1437 als Ouderman, en 1443 wederom als Schepen; op welk jaar hij om enig verschil met Burgemeestren, voor de tijd van twee jaren uit den Raad gezet werd. Ook moet hij gemengd zijn geweest in de onlusten van het jaar 1449; want op het jaar 1455, vindt men hem onder 't getal dier genen, aan wien het burgerrecht werd wedergegeven; zijnde hij in 1457 op nieuw tot Ouderman aangesteld. In het volgende jaar, waar in de bastaard **ANTONI VAN**

BOUR-

BOURGONDIEn zijnen broeder **DAVID** den oorlog aanzeide, en met 1000 paarden voor *Utrecht* kwam, werd hij tot Schatmeester aangesteld; welk ambt beftondt, in het schatten en op prijs stellen van die genen, welke de *Utrechters* gevangen kregen, en die hunne vrijheid begeerden. In 1459, vindt men hem wederom als Ouderman genoemd, en in 1461 als Raad en Burgemeester, welke gewigtige post hij ook in 1465 bekleedde; en in 't jaar 1468, regeerde hij als Schout te *Utrecht*. In 1470 werd hij door den Bifchop gevangen genomen, en allerwredelijkst gepijnigd; vervolgens werd hij over *Bergenpzoom* naar *Kortrijk* gebragt, van waar hij vermits Hertog **KAREL** in 't veld was tegens den Koning van *Frankrijk*, op het slot *Rupelmonde* is vervoerd, in 't welk hij omtrent een jaar is gevangen gehouden, en is naderhand onfchuldig verklaart, en op nieuw tot Schout van *Utrecht* aangesteld. Doordien hij dikwerf verzuimde te regt te komen, door welk wan-gedrag, verſcheidene zaken niet konden werden afgedaan, hernieuwde de Raad een zeer oude voordragt van den jare 1310; waar bij werd bepaalt: „ dat ingevalle de Schout, 's morgens te 9 en 's avonds te 3 uren, niet ten regte en komt, „ dat als dan de oudſte Schepen, Schout zal wezen, en daat „ van dubbelde *hoge* of ſalaris trekken, enz.” In 1481, was **JAN VAN AMERONGEN** Raad van den Bifchop, en wierdt benevens anderen, doot hem, aan den Aartshertog **MAXIMILIAAN** gezonden, om van vrede te handelen. — **K. BURMAN**, *Utr. Jaarb.* I. D. bl. 269. 301. 334. 421. 437. 459. 481. II. D. bl. 24. 295. 342. 390. 410. 439. 460. 515. III. D. bl. 14. 17. 24, 25. 428. 519.

AMERONGEN (JOHAN TAETS VAN), werd in 1551, Heemraad van den *Lekkendijk* bovendams, en was van 1556 tot 1566 verſcheidenmalen Schepen der ſtad *Utrecht*. Zedert die tijd tot op 1577, in het hevigitte der *Nederlandſe* beroerten, heeft hij meermalen het ambt, zo van Schepen, Burgemeester, als Raad bekleed; zelfs geraakte hij door den moedwil der *Spanjaarden* in gevaar, om zijn leven ongelukkig te eindigen. In 1576 werd hij mede als Gelastigde ter handeling over

over de *Gedfse* bevrediging gezonden. In 1538 trad hij in het huwelijk met JOHANNA VAN GAASBEEK, weduwe van JACOB SCHIMMELPENNING. Zij overleed den 26 februarij 1578, en hij zelf, den 18 januarij 1589, nalatende zes kinderen.

AMERONGEN (THOMAS TAETS VAN), werd den 13 oktober 1574 geboren, en op den 17 mej 1594 tot Kanunnik van de Domkerk te *Utrecht* aangesteld, van welk Kanunnikaat na het 61 jaren bezeten te hebben, hij afstand heeft gedaan op den 12 juli 1655. In het zelfde jaar en maand, na den ouderdom van 81 jaren bereikt te hebben, trouwde hij met FREDERIKA VAN ZUILEN VAN NIEVELT, een meisje van 15 jaren. Hij overleed den 5 augustus 1657, in den ouderdom van 84 jaren, zonder kinderen bij zijn jong wijfje verwekt te hebben.

AMERONGEN (WILLEM TAETS VAN), is in de jaren 1492, 1493, 1495, 1497, 1499 en 1501, Schepen der stad *Utrecht* geweest, en gehuwd met MAGDALENA VAN MEAUX VORSELAAR. Toen hij op den 1 augustus in 1503, als Heemraad op de schouw van den *Lekkendijk* bovendams tegenwoordig was, wierdt hij onvoorziens door de *Gelderschen*, niet-tegenstaande men toen in vrede met hun leefde, gevangen genomen, en naar het slot te *Hattem* gevoerd; alwaar hij na verloop van een maand, in gestadige krankheid doorgebracht te hebben, op den 1 september overleed.

AMERONGEN (WILLEM TAETS VAN), werd door afstand van zijnen vader, Heer van *Groenendaal*, met die hofstad beleend, den 29 april 1566. Hij was Kapitein in dienst van FILIPS DEN II. Koning van *Spanje*, en stierf in 't leger voor *Haarlem*, wanneer die stad door de *Spanjaarden* belegerd was. Zijne weduwe die hem 54 jaren heeft overleefd, is gestorven den 24 augustus 1627, oud bijna 84 jaren. Zij hebben te samen vijf kinderen verwekt. — Zie over sommige dezer Artikels VAN AMERONGEN, J. KOK, *Vaderl. Woord*. III. D.

AMESIUS (WILLEM), Hoogleraar in de Godgeleerdheid te *Franker*, was een *Engelschman* of *Schot* van geboorte; hij heeft

heeft te *Cambridge* gestudeerd, en woonde aldaar in het *Kollegie van Christus*. Zijn voornaamste onderwijzer in de Godgeleerdheid, is geweest **WILLEM PERKINS**. Hij was de *Puriteinen* zeer sterk toegedaan, en verfoeide de plegtigheden bij de *Episcopale Kerk* in gebruik; dit bragt te wege, dat geen opgang in *Engeland* kunnende maken, hij in 1613 naar *Holland* overstak. In het beruchte *synode van Dorärecht* in 1618 en 1619, verstrekte hij den President **BOGERMANN** tot raadsman, doordien hij inzonderheid wat tot de *Controvers* betrekking hadt, buitengemeen veel ervarenheid bezat, en daar hij zijn van oordeel was. In 't jaar 1622, wierdt hij tot Hoogleraar in de Godgeleerdheid te *Franeke* aangesteld. Hij bemoeide zich grotelijks met de twisten der *Arminianen*, en schreef verscheidene boeken tegens hen. Te vorën namelijk in 1610, gaf hij een werk in 't licht tegens de *Episcopalen*, waar in hij zoekt te betogen, dat 'er geen andere brave lieden in *Engeland* waren, dan alleen de *Puriteinen*; „ dat dezen zig deden kennen, door hunnen „ afkeer tegens de komedien, het vloeken, het dansen, het „ spel enz.” Alle de overigen waren geene anderen „ dan „ speelders, vloekers, kinderen van Belial; daar was geen „ midden tuschen deze twee uitersten, of de *Bischoppelijke Kerk* moest vernietigd worden, of men moest het *Roomsche geloof* uit de hel te rug roepen.” Voorts was hij een van die *Gereformeerde Theologanten*, welke met de meeste nauwkeurigheid en ene gevolgde leerwijze, de *Gewetensgevallen* behandeld heeft. Het is bijna overtollig aan te merken, dat hij tegens **BELLARMIN** schreef; want het is aan niemand genoegzaam ontpokend, dat 'in die tijd de werken van dezen *Jesuit*, de algemene steen des aanstoots van de *Protestantische Controversisten* was. **AMESIUS** vervaardigde een werkje dat hij *Medulla Theologiae* noemde; hij schreef ook ene *Verhandeling tegens de Socinianen* en de *Metaphysica*. Ik zegge niets van zijne *Lessen over de Psalmen* / noch van zijne *Verklaring over de Briefven van PETRUS*. Het is zo niet, dat hij in het jaar 1639 stierf, zo als door **HENNING WITTE** in zijn *Diarium Biographicum* wordt verzekerd; de opdrachtsbrief voor zijne

Wesfen over de **Malmen** geplaatst, bewijst dat hij in 1635 reeds overleden was. Men wordt uit die zelve brief ontwaar, dat hij na 12 jaren Profesfor te *Franker* te zijn geweest, zijn afscheid heeft bekomen, om te *Rotterdam* die zelve waardigheid uit te oefenen. — Zie ene optelling van alle zijne uitgegevene werken, bij E. L. **VRIEMOET**, *Athenae Frisic.*, pag. 212. Verders P. **BAYLE**, *Dictiøn. ed. de 1730.* Tom. I. p. 179.

AMPZING (SAMUEL), was in 1628 Predikant te *Haarlem*, toen hij zijne *Beschrijving* ende lof van die *Stad* in 4to. gedrukt, het licht deedt zien. Hij is digter, en een groot liefhebber en kenner van de Nederduitse taal geweest. Aan het hoofd van gemelde beschrijving, vindt men ene verhandeling, tot tijtel voerende: *Nederlandsch Taal-Bericht* / waar in hij inzonderheid handelt over de *spelling* / de *geslagten* / het onderscheiden gebruik van de *ij* / en *p* / van de *kapitaal- of hoofdletters* / van de *euphonia* of *soethoelentheid* enz.; gewagende hier voorts met lof, van de *Spreekkonst* door **KRISTIAAN VAN HEULE** geschreven. Verscheidene andere werkjes zo in digt als ondigt, die in druk zijn uitgekomen, heeft men aan de pen van dezen vlijtigen man te danken; vindende men alle deze lettervrugten opgeteld, bij A. **PARS**, *Naamrol van de Batavise en Hollandse Schrijvers*, bl. 153—155. 352, 353.

AMSTEL, is de naam van een zeer oud en vermaard geslagt, van ouds genaamd **AEMSTEL**, **VAN AMSTELLE** en ook **VAN AMSTELLA**, volgens de uitspraak der oude Kronijkschrijvers. Onder deze Stigse Edelen, vindt men in Brieven van het jaar 1105 en 1126, gewag gemaakt, van enen **WOLGER VAN AMSTEL** als Schout van *Amstelle*, zonder meer. Wij zullen de beschrijving van enige der voornaamste Mannen uit dit geslagt, aan onze lezers mededelen.

AMSTEL (ARENT VAN), is de oudste broeder van **GYSBRECHT DEN III.** geweest, hebbende tot vrouwe ene dogter van den Heer **VAN HEUKELOM**, bij wien hij vier zonen heeft geteeld. Van 's moeders zijde, was hij erfgenaam van de goede

deren van *Tsfelheim*, waar van hij ook van jongs af aan, altoos de naam en 't wapen voerde. In 1279 geraakte hij benevens zijnen broeder GYSBRECHT gevangen, en werd naar *Zeeland* gezonden; daar hij naar zeven jaren in den kerker doorgebragt te hebben, ten laastten zijnen zoon met den Graav sloot. Men vindt niet dat hij zig met het eedgespan tegens Graaf FLORIS DEEN V. bemoeid heeft. Hij stierf in 1298.

AMSTEL (EGBERT VAN), wordt gehouden voor den eersten bekenden Heer van *Amstel*, wiens geboorte men zou mogen stellen, op het jaar 1110. Met hem namen ook de geschillen een begin, die zulk een langen reeks van tijd, tuschen de Bisschoppen van *Utrecht* en de Heeren van *Amstel* hebben plaats gevonden, en waar van WAGENAAR ons de volgende oorsprong opgeeft. GODEFRID Bisschop van *Utrecht*, was van enen dapperen en grooimoedigen aart, en zo zeer gezet op de bevestiging en uitbreiding zijn's wereldlijken gebieds, dat hij zig in een zijner Brieven beroemt: „ dat hij geen gevaar „ ontzag, en zelfs niet schroomde ten strijde te trekken, ter „ verdediging der Heilige Kerke.” Met dezen naam, werdthans het beschermen der tijdelijke inkomsten eens Bisdoms verglimpt. De Stigtse Edelen goederen bezittende, welke de Bisschop oordeelde der Kerke toe te behoren, lagen gedurig met hem overhoop. EGBERT VAN AMSTEL, een der voornaamste Stigtse Edelen, hadt boven anderen, al met Bisschop HERBERT geschil gehad, 't welk wederom bijgelegd was. Doch met GODEFRID op nieuws in moeite geraakt zijnde, moest FILIPS, Aartsbisschop van *Keulen*, tuschen beide komen, om den twist bij te leggen. De Bisschop beschuldigde EGBERT, dat hij alle de inkomsten, die der *Utrechtsche* Kerke, uit *Amstel* en het omleggende land toekwamen, aan zig getrokken hadt. Hier over was hij, eerst door den Bisschop gedagvaard; doch niet verschijnende, ten Keizerlijken hove aangeklaagd; zedert werdthij in den Rijksban gedaan. De Aartsbisschop van *Keulen* bewerkte eindelijk, een nadelig verdrag tuschen hem en den *Utrechtsen* Bisschop, van welk nog een gebrekkelijk afschrift

schrift voorhanden is, en waar uit de Heer WAGENAAR de vol-
 gende bijzonderheden ontleend heeft. „ De Heer VAN AM-
 „ STEL, bij eede afstand hebbende gedaan, van al wat hij te-
 „ voren in *Amstel* en daar omtrent, ter leen bezeten hadt,
 „ beloofde hetzelfde voortaan als Stedehouder des Bischofs te
 „ zullen houden, onder die voorwaarden, dat alleen een zij-
 „ ner zonen GYSBRECHT genoemd, het zelfde ambt na zijnen
 „ dood, van de hand des Bischofs zou kunnen verkrijgen,
 „ mids dat hij den H. MAARTEN, dat is het Bisdome van *U-
 „ recht*, zou blijven dienen. EGBERT moest wijders de moeras-
 „ Bendelmerbroek, sedert acht ik, de *Bijlamermeer* genoemd,
 „ met het gene 'er toe behoorde, en de helft van de tienden
 „ in *Weesp* die hij in zijn bezit genomen hadt, geheel en
 „ voor altoos, aan de *Utrechtse* Kerk afstaan.” Men weet
 niet, wanneer dit verdrag getroffen werd; doch indien Bis-
 chop GODEFROI in mei 1177 overleden is, moet het voor
 dien tijd geplaatst worden. Men ziet 'er den grond in der he-
 vige geschillen, die in later tijd tusfchen de Heren VAN AM-
 STEL en de Bifchoppen van *Utrecht*, ontstaan zijn. De na-
 komelingen van EGBERT hebben ook zo veel deel gehadt in de
 zaken van *Holland*, dat wij liever hier een weinig uitvoeriger
 van hem gefproken hebben, dan zelfs in de beschrijvingen
 van *Amftelland* gefchiedt. — WAG., *Vad. Hift.* II. D. bl.
 264-266.

AMSTEL (GOZEWYN VAN), kleinzoon van GYSBERT
 DEN I, was eerst Proost van *Utrecht*, en wierdt in 1249, met
 eenparige ftemmen gekoren tot Bifchop, zijnde de 37fte in
 't getal dier Kerkvoogden. GOZEWYN, die een man was, welke
 beter den bijbel wist te handelen dan het zwaard, een onno-
 dig vereifchte in die tijd, verkreeg daar door den naam van
 zagtzinnig, eenvoudig en fimpel te zijn. Men befchuldigde
 hem, dat hij in de tijd van een jaar, alle de zaken des Bis-
 doms hadt laten vloten en drijven, waar door die deerlijk in
 verval geraakt waren. Dit bragt ook te wege, dat hij in te-
 genwoordigheid van Koning WILLEM, van den Kardinaal PE-
 TRUS

TRUS CAPUTIUS en van den Bisfchop van *Keulen*, door het gantsche Kapittel onbekwaam werdt geïrreceld, om de zaken naar behoren te bestieren. Gozewyn was egter zo eenvoudig niet, of hij vermerkte wel, dat Koning WILLEM hem gaarne van den zetel gebonsd zag; om reden, dat die vorst vreesde, dat onder zijn bestier, het geslagt van AMSTEL hem te magtig zoude worden; hij besloot dan ook liever vrijwillig afstand daar van te doen, dan bedankt te worden, en gaf den *Utrechtsen* herderstaf over, in handen van HENDRIK VAN VIANDEN, Domproost te *Keulen*, die in zijne plaats verkoren werdt.

AMSTEL (GYSBRECHT VAN), de eerste van die naam, en zoon van EGBERT, vindt men in 's lands geschiedenissen niet eerder van gemeld, dan tusfchen de jaren 1174 en 1176, wanneer hij tegenswoordig was, bij 't maken van den zoen van zijnen vader met den Bisfchop van *Utrecht* GODEFRIED, op bevel van den Keizer, zo als wij hier boven zagen. Bezwoender werdt hij, door zijne verleende hulp aan de ongelukkige Gravin ADA en de Graav VAN LOON haren gemaal, met die van *Haarlem* naar *Utrecht* te doen vlugten. En schoon GYSBRECHT hier niet anders deedt, dan waar toe hij als Stadhouder en Leenman van den Bisfchop verplicht was, zo kwam hem dit egter zeer duur te staan, wyl de *Kennemers* en *Friefen*, uit wraak het slot of kasteel van hem, in 't jaar 1204 in brand staken, en door het vuur ten enenmalen vernielden, den dam in den *Amstel* doorstaken, en gantsch *Amstelland* aflicpen. Hij die voor een dapper doch ongelukkig krijgsman bekend staat, werdt ten dienste van den Bisfchop, andermaal in 't jaar 1227, in den oorlog tegens den Kastelein van *Koeverden* gewikkeld; de eerste maal kostte het hem zijn goed, en ditmaal bijna zijn leven. ROELOF de Kastelein, lokte den Bisfchop en die met hem waren, in enen moerasfigen oord, en versloeg hen geheel en al; velen waar onder zelf de Bisfchop, schootten 'er het leven bij in. Onder de gevangenen bevondt zig GYSBRECHT, die deerlijk gewond was. 'Er wordt verhaald, dat de Graav van *Gelder* en GYSBRECHT van hunnen

Overwinnaar verlof verkregen, om in 't Kapittel tegenwoordig te zijn, bij de verkiezing van enen nieuwen Bisfchop; dat zij ter oorzake van hunne wonden op bedden in de Vergadering gedragen wierden, aldaar een ieder door hun geklag tot medelijden bewogen, en smeekten, dat de Kerk tot wier dienste zij gestreden hadden, hun ontslag bewerken zoude; dat de Vergadering terstond overging tot het verkiezen van WILLEBRAND, een wijs en verftandig man, die dapper en in staat was om wraak te oeffenen; dat de Vergadering bij de komst van den nieuwen Bisfchop uit *Italien*, besloot, dat de gevangenen van hun woord om te rug te komen, zouden ontslagen zijn; alzo de Kastelcin niet alleen een Onderdaan maar een Verbannene was, en niet hoger dan als een oproermaker gehouden werdt; welk besluit den nieuw gekoren Bisfchop bevestigde. Men vindt weinig meer van dezen GYSBRECHT, dat toen reeds een bedaagd man moet geweest zijn, gemeld, als dat hij in 1233 tegenswoordig was in ene onderhandeling met Graav WILLEM, over enige goederen in *Benfchop*; waar uit tevens blijkt, dat hij zig toen al met den Graav, over de zaak van ADA en den Grave VAN LOON, moet verzoend hebben. Twee jaren te voren, leest men, dat hij zijn stenen huize te *Utrecht*, aan Grave FLORIS hadt opgedragen, en weder van hem ter leen ontfangen, en daar voor hulde en manschap verplicht was. In 1225 was hem, door Bisfchop OTTO, zo ala enige melden, 't gerecht van *Muijden*, *Weesp* en *Diemen* alleen opgedragen. Hij liet drie zoons na, EGBERT, WILLEM en DIRK, zijnde de laatste volgens VAN LEEUWEN die gene, waar uit het geflagt van BEVEREN is voortgekomen,

AMSTEL (GYSBRECHT VAN), de tweede van dien naam, de oudste zoon van EGBERT, wordt genaamd *Stedehouder van Amftelland*. Hij heeft in 't jaar 1225 geleefd, wanneer hij tot fcheidsman gekoren werdt, in een gefchil tusschen den Bisfchop van *Utrecht* en den Graav van *Gelder*. In dat zelfde jaar, stontd hij als getuige in een ander geval, tusschen Bisfchop OTTO en Graav FLORIS DEN IV. Zo ook vind men hem genoemd

noemd in een Brief van 't jaar 1228, in welk tijdvak ook zijn dood bepaald wordt. Hij hadt ter vrouwe BERTRAND VAN YSSELSTEIN, Heer JAN's erfdogter, bij wien hij vier zonen teelde, namelijk GYSBRECHT DEN III, ARENT, WILLEM en OTTO. Door genoemde huwelijk, zijn de goederen van *Tyselstein*, aan 't geflagt van AMSTEL gekomen.

AMSTEL (GYSBRECHT VAN), de derde van dien naam, en oudste zoon van GYSBRECHT DEN II; was zeer onvergenoegd, om den afstand die zijn neef GOZEWYN van den Bisschoppelijken zetel hadt moeten doen, doordien zijn oogmerk was, de magt van zijn geflagt daar verder door uit te breiden; ja hij nam zulks zo zeer ter harte, dat hij benevens enige anderen, HENRIK VAN VIANDEN, die na hem tot de Bisschoppelijke waardigheid verheven was, terstond den oorlog verklaarden. OTTO DE III, Graav van Gelder, hadt zig met hen verbonden; en 't Stigt werdt dus van verscheiden kanten met enen inval bedreigd. Koning WILLEM die toen in *Duitschland* was, begaf zig met een leger herwaarts, voorgevende den Bisschop met zijne vijanden te willen bevredigen; doch pas voor dat hij binnen *Utrecht* kwam, was de Bisschop met zijn volk ter stad uit, en den vijand te gemoet getrokken. Digt onder de stad viel een gevegt voor, in welk de Bisschop de overwinning behaalde. De Heren VAN AMSTEL en VAN WOERDEN werden gevangelijk binnen *Utrecht* gebragt; zijnde strengelijk gebonden, elk aan ene zijde van het paard des Bisschops; doch geslaakt ter bede van Koning WILLEM, die kort hier op naar *Holland* verreide. Dit ontslag geschiedde egter niet zonder harde voorwaarden te ondergaan, en zij moesten met goede ogen aanzien, dat Bisschop HENDRIK, alle zijne wraak op OTTO VAN GELDER verhaalde; want hij viel in de *Veluwe*, en behaalde daar zo groot een buit, dat hij uit denzelven sedert, voor een gedeelte ten minsten, het slot *Vreeland* aan de *Vegt* stigtte; waar door zijn Bisdome tegen de invallen der *Amstellandsche* opgezetenenen beveiligd werdt. De zoen die ter dezer gelegenheid tusschen den Bisschop en Gys-

RECHT VAN AMSTEL getroffen werd, bestond hier in: „GYSBRECHT, moest met zijne aanhangers tot 500 in getal, onder welken GYSBRECHT VAN GOOIJEN was, blootsvoets en in wollen kledingen, den Bisschop in de Domkerke, op de knieën, vergiffenis verzoeken, en hem voorts als zijnen „Leenheer trouwe zweren.” De Bisschop verzoende zig waarschijnlijk ook met den Grave van Gelder; en 't Stigt genoot, gedurende het leven van Bisschop HENDRIK, ene tamelijke rust.

Enige jaren hier na, werd GYSBRECHT veldheer van de opzetterige *Kennemers*. Dezen bedienden zig in 1268 of volgens anderen in 1272, van de minderjarigheid van Graaf FLORIS, en bij de afwezigheid van deszelvs voogd, OTTO VAN GELDER, om enen opstand tegen den Adel te beginnen, door wien zij naar hun dankbeeld te veel gedrukt werden. Hun oogmerk was, hen allen uit *Holland* en 't *Stigt* te verdrijven; ten dien einde begonnen zij met het plunderen der adelijke huizen en sloten, en noodzaakten de Edelen, binnen *Haarlem* te wiken; daar na vielen zij in *Amsteland*, en dwongen Heer GYSBRECHT zig aan hun hoofd te plaatzen. Deze hoe ongaarne ook dit bevelend verzoek aannemende, alleen om *Amsteland* en *Holland* voor hunne woede te beveiligen, voerde dien dollen hoop naar het *Stigt*, welke hij ter oorzake van enige Edelen en voorgaande vernederinge, geen gunstig hart toedroeg. Na het verworsten van enige sloten, bestormde hij 't slot *Vreland*, doch dit niet spoedig genoeg na zijn zin bukkende, trok hij naar *Utrecht*, welke stad hij door de verbaasdheid der burgers, waar onder ter verscheiden waren, die een kwaad denkbeeld van hunne regering hadden, innam; de Magistraat en Edelen werden gebannen, en ene nieuwe regering aangesteld. Na het maken van een verbond met de *Kennemers*, toog hij naar *Amersfoort*, dat hem spoedig in handen viel.

GYSBRECHT geen kans ziende, om met de woeste hoop die hem verzelde, iets van belang te kunnen uitvoeren; schoof zig door zachte woorden, deze mittemakers van den hals; en door een wel verzonnen list van Heer JAN VAN PERSYN, braken

kén zij 't beleg van voór *Haarlem* op, waar na de Bischof *Utrecht* en *Amersfoort* weder bemagtigde, en de afgezette regenten aldaar herstelde. Het was ook omtrent dezen tijd, dat den *Utrechtsen* Kerkvoogd JAN VAN NASSAU, het slot *Vreland* aan GYSBRECHT VAN AMSTEL, en dat van *Montfoort* aan HERMAN VAN WOERDEN verpandde; doch hier door verwijderde hij grotelijks de genegenheid, die het volk hem toedroeg; welke afkerigheid nog merkelyk toenam, toen GYSBRECHT enige jaren daar na, de *Utrechters* door het leggen van enen nieuwen tol, bezwaarde; dit vuurde den ontfloken haat aan, en zij namen met hevige klagten hunnen toevlugt tot den Grave. Men trachtte in den beginne GYSBRECHT te bewegen, om de verschotene penningen te rug te nemen, doch dit niet willende gelukken, namen zij hunne toevlugt tot de wapenen. AMSTEL en WOERDEN trokken die van 't *Stigt* mannelijk te keer; 't welk Graaf FLORIS bewoog, om ingevolge zijn gemaakt verbond met die van 't *Stigt* in 1277 gesloten, de wapenen op te vatten, en 't beleg voor 't slot *Vreland* te slaan. Dit werd bij AREND broeder van GYSBRECHT mannelijk verdedigd, want deze alle zijne magt verzameld hebbende, trok daar mede op om het te ontzetten; dan tot *Loenen* gekomen zijnde, werd hij door de *Zeeuwen* onder aanvoering van KOSTYN RENESSE, met zulk enen razenden woede aangevallen, dat hij niet alleen geslagen, maar ook gevangen werd; 't welk de verovering van het slot ten gevolge hadt, en ook de gevangenneming van GYSBRECHT; 't slot van *Amersfoort* moest mede in 1279, bukken. HERMAN VAN WOERDEN hadt zig, al eer dat zulks woórviel, om 's Graven haat te ontgaan, buiten 's lands begeven; de beide broeders VAN AMSTEL werden als gevangen naar *Zeeland* gevoerd, en de goederen van AMSTEL en WOERDEN verbeurd verklaard. Zeven jaren lang duurde hunne gevangenis; in welken tijd de magen der gevangen Heren; ijverig arbeidden, om hen met Grave FLORIS en Bischof JAN, te verzoenen. De Graaf liet zig bezwaarlijk bewegen; hij eischte zo veel, dat de onderhandeling verscheidén jaren slepende gehouden werd; dan de broeders in hun-

ne langdurige gevangenis verdriet krieggende, besloten eindelijk alles toe te geven, en maakten den 27 oktober 1285, hunnen zoen op de volgende voorwaarden: „ GYSBRECHT „ VAN AMSTEL stond zijn recht op *Nardingerland*, *Muiden* en „ *Muiderpoort*, *Vindelmerebroek*, en het bosch daar de reigers „ in broeden, af aan Grave FLORIS, die alles van het *Stigt* „ ter leen zou houden, gelijk GYSBRECHT voorheen gedaan „ hadt. Hier tegen zou de Graav 2000 ponden vallen laten „ van de 4000, die hij voor de Heerlijkheid van *Amstel* hadt „ opgeschoten; de andere 2000 pond beloofde GYSBRECHT den „ Grave, bij een bijzonder handschrift, in den winter des „ volgenden jaars 1286 te zullen voldoen. GYSBRECHT be- „ loofde, geene vestingen te zullen maken, tuschen de stad „ *Utrecht* en het Graavschap van *Holland*, noch ergens an- „ ders, buiten 's Gravens bewilliging. Ook zoude hij en „ zijne broeders, ARNOUD en WILLEM, zig nimmer tegen „ den Grave of tegen den Bisschop, in enigen krijg laten in- „ wikkelen; maar daarentegen de verzoening bezorgen met „ de magen der gesleuvelden in 't gevegt bij *Loenen*, alles on- „ der verbeurte van al hun goed, ten behoeve des Graven. „ De broeders zouden tragten brieven te verwerven van de „ Graven van *Gelder* en van *Kleve*, van den Hertoge van „ *Brabant*, en van den Bisschop van *Utrecht*, in welken deze „ Heren zig verbinden zouden, den huize van *Amstel* niet met „ tegen de *Hollandse* Graven te zullen bijstaan. De verdere „ goederen der Heren VAN AMSTEL, werden hun wel wederom „ gegeven; doch zij moestenze voortaan van *Holland* ter leen „ ontvangen. De gift van *Amstelredamme*, aan JAN PERSYN te „ voren gedaan, werdt door de Heren VAN AMSTEL, bevestigd. Drie Rid- „ ders en negen Knapen uit *Holland*, en zeven „ Rid- „ ders en vier Knapen uit het *Stigt* verbonden zig als „ borgen, voor de Heren VAN AMSTEL, onder verbeurte „ hunner goederen; doch bedongen, dat zo de Graav over- „ leedt, zijn onmondige zoon of deszelfs voogden geene „ verandering in dit verdrag zouden mogen maken, voor dat „ dezelve twintig jaren bereikt zou hebben. Of liet hij ene „ dog.

„dogter na, die zig in den egt begaf, dan zou zulks ook „niet dan zes jaren na haar huwelijk, mogen geschieden.” Doch alzo deze borgtogt den Grave nog niet voldeed, verbonden zig enige andere Heren, „om den Grave tegen die „van AMSTEL, zo dezen den zoen schonden, op eigen kosten, te schepe of te paarde, te dienen, te weten HENDRIK „VAN DE LEK, met 25 mannen, WILLEM VAN STRYEN, „HERBAREN VAN DER LEEDE en GERARD VAN VELZEN, ieder „met 20, JAN VAN DER LEEDE met 15, DIRK VAN WASSENAR en HENDRIK Burggraaf van *Leijden*, ieder met 10; „en dus allen met malkanderen met 120 mannen.” Daarenboven beloofden de Hertog van *Brabant* en de Graven van *Gelder* en *Kleve*, de AMSTEL's niet te zullen helpen, als zij den zoen tenigen tijd schenden mogten. Nu werd GYSBRECHT, die reeds in 1270 als 's Graven Raad bekend was, zo wel als WOERDEN in die waardigheid erkend, en volgens het zeggen van MIRÆUS, nevens anderen, tot Ridder van de Orden van *St. Jacob* verheven.

GYSBRECHT hadt ook geen gering deel in het vloekverwantschap tegens Graaf FLORIS DEN V; en schoon het niet blijft, dat hij in het gevangen nemen en den daar op gevolgden moord, de hand aan den Grave geslagen heeft, speelde hij egter op dat treurtoneel, de verfoeilijke rol van verrader. Want de Graaf onder voorwendzel van zeker geschil te vereffenen naar *Utrecht* gelokt zijnde, nodigde hij hem de vogeljagt met andere Edelen te willen bijwonen. FLORIS was hier toe terstond vaardig; en AMSTEL bevolen hebbende vooruit te rijden, beloofde hij hem op de hielen te zullen volgen. In 't afscheidnemen, bragt hem de Graaf, een' vollen BERKEMEYER toe, *Sint Geerten minne* genaamd, waar op AMSTEL bescheidt deedt, en toen als een anderen JUDAS, de vloekgenoten van 's Graven komst ging verwittigen. Waar hij na deze euveldaad gebleven is, en zijne dagen geëindigd heeft, blijkt met geene zekerheid, noch ook of het waar zij, dat hij omtrent het jaar 1300 weder in het land is gekomen, zo als sommigen

gen beweren. — WAG., *Vad. Hist.* II. D. bl. 397, 398. III. D. bl. II. 14. 36. 39. 62. 69. 77. 83.

AMSTEL VAN MYNDEN (AMELIS VAN), werd bij de oprigting van den *Hogen Raad* in den jare 1582 in *Holland*, in 's *Hage* hare zittingen hebbende, doch sedert de revolutie van 1795 afgeschaft, tot Raad daar van aangesteld. In 1584 was hij wegens de provincie van *Utrecht* medelid van de commissie, welke naar *Frankrijk* werd gezonden, om de heerschappij dezer landen aan derzelver Koning aan te bieden. — WAG., *Vad. Hist.* VII. D. bl. 451. VIII. D. bl. 56.

AMSTELDAM (ALARDUS VAN), wierdt geboren in 't jaar 1494, in die zelfde stad waar van hij de naam draagt. Men vindt van hem aangetekend, dat hij van zijn geboorte af, doofstichtig geweest was, waarom men hem in zijne jeugd *dove Elle* noemde. Daarentegen was hij wederom zeer vaardig van spraak; voorts bedreven in de Godgeleerdheid zijner eeuw, en in de latijnsche en grieksche talen, uit welke laatste hij den brief van HIPPOCRATES aan DAMAGETUS, in 't latijn heeft overgezet. Men vindt ene optelling van zijne godgeleerde, philosophische en taalkundige werken in J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* I. 38. Ook wordt hij gegist, de oudste beschrijving der stad *Amsteldam* te hebben opgesteld. Nog heeft men van hem enige verzen, en onder anderen een lofgedicht op Keizer KAREL DEN V, ter gelegenheid dat deze vorst in augustus 1540, de Kapel der Heilige Stede te *Amsteldam* bezocht. Verscheiden van ALARDS schriften zijn gerigt tegens de Lutherfchen, op welke hij zo zeer gebeten was, dat hij niet geschroomd heeft, hen, zonder grond en tegen alle waarschijnlijkheid aan, te beschuldigen van voorbedagte brandstigtinge in het Klooster van *Sr. Maria* in de *Nes* te *Amsteldam*. ALARD, die te voren een goed gedeelte van zijnen leeftijd, te *Keulen* en te *Leuven* hadt doorgebracht, schijnt zig kort na den brand, wederom na de laatstgemelde stad begeven te hebben, daar hij in 't jaar 1544 overleden is, in den ouderdom van 50 jaren, en in de Fran-

cis.

eiskaner Klooster-Kerk aldaar begraven is. Hij heeft zijne Boeken, bij uitersten wil, gemaakt aan het Buijen-Weeshuis te *Amsteldam*. — WAGEN., *Beschrijving van Amsteld.* 1. St. *Voorr.* II. XI. St. bl. 191-195.

AMSTELDAM (HERVICUS VAN), mede geboortig van *Amsteldam*, wordt genoemd onder de voornaamste *Heidelbergse* Godgeleerden, die in 't jaar 1479 gemagtigd werden, om Doktor JAN VAN WEZEL, die te *Mentz* wegens kettenijde te regt werdt gesteld over het stuk der lere, te onderzoeken. Hij is ongetwijffeld de zelvde, die onder den naam van HERWYCH GYSBERTZOOM, in den jare 1477, door Burgemeesteren van *Amsteldam*, genodigd werdt, om de bestiering van het *Begijnhof* te dier stede op zig te nemen. — WAGEN., *Beschr.* van *Amst.* XI. St. bl. 184.

AMSTELDAM (JOANNES VAN), heeft in 't laatst van de XIVde eeuw, in de stad van zijnen naam, daar hij ook geboren is, gebloeit. Hij was een leerling van WESSEL VAN GANSFORT, een *Groninger*, die, terwijl men zijnen vriend Doktor JAN VAN WEZEL, dien sommigen met hem verward, en voor een en denzelvden persoon gehouden hebben, te *Mentz* te regt stelde, ook met de Inquisitie gedreigd werdt. En die was geenszins te verwonderen, also hij omtrent de *opperhoofdigheid* van den Paus van Rome, de *Misfe*, de *Aflaten*, het *ongehuwde leven der Geestelijkheid*, en andere punten, dingen leerde, die welen niet verdragen konden. Voorts was hij zo bedreven in de talen en andere delen der Geleerdheid, dat hij den bijnaam van *Licht der Wereld* verkreeg. Doch welke vorderingen onze *Amsteldammer*, onder zulk een meester gemaakt hebbe, is onzes wetens nergens aangetekend. Alleenlijk vindt men, dat hij na 't overlijden van Dr. WESSEL, welk op den 4 oktober 1489, voorviel, enen brief aan den Kloostervoogd BERNARD VAN MEPPEN geschreven heeft, waar in hij WESSEL's gevoelen over 't bidden voor de levenden en doden, breedvoeriglijk voorsteld en verdedigd. Men vindt dezen brief, en enige anderen, door Dr. WESSEL, aan onzen *Amsteldammer*

geschreven, onder de Werken van Dr. WESSEL door LUTHER uitgegeven. Andere blijken der geleerdheid of bekwaamheid van JOANNES VAN AMSTELDAN, zijn mij niet voorgekomen. — WAGEN., *Befchr. van Amst.* XI. St. bl. 189. BRANDT, *Reform.* I. D. bl. 53, 54, 55.

AMSTELDAM (NIKLAAS VAN), mede een *Amsteldammer* van geboorte, heeft dit weet men onder 't opzigt van twee bekende meesters in de Godgeleerdheid van dien tijd, GERARDUS en JOANNES, 24 ketterlijke stellingen van zckeren FERRAND wederlegd. Hij was *Baccalaureus* in de Godgeleerdheid; en de opentlijke twistredening, waar in hij dit blijk zijner bekwaamheid gaf, werd in 't jaar 1446 te Keulen gehouden. — WAG., *Befchr. van Amst.* XI. St. bl. 188.

AMYS (JAKOB), Predikant te *Ter Neuse* op *Walcheren* in *Zeeland*, is geboren den 17 augustus 1664 te *Middelburg*; zijne ouders zijn geweest SERVATIUS AMYS, Koopman in gemelde stad en FRANCINA HOEVERS; zijn ene broeder JOHANNES is als Predikant te *Agtekerke* overleden, en zijn andere SERVATIUS genaamd, zullen wij hier beneden van spreken.

Na dat JAKOB, het stof der triviale scholen hadt doorgeskroten, heeft hij verdere akademische kundigheden opgedaan bij de voornaamste Hoogleraren welke als toen te *Utrecht* aanwezig waren; waar na hij Proponent zijnde geworden, den 23 april 1692 te *Ter Neuse* als Predikant beroepen is, hebbende hij den tijd van ruim 41 jaren het dienstwerk des Heren bij deze gemeente, met veel ijver en liefde vertigt, wanneer de dood hem in 't laatst van november 1738 in zijnen arbeidzamen kring ontmoetende, zijnen verderen arbeid staakte, na 69 jaren en ruim drie maanden geleefd te hebben.

JAKOB AMYS, heeft drie vrouwen gehad; bij zijne eerste TANNEKE BLASER dogter van een Koopman te *Vlissingen*, heeft hij geene kinderen nagelaten, ook niet bij zijne tweede MARIA BOUWMAN van eerlijke ouders te *Veere* herkomstig; doch de derde ANNA DU BON, dogter van den Kommiss Generaal van *Zeeland* te *Middelburg* JAN DU BON, was vrugtbaarder, want

want zij baarde hem twee zoons en ene dogter, die MARIA genaamd, huwbaar zijnde, getrouwd is met JOHANNES DE COO, Secretaris van *Kapelle en Bieselingen* in *Zuidbeveland*; de beide zoons JOHANNES en JAKOB AMYS, oeffenden zig bij 't overlijden van den ouden man te *Breda* in de latijnsche taal, onder opzigt van den Rector MONTANUS; van hunne verdere lotgevalen is mij niets bekend; doch het is niet onwaarschijnlijk, dat een van beide die jongens zig in den krijgsdienst heeft gegeven, doordien ik enen Heer AMYS omstreeks het jaar 1760 als Majôr of Lt. Kollonel van de Kavallerij hebbe gekend, die te *Leeuwarden* in guarnisoen lag, een sonderling mensch was, en aldaar is overleden; zeker weet ik dat hij uit *Zeeland* zijn oorsprong trok. — *Boekz.*, 1734. a. bl. 107-109.

AMYS (SERVATIUS), Predikant te *Kortgem*, op het eiland *Walcheren* in *Zeeland*, was de oudste broeder van JAKOB AMYS, en is geboren te *Middelburg* in april 1658.

Na dat SERVATIUS zijnen klasieken loopbaan in zijn vaderstad ten einde was gerend, begaf hij zig naar *Utrecht* om door het onderwijs van de Hoogleraren welke zig aan die Akademie bevonden, bekwaam gemaakt te worden tot het dienstwerk des Heren, waar toe hij zig hadt voorbeschikt; ook dezen loop volbragt hij naar wensch; wierdt te *Middelburg* te rug gekeerd, voor het Klasfis van *Walcheren*, in ruinen gemoede door de Broederen tot Proponent aangenomen, en vervolgens als Predikant in de gemeente van *Kortgem* op den 29 april 1697 door zijnen broeder JOHANNES AMYS Evangeliedienaar te *Aagtekerke* in den dienst bevestigd, alwaar hij den akker des Heren heeft geploegd, en de kudde aan hem toevertrouwd met alle liefde en waakzaamheid heeft gehoed, tot op den 6 november 1739, wanneer hij oud en der dagen zat, na 80 jaren en 6 maanden te hebben geleefd, ene kortstondige ziekte hem in de eeuwigheid door een zagte dood deed overgaan.

SERVATIUS is tweemaal getrouwd geweest, zijn eerste vrouw die hij den 22 oktober 1692 huwde, was AGATHA HEER-

ners bij wien hij een zoon heeft verwekt, KORNELIS genaamd; die Brouwer op *Kolijnsplaat* is geweest; zijn tweede vrouw was ADRIANA VOORWOUDE, waar bij drie zonen en twee dogters heeft geteeld, doch die alle benevens derzelver moeder, lang voor 's mans dood, overleden zijn. — *Boekz.*, 1739: a. bl. 130-135:

AMZWEER (DODO of DOEDE VAN), is gesproten uit een voorraam geslagt te *Appingadam*, het welk den stamnaam hadt ontleend, van ene buurschap niet verre van deze stad gelegen. Door den trouwlozen afval van den Grave van RENENBERG in 1580, wierdt AMZWEER benevens vele anderen, die der Staten en Princè partij toegedaan waren, genoodzaakt door de vlugt hun leven te redden; velen namen hunnen wijk naar *Oostfriesland*, dit deelt DOEDE ook; en verbleef aldaar tot op de reductie der provincie van *Groningen*, waar na hij in het jaar 1595, wégens de *Ommelanden*, lid der Gedeputeerde Staten van dat gewest is geweest. Ook heeft onze zelve man; in de jaren 1595, 1596, 1597, 1598, 1600, 1601, 1602 en 1609, de provinciale Sijnode van *Stad en Lande*, als Kommissaris politijk bijgewoond. Voorts was hij Burgemeester en Ouderling te *Appingadam*, zijnde niet onwaarschijnlijk gestorven omtrent het jaar 1620. 's Mans schriften, ten tijde zijner ballingschap, en daar na in de oude landtaal en in 't latijn uitgegeven, strekken tot getuigen van zijne kundigheid, en worden hier en daar nog, doch zeldzaam gevonden, en gretig gezocht. — ADAMI, *Naamlijst der Predik.* bl. 22. 26 enz. E. HARKENROTH, *Oostfr. Oorspr.* bl. 139. 269, 270.

ANASTASIUS, bijgenaamd VELIANUS, behoort onder het getal der eerste onroomsche Predikanten, in *Gelderland*. In de verregaande twisten die 'er tuschen de *Remonstranten* en *Gereformeerden* hebben plaats gevonden, worden dikwerf zijne leestellingen door de eerstgemelde aangehaald, om te betogen, dat hunne begrippen ten aanzien van de zo berugte *vijf Artikelen*, geene nieuwigheden, maar reeds voor lange in *Nederland* geleerd zijn. De partij merkt hier op aan, dat het wel waar

waar is, dat hij onder de titel van der *Lehen Weytmer* een boekje heeft geschreven, het welk die lere scheen te begunstigen; doch dat dit enkel was geschied, om den Roomsgezinden ten aanzien van de grootste dwalingen des Pausdoms de ogen te openen, en geenszins, om hen tot de zuivere lere der waarheid op te leiden; ook stemden zij toe, dat hij daar in het gevoelen der *Remonstranten*, inzonderheid ten aanzien van het leerstuk der *Predestinatie* en dat der *vrije Wil* ten klaarsten heeft voorgesteld en betoogd. Dan zij merken hier op aan, dat hij Rooms Priester is geweest, die zijne Gezindheid alleen hadt verlaten, om de grootste dwalingen die daar in plaats vonden, en dat hij in den aanvang der Reformatie alleen bij gebrek van anderen tot Leraar van de Gereformeerde Belijdenis was toegelaten; voorts, dat het hem aan oordeel mangelde, om alles wel te onderscheiden, en hij ook ten enenmalen in verschilstukken onbedreven was; verders, dat hij niet bestendig was in den Godsdienst, doordien hij door de Inquisitie gevangen zijnde genomen, zig tot enen schandelijken afval hadt laten bewegen. Dat men wel diende in acht te nemen, dat hij den *Weytwijzer* niet hadt geschreven, ten tijde dat hij in dienst der Gereformeerde Kerk was, maar na zijnen vlugt uit *Nederland* naar *Straatsburg*; voorts voegen zij er bij, dat hij bijna zes jaren te *Garderen* hadt gepredikt, toen hij door de Inquisitie in den kerker werdt gesmeten, en dat hij zijnen *Weytwijzer* in 1554 heeft uitgegeven; en nimmer zeggen zij, zullen de *Remonstranten* bewijzen, dat ANASTASIUS als Gereformeerd Predikant geleerd, of als afvallige geschreven heeft; doordien hij in zodanig geval ontwijffelaar, gelijk anderen, in 't openbaar daar over zou gestraft zijn geworden;

— BRANDT, *Hist. der Reformatie*. I. D. bl. 16. 577.

ANASTRO (GASPAR D'), een *Biskaaijer* van geboorte, die veel schade bij den koophandel geleden hadt, en ene bankbreuk maakte van 20000 Guldens, liet zig door zijnen landsman, JAN D'ISUNCHA, die te *Antwerpen* woonde, door grote beloften, bevestigd door Koning *FILIP* eigen' hand, in

het

het jaar 1582 overhalen, om WILLEM DE I, Prinse van *Oranje*, van het leven te beroven. ANASTRO egter zeer bevreesd, hadt eerst zijnen Boekhouder ANTONIO KENARO, en toen deez' het weigerde, enen anderen zijnen dienaar, JAN JAUREGUI, jongeling van 22 of 23 jaren, tot den moord aangezocht. JAUREGUI, schoon hij zijn eigen leven verloren rekende, toonde zig egter gehartigd, om 't schelmstuk te ondernemen. ANASTRO voorziet hem van een tafelboekje met enige gebedekens en geloften, indien hij in 't leven bleve; ook van zeker geschrift, uit 's Konings naam, der Wethouderschap van *Antwerpen* grote gunsten belovende, indien zij hem heusfelijk handelde; van welk geschrift hij zig moest bedienen, ingeval hij gevangen raakte. De 18 maart een zondag, was bestemd, om dit bose stuk uit te voeren; voor welken tijd ANASTRO, over *Brugge* naar *Duinkerken* geweken was. JAUREGUI, hadt zig vrijdag te voren, gebiegt aan ANTONI TIMMERMAN, enen Dominikaner Monnik, gewoon in stilte Mis te doen in het huis van ANASTRO. Zelfs hadt hij hem zijn voornemen tegen den Prins geopenbaard; en de Monnik hadt het stuk geprezen, mids het niet uit eigenbaat, maar ter eere Gods, en ten dienste des Konings en des Vaderlands, ondernomen werdt. Voorts sterkte hij hem, met de kwijschelding zijner zonden, en des zondags daar aan, met het misbrood. JAUREGUI dus gehartigd, neemt den Prins waar, zo als hij omringd van enen drom van Edelen, van de middagmaaltijd opstond, en zig gelatende hem een verzoekschrift te willen aanbieden, schiet hij hem een pistoolkogel door 't hoofd, die onder 't regte oor inging, en door 't gehemelte des monds, beneden 't flinke kakebeen uitkwam. De daad was nauwelijks geschied, of den moorder wierdt door enigen die den Prins verzelden, met verscheidene rapiersteken gegriefd, en door de hellebardiers voorts afge maakt. De Prins bedwelmt door den schoot, dagt gelijk hij naderhand verhaald heeft, dat 'er een stuk van 't gebouw instortte. Terstond hier op viel hij in zwijm, waar op het gerugt van zijnen dood zig reeds verspreidde; nogthans bekwam hij kort hier na wederom, en herstelde eerlang geheel. Vx-

~~WERE~~-en den Monnik TIMMERMAN wierden voorts hier op in hegtenis genomen, en ontvingen loon naar werk. ANASTRO, schoon zijne beteuterdheid op de reize, en dat hij enen tromslager, die hem van *Duinkerken* naar *Grevelingen* geleiden zou, in plaats van enen dukaat, wel dertig dubbele Spaanse pistoletten verëerde, hem in kwaad vermoeden gebragt hadt, geraakte nogthans op ene voor hem gelukkige wijze, bij den Hertog VAN PARMA te *Doornik*; daar hij wanende den Prinse gefnuveld te zijn, gelijk de eerste gerugten liepen, zig openlijk van 't aanftigten dezès moords beroemde. PARMA zelf liet zig door hem bepraten, om aan verscheiden steden van *Brabant*, *Flaanderen* en *Holland* te schrijven, dat het nu tijd was om zig met den Koning te verzoenen. Hij en ANASTRO vaardigden ook brieven af, aan enige bijzondere personen; in alle welke brieven, het onkomen van den Prins werdt vastgesteld; dat ook buiten lands, enen tijd lang geloofd werdt. Doch elk verfoeide den gruwelijken aanslag, en niemand toonde zig gezind tot wankelen. ANASTRO zegt sedert zijn heil aan 't hof van *Spanje*, alwaar hij enige vrienden, doch ook zijne vijanden hadt, en niet, of zeer bezwaarlijk slaagde.

— VAN METEREN, fol. 107. enz. HOOFT, *Ned. Hift.* fol. 814, 815 en 116. BOR, *Nederl. Oork.* fol. 15. enz. WAG., *Vad. Hift.* VII. De bl. 438-442.

ANCHILUS (N.), een Konstschilder, geboren te *Antwerpen* in 1688, onbekend bij wien hij het schilderen geleerd heeft, doch waar van men met zekerheid kan zeggen, dat hij een konstig meester is geweest, in het taferelen van moderne gezelschappen. Hij reisde in 1719 naar *Londen*, doch maakte 'er in de eerste agt jaren van zijn verblijf weinig opgang, dan door noesten ijver en onvermoeiden arbeid, zeilde hij het hoekje te boven. Inzonderheid won hij de gunst der *Engelsen*, door de manier van TENIERS, met wiens konst zij veel op hebben, zeer natuurlijk na te bootzen. Ook schilderde hij *Engelse* marktgezigten, met een drom van boeren en boerinnen, alles

ge-

gerege't naar de wijze der *Engelsche* landaart, zittende de vrouwen te paard, aan weersijden voorzien met een mande, daar ze haar te markt brengende waren in te koop veilen; en de mans op wagens, met drie en vier paarden bespannen. De Konstfchilder VAN GROL getuigd, dat hij te *Londen* zijnde, stukken van dien aart van onzen ANCHILUS heeft gezien, ook boeregezelschappen, die rijk en geestig van ordonnantie waren en kunstig geschilderd. Hij kreeg gelegenheid om in kennis met den Ridder ROBERT WALPOLE te geraken, die hem tot een goed MECENAS verstrekte, en hem vier stukken naar SNYDERS, gestoffeerd met beelden van RUBBENS, in 't klein gaf te copieëren, dit bragt hij naar genoeg ten uitvoer. De originelen waren kapitale stukken, verbeeldende de vier markten van *Brussel*, namelijk de vleesch-, vis-, vogel- en fruitmarkt, ook behoorden die WALPOLE in eigendom toe. Behalven de manier van TENIERS, wist onze Schilder ook die van WATTEAU natuurlijk te volgen. Dan wat is'er onbestendiger als een mensch? dit bleek volledig ten aanzien van onzen ANCHILUS, want op zekeren avond met enige zijner confraters in een herberg zittende te pooijen, raakten zij aan 't kouten over *Rome* en derzelver uitmuntende kunst-oudheden; hij benevens twee andere Schilders, be kroop hier op zo warm de lust om die met eigen ogen te aanschouwen, dat zij een verdrag aangingen, om met malkanderen binnen drie dagen naar *Rome* te vertrekken, ook binnen het jaar te rug te reizen, op verbeurte van tien guinies tot laste van die genen, die zijn verbintenis brak, alvorens den bepaalden tijd verstreken was; zo gezeid zo gedaan, men toog op reis, en maakte zo veel spoed als mogelijk was; doch ANCHILUS wierdt op weg ziek, en nam de reis naar de eeuwigheid aan, alvorens zij nog te *Lions* waren gekomen; zijne reisgenoten volvoerden egter hun voornemen. Deze schielijke onderneming en dodelijke verhindering, viel voor in 1733, toen hij 45 jaren bereikt hadt.

— J. VAN GOOL, *Nieuwe Schouwburg der Konstfchilders*, II. D. bl. 138.

AN.

ANDALA (RUARDUS), geboren den 3 januarij 1665, in het dorp *Burgwerd* in *Friesland*; hadt tot vader GERLOF RUIRDS, en moeder TRUYKE of GEERTJE WIGLES; brave, eerlijke, doch weinig bezittende landlieden, welke zig met de opkomsten ener boerderij geneerden, die zij in pagt bemeijerden. Onzen ANDALA gaf reeds van zijne tederste jeugd af, blijken van een vernuftig verstand; want door zijne ouderen op de dorpschool gezonden, streefde hij wel dra alle zijne medeleerlingen in het lezen, schrijven en rekenen voorbij; zo dat zijn meester, den kundigen KORNELIS JELGERS, buitengemeen veel van hem hieldt; ook trok hij de genegenheid van den Predikant van 't dorp, GERARDUS MODA; door zijnen ongemenen ijver en grote vorderingen in de grondbeginzelen van de waarheden van den christelijken Gereformeerden Godsdienst, zo dat deze hem in de gunst van den Heer TJAARD VAN AYLVA, Grietman van *Wanferadeel* aanbeval, 't welk voldoende was om dien edelmoedigen menschenvriend te bewegen, den jongen voor zijne rekening te nemen, en hem vooreerst op zijne kosten het onderwijs op de latijnsche scholen te *Bolsward* te doen genieten, waar na hij hem verder heeft voortgezet; en het genoegen genoten, van zijnen beschermeling de hoogste post te zien beklimmen, waar toe hij koste geraken; die zulks ook altoos met de toegenegenste dankbaarheid, heeft beantwoord. De lage scholen te *Bolsward*, met ene ongemene vlugtigheid doorlopen zijnde, ging hij ruim 14 jaren oud, na de Hogeschool te *Franeker*, en wierdt aldaar in september 1679 als Student aangenomen. In het hebreuws oeffende hij zig onder den groten taalkenner RHENFERD, en in 't grieks onder Profesfor BLANCARD, en maakte binnen kort ongemene vorderingen in de kennis van beide die talen. De oude en latere Geschiedenisfen, benevens de Romeinsche Oudheden, werden hem door den ervarenen PERIZONIUS geleraart, terwijl hij teffens het onderwijs in de Kerkelijke Geschiedenisfen van Profesfor J. A. MARCK genoot, en in zijne Godgeleerde beoeffeningen, den groten CAMP. VITRINGA tot leidsman hadt. Na zig gedurende negen jaren in alle de wetenschappen ge-

oefend te hebben, die een bekwaam Leraar kunnen vormen, en intusschen de Hogescholen van *Utrecht* en *Leiden* bezocht hebbende, deedt hij met grote lof zijn examen als Kandidaat den 11 juli 1688, en wierdt hem ten zelven dage het beroep in de gemeente te *Arum* opgedragen; van waar hij na verloop van ruim twee jaren, op den 11 november 1690 in de bloeiende gemeente te *Makkum*, wierdt beroepen; daar hij naauwlijks vijf jaren met alle getrouwheid den post van Leraar in alle derzelver betrekkingen hebbende waargenomen, de roepstemme volgde, die hem op den 4 augustus 1695 te *Bolsward* begeerde, van welke post hij naar verloop van zes jaren werdt afgelost, doordien hij op den 18 februari 1701, tot Hoogleraar in de Wijsbegeerte te *Franeker* werd aange-
steld, in plaats van den overledenen JOH. SCHOTANUS, en op den 4 november 1712, door de dood van NIKL. GURTLERUS de leerstoel in de Godgeleerdheid beklom. Hij huwde in mei 1695, met KATRINA STEGENHUIS, weduwe van den Koopman VINIUS LOLCKES te *Makkum*, en heeft geene kinderen bij haar verwekt. In 1722 stond onze ANDALA ene zware ziekte door, die hem ene benaauwdheid op de borst agter liet, welke hem tot op zijn dood toe is bijgebleven, die op den 12 september 1727 voorviel, toen hij den ouderdom van 62 jaren hadt bereikt.

ANDALA wordt geroemd een man geweest te zijn, van een zeer nedrigen inborst, gemeenzaam in zijne verkering, en verplichtende; buitengemeen werkzaam en ijverende voor de regtzinnigheid van de aangenomene lere der Gereformeerde Kerk. Hij stondt als een geharnasd Krijgsman op de muren van Sion, om die genen welke dezelve maar 't minst aanviel, dapperlijk door de wapenen zijner twistschriften, te keer te gaan. BALT. BEKKER zijn sijstema van geen duivelen langer toe te laten, is hij met alle die hevigheid aangevallen, welke kenfcheiften, dat onze Hoogleraar wel degelijk aan duivelen en spooken geloofde; ook liet hij geene gelegenheid ontslippen, om tegens de leer van CARTESIUS te leveren. Zeer vele verhandelingen en werken heeft hij in 't licht gegeven, waar
on-

onder vele twist- en wederlegfchriften, als tegens LEIBNITZ, CLERICUS, DEURHOF, GULICHUS, BEKKER enz., welke men alle opgeteld vindt, bij E. L. VRIEMOET, *Athen. Frif.* pag. 734-737. Zie ook H. VENEMA, *Oratio fun. in obitum* R. ANDALA. 1727.

ANDLA (GODFRIED), geboren te *Ried* in *Friesland*, alwaar hij ook Pastoor is geweest, was afkomstig uit een zeer aanzienlijk geslacht. Reeds bedaagd zijnde, verwisselde hij zijn wereldlijk in een geestelijk kleed, begaf zig in het Klooster te *Lidlum*, en werd om zijn deugdzaam leven, tot opzigtger over de Kerk te *Berlikum* bevorderd. Vervolgens als 14de Abt van *Lidlum* gewijd zijnde, herstelde hij de Kerk aldaar, die deerlijk door een felle brand was geteisterd geworden. Het gebeurde nu, dat de Monniken van *Ludinga Kerk* en van *Bloemkamp*, die tot de *Schieringer* partij behoorden, daar hij de zijde der *Vetkopers* was toegedaan, de wapenen tegens hem opgevat hadden aan hun hoofd ene SJERP ADELEN hebbende, hier op wierf hij niet zonder grote kosten een partij krijgsvolk; dan alvorens 'er gebruik van te maken, wilde hij zagten en vreedzaam van aart zijnde, de weg van bemiddeling beproeven; zulks gelukte ook door de tusschenkomst van goede mannen, en het geschil werd vereffend. Kort hier na overleed hij in 't jaar 1347. — SCHOTANUS, *Friesf. Gefch.* bl. 175, 176.

ANDLO (PIETER VAN) is een versierde naam, waar onder enige aanhangers van CARTESIUS, of waarschijnlijker een van hun dat een *Nederlander* was, zig schuil hield, om zig te verzetten tegens de verhandeling der *Groninger* Hoogleraar SAM. MARESIUS, getijtd: *de Abusu Philosophiae Cartesianae vitanto in rebus Theologicis & fidei* in 1670 uitgegeven, en ingerigt, om aan de Protestantse Kerken het tafereel van onheilen te vertonen, 't welk men naar zijne gedagten, voor de regtzinnigheid te vrezen hadt, indien men gedoogde, dat de gevoelens van CARTESIUS uit de schole der Wijsbegeerte, in die der Godgeleerdheid overging. Weinige maanden hier na kwam

ter een geschrift uit, tot opschrift voerende: *PETRI AB ANDREAE, Batavi, specimen confutationis Dissert. de abusu Philosophiae Cartesianae*; dan nimmer zag men ene wederlegging, die vinniger en met scherper pen geschreven was, wordende daar in MARESIUS op ene verregaande onheusche wijze behandeld. Doch zijne partij bleef hem niets schuldig; de vergramde MARESIUS, gaf spoedig weder een geschrift in 't licht, onder den naam van *Vindicta veritatis*, 't welk men ene collectie van lasteringen en scheldwoorden mag noemen, die hij tegens zijnen onbekenden vijand uitbraakte; hij noemt hem een Socinian, een Spinofist, een Godlozen, een Onchristen, een Atheïst, en gelijksoortige malsche titulaturen meer. Hier op volgde weder een tegenschrift van ANDLO, dat meer schertzend en spottende, dan ernstig was; en waar in hij ten sterksten beweerde, SPINOSA niet te kennen, of zijne gevoelens goed te keuren. Dit geschrift kwam MARESIUS den 19 december 1670 ter hand, en werd met zo veel spoeds beantwoord, dat het reeds den 3 januarij 1671 voltopd was. Hier in werd ene sonderlinge uitdrukking gevonden; zeggende onzen galrijken Hoogleraar, dat hij dien *Plug* niet verder wilde antwoorden, maar zig in 't geheel niet onttrekken zou om tegens een eerlijk man te schrijven, die zijnen naam zou durven noemen en voor de vuist uitkomen; hij hield ook prompt woord, want hij schreef geen enkele letter tegens het daar op volgende betoog van ANDLO; en dus nam deze scheldende pennestrijd een einde. MARESIUS heeft nimmer den regten man kunnen ontdekken; eerst beschuldigde hij een schoonzoon van Cocceyus, doch verzocht dien naderhand om verschoning. — BAYLE, *Diction.*

ANDREAE (GAJUS), Predikant en Med. Doktor op *Batavia*, is den 17 december 1657 geboren te *Hirsum*, een dorp nabij *Franeker* gelegen. Na dat hij de triviale scholen in die stad was doorgelopen, begaf hij zig tot derzelver hogere, en bevljtgde zig bovenal in de beoeffening der geleerde Talen en Medecijnen, teffens ook de Profesoren in de Godgeleertheid horende. Op den 7 december 1682, wordt hij met de ge-

wone plegtigheid tot Doktor in de Medecijnen bevorderd, na alvorens ene disertatie te hebben verdedigd, *de Calculo Renum & Vesicae*; hier op begaf hij zig nog dit zelfde jaar in den egt met THAMARA RENEMAN, ene dogter van DANIEL RENEMAN Predikant te *Harlingen*, die hij door zijn afsterven na een huwelijksvereniging van genoegzaam 52 jaren, als weduwe heeft nagelaten. Kort hier na bekreop hem de lust om zig verder in de Godgeleertheid te bekwamen, dit gelukte ook zo wel, dat hij na behoorlijk onderzoek in 1687 tot het H. dienstwerk werd toegelaten, en den 15 april 1694, in *Zeeland*, als Predikant naar *Oostindiën* wierdt aangenomen. Hier den 5 maart 1695 aanlandende, werd hij eerst geplaatst op *Onrust* en daar na op *Batavia*, van waar hij menigmaal naar *Sumatra's Westkust*, *Timor* en andere gemeentens tot de bediening der H. Bondzegelen is verzonden. Den 4 februarij 1705, nam hij de terugreize naar het vaderland aan, en stapte na het doorworstelen van een menigte angstvallige gevaren, behouden op de wal, den 31 oktober van 't zelfde jaar. Zijn ontslag van Bewindhebbers verzocht en bekomen hebbende, gaf hij zig over tot een voorbeeldig en stil leven; afgetrokken van wereldse gezelschappen, voldeed hij aan zijn grote lust tot onderzoek van velerleie kundigheden, en wel inzonderheid zig beijverende om het rechte pad te bewandelen, dat na de Godzaligheid leidt. Te midden dezer lofwaardige bezigheden, wierdt onzen GAJUS ziek, en overleed aan het huis van zijnen zoon te *Hogebeintum*, den 13 oktober 1736, in den ouderdom van omtrent 79 jaren. — *Boekz.*, 1737. a. bl. 108-110.

ANDREAE (JOACHIM), geboren te *Straalsund* in *Pommern*, kwam als Student te *Franeker*, den 8 september 1607; maakte zig zodanig verdienstelijk door zijn onbesproken zeden en vernuft, dat hij waardig gekeurd wierdt om den verstorvenen Hoogleraar HENDRIK DE VENO, als Profesfor in de zedeleer en natuurkunde den 18 maart 1613, op te volgen, waar bij nog den 24 juni 1615, de Professie in de regten met de titel van Doktor gevoegd wierdt; en het is aan zijne deugd en

vernuft, gevoegd bij zijn huwelijks-geluk, (fchrijft de beroemde ULR. HUBER, in *Auspicia domeft. Orat. VI. pag. 216.*) dat hij op den 8 julij 1620, met de waardigheid van Raadsheer in het Hof van *Friesland* wierdt bekleed; waar van hij naderhand President of Eerfte Raad tot aan zijn dood toe is geweest; ook heeft hij zedert het jaar 1646, de post als Curator van 's Lands Hogefchool te *Franeker* waargenomen. En dat onze JOACHIM ANDREAE niet alleen een geleerd man, maar teffens ook een zeer beroemd en kundig Staatsman is geweest, blijkt, doordien hij in vele gewigtige bezendingen ten dienfte van het vaderland is gebruikt; als in 't jaar 1634, benevens de Heren HARINXMA, DOYEMA, SANDE, JONGSTAL en SCHONENBURG, in 's *Hage*, om de regten van den Friefen Stadhouder, Graav HENDRIK VAN NASSAU, tegens FREDERIK HENDRIK, Prince van *Oranje*, bij Hun Hoog Mogenden te verdedigen; doch de kragt van redenen die de Heer ANDREAE, en de overigen van het Gezantschap, hier toe te werk felden, konden niet opwegen tegens de magt van genoemden Prinfe; want deze werd door hen, die dagelijks gunften van hem ontvingen of nog wagtende waren, geraden en opgezet, om niets toe te geven; dus moest Graav HENDRIK, als de minstvermogende toegeven. Om den ftilland van wapenen, welke in 1635, tufchen *Zweden* en *Polen* ten einde liep, te doen vernieuwen, gefchiedde ene bezending derwaarts van wegens Hunne Hoog Mogenden, welke bekleed werden door ROCHUS VAN DEN HONAART, eerfte Raad in den Hogen Rade, ANDRIES BIKKER, Burgemeester van *Amfteldam*, en onzen ANDREAE, aan wien het gelukte, het beftand voor 26 jaren te verlengen. In 1645, werd hij weder benevens GERARD SCHAAP, Burgemeester van *Amfteldam*, en ALBERT SONK, Oudburgemeester en Hoofdschout te *Hoorn*, naar *Denemarken* afgevaardigd, om ware 't mooglijk, de vrede tufchen *Denemarken* en *Zweden* te bewerken, en te gelijk bij Koning CHRISTIAAN aan te houden, op de herftelling der bezwaarniffen over 't verhogen van den *Zondfchen* tol, welke zij op den voet van 't erfverdrag in 1644 gefloten, moesten brengen. Onze ANDREAE was mede een lid in 't jaar

1651, van de grote Staatsvergadering in 's *Hage*. Onder de Staatsbedrijven van dezen bekwamen men, behoort nog, de vlijt dien hij bij Hun-Hoog Mogenden aanwendde, om de geschillen, die in *Emden*, tusfchen de Regering en den Kollonel FAIRS, als Kommandant van de *Lunenburgse Troupes*, in *Oostfriesland*, ontstaan waren, door hun gezag en invloed uit den weg te ruimen. Op de memorie tot dien einde door hem in 1666 ingeleverd, verdt ene bezending naar *Oostfriesland* gezonden, welke den aan haar betrouwden last, ten genoege van hunne meesters uitvoerde. ANDREAE, is tweemaal getrouwd geweest; zijn eerste vrouw was ANSKIE BURMANIA, ene dogter van POPPE BURMANIA; de tweede SOPHIA DE VERWOU, weduwe van WYTSE VAN CAMMINGA, Erfheer van *Ameland*, deze heeft hem tot in 't jaar 1671 overleefd; en hij zelve stierf den 11 mei 1655, is in de Jacobijner Kerk te *Leeuwarden* begraven, en heeft zoons nagelaten. — K. L. VRIEMOET, *Athen. Fris.* p. 184. L. v. AITZEMA, *Zaken van Staat en Oorlog*, in folio II. D. bl. 160. 233. 949. III. D. bl. 7. 565. V. D. bl. 673. 1075.

ANDREAE (TOBIAS), Hoogleraar in de Geschiedenissen en Griekse taal te *Groningen*, is, geboren te *Braunfels* in 't graafschap *Solms*, den 19 augustus 1604. Zijn vader was Hofprediker van den *Grave van Solms*; zijne moeder ene dogter van den beroemden Hoogleraar PISCATOR te *Herborn*. TOBIAS leidde aldaar den grond zijner studien, oeffende zig ook in de Wijsbegeerte, en ging van daar de Scholen te *Bremen* bezoeken, van waar hij in 1628, naar zijne geboorteplaats te rug keerde; en na een kort verblijf aldaar, zig naar *Groningen* begaf, alwaar hij gedurende enigen tijd, aan de studerende jeugd, lessen in de Wijsbegeerte gaf, vervolgens Preceptor wierdt van de kinderen van Profesfor ALTING, en op deze zijne aanbeveling, van enen Poolfen Prins. In 1634 werd hij in plaats van JANUS GEBHARDUS tot Hoogleraar in de Griekse taal aangesteld, en wat later in de Geschiedenissen, en teffens tot Bibliotekaris van de Hogeschool; welke posten hij

hij met alle vlijt en ijver waarnam, tot aan zijn dood toe; welke voorviel op den 17 oktober 1676. Onze ANDREAE, is bekend voor een groot vriend en aanhanger van CARTESIUS; ook werd CLAUBERGIIUS door zijn toedoen, insgelijks tot die denkwijze overgehaald; 't welk tot een juichende zegepraal voor die partij verstrekte. Hij schreef ook in 1653 tegen REVIVS; en beijverde zig in 't geven van lessen in de *Cartesiansche Wijsbegeerte*, zo lange als het zijne kragten enigzints toelieten. ——— *Vita Prof. in Acad. Gron. & Omland.*

ANDREAE (TOBIAS), Hoogleraar in de Wijsbegeerte te *Franker*, was een broeders zoon van den voorgaanden, een zoon van WILLEM ANDREAE, Apotheker en Diaken van de *Sr. Stevens Kerk te Bremen*, en van REBEKKA TIDEMAN, dogter van LUDER TIDEMAN, Bouwmeester van de zelve Kerk. Hij wierdt den 11 augustus 1633 in genoemde stad geboren, volbragt zijne eerste letteroefeningen, deels te *Bremen* en deels te *Herborn*, waar na hij de Hogescholen van *Duisburg*, *Leiden* en *Groningen* bezocht, daar hij zig zodanig bevljigtte en met ijver studeerde, dat met alle lof in 1659 te *Duisburg* tot Doktor in de Wijsbegeerte en Medecijnen gepromoveerd zijnde, hij drie jaren daar na aan die Hogeschool tot Profesfor in die laatste wetenschap wierdt aangesteld. In 1669 werd hij in die zelve waardigheid aan het doorlugtig school van 's *Hertogenbosch* beroepen, daar hij zig met grote bereidvaardigheid naar toe begaf, doordien hij met gretigheid verlangde getuige te zijn, van de bewerkingen van LODEWYK BILSIUS, die met ene bijzondere behendigheid de Ontleedkunde uitoeffende, en het geheim hadt gevonden, om de lijken voor bederf te bewaren. Dan hij toefde hier niet lang, want JOACHIM FRANCELIUS, Hoogleraar in de Ontleedkunde en Medecijnen te *Franker*, den 27 maart 1669 overleden zijnde, wierdt ANDREAE door de Staten van *Friesland* aangesteld, om die opengevallen post te vervullen; doch de akademische Senaat kante zig, om welke redenen is mij onbekend, tegens dit beroep; TOBIAS regtveerdigde zig voor de Gedeputeerde Staten, aan wien dit geschil ter

ter beflifling was overgegeven; dan hoe het ook mag zijn, het op hem gevallen beroep werdt om verſcheidene redenen ingetrokken, waar van de voornaamſte was, dat men vreesde daat door verſchillen te verlevendigen, en procesſen van injurie tuſſchen hem, en den regtsgeleerden GERH. FELTMAN te *Groningen*, te doen ontſtaan. In 1674 begiftigde de Keurvorst van *Brandenburg* hem met een Hoogleraarsſtoel in de Medecijnen te *Frankfort aan den Oder*; en den 17 julij 1680 beriepen hem de Curatoren van de Hogefchool te *Francker* op nieuw tot Profefſor in de Wijsbegeerte, in plaats van ABRAHAM GULICHIOUS, welke poſt hij op den 11 januarij 1681 aanvaardde, en gedurende de vier jaren welke hij die waarnam, met enen warmen ijver de Natuurkunde en andere beginzelen van CARTESIUS leraarde en verdedigde, zodanig van hem getuigd de Hoogleraar RUARDUS ANDALA, een vinnig tegenſtrever van CARTESIUS zijne Wijsbegeerte, en inzonderheid van zijne Natuurkunde. Hij ſtierf te *Francker* den 5 februarij 1685, en JACOBUS RHENFERDIUS heeft ene lijkreden over hem uitgeſproken, doch die nimmer door den druk is gemeen gemaakt. Men heeft van hem twee latijnsſe verhandelingen, over de ontleedkundige leerwijze van L. BILSIUS en de manier om de lijken voor beiderf te bewaren; nog heeft hij in die zelvde taal uitgegeven: *Wijsgerige beoeffeningen betrekkelijk het vermogen van de kwade Engelen op de menſchelijke lichamen*; de *Betoverde Wereld* van BALTH. BEKKER, gaf aanleiding tot de vernieuwing van dit geſchil. ——— *Acta Lipſienſ.* 1683. p. 270 &c. E. L. VRIJMOET, *Athen. Friſ.* p. 602--605.

ANDREAS (EMMERIK), de 36ſte Abt van het vermaard de Klooster van *St. Michiel*, te *Antwerpen*, van de Premonſtrantenſer orden, was een beſchaaft man, voorzien van een goed oordeel en onbeſproken van zeden; die zo langer geleefd hadt, roem in zijne geestelijke beſttering, die ſlegts drie jaren duurde, zou verworven hebben. Behalven zijne geestelijke bezigheden, oeffende hij zig dagelijks gedurende enige uren in de Godgeleerde ſtudien, en heeft in ſchrift nagelaten: *No-*

250 ANDREAS. (KORN.) ANDREAS VAN OOSTENRYK.

tationum in pleraque totius anni, ut & Quadragesima, Evangelia & Epistolas, Partes IX, wordende dit boek van zijn eigen hand geschreven, en in een rood turkslederen band gebonden, bewaard in de boekerij dezer Abtdije. Hij stierf in 't jaar 1590. — FR. SWEERTII, Athen. Belg.

ANDREAS (KORNELIS), geboortig van Stavoren, en Organist te Harlingen, heeft zig onder de *Nederlandse* Historie-schrijvers enen naam gemaakt, door het aanhangzel 't welk hij op de Kronijk van OCCO SCHARLENSIS en VLIETERP heeft gegeven, zijnde 't allereerst in 1597 in folio gedrukt, en naderhand in 4to herdrukt. SUFFRIDUS PETRI hadt veel op met deze Schrijvers, doch UBBO EMMIUS veelt 'er geen gunstig oordeel over; hij zegt namelijk, dat het Schrijvers zijn, zonder enigen naam of gezag, en wier ongeloofwaardigheid van zelve in 't oog loopt. Men kan hier bijvoegen, dat ze zaken verhalen, die niet alleen wonderlijk en ongelooflijk schijnen, maar ook de zulkten, waar van men bij de geloofwaardigste Schrijvers geen woord van vermeld vindt. Deze ANDREAS overleed te Harlingen in 't jaar 1589. — ADR. PARS, *Naamrol der Batavise en Hollandse Schrijvers*, bl. 71-73.

ANDREAS SYLVIUS, een Monnik, en naderhand Abt van Marchiennes, in het bisdom van Doornik, heeft omtrent den jare 1200 op verzoek van PETRUS, Bischof van Arras, een kort begrip van de Geschiedenissen der Koningen van Frankrijk, tot de Merovingiaanse stam behorende, geschreven; 't welk in 1633 te Douai is gedrukt. Nog heeft hij geschreven twee boeken over de wonderwerken van ST. RICTRUDA, door de Schrijvers die het werk van BOLLANDUS vervolgt hebben, gemeen gemaakt. — DU PIN, *Bibl. des Auteurs ecclesiastiques, XIIIe Siecle.*

ANDREAS VAN OOSTENRYK, zoon van FERDINAND, Grave van Tirol, broeder van Keizer MAXIMILIAAN, was Kardinaal der Roomsche Kerk. Hij werd door zijnen neef den Aartshertog ALBERTUS in 1598 uit den Elzas ontboden, ten einde gedurende zijne afwezigheid, naar Spanje om zijne bruid de

de Infante ISABELLA KLARA EUGENIA af te halen, de landvoogdijfchap over de *Nederlanden* waar te nemen, wordende teffens DON FRANCISCO DE MENDOZA Admirant van *Arragon*, als Bevelhebber over de Krijgsmagt aangesteld. Het eerste dat deze verrigte, was op bevel van ANDREAS met zijn leger in 't land van *Kleef* te trekken; en, om zodanigen inval in 't *Duitsche Rijk*, dat onzijdig was, enen schoonschijnenden glimp te geven, werd van de zijde der *Spanjaarden* uitgestrooid, dat zij dit land voor 't overrompelen der Staatschen moesten beschermen; de gruwelijke moorderijen en plunderingen die hij aldaar aanrigte, gaan alle menschelijkheid te boven. Doen hij merkte dat de *Duitsche* Vorsten zig wapenden, om den loop zijner euvel daden te stuiten, schroomde hij hun af te wagten, maar keerde eensklaps met zijn leger naar de *Nederlanden* terug; de Aartsheftog ALBERTUS, tegen het einde van augustus in de *Nederlanden* aangekomen zijnde, vondt zijnen oom ANDREAS en den Admirant onenig, elk van hun de voordelen, in dezen jare behaald zig zelve, de schade bij verscheiden gelegenheden geleden, elkanderen toeschrijvende. MENDOZA bleef egter in 't bewind, dan de Kardinaal ANDREAS verliet deze landen, en kwam in 't volgende jaar te *Rome*, daar hij den 12 november 1599 overleedt. — VAN METEREN, *Nederl. Hist.* bl. 410 &c. WAG., *Vad. Hist.* IX. D. bl. 15. 45. 64.

ANDREAS VAN UTRECHT, gebijnaamd naar zijne geboorteplaats, was Monnik van de Benedictijner Orden, van de broederschap van *Gluinij*, in het Klooster *Spanheim*. Hij schreef in de XVde eeuw verscheidene godvrugtige Werken, door TRITHEMIUS, Abt van genoemde Klooster opgeteld; en stierf in 1445. — VALER. AND., *Bibl. Belg.*

ANDREAS (VALERIUS), werd geboren den 25 november 1588 te *Desse*, een vlek in *Brabant*. Hij leide den grond zijner studien ten dele in zijn vaderland onder VALERIUS HONTIUS, ten dele te *Antwerpen* onder ANDREAS SCHOTTUS; en wierdt in het hebreeuws onderwezen, door JOHANNES HAJUS, een Schots Jesuit. In 1612 werd hij tot Hoogleraar in de

de hebreeuwse taal te *Léuven* beroepen, en leide zig onderwijzen ook met de borst toe, op de beoeffening der Regtsgeleerdheid, waar in hij in 1621 de waardigheid van Doktor verkreeg, en hem in 1621 ook het Hoogléraarsambt in die wetenschap werdt opgedragen, en nog tien jaren later, tot Bibliothekaris van die Hogeschool werdt aangesteld. Hij heeft veelvuldige werken in 't licht gegeven; onder anderen ook: *Bibliotheca Belgica*, waar van de tweede druk, onder de titel: *Bibliotheca Belgica; de Belgis vita scriptisque claris, præmissa Topographica totius Belgii seu Germaniæ inferioris descriptione. Lovan. apud J. ZEGERS, 1643* in 4to. verre boven de eerste, niet alleen om de vermeerderingen, die 'er zijn bijgevoegd, maar ook om de nauwkeurige verbeteringen, is te kiezen. De eerste druk is in 1623 in 8vo. uitgegeven. Daarenboven nog, heeft hij *PETRI NANNII in artem poeticam Horatii, commentarius posthumus*, die hij uit deszelvs openbare lessen nageschreven hadt, vervolgt en te *Antwerpen* op de *Plantijnsche* drukkerij gedrukt, uitgegeven in 1608. Hij is gestorven in 1650. — F. SWEERTII, *Athen. Belg.* pag. 697. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 1147-1149. FREYTAG, *Analecta litteraria*, p. 26, 27. MORHOVIUS, *I. Polijh. literar. C. XVIII. §. 36.* p. 204. TOM. I. C. SAXI, *Onomast. literar. Pars IV.* p. 153, 154. P. MARCHAND, *Dictionaire.* p. 100. *Note. D & E.* DAV. CLEMENT, *Biblioth. curieuse.* Tom. V. p. 264-269. A. PARS, *Naamrol der Batavise en Hollandse Schrijvers.* bl. 401.

ANDRIESEN (ANDREAS), Predikant te *Veere*, een zoon van JACOB ANDRIESEN, is geboren in het jaar 1699; drie jaren heeft hij de gemeente van *Kerkwerve* in *Schouwen*, agt die van *Steenbergen* en 34 die van *Veere*, met de grootste ijver en trouwe als hunnen Euangelieherder, gediend en de kudde daar van geweid; ook door derzelver uitgegevene schriften bij de Kerk van gants *Nederland* zig verdienstelijk gemaakt; zo dat zijnen naam in aandenkende zegening zal blijven. Hij stierf door een verval van krachten den 11 januarij 1768, in den ouderdom van bijna 69 jaren. Zijne in druk gegevene schriften zijn: *Kate-*

verhijms in dichtmaat. Midd. 1755. Dichtlicbende Mitspar-
ningen. 1756. Hiskia krank / genezen en dankbaar. 1767.
Aanmerkingen over de Psalmberijming van P. DATHEEN, en
nog enige anderen. — Boekz., 1768. a. bl. 112.

ANDRIESEN (JACOB), de vader van ANDREAS, is gebo-
ren te *Middelburg* den 17 februari 1673, uit ANDREAS AN-
DRIESEN, Koopman en Burgerhopman in die stad, en JOHAN-
NA DER KINDEREN, dogter van JACOB DER KINDEREN en MA-
RIA VAN AUDENAARDE, welke met zes kinderen te *Geraarts-
bergen* in *Flaanderen*, wonende, van daar naar *Middelburg* wa-
ren komen vlugten, om de geweldenaarjen van de Roomsge-
zinden te ontwijken. JACOB in zijne vaderstad het onderwijs
in de latijnsche scholen genoten hebbende, werd vervolgens
naar *Franker* gezonden, daar hij van het onderwijs der Hoog-
leraren PERIZONIUS, ROËL, SCHOTANUS en RHENFERD in de
verschillende wetenschappen nuttig gebruik maakte, en van
daar naar *Utrecht* ging, ten einde de Godgeleerde lessen van
de Profesoren WITSIUS en VAN HALEN te horen. In 1693
wierdt hij Proponent voor 't Klasfis van *Walcheren*, en den 22
februarij beroepen te *Schoondijke*, alwaar hij negen jaren ge-
staan hebbende, in 1703 naar *Kolijnsplate* wierdt verplaatst;
vervolgens in 1705 tot Predikant te *Goes* aangesteld; en van
daar op den 18 maart 1708 naar *Wissingen* beroepen, alwaar
hij met roem van grote bekwaamheid, zijnen dienst heeft waar-
genomen, tot den 15 mei 1734, wanneer hij op zijn verzoek
ontslagen werd. Zederd verkoos hij een stil en afgezonderd
leven, en ging met zijne huisvrouw te *Axel* wonen, daar hij
zig ten enenmalen aan letteroefeningen overgaf, en aldaar in
1739 is gestorven, hebbende zijne vrouw hem nog enige jaren
overleefd.

JACOB ANDRIESEN, is tweemalen getrouwd geweest; zijne
eerste vrouw huwde hij den 28 februari 1696, te *Schoondijke*
staande, het was ADRIANA SAALDERS ene dogter van den Heer
JAN SAALDERS te *Middelburg*; wiens grootvader, Joost KOR-
NELIJSSEN SAALDERS, geboortig van *Turnhout*, zig in den aan-
vang

vang der *Nederlandse* beroerten, van daar begeben, en te *Middelburg* hadt nedergezet. Uit dit huwelijk verwekte hij vier kinderen, van welken ene dogter is getrouwd geweest met een *Oostindischen* Schipper VAN DER GRYPPE genaamd, voorts een zoon JOHANNES, een jongeling van veel bekwaamheid, die Proponent is gestorven, en nog een tweede zoon ANDREAS, Predikant te *Vere*, waar van hier boven is gemeld. Ten twedenmale begaf hij zig in den egt, op den 26 februarij 1706 als Predikant te *Goer* staandé, met ELIZABETH DE WAAL, dogter van PHILIP DE WAAL en DINA DE GRAAV, hier bij verwekte hij verscheidene kinderen, waar van twee hem overleest hebben; namelijk JACOBUS, die eerst in de Theologie heeft gestudeert, doch naderhand Houtkoper te *Middelburg* is geworden; de dogter DINA ELIZABETH, is getrouwd geweest met KORNELIS VAN KAMPENHOUT, Burgemeester te *Axel*. — GODIEW. VROLYKHERT, *Vlissingche Kerkhemel*, bl. 216-219. *Boekz.*, 1747. b. bl. 192.

ANDRIESSEN (JOHANNES), Predikant te *Goer*, een broeder van JACOB, is geboren te *Middelburg*, den 12 februarij 1682; tot den H. dienst voorbeschikt, doorliep hij de klasieke scholen in zijn vaderstad; en volvoerde zijne studien aan het Hogeschool te *Franker*, daar hij met een schat van verkregene geleertheid van daar naar huis keerde; den 28 juni 1703 tot Proponent wierdt bevorderd, en reeds op den 28 augustus daar aan volgende te *Aardenburg* wierdt beroepen; daar hij maar ruim twee jaren gestaan hebbende, op den 21 februarij 1706 door ene voor hem liefelijke roepstemme naar *Goer* werdt gelokt, alwaar hij op den 11 julij door zijn oudsten broeder JACOB in den predikdienst werdt bevestigd; en aldaar is verbleven, onvermoeid volijverig in het werk des Heren bezig zijnde, tot op den 7 juni 1747, wanneer hij zagtelijk ontsiep in den ouderdom van 65 jaren en bijna 4 maanden; de roem agterlatende, dat de *Goese* gemeente enen verstandigen leraar en trouwen herder, zijne ambtgenoten enen vredelievenden medebroeder, de *Klassis* enen wijzen raadgever,

ver, en zijn gantse huis enen tederlievenden en hartelijk geliefden vader verloren hadden.

JOHANNES is getrouwd geweest met KORNELIA PIETERNELLA BROUWER, enige dogter van NIKLAAS BROUWER, voornaam Koopman, Ouderling en Schepen te *Aardenburg*, en APOLLONIA NOORLAND. Bij deze gezellinne zijner jeugd, teelde hij 12 kinderen, die nogthans meest alle in den vroegen tijdkring van hun leven zijn overleden; behalven een zoon, NIKLAAS ANDRIESEN, die hij tweemaal in den H. dienst heeft mogen inzegenen, en zijne dogter JOHANNA ANDRIESEN, welke aan AUGUSTUS VAN DER SLOOT, Predikant te *Domburg* is getrouwd.

— Boekz., 1747. b. bl. 192-206.

ANDRIESEN (JURRIAAN), een uitmuntend Jongeling te *Amsterdam*, verkreeg in 1766, den eersten eerprijs van de Tekenschool in die stad, welke in 1758, het hoofd, na eene lange kwijning, weder hadt begonnen op te beuren, en op 't einde van 1765, door de keuze van bekwame bestaunders en meesters, zo verre was gevorderd, datze op de gemaakte schikkingen de goedkeuring van Burgemeesteren verzogten en, bekwamen, mits de Tekenschool bleef onder het opzigt van den Burgemeester JONAS WITSEN, die door het Genootschap als hoofdbestuurder verkoren, zig des niet onttrok, maar gunstig die post ter kunstbevordering aanvaardde. Behalven den eerprijs, verkreeg onze ANDRIESEN een open brief zijn lof en bekwaamheid vermeldende, met verlof om die aan ieder en overal waar hij het nodig zou oordelen, en zijne eer het vorderde, te vertonen. De bloei en aanwas dezer Kunstschool was zo groot, dat Burgemeesters en Thesauriers van *Amsterdam*, als beschermers van alle nutte kunsten en wetenschappen, eer 1766 ten einde gefelt was, besloten aan de leden van dit Tekenschool een Kamer te verlenen in het benedenste gedeelte van het stadshuis, in plaatze van het vertrek hun voorheen boven de Leijdsche poort toegestaan, en tot hier toe gebruikt. — *Vad. Hist.* XXIV. D. bl. 44, 45.

ANDRINGA, is de naam van een voornaam geslacht, dat in

in *Utingeradeel*, in de provincie van *Friesland*, en in het bijzonder in de dorpen *Akkrum* en *Oldeboorn*, van vrij oude tijden onder die naam bekend; en in aanzien is geweest; zulks blijkt onder anderen uit zekere befoignes in 1570, gehouden bij den Raadsheer IDZARD VAN SICKENGA, gecommiteerd tot het schouwen van den *Leppendijk*, en om bij die gelegenheid onderzoek te doen, ten aanzien van het regt dat deze en gene pretendeerden te hebben, om dien dijk te *erten* en het riet daar op groeiende af te scherpen; relaterende dien Heer, in zijne befoignes dienaangaande gehouden: „ dat voor hem gecompareerd was „ te *Oldeboorn*, KEYMPE SJOERDS, dewelke in zijne qlt. aan „ hem Kommisfaris hadde vertoond, zekeren ouden verzegelden brief gefchreven in 1477 op *Bartholomeus dag* (24 aug.), „ door kragte van welke hij betoogde, in zijn qlt. regt te „ hebben om te mogen *erten* den olden *Leppendijk*, van *Andringa* brugge tot aan *Menscher clefsa*, daar voor hij gelijk zijn „ *voorzaten* te voren houden moesten, dat ene *Iet* of gat, leggende benevens *Akkrumer-buuren* dat men heet *Andringa Iet*; „ en dat zulks alles breder in voorfchreven oude bezegelde brieven vermeld stondt; waar uit men veilig meent te kunnen befluiten, dat in den jare 1477 reeds ene brug en zeker gat omtrent *Akkrum*, genoemd wierdt na die familie, en dat dus die naam en dat geflagt reeds een merkelijke tijd te voren, aldaar gebloeit heeft.

In bijzondere aantekeningen, welke men bij die familie vindt, werdt verhaalt, dat GOSSE VAN ANDRINGA in 1490 te *Akkrum* gewoond hebbe, en dat die heeft nagelaten twee zonen, TJAARD GOSSES ANDRINGA en JORRIT GOSSES ANDRINGA, welke beide hunne vaste goederen hebben moeten aangeven, zo in *Utingeradeel* als *Haskerland*, in het Register van den Hertog van *Saxen*, in den jare 1511 gemaakt, terwijl de infsteller van die aanmerkingen zig beroept op de stukken, daar van destijds voorhanden onder de publicque archiven van die provincie; voor het overige wordt gemeld, dat deze TJAARD GOSSES ANDRINGA, in den jare 1522, of reeds te voren, geweest zij Grietman van *Utingeradeel*, en dat zulks gebleekt uit de

de *Kronijk van WINSEMIUS*, fol. 464. Wij zullen ons voor het overige vergenoegen, met enigen der voornaamsten uit dit talrijke geslacht, dat aan de aanzienlijkste familien in *Friesland*, door huwelijken is vermaagschapt, aan onze lezers te doen kennen.

ANDRINGA (HOYTE VAN), is geboren in of omtrent 1530, want hij wordt duidelijk genoemd de vader van TINCO, in zekere originele nog voorhanden zijnde Bulle, of francijn in de latijnsche taal geschreven, waar in uit naam van Paus PIUS DEN IV., in het vierde jaar van zijn opperkerkelijk bestuur, en dus in 1560, dispensatie wordt verleend, van het naar Pauselijke regten onwettig voltrokken huwelijk, tuschen TINCO VAN ANDRINGA, en AEF ENNES dogter, die elkander in den derden graad van affiniteit bestonden. — A. FERWERDA, *Neerl. Gesl. en Wapenh.* I. D. 1785.

ANDRINGA (JELLE VAN), was eerst Secretaris van *Utingeradeel*, en bij overlijden van den Grietman FEYCKE TETMANS, werd hij in derzelver plaats op den 2 april 1601, tot Grietman over dat deel verkoren. Zijn eerste vrouw IDSKE REGNAERDA, stierf den 2 april 1605, nalatende een zoon; ten tweedenmale huwde hij aan GERLAND VAN OENEMA, bij wien hij geene kinderen heeft verwekt. Hij stierf als Gedeputeerde Staat van *Friesland*, den 30 september 1612, en is benevens zijn eerste vrouw in de Kerk te *Oldeboorn* begraven. — FERWERDA, *als boven*.

ANDRINGA (LIVIVS THEODORUS VAN), geboren den 30 meij 1679, wierdt den 4 maart 1698 Ontvanger der Floreenrénthe in *Friesland*, en resigneerde die post in december 1744. Hij stierf op zijn Landgoed *Groot Herema* onder den dorpe *Sweins*, den 5 maart 1765, in den hoog gevorderden ouderdom van 86 jaren. Hij is het laatste mannelijk oir van dit geslacht geweest. — FERWERDA, *Gesl. en Wapenh.*

ANDRINGA (LUBBERTUS VAN), geboren den 2 april 1656, wierdt Grietman over *Utingeradeel* den 9 decemb. 1670:
 2. DEEL. R hij

hij stierf ongehuwd, als Gedeputeerde Staat van *Friesland*, den 14 december 1682, in den ouderdom van omtrent 27 jaren.
 — FERWERDA, *Gest. en Wapenb.*

ANDRINGA (REGNERUS VAN), is geboren in 1612, trouwde in november 1639 te *Wolvega*, met DETJE LYCKLAMA A NYEHOLT, ene dogter van LUBBERT PIERS LYCKLAMA A NYEHOLT, die in zijn eigen huis te *Oldenholt*, in het jaar 1627, door enige Spaansche soldaten, die ene stroop in *Friesland* waren komen doen, werd doodgeflagen. REGNERUS, wierdt den 25 junij 1640 Grietman van *Utingeradeel*, en stierf als lid van de Provinciale Rekenkamer van *Friesland*, den 10 mei 1671, in den ouderdom van 59 jaren; zijn genoemde vrouw DETJE LYCKLAMA, bij wien hij 7 kinderen heeft verwekt, bereikte den ouderdom van 70 jaren, en stierf den 15 maart 1686. — FERWERDA, *Wapenb.*

ANDRINGA (REGNERUS VAN), kleinzoon van den vorigen, en broeder van LIVIUS, wierdt in de *Lemmer* geboren, den 24 december 1674. Agttien jaren oud zijnde, verkoos men hem in 1692 tot Grietman van *Lemsterland*; hij resigneerde deze post in 1741, en stierf aan de *Lemmer*, daar hij zijn gestadig verblijf hadt gekozen, den 25 augustus 1754, in den gezegenden ouderdom van 80 jaren; die hij van zijnen jeugdigen tijd af aan, in ene nuttige werkzaamheid heeft getieten; waar van zijn geboorteplaats de *Lemmer* namelijk, inzonderheid de vrugten heeft genoten, zijnde grotelijks in bloef toegenomen, sedert het bastier van dezen braven manne, die door 't aanleggen van welgeregelde veerschuitten, postwagens enz., heeft te wege gebragt, dat niet alleen die van *Groningen*, maar ook velen uit *Friesland*, doorgaans hunne reize naar *Amsterdam*, over de *Lemmer* nemen, waar toe niet weinig helpen, de ruime en gemakkelijke veerscheepen, die alle avonden van daar, naar *Amsterdam* en te rug varen, en in welke, tot een bewijs van het aanzien des veers, de kajuiten dikwils drie en vier weken voor den tijd, op welke zij varen moeten, besteld worden. Behalven dat, heeft ANDRINGA in dit thans

zo bloeiend en volkrijk vlek, velerleije fabrieken en trafiquen, door zijne vriendelijke begunstiging weten te lokken, allerleije handwerken doen bloeijen; in een woord, alles met ijver bevorderd, wat deszelvs welvaart ten top koste doen stijgen; zo dat zijnen naam in eeuwige dankerkentenis bij de inwoners van de *Lemmer* levende zal blijven. — FERWERDA, *Wapenb. Teg. staat van Friesl.* III. D. bl. 537.

ANDRINGA (TINCO VAN), is Volmagt ten Landsdage van *Friesland* geweest, onder de regering van FILIPS DEN II, Koning van *Spanje*, en dus ten tijde dat de *Nederlandse* beroerten onder het tirannique bestier van den bloeddorstigen ALVA op het hoogste waren. Dat hij in deze kommerlijke dagen door zijne bondige advijzen, voorzigtige raadgevingen en onbezweken trouwe, aan *Friesland* van veel nut is geweest, blijkt ten overvloede, uit de *Friesche* Geschiedschrijvers WINSEMUS en SCHOTANUS; ook vindt men van hem en van GOSSE VAN ANDRINGA, op het jaar 1572 melding gemaakt bij JOH. CAROLI, in zijn *Comment. de rebus CASP. A ROBLES, de Frisia gestis*, pag. 139. Hij is getrouwd geweest aan AEF ENNES dogter, bij wien hij vier kinderen heeft verwekt. — FERWERDA, *Gesl. en Wapenb.*

ANDRINGA (TINCO VAN), Dijkgraaf van de contributie van *Hemelumér. Oldephaart, cum annexis*, heeft van den jare 1605 tot 1607, zware proceduren gehad, tegen den Grietman DOUWE BREMA, dewelke door slinkse kuiperijen, zijn best deedt hem van het Dijkgraafplaats te ontzetten. — FERWERDA, *Gesl. en Wapenb.*

ANDRINGA (TINCO VAN), wierdt Grietman van *Utingebadeel* den 12 januarij 1613. Hij trouwde in 1606, met SYDSKE BENNES SJOERDA, ene dogter van BENNE SICKES SJOERDA en JENT RINTZE, dogter van ITSMA. Onze TINCO stierf als lid van de provinciale Rekenkamer, den 14 februarij 1619, en zijn huisvrouw den 1 december 1662, nalatende drie kinderen. — FERWERDA, *als boven*.

ANDRINGA (TINCO VAN), geboren den 5 decemb. 1643; vader van LIVIUS en REGNERUS, wierdt Grietman over *Lemsterland* in januarij 1666; trouwde den 9 augustus 1669, met ERITIA VAN SCHELTINGA, dogter van DANIEL DE BLOCC VAN SCHELTINGA en MARTHA KINNEMA, bij wien hij 6 kinderen heeft verwekt. TINCO stierf den 17 julij 1682, destijds zijnde Raad ter Admiraliteit, en Bewindhebber van de *Oostindische Compagnie*; en zijne huisvrouw was reeds omtrent 17 jaren vroeger, namelijk den 20 november 1671 overleden. — FERWERDA, *Gesl. en Wapenb.*

ANFRIED of AUFRIED, was de XVIIIde Bischop van *Utrecht*, een zoon van LAMBERT, Grave van *Leuven*, en GERBERGA, dogter van KAREL, Hertog van *Lotharingen*. Hij was rijk, en bezat een groot getal dorpen, landerijen en steden in *Brabant*, 't welk de reden is, dat sommige oude Schrijvers hem Grave van *Brabant* hebben genoemd. Onder veelvuldige andere goederen meer, bezat hij mede in eigendom het Graafschap *Huis*, nu onder het Prinsdom *Luik* behorende, en schonk deze schone brok in 985 aan den Bischop NOTGERUS, en de Kerke van *Luik*, doende daar van afstand in handen van Keizer OTTO DEN III, als mede van alle zijne regten op de munt, tolln en andere prerogativen, hem toebehorende. Hij huwde aan HILSONDE of HILSWINDIS, Gravinne van *Strijen*, ene zeer godvrugtige Princesse, die, na dat zij lange te samen door den echt verbonden geweest waren, zonder andere kinderen, dan ene dogter BENEDICTA genaamd, verwekt te hebben, nevens hem besloot het wereldlijke in een geestelijk leven te verwisfelen. Om hier aan te voldoen, stigte zij in gevolge de raad van ANFRIED, het Klooster van *onze lieve Vrouwe*, in het dorp *Thoren* bij *Mazeik*, onder het bisdom van *Luik*, begaf zig daar in als Nonne nevens hare voornoemde dogter, die de begiftiging van hare ouders goedkeurde, en daar van Abdisse geweest is. ANFRIED schoot ook den geestelijken rok aan, en wierdt weinig tijds daar na tot Bischop van *Utrecht* verkoren, en na langen tijd het bezitnemen van die waardigheid geweigerd te hebben, werd hij verpligt die op

Op bevel van voormelden Keizer OTTO, door toedoen van den *Luikſchen* Biſchop NOTGERUS te aanvaarden. SIGEBERT VAN GEMBOURS, ALBERICUS en de onbekende *Luikſche* Kroniſchrijver, roemen hem eenparig als een groot voorſtander der gerechtigheid, zo dat geene giften of inzigten in ſtaat waren, om hem van deugd en het nauwkeurig betragten zijner pligten te verwijderen. Men geeft hem ook de lof na, dat hij zijne redenen ingevolge de ſtriktſte regels van beſcheidenheid inrigte, en die in zijne dagelijksche verkering, altijd beſcheiden en vriendelijk, door voorbeelden uit de H. Schrift getrokken, wiſt te zouten, waar door hij een ieders genegenheid en liefde tot zig trok. Niet lang hadt hij den Biſchoppelijken ſtoel bezeten, of hij ſtigte het *Benediktijner* Klooster te *Amersfoort*, eerst *Hohorst*, daar na *Heiligeberg*, en laaſtelijk *Mariaasberg* geheten; het welk den 18 november 1006 plegtig wierdt ingewijd. Kort vóór zijn' dood, en na dat hij door hogen ouderdom genoegzaam blind was geworden, trok hij in genoemde Klooster het monnikenkleed aan, en bragt aldaar zijn' overige levenſtijd in de volkomenſte ſtigting en godvrugtigheid door; ter tijd toe, dat hij het ſterfelijke met het onſterfelijke verwisfelde, 't welk op den 3 mei 1008 voorviel. Niettegenſtaand zijne dogter BENEDICTA, Abdiſſe van *Thoorn*, haren vader te *Hohorst* in de Abtdije wilde begraven hebben, kwamen de *Utrechtenaars* daar tegens op, en hebben zijn lighaam naar hunne ſtad vervoerd, en in de Domkerk aan de zuidzijde begraven. — *Catalogue des Abbés de Gemblours*. C. BUTKENS, *Trophées de Brabant*. Tom. I. D'OUTREMAN; *Hift. de Valenciennes*. HEDA, in *Anſfrido*. MIRÆUS, Tom. I. ad diem 3 Maji.

ANGELO (OSORIO), werd't in 1572 door den Hertog VAN ALVA, als Bevelhebber met agt faandelen krijgsvolk naar *Vliſſingen* gezonden, om die ſtad tegens de ſtroperijen der Geuzen te beveiligen. Doch eer deze ſnaken kwamen, ſtookte JAN VAN KUIK, Here van *Erpt*, die met de tijding van 't verrasfen van den *Briel*, derwaards gekomen was, 't volk

onder de hand op, om zig nu de vrijheid te verzorgen, die hen door den Dwingeland nimmer gegund zou worden; en ziet, hij vindt zo veel gehoor, dat de Burgerij den 6 april op de been raakt, de *Walse* bezetting die ALVA reeds te voren derwaarts hadt gezonden, ter poorte uitdreef, en bepaalde om de *Spanjaards*, die te schepe naderden, buiten te houden. Kijk ook haar vertonende, dat zij met het verjagen der bezetting, zig reeds in *majesteitschenning* vergrepen hadt, vermaandt haar 't werk niet ten halven te laten steken, maar de schepen van de stad te weren. Hij hangt 'er bij, dat de Prins met een leger in aantogt was, om haar te beschermen, en beweegt daar op een uit den hoop, wien 't hoofd kroes stondt van den drank, door een geschenk van twee dalers, om 't geschut van de wallen los te branden op de *Spaansche* schepen; die zulk een welkomst niet verwacht hebbende, verbaasd naar *Middelburg* weken. — WAG., *Vad. Hist.* VI. D. bl. 350.

ANGIANUS (JACOB), Ridder en beroemd Historieschrijver, was Here van *Kestergat* bij *Brusfel*, in het hertogdom *Brabant*, en leefde nog in 1460. Hij legt te *Brusfel* begraven bij de Karmeliten, onder een fraaije graftombe, die ten tijde van de beeldstormerij omver gehaald, en vernield werd, maar naderhand vernieuwd is door des overledene's neve, JACOB ANGIANUS, en door den geleerden LIPSIVS, met een fraaij opschrift vereert. — F. SWEERTII, *Athen. Belg.*

ANGLICUS (MICHIEL), van *Baumont* in *Henegouwen* geboortig, leefde in de XVIde eeuw; hij was Hoogleraar in de Regten, en geen ongelukkig Digter. Men heeft verscheidene werken van zijn maakzel, als onder anderen; *De mutatione studiorum*, Lib. I. *Eclogarum*, Lib. IV. *ad Episcopum Parisiensem*. *Eclogarum*, Lib. II. *ad* LUD. VILLERIUM. *Elegia deprecatoria* &c. — F. SWEERTII, *Athen. Belg.* VALER. ANDR., *Biblioth. Belg.*

ANIANUS, ook ARIANUS genoemd, was van *Schoonhoven* geboortig, leide zig ijverig toe op de Godgeleerdheid, welke in die tijd geeraard wierdt; verkoos het kloosterleven,
en

en wierdt Predikheer, of Dominikaner Monnik, reeds in die hoedanigheid naar *Engeland*, en bragt het daar zo verre, dat hij in 1249 tot Bischof van *Ajaph*, in het prinsdom van *Wallis* gelegen, werd verkoren, en tot die waardigheid ingewijd, door den Bischof van *Worchester*; tot zijns dood toe bekleedde hij die post, en overleed in 1292. — N. VAN BERKUM, *Beschrijving van Schoonhoven*, bl. 453.

ANJOU (Hertog VAN), zie ALENCON.

ANKER (KLAAS) Zeekapitein in dienst van het Kollégie ter Admiraliteit van het *Noorderkwartier*, was een dapper zee-man, voerende het schip *de Eendragt* van 44 stukken; hij hadt rijkelijk zijn aandeel in 't vreeselijk gevegt, dat tusssen de *Hollandse* en *Engelse* vloeten, op den 4 augustus 1666 voorviel, die noodlottige dag voor zo vele van de beroemde zedelieden van dien tijd. De Admiraal JAN KORNELISZ. MUFFEL, en onder zijn bevel de Zeekapiteinen van het *Noorderkwartier*, bestreden met leeuwenmoed den *Engelsen* Vice-Admiraal van den blaauwen vlag. In 't jaar 1672 voerde onze KLAAS ANKER het bevel over 't schip *Alkmaar*, en bevondt zig mede onder de vloot, die door den Staat tegens *Engeland* en *Frankrijk* gezonden was; hij deelde dus mede in de heerlijke overwinning op de *Engelsen* den 7 junij, voor *Soulbaaij* behaald. — G. BRANDT en S. CENTEN, *Hist. van Enkhuizen*. II. D. bl. 248. enz.

ANNA, Aarts Hertoginne van *Oostenrijk*, was de dochter van Keizer MAXIMILIAAN, verloofde Bruid van KAREL, Erfprins van *Spanjen*, en niettegenstaande daar na, door dwang in 1570, de vierde egtgenote van den dwingeland FILIPS DEN II, Koning van *Spanje*, haren moederlijken oom. De toehmaligen Paus verleende dispensatie tot dit schandig huwelijk; waar van aan den President van 't *Hof van Holland* op den 28 j.lij kennis werdt gegeven, met bijgevoegd berigt, dat 's Konings ondetrouwde gemalin hare reize door *Nederland* en van daar naar *Spanje* zoude voortzetten. Om den Hertog VAN ALVA te wille te zijn, werdts besloten, dat door de gezamentlijke Land-

schappen, een geschenk van fijne lijwaaten, vorstelijk huisraad en tapijten met de wapenen der bijzondere provincien bestikt, ter waarde van 100000 kronen, op den 19 augustus wanneer ANNA te *Nijmegen* dagt te zijn, haar zou worden aangeboden, en dat *Holland* in die som 28000 guldens voor zijn aandeel zou dragen. Met groot genoegen werd het eerste lid van dat voorstel aangehoord, en de Staten Boden gelast, naar *Nijmegen* te vertrekken, om aldaar tot het verblijf van de 12 Afgevaardigden het nodige te verzorgen. Doch die van *Holland* aldaar bij den Hertog gehoor verleend zijnde, klaagden over het ruim aandeel dat zij in de toegestane som van 100000 kronen moesten dragen; dan ALVA bekreunde zig hier luttel over, en naar den aart der dwingelanden, geen tegenpraak willende dulden, toonde zig misnoegd over die nauwgezetheid, zo als hij het noemde, zeggende dat dit geen gewone bede, maar een vrijwillige gift was, om daar mede de liefde die zij de gemalinne van hunnen Landheer toedroegen, te betonen. De aangeboden geschenken werden zo gunstig ontvangen, dat de bijzondere Staten 'er sedert, schriftelijk, door den Hertoge, en door den Koning zelve, voor bedankt wierden. Van *Nijmegen* begaf zig de Vorstin naar *Antwerpen*, alwaar zij verzeld van hare twee broeders, ALBERTUS en WENGELAUS, plegtig werd ingehaald; en in september daar op volgende, nam zij de reize aan naar *Spanje*, gaande van *Bergenopzoom* naar *Vlissingen*, en van daar met een vloot van 90 zeilen, waat onder 26 oorlogschepen, onder bevel van den Grave van Bossu. Na enen gelukkigen overtocht, werd het huwelijk op den 12 november te *Segovia* voltrokken; en volgens STRADA overleed ANNA VAN OOSTENRYK in 1573, in het prilste van hare jeugd.

— Hooft, *Ned. Hist.* fol. 216. Wag., *Vad. Hist.* VI. D. bl. 318.

ANNA, geboren Princes van *Brunswijk Lunenburg*, Kroonprincesse van *Groot-Brittanniën*, oudste dochter van GEORGE DEN II. Koning van *Engeland*, is geboren den 2 november 1709; huwde den 25 maart 1734, met WILLEM KARL HENDRIK FRISO

Piin-

Prince van Oranje en Nassau, toen Stadhouder van Gelderland, Friesland, Groningen en Drenthe, en naderhand bekend onder den naam van WILLEM DEN IV, toen hem in 1747 het Stadhouderfchap van het gantſe gemenebest werd opgedragen. In meiJ vertrok zij met haren gemaal uit Engeland naar Leeuwarden, de gewone residentieplaats der Frieſſe Stadhouders; en beviel aldaar, na reeds te voren twee dogters gebaarde te hebben, die kort na derzelver geboorte ſtierven, op den 28 februarij 1743 van ene dogter, die CAROLINA genaamd werd, en naderhand aan KAREL CHRISTIAAN Prince van Nassau Weilburg is getrouwd. Hare tweede dogter ANNA genaamd, kwam insgelijks te Leeuwarden ter wereld op den 15 ſeptember 1746, doch overleed reeds den 2 januarij van het volgende jaar. Na dat in meiJ 1747 den Prince haren gemaal door ene ſonderlinge omwenteling van zaken, tot Stadhouder van Holland en der andere gewesten was aangeſteld, vertrok zij eerlang naar 's Hage, om voortaan in navolging van de vorige Hollandſe Stadhouders, aldaar haar verblijf te houden. In het laatſt van december dezes zelvden jaars, gaf zijne Hoogheid de Staten van Holland onder anderen kennis, dat zijne gemalin zig zwanger bevondt, waar op de Staten bevel gaven om in alle de openbare Kerken God te bidden, „ dat hij hare Koning-, „ lijke Hoogheid, in haren gezegenden ſtaat, voorſpoedig „ wilde doen voortgaan, haar ten zijnen tijde ene gelukkige „ verloſing gevende, ten beſte van Land en Kerke” &c. Het duurde tot den 8 maart 1748 dat hare Hoogheid in het kraambed geraakte, en van enen mannelijken ſpruit beviel, die Graav van Buuren genoemd werd, en naderhand als Stadhouder onder de naam van WILLEM DEN V, zulk een wonderbaarlijken rol heeft geſpeelt; voorts in december 1794, de republiJk vaarwel gezegt, en met zijn huisgezin naar Engeland is overgeſtoken.

Terſtond na de dood van haren gemaal, die op den 22 oktober 1751 voorviel, kwam 'er ene bezendinge van 20 Heren uit de vergadering van de Staten van Holland om hare Kon. Hoogheid den rouw te beklagen, en ingevolge de gemaakte

schikkingen in 't jaar 1747, den eed af te nemen, als Gouvernante en Voogdesse van den minderjarigen WILLEM DEN V, Prins van Oranje en Nassau en Erfstadhouder van Holland. De algemene Staten deden omtrent twee uren later ene diergelijke bezending, der Princesse als Gouvernante en Voogdesse den eed afnemende, betrekkelijk de Generaliteits-landen. De andere gewesten en het landschap *Drenthe* deden 't zelve; zo dra zij kennis van 's Prinzen overlijden gekregen hadden; en de regering schikte zig eerlang, op den zelvden voet, als bij de reglementen op het Erfstadhouderschap beraamd was.

Een gantsch nieuwe loopbane van bezigheden en bemoeienissen, bood zig thans voor hare Kón. Hoogheid aan, om te bewandelen. Den 21 december 1752, nam deze Vorstin zitting in den Raad van Staten; en nog dien eigen dag vertoonde zij zig in de andere Hoge Vergaderingen; als met name in die der Gecommitteerde Raden, en begaf zig van daar naar de vergaderplaats der Staten van *Holland en Westfriesland*, waar de Raadpensionaris STEIN haar uit naam van Hún Ed. Gr. Mogenden met een welgepaste redevoering begroette, welke op ene minzame wijze door haar beantwoord werd; waar na zij een plan overleverde, strekkende tot reforme van het militair wezen, als mede ten aanzien van derzelver kleding. De verwondering, dat de Gouvernante, reeds bij den aanvang haars bestuurs, als bij haar eerste verschijning in *Hollands raadzaal*, inzonderheid het oog scheen gevestigd te hebben, op de Landmagt van den Staat, en het maken van hervormingen in dezelve, zal ras verdwijnen, als men zig herinnert, dat LOEWYK, Hertog van *Brunswijk*, in 1750 in dienst van 't gemeenebest getreden, aangesteld was, om het algemeen opperbevel te voeren over de Troupen van den Staat, gedurende den tijd van 's Stadhouders minderjarigheid. Wat hij daaromtrent voorstelde, droeg de toestemming van de Gouvernante weg, en wat deze voorfloeg, kon niet misfen te behagen in de Staatsvergaderingen zodanig als die toen gesteld waren. Hoe breedvoerig ook en uitgewerkt een ontwerp omtrent de Landmagt wordt ingeleverd, en in alle zijne delen aanvaard, niettegenstaan-

staande 'er een menigte gebreken in aanwezig waren; zo hoorde men even weinig van de *Zeemagt* reppen, als of ons gemeenest daar geen het minste belang bij hadt. In 1753 beflistte zij ook het geschil tusſchen de Staten en het Hof van *Friesland*, over het ſtraffen van Militairen door den Burgerlijken Regter, ten nadele van de laaſten; en geen wonder ook, want dit vermeerderde haar gezag. Op aandrang van *Gelderland* en *Overijsel*, die zig door de wiſſelvalligheid van den oorlogſkans, welke plaag in het jaar 1758 al nabij de grenzen van ons gemeenest aan 't woeden was, in een haglijker toestand gebragt vondt dan enige der overige gewesten, zig bij haar hadden verwoegd, verzoekende, om bij de overige Bondgenooten, door hare tuſſchenkomst te bewerken, dat zij in deze ontwijffelbare gevaarlijke omſtandigheden, door ene genoegzame krijgsmagt, mogten gedekt worden; verſcheen de Gouvernante, den 7 juni 1758, ter vergadering van de Staten van *Holland*, met een aanſpraak om vermeerdering van *Landmagt*. Zij betuigde onder anderen: „ van de gegrontheid der „ gevoelens van die beide gewesten overtuigd te zijn, en dat „ zij die reeds drie jaren geleden, uit zig zelve daar van „ zichtbare blijken gegeven hadt, niet onverſchillig kon zijn, „ op een zo regtmatigen aanzoek, die zedert zo veel aandrangs gekregen hadt. Het een en ander hadt haar doen „ beſluiten, om bij het ſcheiden der laatsgehouden vergaderinge, de meeste Afgevaardigden der ſteden, over deze aangelegene zaak te onderhouden, en thans in de vergadering te „ verſchijnen, om aldaar de dringende noodzaaklijkheid voor „ ogen te houden, om de *Landmagt* te vermeerderen, op den „ voet door haar en den Raad van Staten in 1755 voorgesteld, „ Niet om daar door deel te nemen in de onluſten, of te ligter „ in dezelve ingewikkeld te worden; maar alleen om de eenzijdigheid en onafhangelijkheid der republijk te handhaven, „ en tegen allen geweld te dekken. Zij achtte zig, zo uit „ hooft van de verpligting aan den Staat als aan zig zelve, „ aan haar huis en aan de goede ingezetenen dezer landen, „ gehouden, dit voorſtel met allen ernſt aan te dringen. Het „ ge-

„ gévaar was voor ogen, en niemand der Naburen, en ook
 „ logende Mogenheden, kon een ergdenken tegen die vermeer-
 „ dering opvatten; vooral wanneer men deze met de oude
 „ *Hollandsche* trouwe kon verzekeren, niets anders op 't oog
 „ te hebben, dan de eige veiligheid en onafhankelijkheid der
 „ republiik. En, gesteld het werdt anders begrepen, zo was
 „ het te noodzaaklijker, om het te vrezene onheil van zulke
 „ erigdenkende naburige Vorsten, te vroeger af te weren. Nie-
 „ mand der onderdanen van dit gemenebest zou kunnen wei-
 „ geren, met enige geringe lasten bezwaard te worden, als
 „ dienende om hunne vrijheid en godsdienst, zo als de eer
 „ van een vrijen Staat vorderde, onafhankelijk van het goed-
 „ dunken van anderen te bewaren.” Niets minder dan ene
 „ vaardige en volledige toestemming tot die vermeerdering, hadt
 „ de Gouvernante zig voorgesteld. Velen, ja de meeste Staats-
 „ leden hadden zig ook gerceed getoond tot het omhelzen van
 „ dien voorslag, doch zij ontmoette egter ook tegerstrevers;
 „ weshalven zij, op den 23sten van die zelve maand, zig ander-
 „ werf ter Staatsvergadering van *Holland* vervoege, niet om
 „ te herhalen 't gene zij voorheen gezegd hadt, maar het na-
 „ der aan te dringen, dewijl in dien tusschentijd, de omstandig-
 „ heden van het gemenebest, in verscheide opzigten, nog hag-
 „ lijker geworden waren: „ niet alleen de veiligheid, maar de
 „ eer van den Staat vorderde, dat men deze zaak tot een
 „ spoedig besluit bragt, en dat de leden die ongereed wa-
 „ ren, of nog niet bewilligd hadden, hoe eer hoe beter hun-
 „ ne toestemming verleenden. Moest zij” was na veel aan-
 „ drangs hare taal, „ bij aanhoudinge, met vele tegenstrevingen
 „ blijven worstelen, dan zou zij ten minsten die voldoening
 „ voor zig zelveu genieten, dat zo de republiik nu enig onge-
 „ val, of daar na enige vermindering in haar gezag en aan-
 „ zien, uit dezen hoofde zou mogen ontmoeten, het aan haar
 „ niet te wijten zou zijn; dewijl zij, naar mate van den nood,
 „ niet hadt opgehouden toen het tijd was, te waarschuwen en
 „ aan te manen.” Een voorslag met zo veel ernst gedaan,
 „ met zo veel ijvers herhaald en aangedrongen, komende uit de
 „ mond

mond ener Vorstinne die zo veel invloed hadt, ontmoette egter wederfspraak, bij enige Staatsleden, die vreesden door het toestemmen, den Staat in dieper rampen te zullen storten, dan men voorgaf dat denzelven dreigden. De Regeerders van *Amsteldam* hadden geoordeeld, over ene zaak van die aangelegenheid, niet los te moeten heen lopen, en enen uitvoerigen raadslag hunnen Afgevaardigden mede gegeven, om te doen zien, dat geen geest van tegenstreving hun bezielde; maar dat zij welgevestigde gronden hadden, om die vermeerdering van de hand te wijzen. Dit was ook van uitwerking, dat de vermeerdering van Landmagt, hoe sterk ook door de Gouvernante begeerd, hoe ijverig door de Ridderfchap voorgestaan, hoe zeer gevorderd door *Gelderland*, *Utrecht*, *Overijsel* en *Stad en Lande*, agter wege bleef; en bediende men zig van *Hollands* en *Frieslands* weigering, om de langs hoe hoger klimmende nood der *Zeevaardij*, ongeholpen te laten.

Ondanks alle vertogen der Staten bij het *Engelfche* Hof gedaan, bleven de zeerooverijen, gepaard met de daar bij gewone, doch daar door niet min finertlijke mishandelingen, aanhouden. Bijzonder fchenen zij het thans uitermate gemunt te hebben op den *Westindifchen* handel. Geen fchip in verdenking vallende van op die kusten te varen, bleef ongemoeid, onbeledigd of onopgebragt; magtige en veelbeduidende befcherming vorderde de mishandelde *zeevaart*, doch moest die door de kwalijk begrepene handelwijzen van hare Koninglijke Hoogheid en derzelver aanhangeren, derven. De Kooplieden van *Dordrecht*, *Rotterdam* en *Amsteldam*, leverden bij de Staten hunne algemene en zo zeer gegronde klagten in; terwijl die ter laatstgemelder ftede bijzonder belang hebbende in den handel op de *Westindiën*, een afzonderlijk breedvoerig ftuk ter tafel bragten. De handeldrijvende ingezetenen van *Westfriesland* en het *Noorderkwartier*, als mede die van *Friesland*, hieven foortgelijke klagten aan. De Afgevaardigden der Kooplieden, vervoegden zig ook bij de Gouvernante, met voordragt hunner welgegronde bezwaren, haar medewerking verzoekende, om tegen de zeerooverijen, de nodige maatregels te beramen,

en

en de nadelige ondernemingen der *Engelsen*, met nadruk te beletten, of te doen ophouden. Dat de klagten der Kooplieden in juni uitgeboesemd op grond van waarheid steunden leed geen twijffel, de *lijsten* van mishandelde en opgebragte schepen in de dagelijkse nieuwspapieren spraken; men lochen- de in *Engeland* die gebeurtenissen niet, schoon ze veel ver- zagt, geplooid, en in de gunstigste vouw geslagen wierden, om het lijdig onregt, zo veel mogelijk te vergoelijken. De Ge- volmagtigden der Kooplieden te *Amsterdam*, besloten om de schade daar door aan de beurs hunner stad toegebracht, met de nodige bewijzen gestaafd, Hunne Hoog Mogenden en de Gouvernante onder 't oog te brengen, welke laatstgemelde in haar eerste gehoorverlening aan de Kooplieden, het aanwen- den van haren invloed, in de hoge Staatsvergaderingen niet alleen beloofd; maar toezegging gedaan hadt, van deswegens ene *personële Remonstrantie* aan het Hof van *Engeland* te zullen laten doen; onder voorwaarde, dat men de nodige bewijzen, op welke die klagten steunden, haar bezorgde. Zij bepaal- den zig tot *Hollandse* schepen te *Amsterdam* thuis horende, zon- der van de *Dordrechtse*, *Rotterdamse*, of andere in dit ge- west, noch ook van de *Zeeuwse*, *Friesse* en *Groningers*, te spreken. Dit gedenkstuk van de *Engelsche* zeerooverij gaf de schepen op, als mede door welke oorlogschepen of kapers, waar, wanneer, en hoe zij genomen en mishandeld waren, met de vonnissen daar over geveld, en bestondt uit drie lijsten. Op de eerste waren gebragt 21 schepen, van *Curacao* en *St. Eustatius* komende, door de *Engelsen* genomen en opgebragt, omtrent welke het nadeel 3,557,500 guldens beliep. De twee- de lijst behelsde 35 schepen, die naar de *Westindiën* gaande, of van daar gezeild, een dergelijk lot van de *Engelsen* hadden moeten ondergaan, en welker schade 5,144,000 guldens be- droeg. De derde bevatte de inhoud der verklaringen, van 100 schepen, tot ene proeve van een ongelijk groter getal, door de *Engelse* kapers bestolen, beroofd, geplunderd, en mishandeld; men begrootte de schade op 439,191 guldens: Wegens *Rotterdam* werd ene dergelijke lijst opgemaakt, en de

scha-

schade der *Rotterdamse* schepen, bedroeg 1,827,711 guldens. In augustus werden de schaden den ingezetenen van den Staat door deze zeeischnis toegebracht, op meer dan *twaaft millioenen guldens* berekend. Welk ene verbazende somme! en hoe vermeerderend groeit deze aan, als men 'er bijvoegt de nadelen der Asfuradeurs, de verarming der zeevarenden, en de volstreckte stilstand veler handteringén aan de scheepvaart onafscheidelijk verbonden! Ook kan het niet misfen, of zulks haarde lustloosheid en kwijning aan den enen, en verdubbeling van het geroep, om herstel en bescherming, aan den anderen kant. De voornaamste Kooplieden der twee grote handelsteden *Amfteldam* en *Rotterdam* zогten, zo veel mooglijk, de nedergeslagenen op te beuren, en de verbitterden tot bedaren te brengen, door de belofte om ten derdenmale, en zo dikwils het de nood zou vorderen, alles in 't werk te stellen, wat zij dienftigts oordeelden tot bevordering van 't belang des handels. In de eerstgemelde stad vergaderden zij dagelijks, en beraadflagden om hunne vernieuwde klagten, gepaard met den voordragt van de welgegronde vreze, voor een geheel verval des waggelenden handels, bij Burgemeesteren in te dienen, en derzelver medewerking tot herstel te verzoeken. De uit hun midden Afgevaardigden, kregen een gunstig gehoor; en welhaast befloten zij, na onderling overleg met de Kooplieden van *Dordrecht* en *Rotterdam*, voor de derde keer een plegtig gezantschap naar 's *Hage* te zenden; 't zelve bestond uit de aanzienlijkste Kooplieden der drie gemelde steden, droeg mondeling de vernieuwde klagten van den gedrukten koophandel en zeevaart, aan de eerste Staatsdienaren voor, en leverden op den 9 november, een verhoog over aan de Gouvernante, hoofdzakelijk hier op nederkomende: „ Hare Koninklijke „ Hoogheid hadt, op 't zien der laatst ingeleverde lijsten van „ schaden, wel gelieven te verklaren, datze groter waren dan „ zij gedacht hadt, dat indien het zo voortging, het verderf „ van 't vaderland daar uit te wagten was, en 'er tot troost „ bij te voegen, dat zij bijzonder belang hadt bij dit vader- „ land, en geen ander vaderland erkende dan dit Land, „ 't welk

„ 't welk zij voor haar eigen vaderland hadt aangenomen; dat
 „ zij deswegen alle mooglijke zorg zou dragen, om niet al-
 „ leen het gebeurde hersteld te krijgen; maar ook zodanige
 „ middelen zou helpen beramen, als met de ere van het va-
 „ derland, en het welzijn van den koophandel overeenkwa-
 „ men; dat hare bescherming van den koophandel, niet slegts
 „ in woorden zou bestaan, maar in *daden*. Met dezen troost
 „ hadden zij hunne zenders mogen opbeuren; doch thans het
 „ ongenoegen om hare Kon. Hoogheid lastig te vallen met ene
 „ lijst van 71 *Hollandse* schepen, ter waarde van *dertien mil-*
 „ *lioenen Hollandse* guldens, zints de tweede gehoorverlening,
 „ door de *Engelschen* genomen en opgebracht. Van de toege-
 „ zegde onderhandelingen en de daar uit geschepte hope der
 „ schavergoedinge, was nog niets gekomen; en moesten zij met
 „ de uiterste aandoening en verschuldigden eerbied zeggen,
 „ dat de bescherming op welke zij hadden gehoopt, verre van
 „ te vermeederen dagelijks verminderde; aangezien verscheide
 „ oorlogschepen, van derzelver reizen in de havens dezer
 „ Landen te rug komende, onttakeld, afgedankt, en genoeg-
 „ zaam geene andere in derzelver plaatze uitgerust wierden,
 „ dit bragt het water dagelijks langs hoe nader aan de lippen.
 „ Zulke verregaande ondernemingen, konden niet nalaten,
 „ een doodlijken krak aan den Koophandel in 't bijzonder, en
 „ aan 't Vaderland in 't algemeen, toe te brengen. Het ver-
 „ loop was in alles zichtbaar; en de naderende werkloze win-
 „ ter, spelde een ondraaglijken last voor Diakonien en Armen-
 „ huizen. Dit alles bewoog hun tot het herhalen, en nader
 „ aandringen der voorgaande verzoeken, om de medewerking
 „ van hare Kon. Hoogheid, tot spoedig herstel der geledene
 „ schaden, tot voorkoming van verders, den handel geheel
 „ verdervende nadelen.”

Het antwoord dat hier op volgde, niettegenstaande in den
 aanvang vrij bits, en van geen verwijt ontbloomt, behelsde eg-
 ter enige opbeuring en moedgeving, komende op den volgen-
 den zin uit: „ dat zij zeer wel wist haar woord gegeven te
 „ hebben, tot bevordering van de belangen der Kooplieden;
 „ maar

„ maar 't was aan haar niet té wijten, dat de zaken tot nog
 „ toe niet van gedaante veranderd waren; dat zij zeer aange-
 „ daan was, over de schade die de koophandel leedt, en de
 „ nadelen daar door het vaderland overkomende; dat zij bij
 „ het *Engelsche Hof*, de sterkste pogingen aangewend hadt en
 „ nog aanwendde, en reden hadt om te geloven hoe in dat
 „ rijk wel ten voordele van de Republiik werdt gearbeid;
 „ doch dat 'er zekere zaken, om herstel in dezen te beko-
 „ men, van schikkingen des Parlements afhingen; en derhal-
 „ ven de Kooplieden verzogt, nog vier of vijf weken geduld
 „ te hebben; bijaldien 'er dan geene verandering kwam, zou
 „ zij moeten betuigen *gedupeerd te zijn door het Engelsche Hof*;
 „ doch dat zij reden hadt, om zulks niet te geloven; dat zij
 „ zo ras mooglijk, verslag van zaken zou laten doen, en be-
 „ tuigde allen belang te nemen in 't welvaren van 't gemene-
 „ best, van welks welwezen haar eigen belang, dat van hare
 „ kinderen en huis, als mede haar achting afhing; dat zij last
 „ gegeven hadt, om de schepen naar *Curacao* en *St. Eustatius*
 „ te convoijeren, welk convoi de aldaar liggende schepen zou
 „ afhalen; dat zij eens en andermaal beloofd hadt, en nu ten
 „ derdenmalen herhaalde, alle mooglijke pogingen te zullen
 „ aanwenden, om in deze zaken te voorzien, en hoopte, dat
 „ wanneer zij de Kooplieden ten vierdenmale weder ontmoet-
 „ te, zulks in gelukkiger omstandigheden zijn mogt; bij her-
 „ haling moest zij hun nogmaals verzekeren, dat zij altoos
 „ zou zoeken te tonen, het welvaren van den koophandel be-
 „ schouwd te hebben, als haar eigen belangen.”

Hoe schoon nu deze beloften ook in schijn waren, het vervullen daar van bleek eerlang' geen ernst te zijn; want na dat bij opontbod uit 's *Hage*, een commissie van zes Kooplieden, vier uit *Amsteldam* en twee uit *Rotterdam*, met allen spoed zig na die Hofplaats hadden begeven, en den 26 november ge-
 hoor kregen bij de Gouvernante en haren Geheimraad de
 LARREY; alwaar hun het afschrift van enen brieve werdt ter
 handt gesteld, door den Afgezant Hor aan den Griffier FAGEL
 geschreven, inhoudende een berigt van den staat der onder-

handelingen, tusſchen het *Engelfe* Hof en Hunne Hoog Mogenden, over de klagten den Koophandel betreffende; kon men klaarlĳk bemerken, dat men geen ander voornemen hadt, dan hen om den tuĳn te leiden, en dat het *Engelfe* Gouvernement geenzints geneigt was, om grieven te herſtellen, of die voor het toekomstige uit den weg te ruimen. Zo dat de Kooplĳeden gedrongen wierden, op nieuw werkzaam te zĳn, en beleĳden in deze nieuwe benauwdheid, enige Afgevaardigden uit *Amſterdam* en *Rotterdam*, in het dorp *Alphen*, ene ſamenkomst, om te overleggen, wat hun, ter voortzetting van het Handelbelang en het belang des Lands, zo nauw aan elkander verknogt, te doen ſtondt. Op die bijeenkomst, den 25 november, viel het beſluit der verdrukte Handelaren, om op nieuw ene bezending naar 's *Hage* te ſchikken, en ten vierdenmale de nadrukkeliĳſte vertogen te doen. Ene bezending, talrijker dan de voorgaande, en vermeerderd met daar aan toegevoegde Kooplĳeden uit *Noordholland*, die in dezen ramp een ruim aandeel hadden, werdt benoemd, om hare Konĳngliĳke Hoogheid een vertoog voor te houden en over te leveren, te *Amſterdam* opgeſteld, waar in dezelve na ene voegliĳke inleiding, afgeleid van de voorgaande vrugtloos gedane klagten, en ene wederleggende ontleding van den trootlozen brief des Afgezants Hor, die niets dan uitſtel en onaannemeliĳke voorwaarden bevatte, zig dus lieten horen: „ Uw Konĳngliĳke Hoogheid ziet uit alles klaar, dat bij het uitſtel, 't „ welk de Handel nu federt meiĳ heeft moeten ondergaan, „ nog een onbepaalde geruimen tiĳd zal moeten gevoegd worden, eer men enig antwoord, men zwĳge iets voldoende, „ ontvange. Waar zal het in dien tiĳd, en naderhand, met „ den koophandel en zeevaart heen? eerst goede woorden „ op goede woorden, dan uitſtel op uitſtel, en eĳndeliĳ een „ voorschrift van voorwaarden, waar aan de lijdende Kooplĳeden niet konnen voldoen, en voor den handel in 't algemeen onaannemeliĳk. De Kooplĳeden hebben 't oog op het „ onderscheid, dat men in *Engeland* wil maken, met opzigt „ tot goederen, uit Barken of van Land geladen, als mede „ op

„ op de ruine van den handel en zeevaart, op de Oostzee
„ en geheel *Rusland*, en op de vaart van de ene plâats in
„ *Frankrijk* naar de andere. — Dan, zal 'er aan de twee
„ grote oogmerken voldaan worden; de *zeven Gewesten* kun-
„ nen dan niet meer onzijdig gehouden worden, zij zijn inge-
„ wikkeld in den oorlog, hun handel en zeevaart is bedor-
„ ven; de dagelijke ondervinding toont dit klaar, al zijn de
„ woorden niet dan honig en zuiker. — En men vleije
„ zig niet, dat het beter zou zijn, wanneer de Staat blinde-
„ lings in alle de maatregelen van *Engeland* tradt; dewijl de
„ geschiedenissen van vorige tijdperken leren, dat even toen,
„ wanneer de Staat op 't nauwst met *Engeland* verknogt was,
„ de schepen van de onderdanen der Republiik op dezelve
„ wijze behandeld wierden, en dat op den tijd, wanneer on-
„ ze troepen het Koningrijk van *Engeland*, en allen welme-
„ nenden *Britten*, de hand boden, tot hunne verlosfinge van
„ de laatste zeer gevaarlijke rebellie, de schade, door de *En-*
„ *gelsen* aan onze scheepvaart en handel toegebracht, op *tien*
„ *millioenen Guldens* begroot wierdt. — Laat het uwe
„ Kon. Hoogheid dus niet vervelen, dat de Koophandel door
„ alle deze redenen geperst, en tot het uiterste gebragt, zig
„ wederom tot Hoogstdezelve kere, met herhaald verzoek, en
„ eerbiedigen aandrang, dat het uwe Kon. Hoogheid behage,
„ haar te helpen uit den dringenden nood. — Laten de
„ Kooplieden daarom de vrijheid nemen, uwe Kon. Hoogheid
„ deze twee middelen voor te stellen, welke de Koophandel,
„ met reden, mag denken, van de uiterste nutheid te zullen
„ wezen. Het aanwenden namelijk, van de allerkragtigste
„ pogingen, tot het bewerken van herstel in *Engeland*, tot
„ *vrijgeving van den zeer groten schat*, aldaar tegen recht en re-
„ den opgehouden wordende. En het verlenen van *genoegza-*
„ *me bescherming voor de zeevaart door de gehele wereld*. —
„ Deze twee zaken, menen de Kooplieden, onder eerbied,
„ ten uitersten en op 't allerspoedigste nodig te zijn, om dien
„ aanzienlijken schat van den Handel, die in *Engeland* ligt,
„ en dagelijks aanwast, te herkrigjen; op dat met hulpe van

„ Gon almächtig, voorgekomen worde, de ruine van zo vele
 „ brave en eerlijke lieden, de steunen van den Handel, wel-
 „ ker eer hun zo lief is, als hun leven; welker val onmid-
 „ delijk na zig zal slepen, het verderf van alle handwerken,
 „ manufacturen en ambagten; en aan minvermogenenden den
 „ allerbittersten honger en kommer, in den op handen zijnde
 „ winter, zal doen gevoelen. De eerste bewijzen daar van
 „ komen niet aan het Hof van uwe Koninglijke Hoogheid,
 „ wij ondervinden het reeds; wat zal het in 't vervolg zijn?
 „ Uwe Koninglijke Hoogheid gelove ons, het water is aan de
 „ lippen, de ellende wordt dagelijks groter, en men zal in
 „ 't kort buiten staat zijn, hoe genegen anderzints, aan den
 „ Armen handreiking te doen. — Hoe noodzaaklijk en
 „ gewigtig de goede uitslag van dit eerste point voor den Han-
 „ del is, niet min dringende is de nood, om de Kooplieden
 „ het tweede point van hun verzoek toe te staan; te weten,
 „ genoegzame bescherming voor de zeevaart door de gehele wereld.
 „ Oorlogschepen, Mevrouw! zijn 'er nodig om hun te be-
 „ veiligten, op dat men hier te lande niet verder geruineerd
 „ rake; op dat, wanneer de minzame handelingen, en de
 „ grote beloften niet beantwoorden aan de verwagtinge, die
 „ men nog ten goede voedt, de Republijk in staat moge zijn,
 „ op hare eigene magt te vertrouwen; en dat wanneer al het
 „ onze, 't welk in Engeland is, verloren zal wezen, wij ons
 „ zelf kunnen helpen, en in staat zijn het geleden ongelijk
 „ te wreken. — Laten de Kooplieden voor zig zelven,
 „ en voor allen, die van den Koophandel moeten leven, deze
 „ voorzorg van uwe Koninglijke Hoogheid mogen affmeaken;
 „ stel hen in staat door Oorlogschepen, hun vaart en handel
 „ gerust te kunnen voeren, laten zij daar op staat mogen ma-
 „ ken, en van uwe Koninglijke Hoogheid, die het voornaam-
 „ ste bestuur in de staatschikkingen der Republijk heeft, niet
 „ weder verzonden worden na anderen; het hangt, vertrou-
 „ wen ze, alleen van uwe Koninglijke Hoogheid af, hun te
 „ helpen; het behoeft uwe Koninglijke Hoogheid maar één
 „ woord te kosten, om tot de nodige sterke toerusting te doen.
 „ be-

„ besluiten; niemand, die dezelve tegenwoordig aan de ver-
 „ meerdering der Landmagt of iets anders hegt, zal zig daar
 „ verder tegenstellen; te minder, om dat men wel mag vast-
 „ stellen, dat niemand der Leden van de Hoge Regering
 „ aan de noodzaaklijkheid van de *bescherming ter zee* twijfelt.
 „ Wie van de Kooplieden zou zig verder durven inlaten; in
 „ deze zaak van Staat? wie van hen zou durven onderstaan
 „ te beslissen, of de *vermeerdering te lande*; even nodig is,
 „ als zij verzekerd zijn, dat ene formidabele *equipage ter zee*
 „ is? niemand zal zo stout zijn. — Dit menen zij even-
 „ wel onder eerbied, en met de uiterste Hoogachting, voor
 „ de wijze raadsbesluiten der Staten te mogen zeggen, dat
 „ wanneer de vermeerdering geschikt is, om vroeg of laat ge-
 „ bruikt te worden aan dien kant, daar de Republiik, nu ze-
 „ dert zo lang aangetast en beledigd is, met name tot bescher-
 „ ming des Handels, men dezelve niet morgen, maar heden,
 „ wenst besloten te zien; wanneer dezelve dan gepaard gaat;
 „ met een genoegzaam getal Oorlogschepen, dan is 'er middel
 „ over, dat de Republiik en derzelver gezag wederom, als
 „ van ouds, geëerd en ontzien worde. Heeft ene wanhopeti-
 „ ge drift, Mevrouw en Kon. Princes! de Kooplieden te ver-
 „ verleiden, vergeef het hun, zij spreken voor Vrouw, voor
 „ Kinderen, voor Vaderland en voor uw Vorstelijk Huis.
 „ 't Is ver van daar, dat zij de Republiik in een twijffelagti-
 „ gen oorlog tegen een magtig Koninkrijk zouden willen in-
 „ wikkelen; neen, zij verlangen niets dan ene zekere *on-
 „ digheid*, en gelukkigen *vrede*, te mogen genieten. Zij we-
 „ ten, dat de kans des oorlogs onzeker is; doch zulks moet
 „ onder verbetering, niet maken, dat men zig te laat in staat
 „ stelle, als men zo verre onderdrukt is, dat 'er geen op-
 „ komen meer gehoopt kan worden. — En, om te tonen,
 „ Doorluchtige Vorstin! hoe verre de Kooplieden, aan den
 „ enen kant, afzijn, om oorlog tegen hunne onderdrukkers
 „ te willen; maar aan den anderen kant wensten, dat de
 „ Republiik door hare eigene magt en nieuwe verbintenisse,
 „ zig in postuur stelde, om haren verderen ondergang te

„voorkomen, zo nemen zij de vrijheid nogmaals te herhalen,
 „'t gene zij zo menigmaal voorgedragen hebben, dat naam-
 „lijk, ene aanzienlijke bezending uit het midden van Hunne
 „Hoog Mogenden, naar *Engeland* gedaan worde, om bij den
 „Koning van *Groot-Brittannië*, een spoedig en voldoende *herstel*
 „te bewerken, en daar op ten sterksten aan te dringen, om
 „eindelijk ene volkomen *genoegdoening* van de geleden schade
 „te erlangen. — En, zo zij niet dagten, dat het zou ge-
 „liken als of zij de raadplegingen van hunne wettige Rege-
 „ringe wilden vooruitloopen, zouden zij tevens voorstellen,
 „dat 'er gelijkelijk met de bezending naar *Engeland*, verschei-
 „de kommissien naar *Rusland*, *Spanje*, *Zweden* en *Denemarken*
 „besteld wierden, om, bij een weigerend antwoord van het
 „*Engels* Hof, zig te kunnen verzekeren van de verbintenis-
 „sen, hulp en bijstand der gemelde Hoven, om de alleen-
 „heersching der *Engelsen* ter zee met ons te helpen tegen-
 „gaan.” — Deze aanspraak, van enen zo veel beteke-
 „nenden en dringenden inhoud, werd niet voorgedragen met
 „de koele onverschilligheid eens Redenaars, die zig het behan-
 „delde onderwerp luttel aantrekt, de Heer VAN DE POLL, het
 „woord voerende, gaf, de taal van het hart sprekende, allen
 „klem aan de woorden, en zette een bijzonderen nadruk op
 „sommige uitdrukkingen, welke de bijstanders bespeurden, dat
 „de Gouvernante trof. — Haar antwoord was, in den aan-
 „vange enigzins op den ouden toon gestemd; doch klonk ver-
 „volgens sterker, en gaf te kennen, waar aan eigenlijk de zaak
 „hing, de steden van *Holland*, die tegen de vermeerdering der
 „*Landmagt*, op 't voetspoor van *Amsterdam* zig verklaard had-
 „den, moesten met namen de schuld van alles dragen. Het ant-
 „woord van Hare Kon. Hoogheid luidde: „Dat zij met leed-
 „„wezen, den tegenwoordigen staat van den Koophandel aan-
 „„zag, en over denzelven niet minder aangedaan was dan
 „„iemand der Kooplieden; doch het was haar schuld niet,
 „„dat dezelve niet meer beschermd wierdt, dat aan de Magi-
 „„straten der steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Amsterdam*, *Gouda*,
 „„*Rotterdam* en *Brielle*, de reden moest toegeschreven worden,

„Waal-

„ waarom de land- en zeemagt, zig in geen beteren staat be-
 „ vonden, dat zij Gouvernante niet hadt opgehouden te werk-
 „ ken, om aan de Kooplieden genoeg te geven, waat van
 „ ten blyke strékte zekere brief, door den Koning van Engt-
 „ land, haren Heer vader, aan haar geschreven; dat zij ons
 „ derrigt was; dat de Kollonel Yorke verzogt hadt; dien zelv-
 „ den morgen een mondgesprek met Hunne Hoog. Mogentien
 „ te houden, om in onderhandelinge te treden over deze zaak;
 „ en dat zij hoopte dat zulks van ene gewenschte uitwerking
 „ zou wezen." Hier mede brak zij haar antwoord af, in het
 beengaan na een ander vertrek, 'er bijvoegende: „ dat de
 „ Kooplieden; zulks goedvindende, verder met den Heer de
 „ LARREY, haren Geheimraad; konden spreken." — Alles
 deed hen vermoeden, dat hun vertoog, hoe gegtond, hoe na-
 drukkelijk, hoe hartroerend, in vrugt gelijk zou staan met de
 voorgaande aanspraak; ja, dat zij het misnoegen van de Gou-
 vernante, door ene vrijere taal dan zij gewoon was te horen,
 gewekt hebbende, van een nadere handeling met den Geheim-
 raad, tot welken zij verzonden waren, even zo weinig mog-
 ten verhopén; zij wilden dit nogthans niet onbeproefd laten;
 en verzogten gehoor bij den Heer de LARREY. Enige Afge-
 vaardigden uit dit aanzienlijk lighaam van Kooplieden, traden
 met hem in een omstandig gesprek, over de smertelijke toe-
 stand van het gemenebest; over het groot verschil tussen de
 vermeerdering der landmagt en de uitrusting der oorlogschepen,
 hoe voor de eerste geen dringende redenen waren, die zo ter-
 stond noodzaaklijk maakten; maar zeer vele, en allerdringend-
 ste, voor de laatste, 't welk zij met een overwigt van bewij-
 zen aandrongen. De LARREY gaf 'er omtrent het zelve op
 te houden als de Gouvernante gedaan hadt; 't was de schuld
 van Hare Kon. Hoogheid niet, dat 'er geen herstelling kwam;
 Zij drongen sterker aan, en toen vloog de kat uit de mouw;
 want eindelijk kwam, 't zij in ene vlage van drift of verle-
 genheid, of met opzet om met ééns alles te zeggen; het ho-
 ge woord 'er uit: „ dat het voor de vrouwe Gouvernante
 „ een *point d'honneur* was geworden, om in *gane equipage*

„ *ter zee* te bewilligen, zonder ene vermeerdering van *troupen*
 „ *te land*; en dat hij de Kooplleden niet durfde vleijen, met
 „ de wedergave der schepen en goederen door de *Engelsen* ge-
 „ nomen.” Verbeeld u hoe den Kooplleden zulk een onge-
 hoorde schampere taal op 't harte viel, zij namen met de diep-
 ste verontwaardiging beziel, afscheid van den Geheimraad, en
 vertrokken. — Met dit al van de deugdelijkheid hunner
 zaak ten vollen overtuigd, en bewust van het aandeel, 't welk
 't gehele volk in dezelve zou nemen, hadden zij de aanspraak
 doen drukken, en werd't deze, zo ras ze gedaan was, in de
 boekwinkels openlijk bij duizenden verkogt. Deze omstandig-
 heid vermeerderde het reeds gaande geworden en hooggevozen
 misnoegen der Gouvernante, die op den 11 december ter ver-
 gadering van Hun Hoog Mogenden verschijnende, in den nieu-
 wen voorslag over de noodzaaklijkheid der vermeerdering van
 de *land- en zeemagt*, te verstaan gaf, met welk een oog zij die
 bezending der Kooplleden aanzag, en hoe zij over de gedane
 aanspraak oordeelde: „ die Bezending ” sprak zij, „ heeft be-
 „ staan in een aantal van veertig Kooplleden, niet minder op-
 „ merking verdienende dan de aanspraak, welke zij mij heb-
 „ ben voorgelezen, en waar van een ruim getal van afdruk-
 „ ken, bij voorraad gedrukt, onmiddellijk alom is verspreid
 „ geworden. Ik zal voor het tegenwoordige, daar op geene
 „ aanmerking maken, dan alleen dat dezelve aanspraak, niet
 „ schijnt ingerigt, om de aangevangene onderhandelingen met
 „ *Engeland* gemakliker te maken, of de Natie te bewegen
 „ tot gevoelens om een *verdrag* de voorkeur te geven aan ene
 „ *vredebreuk* met die Kroon.” Wijders hadt zij in dezen voor-
 slag verzogt, dat Hunne Hoog Mogenden, door hunne ern-
 stige en herhaalde pogingen, om *Holland, Zeeland en Friesland*,
 tot de voorgeslagene vermeerdering van de landmagt en van
 de uitrusting ter zee die tot nog vrugtloos geweest waren, op
 middelen bedagt geliefden te wezen, om hoe eer hoe beter
 een einde daar aan te maken; deels om te voldoen aan de
 sterke en regtmatige aanzoeken van *Gelderland, Utrecht, O-*
verijsel en Stad en Lande; deels om te gemoet te komen, aan
 het

het vurig en gegrond verlangen der handeldrijvende ingezetenen dezer Landen, die niettegenstaande hunne bewustheid, van de aangevangene onderhandelingen, tusfchen *Groot-Brittannië* en Hunne Hoog Mogenden, als mede van hare bijzonder aangewende pogingen, voor de vierde keer haar ene bezending hadden gedaan, om aan te dringen op ene aanmerkelijke vermeerdering van 's lands zeemagt, „ 't was thans” dus befloot zij, „ meer dan tijd om een einde te maken, aan de „ raadplegingen over de voorgeflagene *augmentatie te lande en „ equipage ter zee*, op welke beiden zij altoos op het kragtigt „ gedrongen hadt, en zonder welke beiden zij, in gemoede „ overreed was, dat de Staat aan alle onheil en gevaar, zo „ voor het tegenwoordige als het toekomende, blootgefteld „ was, en blijven zou.” — Een affchrift van dit voorftel, voor 't welk de Gouvernante dank van de meerderheid ontving, begeleid van een brieve der algemene Staten; of liever van vier gewesten, werdt nog dien eigen dag aan de Staten van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland* gezonden; deze brief was geheel ingerigt tot onderfteuning en aandrang des voorftels; 't welk genoegzaam zeker door deze drie gewesten niet zou aangenomen, en dus het Handelbelang daar aan opgeofferd worden. — Uit het beloop van deze zaak, blijkt ten klaarfien, dat de Gouvernante de belangen van *Engeland* meerder was toegedaan, dan van dat Land 't welk zij trouwe hadt gezworen, en van 't welk zij en haar Huis al 't goede genoot; dat zij de *Nederlanders* in 't algemeen en de Kooplieden in 't bijzonder, geen goed hart toedroeg; en dat zij in een woord, om aan een hersfenschimmig *point d'honneur* voldoening te geven, liever den gantschen welvaart van *Neerlands Koophandel* opofferde, dan de middelen bij der hand te nemen, om die te befchermen, en tot den vorigen bloei te helpen herftellen.

Ons beftek laat niet toe, dan ter loops te gewagen van de eigendunkelijke handelwijf der Gouvernante, bij 't aanftellen der nieuwe Regering te *Haarlem* in feptember 1758; noch van 't gefchil met die van *Utrecht* over 't plaatzen van P. J. VAN BORSELE onder de Geëligeerden in die provincie; of van haar

vergedrevene gezagbetoningen in *Overijssel*; veel liever spoeden wij ons, om een berigt van de laatste ziekte en dood, mitsgaders een beknopte schets van de persoon en het karakter van deze Vorstin, aan onze lezers mede te delen, en daar mede dit artikel te besluiten.

Hare Kon. Hoogheid hadt reeds verscheidene jaren ongezond van lighaamsgestel geweest, en duidelijke bliken kondigden aan, dat waterzugt hare hoofdkwaal was. Dit nam toe in 't laatst van 1758, en benauwde de borst al langs hoe meer; niettegenstaande ook al wat de kunst van bekwame Geneesheren vermogt te werk werdt gesteld, om haar verligting en ware 't mogelijk genezing toe te brengen, kost niets baten. De verzwakking vermeerderde, van dag tot dag, en was dermate toegenomen, dat men op den 12 januarij 1759, ieder ogenblik, haar laatste levensstrik verwagte. Een korte verkwikkende slaap scheen een flauwe fraal van hope te geven; doch deze verdween 's avonds ten elf uren, wanneer het lighaam afgemarteld door de gedurige pogingen om de nog wel enige overgeblevene levensgeesten in beweging te houden, zig allengskens ter ruste schikte, en zij den jongsten levensadem uitblies, 49 jaren, 2 maanden en 10 dagen oud zijnde. Bij de opening van haar lighaam bevond men, dat een meer dan gewone ongesteldheid verscheidene delen hadt aangegrepen; en het dus te verwonderen was, dat zij haar leven nog tot die hoogte hadde gebragt. — Haar sterfelijk deel gebalzend zijnde, werdt na de wijze der Vorsten enige tijd op een paradebed ten toon gelegd, en was zes dagen lang voor elk zichtbaar, waar na het wierdt gekist, en op den 23 februarij met veel staatfie en pragt naar *Delft* gevoerd, en aldaar bij haren gemaal in de vorstelijke begraafplaats ter aarde besteld.

De gedaante van deze Vorstin was, eer lighaams ongemakken de bevalligheden deden verdwijnen, schoon, haar wezen minzaam, hare houding vorstelijk; buitengemeen vriendelijk tegens die genen welke zij met genoeg zag, doch stuurs en wrevelig ten aanzien van die welke zij niet mogte zetten; men zegt, dat zij zeer bezwaarlijk ene belediging vergaf, ook wordte

de gezetheid op hare eens aangenomene begrippen, haar als een ongunstige karaktertrek, toegeſchreven. De godsdienſtige beginzels harer moeder, die zo veel werks van verſtandige godsvrugt maakte, hadt zij vroegtijdig ingezogen; op kunſten en wetenſchappen zig toegelegd, inzonderheid de muzijk, daar zij niet alleen een liefhebber van was, maar teffens ene grote kundigheid in bezat; zij tekende vrij aartig naar 't leven; verſcheidene talen ſprak zij vaardig en nauwkeurig; van 't gelezene wist haar vast geheugen, door een ſijn oordeel onderſchraagd, een gepast gebruik te maken; bij deze zielsvermogens paarde zij zo veel bedrevendheid in de ſtaatkunde, dat men wil, dat haar gemaal haar ſteeds tot zijne raadgeeffter gebruikte; en dit alles kwam haar bijzonder wel te ſtade, toen zij zo vroeg dezen moest derven, en de gewigtigſte poſten in *Nederland*, zelve aanvaardden. In den aanvang van haar beſtuur, wist zij ook de genegenheid der Landzaten te winnen en aan zig te verbinden, en zou dezelve miſchien beter bewaard hebben, indien niet haar verregaande heerszucht inzonderheid in de laaſte jaren van haren leeftijd, en bovenal hare verkleefdheid aan de *Engelſe Natie*, voor wiens belangen, wij gezien hebben, dat zij alles, ja den gehelen welſtand en bloeij van *Neerlands Koophandel* veil hadt; niet een groot aantal afkerigen tegens haar hadt verwekt. — *WAG. Fed. Hiſt.* XIX. D. bl. 61. 419. XX. D. bl. 47. 175. 192. 448. 449. XXII. D. *doorgaans*. XXIII. D. bl. 4. 5. 8. 15. 17. 20. 23. 25. 26. *Nederl. Jaarb.* van 1758 en 1759 &c.

ANNA VAN EGMOND, geboren in 1553, was de enige dogter en erfgename van MAXIMILIAAN VAN EGMOND, Grave van *Buren* en *Leerdam*, eerſte gemalin van WILLEM DEN I, Prinſe van *Oranje*, waar mede zij met gunſtige toefſtemming van Keizer KAREL DEN V, in 1551 in den egt werdt verbon-den, en door welk huwelijk de aanzienlijke Heerlijkheden *Buren*, *Leerdam*, *Tſelſtein*, *St. Maartensdijk*, mitsgaders *Kortgeene* enz. in het huis van *Oranje* zijn overgebracht. Deze Prinſes ſtierf in het prilſte van hare jeugd, nog geen 25 jaren be-reikt

reikt hebbende, nalatende één zoon FILIPS WILLEM, en ene dochter MARIA, die naderhand getrouwd is met FILIPS, Grave van *Hehele*. — WAG. *Vad. Hist.* V. D. bl. 326.

ANNA VAN SAXEN, dogter van MAURITS Hertog van *Saxen*, en AGNES Landgravinne van *Hesfen*, werd geboren in 1544, en na dode van haren vader in 1553, opgevoed door den Keurvoist AUGUSTUS, die haar in 1561 ten huwelijk gaf aan Prins WILLEM DEN I, wordende de plegtigheid daar van te *Leipzig* gevierd. GRANVELLE benevens de Landvoogdesse keurden dit huwelijk af, om dat de Prinses der Lutherfche lere was toegedaan. Uit de gefchiedeniften, en vooral uit het leven van WILLEM DEN I, blijkt duidelyk, welke moeilijkheden, dit trouwverbond, om die en andere redenen veroorzaakt hebben, die van geen gelukkig gevolg waren; ook was zij bits van aart en ongeregeld van leven, en bejegende haren gemaal, gefladig met vele fmaadheden. Na dat zij twee zonen hadt gebaar, als MAURITS die in 1566 te *Breda* overleed, en MAURITS na zijn vaders dood Stadhouder, benevens twee dogters, ANNA en AMELIA, liet de Prins zig ter oorzaak van 't ongeregeld gedrag dat zij hield, van haar fcheiden, en zij werd aan haren oom den Keurvorst AUGUSTUS in 1575 terug gezonden, en door hem te *Dresden* in verzekerde bewaring genomen, alwaar zij den 18 december 1577, overleed. DROSFAART HOOFT, noemt haar: „ een wif potig; uitermaten „ ongeregeld van leven, die haren man fmadelyk en met vele „ wederwaardigheden bejegende.” De Prins trouwde nog gedurende haar leven, zijne derde gemalin CHARLOTTE VAN BOURBON. — THUANUS, *Hift. fui temp.* Lib. LX. WAG. *Vad. Hist.* VI. D. bl. 69. 228. VII. D. bl. 67.

ANRAAT (PIETER VAN), een *Nederlander*, uitftekende iff het fchilderen van afbeeldingen en gezelfchappen. Hij was een vrolijke borst, en een groot liefhebber van JAN VAN DER VEENS digtkundige werken, wiens tijdgenoot hij ook was en veel verkering met hem hieldt, halende den knoop der vriefchap nog vaster toe, door het trouwen met zijne dogter, met wel-

J. B. de Wit, delin.

Ant. Vankel, sculp. 1788.

welke hij zig te *Amsteldam* met 'er woon neerzette. Men prijst vooral een stuk van hem, waar in hij de Regenten van het Huiszittenhuis op de breesstraat afgemaalt heeft. —

WEYERM., *Nederl. Konstschilders*, II. D. bl. 376.

ANSCHARIUS, zeer waarschijnlijk een *Fries* van geboorte, schoon anderen willen dat hij in *Holland* te *Woerden* zoude geboren zijn; ging in het jaar 825, ingevolge berigt van WINSEMUS, uit het klooster *Korvei*, om het Euangelie in de *Noordse landen* te verkondigen; hij was verzeld van Koning HERALD, die door de *Saxers* geholpen, zig in zijn rijk dagt te herstellen. Deeze ijverigen zendeling predikte in *Scandinavie*, *Halland*, en drong zelfs diep in *Zweden* door; dan de Heidenfche afgodendienaars verwekten enen opstand tegens hem, zo dat hij genoodzaakt werd tot redding van zijn leven, de vlugt te nemen, en hij keerde in de Abtdij van *Korvei* te rug. Door dezen *Noordfen* togt, hadt hij zig zo beroemd gemaakt, dat Keizer LODEWYK met goedkeuring van Paus GREGORIUS DEN IV, hem in 't jaar 833, tot Aartsbischop van *Hamburg* aanstelde, hem teffens de zorge aanbevelende, om de *Denen*, *Noren* en *Zweden* tot het Christen geloof te bekeren; bovendien schonk hij hem *Turnhout* met aanzienlijke inkomsten. *Hamburg* door de *Noormannen* overweldigd, werd ANSCHARIUS ten twedenmale genoodzaakt te vlugten, en vestigde toen zijnen bischoppelijken zetel te *Bremen*, alwaar hij in 855 overleden is, en in de *St. Pieters Kerk* aldaar begraven. Pater MUTZAARD noemt hem in zijne *Kerkel. Historie*, den treffelijksten Bischoep onder alle de Bischoppen der *Noordse landen*. — F. HALMA, *Toneel der Ver. Nederlanden*.

ANSELMUS ook ANSELINUS genaamd; was een ohwettenden vent, daar bij geheel niet ervaren in de levenswijs der Kloosterlingen; en nogthans werd hij door de Gravinne PETRONELLA, tegens het zin van de Monniken van *Egmond*, aangenomen tot Abt opgedragen. Dit hadt ten gevolge, dat na dat hij de Abtdij door zijn kwistig leven onnoemelijke nadelen hadt toegebracht, hij tegens wil en dank, zig eger genoodzaakt vondt,

286 ANSLAAR (WILLEM of GUILHELMUS VAN)

vondt, in 't jaar 1129, zijne waardigheid aan WALTHERUS zijnen opvolger, als negenden Abt van *Egmond*, over te geven. — *Kronijk van Egmond*.

ANSFRIED, zie ANFRIED.

ANSLAAR (WILLEM of GUILHELMUS VAN), geboren te *Grijpskerk* in *Zeeland*, den 28 december 1633, was de zoon van JACOBUS ANSLAAR, eerst Predikant aldaar, en naderhand te *Middelburg*. Na dat WILLEM het onderwijs in de eerste gronden der wetenschappen van zijnen vader genoten hadt, oeffende hij zig verder onder het bestier der geagteste mannen van dien tijd; onder anderen, GISB. VOETIUS, ABR. HEIDANUS, ANDR. ESSENIUS, JOH. COCCEJUS, WILLEM APOLLONIUS; JACOBUS GOLIUS, JOH. LEUSDEN, waardige Hoogleraren in de Godgeleertheid en Oosterse talen, in de Akademien van *Leijden*, *Utrecht* en het Gijmnasium van *Middelburg*. Van allen dezen, genoot hij den roem van een ijverig leerling te zijn, inzonderheid was hij bij Coccejus zeer bemind, aan wiens huis hij ook vier jaren te *Leijden* heeft gewoond. Na den loop zijner studien voleindigd te hebben, werd hij in 1650 als Predikant beroepen te *Bieselingen* en *Kapelle* in *Zuidbeveland*; verder in 1668 te *Arnhemuiden*; in 1670 te *Ter Veere*; in 1675 te *Delft*; en eindelijk in 1680, in de grote gemeente van *Amsterdam*, alwaar hij tot zijn dood toe, het Euangelie met veel lof heeft verkondigd. In den predikdienst aldaar, wierdt hij bevestigd door GUALT. BOUDAAN; wiens schriften hij ook na deszelvs overlijden, ter persse bezorgd heeft, het tweede Deel daar van met een geleerde voorrede verrijkende; zo als hij 'er mede ene geplaatst heeft voor den tweeden druk van ALARDYN, *Weg der Gelukzaligheid*; behalven deze vindt men enige Brieven van hem aan zijnen schoonvader Coccejus, en Antwoord van IRENÆUS PHILALETHES, op de vraag/ wat is Coccejanerij/ onderzocht en wederlegt door PHILALETHES ELIASER. Ook is door hem zeer bevorderd, de nieuwe uitgave, van de *Critica Sacra* van L. DE DIRU, gedrukt in 1693. Nog is door hem uitgegeven, met ene brede voorrede, MONINA,

in *Epist. ad Galatas*, in 8vo. Na dode zijner eerste huisvrouw, die de oudste dochter van den vernaarden Cocceus was, hertrouwde hij met SARA KORSSELLIS, die zig na zijn overlijden in den egt begaf, met Profesfor J. VAN DER WAAYEN. Zeer schielijk en onverwagt overleed ANSLAAR, den 14 julij 1694 te *Velsen*, 61 jaren oud zijnde. Ene lijkrede over hem is gedaan, door HIERON. SIMONS VAN ALPHEN, over *Hebr. XIII. vs. 7, 8.*, en gedrukt te *Amst.* 1694 in 4to. — Zie ook, P. DE LA RUE, *Geletterd Zeeland*, bl. 154.

ANSLO (KORNELIS KLAASZ.), geboren in 1592, en overleden in 1646; was onder de Mennoniten bekend, als een ijverig Leraar, waar van zijne menigvuldige schriften, in de zwevende geschillen, onder de Doopsgezinden van zijnen tijd, volkomen getuigenis dragen. — H. SCHYN, *Geschied. der Mennoniten*. III. D. bl. 88.

ANSLO (REINIER VAN), door VONDEL, een *Digter van ene sierlijke netheid* genaamd, is te *Amsteldam* in 1626, van Doopsgezinde ouders geboren. Zijn vader was REYER KLAASZON ANSLO, zoon van KLAAS KLAASZON ANSLO, stigter van *Anslo's Hofje*; zijne moeder HESTER WILLEM RODENBURG, die uit adellijken stamme gesproten was. De jonge ANSLO, toonde, in den ouderdom van 23 jaren, veelligt op VONDELS voorbeeld, ene neiging tot den Roomsen Godsdienst, en ondernam in 1649, ene reis naar *Italie*, daar hij zig omtrent 20 jaren, en tot aan zijnen dood toe opgehouden heeft. De Digter JOAN SIX VAN CHANDELIER, heeft hem te *Rome* gezien, en zelfs ook elders in *Italie*, vriendschap met hem gehouden. Hier beleed hij de Roomse lere opentlijk, en schreef niet lang na zijne aankomst, enige latijnsche verzen op het Jubeljaar, voor welken Paus INNOCENTIUS DE X, hem met enen gouden gedenkpenning vereerde. Koningin KRISTINA van *Zweden*, die in dezen tijd haar verblijf te *Rome* hieldt, beschonk hem ook met enen gouden keten, in erkentenis van welk geschenk, hij haar een nederduits lofdigt opdroeg, welk in zijne *Menselbichten* te vinden is, en *Papier boo?* goud heet. Zijne *Menselbichten*

telkroon van *Steben* / is het beroemdste zijner Gedigten; het kwam in 't jaar 1646, het 20ste zijnes ouderdoms, te *Amsterdam* in 't licht, en draagt nog verscheiden' kenmerken van afkerigheid van de Roomse lere. In zijn treurspel de *Paarijche Bruijloft* / welk in 't jaar 1649 uitgegeven werdt, doch vroeger gedigt was, bespeurt men ook nog geene neiging tot het Roomse geloof; die zig klaarst, na zijn vertrek naar *Italië* openbaarde. Hij is op den 10 meij 1669, te *Perugie*, ene oude stad aan den *Tijber*, omtrent 12 mijlen van *Rome*, in een landschap van den zelfden naam, welk tot den Kerke-lijken staat behoort, ongehuwd overleden. ——— WAGEN., *Beschr. van Amst.* XIII. St. bl. 372.

ANTIQUUS (JOHANNES), Historie- en Pourtraitschilder te *Breda*, is geboren te *Groningen*, den 11 oktober 1704. Tot zijn 20ste jaar, was hij op 't glaschilderen bij GERARD VAN DER VREEN, doch doordien zijn hoofd al gestadig over de schilderkunst malende was, ging hij bij den soberen Schilder BEN-HEIMIN, daar hij 's nagts braaf verwren vermorste. Na een jaar daar met verdriet doorgebracht te hebben, besteedde hij zig bij den Kunstschilder JAN ABEL WASSENBERGH, in die zelfde stad, daar hij omuent twee jaren bij leerde tekenen en schilderen; doch vermits hij zijn meester, die zig altijd opsloot, nimmer zag schilderen, wierdt hij mistroostig; hij ging dan 23 jaren oud zijnde, uit *Groningen*, over *Amsterdam* naar *Rouaan*, en verder naar *Parijs*, daar hij maar enige weken, met het merkwaardigste te bezigtigen, doorbragt, en door gebrek aan kennis en middelen, weder over *Brabant* te voet, naar *Amsterdam* keerde, daar hij enige maanden bij den Schilder GIMNICH de konst oeffende. Doch, door reislust bezielt, nam hij voor, met zijnen broeder LAMBERTUS ANTIQUUS, naar *Engeland* over te steken, maar bij toeval een schip vindende, dat naar *Genua* was bestemd, besloot hij derwaarts met zijn broeder de reize aan te nemen. Na een akkoord over kost en vrugt gemaakt te hebben, stak het schip in zee; onze Schilder ziende, dat de Kapitein een kloek zeeman was, die 'er wel uitzag,

zag, en een kop als een Noordkaper hadt, verzocht dat hij hem mogt uitschilderen, de zeeman willigde zulks om de zeldzaamheid van 't geval in; en de knaap hadt naauwelijks tweemaal gezeten, of hij riep al 't scheepsvolk bijeen, om dit wonderstuk te zien, die volgens hunne spreektrant, met een aanzienlijk geal ruwe zeemans woorden bevestigd, betuigden, nimmer beter gelijkenis te hebben gezien. Zulks baarde zo veel genoegaan den Kapitein, dat hij den Schilder al het bedongene voor de gantsche reis schonk, 't welk onze gasten wonder wel te stade kwam, doordien zij zeer sober van klinkeende munt voorzien waren. Na dat deze schilderklugt tot wederzijds genoegaan was afgelopen, ontstond 'er een ijsfelijken storm, die met zulk een woede holde, dat het zilte schuim, 't vaartuig beurtelings zodanig deed rijzen en dalen, dat water en lugt zig schenen te verenigen, en als een afgrond onder het schip maakte; in dezen angstigen toestand, sleet men vijftien etmalen, drijvende op Gons genade voort, zonder enig hemellicht te aanschouwen; na de benauwdste doodsangsten te hebben uitgestaan, begon de wind te stillen, en de zee te bedaren, zo dat de Kapitein het geluk hadt, zijn schip, dat reeds negen voeten water hadt, gelukkig binnen de haven van *Kadix* te sturen, tot grote vreugde van onze Schilders en hunne reisgenoten. Hier enige dagen vertoeft hebbende, om de geledene schade te herstellen, stak de Kapitein over naar *Minorka*, en verder naar *Genoa*, daar onze Kunstenaars agt maanden doorbragten, met zo goed te schilderen, als in hun vermogen was; *Genoa* verlatende, gingen zij aan boord van een Tartaan, die naar *Livorno* stevende; hief ontmoeten zij een gantsche zwerm Geestelijken, waar onder een *Dominikaner* Monnik, die ziende, dat onze Schilder in den Bijbel las, op ene honende wijze van dezelve sprak, het welk door ANTIQUUS zo euvel wierdt opgenomen, dat hij de Monnik dreigde over boord te werpen, doch welk geschil door tuschenkomst van anderen werd gefust. Na agt dagen in dit schip te hebben huisgehouden, waren zij door gestadige tegenwinden en stilte, nog geen zes uren van *Genoa* gevorderd,

. I. DEEL.

T

toen

toen de Schipper besloot, een nabij gelegen haven in te loopen; onze Schilders de ongestadige zee en 't gezelschap der Geestelijken moede zijnde, stapten aan land, ten einde naar *Pisa* te voeteren. Door het *Ganuesche* over den *Olijfberg* gaande, vonden zij nabij een oude fontein een vreeselijke grote slang, wiens gezigten hen zodanig ontfelde, dat zij bijna ademloos neerzonken, doch zij raakten met de schrik vrij, doordien het dier agter de fontein kroop, zonder hun enig leed te doen. Te *Pisa* gekomen zijnde, kreeg onze Schilder werk in overvloed, doordien vele lieden zijn konst gezien hebbende, zig door hem lieten portrakteren, daar hij vijf maanden mede doorbragt. Van hier verreisde hij met zijnen broeder te voet naar *Florence*, en na drie maanden verblijf aldaar, stak hij over naar *Livorno*, daar hij voor den *Hollandfchen* Konful enige werken vervaardigde; voorts naar *Florence* te rug gekeerd zijnde, hadt hij het geluk bij den Groot Hertog ingeleid te worden, die behagen in hem kreeg, tot lid van zijne Akademie aanstelde, en hem een jaarlijks inkomen toeleide. Zes jaren bragt hij aan dit Hof door, daar hij vele voornamen werken heeft geschilderd, onder anderen, de Reuzen-strijd, voor den Groot Hertog; ook schilderde hij zijn portraict in 't grauw, voor den Signor GABOURI, Direkteur van die Akademie; nog kopieerde hij het onwaardeerlijk stuk van CIGOLI, zijnde de Seniging van STEPHANUS, waar aan hij tien weken bezig was; onze Kunstenaar wierdt van een Edelman gevraagd, wat hij voor dat stuk eischte? zijn antwoord was 100 dukaten; kort daar na werd het door zes mannen weggehaald, zonder dat hij 't immer wederzag, en men telde hem de 100 dukaten; nog vele andere werken zijn aan dat Hof van hem te zien.

In zijn zesjarig verblijf te *Florence*, heeft onze ANTIQUUS vier reizen naar *Rome* gedaan, de twee eersten met weinig vrugt, doch toen hij voor de derdemaal daar na toe ging, gaf hem de Baron Stosch een brief van voorschrijving mede, aan den Kardinaal ALEX. ALBANI, ten einde zijn konst voort te zetten; door de bescherming die hij van deze Prelaat genoot, geraakte hij spoedig overal in kennis, zelfs kreeg hij daar door

in-

ingang tot de pauselijke en andere paleisen. Op zekeren tijd bragt hem de Garderobemeester van den Paus in een van zijne vertrekken, daar hij onverwagt BENEDIKTUS DE XIII, vondt zitten; zijne Heiligheid vroeg hem ogenblikkelijk wien hij was, en wat hij daar kwam doen? hij antwoordde hier op, een *Hollander*, gekomen om al het merkwaardige te zien; waar op zijne Heiligheid zeide, hier is genoeg te zien, hem voorts in eigen persoon zijne Bibliotheek tonende, die vorstelijk was. Onze Schilder voorts van den Paus verlof bekomen hebbende, om alles te tekenen wat hij wilde, geraakte hij wel haast in kennis met de grootste meesters, als MARCO BENAFIALI, PIETRO BLANCI, TREVIZANI, SEBASTIAAN CONCA en anderen; ook wierdt hij door zonderlinge gunst wel dra in de *Pauselijke* en *Franse* Akademien ingelijft; hij bragt ditmaal te *Rome* dertien maanden door, beijverende zig met alle vlijt, het roemwaardigste der taferelen van RAFAEL URBINO, MICHAEL ANGELO, CARATZEN, en andere juwelen der kunst, die in 't *Vatikaan* en de *Pauselijke* kapelle gevonden werden, af te tekenen; ook vergat hij het keurige Beitelwerk niet, maar vervaardigde van alle beelden, groepen en andere merkwaardigheden, schetzen. Zijn vierde reis naar *Rome*, geschiedde over *Napels*, daar hij het gehoogen hadt, een bezoek bij den groten SOLIMENA op deszelvs buiten-paleis, aan den voet van den *Vesuvius*, af te leggen, en daar een schat, door de grijze oudheid gespaarde konststukken van allerlei aart, op zijn gemak te begluren, en het voornaamste daar van na te tekenen; hier schilderde hij ook het portrait van Don CARLOS, Koning van *Napels* te paard, levensgrootte; nog was het hier, dat onze Schilder van den gullen gastheer, ongemeen veel vriendschap genoot, en zijn hart lustig ophaalde met 't drinken van den overheerlijken wijn, onder de benaming van *lachrijna Christi* bekend; de schatrijke en edelmoedige SOLIMENA, wilde hem gaarne enige tijd bij zig houden, en bood hem ten dien einde een vertrek in zijn paleis aan, doch hij sloeg zulks beleefdelyk af; en na den brandenden berg, zo veel in zijn vermogen was, bezigtigd te hebben, nam hij afscheid van

zijnen weldoener, en reisde dat schone land door, 't welk opgevuld is met heidense tempels, onderaardsche grotten en andere zeldzaamheden, tot dat hij te Rome kwam, daar hij ditmaal veel heeft geschilderd, en onder anderen een uitmuntend stuk, ongemeen schoon van tekening en koloriet, verbeeldende de zontvloed. Na dat hij hier een geruimen tijd hadt vertoefd, ontving hij een brief van *Florence*, die hem medede, dat de Groot-Hertog gevaarlijk ziek was; hij begaf zig hier op terstond na die stad, doch vondt hem reeds overleden; waarlijk een zwaar verlies voor alle beoefenaars van kunsten en wetenschappen; ja de heilighdommen aan *Minerva* gewijd, ontroerden op het horen van deze treurige mare; en geen wonder ook! in dien zij door de konstlievende Vorsten uit het huis van *Cosmus de Medicis* gesproken, als door zo vele diamant zuilen, van oudsher zijn onderschraagt geworden, inzonderheid door den laatst gestorvenen Groot-Hertog; van wiens gadeloze achting, voor al wat van konst en geleertheid mag genoemd worden, geheel *Europa* vervuld is.

Onze konstenaar ook niet weinig getroffen door dit zware verlies, bleef nog enige tijd te *Florence*, en reisde vervolgens te land over *Bologna* naar *Venetien*, en van hier, na enige maanden te rug, over *Padua*, *Mantua* en *Milaan*, op *Turin*, daar hij drie maanden lang voor den Generaal *SCHUILENBURG* en andere aanzienlijke liefhebbers, schilderde. *Turin*, vaarwel zeggende, toog hij over het *Alpisch* gebergte, en reisde door *Savoyen* naar *Frankrijk*; eindelijk te *Rouaan* komende, was zijn voornemen met een schip dat naar *Engeland* zeilree lag, naar dat grootse eiland over te steken, dan op aandrang van enige Kooptieden te *Rouaan*, bleef hij daar nog enigen tijd, om hun te schilderen, en hier door wierdt de *Engelse* reizen enenmalen gestaakt. Dit afgedaan zijnde, vertrok hij met zijn broeder in een smakschip op *Amsteldam*, en verder naar *Groningen*; ook was hij niet zo dra in zijne geboortestad gekomen, of hij kreeg vele portraiten en stukken van voornamen Heren te schilderen, doordien de mare van zijne bekwaamheid, hem reeds lange was vooruitgelopen. Onder anderen

wierdt

wierdt hem door de Staten des Lands, een zolderstuk boven de tuinkamer van 's Prinzen hof besteld, welk plafond koepelswijze geschikt; en uit vijf stukken bestaande, door hem in korten tijd wierdt voltoerd; de Stadhouder nam zo veel genoegen in dit werk, dat hij onze Schilder uitlokte, om op een jaarlijkse wedde te *Breda* te komen wonen, ten einde aldaar door het aankweken van leerlingen de edele schilder-kunst in deze stad wederom te verlevendigen, en in bloei te brengen; hij aanvaarde dit gunstig aanbod, heeft aldaar negen jaren gewoond, verscheidene leerlingen aangekweekt, en vele grote werken op het kasteel te *Breda*, en elders vervaardigd; als onder anderen schilderde hij in de slaapkamer van de Prins boven de deur, *MARS*, wordende door de drie *bevalligheden* ontkeet; een stuk zo schoon en kragtig uitgevoerd, dat alle konstkenners het met éne bijzondere hoogachting beschouwen; nog in de audientiezaal van het zelve Hof, een schilderstuk; verbeeldende *MARTIUS CORIOLANUS* en *SCIPIO AFRICANUS*; voorts te *Middelburg* in *Zeeland*, voor den Konstbeminnaar *LANDSHEER*, een zolderstuk 18 voet groot, verbeeldende den berg *Parnas* met *APOLLO* en de negen *Zanggodinnen*; meer dan levensgrootte, 't gene hij ongemeen kragtig en uitvoerig in den korten tijd van 21 dagen heeft geschilderd; ook maalde hij in 1747 voor den Heer *SICHTERMAN* in zijn pragtig huis aan de osfemarkt te *Groningen*, een plafond in de grote zaal, 25 voet vierkant, verbeeldende de vergoding van *ÆNEAS*.

Onze *ANTIQUUS*, die zig onophoudelijk beijerde, om hoe langs hoe meer, ware zulks mogelijk, het toppunt van de volmaaktheid der kunst te bereiken, zoude het zekerlijk zeer verre daar in gebragt hebben, hadt de dood die onvermijdelijke hinderpaal, dat 'er niets volmaakt op dit onderaardsche gevonden wordt, hem daar niet in verhinderd; hij stierf in 't laatst van 1750, na dat hij pas den ouderdom van 46 jaren bereikt hadt. — J. VAN GOOL, *Nieuwe Schouwburg*. II. D. bl. 307. enz.

ANTONIDES (JOHANNES), VAN DER GOES gebijnaamd,

naar zijne geboorteplaats, de stad vandie naam in *Zeeland*, zag het eerste levenslicht den 3 mei 1647; en is gesproten uit geringe doch eerlijke ouders, ANTONI JANSZ. en MAGDALENA STEENAERTS, van de Doopsgezinde geloofsbelijdenis. Het jongetje was pas vier jaren oud, toen hij met zijn' ouders naar *Amsterdam* vertrok, daar hij verder is opgekweekt. In den ouderdom van agt of negen jaren, bestelde hem zijnen vader op de latijnsche school, onder toezigt van den vermaarden *Amsterdamfchen* Rector ADRIANUS JUNIUS, en waar hij ook op bijzondere uren het onderwijs van JACOBUS COCCEJUS, eertijds Conrector te *Haarlem*, ontving. Deze loopbaan niet zonder lof ten einde gerent zijnde, genoot hij het onderwijs van den uitnemenden Wiskonstenaar ABRAHAM DE GRAEF, die hem de boeken van EUKLIDES uitleide. Deze en andere hulpmiddelen bragten niet weinig toe, om zijn vernuft op te scherpen, en aan zijnen geest vorderingen te doen maken, die inzonderheid met ene zucht tot poezij was ontvonkt, welke hem van zijnen vader was aangeërf, die schoon niet geletterd, egter een snedig verftand bezat, en een vrij goed rijmpje digtte. Der latijnsche taal magtig geworden, kreeg hij lust om daar in de Digt-kunst, op 't fpoor van andere en nieuwere puikfchrijvers te betragten, waar in hij ook geen ongelukkige beginzels liet zien; doch de aangroeijende roem van den groten VONDEL, en de naam door den Ridder Hooft reeds vroegtijdiger behaald, veranderde in dezen zijne zinnelijkheid, en deden hem tot zijne moedertaal overhellen. Zig hier dan toe bepalende, maakte hij een aanvang met enige vertalingen uit OVIDIUS, SILIUS ITALICUS, HORATIUS en anderen; doch de zucht om iets groots te ondernemen, deedt hem een toneelftuk op 't touw zetten, waar toe de beroerten en staatswifelingen in *China* voorgevallen, hem stoffe verfchafte, en welk treurspel onder de naam van TRAZIL, of overrompeld *China*, hij met een onbegrijpelijken fpoed afwerkte. Terwijl hij hier mede bezig was, kwam VONDEL die mede een *Chinees* ftuk ZUNGIN genaamd, onder handen hadt, hem een bezoek geven; las zijn ftuk, en vroeg hem of hij ook voornemens was het te doen druk-

drukken; ANTONIDES dit met neen beantwoord hebbende, zeide VONDEL, dat 'er veel schoons in was, en verzocht tot bevestiging van zijn gezegde, 'er iets uit te mogen ontleen, om in het zijne te lasen. Deze verplichtende handelwijze, vuurde de digtlust van ANTONIDES aan, en men zag van tijd tot tijd voortreffelijke stukken van hem te voorschijn komen, waar onder uitmuntte *Bellona aan band* / in 't jaar 1667 gedigt; en nauwlijks zag dit het licht, of de Kunstkenner's verzetteden 'er zig over; ja VONDEL zelv' zeide 'er van: *het is zo schoon dat ik 'er mijnen naam wel onder zetten wil*. Niét lang hier na nam hij onder handen het voornaamste aller zijne overige werken, ik bedoel den *Wstroom* / en bragt het gelukkig ten einde in het jaar 1671, toen hij nauwlijks 24 jaren bereikt hadt. Dit stuk ontving de toejuiching van al wat kunst verstond, en trok behalven de achting van verscheidene andere aanzienlijke lieden, bijzonderlijk tot zig de gunst van DIRDEKX BUISER, Heer van *Heeraertsheiningen*, en deze was ook het middel dat ANTONIDES, tot deez' tijd toe aan een Apothekers winkel verbonden, waar toe zijne ouders hem opbragten, gelegenheid kreeg zig daar van te ontslaan, en zig naar *Utrechts Hogeschool* te begeven, daar hij vlijtig gedurende enigen tijd studeerde, onder de ervaren Hoogleraren JOAN. GEORG. GRAEVIUS en den zo groten naam in de Geneeskunde gemaakt hebbende HENRIK VAN SOLINGEN, zo dat hij met lof in 1673 tot Med. Doktor werdt ingelijft, na' alvorens ingevolgt het gebruik ene disfertatie tregens de *draaijinge van het Hoofd* / verdedigt te hebben, welke lettervrugt, gelijk ook te voren zijnen *Crazil* en *Wstroom* / VONDEL met een lofdigt vereerde. Ongemeen vlug was hij om *ex tempore*, of op staande voet, een digtstuk te vervaardigen; hier van gaf hij onder anderen een bewijs, in het digten van het zo bekende griffchrift op den Zeekapitein DE HAZE, gesneuveld in een gevegt tusschen de *Engelsen* en *Hollanders*, en 't welk, zo geestig door den zonderlingen BERONICIUS, enkel op het horen lezen daar van, in zóetvloeiende latijnsche en griekse vaarsen wierdt overgebracht. Zie BERONICIUS.

De gemelde Heer BUISERO, de edelmoedige vriend en MECENAS van onzen ANTONIDES, kreeg kort hier na zitting wegens *Zeeland*, als lid in het Admiraliteits Kollegie op de *Maze*, en daar door gelegenheid, zijnen gunsteling met ene goede winstgevende post aldaar in de Secretarije te begiftigen, benevens toezegging van groter voordelen, zo dra zig de gelegenheid daar toe mogt aanbieden. Dit stelde hem in staat een gezin te kunnen onderhouden, en hij nam tot huisvrouw de bevallige maagd SUSANNA BORREMANS, die ingevolge het getuigenis van HOOGSTRAATEN, een *allervriendelijkst mensch* was en *zoet op poezij*. De bruiloft werdt gehouden in 1678, en van verscheiden Digteren met zegenwensen en blijde gezangen vereerd.

Gedurende zijn verblijf te *Amsterdam*, was hij ook geweest lid van het Kunstgenootschap *Nil volentibus arduum*, van 't welk hij zig egter daar na, door enig ongenoegen affcheidde; alwaar hij mede deel hadt aan het vertalen en berijmen van de Treurspelen AGRIPPA of de Koning van *Alba* / en ORÖNDATES en STATIRA, en aan het opstellen des Blijfsels het *Spoekend Decretotje* / benevens enige andere stukken. Na zijn trouwen kwam 'er weinig meer van hem te voorschijn, intusfen verlangde een ieder even gretig, dat hij zijne belofte, in de voorrede van zijnen *Uitsroom* gedaan, zou gestand doen en een werk van stigtelijke ernsthaftigheid in 't licht geven, namelijk *het leven van den Apostel PAULUS*, 't welk hij voor hadt in heldendigt te beschrijven, en op de wijze van VIRGILIUS zijne *Eneade* in XII boeken te verdelen; maar hij wierdt hier door de dood in verhinderd; doordien hij in 1684 van ene borstkwale werdt aangetast, die hem den 18 september van dat zelfde jaar in het best van zijn leven, in 't graf sleepte, zijnde slechts 37 jaren, 4 maanden en 13 dagen oud. Dit finertelijk overlijden voor de Konstminnaars, werdt met ene menigte lijkzangen van de beroemdste Digtters van dien tijd vereerd.

Van aart was onze Digter vrolijk, heus en minzaam in de dagelijke verkering; klaar en liefelijk in 't voeren zijner redenen; voorts met een sterk geheugen begaafd, 't gene hem
in-

inzonderheid wel te stade kwam, in het te pas brengen van gebeurtenissen, lang te voren gelezen of gehoord. — Zie ook P. DE LA RUE, *Geletterd Zeeland*, bl. 231.

ANTONIDES (MEINARDUS), Predikant in de gecombineerde gemeentens van *Onderwierum* en *Westerdijxhorn* in *Groningerland*, geboren te *Westerwijtwert* den 2 december 1705, hadt tot vader THEODORUS ANTONIDES Predikant te *Westerwijtwert* en *Menkeweer*, en tot moeder ELISABETH MAGDALENA DE WALRICH, uit een aanzienlijk geslacht hervoorstegen. MEINARDUS zijnen vader vroegtijdig verloren hebbende, begaf zig met zijne moeder in 1716 ter woon naar *Uithuizen*; en van daar naar *Groningen*, alwaar hij de klasfikale scholen met lof doorgelopen zijnde, inzonderheid zijne Godgeleerde kundigheden heeft opgelegd, door het onderwijs van de Hoogleraren O. VERBRUGGE en A. DRIESSEN, zo dat hij op den 23 september 1726 met toejuiching wegens zijne bekwaamheid, door de Klasfisbroederen van *Middelstum* tot Proponent wierdt aangenomen; ook stondt hij niet lang ledig aan de markt, de Heer JAN LÈVE VAN MIDDELSTUM als Collator, beriep hem in de gecombineerde gemeentens van *Onderwierum* en *Westerdijxhorn*, wordende op den 17 oktober van dat zelfde jaar, in zijnen dienst bevestigd.

Terwijl ANTONIDES bezig was met alle getrouwheid in den wijngaard des Heren te werken, trad hij in 1736 in den egt met KATRINA BUSZ, dogter van GERHARD BUSZ, in leven Predikant eerst te *Uitwierde* en naderhand te *Stitswert*, en ANNA VAN GIFFEN; met welke bedgenote hij een gewensten egt van ruim 32 jaren heeft doorgebragt, wordende deze verbindtenisse gezegend met drie zonen en een gelijk getal dogters, van welke kinderen vier in hunne tedere jeugd zijn overleden, doch twee zonen nog bij het leven van hunnen vader, Predikant zijn geworden, de oudste GERHARD BUSZ ANTONIDES in de gemeentens van zijnen grootvader te *Westerwijtwert* en *Menkeweer*, en de jongste THEODORUS HENDRIK ANTONIDES te *Eske-lum* in *Oostfriesland*. Intusschen ontviel onze Leraar zijne

dierbare KATRYN op den 13 augustus 1773, en hij zelve overleed na ene bedlegering van vier weken, den 27 augustus 1776, in den ouderdom van 70 jaren en bijkans 9 maanden. MEINARDUS heeft het getuigenis, dat hij gezegend was met uitnemende zielsvermogens, bezittende een vlug verstand, nauwkeurig oordeel, en voortreffelijk goed geheugen, voornamelijk in het Bijbelwoord, 't welk ook blijkt, uit zijn werk *over het Tijden van JESUS CHRISTUS, te Groningen in 1753. in 4to: gebdrukt.* — *Boekz.*, 1776. b. bl. 735-745.

ANTONIDES (THEODORUS), Predikant in de gecombineerde gemeentens van *Westerwijtwert* en *Menkweer*; is driemaal getrouwd geweest; als in de eerste plaats met ALETTA SNIP, die hem een meisje heeft ter wereld gebragt, doch kort na haar moeder overleden; de tweede was, GISELINA CRANSEN, waar uit twee zoons en vier dogters zijn voortgeproten, de ene zoon vroeg overleden, doch de jongste, ANTHONY, is als Predikant te *Andel* gestorven; bij de derde vrouw ELIZABETH MAGDALENA DE WALRICH weduwe van Dr. METTINGH, verwekte hij drie kinderen, waar van de ene zoon MEINARDUS, hier boven is beschreven. Onze PETRUS ging de weg van alle vleesche in januarij 1715, zijne laatste vrouw weduwe latende. Hij heeft de roem gehad van een braaf, geleerd, en vlijtig arbeidzaam man geweest te zijn, trouwens dit laatste blijkt ten vollen uit de menigvuldige boeken dien hij heeft geschreven en door den druk gemeen gemaakt, bestaande zes lijvige quartinen; men kan de optelling daar van vinden, in het *Naamregister van ABCOUDE, druk van 1773. bl. 18.* — *Boekz.*, 1776. b. bl. 135, 136.

ANTONIE (JONKER), is Kapitein ter zee geweest, een man die met een zwarte koole in 's lands geschiedenissen staat getekend. Hij voerde in 1635 het bevel over een vloot schepen, ter bescherming van de Haringbuisen, tegens de kaperijen die de *Duinkerkers* uitoeffenden, in zee gelopen. JONKER ANTONIE werd door dezelve zijn steng, of zo anderen willen, zijn mast afgeschoten; waar op hij zig uit de vloot naar huis

huis begaf; hier door ontzonk de overigen de moed, en verscheidene Buifen wierden door de kapers buit gemaakt; dit wierdt in het vaderland zo hoog genomen, dat ANTONIE op bevel van de Admiraliteit van *Amsterdam*, benevens de andere Bevelhebbers in hegtenis geraakten; en in 1636 door over hun aangestelde gedeleerde Rechters gevonnist; JONKER ANTONIE het zwaarste, om dat hij de vlagge hadt gevoerd, inhabil verklaart en tot een 25 jarige gevangenis verwezen. — GOUDHOEVEN, *Holl. Kronijk*, fol. 391. AITZEMA, *Zaken van Staat en Oorl.* II. D. bl. 350.

ANTONII (JACOBUS), of JACOB ANTONISZ., geboren te *Middelburg* in *Zeeland*, is geweest Hoogleraar in het Kerkelijk recht, Zanger der Kerke van *St. Gudula* te *Brusfel*, en Generaal Vikaris van HENDRIK DE BERGES, Bischof van *Kamerijk*. Hij heeft geschreven: *de Præcellentia potestatis Imperatorii. Antw.* 1502. 8° *Rom.* 1503. 4to. De grote ERASMUS geeft een uitmuntend getuigenis wegens den inhoud van dit Boek, in enen brief aan onzen JACOBUS geschreven. Hij roemt daar in zijn levendig vernuft, in zulk een ver gevorderden ouderdom, zijne onvermoeide naarftigheid bij 't genot van den overvloed der tijdelijke goederen, zijnen waakzamen geest te midden zo veel bewinds; en eindelijk, in zijn kort en bijna ter loops opgesteld werkje, zijne verscheidene proeven in veelvuldige takken van geleertheid en kennis in alle delen van beide de Rechten, ook der Godgeleerdheid, der Geschiedenissen, en van de meeste zo oude als hedendaagse Schrijvers. — VALER. ANDR., *Biblioth. Belg.* pag. 400. D. ERASMI, *Epistol.* lib. XI. *Epist.* 26.

ANTONIO (VAN), is een Konterfeitschilder geweest, die vrij fraaij schilderde en buitengemeen wel kopiëerde. Hij heeft dat beroemd stukje van CORREGGIO nageschilderd, met welke kopij, de Kapellaan van den gewezen Hertog van *Beijeren*, den *Rotterdamschen* JACQUES MEYER, zo priesterlijk een rad voor de ogen draaide, en meesterlijk bedroog. — WEYERM., *Levens der Schilders*, IV. D. bl. 55.

ANTONIS (ADRIAAN), is niet alleen beroemd geweest, om dat hij met veel lof in 1588 de Burgemeesterlijke waardigheid te *Aikmaer* bekleedde; maar nog meer, doordien aan hem, benevens andere voorstanders der edele vrijheid, de bewaring der kusten van *Noordholand*, door WILLEM DEN I. wierdt toevertrouwd. 't Geen nog bovenal zijnen naam onsterflijk heeft gemaakt, was zijne ervarendheid in de Krijgsbouwkunde, hebben 'e hij in 1593, het bestier over den aanleg der nieuwe vestingwerken te *Enkhuizen*, met veel roem ten uitvoer gebragt. — G. BRANDT en S. CENTEN, *Beschr. van Enkh.*, I. D. bl. 250. 261.

ANTONISZÖÖN (KORNELIS); of KORNELIS TEUNISSE, gelijk hij zijn naam ook schijnt geschreven te hebben; een *Amsteldammer* van geboorte, was een aanzienlijk man; en is in de jaren 1544, 1546, 1548 en 1550, tot Schepen, en in 1547, tot Raad verkoren. Het schilderen was zijne professie, en zulks deedt hij meesterlijk. Van hem hangt nog ene afbeelding van *Amsteldam* op de Thesaurie, verbeeldende de stad in dien stand als het zig vertoonde in zijne eerste bemuring, die in 't jaar 1482 begonnen werd; zij is in 1536 geschilderd, en maalt de gebouwen en huizen in derzelver natuurlijke gestalte. De Dichter JAN Vos, maakte daar op deze regelen:

Hier beurt zig Amsteldam, vol hoop, uit brakke veen.

Zo wordt een Visschers buurt de haven aller zeën.

Op zulk een grondvest weet het Land zijn staat te zetten.

Men bloeit door koopmanschap, men leeft door wijze wetten.

Deze zelve afbeelding, heeft hij naderhand in 12 bladen in houtsnede uitgegeven; en de Heer WAGENAAR betuigt, zig daar dikwils van bediend te hebben, in het ophelderen van de aloude gelegenheid en gedaante diét stad, zijnde hem tot hier toe geen ouder egte afbeelding van dezelve voorgekomen. Voorts zijn 'er van dezen Schilder, nog enige oude Schutters stukken voor handen, en onder anderen, een, met 17 Schutters aan ene tafel, hangende in den gang voor de klei-

kleine Krijgsraadskamer; het is in 1533 geschilderd, en wordt in 't gemeen de *Braspenings Maaltijd* genaamd. — WAGEN., *Beschr. van Amst.* I. St. bl. 60. XI. St. bl. 230.

APHERDIANUS (PETRUS), een *Geldersman*, geboren te *Wageningen*, in de stadsregisters van *Amsterdam*, PIETER VAN APHERT genoemd; werd op den 30 januarij 1556 tot Onder-Rector der latijnsche scholen van genoemde stad aangesteld. Hij heeft ene zeer korte beschrijving van *Amsterdam* in 't licht gegeven; bestaande uit 116 latijnsche versen, welke in 1560 te *Antw.* in zijne *Epigrammat. moral.* zijn gedrukt; en dewijl dit werkje buitengewoon zeldzaam is, delen wij aan onze lezers, den korten inhoud van zijne *Amsterdamse* beschrijving mede. Eerst roemt hij in dezelve, den uitgebreiden koophandel der ingezetenen naar *Oosten* en *Westen*, en in allerhande waren, onder welken hij ook de specerijen telt, die egter toen niet uit de *Indiën*, maar van *Venetie* of uit *Portugal*, herwaarts gevoerd werden. Ook spreekt hij bijzonderlijk van den handel in uitheems bier, en telt 'er zes soorten van op, *Hamburger*, *Bremer*, *Lubekker*, *Engels*, *Rostokker* en *Dantziger*. Daar na verheft hij, de lustige wandelwegen langs de stads muren, van waar men de groene weiden en zeilende kielën beschouwen kon. Dan gaat hij over tot de prachtige gebouwen, roemende boven al de *Nieuwe Kerk*, bij welke zijne school gestigt was. De wijsheid en voorzigtigheid der Regeringe, wordt vervolgens van hem geprezen, en ten bewijze daar van, gedenkt hij aan hare zorg voor de gemeente, bij gelegenheid van de duurte des jaars 1557. Hij vergeet ook niet de Geestelijken te prijzen. Hij begroot de kloosters op 20. Wijders gewaagt hij van de gasthuizen en van het weeshuis, en roemt ter dezer gelegenheid, de barmhartigheid der *Amsterdammeren*, omtrent allerlei behoeftigen. Hij beschrijft de ingezetenen, als schoon, groot en sterk; hij roemt hunne vreedzaamheid en eendragt, en besluit met een kort begrip van de *Schnatters-Doelen* en jaarlijkse Doelen-feesten. Ook heeft hij nog verscheidene schoolboekjes in 't-latijn uitgegeven. — J. F. FOR-

302 APOLLONIUS. APOSTOOL. APPEL (JAKOB)

ENS, *Biblioth. Belg.* p. 951. WAGEN., *Beschr. van Amsterdam*, I. St. Voorr. bl. xii.

APOLLONIUS (WILLEM), geboortig te *Veere* in *Zeeland*, daar zijn vader Burgemeester geweest is, wierdt in 1627 Predikant te *St. Anne ter Muiden*, van waar hij in 1631 beroepen wierdt naar *Middelburg*, en aldaar na het vertrek van den vermaarden ALEXANDER MORUS, in deszeivs plaatze tot Hoogleraar in het Gijmnasium wierdt aangesteld. Hij stierf in 1657, en heeft geschreven: *Jus Majestatis circa Sacra &c. Mediob.* 1642. II. Tom. in 8vo. *Grallopius detectus &c. Ib.* 1646. 8vo. *Disputationes Theologicae de Loge Dei &c. Ib.* 1655. 12mo. *Tractaat van eenige bijzondere deugden der kinderen Gods enz. Middelb.* 1652. 12°. *Over den Sabbath. Altr.* 1652. 12°. — B. HUNNIUS, *Zeeuwsche Ruise*, bl. 67. P. DE LA RUE, *Gelett. Zeeland*, bl. 140.

APOSTOOL (SAMUEL), geboren in maart 1638, en Leraar onder de Mennoniten te *Amsterdam*, geraakte in heiligen twist met zijnen ambtgenoot GALENUS ABRAHAMS, welke twist eindelijk zo hoog liep, dat 'er ene scheuring door in de gemeente wierdt veroorzaakt. Zie ABRAHAMS (GALENUS).

APPEL (JAKOB), Konstschilder, geboren te *Amsterdam*, den 29 november 1680, is gesproten uit een braaf burger geslacht; van kindsbeen af, hadt hij veel geneigtheid tot tekenen, ook mannetjes en beestjes met de schaar in papier te knippen, welke kinderlijke kunstdrift, in plaats van te verflauwen, met zijne opluikende jeugd hoe langs hoe meer aangroeide, 't welk zijne ouders bewoog, ten einde een regelmatige bestiering aan die geestige natuurdift te voegen, hem aan de zorg van TIMOTHEUS DE GRAEF, een wakker landschapshilder, toe te vertrouwen; bij wien hij gedurende twee jaren, de gronden der tekenkunst geleert hebbende, zulke doorlaande blijken van vernuft en vordering gaf, dat hij hem den kunstigen Portrait-schilder DAVID VAN DER PLAAS aanbeval, die onze APPEL nog twee jaren liet tekenen, inzonderheid naar het kunstwerk van

TEM-

TEMPREEST, doordien hij vermerkte, dat de neiging van zijnen leerling, daar 't meest toe overhelde. Door deze oeffening wierdt hij zo bekwaam, dat hij dikwerf met den zoon van zijnen meester, die ene warme genegenheid voor hem hadt opgevat, naar buiten wandelde, om fraaije gezigten, landschappen met beesten, en al wat maar schilderagtig was, af te tekenen; vervolgens zette hem zijn meester op zijn veertiende jaar aan 't schilderen van beelden en beestjes, gevende hem teffens nuttige lessen, ten aanzien van derzelver schikking en ordonnantie; doch hoe vernuftig en wel uitvoerende hij in die te schilderen was, konde hij egter met de agtergronden en 't verder bijwerk niet te regt komen. Na dat hij dus enige stukjes ten halve geschilderd hadt, viel VAN DER PLAAS in ene slaapziekte; in die toestand genoegzaam drie weken lang sprakeloos gelegen hebbende, vondt men goed, den jongen APPEL met enige stukjes, voor zijn bed te brengen, zig houdende of hij om onderwijs kwam vragen; zo dra nu hoorde de kranke de stem van zijnen leerling niet, of hij deed moeite om te spreken, en beterde in zo verre, dat hij uit ongemene achting voor APPELS leergierigheid, zo dikwerf hij hem zag, zijn uiterste best deedt, om hem te onderwijzen. Na zijne volkomene herstelling, vertoonde hem onze jonge kunstenaar verscheidene stukjes met beelden en beestjes hier en daar beschilderd, doch zonder agterwerk; zo als VAN DER PLAAS die zag, bevielen ze hem zo wel, dat hij die aan den Landschap schilder ALBERT MYRING liet zien, met verzoek om'er in APPELS tegenswoordigheid, landschapjes agter te schilderen; waar toe deze geredelijk bewilligde, en in 't bijwezen van APPEL terstond aan 't werk trok, die altijd agter hem stond, om zijne manier en handeling te bekluren, die hem zo wel beviel, en zijnen konstijver dermate voor dat deel der konst opwakkerde, dat hij benevens het portraitschilderen, het landschap schilderen teffens leerde. Na zig dus bij VAN DER PLAAS naarstig en loffelijk geoeffend te hebben, zeide hij zijnen meester vaarwel, en ging vervolgens de volmaakte natuur bestuderen; ten dien einde, ging hij bij enige van zijn

APPELMAN (BALTHASAR SIMONSZ.), een ijverig voorstander der Vrijheid, is Schepen te *Amsterdam* geweest in 1578, 1582, 1584, 1586 en 1588, vervolgens is hij tot driemaal toe tot Burgemeester van die stad verkoren.

APPELMAN (BARENT), geboren in 's *Hage* 1640, is een braaf Schilder geweest in landschappen en Italiaansche gezigten. Hij heeft veel contrefeitfels van DE BAAN gestoffeert met landschappen; en wordt inzonderheid geroemd, door de schone stukken die hij in de grote zaal op *Zoestdijk* geschilderd heeft. Hij stierf 46 jaren oud zijnde, in 1686. — HOUBRAGEN, *Leven der Schilders*, III. D. bl. 161.

APPELMAN (HUIBERT SIMONSZ.), was een van de genen, wier namen men gemeld vindt, in het vonnis van bannissement en verbeurdverklaring uitgesproken door den Hertog van ALVA den 6 juni 1569, om reden: „ dat hij in „ zijn huis te *Amsterdam*, heimelijke vergaderingen, predika- „ tien der *Memmoniten*, en het nagtmaal naar hare wijze ge- „ houden hadt. ” — J. MARCUS, *Sent. van ALVA*. bl. 197.

APPELMAN (JAN), Burgemeester van *Amsterdam*, wierdt in 1672 als Raad van die stad aangesteld, vervolgens verscheidene malen tot Schepen, en voor de eerstemaal als Burgemeester in 1688. Hij was somtijds een tegenstrever van WILLEM DEN III, die hem om die reden, ook niet best koste zetten, en in 't geheel niet vertrouwde, die ook niet wilde, dat hij in 't geheim zoude zijn ten aanzien van zijnen voorgenomenen togt naar *Engeland*. De opgeraapte beschuldiging van zekeren JAN HOL tegens hem, als of hij zig in een ongeoorloofden handel met *Frankrijk* zou hebben ingelaten, is ongegrond bevonden en ene verfoeilijke lastertaal te zijn. Hij is gestorven den 27 december 1694. — WAGEN., *Beschr. van Amst.* VI. St. bl. 143. 172. 173.

ARGERIUS (JOHANNES), Profesfor in de Griekse taal te *Franker*, werd geboren te *Noordhoorn* in de *Ommelanden* in 1538, zijnde zijne ouders eerlijke en welgezeten landlieden.

Reeds

Reeds vroegtijdig leidde onze JOHANNES zig op de wetenschappen toe, en kreeg sijn maak in den gezuiverden godsdienst. In 1568 vindt men hem gemeld als Rector der latijnsche schole te *Franecker*, van waar hij, om de vervolgingen van den Bisschop CUNERUS PETRI te ontgaan, in 1572 de wijk naar *Haarlem* nam, onthoudende zig naderhand te *Delft*, en vervolgens te *Embsen*. In 1576 werd hij Predikant te *Enkhuizen*; maar die stad toen geen twee leraars kunnende onderhouden, keerde hij weder naar *Zuidholland*; en om dat hij toen geen vaste standplaats hadt, noemde men hem een *Dienaar in de Klasfis van Leiden*; zie de naamlijst der leden van de nationale Synode te *Dordrecht* 1578. In 1580 was hij vast Predikant te *Ooster- en Wester-Schelling*; en zes jaren later, bediende hij als buitengewoon leraar de gemeente te *Leeuwarden*. In 1586 werd hij Rector te *Utrecht*, en in 1589 Hoogleraar in de Griekse taal te *Franecker*. Hij huwde in 1568 of 1569 met JAUQUELINE LOTIN, bij wie hij 7 kinderen verwekte, en stierf te *Franecker* in 1604. Behalven enige Oratien enz., heeft hij uitgegeven: *JAMBlichum de vita Pythagoræ, ejusdemque Protreptica, cum versione latina & notis. Francoq. apud ÆGID. RADÆUM. 1598. 4to.* — E. L. VRIEMOET, *Athen. Fris. p. 73.* C. SAXI, *Onom. literar. Pars IV. pag. 90.*

ARCERIUS (SIXTUS), Hoogleraar in de Griekse taal, is geboren te *Franecker* den 13 december 1570. Zijn vader was de bovengemelde JOHANNES ARCERIUS, en zijne moeder JAUQUELINE LOTIN. Na in zijne tederste jeugd een deelgenoot te zijn geweest, van het omzwervend leven zijner ouders, die genoodzaakt wierden *Friesland* te ontwijken; ten einde zig voor de vervolgingen van den Bisschop CUNERUS PETRI te beschermen; keerde hij, het gevaar over zijnde, onder de bescherming van die dierbare panden naar gemelde provincie te rug; volbragt 'er zijne letteroeffeningen, en wierdt in 1596 met de waardigheid van Doktor in de Medicijnen bekroond. Kort hier na door Graav WILLEM LODIEWYK VAN NASSAU, Stadhouder van *Friesland*, aangezocht zijnde aan zijn Hof te komen, ten einde de opvoeding en het onderwijs van zijne beide neven te bestie-

ren, aanvaardde hij dezen glibberigen post, en beoefende teffens de medicijnen te *Leeuwarden*; dan geheel en al niet berekend voor de staatkunde van het hooftleven, verkreeg hij door gunst en voorspraak van gemelden Graav, die volstandig zijn getrouwe voorthelper is gebleven, op ene aanzienlijke wedde, de bedieping als Medicus bij het leger, die hij niet zonder dikwils velerlei gevaren door te worstelen, verscheidene jaren agtereen, met enen gewenschten voorspoed en geen geringen roem uitoeffende. Zijn vader in 1604 overleden zijnde, wierdt hij op den 26 april van het volgende jaar, in deszelvs plaats tot Hoogkeraar in de Griekse taal te *Franker* beroepen, hebbende die waardigheid gedurende het tijdvak van bijna 19 jaren met geen gering nut voor de studerende jeugd, en de warmste vlijt en ijver waargenomen, als wanneer hij, zonder ooit te zijn gehuwd geweest, op den 1 augustus 1623 door den dood van zijnen werkzaamen post wierdt afge-
lost, en in de zalige eeuwige rust overging. Het volgende lijdigt is door den Frieschen Historieschrijver en Hoogkeraar B. WINSEMIUS, ter zijner nagedagtenis vervaardigd.

*Efferat ingenuum prisci natura leporis,
Meonidem laudet Graeca culta suum.
Suavissonos Teii moduletur Anacreon ignes,
Pijthila Thebanis Pindarus ore tonet.
Hoc uno veteres agnovit Frisia Graios,
Hoc una voluit suada Pelasga loqui.
Patris, da veniam, mutavit Graecia sedem,
Et lixict nobis jam perire sales.*

Behalven nog ene latijnsche Redevoering, heeft onze ARCE-
RIUS in 't licht gegeven: *ÆLIANI & LEONIS Imperatoris Tacti-
ca, cum nova versione & animadversionibus*, Lugd. Bat. 1613. 4to.
— FR. SWEERTII, *Athen.* Belg. p. 678. J. F. FOPPENS,
Bibl. Belg. p. 1094. E. L. VRIEMOET, *Athen. Fris.* pag. 127.
C. SAXI, *Onomast. liter.* Pars IV. p. 166.

AREMBERG (JAN VAN LIGNE Graav van), werd in
1549 in plaats van den overleden Grave van BUREN, tot Stad-
hou-

Wouder over *Friesland*, *Overyssel* en *Groningen* aangesteld. Hij weigerde in het Verbond der Edelen deel te nemen, willende benevens enige anderen, zig noch voor de ene noch voor de andere zijde verklaren. In 1566; wierdt aan hem benevens den Graaf VAN MEGEN; door de Landvoogdes het bevel over 't leger toevertrouwd. In *Friesland* wist hij in 1567 ult te werken, dat de openbare godsdienstoeffeningen der Onroomsen wierden gestaakt, en de schaden aan kerken en kloosters veroorzaakt, te doen boeten bij verdrag; doch de inquisitie en strenge plakaten beloofde hij te doen stilstaan; dan men vertrouwde nogthans zo weinig op deze belofte; dat wel 70 Edelen, die 't verbond getekend hadden, na 't sluiten van dit verdrag, naar *Amsterdam* en elders de wijk namen. AREMBERG hadt hun enen schrik aangejaagd, door het doe vatten van JAKOB VAN ILPENDAM, Geheimschrijver van BREDERODE, die sedert te *Brusfel* onthalsd werdt. Met het verzeeken van *Groningen*; voor den Koning, hadt hij langer werk; zijnde 't volk hier kriegel van aart, en trots op de sterkte der steden; het gelukte hem eerst in juni, onder allerlei glimpige beloften, die naderhand weinig gerekend wierden, vier sendelen *Duits* knechten onder BLASIUS VAN VEGERSHEIM in de stad te krijgen, die meest bij Onroomsen onder dak geholpen werden. In dit zelve jaar, wierdt hij door den Hertog VAN ALVA met enig krijgsvolk naar *Frankrijk* gezonden om den Koning te helpen; die met zijne Onroomsen onderzaten; wederom in oorlog geraakt was, doch die in 't volgende voorjaar van 1568 na 't vernieuwen der vrede, te rug keerden. Nauwlijks van dezeti togt uitgerust; wierdt AREMBERG naar de *Ommelanden* gezonden, om Graaf LODEWYK VAN NASSAU te bestrijden; die hem terstond bij zijne komst in de nabuurschap van het klooster *Witteverum* aantastte. Hier viel een vinnig gevegt voor, waar in de *Spaansen* meenden de overhand gekregen te hebben; ook week Graaf LODEWYK terstond na den strijd naar *Slogteren*; en voorts naar 't huis te *Weede*. De *Spanjaards* wanende den vijand reeds aan 't vlugten te hebben gebragt; drongen den Graaf VAN AREMBERG om hem te vervolgen. Graaf Lo-

DEWYK verkondfchap, dat hem de *Spanjaards* op de hielea zaten, stelde zig in slagorde bij 't klooster *Heiligerlee*, en viel toen de *Spaanse* voorhoede, welke hij geenens tijd gaf om zig te schaaren, met zijne ruiters aan; zij werdt haast in verwar-ring gebragt; twee hinderlagen door Grave LODEWYK, in de sloten gelegd, stoven ook onverhoeds op, treffende de *Spanjaards* in de zijden; AREMBERGS benden werden geheellijk geslagen; en hij zelf zig dapperlijk werende, sneuvelde in den strijd, nevens verscheidene hoplieden en een aanzienlijk ge-tal van gemenen. Deze bloedige slag, waar AREMBERG zijn graf vindt, viel voor op den 23 mei 1568. — WAG. *Vad. Hist.* V. D. bl. 332. VL D. bl. 208. 222. 223. 257. 273.

ARENDS (JAN), geboren te *Alkmaar*, was een der eerste Predikers na de reformatie hier te lande. Hij hadt in zijne jeugd het mandemaken geleerd, bij enen GERRIT ALBERTS; een onderzoekend, braaf man, welke de leer der *Roomse* kerk verlaten en die der Hervormden ombelsd hadt. Met grond kan men geloven, dat hij ook de eerste geweest is, die zijnen leerling zo wel in 't een als in 't ander onderwezen heeft. ARENDS tot meerder jaren, en door oeffening ook tot meerder kennis in de lere der waarheid gevorderd zijnde, plantte, aangevuurd door ene warme liefde voor dezelve, die wederom voort bij anderen; doch in dit goede werk wierdt hij eerlang gestoord, en genooddrongen ten einde de haat en vervolging van ELBERT HUIK, Pastoor te *Alkmaar* te ontduiken, met den aanvang van het jaar 1566, die stad te verlaten en elders ene veilige verblijfplaats te zoeken. Intusfchen was ARENDS ge-trouwd, en hadt bij zijne vrouwe verscheidene kinderen ge-teeld; met dezen ballast vertrok hij naar *Kampen*, en leerde en predikte aldaar in 't verborghen. Hij verwaarloosde ook geenzints zijne *Hollandse* broeders, maar kwam van tijd tot tijd in die provincie ter sluik, om de aldaar verscholene belijders te troosten en tot volstandigheid aan te manen. Door enige *Amsteldammers*, bij welke hij bekend was, verzogt geworden zijnde te prediken, deedt hij zulks het eerst op den 14 julij 1566,

1566, te *Hoorn*; vervolgens waagde hij het even buiten zijne geboortestad, en op 't laatst van die maand te *Amsterdam*; buiten de *Haarlemmerpoort*; op de zogenaamde *Rietvink*. Na dat hij den 4 augustus nog eens te *Buiksloot*; en op volgende dagen elders in *Noordholland* gepredikt hadt, wist men hem over te halen, om zig aan de *Amsteldamsche* gemeente te verbinden, die het reeds gelukt was om in twee kerken te mogen prediken, en hem tot haren gewonen Leraar te benoemen; welke roepstem hij ook eerbiedigde; waarlijk ene grote en sonderlinge omwenteling van gebeurtenissen, want weinig tijds te voren, was 'er door de Regering van die stad; nog 600 guldens op zijn lijf gesteld. Doch met dit al, was dit heuglijke voorval van zeer korten duur; want in het volgende jaar, keerde de kans zodanig ten zijnen nadele, dat hij benevens eenen *Schul-tius*; verplicht wierdt naar *Emden* te vlugten, in welke schuilplaats zij wel ontvangen werden. In 1572, beriep men hem te *Alkmaar* als Predikant; en in het volgende jaar was hij Praefes van 't *Noordhollandsche* Sijnode, en overleed op den 23 augustus 1573; terwijl de stad door de *Spanjaarden* belegerd was. ARENDS was geen man van diepe geleerdheid; geoefentheid in taalkunde, of vrije wetenschappen; doch om de achthaarheid zijns wezens, zijne nedrige godvrugt, en de klem zijner zinspreuken; ten hoogsten te achten. Op het uiterste liggende, en de alarmklok hoerende, badt hij benevens zijn huisgezin God met gevouwen handen, dat hij doch *Alkmaar* zijn vaderstad, den vijand niet mogt ter plundering en verwoesting overgeven; maar liever voor de Gelovigen en Godvrugtigen aldaar ene hutte behouden. — BRAND, *Hist. der Reformatie*; I. D. G. BOOMKAMP, *Gesch. van Alkmaar*, bl. 199. 240.

ARENDS (THOMAS), een nederduitsch Dichter, die door zijne fraaije vinding, mannelijken rijmtrant en verhevenheid van stijl; geen en geringen lof verdiend, en door zijne toneelspeelen, zig een naam die nog stand houdt, gemaakt heeft. Hij werd den 6 julij 1652 te *Amsterdam* geboren, uit geringe doch eerlijke ouders; zijnde zijn vader van *Kampen*, en zijne moe-

der van *Keulen* afkomstig. Door hunne opvoeding, en de aansporing van zijne meesters, inzonderheid van enen Makelaar LE BLEU, op wiens komptoir hij bediende was, kweet hij zig met ijver in zijnen plicht; ook wist hij zig in de gunst van enige voornamen lieden, en onder anderen van den *Amsteldamschen* Burgemeester JOHANNES HUDDÉ te dringen, die hem na de dood van LE BLEU, deszelys Makelaarsplaatze bezorgde. Hij hier door op zijn eigen wicken drijvende en een goed bestaan hebbende, begon in zijne snipperuren, zijn aangeboren digtvermogen te beoefenen, en leide zig inzonderheid toe op bijbelsche en andere stigtelijke onderwerpen, welke onder den titel van *Mengelpoëzij* door de bezorging van MATTHEUS BROUARIUS VAN NIDEX in 1724 zijn in 't licht gegeven; ook beeldde hij op aanzoek van zijnen begunstiger Burgemeester HUDDÉ, bij zekere gelegenheid, de hatelijkheid der dronkenschap met vrij levendige kleuren in digt af. De kundige PELS zijnen digtlust ontwaar wordende, vereerde hem met zijne vriendschap; hier door genoot hij niet alleen veel nut, maar werd ook tot medelid van het Kunstgenootschap, bekend onder de zinspreuk *Nil volentibus arduum*, aangenomen. Daar door geraakte ARENDS in staat, om den regten waren stand en houding van een digtstuk, wel te leren kennen. Hij heeft behalven zijne *Mengelpoëzij* verscheidene Treurspelen en een of twee Blijspelen gedigt; en overleed in het best van zijn leven, in het jaar 1706. — WAGEN., *Beschr. van Amst.* XL St. bl. 383. BR. VAN NIDEX, *Berigt voor zijne Mengelpoëzij*.

ARIAANSZ. (DIRK), Burger te Dordrecht, kocht op den 25 mei 1500, van KLAAS DE JAEGHER, een vat zout, voor vii en een halve stuiver; van JAN KRYNEN een vat tarwe, voor vii en een halve stuiver; van HENDRIK MICHELZ, een vat haver voor ii stuivers en v duiten; van NEELTJE in de Klok, een sloop rode wijn, voor enen braspenning, eindelijk een vette gans, voor ix duiten; maakt te samen xx stuivers. — Enkel om de sonderlingheid van zodanig goedkopen prijs, plaatsen wij dit, uit M. BALEN, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 805.

ARIAS

ARIAS MONTANUS (BENEDICTUS), een der geleerdste Theologanten, welke *Spanje* immer heeft voortgebracht, leefde in de XVIde eeuw. Schoon geen *Nederlander* zijnde, maak ik hier egter gewag van hem, doordien men wil, dat VARGAS, lid van den *Bloedraad*, wel eens gebruik van zijne pen maakte, om stukken te stellen, tot meerdere benauwing van de ongelukkige inwoners onzer gewesten. ARIAS was geboortig van *Trexeval*, een dorp in het bisdom van *Badajoz*. Hij was van edele doch onvermogene ouders geboren, die hem zo veel hunne magt toeliet, aan de studie hielden, waar toe verscheiden voornamen lieden te *Seville*, milde handreiking bijdroegen; ook nam hij in korten tijd ongemeen in de kennis der letterkunde toe, begaf zig vervolgens naar *Alcala*, studeerde niet alleen in de Godgeleerdheid, maar oeffende zig ook nog verder in de aan hem genoegzaam reeds bekende latijns, grieks, hebreeuwse, chaldeeuwse, sijnse en arabise talen. Hij reisde hier op door *Italië*, *Frankrijk*, *Duitschland*, *Nederland* en *Engeland*, en maakte zig mede kundig in die verschillende volkspraken. Vervolgens wierdt hij Ridder van de *Geestelijke orden van St. Jacob*, en daar na Priester, en verzelde den Bisschop van *Segovie* naar het concilie van *Trente*, op welke kerkvergadering hij veel lof verwierf. Na zijne terugkomst, begaf hij zig op een vermaaklijk lusthuis nabij *Aracena* in het gebergte van *Andalusie*, alwaar hij zig enkel met studeren onledig hield; dan Koning FILIPS DE II., lokte hem uit dit eenzaam verblijf, hem met den arbeid belastende, om een' nieuwe uitgave van den Bijbel, ingerigt naar die van *Alcala* te vervaardigen. ARIAS nam dit werk op zig, en bragt het ook gelukkig ten einde, niettegenstaande alle de hindernissen die hem in den weg gelegd wierden, en waarom hij zelfs in de verplichting raakte, ene reize naar *Rome* te doen, ten einde zig bij den Paus te verantwoorden. Bij zijne terugkomst, boodt FILIPS hem een Bisdom aan, doch hij weigerde zulks, en stierf te *Seville* in 1598, volgens zijn grafchrift ruim 70 jaren oud; schoon NICOL. ANTONIO. zinen dood stelt op den 11 juni 1611. Hij heeft verscheidene werken in de latijns taal ge-

314 ARKEL (*Heren van*) ARKEL (*HEYMAN van*)

schreven. — SPONDANI, in *Annal. N. ANTONII, Biblioth. Hispan. WAGEN.*, *Vad. Hist.* VI. D. bl. 313.

ARKEL (*Heren van*), zijn van ouds her, onder de voornaamste en magtigste geslachten van *Holland* bekend geweest; uitmuntende in pragt en rijkdom; doch teffens ook in trotsheid en hoogmoed, waar door zij voor niemand wilden zwigten; voorts dapper, doch te gelijk oorlogzugtig. PONTANUS, melding makende van den dood van Jonkheer WILLEM en zijnen vader JAN, laatsten Heer van ARKEL, zegt: „Men geloofde, dat 'er in *Duitschland* nauwlijks vermogender Heren in tijde, lijke middelen waren, dant de Heer van ARKEL; want zijne inkomsten bedroegen jaarlijks 83600 rhijnse guldens, waar, lijk ene verbazende sommé in die tijd, daar bij gerekend, 500 oude schilden, die hij van zijn *Veluwsche* diensten trok, en 600 dukaten jaarlijks uit de bank van *Venenien*; die hij te, *Antwerpen* ontving.” Behalven de Heerlijkheid *Arkel*, het land van dien naam, met de stad *Leerdam*, *Asperen* en *Hagestein*; bezat hij nog in *Frankrijk*, het hertogdom *Bar*, in *Brand* en in *Zeeland*, aanzienlijke goederen. — Wij zullen ons vergenoegen, met de voornaamsten uit dit geslacht aan onze lezers te doen kennen; voorts de zodanigen die belang stellen, om van dit reeds voor lang uitgestorven geslacht ene vollediger kundigheid te erlangen, verwijzende naar de uitgebreide geslachtlijsten, welke van deze familie gevonden worden bij A. FERWERDA, *Nederlands Geslacht-, Stam- en Wapenboek*, I. Deel. 1785.

ARKEL (*HEYMAN van*), werd door PONTUS HEUTERTS, en anderen, gehouden voor den eersten Heer van *Arkel*; zij zeggen, dat hij uit *Hongarijen* in *Holland* gekomen, en een dapper held geweest is; daar bij voegende, dat DIRK DE II, Graav van *Holland*, hem het land van *Arkel* en dat van *Leerdam*, uit aanmerking zijner diensten, geschonken heeft. A. KEMP, en anderen willen, dat een van HEYMAN'S voorzaten, JAN genaamd, wel 200 jaren voor de aanstelling der *Hollandse* Graven, de eerste Heer van *Arkel* was. Deze zou, ingevol-

ge de geschiedverhalen, in 641 en 642, ten dienste van DAGOBERT der *Franken* Koning, onder het beleid van PIPYN van HERSTAL, Hertog van *Brabant*, in de *Nederlanden* gekomen zijn, de *Friesen* hebben helpen overwinnen; en het kasteel *Wiltburg* (*Utrecht*) innemen, en zou DAGOBERT hem, ter beloning hier van, een grote streek lands, tusschen de *Lek* en *Waal*, aan de rivier de *Linge*, in eigendom gegeven hebben; op welken grond hij ene Kerk, in plaats van den Heidenen Tempel aan HERCULES gewijd, zoude gestigt hebben, en daar door de naam van *Arkel* ontstaan zijn. Dat verder enige jaren daar na, de *Friesen*, *Denen* en *Noormannen*, met hunne invallen, die Kerk, Slot, en andere goederen van Here JAN zouden verbrand hebben; door welke verwoesting, gemelde Heer JAN genoodzaakt was geworden, de vlugt naar *Frankrijk*, en zijn verblijf te *Pierepont* te nemen, alwaar hij overleed, nalatende een zoon, HEYMAN genaamd, die aldaar mede overleed, en een zoon JAN genaamd naliet; welke JAN aldaar een vest en slot liet bouwen, dat door enen BRANCION verwoest werd; om welke reden, hij door JAN werd omgebracht. BRANCION, een broeder van den Hertog van *Bar*, en dus van koninglijken bloede zijnde, vondt zig genoodzaakt uit *Frankrijk* te vlugten, en na veel omzwervens begaf hij zig naar het toen woeste en onbewoonde land van *Arkel*, alwaar hij in 694, de vernielde kerk deed herbouwen, om welken tijd, men zegt dat hij overleed, nalatende enen zoon, HEYMAN genaamd. Deze HEYMAN, die ter vrouwe hadt TECLA, dogter van WOLBRANDT, zoon van den eersten Heer van *Egmond*, diende allereerst PIPYN, daar na Keizer KAREL DEN GROTEN. Enen hogen ouderdom bereikt hebbende, werd hij in 783, in enen slag aan de rivier de *Elve*, tegen de ongelovige *Friesen*, gedood. Bij gemelde TECLA, teelde hij een zoon JAN, die in 818 door den Keizer tot Burgtvoogd werd aangesteld, en overleed in 856. Van dezen bleef wederom een zoon na, HEYMAN, eerst Hoveling van LODEWYK DEN GODVRUGTIGEN, en daar na Kamerheer van den Hertog van *Latharingen*. Bij zijn overlijden, bleven van hem na twee zonen,

nen, FOPPO of FOPPO en JAN, die zijnen vader opvolgde; hij lieuevelde in een veldslag, die gehouden werd tusschen LOBDEWYK DEN IV, Koning van *Frankrijk*, en Keizer HENDRIK DEN VOGELAAR, om het bezit van *Lotharingen*, in 935. Van dezen FOPPO bleef na HEYMAN, volgens sommigen de eerste Heer van *Arkel*, die men wil dat ook in dienst geweest is van Keizer OTTO DEN GROTEN, die hem met enig volk naar *Nedersaxen* of *Oostfriesland* zond, om met TIELEMAN, Landvoogd van dat gewest, nu het hedendaags *Friesland* te beftieren. Daar zijnde, fchaakte hij de dogter van gemelden TIELEMAN, SILLA of GILLA genaamd, nãm met haar de vlugt naar *Holland*, en trouwde aldaar. DIRK DE II, Graav van *Holland*, maakte hem volgens enigen tot zijnen Hofmeester; en hij begiftigde hem op nieuw met zijne voorouderlijke goederen. Zeer waarfchijnlijk ftierf hij in 996, nalatende PORPO of FOPPO en DODO, van welke laafte men wil, dat de geflagten VAN DALEM, GELLEKUM, SEVENDER en HAERTEN; zouden afkômftig zijn.

ARKEL (JAN VAN). Wij vinden 'er niet minder dan 17 van dezen naam, tot dit geflagt behorende; doch zullen alleen van den genen melding maken, die den Bifchoppelijken zetel te *Utrecht* heeft bekleinmen. Door den aiftand van NIC. CAPUTIUS, werd JAN VAN ARKEL; die een groot voorftander in PAUS CLEMENS vindt, fchoon nog zeer jong zijnde, in 1342 het hoofd der *Utrachtfche Kerke*, wordende vervolgens te *Rome* gewijd, en aanvaardde in het volgende jaar zijne waardigheid. Het was een oorlogzugtig en teffens dapper mensch. Zijne eerste overwinning behaalde hij, in enen veldslag, op Heer MELIS VAN MYNDEN, en daar na op de *Hollanders* bij *Schoonhoven*; al den buit dien hij daar door bekwaam, gebruikte hij tot aflossing der fchulden, door zijnen voorzaat JAN VAN DIEST gemaakt. Ook nam hij *Weesp* en *Muiden* in; en gaf de beide fteden ter plundering over. Daar na was hij bedagt op de verfterking en bemuring van *Hardenberg* en *Rhenen*, dat hem wel gelukte. Intuſſchen loste hij ook voor 60000 ridders de provincie *Overijsel*, en *Vredeland* voor 7000 ponden.

den. Hij kocht de Heerlijkheid en 't Huis *te Lage*, schoon het hem, toen de tijd van betalen verstreken was, aan geld mangelde, waar uit vele moeilijkheden ontstonden. *Oudewater* nam hij stormenderhand in, en deed het na gedane plundering, verbranden. *Overijsel* bevrijd hebbende, bemuurde hij de schans *Arkelstein*, en slegte het roofoest of kasteel *Satersloo*; daar na bedwong hij die van *Stellingwerf*, en gaf hunne goederen den krijgsmann ten roof. Na deze en andere verrigtingen, gedurende een bestier van 22 jaren, maakte de Paus hem Bischof van *Luik* in 1364, alwaar hij na een veertienjarig bestier in 1378 overleed, wordende zijn lijk naar *Utrecht* gevoerd, en in de Domkerk bij zijne zuster *MABELIA*, begraven.

Het getuigenis van den kundigen Schrijver van het *Batavia Sacra*, II. D. bl. 33, ten aanzien van Bischof JAN VAN ARKEL, bestaat in het volgende: „ Dat niemand der vorige Bis-
 „ schoppen zo dapper in den oorlog is geweest, noch geen
 „ van hun hunnen vijanden zo dikwils welgewapend onder de
 „ ogen gezien heeft, noch geen van hun het geluk zo wel
 „ gediend heeft.” Ook maakt hij gewag van Boeken die hij zoude geschreven hebben, maar niet meer zijn te vinden. Verder, dat hij onder anderen *Mastbroek*, een moeras omtrent *Zwolle*, heeft doen bedijken, en aan zijne Kerk nagelaten, schenkende de helft van de tienden, ter ere van den H. *LEUVINUS*, aan de Kerk te *Deventer*. Ook dat hij aan die van *Utrecht*, het voorrecht heeft geschonken, van niet buiten het *Stigt* gedaagd te mogen worden; het gene egter, slegts ene bevestiging was van een voorregt, aan die van 't *Stigt* door Koning *WILLEM* als Graaf verleend, zo als het naderhand door Keizer *KAREL DEN V*, verder uitgebreid, en door Paus *LEO DEN X* bevestigd, en sedert stand heeft gehouden, gelijk bewezen kan worden uit twee Publicatien van 1677 en 1702. Zie hier ten slotte de lofspraak, waar mede *WILLEM HEDA* hem bewierookt, deze noemt hem: „ een man, beroemd we-
 „ gens zijne vroomheid, deugdzaamheid en kloekmoedigheid,
 „ die, schoon hij altoos in de wapenen was, egter altoos naar,
 „ den

„den vrede haakte, en de schulden voldaan hebbende, de
 „vervallene Kerk weder deedt opbouwen, en dezelve zo wel
 „als de Kloosters, doordien hij de geleertheid beminde, met
 „schone Boeken voorzag; dat hij milddadig tegens zijre vrienden,
 „en een getrouw helper voor de deugdzaamen was; medogend omtrent de armen; ijverig in gerechtigheid; gestreng in 't straffen der ondeugden; betragtende, zelfs in alle zijne tegenspoeden, de deugd als het beste sieraad des adeldoms.” — J. DE BEKA & W. HEDA, *de Episc. Ultr. a*
rum notis BUCHELII, *Ultr.* 1643. pag. 242 &c.

ARKEI (KORNELIS VAN), Remonstrants Predikant in den *Briel*, te *Delft*, en laatst te *Rotterdam*; geboren te *Amsteldam*, den 3 oktober 1670. Nog in zijn eerste kindse jaren zijnde, kwam hij met zijne ouders in *Rotterdam* wonen, daar hij de gronden leide van talen en wetenschappen, onder JOHANNES SYLVIVS, toen Rector der Erasmiaanse scholen; vervolgens werd hij naar *Amsteldam* gezonden, om zig in de filosofie en talen, en voorts in de godgeleertheid te oefenen, waar in hij eerst JEAN LE CLERQ, en daar na FILIP VAN LIMBURG, mannen van ongemene geleertheid, tot meesters hadt. Als Predikant bezat hij vele voortreffelijke gaven; ook was hij zeer bedreven in de oudheden; en in de digtkunde, op verre na de minste niet van zijnen tijd; hier door hadt hij gemeenzamen omgang met FRANCIVS, BROEKHUIZEN, VOLLENHOVE, MOONEN, de BRANDTEN, en meer anderen zijner tijdgenoten. De uren die hem van zijn dienstwerk overschoten, besteedde hij met het vertalen van vele voortreffelijke latijnsche werken; ook heeft hij vervaardigd een zeer fraaijen druk van MARCELLUS PALINGENTIVS in 1722; eindelijk ook in het laatste jaar zijn's levens, de *Psalmen* van PIETER DE GROOT, en de *Digtwerken* van S. VAN GEEL, in 't licht gegeven. Hij stierf op den 29 september 1724.

ARLINDE, Abtdisse van *Bennebroek*, was de zuster van Graav DIRK DEN II. Gelegenheid tot het stigten van genoemde Abtdije gaf een bloedig gevegt, dat tuschen dien Graav en de Friefen in de nabijheid van de stad *Leijden*, en juist ter plaat-

plaatze, alwaar naderhand het Nonnenklooster te *Rijnsburg* gestigt werdt, voorviel. De Friesen kregen de nederlaag, en werden genoodzaakt zig der regeringe van Graav DIRK te onderwerpen. De Graav stigte sedert ene Kerk op de plaatze des gevegts, bij welke in latere tijden een Nonnenklooster gevoegd werdt, ook deedt hij de vermelde *Egmondse Abtdij* oerlang van steen herbouwen, in dezelve *Benediktijner* Monniken, in stede der Nonnen, plaatsende, alzo deze laatsten te veel bloot stonden voor den overlast der *Friesen*. Zij werden naar *Bennebroek* overgebracht, en werden aldaar onder opzigt van genoemde *ARLIND* gesteld, die egter geen nieuwe Nonnen mogt aannemen, waar uit gevolgd is, dat het *Bennebroeks* klooster, na verloop van enige jaren geheel is uitgestorven. Onze Kronijken hebben niet net aangetekend, wanneer deze gebeurtenis is voorgevallen; doch men schijntze in den aanvang der regeringe van Grave DIRK DEN II, te moeten plaatzen. — *WAG. Vad. Hift.* II, D. bl. 115, 116.

ARMENTEROS (THOMAS), een *Spanjaart*, is geweest Geheimschrijver van *MARGARETA* VAN *PARMA*, Landvoogdesse der *Nederlanden*. In augustus 1561, wierdt hij door haar naar *Spanje* afgevaardigd, met last om aan Koning *FILIPS*, een wijdlopig vertoog te doen van de klagten der voornaamste Heren over den Kardinaal *GRANVELLE*, en van 't antwoord 't welk de Landvoogdes 'er op gegeven hadt. Hier bij moest hij voegen: „ dat de Kardinaal niet veilig in 't land was, alzo *EGMOND* aan haar, onlangs verklaard hadt, dat men 't hem „ danken moest, dat *GRANVELLE* nog leefde; doch dat hij de „ ze zorg voortaan, harer Hoogheid overliet, aan welke hij „ betuigen moest, dat de Kardinaal, geen uur zijn's levens „ zeker was.” Ten besluite moest *ARMENTEROS* den Koning te bedenken geven, of 't niet geraden ware, *GRANVELLE* van 't bewind der regeringe te ontslaan, en hem uit het land te doen verkasen. Men wil dat deze snaak *ARMENTEROS*, door ongehoorde wegen, veel gelds van de *Nederlanders* heeft weten af te persen, en daar door een schat bijeen te schrappen. — *WAG. Vad. Hift.* VI, D. bl. 87, 100.

ARMINIUS (HERMAN), een doorlugtig en stoutmoedig veldheer der *Cheruscen*, die tusſen de *Wezer* en de *Elve* woonden, was een zoon van den vorst SEGIMER, en heeft den roemrijken naam, van beſchermer van de *Duiſche* vrijheid, door zijne manmoedige kriegsbedrijven tegen de *Romeinen*, verkregen. Hij is onder hen opgevoed, en heeft hun goede dienſten gedaan, waarom hem ook Keizer AUGUSTUS het *Roomſe* burgerregt, en de ridderlijke waardigheid geſchonken heeft. Doch als QUINTILIUS VARUS uit *Syrie* komende, en gewoon de *Ooſerſe* volken ſlaafagtig te handelen, tot Romeinſen Stadhouder, in de *Duiſe* wingewesten aan den *Rhijn*, door AUGUSTUS was aangeſteld, kon ARMINIUS niet dulden, dat deze nieuwe Landvoogd, de vrijheidminnende *Duiſers*, op den ſchuldigen voet, als de ſlaafagtige *Aziatiſe Volkeren* zou handelen. ARMINIUS dan, die tegen den vrijborſtigen aart der *Duiſers*, in de liſtige en ſlinkſte ſtreken der *Romeinen*, toen ter tijd gebruikelijk, wel moet bedreven zijn geweest, wiſt zig van het aanwasende miſnoegen zijner landlieden zo wel te bedienen, dat hij hen in 't geheim aanſpoorde, om de *Romeinſe* dwingelandij in hunne gewesten uit te roeijen, en hen ten dien einde riedt, tot het aangaan van vaste verbindteniſſen onder elkander. Intuſſchen gaf de vertrouwde en gemeenzame omgang van ARMINIUS met VARUS, hem bekwame gelegenheid, om alle de aanſlagen van VARUS te beſpieden, en aan de hoofden van de zaamgezworene *Duiſers* te ontdekken, onder welke de vermaardſte waren, ARFUS, Hertog der *Catten*, de Hertogen en Vorſten der *Chasfuariers*, *Dulgibiers*, *Boji*, *Chaucen* en *Bructeren*; en ſchoon SEGESTES, het hoofd en vorst der *Chasfuariers* en *Dulgibiers*, deze zamenſwering van ARMINIUS aan VARUS, nog in tijds openbaarde, zo was VARUS toch met ARMINIUS zodanig ingenomen, dat hij in het minſte geen agterdocht tegens hem opvatte, en aan de ontdekking van SEGESTES geen geloof ſloeg, maar integendeel ARMINIUS te edelmoedig achtte, dan dat hij met zulke een ſchandelijk verraad zou aangeſpannen hebben; intuſſchen wagten ARMINIUS en zijne verbondelingen, ſlechts maar naar ene bekwame gelegenheid, om VARUS en zij-

ne benden te verjagen en te verstroijen. Om dit te bevorderen, moesten de volkeren aan den *Weser* in schijn tegens de *Romeinen* opstaan, ten einde *VARUS* met zijn leger wat dieper in 't land te lokken. *VARUS* trok ook op aanra'den van *ARMINIUS* en *SIGIMER*, tegens deze volkeren op, maar nauwlijks was hij met zijn leger tusfchen den *Eems* en de *Lippe* gekomen, of *ARMINIUS* en *SIGIMER* met hunne benden de *Romeinen* zagties volgende, en hen in wouden, bergen, valeijen en moerasfen als 't ware verstrikt ziende, vielen toen zelfs verwoed op hen aan, en de *Romeinen* door de ongemakkelijkheid van het slagveld, waar bij zig nog een zware stormwind en plasregen voegde, waren niet in staat, om hunne ruitelij van bogen voorzien te kunnen gebruiken, noch hunne gelederen gefloten te houden, en wierden dus door *ARMINIUS* omfingelt en aangetast, en na een lang hevig treffen, dat drie dagen duurde, al te famen doodgeflagen of gevangen genomen. *VARUS* en de meeste hoge bevelhebbers, zwaar gekwetst, doortaken zig zelf'. *VOLUMNIUS*, de luitenant van het leger van *VARUS*, met een gedeelte van de *Romeinfe* ruitelij, naar den *Rhijn* willende vlugten, wierdt mede van de *Duitfers* agterhaald en doodgeflagen; *LUCIUS ASPERNAS* is het alleen door de duisterheid des nagts begunftigd, ontvlugt. De *Duitfers* maakten in dezen slag gebruik van lange spiesfen en knodfen, ten einde der *Romeinen* vaardigheid met de zwaarden te ontduiken. Onder den kostelijken en groten buit dien de *Duitfers* veroverden, bevonden zig ook twee gouden Arenden, en een derden vonden zij in een moeras onder de ftrukken verborgen. Het getal der gevangenen was ook niet gering. De eigentlijke plaats daar deze voor de *Romeinen* zo noodlottige veldslag voorviel, is het *Duisburgfe* woud tusfchen de *Eems* en de *Lippe*, in het bisdóm *Paderborn*, niet verre van *Dethmolt* eertijds *Teucoburgum* genoemd, en het kasteel *Winneburg*. Tot op dezen huidigen dag noemt men deze plaats nog het *Winnenveldt*, en niet zeldzaam worden daar nog wapenen en andere dingen den *Romeinen* toebehoord hebbende, uitgedolven. Deze grote zege, waar over

AUGUSTUS als wanhopende; bij herhaling uitriep: VARE, VARE, *cedde mihi legiones!* behaalde ARMINIUS 12 jaren na CHRISTUS geboorte, en verlostte daar door zijn vaderland van de dwingelandije der *Romeinen*. De hoofden der *Duitsers* hadden nu wel hun oogmerk bereikt, van namelijk het magtige leger der *Romeinen* te vernielen en te vernietigen, doch ARMINIUS zijn plan was veel uitgestrekter; want hij beoogde om alle *Romeinen* weder over den *Rhijn* te jagen, hunne vestingen te slegten, de bruggen af te breken; en hier door de gantse heerschappije der *Romeinen* in die gewesten, te vernietigen; doch SEGESTES, die te voren de aangegane verbindtenissen van ARMINIUS met de andere *Duitse* Vorsten aan VARUS hadt ontdekt, koos nu openlijk, uit haat tegens ARMINIUS aangevuurd, om dat hij zijne dogter TUSNELDA tegens zijnen wille hadt geschaakt, en vervolgens niet haar was getrouwd, de zijde van de *Romeinen*, en verhinderde daar door voor ditmaal hunnen gehelen ondergang; want door zijnen bijstand, wonnen de *Romeinen* nog zo veel tijd, dat zij GERMANICUS, zoon van DRUSUS, met een nieuw leger op het spoedigste konden afzenden, om hunne wingewesten en bondgenoten, onder welke SEGESTES de voornaamste was, te ondersteunen en te beschermen. Hier door kregen de zaken een gants anderen keer; want GERMANICUS wist door hulp van SEGESTES, TUSNELDA de gemalin van ARMINIUS die zwanger was, met haar gantzen hofstoet gevangen te krijgen, en zondt ze naar *Rome*. Wanneer vervolgens FLAVIUS, zijnde een broeder van ARMINIUS, met bewilliging van GERMANICUS, in mondgesprek met hem raakte, ten einde ware het mogelijk tot een verdrag te komen, 't welk vrugtloos afliep, en zij misnoegd van malkander scheidden, volgde daar op in het jaar 15 de slag aan den *Wezer*, waar in de *Duitsers*, de *Romeinse* ruitterij zodanig havenden en in verwarring bragten; dat zelfs het paard onder den Generaal CECINA wierdt doodgestoken; doch de *Duitsers* al te vurig zijnde op roof en plundering, zo namen de *Romeinen* zulks te bate om zig te herstellen, en tastten hunne overwinnaars op nieuw met ene verdubbeling

van moed aan; waar van het gevolg was, dat er aan weerskanten veel volk sneuvelde, en de overwinning onzeker bleef. De Romeinen werden hier door niet afschrikt, maar daagden in het volgende jaar weder met een nieuw en talrijk leger op, dat zelf met Duitse volkeren van den Donau, den Rhijn en uit de Nederlanden versterkt was. Hier was ARMINIUS niet tegens bestand, maar genoodzaakt zig voor de verenigde magten met de vlugt te redden. GERMANICUS kort hier na door Keizer TIBERIUS te rug ontboden zijnde, wierdt hem de gelegenheid benomen om dezen oorlog ten volsten te eindigen. ARMINIUS hier voordeel mede zoekende te doen, doch wegens het voorzigtig bestier dat GERMANICUS voor zijn vertrek hadt beraamd, geen kans tegens de Romeinen durvende wagen, wendde het over een anderen boeg, en begost de bondgenoten der Romeinen, met name MARABODUS, den magtigen Koning der Marcomannen, Zwaben en Longobarden te beoorlogen, en lokte zelfs die beide laatstgenoemde volkeren op zijne zijde; in dezen toestand werden de beide legers slaags, en ARMINIUS bevoegt ene volkomene overwinning. Dan deze zegepraal waar door zijn magt en gezag grotelijks aangroeide, strekte tot zijn ondergang; doordien vriend en vijand voor zijne overheersching bedugt, er onder den adel en het volk vele zamenzweringen tegens hem wierden gemaakt, waar van hij ten laatsten het rampspoedig slagtoffer wierdt, zo dat hij op zekeren dag op zijn burg overvallen, in het jaar 21, het 37 zijnes ouderdoms deerlijk vermoord wierdt, na dat hij ene reeks van 12 jaren het bevel over de verenigde Duitse legers als Veldheer met veel roem en onvertzaagde dapperheid gevoerd hadt. — TACIT. *Annal.* lib. I. & II. VELL. PATERC. lib. II. FLORUS, lib. II. SUTTON. in *Augusto*, cap. 23. & in *Tiberio*, cap. 17. FURSTENBERG, *Monum. Paterbornensia*, p. 21 &c.

ARMINIUS (JACOBUS), Hoogleraar in de Godgeleerdheid te Leiden, is geboren te Oudewater in 1560, en eigenlijk genaamd JACOB HERMANS. Zijne ouders waren wel gemene doch eger eerlijke lieden, van den middelburgerstand;

zijn vader was HERMAN JACOBsz. een mesfemaker van handwerk, en zijne moeder ANGELIKA JACOBS, geboortig van *Dordrecht*. Na het overlijden van haren man, hadt zij veel moeite om op ene eerlijke wijze haar bestaan te bezorgen; doch zelden ontbreekt het de deugdzamen aan helpers, en dit onderzocht deze hupse vrouwe ook. Op dien tijd leefde in *Oudewater*, de door ons reeds vermelde AEMILIUS, Priester aldaar, een man bij alle zijne stadgenoten, om zijne deugd bemind; deze nam den vaderlozen jongeling, van wien hij veel goeds verwachtte, tot zig, en deedt hem in de scholen te *Utrecht* onderwijzen; welk onderwijs gepaard met de heilzame vermaningen van zijnen voedstervader, reeds enigen smaak voor de wetenschappen in hem deedt ontvonken; maar dezen zijnen tweden vader, verloor hij enige jaren daar na; dan enen deden vondt hij in RUDOLPHUS SNELLIUS, ook van *Oudewater* geboortig, die de stad ontweken was om de wreedheid der *Spanjaarden*, en 'er nu een bezoek was wezen doen; deze liet zig te *Marpurg* in *Hesfen* hadt neergezet, nam bij zijne terugreis na dat land, onzen jongeling met zig; doch nauwelijks was ARMINIUS aldaar gekomen, of hij hoorde de droevige mare, dat de *Spanjaarden* zijne vaderlijke stad geplunderd en in de asche gelegd hadden, welke tijding vergezeld ging met het schrikbarend verhaal, dat de bezetting omgebragt, de Predikanten opgehangen, en de Burgers zonder onderscheid van geslacht of jaren, over de kling gejaagd waren. Op deze noodlottige tijding werkte de kracht van het bloed sterker, dan de zugt tot de wetenschappen; hij vertrok dan weder uit *Marpurg*, met oogmerk om naar den toestand van zijne moeder, zuster en broeder te vernemen, de puinhopen van *Oudewater* te zien of te sterven; aldaar komende, zagen zijne ogen een toneel, dat zijn hart deedt bloeden, en hem overtuigend de waarheid des verhaals bevestigde; hij vondt zijne meeste medeburgers en daar onder ook zijne dierbaarste panden, deerlijk omgebragt; geen banden hoe genaamd hem duh hier weerhoudende, keerde hij te voet naar *Marpurg* te rug.

Toen vervolgens de vermaarde Hogeschool te *Leiden* was

op

H. W. G. de Vries.

Printed by J. J. G. de Vries, 1798.

opgerigt, ging hij op het eerste bericht daar van, naar *Holland*; te *Rotterdam* komende, ontmoette hij aldaar nog enige van zijne vrienden uit *Oudewater*, als ook te *Amsteldam*, die de woede der *Spanjaarden* ontkomen; zig naar die steden begeven hadden. De eerste die hem in zijne benarde omstandigheid met raad en daad ten dienste stond, was de beroemde PETRUS BERTIUS, en de tweede JAN TAFFIN, in welker gunst hij zig door zijne aangeborene minzaamheid, zo diep wist te dringen, dat deze hem bij zig in huis nam, en van alles verzorgde. Hier liet die brave weldoener het niet bij, maar zondt ARMINIUS te gelijk met zijn' zoon naar de nieuwe Akademie; alwaar hij met zo veel voordeel de lessen genoot van den vermaarden Hoogleraar LAMBERTUS DANÆUS, dat hij binnen kort, boven alle zijne medeleerlingen uitmuntte; makende zig tevens het onderwijs van alle andere Hoogleraren ten nutte. De hebreeuwse taal leerde hij van RENNAKER, en van de wijsgeren vondt hij het meeste smaak in RAMUS, ja diens lessen bevlijtigde hij zo ijverig, dat, schoon die leerwijze, hem in 't vervolg veel onaangenaamheden verwekten, hij egter genoegzaam een tweede RAMUS wierdt; bij 's mans lessen voegde hij de verkrijging der kennis in de *wis- en sterrekunde*, en oeffende zig ter uitspanning, in de *digtkonst*. Zijne voornaamste akademie-vrienden waren, JANUS GRUTERUS, ROMBOUT HOGERBEETS, GREGORIUS BENEDICTUS VAN HAARLEM, en meer andere studerende jongelingen van den zelfden aart; allen in later tijd, mannen van naam en geleertheid.

Dus sleet hij den tijd van zes jaren, en was toen zo verre in zijne letteroeffeningen gevorderd, dat men gegronde hoop voedde, dat hij ter bekwaamere ure een nuttig lid voor de Kerk en dus ook voor de Maatschappij zou worden; zulke bewoog ook zijne vrienden en begunstigers, als ook Burgemeesteren en Kerkenraad van *Amsteldam*; hem den Hoofddelen van het Kramers gilde aan te prijzen, welke den jongeling onder hunne hoede namen, verzeld met de belofte, op uit de opkomsfen van hun gilde, tot de voltrekking van zijne

verdere studien de kosten te zullen beta'en. ARMINIUS verbond zig daarentegen ook bij handtekening, geheel en al aan den dienst van de stad, met belofte, om zonder toestemming van Burgemeesteren, zig aan geene andere Kerk te zullen verbinden. Grotelijks door deze ondersteuning geschraagd, verhaastte hij den loop zijner studien; en ter zijne verdere volmaking, vonden Burgemeesteren van *Amsterdam* raadzaam, om hem ook uitheemse Akademien te doen bezoeken. Ingevolge hier van, begaf ARMINIUS zig in 1582 naar *Geneve*, ene leerschool, ten dien tijde, wegens de zuiverheid der lere, zeer vermaard. Hier drong hij zig wel dra in de gunst van TH. BEZA, wiens verstandige uitlegging van PAULUS *Brief aan de Romeinen* hij vlijtig bijwoonde; teffens ook niet verzuimende, de onderwijzende lesfen van ANTONIUS FAGUS, CAROLUS PEROTTUS en anderen, te horen. Ook werdt aan dit Hogeschool, tusfen hem en UITENBOGAERT die vertrouwde vriendschapsband gelegd, die zij naderhand in de hevigste beroerten hier te lande, nog nauwer hebben toegetrokken; gelijk hij hier ook nog andere zig daar bevindende *Nederlanders*, als NIKLAAS KROMHOUT, ABRAHAM BUSIUS, PIETER VAN BREDERODE, JANUS CRUSTUS, ADRIANUS JUNIUS, mannen die hem van wegen zijnen min- en leerzamen omgang, ene opregte en standvastige vriendschap bewezen hebben, aan zig wist te verbinden. De *Redeneerkunde*, naar de leerwijze van RAMUS, die hij zo grondig verstond, en gevolgelijk een hard tegenstreever van die van ARISTOTELES was, leraarde hij op aandrang van UITENBOGAERT, voor enige jongelingen op zijne kamer, dan dit verwekte hem het ongenoegen van sommige der bestuurders van de *Geneeffe* Hogeschool, en bijzonder van een der Hoogleraren, zijnde een *Spanjaard* en groot voorstander van ARISTOTELES; die dan ook wist te bewerken, dat door de Overheid het houden van afzonderlijke kollegien verboden wierdt; ARMINIUS kwam dit verbod zo vreemd en hatelijk voor, dat hij het besluit vormde om *Geneve* voor enigen tijd te verlaten, en zig naar *Basel* te begeven; hier wierdt hij buitengewoon wel ontvangen, en vond ruime gelegenheid om
 zig

zig te oeffenen; doordien het hier de gewoonte was, dat gedurende de vacantien in den wijnoogst, de bedrevenste jongelingen lessen in de Theologie gaven, zo om anderen als zij zeiven leerzaam te oeffenen; de zijne hield hij over *Paulus Brief aan de Romeinen*. Men vindt gemeld, dat hij zijne lessen zo geschikt, zo gepast wist voor te dragen, dat Professor J. GRYNÆUS hem niet alleen met vermaak hoorde, maar teffens ook zo veel vertrouwen in zijne bekwaamheid stelde, dat hij meer dan eens zou gezegd hebben: *laat mijn Hollander voor mij antwoorden*. Hier door geraakte hij aldaar in zodanige hoogachting, dat toen hij naar *Geneve* wilde te rug keren, de Theologische Faculteit uit eigen beweging en op gemene kosten, hem den titel van *Dokter* aanbood, waar voor hij egter heusfelijk bedankte.

Bij zijne terugkomst te *Geneve*, vondt hij de gemoederen bedaarder ten zijnen opzigte; en hij droeg ook wel nauwkeurig zorg om ze in kalmte te houden, door welk verstandig gedrag, hij de aëhting van een ieder tot zig trok. Hoe veel *BEZA* van hem hieldt, blijkt uit het loffelijk getuigschrift dat hij op verzoek van M. LYDIUS in naam des *Amstelrandschen Kerkeraads*, van hem gaf, en 't welk drie maanden daar na door den akademischen Senaat van *Basel* bevestigd wierdt. In dezen toestand bleef hij nog drie jaren te *Geneve*, zig onophoudelijk in de godgeleertheid, talen en andere wetenschappen oeffenhende; om welken tijd hem de lust becroop, om den door zijne geleertheid zo veel gerugtmakenden JACOBUS ZARABELLA, die als toen de wijsbegeerte te *Padua* leraarde, te horen. Ten dien einde trok hij in 1586 naat *Italië*, hebbende tot reisgehoort den gemelden A. JUNIUS, die men ook denkt dat hem tot die reize, welke hem naderhand zo veel onrust verwekte en oorzaak tot laster gaf, heeft aangespoord. Te *Padua* hoorde hij met het uiterste genoegen Professor ZARABELLA, en bij die gelegenheid, onderwees hij enige *Nederlanders* in de *Redenkonst*; waar na hij met zijnen reisgenoot de voornaamste steden van *Italië* bezigtigde, en onder andere merkwaardigheden den Pauselijken zetel; zonder zig ingevolge de verhalen een o-

genblik van de zijde van JUNIUS te verwijderen, of buiten dien iemand te spreken. Met dit al verwekte hem deze reize enige ongunst bij voorname lieden, en vele moeilijkheden bij zodanige anderen, die den geringsten misstap niet kunnen vergeven; ook was het niet ten eenemale ongegrond, dat hij van de *Amsteldamsche Regering*, zonder wier voorkennis hij die reize niet had behoren te doen, berispt werd; dan zij die gematigd dagten, konden ligt verschoen dat een weetgierig jongeling zig door drift hadt laten vervoeren, ten einde aan zijnen leerlust nieuw voedsel te verschaffen; daar de zodanigen die gewoon zijn altoos het ergste te geloven, wijd en zijd verbreidden, dat hij te *Rome* 's Pausen voeten gekust, en met de Jesuiten benevens den Kardinaal BELLARMIN, zeer gemeenzaam hadt omgegaan, zonder nogthans het minste bewijs tot staving van hunne eerrovende vertellingen aan te voeren. Doch bij zijne terugkomst in *Amsteldam*, wist hij zig spoedig bij de meesten en weldenkendsten, van dien vuigen laster te zuiveren, zijne onschuld ook volkomen door het getuigenis van zijnen reisgenoot JUNIUS in het helderste daglicht wordende gesteld; zo dat hij spoedig bij den *Amsteldamschen Kerkenraad*, op zijn verzoek, verschoning erlangde.

Intusfen oeffende zig ARMINIUS afzonderlijk zedert enigen tijd, in het prediken; en wierdt in het volgende jaar, na een behoorlijk examen te hebben ondergaan, met ruimte door de Klasfis waardig gekeurd om den predikstoel te beklimmen. Op gunstige toestemming van de Overheid, nam hij de avondbeurten te *Amsteldam* waar, en gaf volgens het algemeen getuigenis aan een ieder genoegen. BERTIUS zegt van hem, in de lijkreden over hem uitgesproken: „ daar was in ARMINIUS ene „ ongelooftijke deftigheid, gematigd door een zonderlinge be- „ valtigheid; zijne stem was wel klein, maar liefdelijk, helder „ en doordringende, en om in het hart uit te vloeijen, be- „ kwaam tot verwondering toe. Moeste hij iets sierlijks voor- „ stellen; hij dede het also dat hij niet ging buiten de „ waarheid; moest hij iets leren, hij dede het klaar en ver- „ standig; moest hij enige wijdloppige lange reden over eni-

al ge zaken vervolgen, hij dede het met een uitnemende orde „en bijzondere bescheidenheid &c.” Versierd met deze en andere gaven, werdt hij met algemene stemmen van den Kerkenraad en goedkeuringe van Burgemeesteren, onder het getal der *Amsteldamsche* Predikanten aangenomen. Hier zoude het thans de plaats zijn om van zijne gevoelens ten aanzien van de *eeuwige verkiezing, vrijen wil* enz., die om de twisten welke daar door zijn ontstaan, zulk ene verregaande scheuring in de Kerk hebben veroorzaakt, en aan zijne navolgers in gevoelens, den naam van *Arminiaanen* hebben gegeven, te spreken; dan dewijl ons zulks veel te ver van onze voorgenomen taak zoude verwijderen, en daar bij ook een menigte werken in onze taal worden gevonden, daar men die twisten wijdloopig beschreven, en de gevoelens van wederzijdse partijen bepleit vindt, zullen wij ons vergenoegen met onze lezers naar die en andere Schrijvers te verwijzen, welke op het einde van dit artikel zullen vermeld worden.

In 1590 begaf ARMINIUS zig in den egt, met ELISABETH REAAL, ene schrandere en deugdminnende jonkvrouwe, dochter van LAURENS REAAL, wiens vader JACOB REAAL, de waardigheid van Schepen en Raad der stad *Amsterdam* bekleed heeft.

Vijftien jaren waren 'er verlopen, waar in ARMINIUS den dienst als Predikant in de gemeente te *Amsterdam* niet zonder grote moeilijkheid hadt waargenomen, toen hij na enige voorafgegaane onderhandelingen, in 1603, ter plaatsvulling van den beroemden FRANC. JUNIUS, die in 't voorgaande jaar aan ene besmettelijke ziekte was overleden, tot Hoogleraar in de Godgeleertheid te *Leiden* wierdt bercepen, welke beroeping egter, niet dan na veel tegenstands werdt vervuld, vooral door de weigering van de Regering van *Amsterdam*, die hem bezwaarlijk wilde misfen, doch die egter door ene bezepding tot het geven van zijn ontslag, zig liet overhalen. Dan alvorens vondt 'er nog ene onderhandeling plaats, tusschen hem en zijnen voornaamsten tegenstreyer FRANC. GOMMAUS, in tegenswoordigheid van de beide Curatoren van 's lande

Hogeschool KROMHOUT en HOOGERBEETS, benevens twee of drie Kerkelijke personen, welke van dien uitslag was, dat GOMARUS en ARMINIUS, in hunne tegenswoordigheid malkanderen de hand van broederschap gaven; bekleedende GOMARUS zelf, ARMINIUS daar na, met den titel en waardigheid van Doktor in de Theologie; zijnde ARMINIUS de eerste, die met deze waardigheid in de *Leijde* Akademie, van den Rector Magnificus en de overige Professoren, vereerd is. Dit eest en ander verrigt zijnde, nam hij afscheid van zijne *Amsteldamse* gemeente, en zulks niet zonder hartelijke aandoening aan weerzijden, want hij wierdt 'er grotelijks bemind, en men waardeerde 'er zijne voortreffelijke deugd en grote talenten; hij vertrok voorts naar *Leiden* ter aanvaarding van de hem opgedragene waardigheid, voorzien zijnde van getuigschriften, zo wel van den Kerkenraad als Klasfis die even loflijk waren, en met geene mooglijkheid beter van hem konden verlangd worden. Hij bekleedde slegts vijf jaren den post van Hoogleraar aan *Leijdens* Akademie, welk kort tijdsbestek allernaangenaamst voor hem is geweest; eensdeels door de moeilijkheden die zijne tegenstrevers, en inzonderheid zijn ambtgenoot FRANC. GOMARUS tegens hem verwekten; en tén anderen, door zijne gestadige zukkelingen en lighaamsongesteldheid; die hem zodanig verzwakten, dat hij den 19 oktober 1609, in het 49ste jaar zijnes ouderdoms overleed, gedragende zig tot zijn laatste ogenblikketi in die zachte kalmte van geest, die aan zijne zinspreuk: *een goede Conscientie is een Paradijs*, volkomen beantwoordde. Zodanig leefde, zodanig stierf de brave ARMINIUS, nalatende ene weduwe met negen kinderen; namelijk zeven zonen, waar van de oudste nog geen 17 jaren bereikt hadt, HERMANUS, PETRUS, JOHANNES; LAURENS, JACOBUS, WILLEM en DANIEL; van welke LAURENS naderhand Koopman te *Amsteldam*, en DANIEL Doktor in de Medicijnen is geweest; doch de anderen als ook de twee dogters, GEERTRUIDA en ANGELIKA, jong gestorven zijn. 's Lands Staten vergunden aan deze bedrukte weduwe, ingevolge resolutie van den 3 december 1609, uit aanmerking van

van haar mans opregten ijver en goede diensten, zo in de hoedanigheid van Kerkendienaar, als mede als Profesfor in de Godgeleertheid, en de moeilijkheden daar in uitgestaan; midsgaders de veragtering waar in zij weduwe, door de langdurige krankheid hares mans gekomen was, ene jaarlijkse wedde van 300 guldens.

ARMINIUS hadt een middelmatige gestalte, bruine levendige ogen, een deftig gelaat; was van een bloedrijke gesteldheid, en sterk ingedrongen van leden; zijne stem was helder en doordringende, zijne woorden lieflijk. Hij was vriendelijk, opregt, spraakzaam, onderdanig bij zijne meerderen, toegewend bij zijne minderen; voorts herbergzaam, vrolijk en aangenaam in zijnen omgang, en mededogend omtrent den armen; hij wilde liever godvruchtig zijn, dan schijnen. Bij JUNIUS, DOUSA, SCALIGER, DE GROOT en BUXTORF, vindt men den lof van zijne geleertheid en gaven breedvoerig vermeld. Wij voegen hier ten slotte bij, het nadrukkelijk getuigenis van MATTH. MARTINIUS, tijdgenoot van ARMINIUS, gereformeerd Predikant te Bremen: „ hij scheen mij een man te zijn, die „ waarlijk God vreesde, zeer geleerd, in theologise ge- „ schillen zeer geoeffend, in de Heilige Schrift ervaren, en „ die voorts zeer omzigtig was, om philosophise woorden „ op godgeleerde zaken toe te pasfen. Wat zijne dwalingen „ aanbelangt, ik heb nog niet kunnen bekennen, of 'er enige „ zijn, ten minften niet hoe groot, wie en hoe vele. dezelve „ zijn. God weet wat van de zaak zij.” Behalven de hier bijgevoegde afbeelding van dezen Hoogleraar door den konstrijken R. VINKELES, gaan 'er nog verscheidene andere van hem uit. — P. FREHERI, *Theatrum*, Part. I. p. 354, 355. MORHOVII, *Polijhiſt. Praët.* L. V. C. I. §. 32. p. 552. TOMII. CRENI, *Animadverſ. Philol.* Part. II. §. VIII. p. 130, 131. Part. X. in *Epistolis* n. VI. p. 296-298. JO. FABRICII, *Hiſtor. Bibl.* Part. III. p. 395, 396. GOTTL. KRANTZIUS *ad Contrivium*, Sæc. XVII. p. 189. L. MOSHEMII, *Inſtitut. Hiſtor. Eccleſ.* Sæc. XVII. Sect. II. P. II. C. II. §. XI. & C. III. §. I. II. *Hiſtoria viæ* JAC. ARMINII. 1724. J. F. FOPPENS,

Biblioth. Belg. p. 499. C. SART, *Onom. literar.* Pars IV. p. 48. *Analeët.* p. 559. P. BAYLE, *Diction. ed. de 1730.* Tom. I. p. 333-335. J. G. DE CHAUFFÉPIÉ, *Nouv. Dict.* Tom. I. p. 471-478. DAV. CLEMENT, *Bibl. curieuse*, Tom. II. p. 117, 118. PAQUOT, *Memoir. litter.* Tom. II. p. 78-89. TRIGLAND en UITENBOGAERT, *Kerkel. Geschied.* BRANDT, *Hist. der Reformat.* *Levens van enige voornam Mannen en Vrouwen.* druk van 1794. I. D. bl. 144-160. KINSCHOT, *Beschr. van Oudewater*; bl. 121-136. BERTIUS, *Lijkreden op ARMINIUS.*

ARMSTRONG (THOMAS), waarschijnlijk een *Nijmegen* van geboorte, een man die zig mischien ook te diep hadt gewikkeld in de twisten en onenigheden, welke in *Engeland* tusfen den Koning en het Parlement plaats hadden; was een boezemvriend van den Hertog van MONMOUTH, die ook uit *Engeland* geweken, en op wiens lijf 500 pond sterlings gezet was. ARMSTRONG werd op den 14 junij 1684, op verzoek van den Engelsen Gezant, CHUDLEIGH, door KORNELIS PAETS; Schout van *Leijden*, in 't doorreizen van die stad, betrapt; terstond naar *Rotterdam*, en van daar naat *Londen* gevoerd, alwaar hij eerlang in 't openbaar onthalsd werd. Men vindt niet of de 500 pond sterl. door CHUDLEIGH aan PAETS betaald zijn, maar wel dat dit zijn bedrijf, zonder voorkennis van de Staten van *Holland* geschiedt, zeer euvel werd opgenomen, en Hun Ed. Groot Mog. om zulks in 't vervolg voor te komen, aan alle Schouten en Bailjuwen verboden, iets dergelijks te ondernemen; zonder 'er uitdrukkelijk bevel van hun toe ontvangen te hebben. Men hadt te meer reden, om over het vervoeren van ARMSTRONG te onvrede te zijn, doordien hij naar alle gedagten een *Nederlander* van geboorte was, en dat hij alleen door ontfeltenis verzuimd hadt, zig, na dat hij gevat was, daar op te beroepen. Wijders vindt men bij PUFFENDORF *Libr. XVIII.* §. 117. p. 1201, gemeld: „ Dat „ ARMSTRONG, eer hij in *Holland* kwam, te *Kleve*, gezeid zou „ hebben, dat hij om geen andere reden uit *Engeland* gewen „ ken was, dan om dat de Roomse aanhang; of die des Her- „ togs

„togs van York, welke aan 't Hof boven dreef, de rijkste en
 „aanzienlijkste Protestanten, op allerlei wijze, zocht te ont-
 „derdrukken en van kant te helpen; en dat alles wat men
 „van een ontworpen verraad verspreidde, louter versierd
 „was.” — *Hollandse Mercurius van 1684*, bl. 274. *Wag.*
Vad. Hist. XV. D. bl. 253.

ARNAUD (JACQUES of JACOBUS), Predikant in de
 walse gemeente te *Kampen*, is geboren in het jaar 1725. Hij
 was een kleinzoon van den zo beroemden HENDRIK ARNAUD,
 die de beide zo tegens malkanderen strijdende beroepen, van
 Christen Leraar en Veldheer, in zijn persoon heeft verenigd;
 en wat meer is, in beide die vakken uitgemunt, want hij was
 een geleerd destig Predikant, en een Krijgsheld, aan wien
 het vooral aan geene dapperheid nog beleid mangelde. Deze
 zonderlinge man, is geboren onder de *Waldenses*, in de va-
 leijen van *Piemont*, een arm volk, dat de lere der waarheid
 niet korter bezit, gelijk het roemt, dan bijna 18 eeuwen, en
 thans nog dien kostelijken schat even kloek bewaart. Een
 volk uit ene kleine natie bestaande, wier verlijt gebleven
 voorouders, het zuiver euangelie, voor ene reeks van jaren,
 in vele duistere koninkrijken, vorstendommen en staten van
Europa overbragten; en waar uit men kan nasporen, hoe de
 wijze regering van het Goddelijk Albestier somwijlen toelaat,
 dat een gedeelte zijner kerk, nu door de selfe verdrukkingen
 en folteringen gelouterd wordt, dan wederom de aangename
 blikken van stille en gelukkige dagen beleeft. In het gedrag
 der dweepzieke vervolgers van dit brave volk, ontsluit
 zig de kragt der vooroordelen, het woedend geweld des bij-
 geloofs, en de magt der dwalingen, die hen tot zulke verre-
 gaande wrede bedrijven vervoerden, dat de nakomeling 'er
 zig nog over moet schamen; ook teffens een bewijs opleve-
 rende, dat de beste vorsten niet zeldzaam door ondeugende
 ministers worden misleid, waar door dan de onderdanen ter
 slagbank geleid, en een goed land jammerlijk ontvolkt wordt.
 Uit de geschiedenis van dit volk, wordt men daarenboven
 ont-

ontwaar, hoe de magt der waarheid vroeg of laat, juichend zegepraalt, den onbezweken ijver in derzelver belijdenis en verdediging; het standvastig roemend geloof te midden der felste folteringen, de blijde uitgalmende verlochening der wereld, en een nimmer wankelend vertrouwen op de Goddelijke heilbeloften, te zamen talloze rampen gelukkig kunnen te boven streven; dus dit klein gedeelte der ware kerk, schoon maar éénmaal, voor een korten tijd, uit zijne *valeijen* gedreven, den vasten zetel in dezelve blijft inhouden.

Onder dit brave volk nu, was onzen HENDRIK ARNAUD geboren, getogen en opgevoed, geen wonder dan ook, dat hij deugdzaam van hart zijnde, hunne beginzelen niet alleen aankleefde, maar die zelfs met alle de vermogens door den Opperheer aan hem geschonken, niet mannenmoed heeft voortgeplant en verdedigd.

Men weet, dat bij de intrekking van het edikt van *Nantes* door LODEWYK DEN XIV, in 1685, 't welk voor *Frankrijk* zulke heilloze gevolgen heeft gehad, deez' hooghartige en dweepzieke Vorst, niet te vrede met den Gereformeerden godsdienst in zijn eigen land te onderdrukken, zulk een heilloos doelwit ook over de *Waldensen* in de *valeijen* van *Piemont* uitstrekte, en derzelver souverain Hertog VICTOR AMADEUS DE II, een jong Prins van goed verstand en vorstelijke hoedanigheden, tot nu toe zeer afkerig geweest van alle vervolgingen en wreedheden, doch die ongelukkig, genoegzaam ene vassal van LODEWYK was, door zijne bedreigingen wierdt overgehaald, en den 31 januarij 1686, het wrede bevel in de *valeijen* liet afkondigen: „ dat de vrije oeffening van den „ godsdienst voortaan, niet langer stand zou grijpen; onder „ bedreiging van levenstraf en verbeurdverklaring der goederen van de onwilligen; dat de kerken der *Waldensen* afge- „ broken, en de sersaars voortaan verbannen zouden worden; „ dat de kinders gedoopt, in den roomsen godsdienst opge- „ voed, en de weigerende ouders, op de galeijen geboeid „ zouden worden.” Geen mensch kan de verslagenheid der *Waldensen*, op de afkondiging van dit ontmenst besluit des Her-

Hertogs, uitdrukken. Zij zagen zig gestort in enen afgrond van ellende, die verschrikkelijk was, en geen de minste siikkerende hoop van verlossing overliet; het vrolijk euangelie-licht, dat zo vele eeuwen, zints den tijd der Apostelen, onder hen geschenen hadt, dreigde nu, voor altoos te tanen en uit te doven; en hunne kinders geperst te worden, tot de aanneming ener lere, welke zij eeuwen lang, bestreden hadden. Weinig hoop was er voor hen, om uit dit kronkelend doothof van rampspoed verlost te worden; nédrige smeekschriften, hadden geen den minsten invloed; uit *Engeland* was geene hulp te wagten, Koning Jacobus de II, ging selv' reeds ter misse; *Holland* kon zig alleen, de bescherming van dit ongelukkig volk niet aantrekken; alleen de *Switserse Kantons*, wegens de nabijgelegenheid, vroeg onderrigt, van 't gene 'er in de *valeijen* omging, en niet gezind hunne geloofsgenoten te verlaten, zonden in het begin van maart 1686, enige afgezanten naar *Turin*, die zig in deze rondborstige taal, aan den Hertog lieten horen: „t smert ons te zien, tot welk „uikerste de Hertog van *Savoyen*, ten opzichte der *Waldensen* „gekomen is; wij verklaren, dat zij uit kracht hunner ge- „loofsleer, onze broeders zijn; uwe voorzaten hebben zig „aan ons, en aan vele vorsten van *Europa*, met de pleg- „tigste beloften, verbonden, de *Waldensen* in vrede en on- „gestoorde godsdienstooeffening te zullen laten; beloften, „welke de kracht van onkrenkbare wetten hebben, en eu- „wige gedenkstukken van openbare trouwe zijn, welken de „vorsten, deswegen, als heilig en onschendbaar moeten hou- „den; de gesteldheid uwer staten moge u nopen, de staatkun- „dige regelen, door Lodewyk u voorgeschreven, op te vol- „gen, dan de regtveerdigheid en zagtmoedigheid verbieden „u, uwe regering met onnozel bloed te bevleeken; en een „volk, dat u om genade en barmhartigheid bidt, en niet „beledigd heeft, te vernielen &c.” Dan noch deze deftige en mannelijke taal der afgezanten, noch de voorspraak van andere *Protestantse* vorsten, waren in staat, het nu versteopte hart van Victor Amadeus te lenigen, noch hem te be-

bewegen, om van zijne verbindtenis met *Frankrijk* af te zien; en deszelvs bedreigingen klein te achten; het enigste wat hij aan dat ongelukkige volk wilde vergunnen, was, dat zij bestelling over hunne goederen kosten maken, en dan zijne staten ruimen. Doch deze vergunning was onaanneemlijk voor dit edeldenkend en godsdienstig volk, en in de daad hoe konden zij besluiten hunne Kerken, aan den allerhoogsten God toegewijd, met eigen handen, volgens den eisch van de vergunning, af te breken, hunne wapenen neder te leggen, en aan een leger krijgsknegten, 't welk hen buiten hun vaderland zou geleiden, zig over te geven? vreemde niet ten onregte, dat het laatste alleen een dekmantel ware, om hen als dan, gelijk een weerloos slagtoffer, door de handen van bloedgierige legerknegten op eens af te maken; zij besloten dan bij hunne altaren en haardsteden te verblijven, en zig in de *valeijen* te verdedigen; doch door overmagt ten onder gebracht, wierden 'er ene grote menigte op de barbaarsche wijze van het leven beroofd, velen in de akeligste gevangenisfen geworpen, en gelukkig waren de genen, die zig uit de bloeddorstige klauwen van de woedende krijgsknegten hadden weten te redden, en door de vlugt ontkomen waren. Eindelijk wierden een gedeelte der genen, die gevangen zaten, ten getale van 2500, 20 mannen als vrouwen in vrijheid gesteld, mids hun vaderland verlatende. Deze trokken onder het uitstaan van deerniswaardige rampen, naar *Geneve*, alwaar zij op de liefderijkste wijze ontvangen werden, en verders zig naar het Kanton *Bern* in *Switzerland* begaven; doch de regeerders daar van door den Hertog van *Savoyen* bevreesd gemaakt, bepaalden hun een tijdperk om van daar te moeten vertrekken. Na vele rampvolle logevallen hier ondergaan te hebben, besloten zij eindelijk hunne geliefde *valeijen* weder te gaan opzoeken; en het is op dezen togt, dat den beroemden HENDRIK ARNAUD, hunnen leraar, die hun teffens tot leidman en opperbevelhebber versprekte, na het uitstaan van menigvuldige wederwaardigheden, door het plegen van ongelovelijke heldendaden, weder in het bezit van

van hunne dierbare *valeijen* herfelde, en door ene omwente-
 ling van zaken, die niet te voorzien was, vrede met den Her-
 tog van *Savojien* sloten, die hen in 't rustig bezit van hunne
 vaderlijke erfgoederen, herfelde. Tot opheldering van 't een
 en ander, laten wij hier enen brief volgen, door ARNAUD
 aap den Here TORMAN, Gouverneur te *Aigle* in *Switzerland*
 geschreven, die van deszelvs grote overwinningen gehoord
 hebbende, en dezelve nauwlijks kunnende geloven, hem
 enen bode gezonden hadt, om de egtheid der zaken te we-
 ten: „ ik zie (zegt ARNAUD), dat gij uwe edelmoedige en
 „ christelijke gevoelens omtrent ons nog behoudt, en' nieuws-
 „ gierig zijt, onzen toestand te weten; wij bevinden ons in
 „ ene volmaakte goede verstandhouding en vriendschap met
 „ den Hertog, ik heb enige franse brieven, die wij, negen
 „ mijlen ver, in *Dauphiné* hebben opgeligt, bij hem in het
 „ leger gebragt; hij laat ons in volle vrijheid, en hoopt,
 „ dat zijn land wederom bevolkt zal worden; wij hopen,
 „ dat velen zig bij ons zullen voegen, schoon wij tot hier
 „ toe weinigen zien. Ik ben van den Hertog gezonden, om
 „ de troupen die uit het *Milaneesfe* kómen, te begeleiden; de
 „ onzen zijn te *Bobi*. Ik weet dat gij, ziende zo grote won-
 „ deren, die God, zints tien maanden ter onzer behoudenis
 „ gedaan heeft, al wat tot wederopbouwung onzer verwoeste
 „ kerken verstrekken kan, zult toebrengen. Niemand dan
 „ God weet, en zal immermeer zo goed als hij weten, de
 „ gevaren en moeiten die wij geleden en uitgestaan hebben;
 „ als mede de verschikkelijke gevegten, die wij geleverd
 „ hebben, zonder dat de vijand oit zijn oogmerk heeft kun-
 „ nen bereiken; integendeel, wanneer hij dagt, dat het met
 „ ons gedaan ware, heeft de Heer der heirscharen ons altijd
 „ de overwinning gegeven. Wij hebben in alle deze geveg-
 „ ten, geen 30 mannen verloren, hoewel 's vijands verlies,
 „ wel op 10000 beloopt. Laten alle *Franse* vlugtelingen, die
 „ uit hoofde van den godsdienst hun vaderland verlaten heb-
 „ ben, en anderen, die wenschen, dat het Koningrijk van
 „ Gods zoon kome, zig bij ons voegen, zij zullen nergens
 „ I. D E E L. Y „ ge-

gebrek aan lijden; de tijd is gekomen, om *Sion te herbouwen*. Ik heb bij anderen, voor een onvoorzigtigen en reukelozen te boek gestaan; doch de uitkomst leert, dat God alle onze zaken heeft uitgevoerd, en de arme ARNAUD, is met de andere bevelhebberen bemind van de genen, die hem van te voren verscheurd zouden hebben. Dit is het werk Gods, wien alleen daar van de eer toekomt. Ik bidde voor uwe behoudenis en die van uw geslagt, omhelzende van harten, die u in den Here beminnen &c. Turin den 5 julij 1690."

Kort hier na kwam de Hertog van Savoyen, in het leger, waar over ARNAUD het bevel voerde, ten einde de *Waldenzen* te zien, en de wijze te beramen, hoe men met verenigde kragten, op de *Franzen* los zou gaan; het behaagde hem op een zeer gemeenzame wijze, met dezen christen-held te spreken, en jokkende te zeggen: *nu bent ik uwen gevangen*; waar op ARNAUD antwoordde: *dat al hunnen roof, en 't genaamde verder mogten hebben, hem toebehoorde*; de Hertog met dit, en andere bewijzen van ARNAUD's liefde en trouw, zeer ingenomen, vereerde hem zijn eigen degen, horologie en sjerp, en prees hooglijk zijnen ijver. Dit was ene treffelijke vergoeding, zo voor den bitteren hoon, dien men dezen waardigen man hadt aangedaan bij zijne uitdrijving, als voor de ellende, die hij geleden hadt, om 't euangelie van den groten Verlosfer in de *valleijen* wederom op te rigten, waar in hij door het Goddelijk albestier zo wonderlijk geslaagd was. Ter dezer gelegenheid moeten wij onze lezers nog berigten, dat de gemelde sjerp in handen van onzen Kamper leraar JACQUES ARNAUD, tot aan zijn dood toe heeft berust, die dezelve als een gedenkwaardig getuigenis van zijn grootvaders braafheid en moed, met het uiterste genoegen aan ieder die hem daar toe verzocht, liet zien; het horologie, wordt bij anderen van zijn waardig geslagt bewaard.

Verbazende omkering van zaken! deze ARNAUD, op wien de Roomse Switzers, ten tijde zijner omzwervingen in de *Protestantsche Kantons*, zo dikwils geloerd hadden, om hem in han-

handen te krijgen, als dan naar *Constans* te voeren, en denkelijk met hem te handelen, gelijk men aldaar met JOHANNES HUS en HIERONIMUS VAN PRAAG, in 1415, aan den brandstapel gedaan hadt; deze ARNAUD zeg ik, zag zig nu uit de handen zijner hateren verlost, en bij zijnen voist in blakende gunst. Hij die niet meer dan 10 pistolen rijk was, toen hij den groten togt, uit *Switzerland* door *Savoijen*, ondernam, en een halve *louis d'or* hadt overgehouden, toen hij in de *saleijen* aankwam, ontving nu vorstelijke geschenken. Hij die voor vier jaren het euangelielicht hier zag uitgaan, hielp het nu op nieuw ontfeken, verkrijgende alle oude voorregten en vrijheden voor de *Waldensen*, in eenmaal te rug.

Men vindt een pourtrait van dezen christen-held, door N. VAN FRANKENDAAL in 't koper gebragt; dan dit afbeeldzel van ARNAUD is in zijne hoge jaren vervaardigd; hij voerde zijne voornaamste heldendaden uit, toen hij jonger was. Men heeft hem verbeeld als een veldheer en leraar te gelijk; als veldheer draagt hij een officiers kleed, met een harnas daar onder; als leraar is hij omhangen met enen mantel, en een bef om den hals. Onder dit afbeeldzel, leest men: *Venerandus ac strenuus HENRICUS ARNAUD, Valdensium Pedemontanorum Pastor, nec non militum Praefectus*; lager deze digtregels:

*Quem Pietas mirata fuit dum dogmata pandit,
Quem timuit saevus, dum tulit arma, furor,
ARNAUDI effigies thorace togaque decora,
Hæc est. Secla parem nulla tulere Ducem.*

Ziet hier een' dubb'len Held; een' Boanerg in 't preken,
Een bliksem in den strijd, in leer noch moed bezweken
Dat vrij verbeeldingskracht u al haar hulp verleen!
Hoe groot ge ARNAUD ook schat, nog schat gij hem te klein.

Uit zodanig een edelen stam, uit zulk heldenbloed, is onze JACQUES ARNAUD, gesproten. Na zijnen akademisen loop te *Neufchatel* of *Lausanne* voleind te hebben, kwam hij in *Hofland*; werd't na examinatie met alle lof en ruimte tot Propoent aangenomen, fungeerde enigen tijd als Preceptor, bij de

kinderen van den Heer BENTINK van *Schoonheten*, en wierde vervolgens den 2 augustus 1752, in plaatze van den door de gemeente zo zeer geliefden leraar J. J. RAMBONNET, naar *Utrecht* vertrokken, in deszelvs plaatze met eenparigheid van stemmen tot Predikant in de walfte gemeente te *Kampen* beroepen, en den 22 oktober daar aan volgende, door DANIEL LOUIS Predikant te *Zwolle*, in zijnen dienst bevestigd. Na het ruime tijdvak van 41 jaren, het *Kamper* walfte kuddeken met alle getrouwheid bestierd te hebben, verkreeg zijn Eerwaarde het emerituschap, en ging omtrent een jaar daar na, op den 11 mei 1793 namelijk, in den ouderdom van 68 jaren den weg van allen vleesche, ten einde in de eeuwigheid het loon te ontvangen; door den Opper-Herder aan zijne getrouwe dienstknechten toegezegd.

JACQUES, zonder diepzinnig geleerd te zijn, verstond zijn theologisch sistema grondig, hadt veel historise kundigheid, predikte somtijds vrij wel; was een braaf, deugdzaam mensch en godvruchtig; dan veel verdraagzaamheid, ten aanzien van andere gezindheden, moest men niet bij hem zoeken, inzonderheid was hij bitter tegens de Roomsgezinden, en zulks was niet te verwonderen, doordien zijne brave voorouders, onverdiend, door belijders van dat geloof, zo hevig waren bestreden en vervolgd. Voor het overige was ARNAUD van geen ongezelligen aart, gaarn iemand dienst bewijzende, gul als men bij hem was. Hij is nimmer gehuwd geweest. — BOSSUET, *Hist. Universelle*, Tom. III. p. 20. BASNAGE, *Hist. de la Religion Reform.* Tom. II. p. 104, 105. *Lettres sur les matieres du tems*, Lett. VI. p. 93. BOIJER, *abregé de l'Histoire des Vaudois*. pag. 290. JOH. FLOR. MARTINET, *Kerk. Geschiedenis der Waldensen in de veldjen van Piemont*, tweede druk van 1775. Boekz., 1752. b. bl. 266. 542. 1793. a. bl. 597.

ARNAUD (GEORGIUS D'), Hoogleraar in de Regtsgeleerdheid, oorspronkelijk uit *Frankrijk*, wierdt geboren te *Franker* in *Friesland*, den 16 september 1711. Zijn vader was HONORAT D'ARNAUD, sedert 1728 Predikant in de walfte gemeen-

leente van die stad, en leefde nog in 1758, doch als Emeritus; zijne moeder JUDITH ELISABETH COUPPÉ, was de dochter van FILIPPUS COUPPÉ, Gereformeerd Predikant te Sn *Hilmar* in *Poitou*, en is te voren getrouwd geweest met STEPHANUS PALLARDI. GEORGIUS, de lage scholen doorlopen hebbende, wierdt Student te *Franeker*; en maakte snelle vorderingen in de fraaije letteren, onder TIBER. HEMSTERHUIS en PETRUS WIELING, den eersten Hoogleraar in de griekse taal, en den anderen in de historien en welsprekendheid. Vervolgens ging hij tot de beoeffening der regtsgeleerdheid over, en volgde daar in hoofdzakelijk de lesfen van ABRAHAM WIELING. Ten einde zijne kundigheden te vermeerderen; bezocht hij het Hogeschool te *Leijden*, en hoorde aldaar de lesfen van verscheidene beroemde mannen. Te *Franeker* te rug gekeerd, wierdt hij in 1734 Doktor in beide de regten. Een jaar daar na, werd hij door de Staten van *Friesland* tot Lector aangesteld; en in juli 1734, volgde hij zijnen meester WIELING op; als Professor ordinarius, die intussen naar *Utrecht* was beroepen; doch het heeft hem niet mogen gebeuren door het doen van ene inwijdings redevoering, zig in die profesie bevestigd te zien; want na enigen tijd gezukkeld te hebben, verviel hij in ene slepende ziekte, die hem den 1 juli 1740 in het graf rukte, nog geen 29 jaren bereikt hebbende. De Hoogleraar T. HEMSTERHUIS heeft ene lijkrede over hem gedaan, doch die niet voor het jaar 1784 het licht heeft gezien, wanneer die, benevens nog enige andere Oratien van dien groten man, gevoegd bij enigen van den Hoogleraar L. C. VALCKENAAR, door laatstgemelden ter perse is bezorgd en uitgegeven.

Veel hadt de geleerde wereld van dezen jeugdigen letterheeld, kunnen verwagten; daar hij reeds om zo te spreken, in den aanvang van zijne loopbaan, zulke treffende blijken van verstand, geleerdheid en oordeelkunde, door 't doen drukken van de volgende werken, heeft gegeven. 1. *Specimen Animadversionum criticarum ad aliquot Scriptores Græcos*. Harl. 1728, in 8vo. 2. *Lectiōum Græcarum, lib. II. in quibus Græcorum scripta pasum illustrantur & castigantur, imprimis HERODOTI, ARATI,*

THEONIS, OPIANI, & APOLLONII RHODII. *Hagæ Com.* 1730; in 8vo. 3. *De Diis Παρίδαις, five adfessoribus & conjunctis, commentarius.* Hagæ Com. 1732, in 8vo. 4. *Disputatio de Jure Servorum apud Romanos.* 1734, in 4to. 5. *Disputatio de iis, qui pretii participandi causa, semet vendari patiuntur.* 1739, in 4to. 6. *Variarum Conjecturarum, lib. II.; in quibus passim Jus Civile illustratur, & plurima Juris, aliorumque Auditorum, loca emendantur aut explicantur.* Franq. 1738. Leovard. 1744. in 4to. Dit werk kan men met meerder regt onder de letterkundigen, dan onder de rechtsgeleerden rangschikken. Behalven dezen, heeft d'ARNAUD nog enige stukken bezorgd voor de *Miscellaneæ, observationes criticae* van *Amsteldam*; en de Heer VRIEMORT verzekert, dat 'er nog verscheidene onuitgegevene werkjes van hem, onder den nu onlangs overledenen *Utrechtsen* Hoogleraar J. H. ARNTZENIUS waren berustende, die men dagt dat door zijn Ed. in 't licht zouden zijn gegeven, gelijk dezelve, in 1767, te *Utrecht*, heeft uitgegeven, G. d'ARNAUD, *Vitæ Sævolarum.* — G. STOLLE *ad* HEUMANNUM, p. 534, 535. E. L. VRIEMORT, *Athen. Frisic.* pag. 832. C. SAXI, *Onomast. literar. Pars VI.* p. 430, 431. PAQUOT, *Memoir. litter.* Tom. XVIII. p. 41-48. FR. JUGLER, *Beytraege zur Juristischen Biographie.* I. Th. bl. 262-268.

ARNHEM, is de naam van een der oudste en alleredelste geslagten van *Gelderland*, zijnde hier van het laatste mannelijk oir geweest JOHAN VAN ARNHEM, die geheel kinderloos is overleden. Van dit uitgestorven geslacht vindt men omflagtige tafels in HOOGSTRATEN'S *Woordenboek*, en bij A. FERWERDA, *Nederlands Geslagt-, Stam- en Wapenboek.* I. D. 1785.

ARNHEM (JOHAN VAN), Heer van *Roxendaal* tot *Harsloo*, enige zoon van GERRIT VAN ARNHEM en van THEODORA VAN WASSENAER van *Duivenvoorden*, werd den 1 mei 1636 in 's *Hage* geboren, alwaar de oude Heer, wegens *Gelderland* sessie in de vergadering van Hun Hoog Mogenden hadt. De eerste tien jaren van zijn leven bragt hij in 's *Hage* door, waar na hij met zijne ouders naar *Gelderland* vertrok, en eerst
te

te *Arnhem*, daar na bij een Predikant te *Zoest*, later te *Wageningen*, vervolgens op het Gijmnasium te *Deventer*, en ten laatste aan het Hogeschool te *Leiden*, in alle de beffeningen en wetenschappen een jongman van zijn geboorte voegende, onderwezen werdt. Nauwliks hadt hij 22 jaren bereikt, of hij werd uit kragt zijner aanzienlijke geboorte, in de Ridderfchap van de *Veluwe* beschreven. Negen jaren daar na, in 1667 begaf hij zig in den egt, met zijn volle nigte JARNA MARGARETA VAN ARNHEM, erfdogter van de vrije heerlijkheid *Rozendaal*, geboren den 12 december 1636, uit ROBERT VAN ARNHEM, Landdrost van *Veluwe*, en uit vrouwe ERINGARD ELISABETH VAN DORD, erfdogter van *Rozendaal*. Den 11 meij 1674, werdt Heer JAN, als lid van de Ridderfchap, ordinaris Gedeputeerde van het *Veluwen* kwartier, den 11 februaarj 1675 Rigter van *Arnhem* en *Veluwenzoom*, en den 9 februaarj ftede Prins WILLEM DE III hem aan, tot extraordinaris Raad in het Hof van *Gelderland*. De genegenheid van gemiddelen Prinfe en dezelve Gemalinne voor den Heer en Vrouw van *Rozendaal*, was zo groot, dat zij zig meermalen op dat aanzienlijk landgoed gingen verlustigen, en enigen tijd toefden; ook verzelde hij benevens zijne gemalinne, dien vorst en vorstinne in 1692 naar *Engeland*, alwaar zij zes weken verbleven. Geen minder gunst en liefde genoot hij van *Arnhem* burgerije, die 's mans deugden en braafheid van nabij kenden. Op den 15 augustus 1701, werdt hij door Koning WILLIAM tot Landdrost van de *Veluwe* aangefield. Het was ook het een fmertelijke aandoening, dat hij het volgende jaar de dood van zijnen vorftelijken vriend en weldoener vernam; 't welk niet weinig wierdt vermeerderd; door de gevolgen die dezelve genoegzaam in de gantfche Republiik, en inzonderheid in *Gelderland* na zig fleepten. Te *Arnhem* koos men, ingeolge ene nieuwe keur uit de Gemeentslieden, twaalf fads Regenten, latende daar onder hem, benevens vijf van de oude Magiftraat aanblijven, doch ROZENDAAL en de vijf andere Heren, bleven volftandig de verkiezing afkeureh, en de aanvaarding weigeren; en wanneer in 1707, wederom enige Heren werden

den voorbijgegaan, weigerde ROZENDAAL op nieuw, die post te aanvaarden, en volhardde daar in tot zijnen dood toe, welke op den 12 december 1716 voorviel, als toen zagtelijk en godvrugtig ontslapende, op het huis te *Rozendaal* in den ouderdom van 80 jaren en 7 maanden, juist op den zelfden dag, dat zijne weduwe in haar 81ste jaar tradt, hebbende nog vijf jaren na dien tijd geleefd. Heer JOHAN was, gelijk in het vorig Artikel reeds is gemeld, het laatste mannelijk oir van dit aanzienlijk geslacht, stierf ook kinderloos, en werd ingevolge zijne begeerte, zonder enige pragt in de kerk van *Velp* begraven.

Hoe veel bezigheid de bijzondere Staatsambten ook aan dezen groten man verschaften, wist hij evenwel dagelijks uren af te snipperen, om zig in de fraaije wetenschappen te oeffenen; onder anderen bezat hij ene uitgebreide kennis in de landmeet- en bouwkunde, ook was hij zeer ervaren in de gronden vanden gereformeerden godsdienst, en beoefende die met allen ijver; verders vondt hij smaak in de dichtkunde, en slaagde daar somwijlen niet ongelukkig in, waar van zijne in 't licht gegevene werken ten bewijze strekken; als inzonderheid: *Betrachtingen over het Lijden van JESUS CHRISTUS*, *Athen* 1695. in 4to. *Gedachten en Gebichten/ met platen*, *Leijb.* 1707. in 4to.

ARNOLD, zie ARNOUD.

ARNOLDI (JOHANNES), geboren te *Franeker*, zijnde de jongste zoon, van den Profesfor NIKLAAS ARNOLDI, en deszelvs tweede huisvrouw ANNA PYBINGA; is geweest Advokaat voor 't Hof van *Friesland*, en huwde met TETSKE TANIA, bij wie hij twee kinderen heeft verwekt; het oudste ene dogter ANNA, genaamd, is getrouwd geweest met GERARD VAN VELSEN Predikant te *Harlingen*, en het jongste, een zoon SIRICUS ARNOLDI, die Predikant te *Belkum* is geweest. JOHANNES ging den weg van alle vleesche in 1695. — E. L. VRIEMOET, *Athen. Erijf.* p. 420.

ARNOLDI (KORNELIS), of ARNOLDUS CORNELISZ.,

is

Is in het jaar 1547 te *Delft* van eerlijke ouders geboren, wier geslagt STORM VAN 'S GRAVEZANDE wierdt genaamd. In zijn jeugd werd hij van zijne ouders buiten 's lands ter studie besteld, om tot het predikamt der Gereformeerde godsdienst zig te bekwamen; zijn eerste beroep na dat hij zijne letteroeffeningen hadt volbragt, was te *Frankendaal*. Toevallig in 1573 in zijn geboortestad gekomen zijnde, om een bezoek aan zijne ouders te geven, wierdt hij in die gemeente tot Predikant aangesteld, en is na de bewilliging van die van *Frankendaal*, in genoemde stad als gewoon Leraar verbleven tot aan zijn dood, welke op den 5 juni 1605 voorviel, hebbende hij den ouderdom van 58 jaren bereikt; en zijnde hij de derde Predikant geweest, die aldaar na de invoering van den hervormden godsdienst, is beroepen geworden. Van hem zijn enige schriften, als ook 's mans afbeeldzel, na het schilderij van den beroemden MIEREVELT geprent, in 't licht gekomen.

ARNOLDI was een man, van een uitmuntend verstand en doordringende welsprekendheid, daarenboven ijverig in het voortaan en bevorderen van den godsdienst, altijd nedrig van zig zelven denkende, zo dat hij niet alleen de Kerk van *Delft* door zijn voorbeeldig leven heeft gestigt, maar teffens ook de gezamentlijke gereformeerde gemeentens van *Holland* tot een sieraad verstrekt, waar door hij zijn ambt met veel nut bediende. Hij was ook onophoudelijk werkzaam in het beslegten van velerleij kerkelijke geschillen, zo dat hij in het Sijnode nationaal in 1591 te *Middelburg* gehouden, en in meer andere Kerkvergaderingen, veeltijds de plaats van voorzitter bekleedde. ——— *Beschrijving der stad Delft, in folio* 1729. bl. 708.

ARNOLDI (MARTINUS), geboren te *Franeke*, een zoon van den Profesfor NIKLAAS ARNOLDI en van zijne tweede huisvrouw. ANNA PYBINGA; is geweest Advokaat voor den Hove van *Friesland*, Landschaps Bouwmeester en Schepen van *Leeuwarden*. Twemalen is hij gehuwd geweest; zijne eerste vrouw was MARIA TERKAMA, ene dogter van TIBERIUS TERKA-

de Burgemeester te *Leeuwarden*, en lid van de Gedeputeerde Staten van *Friesland*; de tweede is geweest JETSKA TANIA, dochter van SIERK TANIA, Vroedsman en Schepen te *Leeuwarden*; verscheidene kinderen heeft MARTINUS bij zijne beide vrouwen verwekt, waar van slegts maar een zoon bij zijn dood die in 1699 voorviel, aanwezig was, NIKLAAS genaamd. — E. L. VRIEMOET, *Athen. Frif.* p. 419.

ARNOLDI (MICHIEL), geboren te *Franket*, mede een zoon van den Hoogleraar NIKLAAS ARNOLDI, en zijne tweede huisvrouw ANNA PYSINGA; was een man van uitmuntende geleertheid, en wierdt na zijnen akademischen loop voleind te hebben, tot Doktor in de Godgeleertheid gepromoveerd; eerst is hij Predikant geweest te *Menaldum*, wierdt in 1683 te *Harlingen* beroepen, in 1693 te *Leeuwarden*, in 1697 te *Utrecht*, en eindelijk in 1703 te *Haarlem*, alwaar hij op den 28 maart 1738 overleden is. Hij is getrouwd geweest met SJOUWKJE TEKAMA, ene zuster van MARIA TEKAMA huisvrouw van zijnen broeder MARTINUS, hebbende bij haar drie zonen en ene dochter verwekt. Van 's mans letterarbeid, is in druk uitgegeven: *Codex Talm. Tamid: de Sacr. Fugi*, versione & commentario illustratus, eerst te *Franket* in 1680 uitgegeven, en vervolgens ingelijfd in de *Mischna* van SURENHUSIUS, Tom. V. Voorts *Christelijke Bedenkingen* / *Harling.* 1687. in 12°. en *Lijkreden op Prins HENDRIK KASIMIR*, *Leento.* 1697. in 4to. — E. L. VRIEMOET, *Athen. Frif.* p. 419; 420.

ARNOLDI (MICHIEL), zoon van den bovenvermelde *Haarlemsen* Predikant van den zelfden naam, en SJOUWKJE TEKAMA; is eerst Predikant geweest te *Brandwijk*, een dorp niet verre van *Dordrecht* gelegen, en vervolgens te *Harderwijk*, alwaar hij den 12 oktober 1751 is overleden, in den ouderdom van 51 jaren, zijnde nimmer gehuwd geweest. — E. L. VRIEMOET, *Athen. Frif.* p. 420. *Boekz.*, 1751. b. bl. 66.

ARNOLDI (NIKLAAS), een zoon van den *Haarlemsen* Predikant MICHIEL ARNOLDI, en SJOUWKJE TEKAMA, is geweest

weest Schout over een distrikt nabij *Haarlem*, waar onder zes dorpen behoren; hij stierf in 1751. — E. L. VRIEMOET, *Athen. Fris.* p. 420.

ARNOLDI (NIKLAAS), een zoon van MARTINUS ARNOLDI en JITSKE TANIA, is geweest Raad, Secretaris en Thesaurier van den Prince Erftadhouder te *Leeuwarden*; ook President van het Krijggeregte der *Friesse* en *Nassauwse* regimenten; eerst Secretaris, daar na Schepen, en vervolgens meermalen Burgemeester der stad *Leeuwarden*, heeft ook verscheidene staatscommissien bekleed. Hij is gehuwd geweest aan BARBARA KNOCK, ene dogter van ARNOLD KNOCK Raadsheer in 't Hof van *Friesland*, waar bij hij twee zoons en een gelijk getal dogters heeft verwekt, die alle voor hem zijn overleden, waar van nogthans de oudste dogter is gehuwd geweest, aan den Ontvanger der boelgoederen te *Leeuwarden* P. WIELINGA, en de jongste aan H. KNOCK Predikant te *Rotterdam*, die een zoon bij haar heeft verwekt, NIKLAAS ARNOLDI KNOCK genaamd, ook reeds overleden; zijnde zeer beroemd geweest, wegens zijne grote bedrevenheid in de muziek, en bijzonder al wat het orgelwerk betreft. ARNOLDI was een man van een bijzonder schrander oordeel, veel belesenheid, en die ongemeen op goede orde gesteld was, voorts vriendelijk en verpligtende in de dagelijkse verkering. Hij stierf in een hohen ouderdom, in het jaar 1775. — Zie ook, E. L. VRIEMOET, *Athen. Fris.* p. 419.

ARNOLDI (NIKLAAS), Hoogleraar in de Godgeleertheid te *Franker*; de stamvader van alle de ARNOLDI's hier te lande, wierdt geboren te *Lesna* een stad in *Polen*, den 17 september 1618. Zijne moeder die weduwe was geworden, toen hij nauwelijks den ouderdom van drie jaren hadt bereikt, droeg alle mooglijke zorg voor zijne opvoeding, en schikte hem tot de letterkunde; de eerste beginzelen van onderwijs genoot hij in zijne geboorteplaats, onder den geleerden COMINIUS. De ouderdom van 15 jaren bereikt hebbende, werd hij door de Synode van *Astratog*, ingevolge de *Poolse* kerkinstelling, tot Klerk

Klerk bevorderd. In 1635 werd hij naar *Dantzig* gezonden; en drie jaren later; keerde hij naar *Polen* te rug, ten einde zig verder in de godgeleerdheid te oefenen. In 1639 vertrok hij als bestuurder der latijnsche scholen naar *Podolie*, en werd teffens aldaar Huis-Predikant bij een voornaam heer. Dan zijne bekwaamheid al langs hoe meer rugtbaar wordende, verschaften men hem gelegenheid, dezelve op één Hogeschool verder aan te kweken. In 1641 deedt hij ene reis naar de *Nederlanden*, kwam te *Franeker*, en maakte aldaar grote voordeelingen door het onderwijs van zijnen landgenoot MACCOVIUS, als mede door de lesfen van den vermaarden COCCIJUS. Van daar begaf hij zig naar *Groningen*, *Leijden* en *Utrecht*, en keerde in 1643 naar *Franeker* te rug; hier tot in het volgende jaar getoefd hebbende, reisde hij naar *Engeland*, doch door de koninglijke troupen verhinderd wordende, te *Oxford* te komen, trok hij te voet naar *Cambridge*, alwaar hem egter beleeft werd lesfen te horen, doordien alle de Hoogleraars in de godgeleerdheid gevangen gehouden werden. Hij keerde dus naar *Franeker* te rug, ving aan te prediken, en voldeed daar in, in de nederduitse tale zo wel, dat hem afgeraden werd tot naar *Polen* te rug te keren; vervolgens tot den predikdienst bekwaam gekeurd, begaf hij zig kort voor zijn beroep tot Predikant te *Beetgum*, in 1645 in egt met jonkvrouwe REMIGIA VAN NITZEN, dogter van CAROLUS VAN NITZEN; deze stierf in 1652, en onze ARNOLDI heeft geene kinderen bij haar verwékt. In 1651 werd hij de opvolger te *Franeker* van zijnen leermeester, JOH. COCCIJUS; en in 1653 trouwde hij ten tweedenmale, met ANNA PYBINGA, dogter van WIBRANDUS JACOBUS PYBINGA, Burgemeester te *Franeker*, en ELISABETH VAN GHEMMENICH, dogter van PAULUS VAN GHEMMENICH, Secretaris van genoemde stad; bij deze vrouwe teelde hij negen kinderen, vijf zonen en vier dogters, waar van 'er slegts vier tot volwassenheid zijn geraakt. Met grote vlijt, heeft ARNOLDI zijn ambt als Hoogleraar tot aan zijnen dood toe bekleed, welke voorviel op den 15 oktober 1680. Zijne nagedagenis wordt gevierd in ene Oratie door zijnen ambtgenoot,

J. A. MARCK; ook verftrekken zijne nagelaten werken, tot getuigenis van zijne bekwaamheid en naarftigheid; men vindt 'er ene optelling van bij E. L. VRIEMOET, *Athen. Frif.* pag. 421, 422. — BAYLE, *Diction, ed. de 1730.* Tom. I. pag. 350, 351.

ARNOLDI (SIRICUS), kwam ter wereld in 1694, was een zoon van den Advokaat JOHANNES ARNOLDI en TATSKA TANIA; wierdt na zijne akademiſche ſtudien te *Franker* volvoerd te hebben, in 1715 Predikant te *Oosterveer en Eestrum*; vervolgens in 1720 te *Belkum*, alwaar hij den Euangeliedienſt tot in 1765 heeft waargenomen, zijnde om lighaams zwakheid als toen emeritus geworden, na welken tijd hij nog geleefd heeft tot op den 23 oktober 1771, als wanneer hij is overleden te *Leeuwarden*, aan het huis van zijnen vollen neef de Burgemeester NIKLAAS ARNOLDI. — E. L. VRIEMOET, *Athen. Frif.* p. 420. *Boekz.*, 1771. b. bl. 645, 646.

ARNOUD of ook ARNOLF DE GROTE, was de zoon van BOUDEWYN DEN KALEN, derde Graav van *Flaanderen*. Hij volgde zijnen vader op in het regeringsbeftier; egter hadt die ten behoeve van zijnen tweden zoon ADOLF, *Kamerik, Bologne, St. Pol en Gismes*, onder de naam van Graavſchap van *Bologne* van zijne ſtaten afgezonderd, om die voor altoos van de Graven van *Flaanderen* ter leen te houden. ARNOUD de regering gedurende den tijdkring van 40 jaren met de grootſte voorzigtigheid en ten genoegen van zijne onderdanen beftierd hebbende, nam in 958, zijnen zoon BOUDEWYN, dien hij bij ALEID dogter van HERIBERT, Grave van *Vernandois* verwekt hadt, te hulp. Gemelde BOUDEWYN overleed in 961, en drie jaren later ſtierf ook ARNOUD, die jaren lang, deerlijk met het graveel was gekwelt geweest. Zijne afbeelding is door J. MEYSSENS in 1663 te *Antwerpen* kunſtig in 't koper gebragt. — Q. DE WREE, *Zegelen der Graven van Flaanderen*, bl. 2 en 3.

ARNOUT, van *Monnikendam* geboortig, is geweest Abt van *Lezin* in het *Merk van Brandenburg*, en naderhand in

1467 van *Bergen*, van de kloosterorden der *Cisterciensers*. Hij werd ten behoeve van zijne orden naar *Rome* gezonden, en hij schreef daar ter plaatze verscheidene godsdienstige werken; men wil dat hij in 1490 zoude overleden zijn. — CAR. DE VISCH, *Biblioth. Cisterc.*

ARNOUT, van *Lens* gebijnaamd, daar zijne familie van afkomstig was, is een Geneesheer en beroemd Wiskunstenaar geweest, en leefde in de XVIde eeuw. Hij is geboren te *Bellielane*, een dorp nabij *Aath* in *Henegouwen*. ARNOUT hadt een broeder *JOHAN van Lens* genaamd, die leraar in de Godgeleertheit was op de Hogeschool te *Leuven*. ARNOUT reisde naar *Muscovien*, alwaar men grote achting voor zijne geleertheit betoonde; inzonderheid hieldt de Czaar waar hij lijfarts van was, ongemeen veel van hem. Na dat hij in 1565 een reis naar de *Nederlanden* hadt gedaan, om zijne naastbestaanden te bezoeken; wierdt hij in 't jaar 1572, bij de verovering van *Mokam* door de *Tartaren*, vermoord. Hij heeft verscheidene voortreffelijke werken geschreven; als onder anderen; *Hagoge in Geometrica elementa Euclides*. — VALER. ANDR., *Bibl. Belg.* Vossius, *de Scient. Mathem. cap.* 57, §. 17.

ARNOUT, bijgenaamd van *Rotterdam* of van *Holland*, om dat hij te *Rotterdam* geboren was, is geweest reguliere Kanunnik van de orden van *St. Augustinus*, en leefde in de XVde eeuw. Hij was leraar van beide de regten, en ten einde zig in de burgerlijke en geestelijke regtsgeleerdheid grondig te oeffenen, hadt hij de leszen van de voornaamste Professoren in die wetenschap te *Padua* en *Bologne* bijgewoond. Hij liet verscheidene werken na; als onder anderen: *Remissorium Juris civilis & canonici*; *Lectura super Constitutionibus BENEDICTI XII*; *Canonicalis expositio in regulam S. Augustini, &c.* ARNOUT stierf den 31 augustus 1442, in het klooster *Groenendaal* bij *Brussel*, in hetwelk hij het monniksgewaad hadt aangetrokken. — VALER. ANDR., *Biblioth. Belgica*.

ARNTZENIUS (JOHANNES), Hoogleraar in de geschiedkunde, welsprekendheid en dichtkunde te *Franker*, wierdt te

Wesel geboren in 1702; hadt tot vader HENRICUS ARNTZENIUS, eerst Rector en Schoolvoogdt te Wesel, vervolgens te Arnhem, en laatstelijk te Utrecht, alwaar in 1728 is overleden.

Onze JOHANNES, bevljigtigde zig met veel naarftigheid in het beoeffenen der talen, fraaije wetenschappen en regtsgeleerdheid, eerst te Utrecht van 1718 tot 1725, onder de Hooglerars DRAKENBORG en DUKER, en vervolgens nog twee jaren te Leijden, de verftandige lesfen horende van PETRUS BURMAN, SIGEB. HAVERKAMP en meer andere voorname mannen. Op den 1 julij 1726 werd't hij tot Doktor in beide de regten verheven, en kort daar op tot Rector der latijnse scholen te Nijmegen aangesteld; in welk *Gymnasium* hij op den 9 maart 1728 de waardigheid verkreeg, van Hoogleraar in de geschiedkunde en welsprekendheid. In 1742 beriepen hem de bezorgers van *Frieslands Hogeschool*, in de plaats van PETR. BURMAN junr, tot Hoogleraar in de geschiedkunde en welsprekendheid, welke post hij op den 28 september deszelven jaars met ene plegtige redevoering aanvaardde, en waar bij nog de titel van Profesfor in de digtkonst werd't gevoegd. In zijne laatste jaren fleet hij een zukkellend leven, en overleed in 1759, nalatende een zoon en twee dogters. Hij heeft enige latijnse Autheren met aantekeningen verrijkt. — E. L. VRIEMOET, *Athen. Fris.* p. 846, 847. Jo. CHRISTO. STRODTMANNUS, in *Stues gelehrtes Europa* Part. VII. p. 577—586. C. SAXI, *Onom. liter.* Pars VI. p. 387.

ARNTZENIUS (JOHANNES HENRICUS), zoon van JOHANNES, geboren te Nijmegen in 1735. Na zijne letteroeffeningen allerlooffelijkst volbragt te hebben, wierdt hij op den 9 november 1759 tot Rector en Gymnasiarch te Leeuwarden aangesteld; vervolgens in meij 1774 te Zutphen, met bijvoeging van de titels van Profesfor en Bibliothecarius; op den 8 december 1774, aanvaardde hij met ene plegtige redevoering: *de legibus quibusdam Regiis, civilis apud Romanos sapientiae fonte*, de professie in de regtsgeleerdheid op de Hogeschool van Groningen. Na aldaar 14 jaren met zeer veel lof en

lijver

lands Westindische Maatschappij, in de hoedanigheid van Kolonel; en 't was door zijn beleid en dapperheid, dat de meeste *Brazillianen* werden ondergebracht. Het grootste deel van *Brazil* nu overmeesterd zijnde, vondt de vergadering van negentien hier te lande, raadzaam, enige meerdere manschap derwaarts te zenden, en het opperbewind over 't landschap enen man van aanzien op te dragen; Graaf JOAN MAURITS van *Nassau*, boodt zig hier toe aan. De maatschappij droeg hem de landvoogdij van *Brazil* op, voor den tijd van vijf jaren, op ene wedde van 1500 guld. ter maand, en enige andere voordelen. Hij begaf zig in oktober sloop, nevens 3000 knegten, en landde in januari 1637, op de rede van *Fernambuk*. Terstond na zijne aankomst, bereide hij zig tot enen togt tegen den vijand. In maart overweldigde hij de sterke *Paragon*, en sloeg de *Portugezen*, die zig hier omtrent gelegd hadden. Toen onderwierpen zig wederom een merkelyk getal *Brazillianen*. Graaf JOAN MAURITS orde gesteld hebbende op de regering, zondt in juni enige schepen naar de kust van *Guinea*, om de sterke *St. George d'Elmina* te bemagtigen, 't welk in augustus gelukte. Na de wederkomst dezer schepen in *Brazil*, overmeesterde hij voor 't einde des jaars, nog ene landstreek in dezen oord; 't welk hem den weg baande tot de onderneming op de *Bahia*, in 't voorjaar van 1638, die nogthans kwalijk uitviel. De Landvoogd hadt geen volks genoeg bij der hand, om den toevoer naar *Olinda* te beletten. ARTSCHORSKY, middelerwyl herwaarts gekeerd, werd op 't einde des gemelden jaars, in staat gesteld, om een regiment van 1600 mannen op te rengen, waar mede hij eerlang, naar *Brazil* onder zeil ging. Doch hier gekomen, raakte hij in geschil met den Landvoogd, die hem van zijn ambt verliet; waar na hij wederom naar *Holland* keerde. — WAG., *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 246 en 247.

ARTOIS (JAKOB VAN), geboren te *Brussel*, in 1613, is een zeer verdienstelyk Landschapshilder geweest. J. C. WEYERMAN getuigt, honderde stukken van dezen ARTOIS gezien te heb-

Rector der latijnsche scholen te *Utrecht*, vervolgens te *Gouda*, naderhand te *Delft*, en eindelijk te *Amsterdam*, alwaar hij door het uitgeven van verscheidene werkjes en verhandelingen in tijdwerken geplaatst, doorstralende blijken van zijne geleerdheid en oordeelkunde heeft gegeven. Hij stierf in 1763.

— C. SAXI, *Onom. liter.* Pars VI. p. 522.

ARTEVELD (JACOBUS VAN), geboren te *Gent* in *Vlaanderen*, heeft zig in de geschiedenis van de XIVde eeuw zeer beroemd gemaakt. Van handtering was hij een brouwer en koopman, en bezat een vaardigen en ondernemenden geest; waar door hij in *Vlaanderen*, ene bijna volstrekte heerschappij uitoefende, en onder het regeringsbestier van FILIPS VAN VALORS, niet weinig spels veroorzaakte. Gedurende enigen tijd hadt hij zig aan het Hof van *Frankrijk* opgehouden, en trouwde daarna de weduwe van enen brouwer; voorts was hij een intriguante knaap, die briefwisseling hieldt, genoegzaam in alle de steden van *Vlaanderen*; en sterk overhelde naar de zijde van EDUARD DEN III, Koning van *Engeland*, wiens zoon hij tragtte tot Graav van *Vlaanderen* te doen verkiezen; doch dit brak hem zuur op, doordien zijne stadgenoten hunnen wettigen Graav niet willende verfstoten, zijnen aanslag niet wilden instemmen, en toen hij zulks niet geweld zocht door te zetten, dood sloegen. Hij liet een zoon na, FILIPS genaamd, die minder verstand en moed dan zijn vader, doch meerdere rijkdommen bezat. Deze stelde zig in 1381 aan 't hoofd der oproerige *Gentenaars*, die een leger van bijna 60000 mannen hadden weten bijeen te krijgen, en daar mede Graaf LOEWYK DEN III, bijgenaamd de *Manhaftege*, naar hunne pijpen te doen dansen, doch deze nam zijn toevlugt tot Koning KAREL DEN VI, en deze jonge vorst versloeg in den veldslag bij *Rocbeek*, 40000 *Flamingen*, waar onder zig ook FILIPS VAN ARTEVELD bevondt. — *Annales de Flandre*. FROISSART, *Hist. de Charl. VI*. C. CUSTIS, *Jaarboeken der stad Brugge*.

ARTISCHOFISKY (KRISTOFFEL), denkelijk een *Polak* van geboorte, diende in de jaren 1635 en 1636, de *Neder-*

maar, een uitnemend fraaij Zeeschilder, die konstelijk de bulderende tempesten, en het zwalpen der ruifende baren, wist uit te drukken, en op ene kloeke wijze te schilderen. — J. C. WEYERMAN, *Leven der Schilders*. II. D. bl. 5.

ARUNDINE (JOHANNES DE) of JOHAN VAN RIET, een *Blanting*, geboren te Brugge. In de orden der *Karmeliten* getreden zijnde, werd hij door zijne naarstigheid bevorderd tot Leraar in de theologie; en in die waardigheid oeffende hij zig zo vlijtig, dat hij de ervarenste zijner tijdgenoten werd, en tot den eeretrap van Prior in het konvent te *Utrecht* opklom; vervolgens werd hij Bischoep van *Usbith*, als mede Wijbischoep en Vikaris in 't Kerkelijke, zijnde daar toe gekozen door Bischoep DAVID VAN BOURGONDIE. Hij overleed te *Utrecht*, den 23 julkij 1497, en werd in 't koor der *Karmeliten* kerk begraven. Hij heeft enige latijnsche werken gescreven. — VALER. ANDR., *Bibl. Belg.*

ASCH JANSZ. (PIETER VAN), geboren te Delft in 1603, is een goed Landchapschilder geweest, inzonderheid in kleine stukken; dewijl hij niet veel tijd om te schilderen kost afzonderen, als die op ene andere wijze zijne hoog bejaarde ouders moest bezorgen, zijn zijne stukken zeldzaam maar egter deugdelijk. — *Beschrijving van Delft*, in folio. bl. 789. J. C. WEYERMAN, *Leven der Schilders*. II. D. bl. 24.

ASCONIUS, zoon van TASSO, gehouden voor den eersten Hertog van *Friesland*, een vredelievend vorst, meer gezet op de jagt en het schieten van vogelen, dan op het vernielen van menschen. Nimmer randde hij iemand aan, en van oorlog horende, rustte hij niet voor dat hij partijen tot vrede hadt overgehaald. Dus luikte de regering onder zijn bestier hoe langs hoe meer in welvaart op, en de ingezetenen door zijn loffelijk voorbeeld aangevuurd, beijerden met vlijt den akkerbouw; hij zelf timmerde tot gerief der ingezetenen, het ene dorp voor het andere na; gelukkig zoude het zijn geweest, indien zijne rust niet ware gestoord geworden. Dan

vreem-

vreemde voorpokken schenen aan te kondigen, dat hem onheilen nakende waren; het *rode Klij* aan 't uitwerpen van vuur en vlam, rook en smook, damp en stank, agt volle dagen na malkander, uit één put die men groef een halve mijl van *Staveren*, borrelde zulk een verbazend geweld zoutwater op, dat alle de omliggende velden onderliepen, en drie jaren lang onvruchtbaar bleven enz. Men wil dat *Asconius*, kort hier na en wel in het jaar 173 overleden is, vier zonen nalatende. De twee oudsten *Adelbold* en *Titus*, volgden den vader in 't gebied, doch sterven zonder kinderen; de derde *Richard*, liet enen zoon na, met name *Ubaso*, die na dode van zijnen oom *Titus*, Hertog wierdt; *Radboud* de vierde zoon, zette zig in *Westfriesland* neer, waar van men wil, dat hij een koninkrijk oprigté. Maar die deze vorsten in hunne schriften dus opgeven, kunnen ze met geen andere schrijvers bewaarden, dan *And. Cornelius*, *Occo Scarlensis*, *Vlietser*, *Suffridus Petri*, *B. Furmerius*, en de zodanigen, welke hun hebben nageschreven. De drie eersten zijn op verre na de geloofwaardigsten niet; ja zij staan bij *Ubaso Emmius* en gelijksoortige brave Schrijvers, voor fabeldigers te boek. *Suffridus Petri* en *Bernardus Furmerius* zijn geleerde en belezene mannen, wel sprekende ook en net van taal; maar de blinde liefde voor hun vaderland en voor de oude geschiedenissen, heeft hun verstand en oordeel zo zeer beneveld, dat zij, in 't lezen en beschrijven der Friese oudheden, alle oordeelkunde schijnen vaarwel gezegd te hebben. — *H. van Rhyn*, *Kerkl. Oudh. van Friesland*. II. D. bl. 362.

ASEWYN of *AESWYN*, en ook wel *AESWEN*, is de naam van een adelijk geslacht, dat eertijds in *Gelderland*, en naderhand in 't *Stigt van Utrecht* gebloeit heeft. Ridder *Gerhard van Asewyn* hieldt de zijde van *Eduard* tegen zijnen broeder *Reinout* in *Gelderland*, omtrent het jaar 1366. *Reinier* of *Reinoud* was het, die *Frederik van Blankenheim* Biscop van *Utrecht* die stad ontzeide, ter oorzake van *Gysbert*, oudsten zoon van *Buren*.

WILLEM VAN ASEWYN, was in de jaren 1493 en 1494, Marfchalk van Hertog KAREL VAN GELDER; in 1499, werd hij Erfhofmeester genaamd. Hij hadt ter vrouwe genomen ELIZABETH VAN HAEFTEN, vrouwe van *Varik*, dogter van Here WALRAVEN, Heer van *Haefden*, *Heluwe* en *Herwijnen*, wier moeder was ADELISE VAN HERWYNEN, en van HENRICA, vrouwe van *Varik*, wier moeder was SOPHIA VAN ALLER VAN STOUTENBURG. Deze ELIZABETH hadt te voren nog twee mannen gehadt, den eersten JOHAN VAN BROEKHUIZEN, Heer van *Weerdenburg* en *Amerfoijen*, Erfhofmeester der landen van *Gelre*; den tweeden, GERARD VAN FLÖDORF, Erfvoogd van *Roermonde*, en heeft bij alle drie kinderen nagelaten. Haar derde man, WILLEM VAN ASEWYN, heeft bij haar geteeld REINIER, die aanstonds volgen zal, voorts GERRIT, WILLEM en HENDRIKA, welke laatste getrouwd zijnde met ZEWE VAN DORD, nagelaten heeft ELIZABETH VAN DORD, vrouw van JAN VAN DER HOOFT, Marfchalk van den Hertog KAREL van *Gelder*, na wiens dood zij hertrouwde met OSWALD, uit het geslagt der Heren VAN WASSENAAR, Graav van *Herenberg*, Heer van *Boxmeer*, *Homoet*, *Heel*, *Bijlandt* enz.

REINIER VAN ASEWYN, zoon van WILLEM en ELIZABETH voornoemd, heeft als Lid der Ridderfchap van het *Nijmeegfche* Kwartier, in 1538 het verdrag ondertekend, aangegaan tusfen Hertog JAN VAN KLEEF, en Hertog KAREL VAN GELDER. Hij trouwde AGNES VAN GENT, dogter van WILLEM, Heer van *Meerwijk*, daar hij bij gewonnen heeft REINIER die volgt.

REINIER VAN ASEWYN, zoon van REINIER en AGNES voornoemd, trouwde SOPHIA VAN BROEKHUIZEN, dogter van EUSTAAS, wier moeder was uit het geslagt van KOCK VAN OPHYNEN, en van CORNELIA VAN WYHE, wier moeder was GEERTRUID VAN TENGNAGEL; door welk huwelijk hij de goederen van *Brakel* en *Langerak* bekwam. Hij heeft bij haar gewonnen REINIER, van wien aanstonds volgen zal; AGNES, getrouwd met FLORENS VAN DEN BONGAART, Heer van *Nijenrode*, een zoon van BEERNT en ISABELLA TURK, vrouw van *Nijenrode*; AARNT en EUSTAAS, waar van naderhand gesproken zal worden.

REI-

REINIER VAN ASEWYN, Heer van *Brakel*, zoon van REINIER en JOSINA voornoemd, trouwde MACHTELT VAN YSENDOORN, vrouwe van *Sterkenburg*, dogter van ANTONIS, wiens moeder was OBA VAN AMSTEL VAN MYNDEN, en van OTSCHER VAN TUYL VAN BULKESTEIN, wiens moeder was MACHTELT VAN MATHENES, door welk huwelijk hij de Ridderhoffstad *Sterkenburg* erfde. Hij heeft bij haar verwekt, 1. REINIER, zonder kinderen overleden; 2. ANTONIS, die aanstonds volgen zal; 3. ODILIA, getrouwd met ADRIAAN VAN MATHENES, Heer van *Riviere* en van *Opmeer*; zoon van JAN, wiens moeder was ADRIANA VAN DUIVENVOORDE, en van FLORENTINA VAN KULENBORG, vrouw van *Opmeer*, wiens moeder was AGATHA VAN DEN KOUSTER, vrouwe van *Alkemade*; 5. EUSTAAS, Heer van *Wesenthorst*, die in het jaar 1613 trouwde met MARIA VAN OOSTRUM, dogter van JAN, Kastelein te *Woerden*, wiens moeder was MARIA SPRUIT VAN KRIKKENBERG, en van ALYD VAN RENESSE, dogter van GERAARD, Kastelein van *Woerden*, wiens moeder was GEERTRUID VAN DER HAAR; 6. EVERHARD, zonder kinderen te *Oostende* overleden.

ANTONIS VAN ASEWYN, Heer van *Brakel* en *Sterkenburg*, zoon van REINIER en MACHTELT voornoemd, trouwde GEERTRUID VAN ALDENBOCKUM, bij wie hij verwekt heeft; 1. ANTHONIS, die aanstonds volgt; 2. ADRIANA, getrouwd met JACOB VAN BAAREN, Heer van *Harmelen*, zoon van HENDRIK, wiens moeder was THEODORA VAN ZUILEN, vrouw van *Harmelen*, en van JOHANNA VAN ZUILEN VAN NYVELT, wiens moeder was KATRINA VAN WEERDENBURG; 3. AGNES, getrouwd met KORNELIS VAN BRONKHORST tot de *Poll*, Ambtman van de *Over-Betuwe*. Deze ANTHONIS wierdt in 1618, wegens de Ridderhoffstad *Sterkenburg*, beschreven in het lid der Edelen's Lands van *Utrecht*, en is overleden den 2 februarij 1642.

ANTHONIS VAN ASEWYN, Heer van *Brakel* en *Sterkenburg*, zoon van ANTONIS en GEERTRUID voornoemd, trouwde MARGARETA TURK, bij wie hij nalliet ene dogter, ANTONETTA, die aanstonds volgt. Hij stierf omtrent den jare 1647 of 1648.

ANTONETTA VAN ASEWYN, Vrouwe van *Brakel en Sterkenburg*, erfdogter van ANTHONIS en MARGARETA voornoemd; zij trouwde met GYSBERT VAN MATHENES, Heer van *Mathenes, Riviere, Opmeer, Zouteveen, ter Dues*; zoon van JAN, wiens moeder was ODILIA VAN ASEWYN, en van JUDITH PIEK, wiens moeder was WALBURG VAN WYHE; zij heeft bij hem een zoon en ene dogter gehadt, doch zij zijn beide voor hunne ouders overleden.

AARNT VAN ASEWYN, Heer van *Ruwiel*, zoon van REINIER en JOSINA, hier voor genoemd, trouwde eerst KATRINA VAN YSENDORP tot *Sterkenburg*, de jongste zuster van zijn broeder, REINIERS vrouw, bij wie hij gehadt heeft; 1. AGNES, of volgens anderen KATRINA VAN ASEWYN, Vrouwe van *Ruwiel*, getrouwd met GYSBERT VAN DEN BOETZELAAR, erfchenk des vorstendoms *Gelre*; 2. N. VAN ASEWYN, getrouwd met N. VAN WYHE. Zijne tweede vrouw was, ALTERDA VAN BOETZELAAR, weduwe van PAULUS VAN ASSENDELT, Heer van *Besföje*. Deze AARNT wierdt uit hoofde van de Ridderhoffstad *Ruwiel*, in 1618 beschreven in het lid der Edelen 's Lands van *Utrecht*, en stierf in 1622.

EUSTAAS VAN ASEWYN, Heer van *Grandberg en Langerak*, zoon van REINIER en JOSINA, hier voor gemeld; hij trouwde N. VAN WACHTENDONK, bij wien hij naliet REINHARD, Heer van *Langerak* en JOSINA. Hij stierf in 1607.

ASINGA ENTES, uit de provincie van *Stad en Lande* geboortig, was een dapper man, en die veel beleid bezat. Het gelukte hem in 1583, met 600 knechten, geworven om onderhouden te worden uit brandfchattingen van vijandelijke plaatzen, een voordelige coup te doen, want afgevaren zijnde van *Ter Schelling*, wist hij *Otterdum* aan de *Eems*, tusfen *Delfzijl* en *Reide*, met hulp van enen hoop *Friezen*, onder STEIN VAN MALSERM, te bemagtigen. — WAG., *Vad. Hist.* VII. D. bl. 492.

ASKUE (GEORGE), een *Engelsman* van geboorte, voerde in den oorlog tusfen *Engeland* en den Staat, in het jaar 1652, het

het bevel als Vice-Admiraal, over een Engelfe vloot van 40 fchepen, en ontmoette daar mede voor *Plymouth* DE RUTTER, die ene vloot van 30 ligte oorlogfchepen en agt branders onder zig hadt. Het was niet alleen de minderheid der fchepen zo van grootte, volk als gefchut, welke dien zeeheld merkte dat tegens hem waren, maar de grootfte zwarigheid beftond, dat hij belemmerd was met 60 koopvaardijfchepen, onder zijn convoij, daar *Askue* op loerde. Maar wat doet DE RUTTER, om zig uit dezen benardten toefland te redden? hij verdeeld zijn vloot zodanig, dat hij het voordeel van den wind gemaklijk kost behouden; en verwagte toen het overige van Gods bijftand en zijn volks dapperheid; moedigende de zijnen op ene ernftige wijze, met deze korte woorden aan: *dat zij als mannen voor 't vaderland, en voor de vrijheid der zee ftrijden zouden.* De uitkomst beantwoordde zijnen wensch; want den 26 augustus 's nademiddags om vier uren, met den vijand flaags geraakt zijnde, vogt zijn volk als leeuwen, 't welk ook van dat gezegend gevolg was, dat hij na tweemaal en door de *Engelfen* heen geflagen te zijn, hen eindelijk tusfen zeven en agt uren op de vlugt dreef, en dus een einde aan dit bloedig gevegt maakte. De moed der *Hollanders* was zo groot, dat indien de wind zulks niet belet hadt, zij de *Engelfen* tot voor *Plymouth* zouden hebben gaan bevegten; dan 't was al wel, tegens zodanigen overmagt de zege te hebben bevogten, en alle de koopvaarders in behouden haven te geleiden, en leverde ftoffe ten overvloede, om den Almagtigen over zijnen bijftand hartgrondig te danken.

In den beroemden zeeftrijd van den 11, 12 en 13 juni des jaars 1666, hadt *Askue* op den eerften en tweeden dag, na zijne gewoonte zig als een dapper zeeman en bekwaam officier gedragen; dan in den aftogt dien de *Engelfen* genooddrongen waren te nemen, hadt *Askue* het ongeluk, met het fchip de *Roijal Prince* waar over hij het bevel voerde, gemontereerd met 90 ftukken metaalen gefchut, op zeker zand, de *Gulper* genaamd, aan den grond te geraken; en doordien hij

vrugteloos verscheidene zinschooten om hulp deed, om reden dat de gantse *Engelse* vloot zonder hem te kunnen redden haren koers vervolgde, raakte hij in gevaar om doot twee *Hollandse Branders* vernield te worden; doch ter zijner reddinge, gaf de Lt. Admiraal Tromp, die zig op het schip van den Schout-bij-nacht SWEERS bevondt, bevel aan de *Branders* om af te houden. Het schip van ASKUE, werdt hier op ligtelijk bemagtigd; en daar na verbrand; zeer tegens den zin van Tromp, onder wiens vlag dit schip veroverd was; en wien de Rutter zo sommigen schrijven de eer misgunde, van het als in zegepraal naar 't vaderland te voeren. ASKUE werd't s. anderendaags morgens met een galjoot naar 's *Hage* opgezonden, van waar hij eerlang, naar *Loevestein* gevoerd werd; daar hij gevangen bleef tot na het sluiten van den vrede; schoon een *Engelsman* zijnde, kost hij zig tegens den aart van die natie aan, niet bedwingen den welverdienden lof der *Nederlanderen* te roemen, met onder anderen aan den slotvoogd van *Loevestein* te zeggen: *You have a prompt Nation.* — BRANDT, *Leven van M. DE RUTTER*, bl. 27. 28. 500. 504. WAGEN., *Vad. Hist.* XII. D. bl. 221. XIII. D. bl. 207. 209.

ASPEREN (GEU VAN), werdt onder 't getal der *Hollandse* Edelen genoemd, welke met Graav WILLEM DEN IV. in den slag tegen de *Friesen*, bij het dorp *Widga* in 1345, sneuvelen. — P. WINSEMIUS, *Cronique van Friesland*.

ASPEREN (REYER en FOLPERT VAN), vindt men in de sententien van den Hertog VAN ALVA broeders genoemd, die op den 6 julij 1568 gebannen en hunne goederen verbeurd verklaard werden; om reden, dat zij volgens den inhoud daar van, zig benevens anderen, daar bij genoemd, zouden hebben schuldig gemaakt, aan den invoer vanden hervormden godsdienst binnen *Gorinchem*. — MARCUS, *Sententien*, bl. 91.

ASSELDONCQ (JOHANNES VAN), Rahunnik in St. *Cutha's* Kerk te *Brusfel*, was geboortig van 's *Hertogenbosch*. Te *Leuven* leide hij de gronden zijner studie, werdt in 't jaar

1621; te Douai Doktor in de Godgeleerdheid, en verwierf aldaar een naam, door zijne grote kunde in de kerkelijke regten. Hij stigtte hier de *Broederschap van het sacrament van Mirakelen*, waar van de ordonnantien te Brussel in 1626, gedrukt zijn. — VAL. ANDR., *Biblioth. Belgic.*

ASSELIERS (JOHANNES), een Antwerpenaar van geboorte, wierdt na zijne studien volbragt te hebben, en tot Doktor in belde de regten gepromoveerd te zijn, tot Secretaris van gemelde stad aangesteld. In zijn jeugd heeft hij *Italien, Frankrijk, Duitsland* en de verdere meest bloeiende gewesten van *Europa* bezocht, en niet weinig kundigheid in zijne reizen opgedaan. Hij was een goed staatsman, en wierdt benevens den Heer LA MOULIERE in 1584 door de algemene Staten als gezant naar *Frankrijk* gezonden, om Koning HENDRIK de heerschappij der landen aan te bieden op de zelve voorwaarden, als waar in de Hertog zijn broeder bewilligd hadt. Hij stierf te Delft in 1587, en heeft geschreven: *Historiam Tumultuum Belgicorum à discesu PHILIPPI II, usque ad obitum FRANCISCI VALESII, Ducis Alençonii.* — FOPPENS, *Biblioth. Belg.* pag. 566. WAG. *Vad. Hist.* VIII. D. bl. 30.

ASSELYN (JAN), een voornaam *Neerlands* landschapchilder, gebijnaamd *Krabbeje*, om reden dat hij een geschroeiide hand en kromme vingers hadt, zo dat hij nauwlijks in staat was het palet te kunnen houden, daar bij was hij klein van persoon, waarom hem LE COMPTE, in zijn *Konstkabinet*, den naam geeft van *kleine Hollander*; doch in de konst was hij alles behalven klein, en is een van de verdienstigste landschapchilders zijner eeuw geweest, als die men een van de eerste mag noemen, die de zuivere en heldere manier van landschapchilderen uit *Italië* overbragt naar de *Nederlanden*. Hij trouwde te *Liens* met de dogter van Sr. HOUWAART, een *Antwerps* koopman. — J. C. WEYERMAN, *Leven der Schilders*, II. D. bl. 384.

ASSELYN (THOMAS), een vernuftig *Nederlands* digter van *Amsterdam* geboortig, grootsch en verheven in zijn stijl

en klaar in zijne uitdrukkingen. Zijne meeste verkiezing viel op Toneelspellen, noemende hem Dr. LUDOLF SMIDS, een man van verwonderenswaardige geleerdheid en schone vindingen; in het lofdigt op zijn treurspel JULIAAN DE MEDICIS, zijn weergalozen *Nederlander*, en van dat spel zelf, zeggende:

„Mijn ASSELYN, het spel is heftig,

„Staatkundig, zinrijk, net en deftig.”

Men heeft van hem in druk, behalven een groot getal van Mengeldigten, 17 bijzondere Toneelstukken. — Hoogstra. *Woordenboek*.

ASSEN (JAN VAN), een *Amsteldammer* van geboorte, was een braaf historie- en landschap[s]childer, die een kloek en vaardig pen[s]eel voerde, en wiens stukken wel uit de hand wilden gezien wezen; op de wijze der *Italiaanse* konststukken, dat is dat men die wel mogt bekijken maar niet beruiken. ARNOLD HOUBRAKEN getuigt van hem zeer voordelig, dat hij een man was van een goed oordeel, maar die zig gemakshalve veeltijds bediende van de printen van A. TEMPREST, inzonderheid in die stukken die buiten lands werden afgescheept, hebbende VAN ASSEN dikmaals verzendingen op de *Indiën*. Hij stierf te *Amsteldam* in 1699, ruim 60 jaren oud zijnde. — J. C. WEYERMAN, *Leven der Schilders*, II. D. bl. 279.

ASSEN (WYNANDUS VAN), geboren te *Leeuwarden* in 1709 van fatsoenlijke ouders, volbragt zijnen klasieke loop op de latijnsche scholen van zijn vaderstad, waar na hij zig in de toereikende wetenschappen aan de Hogescholen van *Franker* en *Groningen* met groten lust en ijver oeffende. Den 8 september 1732 werd hij Proponent, en heeft vervolgens met veel naarftigheid en getrouwheid den tijd van 40 jaren in drie onderscheidene gemeenten het Euangelie verkondigd; als eerst gedurende vijf jaren in *Nieuw-Brongersgâ* of de *Knijpe*; 2 jaren te *Beetgum*, en 9 jaren te *Belkum*; alwaar deze Heildienaar tot zijn einde toe is verbleven, zijnde overleden den 20 januarij 1775 in den ouderdom van 66 jaren en enige weken aan uitteerende koortzen, veroorzaakt door een ongeneeslijke keel-

keelziekte. WYNANDUS is geweest een dapper held in het beschermen van zijne aangenomene leer, en buitengemeen waakzaam in de verdediging van derzelver regtzinnigheid, waar van hij blyken gaf in zeker voorval met drie Mennonite Leraars in 1738, waar van men het geschiedverhaal vindt in S. F. RUES, *Tegenwoordige staat der Doopsgezinden of Mennoniten in de Nederlanden* bl. 96, in 1745 te *Amsterdam* gedrukt. Ook verstrekte de digtkunst zijn Eerwaarde van tijd tot tijd tot onschuldige uitspanning, waar in hij niet ongelukkig slaagde, blykens enige digtstukjes door hem in 't licht gegeven.

VAN ASSEN nam tot egtgenote AUKJE CLONKERS, dogter van JOHANNES CLONKERS Advokaat voor den Hove van *Friesland* en Bouwmeester der stad *Lêeuwarden*, en MARIA SICCAMA, ene zuster van ABEL en HENDRIK SICCAMA in leven geliefde Euan-geliedienaars in *Frislands* hoofdstad, die wegens hunnen voorbeeldigen wandel en treffelyken predikdienst, lange in zegening zullen blijven. Deze egtvriendin werdt hem den 11 junij 1757 door den dood ontruk, nog geen 40 jaren bereikt hebbende, en van verscheidene zonen maar enen nalatende, die nog in leven en thans Predikant te *Harlingen* is. — *Boekz.*, 1775. a. bl. 253-255.

ASSENDELFT, is de naam van een hoge en vrije heerlijkheid in *Noordholland*, en teffens van een aanzienlijk geslagt in die provincie; waar van men een uitvoerige beschrijving en teffens geslagttafelen aantreft, in J. KOK, *Vaderl. Woordenboek*, IV. D. bl. 1379-1382.

ASSENDELFT (HUGO VAN), Heer van *Veenhuizen*, geboren in 1466, was eerst Priester en Onder-pastoor der *Haarlemse* Kerk, vervolgens in 1522 Kanunnik op't Hof in 's *Hage*, en van den jare 1516 tot 1532, extraordinaris Raad in den Hove van *Holland*; hij stierf in 1540, oud zijnde 74 jaren. Deze Hugo was een deugdzam en opregt man, ten hoogsten de barmhartigheid en mededeelzaamheid beminnde, welke pligten en deugden hij aan den armen in volle mate heeft

geoeffend, zo dat hij hun ook tot zijn erfgenamen heeft aangesteld. — J. DE RIEMER, *Befchr. van 's Hage*, L D. bl. 251.

ASSET (PIETER), was een van de Presidenten der Geregthoven van *Flaanderen* en *Artois*, en tevens een der leden van den *Raad der Beroerten*, opgeregt door den Hertog VAN ALVA, in 1567. — WAGEN., *Vad. Hist.* VI D. bl. 251.

ASSIGNIES (JOHANNES D'), geboortig uit het graafschap *Henegouwen*, is Cistercienser Monnik geweest te *Kamerijk* en wierdt naderhand tot Abt van *Nivelle* verkoren. Hij was een geleerd man, daar bij een ijverig voorstander der wetenschappen, en gaf in 1598 te *Douai* in de franse taal in 't licht, in twee delen, ene beschrijving van de beroemde Mannen en Vrouwen van zijne orden, welke in 1603 te *Bergen* in *Henegouwen* herdrukt werd; behalven dit, heeft men nog van hem: *Antidotum Salutare contra pestiferos morbos mala lingua*. *Antwerp. stijpis* PLANT. 1633. in 8vo., en meer andere tractaten, die men bij *Foppens Biblioth. Belg.* opgeteld vindt. — VALER. ANDRÉE, *Bibl. Belg.*

ASSOMPTION (JUSTUS), doorgaans genaamd ALEXANDER ROGER, is geboren omtrent 't jaar 1612 te *Antoing*, een klein stadje in het *Doornikse* gebied, en wierdt 19 jaren oud zijnde, Monnik onder de orden der ongeschoeide Karmeliten; men bevorderde hem vervolgens tot Lezer in de Godgeleerdheid te *Leuven*; korte jaren hier na wierdt hij Prior van het Karmeliten klooster te *Doornik*, en eindelijk Provinciaal. Vader Justus was 66 jaren oud toen hij stierf op den 8 oktober 1679. Hij heeft verscheidene werkjes zo over de Biegt als andere stigtelijke onderwerpen in 't licht gegeven. — COSMUS DE VILLIERS, *Bibl. Carmelitana*, Tom. II. p. 214, 215. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belgica*, pag. 782. PAQUOT, *Mém. littér.* Tom. XII. p. 348-350.

ASSOMPTION (KAREL VAN), doorgaans genaamd KAREL VAN BRIAS, werd in 1625 geboren te *St. Guilein* in *Henegouwen*. Hij was een zoon van den Graaf VAN BRIAS, Gouver-

verneur van de kleine stad *Marienburg*, en reef van den Marquis VAN MOLLINGHEN. De verhaaste dood van dezen laatste trof hem zo levendig, dat hij de voordelen welke zijne geboorte hem voorfpeelde, waarwel zeggende, de wereld verliet, het geestelijk kled aantoog, en Monnik werd in het Kameliten klooster te *Douai*. Den loop zijner letteroeffeningen volbragt hebbende, bekreep hem de lust naar *Persien* te reizen om daar als zendeling aan de bekering tot 't Christendom werkzaam te zijn; ten dien einde verzocht hij zijnen Oppersten om hem in 't kweekſchool der zendingen te *Rome* te plaatzen; dan men vondt dienſtiger, om hem met andere bezigheden onledig te houden. Hij was een geruimen tijd Lezer in de Godgeleerdheid, vervolgens Prior van zijn klooster te *Douai*, en ten laaften Provintiaal van zijne orden; in welke bediening de dood hem den 23 februarij 1686, ruim 60 jaren oud zijnde, weg rukte. Hij heeft verſcheidene werken over de heilgheid van het kloosterleven als anderzints geſchreven, waar van men de optelling vindt bij PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. II. p. 99-102. — C. DE VILLIERS, *Bibl. Carmelit.* Tom. I. p. 311-312.

ASSONVILLE (KRISTOFFEL DE), Koninglijke *Spaanſe* Raad in de *Nederlanden*, was een geſlepen Staatsman, doch die door zijne daden getoond heeft, zig ruimschoots van alle banden van braaf en eerlijkheid te kunnen ontslaan, wanneer die tot zijne voornemens hinderlijk waren. Hij was het, die aan de ſaamverbonden Edelen, in 1566, door een onbekend perſoon, de wete liet doen, dat verſcheidene *Brabandſe* Edelen het beſluit hadden genomen, om indien de Koning niet van zijn ontwerp wilde afzien, om de *inquiſitie* met den ſterken arm in de *Nederlanden* door te drijven; zij als dan de wapenen zouden opvatten, en zulks met geweld te keer gaan. Ingevolge het verhaal van STRADA, zou Prins WILLEM DE I, zig tegens dezen Raadsheer beroemd hebben, dat door den Koning niets betrekkelijk de *Nederlanden* gehandeld of geſproken wierdt, of 't werd hem medegedeeld. In 1569 werd hij door den Hertog VAN ALVA naar *Engeland* gezonden, om het
 202 geld,

geld, welk de Koningin van de *Nederlanden* hadt doen aanhouden, te rug te eisen, en den daar uit ontstaan twist te vereffenen. Het onheus onthaal dat hij daar genoot, wordende niet eens tot gehoor ten hove toegelaten; schreef hij toe aan den hoogmoed van ELIZABETH, terwijl anderen het stellen op rekening van den haat tegen den Hertog; willende zij volstrekt met niemand, dan met den Koning in onderhandeling treden. Ook was ASSONVILLE een van die genen, welke als lid van den Raad van Staten, in 1576, te *Brusfel* gevangen genomen werden, waar toe hij in dat zelve jaar eerst was aangesteld. In 1580 werdt hij gehouden voor den schrijver van den brief, dien de Prins VAN ORANJE, bij zijne tweede verantwoording gevoegd heeft, om te betogen, hoe schandelijk de *Spanjaarden* de *Nederlanders* zогten te misleiden, hebbende denzelven op 's Prinzen naam overal doen verspreiden; doch zijn godloosste sieltestuk bestond in de medeptigigheid die hij aan de moord van WILLEM DEN I. heeft gehadt; want de uitvoerder daar van, BALTHASAR GERARDS, voor de tweedemaal gepijnd zijnde, bekende: „ zijn heilloos voornemen den Prinse VAN PARMA geopenbaard te hebben, die hem gewezen hadt naar „ den Raadsheer ASSONVILLE, met wien hij afgesproken was, „ dat hij zig om toegang bij den Prinse te krijgen, voor enen „ FRANCOIS GUION zou uitgeven. Voorts hadt de Raadsheer „ hem ernstig en bij herhaling vermaand, dat hij gevat wörende, den Prins VAN PARMA niet melden moest.” Den volgenden dag bleef BALTHASAR GERARDS, ook buiten pijn en banden, bij de gemelde bekentenis, daar bij voegende „ dat „ hij uit ASSONVILLE verstaan hadt, dat PARMA den toeleg „ prees, en hem 't loon bij den Ban beloofd, verzorgen zou.”

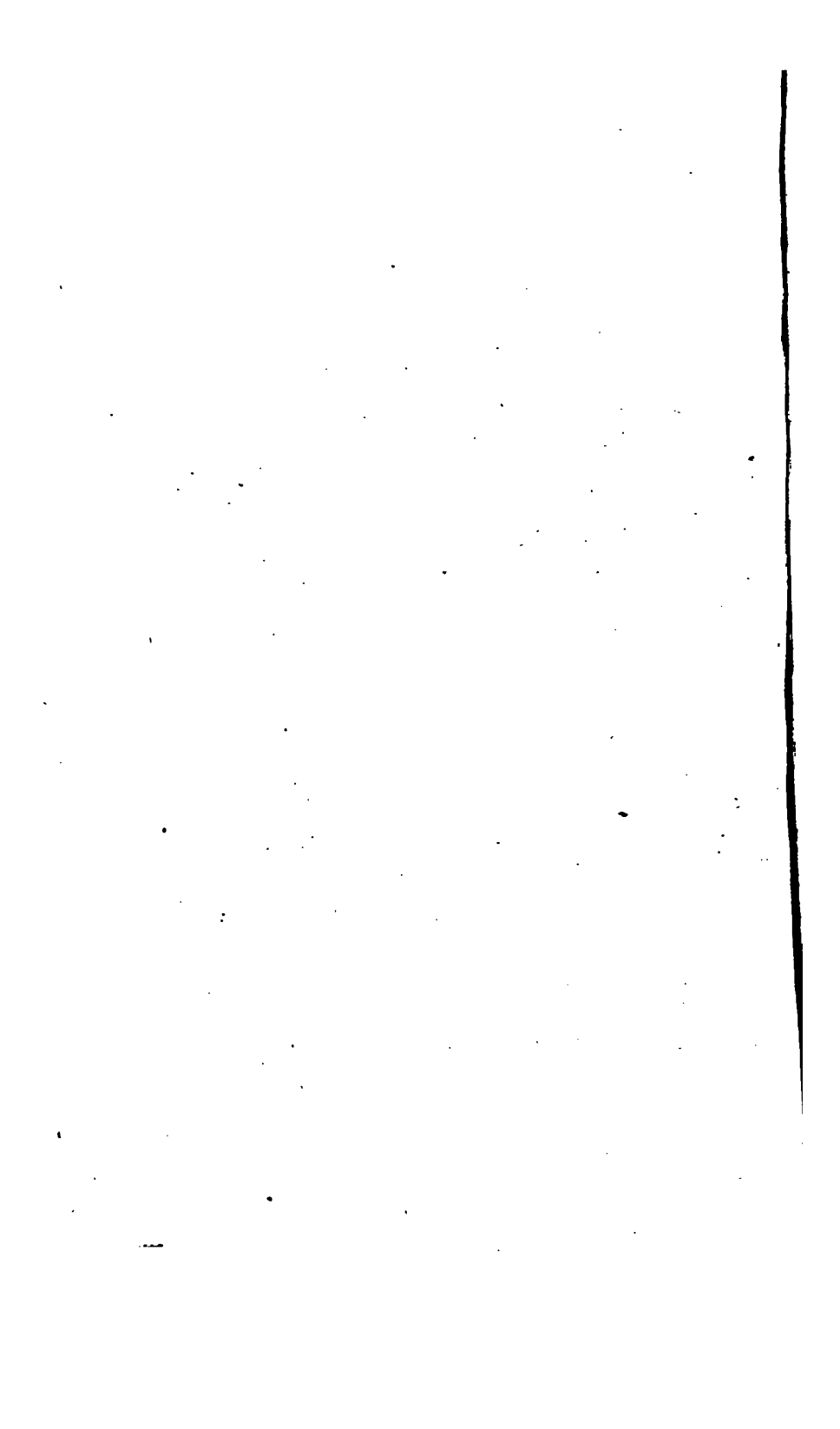
— STRADA, *Nederl. Oorl.* bl. 253. 344. 466 &c. HOOFD, *Nederl. Hist.* XVII. Boek, bl. 743. BOR, *Nederl. Oorl.* XVIII. Boek, bl. 427. 452. WAGEN., *Vad. Hist.* VI. D. bl. 305. VII. D. bl. 533, 534.

ASSONVILLE (GULIELMUS), Heer van *Bouchoute* in *Brabant*, was een zoon van den voorgemelden Raadsheer ASSONVILLE.

J. B. de la Roche, del.

J. B. de la Roche, fecit.

SONVILLE. Zijne studien te *Leuven* en *Douai* met loffelijke getuigenissen zijner meesteren volbragt hebbende, werd hij tot Doktor in de regten bevorderd. Hij was van enen zedigen inborst en een voorbeeldig gedrag, en het tegengestelde van zijnen vader; eerlijk en deugdzaam van karakter, ging zulks gepaart met een grondige kennis van de fraaije letteren en beschavende wetenschappen; zo dat hij een groot man in de geleerde wereld zou geworden zijn, was zijn levensdraad niet in 't prilste van zijne jeugd ontijdig afgefneden, den 9 juni 1597. Men heeft twee of drie verhandelingen van hem in 't licht, welke tot waarborg van zijn vernuft en sijn oordeel verstrekken.

— F. SWEERTII, *Athen. Belg.* VALER. ANDR., *Bibl. Belg.*

ATH (BASILIDES), dus genaamd naar zijne geboortestad, alwaar hij in 1610 Monnik is geweest in 't klooster der Kapucijnen; men heeft van hem een tamelijk uitgebreide levensbeschrijving van St. ALDEGONDE, welk boek te *Arras* in 1622 is gedrukt. — BRASSEUR, *Orig. Hannontae canobior.* p. 338.

ATHALARDUS, was de zesde Abt van *Egmond*, en volgde in 1104 in die waardigheid STEVEN op. Hij stierf in 1124.

— J. v. LEYDEN, *Kronijk uitgegeven door EIKELENEBERG*, bl. 26-33.

ATHANASIUS (PAULUS), ook TOMICH en TOMAITES genaamd; schoon een grieksch Geestelijke, verdiend eene plaats in deze *Biographie* te vullen, om de bedrieglijke rol welke hij hier te lande heeft gespeeld, en die hem op 't einde aan de galg hielp. Deze Avonturier in 't laatst van 1735 tot zijn ongeluk in 's *Bosch* gekomen zijnde, en op zijn verzoek in de kamer van Schepenen gelaten, gaf te kennen hier te lande te zijn gekomen, om eene inzameling van penningen, ter vrijkoping van slaven bij de *Turken* gevangen, te bewerkstelligen. Bij 't onderzoek zijner overgegevene bescheiden en getuigfschriften, kwamen enige aan de Regering zeer verdagt voor, inzonderheid een *Appointement* door 't *Hof van Holland* op den 9 december 1734 op zijn verzoekschrift gesteld; daar bij was hem 80 guldens geschonken, en geoor-

loofd liefdegaven van de Hoge Vergaderingen in 's *Hage* te verzoeken. De redenen die Schepenen van 's *Bosch* naderhand gaven, waren *deels*, het flordig schrift, en de buitengewone wijze der instelling van het *verzoekschrift*, en *deels*, dat zekere JAN PAUS, die als knegt zig bij ATHANASIUS ophieldt, toen hij afzonderlijk gevraagd was, betuigde, niet langer bij hem te willen blijven, om dat, indien zijne bescheiden al egt mogten zijn, hij om vele redenen twijfelde, of het geld dat hij ophaalde, wel tot het voorgegeven einde besteed werdt; want in alle plaatsen daar hij zig opgehouden hadt, verspilde hij veel met den drank en oneerlijke vrouwlieden. Volgens het verhaal van PAUS, waren de letters van het verzoekschrift, met bleken inkt geschreven geweest, doch naderhand met zwarter overgehaald; in een woord, daar waren zo vele welgegronde vermoedens tegens ATHANASIUS, dat Schepenen begrepen, ten einde zorg te dragen, dat geene ligtgelovigen door een verkeerd mededogen misleid werden, den knaap provisioneel in gijzeling te nemen, en zijne papieren te verzegelen; zij zonden vervolgens het meergemelde *Appointement* en het *Gasterboekje* den *Hove van Holland* toe, met verzoek om te weten, of men het eerste als wettig, of als onwettig aanmerken moest; zij voegden 'er bij, dat hun uit verscheidene andere zaken bleek, dat ATHANASIUS een landloper was; zijne gijzeling was om die rede, door hen, in ene gevangenis veranderd. Inmiddels werdt de knegt die mede in hegtenis gezet was, als een ordentelijk man, die men aan geen misgreep schuldig bevond, met het betalen van zijn bedongen loon, geslaakt. Het *Hof van Holland* antwoordde kort hier na, dat hun *Appointement* wettig was; doch wanneer men op de overgezondene verklaringen van Schepenen in 's *Bosch*, het oog vestigde, oordeelde het Hof mooglijk te zijn, dat het door verrassing bedrogen was; te meer, om dat het vele nadelige gerugten van dien Griek verstaan hadt, waar van het Hof, a's het de verklaringen bekomen hadt, die aan Schepenen over zou zenden. Het Hof verzogt verder, dat ingeval de gevangenen aan enige slaafs streken schuldig bevonden werdt, het

Appointement te rug gezonden mogt worden, om voor te komen, dat hier door niemand misleid zoude worden. Bij den gevangen werden verscheidene penningen, en andere zaken van waarde gevonden; en bij nader onderzoek wierdt men ontwaar, dat ATHANASIUS enen valschen voorschrijfbrief van den Paus, door den Kardinaal OTTOBONI, als Vice-kanselier ondertekend, bezat. Bij een volgend onderzoek, vindt men, dat de voorschrijfbrieven der *Griekse Kerk te Konstantinopelen*, die hij schoon niet ondertekend, bij zig hadt, mede vals waren, om dat met dezelve hand waar mede die geschreven was, in zijn *Gaderboekje* aangetekend stondt, dat hij van de Keizerinne weduwe AMELIA, en van de regerende Keizerinne te *Wenen*, twee bijzondere giften, de ene van 400 en de andere van 300 dukaten, ontvangen hadt. Schepenen gaven hier van kennis aan het *Hof van Holland*, en verzogten, dat indien 'er enige bewijzen, ten laste van ATHANASIUS ingewonnen waren, men die ter bevordering van de Justitie, over wilde zenden, hier teffens het meergemelde *Appointement* bijvoegende, dat hij door bedriegelijke voorgevens van het Hof hadt weten te bekomen. Het Hof antwoordde, dat 'er zeker geval, ten nadele van ATHANASIUS te *Alkmaar* was gebeurd; men hadt daar over met Gemagtigden van die stad, welke zig in 's *Hage* bevonden, gesproken, en dezen hadden aangenomen de bewijzen daar van naar 's *Bosch* te zenden. Burgemeesteren en Schepenen van *Alkmaar* schreven enigen tijd daar na, dat zij het verzoek van ATHANASIUS om liefdegaven daar ter stede in te zamelen, afgeslagen hadden, doch wisten niets tot zijnen laste, dan altoen, dat hij de vrouw en dogter van den herbergier, bij wien hij zijn intrek genomen hadt, tot onkuisheid hadt tragten te verleiden. Niet lang daar na kreeg men van *Amsteldam* berigt, dat ATHANASIUS aan Burgemeesteren aldaar hadt verzogt ene inzameling van penningen te mogen doen, doch dat zulks hem, om dat zijne papieren verdagt voorkwamen, was geweigerd; ook hadt hij enen brief des Hertogs van NEWCASTLE vertoond, waar van de ondertekening geweldig met de egte verschilde.

Zeker paspoort des Hoofdkrijgsraads te *Wenen*, onder zijne papieren gevonden, wordt derwaarts gezonden, van-waar tijding kwam, dat het zelve vals en 't zegel nagemaakt ware; dit moet egter kunstig nagebootst zijn geweest, doordien 's Keizers Afgezant in 's *Hage*, wien het vertoond was, mede een paspoort gaf. Na dat alle deze bewijzen ingewonnen, en ATHANASIUS voor ogen gelegd waren, beleet hij, dat vele andere papieren en getuigfchriften, die bij hem gevonden werden, mede nagemaakt waren; en hoewel hij alle de valfe papieren zelv' niet nagebootst hadt, was hij egter hunner valsheid niet onkundig geweest. Hier door hadt hij vele lieden bedrogen, en de ingezamelde gelden door een slegt en ontugtig leven verspild.

Tot boeting van alle deze bedriegerijen, veroordeelden Schepenen van 's *Bosch* hem, om na dat zijne valfe papieren en brieven door den Scherpfegeter op een bord, boven de galg zouden gespijkerd zijn, hij daar aan zoude worden gehangen, en voorts zijn lighaam naar het buiten geregt gebragt, en aldaar ten afschrik, in ketenen gehegt. Wanneer men hem den dood aankondigde, stond hij in 't eerst verfeld, doch wat bedaard, sprak hij met de Predikanten en Ziekentroosters. In den jongsten nagt zijnes levens, gebruikte hij het Avondmaal naar de wijze der *Griekse* kerk. Boven allen die bij hem kwamen, maakte hij het meeste werk van den Predikant GEORG ULRICH ROEMER, vermits die in de *Oosterse* en *Griekse* talen getuiglijks ervaren was, maar ook, om dat die hem door zijne gewone zagtzinnigheid en vriendelijkheid, bij uitstek behaagde. Hij schonk hem ten teken van genegenheid enen ring, waar in een steen gevat was, welke om de zeldzaamheid van het geval, onder de nakomelingen van dien leraar thans nog bewaard wordt. ATHANASIUS op het schavot gekomen zijnde, viel op zijne knieën, en de Predikant ROEMER knielde met hem. Na het bidden, sprak ROEMER hem nog hartlijk aan, waar na hij dien heer enen *Grieksen* Bijbel schonk, en hem vervolgens de hand toereikte; na dat deze hem de zijne gegeven hadt, trok hij dien Leraar naar

zig toe, en kuste hem; vervolgens ging hij zónder veel te spreken, en zo het uiterlijk scheen, moedig ter dood. Dit was het treurig einde van dien landloper, die te *Amsteldam*, te *Alkmaar*, en in *Friesland* gevangen gezeteld hadt, en weder los gelaten werdte, daar hij reeds in andere landen de galeij ontkomen was. — J. H. VAN HEURN, *Hist. der stad en mejerije van 's Hertogenbosch*. IV. D. bl. 18-25.

ATLANUS, gezegd DE LA ROCHE VAN RUPB, een Dominikaner Mounik, die in de XV eeuw leefde; houden sommigen voor een Duitscher, anderen voor een Nederlander. Na veel verrigt te hebben, tot instandhouding van den Roomsen godsdienst, stierf hij te *Zwolle* den 14 augustus 1474. — VALER. ANDR., *Bibliotheca Belgica*.

AUBÉRY (BENJAMIN); Heer van *Maurier*, een zoon van JACOB AUBÉRY, Heer van *Moncreau*, voornaam Advokaat voor 't Parlement van *Parijs*; nam een besluit, om buiten alle openlijke bedieningen, afgezonderd en stillétjes op zijn landgoed te leven; doch op sterk aanzóek veranderde hij van voornemen, en liet zig in 1615 als Ambassadeur van *Frankrijk* naar de *Verenigde Nederlanden* benoemen, ten tijde dat dit gemenebest nog in oorlog was met *Spanje*. Zijn opregte aart en vredelievendheid bragten te wege, dat beide partijen hem in de Kerkelijke geschillen met ARMENIUS en GOMARUS, veel achting toedroegen; ook voedde hij hoogachting voor den braven OLDENBARNEVELD, en was met een warme tegenegenheid de ijverige voorpraak van dien ongelukkigen grijsaard, tot in zijn jongste levensstond. LOUISE DE COLLIGNY Hertogin van *Orleans*, was hem ook zeer gunstig, en verijdelde alle de pogingen zijner veelvuldige benijders. Met die al, geraakte hij in haat bij de Prinsén van den bloede; want dezen een binnenlandsen oorlog in *Frankrijk* verwekkende, wierdt hen valsélik berigt, dat AUBÉRY niet alléén kwalijk van hun hadt gesproken, maar zelfs, dat hij met enige wapenen en krijgsvolk beladene vaartulgen, die ter hunner hulp werden aangevoerd, had onderschept; zij werden hier op

zodanig op hem verstoord, dat zij zijn kasteel *la Fontaine d'ange* bij *Chatelleraux* gelegen, ten enemalen vernielden; doch de Koninginne moeder vergoedde hem die schade met 2000 rijkdaalders, en bragt te wege, dat zijne jaarlijkse inkomsten met 1000 dergelijke verhoogd werden. Gedurende zijn gezantschap in *Holland*, deedt hij ene reis naar *Engeland*, en verrigte aldaar verscheidene zaken tot genoegen van zijnen Koning. Hij was den hervormden godsdienst in zijn hart toegedaan, zo dat het geen wonder was, dat de Pauselijke Nuntius misnoegd wierdt, toen hij in 's *Hage* uit 's Konings naam, over den doop van een zoontje des verdrevenen Keurvorsts van den *Paltz* stondt. In 1620 verloor hij zijne gemalin, die hem elf kinderen hadt ter wereld gebragt; en hij zelve stierf op zijn huis te *Maurier* in 1636, nalatende vijf dogters en vier zonen. Als 1. MAXIMILIAAN, die zig in dienst begaf van FREDERIK HENDRIK Prins van *Oranje*, doch na zijn vaders dood naar *Frankrijk* te rug keerde, en met ene zuster van den Heer van *BEAUVEAU D'ESPENCE* trouwde; deze baarde hem een zoon *LODEWYK*, die ene dogter des Heren van *NETTENCOUT* ten huwelijk nam. 2. DANIEL, die zeer bedreven in de wiskunst, onder den Hertog van *ENGUEN* als Adjutant diende, en in den slag bij *Nordlingen* in 1645 sneuvelde. 3. *LODEWYK*, waar van in het volgende artikel. 4. MAURITZ, die vele jaren in dienst van Prins FREDERIK HENDRIK doorbragt, en naderhand onder zijnen kleinzoon WILLEM DEN III, in de hoedanigheid van Kollonel, in den slag bij *Seneß* sneuvelde. Deze vier zoons stelde AUBERY in hunne jeugd, onder opzigt van den bekenden BENJAMIN PRIOLE, en zondt hen met hem naar het Hogeschool te *Lejden*, hun enen schriftelijken raad en handleiding medegevende, hoedanig zij zig in staatszaken hadden te gedragen. Men vindt nog van enen anderen AUBERY gewaagd, met wien de beroemde PLESSIS DU MORNAY brieven heeft gewisfeld. Niet onwaarschijnlijk is deze een broeder van BENJAMIN geweest; hij was Raad van State en Requestmeester des Konings van *Frankrijk*, als mede Intendant in *Anjou*, *Touraine* en *le Maine*. ——— ANCILLON, *Mémoires* ed.

ed. de 1709. p. 315-338. WAG., *Vad. Hist.* X. D. bl. 357. 363.

AUBERY (LODEWYK), Heer van *Maurier*, derde zoon van BENJAMIN, begaf zig met zijn vader nog zeer jong zijnde, naar *Holland*, waar na hij zig een tijd lang in *Polen*, *Berlijn* en te *Rome* onthield. Vervolgens leefde hij in groot aanzien aan 't Hof te *Parijs*, zonder egter enige aanzienlijke bediening te kunnen bekomen; dit maakte, dat hij zig na dood van den Kardinaal DE RICHELIEU, die hem niet ongenegen was, naar zijn landgoed *Maurier* begaf, om aldaar in rust zijn leven te slijen. Hij stierf in 1687; nalatende ene enige dogter. Het is van dezen AUBERY, dat voort handen zijn de zo zeer berugte *Memoires pour servir à l'Histoire de la Hollande*, in 1682 gedrukt, en die in 1704 in 't nederduits vertaald, zijn uitgegeven; waar in zeer zonderlinge bijzonderheden worden gevonden; doch die men wil, dat niet alle een nauwkeurige toets aan de waarheid kunnen doorstaan; zeker is het ten minsten, dat 'er verregaande onnauwkeurigheden in worden gevonden; als onder anderen, op bl. 278, noemt hij de dogter van FREDRIK HENDRIK, welke aan Graav WILLEM FREDRIK, Stadhouder van *Friesland* is getrouwd geweest, HENRIETTE AMELIA, daar een ieder weet, dat hare namen waren ALBERTINA AGNES. 'Er zijn ook van hem *Memoires de Hambourg*, &c., gedrukt in 's *Hage*, 1737. 8vo. — ANCILLON, *Memoires*. p. 338-357. MENCKON, *Disfertt.* p. 469. SAXI, *Onom.* P. IV. p. 362.

AUCKEMA (PIETER), een der drie kinderen van ST. BRAND PIETERS en AUCK VAN DONIA, werd omtrent het jaar 1440 te *Leeuwarden* geboren, zijnde ene der voornaamste families uit die stad. Hij bevljtgde zig naarstig in het beoefenen der regtsgeleertheid, bekwam den graad van Doktor in die wetenschap; en wierdt vervolgens Burgemeester in zijn vaderstad. Deze waardigheid bekleedde hij verscheidene jaren, doch in alleron aangenaamste tijdsomstandigheden; woedende als toen op het hevlgste, de bittere tweespalt tussen de *Schieringers* en *Ketkopers*. AUCKEMA kleefde de partij der laatsten aan, schoon zeer gematigd, en na veelmalen zijne ijverige pogingen in 't werk te hebben gesteld, om dit verslindend

vuur te blussen, dat hem egter niet gelukte. *Leeuwarden* genoegzaam zonder verdediging, en aan alle kanten open liggende, ondernam AUCKEMA, die met een gragt te omringerr; doch alvorens dezelve voltooit was, kwamen de *Schieringers* een woedenden aanval op de stad doen, vermeesterden die, en vermoorden benevens vele anderen, onzen Burgemeester. Dus noodlottig sneefde deez' brave man in 1487, bij zijne huisvrouw HISKIE RINIA een zoon en ene dogter nalatende. Hij heeft enige schriften over de regten en andere onderwerpen, doch inzonderheid over de geschiedenis van *Friesland* samengefeld. — SUFFR. PETRI, Dec. IX. n. 1. p. 98-106.

AUCKEMA, zie HANS HANSZON.

AUDEJANTIUS, zie OUDEJANS.

AUFRIED, zie ANFRIED.

AULA (BARTHOLOMEUS), geboren te *Halle* in *Henegouwen*, wierdt na zijnen studeren den loop volbragt te hebben, Priester van *St. Gertruda* te *Leuven*, alwaar hij een zeer stigtelijk leven leide, en de kudde aan zijne zorg toevertrouwd, door eigen voorbeeld tot liefdadigheid en enen godvrugtigen wandel aanspoorde. — VALER. ANDR., *Bibl. Belg.*

AULETIUS (ALARDUS), Hoogleraar in de medicijnen te *Franker*, is omtrent het jaar 1545, te *Leeuwarden*, of zo anderen willen te *Dokkum* geboren, uit ouders die gants en al niet door het fortuin met gunstige omstandigheden bedeeld waren. Hij doorliep de latijnsche scholen te *Leeuwarden*, en geneerde zig meestal met de opkomsten van den post als Clavier daar van, die hem tot zijn bestaan was toegevoegd. Na twaalf jaren hier in dien toestand doorgebracht te hebben, wierdt hij Præceptor van enige jonge Edellieden, met wien hij verschillende landen doorreisde; en zig intussen zodanig oeffende, dat hem eigens zonder te kunnen bepalen waar, de Doctorale waardigheid in de medicijnen wierdt vergund. In *Friesland* te rug gekeerd, werd hem 't Rectoraat te *Dokkum* opge-

gedragen. Zedert wierdt hij, waarschijnlijk in het jaar 1585, tot Hoogleraar in de medicijnen te *Franeke* beroepen, en hij stierf in den ouderdom van bijna 60 jaren, op den 21 januarij 1606, zonder dat het bekend is, of hij enige kinderen bij zijne huisvrouw ENGEL CREMERS of CRAMER heeft nagelaten. SIXTUS AMAMA (*Orat. in memor. S. Arcerii*) getuigt van hem, dat hij een godvruchtig man was, vroom van leven en wandel, en in het beoeffenen van zijne konst, allerbekwaamst en gelukkigst slagende. Hij heeft voor zo veel ik wete, slechts ene verhandeling geschreven, getitelt: *Monitio ad ill. & ampl. Ordines Frisiae de reformanda Praxi Medica*. *Fran.*: 1603. in 4to. waar in hij onder anderen zoekt te betogen, dat het kortste en meest voldoende middel om de beoeffening der geneeskunde zo wel als van alle andere wetenschappen te verbeteren, daar in bestaat, om de zodanigen voor te trekken, die 'er de meeste kundigheden in verkregen hebben. — E. L. VRIEMOET, *Athol. Fris.* pag. 70--72.

AURIFABER (ÆGIDIUS), een Karthuizer Monnik, Vikaris van het klooster van *Sion* nabij *Zierikzee* gelegen, leefde in de XVde eeuw. PETRUS SUTOR, van de Monnikken dezer orden gewagende, getuigt van hem, dat hij even geleerd als godsdienstig was. Hij heeft drie stigtelijke werkjes geschreven, en overleed den 20 februarij 1466. — VAL. ANDR., *Biblioth. Belg.* P. DE LA RUE, *Geletterd Zeeland*, bl. 329.

AVAUX (CLAUDE DE MESMES *Grave d'*), Franse Afgezant, kwam in het laatst van 1643 in die hoedanigheid in 's Hage, en wierdt aldaar met vele staatsie, benevens zijnen medegezant tot de *Munsterse* vredehandeling, ABEL SERVIER *Graav de la Roche*, ingehaald. Zij hadden last om de Staten aan te manen, tot het zenden van Gevolmagtigden naar *Munster*, en om vooraf enige punten te beramen, welke tot bevordering der vredehandeling zoude kunnen dienen. In 's bijzonder, handelden zij enen geruimen tijd, over een verbond tusfen *Frankrijk* en dezen Staat, waar bij men zig verpligt

pligten zou, om elkanderen borg te staan, voor de onderhouding van den vrede of het bestand, welke men met *Spanje* zou aangaan. Weinige dagen na het sluiten van dit verbond in 1644; vertrokken de *Frans*e Gevolmagtigden naar *Munster*; doch voor hun vertrek, deden ze, bij monde van den Grave d'Avaux, ter algemene Staatsvergadering, een verzoek, om vrijheid van godsdienstoeffeninge voor de Rooksgczinden dezer landen, in bijzondere huizen; dan de Staten namen dit verzoek zeer euvel in de toen plaats vindende omstandigheden; te meer, om dat het voordragen van hetzelfde, den Gezanten in bijzondere handelingen met der Staten Gemagtigden, ernstelijk ontraden was. — Wag., *Vad. Hist.* XI. D. bl. 361. 364.

AVAUX (JOHAN ANTONI DE MESMES Grave d'), zoon van CLAUDE, was in het jaar 1675 wegens *Frankrijk* Afgezant op de vredehandeling te *Nijmegen*. In 1679 kwam hij als gewoon Ambassadeur van gemelde Hof in 's *Hage*; alwaar hij tot op den 11 augustus 1707 in die hoedanigheid verbleef, nemende als toen zijn afscheid van de algemene Staten, die hem met het gewone geschenk van enen gouden keten en penning, ter waarde van omtrent 6000 guldens begiftigden. — Wag., *Vad. Hist.* XIV. D. bl. 369. XV. D. bl. 4. XVII. D. bl. 90.

AVENNES (JAN VAN), Graav van *Henegouwen*, de tweede van dien naam onder de Graven van *Holland* en *Zeland*. Hij was de zoon van JAN VAN AVENNES, gehuwd met ADELHEID, dogter van Graav FLORIS DEN V, en zuster van Grave JAN DEN I. Hij hadt van 't overlijden van Grave JAN DEN I, de tijing in *Frankrijk* niet zo dra verstaan, of hij spoedde zig naar de *Nederlanden*, daar hij straks in de voornaamste *Hollandse* steden, voor Graav en Landheer wierdt aangenomen; dit viel voor op 't einde van 1299. Zijn eerste zorg was, de herstelling van de rust des lands, die nog verre was te zoeken, van wegen het groot getal aanhangers van WOLPHERT VAN BORSSLEN. Ook stak hem nog in den krop de moord,

gepleegd aan zijnen voorzaat, Grave FLORIS DEN V. Omtrent de laatste toonde hij zijn misnoegen, in enen brief, bij welken hij de vrijheid verleende, om te *Dordrecht* te komen handel drijven, aan alle kooplieden van verschillenden landaart, uitgezonderd de zulken, die in den aanslag tegens Graav FLORIS de hand geleend hadden. Heer JAN VAN RENESSE, een *Zeeuws* edelman, wierdt van handdadigheid aan dit wanbedrijf betigt, en was ten lande uitgeweken; thans bood hij zig aan om zig bij den Graav te zuiveren, en borg te stellen voor zijn goed gedrag. JAN DE II, nam de aanbieding aan; doch toen het aankwam op het stellen van borgen, waren 'er geene te vinden; de verzoening bleef dus agterwege. RENESSE verwekte als toen enen opstand in *Zeeland*, welke in openbare vijandelijkheden uitliep; de vloot van Grave JAN naar *Zeeland* gezonden, wierdt, door een heftig onweder geteisterd zijnde, verstrooid, of viel in 's vijands handen, gelijk ook Guy Bischof van *Utrecht*, 's Graven broeder; ja zo hoog liep de verwijdering, dat die door bemiddeling van *Frankrijk*, moest worden bijgeleid. Gemaklijker slaagde Graav JAN, in ene bevrediging met den Hertog van *Lotharingen* en *Brabant*, gelijk ook met de Heren van KUIK en HEUSDEN, allen deelgenoten in den toeleg op het vermoorden van Graav FLORIS. Onder dit alles, was de vriendschap nog niet volkomen hersteld met den Here VAN RENESSE; merkelijke moeite baarde deze aan JAN DEN II, en hij bedoelde niets minder, dan om hem van 't Graavlijk bewind te ontzetten; ten einde dit te bewerken, vervoege hij zig ten Keizerlijken Hove, en beweerde aldaar, dat het Graavschap van *Holland*, als een leen van 't rijk, met het affterven van Grave JAN DEN I, aan het keizerrijk was vervallen, en thans door JAN DEN II, onwettelijk wierdt bezeten; het uitzigt op magtvermeerdering, deedt Keizer ALBRECHT aan de opstoking gereede oren lenen, en spoedig een leger op de been brengen; Graav JAN hier van de lugt gekregen hebbende, zat insgelijks niet stil, door gants *Holland* deedt hij heirvaart beschrijven, en verzamelde binnen kort, een aanzienlijk leger van edelen en poorters; met dezen ging hij

hij ſcheep, en zeilde den *Waalſtroom* op, tot aan *Nijmegen*; alwaar de Keizer zig bevondt; de *Hollandſe* benden traden hier aan land; zeer waarſchijnlijk zou het tot een hoofdtreffen gekomen zijn, ware zulks niet geveerd door de tuſſertkomſt des Aardsbiſcops van *Keulen*; die den Keizer deedt beloven, met zijne benden te zullen te rug trekken, en Graav JAN in 't gerust bezit zijner landen laten, mits deze dezelve van den Keizer ter leen ontving. In *Zee-land* hadt de Graav, op dit pas, vele onvrienden; en op het gerugt van 's Keizers komſte, waren deze, met ene vloot van 100 ſchepen, van land geſtoken, en den *Leſtſtroom* opgevaaren, ter hulpe van ALBRECHT; van deze afwezigheid en ontvolking maakte, 's Graaven zoon, JAN Graav van *Oostervant* en de vermaarde WITTE VAN HAAMSTEDE, een voor hun heilzaam gebruik; zij verwoesten de kasteelen der misnoegden, en bragten gants *Walcheren*, *Schouwen* en *Zuidbeveland* te onder; de vloot raakte daarenboven verſtrooid; 't volk welke dezelve bemande, aan land getreden, nam de wijk naar *Schoonhoven*, doordien NIKLAAS VAN KATS, Heer dier plaatze, het met de misnoegde *Zeeuwen* hieldt; doch de burgers hem weigerende binnen te laten, verklaarde zig de ſtad voor Grave JAN, die nu zijne vijanden onder de knie hebbende, na het ſtellen van orde op de regering, enen keer naar *Henegouwen* deedt; hij vertoefde aldaar een geruimen tijd, en tot dat zijne hervaaſtkomſt noodzaaklijk wierdt, wegens enen vijandlijken inval in zijne ſtaten, door Here GUY VAN FLAANDEREN, met welken hij egter ſpoedig vrede trof, door het ſluiten van een zeer nadelig verdrag. Niet lang daar na ſtortte Graav JAN, in 's *Hage* zijnde, in 1304 in ene ſlepende ziekte, die allengskens toenam en verergerde; doordien nu ſtraks gemelde GUY VAN FLAANDEREN, het verdrag ſchendende, hem den oorlog opentlijk verklaarde, en hij zig onbekwaam bevondt om het bevel over zijne krijgsbenden uit te oefſenen, droeg hij het bewind van zaken op; aan zijnen zoon WILLEM, Grave van *Oostervant*, en vertrok in kwijnenden ſtaat van gezondheid, naar *Henegouwen*; hier ſtierf hij nog in 't zelfde jaar, in de maand augustus; nog voert zij

zijnen dood hadt hij 't genoeg en gefmaakt, dat gants Zeeland zig aan hem hadt onderworpen. Bijkans vijf jaren hadt zijn Graavlijk bewind over *Holland* geduurd. Hij hadt daar in tot opvolger Graav WILLEM DEN III., dien hij behalven agt of negen andere zonen en dogters, verwekt hadt bij PHILIPPA, dogter des Graven van *Luxemburg*. — G. VOSSIUS, *Jaarboeken*. bl. 212. v. BALEN, *Beschrijving van Dordrecht*. bl. 789.

AVERHOULT (ANTONIUS D'), een Jesuït, is omtrent het jaar 1554 te *Aire* geboren. Zijne eerste letteroeffeningen, waarschijnlijk in zijne vaderstad voleind hebbende, vertrok hij naar *Leuven*, studeerde, aldaar met grote vlijt in de wijsbegeerte en godgeleerdheid, en wierdt den 10 augustus 1598 tot Regent van het theologisch kollegie aldaar aangesteld. Dan hij behield niet lang dezen post, want hij begaf zig reeds in 1600 omtrent 46 jaren oud zijnde, in het genootschap der *Jesuiten*. Zijn proeftijd geëindigd zijnde, werd hij tot Biegtvader in een klooster aangesteld, welke bediening hij gedurende negen jaren met veel stigting waarham. Zig vervolgens aan den predikdienst toegewijd hebbende, vermaande hij met ene warme welsprekendheid de Overheden van verscheidene onwilligende steden en provincien, om de beelden te herstellen, die door een al te vergeedreven godsdienstijver van sommige heethoofden, verbrijzelt of verstrooid waren; zijne pogingen hieromtrent wierden ook met den besten uitflag bekroond. Hij stierf te *Doornik* den 21 september 1614, in den ouderdom van 60 jaren; en heeft voor zijne geloofsgenoten verscheidene stigtelijke werkjes geschreven. — VALER. ANDR., *Biblioth. Belgic.*

AVILA (BALTHASAR D'), afkomstig van een voornaam geslacht uit *Spanjen*, wierdt te *Rijsfel* in *Flaanderen* omtrent 't jaar 1590 geboren. Zijne eerste letteroeffeningen volvoert hebbende, omhelsde hij den geestelijken staat, en wierdt in 1600, met een Kanunnikaat in de *St. Pieters* kerk te *Rijsfel* begiftigd; dan na verloop van zeven jaren zig nauwer aan het beoefenen van den godsdienst willende verbinden, verliet hij
zijne

zijne piebende, en toog het kleed van de orden der Minderbroeders aan, in het klooster van *Anderlich* in de nabuurschap van *Brussel*. D'AVILA zig door zijne welsprekendheid en deftigheid beroemd gemaakt hebbende in het prediken, wierdt in 1626 tot Provinciaal der *Nederlanden* verkoren; welke zelvde waardigheid hem in 1632, 1638 en 1647 nogmaals werd opgedragen. In 1645 benoemde men hem tot opperfte van het klooster te *Mons*. In ene reize die hij naar *Rome* deed over zaken zijne orden betreffende, maakte hij kennis met den Kardiniaal SPADA, die zedert veel achting voor hem voedde, en Paus INNOCENTIUS DEN X. wist over te halen, om hem den 13 april 1649 voor den tijd van drie jaren tot Generaal van de orden der Minderbroeders te benoemen, 't welk door dien zelvden Paus, op den 23 december 1651 nog voor drie jaren verlengd wierdt. Na dezen tijd bekleedde D'AVILA gedurende 10 jaren de bediening van Vikaris generaal over gantsch *Italien*. Zijne jaren als toen merkelyk geklommen zijnde, keerde hij naar *Rijfel* te rug, en sleet 'er zijne overige dagen in rust, tot op den 2 februarij 1668, wanneer hij in den ouderdom van ruim 77 jaren zagtelijk op ene godvrugtige wijze ontsliep. Hij heeft een boek over de voorregten zijner Orden geschreven. — J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* pag. 121.

AVILA (SANCTIUS D'), een *Spanjaart* van geboorte, een man die in de *Nederlandse* geschiedenisfen met een zwarte kole getekend staat, en niet minder dan zijnen meester ALVA verfoeit werd. Hij was door dien Hertog, van zijne jeugd af tot den oorlog opgevoed, vergezelde hem in alle zijne togten, en kwam dus ook met hem in de *Nederlanden*, dienende hem in de hoedanigheid van Kapitein zijner lijfwagt, en tot uitvoerder van zijne gruwelen en geweldenarijen verstrekkende; het was dus geen wonder dat men hem in 1577, met evenveel genoegens als zijnen meester den bloeddorftigen ALVA, het land zag ruimen, om naar *Spanje* te rug te keren. — Hooft, *Nederl. Hist.*

AXEL DE SENY (JAN HONORIUS VAN), gesproten uit een oude en aanzienlijke familie van *Flaanderen*, is geboren te *Utrecht*, omtrent het jaar 1575. Zijne moeder was van het geslacht der SCHENKEN. De eerste letteroeffeningen doorgelopen zijnde, leide hij zig op de regtsgeleerdheid toe, en wierdt Doktor in dat vak van wetenschap. Vervolgens ging hij met 'er woon naar *Rome*, alwaar hij het burgerrecht verkreeg, en als Advokaat voor de balie praktizeerde tot in het jaar 1630. Doordien hij een weldoenden inborst bezat, bewees hij vele liefdedaden aan zodanige zijner landgenooten, welke te *Rome* kwamen en ondersteuning behoefden. Hij stigte in die stad het kollegie van *St. Norbert*, het enigste huis dat de orden der *Premonstratensers* in *Italië* bezitten; en hij vertrouwde 'er de altoosdurende bestiering over aan den Abt van *Tongerloo*, en het opperbewind aan de gezamentlijke Abten van *Brabant*. Het doeleinde van deze instelling was, om daar door aan deze orden, in de onaangenaamheden die men haar zou kunnen verwekken, gelegenheid te geven, hare toevlugt tot den Paus te kunnen nemen. Denkelijk dat VAN AXEL in deze grote stad zijne dagen eindigde; hij was getrouwd en liet kinderen na; ook heeft hij ene *Verhandeling over het Kerkelijk Regt* geschreven. — J. F. FORRENS, *Biblioth. Belg.* pag. 661. MIRÆI, *Opera diplom.* T. II. 1360, & IV. 668-690.

AXONIUS (JOACHIMUS), een voornaam Regtsgeleerde, wierdt omtrent 't jaar 1460 in de *Graaf* geboren. Hij is leermeester geweest van Graaf FILIPS VAN LALAIN, en daar na lid van den *Nederlandschen Raad der zeezaken*, welk ambt hij met veel lof heeft bekleed tot aan zijnen dood toe, welke voorviel in het jaar 1526. Van hem zijn wel geschrevene maar geen gedrukte werken nagelaten. — VAN HASSELT, *Hist. Brabant.*

AYALA (BALTHASAR D'), Auditeur militair, wierdt omtrent 't jaar 1548 te *Antwerpen* geboren. Zijn vader DIEGO D'AYALA, Heer van *Voordestein*, was in de *Nederlanden* getrouwd met AGNES VAN RENEALME, de moeder van onzen

BAL-

BALTHASAR, die hem uit haren vrugtbaren schoot elf zonen en negen dogters schonk. De jonge d'AYALA studeerde in de regtsgeleerdheid aan het Hogeschool te *Leuven*, en verkreeg den titel van Licentiaat. Zijne bedrevenheid in die wetenschap en doorgroende kundigheid in het vak der geschiedenissen, baanden hem de weg, om het aanzienlijk ambt van Auditeur generaal van 's Konings legers in de *Nederlanden* te bekomen; waar van hij de werkzaamheden met zulk een schrandere voorzigtigheid en onkreukbare eerlijkheid uitoefende, dat FILIPS om zijne verdiensten te belonen, hem tot Raadsheer in den Hogen Raad te *Mechelen* bevorderde. Zijne werkzaamheden en loffelijke inborst zouden hem verder gebragt hebben, ware hij niet op den 17 augustus 1584, door den dood in het 36ste jaar zijnes levens weggerukt; ene natuurlijke dogter BARBARA d'AYALA nalatende, die getrouwd is geweest met HENDRIK ZOESIUS, Doktor en Profesfor in de regtsgeleerdheid te *Leuven*. Men vindt het afbeeldzel van BALTHASAR in de *Bibl. Belgica* van FOPPENS, en hij heeft twee latijnse werkjes over de regtsgeleerdheid nagelaten. Een zijner broeders was GREGORIUS d'AYALA, Raadsheer in den Raad van *Brabant*; een ander FILIPS genaamd, was Gezant wegens het *Spaanse* Hof bij HENDRIK DE IV. Koning van *Frankrijk*, benevens Raad en Kommis van zijne *Spaanse* Majesteit en den Aartshertog ALBERTUS; deze stierf den 26 meij 1619, in den ouderdom van 62 jaren. — SWEERT., *Ann. Belg.* 153. VAL. ANDR. *Bibl. Belg. Theatre de la Noblesse du Brabant.* p. 301, 302.

AYALA (GABRIEL D'), een volle neef van den vorigen, was de zoon van GREGORIUS d'AYALA, en zijne moeder was ene DE WITTE. Hij wierdt in de XVIde eeuw te *Antwerpen* geboren; en na zijne eerste letteroeffeningen volbragt te hebben, leide hij zig op de medicijnen toe, en verkreeg daar in de doktorale waardigheid te *Leuven* in april 1556; waar na hij zig naar *Brusfel* begaf, daar hij de praktijk oeffende en tot stads Doktor werd aangesteld. Hij was een liefhebber der wetenschappen en beoeffende inzonderheid de dichtkonst; hij

heeft ook een bundel latijns puntdigten en enige anderen nagelaten. — VAL. ANDR., *Bibl. Belg. Theatre de la Nobl. du Brabant*. p. 301.

AYLVA, is de naam van een zeer oud en adelijk geslacht in *Friesland*, 't welk een groot aantal beroemde Mannen, zo wel in de raadzaal als in den krijgsdienst heeft opgeleverd. Wij zullen hier enigen der voornaamsten aan onze lezers doen kennen.

AYLVA (DOUWE VAN), Grietman van *Westdongeradeel*, een man van groot gezag in *Friesland*, wierdt gedurende de onlusten die 'er in gemelde provincie in 1626, over 't invoeren van lasten ontstond, benevens zijnen vader ERNST VAN AYLVA en enige andere Grietslieden genooddrongen, de teugels van het regeringsbestier voor enigen tijd te laten varen, en elders om een goed heenkomen te zoeken. De oorsprong dezer beroerten wordt daar aan toegeschreven, dat de algemene Staten al zedert 1625 gepoogd hadden, de gemene middelen, bijna op den zelvden voet als zij in *Holland* geheven werden, mede in *Friesland* in te voeren. Zij deden ten dien einde, bezendingen derwaarts, en bewogen het kwartier van *Westergo* en een gedeelte van *Oostergo*, tot bewilliging; doch de steden bleven volftandig bij hunne weigering. Men besloot hier op, de uitspraak voorheen hier op genomen, bij voorraad te volgen; en werd Graaf ERNST KASIMIR, Stadhouder van 't gewest gemagtigd, om de gemene middelen bij executie en door dwang van krijgsvolk, te doen betalen. 't Graaf, ter dezer gelegenheid, in april 1626 te *Leeuwarden* op de been geraakt, terwijl de landdag gehouden werdt, viel DOUWE VAN AYLVA zo fel op 't lijf, dat hij zig bergen moest in een huis, welk toen aangevallen werdt, en geplunderd geweest zou zijn, ware het niet door twee vendelen Schutters, beschermd geworden; doch de landdag door dezen oploop gestoord, scheidde verwardelijk uit een. Graaf ERNST uit 's *Hage* afschrijving gekregen hebbende, om de hoofden der oproerigen aan te tasten en te doen straffen, zegt om hier toe in staat

te geraken, vooraf, vijf vendelen knegten boven de gewone bezetting, behendelijk binnen *Leeuwarden* te brengen; doch 's daags voor de uitvoering van dezen toeleeg, kreeg men 'er de lugt van. Terstond kwam de burgerij in de wapenen, de poorten en straten werden bezet; men was genoodzaakt den aannaderenden knegten bevel toe te zenden om te rug te keren. De burgerij toen 't spel meester, dwong den Stadhouder, de bezetting die in de stad lag, te ontwapenen. 't Grauw dreigde de naaste adellijke huizen te plunderen, 't welk egter door de burgerij belet werd. De beweging onder 't volk, sloeg van *Leeuwarden* voort naar de andere steden, en naar verscheiden dorpen. Men vorderde den Ontvangeren rekening af, plunderde hier en daar derzelver huizen, en bedreef velerlei moedwil. Doch na verloop van enigen tijd werden drie dezer plunderaren in hegtenis genomen en onthalsd. Grave *ERNST* intussen aan de Gedeputeerden der steden verklaart hebbende, dat hij met geen ander oogmerk krijgsvolk in *Leeuwarden* hadt willen brengen, dan om de hoofden der voorgaande beroerte te doen straffen; geenzints om gelijk men verspreidde, de gemene middelen, met geweld in te voeren, deed men der ontwapende bezetting de geweren te rug geven, met welke zij toen te velde trok, waar na de rust in *Friesland* voor een wijle hersteld werd. Nogthans moest men om de morrende gemeente genoeg te geven, enige nieuwe schikkingen maken op 't stuk der regering, die in januarij 1627 werden vastgesteld, doch niet lang stand hielden. Inzonderheid was men gebeten op onze Douwe en zijnen vader *ERNST VAN AYLVA*, Grietmannen van *West- en Oostdongeradeel*, die tot invoering der nieuwe middelen genegen waren. Zij onthielden zig dan, gelijk wij boven gezegd hebben, enigen tijd van het bewind, doch verkregen door den tijd het gezag te rug, 't welk zij te voren gehadt hadden. — *WAG. Vad. Hist.* XI. D. bl. 217--220.

AYLVA (ERNST SICCO VAN), Grietman van *Westdongeradeel*, gehuwd aan *ANNA KAMMINGA*, was mede gewikkeld

keld in de onlusten welke in *Friesland* in 1668 ontstonden, ter gelegenheid van 't regt om op den landdag te verschijnen, waar over de Gedeputeerden zig het oordeel aanmatigden, doch naar 't begrip van sommigen te partijdig daar in te werk gingen, als enigen daar van uitfluitende, die men beweerde daar toe gerechtigd te zijn. De Gedeputeerde Staten die het anders begrepen, keerden uit hunne vergadering de zodanigen die door *Oostergo* en *Westergo* gemagtigd waren om daar in zitting te nemen, en maakten daar toe gebruik van de bezetting van *Leeuwarden*. Te midden van deze onenigheden, verschenen de Afgezonden der algemene Staten, ten einde te beproeven of zij die van *Friesland*, door tussekomst van 't Stadhouderschap, en Kapitein- en Admiraal-Generaalschap, tot enigheid konden bewegen. Deze hier van kennis gekregen hebbende, deden 'er Hun Hoog Mog. verslag van, die wel hadden gewenscht, dat men 't geschil aan hunne beslissing hadt overgelaten; en hier toe was ook de zwakste partij die men de *Hollandsgezinde* noemde wel genegen; onder deze klasse behoorden onze ERNST SICCO VAN AYLVA, KAREL ROORDA en enige anderen. Doch de andere partij nam zeer euvel, dat de Afgevaardigden der algemene Staten zig met hunne huisfelijke zaken bemoeiden. Ook verbleef de beslissing aan die van *Friesland*, zonder dat men regt kan zeggen, hoedanig de zaak naderhand bijgelegd is; alleen is 't bekend, dat de sterkste partij die zig *Prinsgezind* noemde, boven dreef, en ERNST SICCO VAN AYLVA benevens de zijnen, buiten het bewind bleven. — AITZEMA, *Zaken van Staat en Oorlog*, VI. D. bl. 485-488.

AYLVA (ERNST FRANS VAN), te *Jorwert*, Grietman van *Baarderadeel*, een zoon van HESSEL DOUWE ERNST VAN AYLVA, huwde te *Holwert* den 27 junij 1756 met HOBESINA AMELIA JULIANA VAN UNIA, bij wie hij twee kinderen heeft verwekt, die jong overleden zijn. Hij was een warme volksvriend, en genoodzaakt, om de vervolging die bij de omwenteling van 1787 zo veel brave Mannen ten lande uitdreef,

te ontgaan, mede elders een verblijf te zoeken. Hij stierf gedurende het tijdvak van deze onlusten, te St. Omer in Frankrijk.

AYLVA (HANS WILLEM VAN), Lt. Generaal in dienst der *Vereenigde Nederlanden*, Lt. Admiraal van *Friesland*, Gouverneur van *Koeverden* enz. Was een dapper Held, die veel dienst aan zijn vaderland heeft bewezen, door zijn voorzigtig gedrag en kloek beleid in de oorlogen tegens *Frankrijk*. In de jaren 1672 tot 1678, als ook van 1689 tot 1697; waar door zijn naam voor altoos met lof in 's lands geschiedboeken zal vermeld worden. Hij was genoegzaam bij alle veldslagen en belegeringen gedurende zijnen krijgsdienst tegenswoordig; gevende alomme de sprekendste bewijzen van zijnen nimmer bezwijkenden moed en kloek beleid, hebbende hier van op ene uitstekende wijze, onder anderen in den bloedigen veldslag van *Fleurij*, blijken gegeven. De Staat zou meerder dienst van hem genoten hebben, ware het niet dat hij zeer onverwagt door een ongelukkig toeval uit het leven was gerukt. Hij voerde namelijk het gebied in *Brabant* over de krijgsmagt van den Staat, welke in 1691, ter hulpe van *Spanje* was voorbeschikt. Te *Leuven* zijn kwartier houdende, reed hij naar buiten ter jacht, en met deze uitspanning zig verlustigende, steigerte zijn paard, en wierp hem op den grond; waar door hij een' buil aan zijn hoofd bekam, die in 't begin weinig wierd geteld, doch egter wel dra bleek dat van 't uiterste belang was; want men ontdekte dat het hoofd van binnen was gekneusd, 't welk zware koortzen en andere toevallen te wege brengende, hem binnen weinige dagen in 't graf rukte; in 't algemeen van een ieder die hem gekend hadt betreurd, en wel in 't bijzonder van 't krijgsvolk, als zijnde een van de beste legerhoofden van dien tijd. Wat zijn personele hoedanigheden betreft: hij was een groot veldheer, getreng en krijgshaftig van gelaat, ontzaglijk voor zijne vijanden, en voor die genen welke hem niet van nabij kenden; een onverzoenlijk vijand van bloedaarts. En met dat al, kan men hem den lof niet ontzeggen, dat hij in de dagelijke ver-
ke-

kering, zeer minzaam, heus en zagtzinnig was, edelmoedig van gedrag, vrij van alle baatzugt en eigenbelang. Zijn lijk werd te *Brusfel* gebalzend, voorts naar *Friesland* vervoerd, en in het graf zijner vaderen te *Holwert* begraven. — F. HALMA, *Toneel*. VALKENIER, *Verward Europa*, bl. 347. 598. SYLVIVS, *Vervolg op AITZEMA*, III. D. XXXI. B. bl. 51.

AYLVA (HANS WILLEM VAN), Heer van *Hornhuizen* en *Kloosterbuijen*, zoon van DOUWE ERNST VAN AYLVA Heer van *Tammingaburg*, en van TIENK HEEMSTRA; is geweest Kollonel van het regiment *Oranje-Friesland*, en zedert 1766 Luitenant-Generaal van de Infanterije; huwde den 15 oktober 1730 met BARBARA VAN KAMMINGA te *Menaldum*, en stierf op het slot te *Hornhuizen* den 3 mei 1776, een hogen ouderdom hebbende bereikt, zonder kinderen na te laten.

AYLVA (HANS WILLEM VAN), Grietman van *Baarderadeel*, Dijkgraav der *Vijfdelen* en Meesterknaap van 't Jagtgerigte in *Friesland*, om welke reden weet ik niet, doorgaans genaamd den *Gouden Aylva*; werd geboren in maart 1722. Hij is gehuwd geweest aan ANNA KATRINA RUMPF, bij wie hij een zoon heeft verwekt, die in 1781 tot Grietman van 't *Bild* wierdt aangesteld. Hij overleed in 's *Hage* den 9 juni 1751, oud 29 jaren en drie maanden. — FERWERDA, *Wapenboek*. 1785. I. Deel.

AYLVA (HESSEL DOUWE ERNST VAN), Grietman van *Westdongeradeel* en Curator van 's lands Hogeschool te *Franeke*, wierdt geboren den 6 november 1700; huwde den 8 mei 1729 te *Ternaard* met BAUVINA VAN BURMANIA, die den 24 januarij 1771, in den ouderdom van ruim 69 jaren te *Holwert* overleed. Hij heeft bij haar vijf kinderen verwekt; als 1. ERNST FRANS VAN AYLVA, hier boven gemeld; 2. FRANS ERNST VAN AYLVA, die bij resignatie van zijnen vader, den 18 februarij 1763 Grietman van *Westdongeradeel* wierdt, en in 1768 ongehuwd overleed; 3. SICCO DOUWE VAN AYLVA, eerst Lt. Kollonel van de Infanterije, en na zijn vaders dood,

Grietman van *Westdongeradeel*: deze heeft in alle opzigt veel om de zaak der vrijheid geleden; 4. WILLEMINA EDUARDA VAN AYLVA, gehuwd geweest aan TJALLING DOUWE VAN SIXMA, President van 't afgeschafte Friesche Krijgsgerelt; zij overleed aan de kinderziekte den 15 december 1770, oud ruim 36 jaar; 5. ELISABETH ANNA VAN AYLVA, ongehuwd gestorven. Jr. HESSEL stierf in 1774 aan ene slepende ziekte en verval van kragten, in den ouderdom van ruim 73 jaren. Nu iets over de personele hoedanigheden van onzen AYLVA. In zijne dagelijkse verking, was hij vriendelijk en minzaam, gaarne verpligtende; geene trotsheid noch hovaardij dan bij naam kennende, hadt de gemene man even gemakkelijken toegang bij hem als de alleraanzienlijkste; ook was hij een ijverig voorstander der vrijheid; een warm vriend, die zig altoos tot genoegen stelde om zijn evenmensch gelukkig te maken. In de raadzaal was het een ARISTIDES, en liet nimmer na de zaak der onschuld en der vrijheid tegens wie het ook mogte zijn, met klem te verdedigen en te beschermen. Niet alleen was hij een voorstander, maar zelfs een beoefenaar van konsten en wetenschappen; dus kost het niet misfen, of hij bragt alles toe wat in zijn vermogen was, om gedurende zijn bestier, de Akademie te *Fraeker*, waar over hij in het jaar 1731, in plaats van den verdienstelijken Grietman van *Franekeradeel* SICCO VAN GOSLINGA, tot Curator wierdt aangesteld, zijn voorgangers voetstappen drukkende, in enen bloeienden staat te onderhouden. Godsdienstig van aart, was hij een ijverig tegenstrever van alle losbandigheid, doch niet minder befreed hij de dweperij en den gewetensdwang; een ware vriend der verdraagzaamheid, vonden die genen welke de vrijheid van conscientie in de zaak van 't geloof voorstonden, een ijverig beschermer in hem. Gezellig van aart, verkeerde hij gaarne met mannen van geleerdheid en verstand, en hij telde onder zijne gemeenzaamste vrienden, de Hoogleraren VENEMA, CONRADI, HEMSTEDT, VALCKENAR, SCHRADER en meer anderen. — Zie ook, E. L. VRIEMOET, *Athen. Fris. in Elog. ser. & ampl. Ephorum*. pag. XCIX-CI.

AYLVA (HOBBE VAN); Grietman over *Baarstadeel*, heeft twee vrouwen gehad, de eerste *FRANK VAN AYLVA VAN WILMARSUM*, stierf den 25 december 1617; de tweede was *JETSKA MOKKEMA*. In 1621 werd hij aangesteld tot Curator van 's lands Hogeschool te *Franeker*, en hij overleed in juni 1645, nalatende twee kinderen. — *VRIEMOET, ut supra. p. XLIII.*

AYLVA (HOBBE VAN); een zoon van *TJAARD VAN AYLVA*, Grietman van *Wonsradeel*, en *MARGARETHA VAN GENT*; is eerst geweest Opperfalconmeester van *WILLEM KAREL HERDRIK FRISO*, toen ter tijd Stadhouder van *Friesland*. Hij was ook Droschaard van *Buren*, en een van 's Prinses Gemagtigden ter vereffening van enige zwellende geschillen, sedert 1722 over de nalatenschap van Koning *WILLEM DEN III.* met den Koning van *Pruisen*, welke vereffening getekend wordt den 14 mei 1732, door 's Konings Gevolmagtigden te *Berlijn*, en den 16 juni van 't zelfde jaar door gemelden Prins zelve, op 't lusthuis te *Dieren*. Vervolgens is hij geweest Generaal van de Infanterie, Kollonel van een regiment voetvolk tot repartitie van *Friesland*, en Gouverneur van *Maastricht*; welke vesting hij in het jaar 1747 tegens de *Fransen* zo manmoedig verdedigde, dat derzelver Koning *LODEWYK DEN XV.* ter vereering van zijne dapperheid, hem twee metalen veldstukken benevens twee mortieren schonk, met het voor hem zo vereerend opschrift daar op gegrild: *DONUM VIRTUTIS AYLVAE, eregift voor AYLVA's dapperheid*. Op last der Staten van *Friesland*, zijn deze veldstukken en mortieren, met welke bij 's mans leven, het Gouvernement te *Maastricht* praalde, en door hem bij uitersten wil aan de provincie zijner geboorte zijn gelegateerd, voor de hoofdwagt te *Leeuwarden* geplaatst. Hij overleed den 15 december 1772. *HOBBE* was rijzig van lichaamsgestalte, schraal van wezen; doordringend van oog, doch van geen vriendelijk voorkomen, met dit al bezat hij een uitmuntend karakter; hij was godsdienstig, beproefd eerlijk, en schoon anderzints spaarzaam, mededeelzaam aan den armen; voorts heeft hij bij meer dan ene gelegenheid getoond een ervaren

krijgsman te zijn, en wist zijne bevelen als Bevelhebber nauwkeurig te doen nakomen, straffende zonder aanzien van persoon die daar in nalatig was; buitengemeen zindelijk en net, was hij in zijn huisfelijk bestier; en schoon hij een goede tafel hieldt, gingen weinigen met graagte bij hem ten eeten, doordien hij dat bijna onbegrijpelijk is voor zulk een groot man, het zwak hadt, dat iemand der aanzittende gasten, het ongeluk hebbende om wijn of faus op het tafelhoed te storten, vrij bits daar over door hem wierdt bejegend. — *Medegedeelde berigten.* Zie ook WAGEN. *Vad. Hist.* XIX. D. bl. 402.

AYLVA (HOBBE ESAIAS VAN), op *Holdinge*, geboren in 't jaar 1645, is geweest Vrij- en Erfheer van *Ameland*, benevens Grietman en Dijkgraav van *Oostdongeradeel*; hij is getrouwd geweest aan ANNA DODONEA VAN SCHWARTZENBERG, bij wie hij twee kinderen heeft verwekt. Hij verwisselde het tijdelijke met het eeuwige den 7 mei 1692, in den ouderdom van 47 jaren. — FERWERDA, *Wapenboek.* I. D. 1785.

AYLVA (KORNELIS VAN), Grietman van *Wonseradeel*, is geboren in 1684, den 12 april 1711 gehuwd aan JULIANA VAN SCHWARTZENBERG, bij wie hij een zoon heeft verwekt, TJEERD genaamd, waar van beneden nader; hij stierf op zijn slot te *Higtum* den 23 november 1745, in zijn 62ste jaar; zijne huisvrouw overleefde hem omtrent 25 jaren, en overleed insgelijks te *Higtum* den 29 augustus 1770. — FERWERDA, *Wapenboek.* I. D. 1785.

AYLVA (PIETER VAN), zoon van PIETER VAN AYLVA van *Hallum*; deze hadt ten vrouwe RIGT ÆBINGA, welke overleed zonder kinderen. Uit deszelvs stamlijst blijkt de oudheid en edelheid van zijn geslagt, en tevens deszelvs luister, zo door uitmuntende Staatsmannen, als Krijgshelden, van de vroegste tijden af. Want schoon men, op die lijst, allereerst gemeld vindt Douwe en Epo, is het egter bekend, dat enigen uit dit huis, reeds in de XIde en XIIde eeuw, in *Duitsland*, *Engeland*, *Schotland* en *Brabant*, door hunne krijgsvaerigingen,

een

een onsterflijken naam verworven hebben. Van zekeren EPO, als kleinzoon van gemelden EPO, vindt men, op 't jaar 1456, melding gemaakt, in 't *Charterboek van Friesland*, I. Deel, bl. 592; en bij WINSEMIUS en SCHOTANUS, op 't jaar 1500, wordt gemeld van enen SJOERT VAN AYLVA, als hoofd der Edelen, die zig tegen de *Saxise* partij verbonden hadden. Doch deze kwam ongelukkig, met zijn huisgezin, om 't leven, in den watervloed, op den 26 september van 't jaar 1509, volgens gemelden SCHOTANUS, bl. 532. Verder vindt men genoemd enen JOHAN AYLVA, die lid was van de Staatsvergadering in 1567; HESSEL VAN AYLVA, verheven tot den rang van Baron des H. R. Rijks, en Kommandeur der Staatse troepen in *Oost-friesland*, en aldaar, in enen opstand, den 21 april 1660, doorschoten. PIETER, onderging, nevens andere Edelen, het banvonnis van ALVA; niet alleen om dat hij tot de verbondene Edelen behoorde, maar om dat hij een aanhangeling van WILLEM DEN I. was; en hier in, als ene daad van eere volhardende, werden naderhand zijne goederen verbeurd verklaard. De dood, die hem te vroeg verrastte, maakte een einde van zijne loffelijke pogingen voor de vrijheid. — WINSEMIUS, *Kronijk van Friesland*. bl. 554. MARCUS, *Sententien van ALVA*. bl. 192.

AYLVA (SJURD of SJOERD VAN), te *Schwaard* op de state *Aijlva*; hij is gehuwd geweest aan SYTS WALTA, waar bij hij negen kinderen heeft verwekt. Hij was opperhoofd van 't Friesse leger voor *Franeker* 't welk a. da. Graav GEORG VAN SAXEN in 1500 opgesloten hieldt. In 't jaar 1509 kwam hij op een ongelukkige wijze aan zijn einde, want op den 20 september ten tijde van een groten watervloed, zijn knechts te hulp willende schieten om het vee op te halen en in behouden haven te brengen, overviel hun het water, en menschen en vee verdronken gezamentlijk. — FERWERDA, *Wapenboek*. I. D. 1785.

AYLVA (TJEERD of TJAARD VAN), vader van KORNELIS, is geweest Grietman van *Wonseradeel*, en heeft tot zijn

eerste vrouw gehadt FROUK HUGENS, dogter van HESSEL HUGENS bij FROUK VAN WYCKEL geteeld; ten twedemalen huwde hij aan MARGARETHA VAN GENT, die gestorven is den 15 januarij 1741 te *Leeuwarden* in 't 85ste jaar hares ouderdoms. Hij heeft 7 kinderen nagelaten. — FERWERDA, *Wapenboek*.

AYLVA (TJEERD VAN), een zoon van KORNELIS, Grietman van *Wonseradeel*, Dijkgraaf der vijf Delen en Curator van 's lands Hogeschool te *Franker*, wierdt geboren den 20 maart 1712; hij huwde den 21 november 1756 met zijn volle nigt JULIANA AGATHA VAN SCHWARTZENBERG, geboren op *Rinsmageest* den 28 september 1731, en hij overleed zonder kinderen na te laten te *Higum* op den 11 septemb. 1757, in den ouderdom van ruim 45 jaren. Deze TJEERD VAN AYLVA is een groot liefhebber en beoefenaar van konsten en wetenschappen, daar bij een geslepen Staatsman geweest, en heeft al vroegtijdig zitting gehad in, en met veel lof bekleed het lidmaatschap der provintiaale en generaliteits Kollegien. In 1744 wierdt hij als Gezant wegens dit gemenebest aan enige *Duitsche* Hoven gezonden, met oogmerk om dezelve te bewegen, hunne gemaakte verbonden met het Huis van *Oostenrijk* naar te komen, en hij heeft den lof weggedragen, van die aanbevolene commissie tot gencegen van zijne hoge zenders volbragt te hebben. — FERWERDA, *Wapenboek*. WAG.; *Vad. Hist.* XIX. D. bl. 489.

AYLVA (ULBE VAN), Grietman van *Baarderadeel*; is gehuwd geweest aan HYLK LYKLAMA, die na haar grootmoeder HYLK TERWISGA was gencemd, welke in 1610 overleed, zijnde zedert den 14 december 1608, weduwe van den Raadsheer MEINE LYCKLES. Hij heeft vier kinderen bij zijn huisvrouw verwekt. — FERWERDA, *Wapenboek*. I. D. 1785.

AYLVA (WATSE VAN), is getrouwd geweest aan GEMMA VAN BURMANIA; hij behoorde mede tot de verbonden Edelen, en werd daarom eerst te *Antwerpen* gedagvaard, doch niet verschijnende, op den 23 december 1596 met verbeurtverklaring zijner gederen gebannen. — MARCUS, *Sententien van den Hertog van ALVA*. AYL-

AYLVA (WYBRAND VAN), zoon van enen Rinck van AYLVA verwekt bij HILLE of HYLK ROORDA, was getrouwd met AUK GALAMA, onder huwelijks voorwaarden, getekend op den 19 maart 1564. Hij verwekte bij dezelve een zoon, THEUNIS VAN AYLVA, die voor dat hij door zekeren Kerk doorstoken werd, zig in den egt had begeven met ene dochter van den vermaarden BARTEL of BARTHOLOMÆUS VAN MENTHEDA en DORA VAN MARTENA. Na het gemelde ongeval, hertrouwde zijne weduwe aan SJUK VAN BURMANIA, Grietman van Wimbritzeradeel. De zuster van dezen WYBRAND was getrouwd aan JAN ROMQA, en daar door te sterker verbonden aan de partij der Edelen. Na den overgang van Sneek aan der Staten zijde, bekleedde hij aldaar den aanzienlijken post van Olderman, en kreeg dus vergelding van geleden ballingschap en schade door het vonnis van ALVA geleden. De vermaarde GELLIUS SNECANUS, zegt van hem in een zijner digstukken:

Hic pietatis amans WYBRANDUS AB ALVA, qui tum

Exilio & vinculis tristia quaque tulit.

Sed ne cede malis, in CHRISTO fortior uto:

Hunc si respicias mitius ista feres.

AYTA (BARENT BUCHO AB), een Fries Edelman, enoom van 's vaders zijde van den groten VIGLIUS AB AYTA, wierdt geboren in het jaar 1465. Hij werd door Keizer KARL DEN V, aangesteld tot Raadsheer in het Hof van Holland, en stierf den 3 September 1528, in het 63ste jaar zijnes ouderdoms, werdende in 's Hage onder een eerlijk graffchrift begraven. Hij was een man die door zijne grote verdiensten en zonderlinge gaven, een verhevenen roem heeft nagelaten.
— J. DE RIEMER, *Beschr. van 's Gravenhage*, I. D. bl. 237.

AYTA (BUCHO VAN), uit het zelve adelijk geslacht als de voorgaande gesproten, is geweest Abt van St. Bavo, en novens meer anderen, een der Gemagtigden op de vrugteloze Keulse vredehandeling in 't jaar 1579. Dat deze meer de partij des Konings van Spanje, dan die der Staten was toegedaan, bleek, wijl hij met nog enige anderen, vertoefde,
toen

toen zij die der Staten partij omhelsden, reeds vertrokken waren. — BOR, *Nederl. Oorl.*, XIII. B. bl. 144.

AYTA VAN ZUICHEM (VIGLIUS AB), een man in 's lands geschiedenissen buitengemeen beroemd, wierdt geboren in *Friesland* den 18. oktober 1507; en zag het eerste levenslicht op een landgoed, *Barrahuis* genaamd; nabij *Leeuwarden* en het dorp *Wirdum* gelegen, dat tot heden toe in dien oord nog bekend is, en thans aan den burger J. ZEPER of zijne familie behoord; anderen willen, dat hij in het dorp *Zuichem* nabij *Goutum* gelegen, geboren, en een landmans zoon zoude geweest zijn; doch dat hij in 't geheel geen lust tot boerenwerk, maar wel tot letteroeffeningen betonende, zijn vader besloot, hem tot de wetenschappen op te leiden. Meer grond is 'er egter voor, 't-gene de meesten willen, dat hij uit adellijke geslagte gesproten; daar van den toenaam VAN AYTA ontleende. Ten minsten is het zeker, dat een adelijk geslagt, welk dien naam voerde, lange in *Friesland* en inzonderheid toen ten tijde gebloeit heeft. De naam van ZUICHEM, of ZUICHEMIUS, ontleende hij, naar alle waarschijnlijkheid, van een slot of state, zijnen oom BUCHO VAN AYTA toebehorende, gelegen nabij een dorp, dus genaamd. Deze oom, zijns vaders broeder, was Deken in 's *Gravenhage*, ook was deze de voornaamste drijfveer, dat hij tot de letteroeffeningen opgeleid wierdt. In den aanvang van zijnen letterkundigen loop, oeffende hij zig te *Deventer*; vervolgens te *Leiden* en in 's *Gravenhage*, en wierdt, in 1522, naar *Leuven* gezonden, daar hij zig eerst in de griekse taal, en vervolgens in de regtsgeleerdheid oeffende. Vier jaren later reisde hij naar *Dole*, een stad in 't graafschap *Bourgondie*, om zijne reeds verkregene kundigheden verder voort te zetten; hier kreeg hij, door middel van briefwisseling, kennis aan den geleerden ERASMUS, dat hem tevens den weg baande, om vriendschap te maken met den vermaarden Regtsgeleerden ANDREAS ALCIATUS. In 1529 ging hij, om dien Hoogleraar te horen, naar *Avignon*, verreisde van daar, in het zelfde jaar, naar *Valence* in *Dauphiné*,

phint, alwaar hij tot de waardigheid van Doktor in de regten wierdt bevorderd, en voorts naar *Bourges*, doordien ALCIATUS, van wiens lessen hij gaarne nog verder een nuttig gebruik wilde maken, aldaar beroepen was. Wanneer deze, kort daar aan, naar *Italie* wierdt beroepen, bekleedde VIGLIUS zijne plaats als Hoogleraar in de regten te *Bourges*, gedurende den tijd van twee jaren, ten einde van welke hij besloot, *Italie* insgelijks te gaan zien. Vooraf bezocht hij verscheiden Hogescholen, als die van *Frijburg*, *Bazel* en *Tubingen*, wierdt overal gunstig ontvangen, maakte kennis met de geleerdste en vermaardste mannen, en kwam eindelijk in 1532, te *Padua*.

Door het bezoeken van zo vele vermaarde Hogescholen, en den gemeenzamen omgang met mannen, uitgeleerd in de meeste takken van wetenschappen, hadt AYTA nu een zeer beroemden naam verkregen, en was inzonderheid in de regtsgeleerdheid ongemeen bedreven. Dit bragt te wege, dat hij in het gemelde jaar, tot Hoogleraar in de regten wierdt aangesteld; ook beantwoordde de uitslag aan de verwagting zijner begunstigers; zijn onderwijs maakte veel opgang, en zijne openbare en bijzondere lessen werden met groten toeloop vereerd. Men vindt 'er die verzekeren, dat zijn naam nu reeds zo vermaard was geworden, dat hem een aanzienlijk aanpt op het eiland *Cijprus* wierdt aangeboden; als mede, dat Keizer KAREL DE V, hem verzocht tot leermeester van zijnen zoon, Prins PHILIPS van *Spanje*; doch dat hij, verlangende eindelijk eens naar zijn vaderland te rug te keren, deze aanbiedingen van de hand wees. Hoe 't hier mede zij, hij bleef niet langer dan een jaar te *Padua*, en vertrok ten einde daar van, naar de *Nederlanden*. In 't wederkeren leide hij een bezoek af, bij ERASMUS te *Frijburg*, en te *Bazel* bij den vermaarden en geleerden Boekdrukker FROBENIUS, bij wien hij in 't grieks liet drukken, de beginzels der regten van THEOPHILUS.

Het kost niet misfen, of een man, wiens geest met zo een onwaardeebaren schat van kundigheden versierd was, moest,

in

in zijn vaderland te rug gekeerd, eerlang tot deze of gene waardigheid bevorderd worden. Het eerste ambt, dat hem wierdt aangeboden, was dat van *Officiaat* of Kerkelijken Regter bij FRANCISCUS, Bischoep van *Munster*; dit aanvaardde hij in 1534, en hieldt zig doorgaans te *Duimon* op. Ter gelegenheid dat de stad *Munster* van de oproerige Wederdopers overweldigd was, en de Bischoep met een leger voor dezelve lag, wierdt VIGLIUS naar den rijksdag te *Worms* gezonden, om onderstand tegen die dulle dwepers te verzoeken, doch 't blijkt niet dat hij iets opdeed; ook ging de stad eerlang bij verrassing aan den Bischoep over. Niet lang bleef hij egter in dezen zijn dienst; want in 't volgende jaar wierdt hij door den Roomsen Koning FERDINAND, broeder van KAREL DEN V, wegens het Huis van *Bourgondie*, in het Kamergerigt van *Spiers*, geplaatst. Twee jaren bekleedde hij dezen post, wanneer de zugt, waarschijnlijk om met zijne geoeffendheid in de regtskunde uitgestrekter nut te doen, hem deedt besluiten, als Hoogleraar op het Hogeschool te *Ingolstadt*, in dienst te treden van den Hertog WILLEM VAN BEYEREN, na dat hij voor diergelijk ambt op het Hogeschool te *Koningsbergen*, hem door JOACHIM DEN II, Markgrave van *Brandenburg*, aangeboden, hadt bedankt. Zes jaren lang deedt hij het Hogeschool, door zijne tegenwoordigheid, en door het groot getal van oefenende jongelingschap, welke zijne kundigheden derwaarts lokte, grotelijks bloeijen.

Dan, 't gerugt van zijne bedrevenheid in staatszaken, wakte de begeerte van Keizer KAREL DEN V, om zulk een beroemd man in zijnen dienst te krijgen. Men verzocht hem om afstand te willen doen van zijn Hoogléraarsambt, en zig wederom naar de *Nederlanden* te begeven; welk verzoek van hem gereedlijk werd ingewilligd, en wel inzonderheid, doordien de belangen der Vorsten meer en meer ingewikkeld werden, en de Keizer in geschil was geraakt, met Hertoge WILLEM VAN GULIK, over het regt op *Gelder* en *Zutphen*; om dit geschil te beslissen, was 'er dus lang, in plaats van bloed, veel inkt vergoten, doordien de verschillende Vorsten hunne belangen

al-

alleen schriftelijk zогten te handhaven. De Keizer bediende zig in dezen pennestrijd van VIGLIUS; die zijn opstel eerst in 't hoogduits schreef, en zo verzekert wordt, 'er niet meer dan twee dagen aan besteedde; naderhand gaf hij 't merkeliijk verbeterd, in 't latijn uit. Dit viel voor in 1542; in 't volgende jaar, wierdt hij bevorderd tot Raadsheer in den Groten, en kort daar op, in den jare 1544, in den Geheimen Raad te *Mechelen*. In deze hoedanigheid wierdt hij omtrent denzelven tijd, nevens den Kardinaal VAN GRANVELLE, JAN VAN NAVES, Vice-Kanselier, en KAREL BOISOT, naar *Spiers* gezonden, om met Gemagtigden van KRISTIAAN DEN III, Koning van *Denemarken*, en van JAN ADOLF en FREDERIK, Hertogen van *Sleeswijk-Holstein*, over een verbond van vrede in onderhandeling te treden. Zij slaagden volkomen in het oogmerk van hunne zending, en op den 23 meiј wierdt 'er tusfen de twistende partijen, een wederzijds verbond van vrede en vriendschap gesloten.

De kundigheid en warme ijver, voor de belangen van zijnen meester, die VIGLIUS in 't behandelen van deze zaak liet blijken, deedt hem wel haast deel krijgen aan gewigtiger bezigheden. Men was het in de *Nederlanden* gants niet eens, of men deze landen moest rekenen onder het Keizerrijk te behoren, en dus als zodanig verpligten in de lasten daar van mede te helpen dragen? 't Geschil hier over enige jaren geslapen hebbende, wierdt op nieuw levendig; na dat eerst het wereldlijk gebied over 't stigt *Utrecht*, en naderhand, in 1543, het hertogdom *Gelder* en het graafschap *Zutphen*, aan KAREL DEN V, waren afgestaan. De Rijksstanden in 't begin van 1543, te *Neurenberg* bijeengekomen, waren van begrip, dat de *Nederlanden*, als behorende onder den *Bourgondischen* kreits, mede hun aandeel in de rijkslasten behoorden te dragen. Doch VIGLIUS, welke op dien tijd benevens DIRCK, Vrijheer van *Krijchingen*, naar den rijksdag was afgevaardigd, wist zulke bondige redenen aan te voeren, dat hij te wege bragt, dat de *Nederlanden*, die zeer veel aan den Keizer, hunnen Heer, opbrengen moesten, voor ditmaal van de gemene rijkslasten

vrij

vrij te pleiten. Nogthans verloren de stenden den toelag niet uit het oog, om den *Bourgondischen Kreits* in stand te houden; want in 1545 wierdt dit zelve geschil, door de stenden, op den rijksdag te *Worms* gebragt. Hoe weinig eer VIGLIUS, met het voorstaan van de zaak der *Nederlanden*, zag in te leggen, moest hij egter, op 's Keizers uitdrukkelijk bevel, den rijksdag op nieuw bijwonen. Hij ging 'er met weerszin naar toe, doordien hij overtuigd was, dat men, ten aanzien van sommige landschappen, bewijzen konde aanvoeren, dat zij tot het rijk behoorden; ook was zijne vrees, dat indien hij beweerde, dat de *Bourgondische* erfsinden niets gemeen hadden met het rijk, dit den stenden gelegenheid zou geven, om zig, op gelijken grond, het dragen der rijkslasten te onttrekken. Terwijl men bezig was dit geschil te behandelen, en daar over wederzijds gedebatteerd wierdt, overleed *LODEWYK VAN SCHOONE*, President van den Geheimen Raad te *Mechelen*, in wiens plaats VIGLIUS in januarij 1548, door den Keizer wierdt aangesteld; en het was in deze hoedanigheid, dat hij, schoon met moeite, bewerkte, om zekere overeenkomst, betrekkelijk het gemelde geschil, in *Holland* te doen aannemen.

In 1550 hadt Keizer *KAREL DE V*, in de *Nederlanden*, een plakaat doen uitgaan, bij welk alle Officieren vernieuwden last kregen, den Inquisiteuren behulpzaam te zijn, om alle, zo als het genoemd wierdt, van ketterij verdagte personen te doen aanbrengen; ook wierdt den aanbrengrer de helft der goederen van den veroordeelden beloofd, en de zo genoemde Ketteren met meer andere straffen bedreigd. Een ieder die niet ten eenenmalen onkundig in 's lands geschiedenissen is, weet, welk een noodlottige uitwerking dit plakaat op den koophandel en de handwerken verwekte. Doch 't gene wij hier bedoelen is, dat men den President VIGLIUS voor den man hieldt, die dit plakaat hadt ontworpen; waar door hij zig den haat der menigte grotelijks op den halze laadde. Doch VIGLIUS betuigt in zijne brieven, die nog voor handen zijn, „ dat het strengste, dat 'er in gevonden wierdt, aan den Keizer zelve en aan zijnen Biegtvader moest worden toege-
schre-

„schreven; dat hij zelfs vele dingen hadt verzagt, doordien
 „streng middelen hem altoos hadden tegengestaan; en ook
 „van gevoelen was, dat men de straffen tegen de ketters
 „moest matigen, en vooral onderscheid tusfen hen maken;
 „dat hij wel gewent hadt, dat de Keizer het plakaat den
 „*Nederlandsen* Raden, eer het wierdt uitgegeven, hadt laten
 „onderzoeken; doch, wijl dit zijne Majesteit niet behaagd
 „hadt, oordeelde hij het zijnen en zijner ambtgenoten pligt
 „te zijn, zorg te dragen, dat het plakaat niet op het streng-
 „ste ten uitvoer werdt gebragt.” Dus gematigd, dagt toen
 ter tijd de President VIGLIUS reeds over den godsdienst; en
 schoon hij zig ten dezen aanzien tegen het gevoelen van den
 Keizer enigermate aankantte, behieldt hij egter 's vorsten
 gunst, in zulk een grote mate; dat, wanneer Paus JULIUS DE
 III, in 1551, de Kerkvergadering te *Trente* op nieuw deedt
 bijeenroepen, men het gevoelen van VIGLIUS, ten aanzien van
 de keuze der Godgeleerden, die uit de *Nederlanden* ter Kerk-
 vergaderinge zouden gezonden worden, voornaamlijk volgde.

Welk een scherp doorzicht VIGLIUS bezat, betrekkelij-
 k zodanige zaken die 's lands regering betroffen, bleek uit
 zijn advijs over de voorgenomene overdragt der *Nederlanden*,
 van Keizer KAREL op zijnen zoon FILIPS van *Spanje*. Voor dat
 nog de overdragt gebeurde, voorspelde hij den lande niet veel
 goeds uit de nieuwe regering; hij was bedugt dat de Land-
 voogdes MARIA zig van 't bewind zoude ontslaan, en FILIPS
 het oor lenen aan jonge lieden, die de oude Staatsdienaars
 verftoten, nieuwigheden invoeren, en 's lands zaken, wel-
 ke tot dien tijd toe wel bestierd waren, in verwarring bren-
 gen zouden. Vermoedens, door ene, voor de *Nederlanden*,
 en voor FILIPS zelven, heilloze uitkomst, maar al te wel be-
 krachtigd! Ja VIGLIUS scheen zodanig overtuigd te zijn, dat
 'er stuurlieden aan 't roer van 't bewind zouden geplaatst
 worden, die de staatshulk zouden doen schipbreuk lijden, dat
 hij het besluit nam, om het Hof vaarwel te zeggen, en voor
 zijne ambten te bedanken; men wist hem egter te bewegen
 om voor deze tijd hier van af te zien; doch hij gaf andermaal

dit voornemen te kennen, toen MARIA zig van het bewind over de *Nederlanden* ontsloeg, en FILIPS hetzelfde aanvaardde. Dan de gewezone Landvoogdes, die hem het opzigt over hare goederen in *Nederland*, nevens een jaargeld van tweehonderd guldens toeleide, en de Koning zelve, wisten hem over te halen, in zijnen dienst te blijven. FILIPS benoemde hem, ten zelvden tijde, namelijk in 1556, tot de waardigheid van *Coadjutor* in de Abtdij van *St. Baafs* te *Gent*, naar welke de Markgraaf van *Vere* en de Heer VAN BREDERODE, voor hunne zonen, te vergeefs gestaan hadden; ook wierdt hij, nevens een aanzienlijk getal der *Nederlandse* Groten, tot lid in den Raad van Staten benoemd.

Verder steeg zijn aanzien ten Hove in dezen tijd tot zulk een aanzienlijke hoogte, dat toen FILIPS, om in zijn oogmerken, door den Raad van Staten, niet gedwarsboond te worden, een MARGARETA VAN PARMA, thans Landvoogdesse der *Nederlanden*, volmagt hadt gegeven, om 't raadplegen ter gewone vergaderinge te staken, VIGLIUS benevens den Bischof van *Atrecht* en BARLAIMONT alleen genoemd wierden, met wier raad in gewigtige zaken, zij besluiten ten uitvoer kost brengen. Ook wierdt hij, in 1558, nevens enige aanzienlijke *Nederlandse* Groten, naar *Frankrijk* gezonden, om over vrede te handelen; doch hij was hier van weinig of geen nut, doordien hij ziek geraakende, genoodzaakt wierdt, naar *Brusfel* te rug te keren.

Wanneer FILIPS, op het einde van 1561, de Landvoogdes bij brieven aanmaande, een waakzaam oog op enige personen te vestigen die hij hem verdagt waren, wierdt de President VIGLIUS, over den inhoud van deze brieven, zodanig getroffen, dat hij met allen ernst aandrong om zijn ontslag. Doch de Landvoogdes wist hem, zo door beloften als door geschenken, nogmaals van besluit te doen veranderen, en hij bleef den dienst des Konings getrouwlijk aankleven. Hier van gaf hij, meer dan eens blijken in het tegenstaan der zulken, wien, omtrent op dezen tijd, het hart reeds enigermaats naverandering in 's lands regering overhieldt. Onder anderen zegt hij

hij Prins WILLEM VAN ORANJE gestadig te dwarsbomen, wanneer deze ondernam leden van den Geheimen Raad te winnen, ten einde zijne ontwerpen te begunstigen. Ook raakte deze met hem in geschil, ter gelegenheid dat de Graaf VAN EGMOND aan den Koning van Spanje zou gezonden worden, om zijne Majesteit opening te geven van den waren toestand hier te lande. VIGLIUS was de opsteller van zijn berigtschrift, doch het was in zulke algemene bewoordingen vervat, dat de Prins VAN ORANJE, toen 't in den Raad gelezen wierdt, 'er geen genoegen in nam, maar 'er zig met zo veel ernst tegen verzette, dat VIGLIUS, diep getroffen door Oranje's redenen, en ziende dat elk, behalven BARLAIMONT, dien Prins toeviel, schier den gantſchen volgenden nacht slaaploos doorbragt, overleggende bij zig zelven, wat hij den Prinse, des anderendaags, antwoorden zoude. Al 't welk den ouden man zo geweldig aandeedt, dat hij, des morgens bezig met zig te kleden, van ene beroerte overvallen wierdt, die in den beginne van een dodelijk gevolg scheen te zullen zijn, doch waar van hij egter allengskens wederom herstelde. JOACHIM HOPPERUS, insgelijks een Fries, wierdt vervolgens aangesteld, om zijne plaats in den Geheimen Raad en in den Raad van Staten te bekleden.

Het schijnt evenwel, dat VIGLIUS naderhand zijne bediening als Geheime Raad wederom aanvaard heeft; waar van hij egter in 1565 op zijn sterk aanhouden, wierdt ontslagen; doch bleef evenwel, als gewoon lid, zitting houden in den Raad van Staten. „ Hij beriep zig” (zegt de Historieschrijver Hooft) „ op zijn zwakheit en hoghen ouderdom: maar „ verklaarde zijnen vrunden in 't verborghen, dat hij ijslijke „ tijden op handen zag; ende kennende de nukken der for- „ tuijne, die zo qualijk een langdurende mooghenheit lijden „ magh, uit den speele zocht te scheiden, eer haar de walghe „ van hem te steken, en de kans te keren quaaam.” Hij bleef evenwel het voorzittersambt in den Raad nog vier jaren bekleden, tot op de overkomst van KAREL VAN TISNACQ, die hem in de genoemde waardigheid zoude opvolgen, en tot dien-

tijd toe, de *Nederlandsche* zaken in *Spanje* hadt waargenomen.

Wanneer in 1566 te *Brusfel* verzekerde tijding kwam van de beeldstorming, welke in alle oorden van de *Nederlanden*, door onen te ver gedreven godsdienstijver werdt gepleegd, wierdt de Landvoogdes hier over dermaten verschrikt, dat zij besloot, *Brusfel* te verlaten, en de wijk te nemen naar *Bergen in Henegouwen*, daar zij dagt veiliger te zullen zijn. *VIGLIUS* was een der voornaamsten, welke haar dit ontriedt; hij hieldt haar voor „wat het gold” (het zijn de woorden van *Hoort*) „den stoel der heerschappije te ruimen, hoe schoon „een spel dit den quaadwillighen gegeven waar, die den „mislaach niet doen zouden, van dien onbezet te laten, maar „ziende d'achtbaarheid der Regeringhe aan 't zijghen, haar „voort op de knie helpen. Hoe luttel haar ook pasfen zoude, de, de Raden en bewintsluiden, die de Koning haar had „blijgevoegt, van den glans haarder jeghenwoordigheit te „ontbloten, en 't werk, haar vertrouwt, op het drokfte „te laten steken. Dat 'er niet te vrezen viel, daar zij zulk „een dienstwilligheit in al de Heren speurde.”

Wanneer men de tijden nagaat in welke *VIGLIUS* leefde, moet men waarlijk dezen braven man beklagen, want schoon ieverig den Roomschen Godsdienst toegedaan, wraakte hij de middelen die tot deszelvs uitbreiding en instandhouding te werk gesteld wierden, inzonderheid kost zijn aandoenlijk hart, geene goedkeuring wegdragen, in de zware vervolging onder het wreed beleid des Hertogs VAN ALVA aangevangen, waar door vele duizenden door het zwaard, in de vlammen en anderzins sneuvelen; ja zelfs lieden van aanzien zwaar gepijnigd wierden, om uit hun te halen, 't geen zij wisten en niet wisten. Sommige Spaansgezinden zelfs veroordeelden deze wrede handelwijs, en *VIGLIUS*, hoewel vrugtloos, nam de vrijheid om den Koning tot matiging aan te raden.

In 1570 gaf de Hertog VAN ALVA twee algemene ordonnantien in 't licht, over de Criminele Regtsoeffening, die men algemeen erkend verstandig te zijn ingesteld, en naar welke men zig in *Gelderland*, *Holland* en 't *Stigt* nog groten deels

teels gedraagt. VIGLIUS wordt voor den opsteller van deze
 ordonnantien gehouden; waar uit blijkt, dat, daar hij den
 Hertoge tegenstondt; zulks niet uit heimelijken wrok; maar
 uit oprechte zugt tot 's lands ontfbaar; zijnen ontsprootg hant
 Uit geene andere oorzaak ontsfontd het geschil; 't welk hij
 naderhand met ALVA kreeg; over het invoeren van den *flen-*
den penning; 't welk deze, in weerwil van de welvaart van
 den lande; zagt door te drijven. VIGLIUS tragte hem; door
 kragt van redenen; de zwarigheid van het invoeren van ene
 zo ongewone en drukkende belasting onder 't oog te bren-
 gen; hem vertonende; hoe zeer de ingezetenen hier door
 zouden bezwaard worden, de koophandel verlopen; en het
 misnoegen tegen de *Spaanse* Regering nog meer zou toenemen;
 doch alle zijne aangevoerde en rijpelijk bedagte tegenwer-
 pingten waren vrugteloos; de trotse Spanjaard bleef onverzet-
 telijk stand houden op zijn eens opgevat ontwerp; en wan-
 neer VIGLIUS ondernam enige matiging voor te stellen; ont-
 stak de Hertog in hevige gramfchap, beschuldigde hem aan
 gebrek van ontzag voor 's Konings bevelen; en dreigde hem;
 dat hij zijn gedrag den Koning zoude aandieneti; doch Vi-
 glius hadt moeds genoeg om hier op te antwoorden; „ dat
 „ hij hoopte, dat zijn Majesteit hem dan nog het ander oor
 „ wel zoude willeh gunnen; en dat hij, in allen gevalle,
 „ voor zijnen grijzen kop niet bekommerd was.

Het laatste, dat wij ten aanzien van VIGLIUS vinden aan-
 getekend, bestaat in zijn gedrag bij de openbare huldiging
 van Don JAN VAN OOSTENRIJK, die naar de *Nederlanden* was
 gezonden; om die in plaats van ALVA als Landvoogt te
 besturen. Hem gaat na, dat hij, bij deze gelegenheit, on-
 ge woorden zou geuit hebben; die te kennen gaven, dat hij
 aan de bestendigheid van den *Gentzen vrede*, toen kort gele-
 den gesloten; wanhoopte; zeggende: „ dat Don JAN de man
 „ niet zoude zijn, die in staat was den vrede aan te brengen.
 Doch hij beleefde den nieuwen krijg niet, welke zijne voor-
 zeggung of vermoeden bekrachtigde; hij overleed acht dagen na
 Don JAN'S overkomst, op den 8 mei 1577, te *Brusfel*, in den

ouderdom van 70 jaren. De Historieschrijver Hooft maakt 's mans karakter met deze woorden: „ hij was een man van „ kloek vernuft, hooghe geleertheit, doortrapt met lange er- „ vaarenis, deftigh van wandel. De blijken, gegeven van „ vastgaande trouw voor de Roomse Kerk en zijnen Koning, „ hadden hem vrijmoedig genoeg gemaakt, om te spreken „ tot matigheit, beide in zaken van Staat en van Godsdienst, „ en zo veel gegolden, dat men 't hem te goede hieldt, meer „ niet. Van parthije te wisselen, om onbenoegen over 't „ verwerpen zijns raads, docht hem te groot een verwaant „ heit, oft hachlijk en ongeraden voor enen, die zo wel al „ hij te hove stond, en veellicht bij d'andre geen' minder „ ongeregheltheit in zwank oft te gemoete zagh." Dus verre de Drosfaard Hooft. Hij hadt gelijk wij niet onduidelijk hier voor gezien hebben, altoos de strenge middelen afgeraden, welke men gebruikte, om de *Nederlanden* t'onder te brengen, was anders den dienst des Konings en den Roomsen Godsdienst met lijf en ziel toegedaan. Daarenboven misprees hij ten sterksten de manier, welke onder FILIPS DEN II, wierdt ingevoerd, om de *Nederlanden* namelijk, door vreemdelingen te doen bestieren, die noch de taal, noch de wetten der provincien kenden, en dezelve op zijn *Spaans* wilden regeren.

Alvorens VIGLIUS zig ten enenmalen aan het geestelijke leven verbonden hadt, was hij gehuwd geweest aan JAKOBA D'AMANT, doch deze vrouw kinderloos overleden zijnde, wierdt hij op den 18 januarij 1556 *Coadjutor* van LUCAS MUNNICH, Abt van *St. Bavo*, dien hij vervolgens ook in die waardigheid opvolgde. Zijne gewone spreuk op zijn naam zinspelende, was: *vita mortaliū vigilia*: „ Het leven der sterbelingen is eene nachtwaakt." Zodanig men ook op alle de penningen die ter zijner gedagtenis zijn gemunt, geplaatst vindt, en bij G. VAN LOON, *Ned. Historie*, I. D. bl. 42, 43, 44-55 en 56. zijn afgebeeld en beschreven. Schoon hij een ervaren Regtsgeleerde was, plagt hij, egter, veel in den mond te hebben dit zeggen: *En groot Jurist een hoos Christ*. Door de aanzienlijke ambten, welke hij, gedurende zijn leven lang bekleedde, hadt hij

hij aanmerkelijke goederen en rijkdommen, sommigen meldde van tachtig duizend ducaten, bijeen verzameld. Te Zuichem in Friesland stigte hij een aanzienlijk huis, tot een gasthuis dienende; ook rigtte hij een Kollegie op te Leuven, naar zijn naam *Viglius-Kollegie* genoemd, en met aanzienlijke goederen begiftigd. Hij wierdt begraven te Gent, in de St. Jan's Kerk, in ene grafstede, die hij bij zijn leven voor zig had laten vervaardigen. Naderhand heeft men een praalgraf ter zijner ere opgericht, met dit treffelijk opschrift, 's mans deugden en verrigtingen kortelijk vermeldende.

Admodum reverendo Viro, D. VIGLIO AB AYTA, Zuichemensi Præfeto, J. C. clarissimo, Cathedralis hujus Ecclesiæ I. Præpositi mirato. Aurei velleris Cancellarij, Supremi Belgicæ Status & Sanctionis Concilii sub potentiss. Principibus CAROLO V. Imp. & PHILIPPO II. Hispp. Rege Præsidi summo, vigilantissimo, integerrimo. Qui cum hanc Ecclesiam piis foundationibus plurimis munitentis decorasset, Academiam Lovaniensem, structo sui nominis Collegio, non minus liberaliter quam magnifice dotasset, natale solum novi Hospitalis beneficio perpetuo sibi demerisset: Tandem, post longas vigilias, post indefessos labores, plenus dierum, plenus honorum, Regi fidus, Patriæque curas, utilis omnibus, injuriis nemini, magno sui relicto desiderio, quievit in Domino, Anno M.D.LXXVII. 8. die Martii, ætatis suæ LXX. Iste vir fuit lectior. Sed fuit. Mirare, imitare, vigila, memor prudentissimi illius sciti: VITA MORTALIUM VIGILIA.

Waar hij nog deze digtregels zijn gevoegd.

Qui curas Regum & regnorum pondera obruit

Pervigil, hoc dormit Viglius in tumultu.

Parce pios, lector, manes turbare, quietem

Hæc post tot vigiles vindicat umbra dies.

At vigili Vigili exemplo vigil esse memento:

Nil etiam vita est, sit nisi vita vigil.

Dezen kundigen en teffens lepen Staatsman kan men niet vrij pleiten, die, schoon hij zijne cordaatheid in verscheiden gevallen aan den dag gelegd heeft, egter die ook maar al te dik-

wils uit het oog heeft verloren, en zig naar den tijd en voorkomende omstandigheden geschikt, en zaken heeft helpen ten uitvoer brengen, die met zijn karakter niet schenen te stroken. Hij heeft verscheidene werken, meest de regtsgeleerdheid betreffende geschreven, waar van sommigen als waardige Handschriften in de *Leuvense* bibliotheek worden bewaard, en de volgende door den druk zijn gemeen gemaakt. 1. *Institutiones D. JUSTINIANI, in Græcam linguam, per THEOPHILUM Antecessorem olim traductæ, ac nunc primum in lucem restitutæ, cura ac studio VIGLII ZUICHEMI &c., cum adnotat. PETRI NANNII.* Lov. 1536. 4to. 2. *Justificatio rationum, ob quas Regina Hungaria Belgii Gubernatrix, contra Ducem Clivie arma sumpsit.* Antv. 1543. 8vo. 3. *Comment. in Titulos X. lib. II. Instituti de Testamentis.* Basileæ, Lovanii & alibi. 4. *Comment. in Tit. Digest. de Rebus creditis; & ad Tit. Cod. de Edicto D. Adrianæ tollendo.* Colon. 1585. in 8vo. 5. *Epistolæ Politicæ & Historicæ ad JOACH. HOPPERUM &c. cura SIM. ABBES GABBEMA.* Leov. 1661. in 8vo. Ook worden nog verscheidene andere Brieven van hem gevonden, zo in de *Batavia Sacra* van VAN HEUSSEN, als in de *Analekta* van HOYNCK VAN PAPENDRECHT. — HÆRM. CONRINGIUS, in *Comment. de scriptoribus XVI. post Christ. nat. sæc. Wratisl.* 1727. 4to. SÆC. XVI. c. III. cum notis FRANTZII. GUIDO PANZIROLUS, de *claris LL. Interpretibus*, L. II. p. 287, 288. PANTALEONIS, *Prosopographia*, Part. III. p. 316, 317. NIC. COMNENUS PAPADOPOLUS, Tom. I. p. 253, 254. JO. ALB. FABRICII, *Bibl. Græc.* Tom. XII. p. 354. FRANC. SWEERTII, *Athenæ Belg.* pag. 701. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 1152-1156. *Cat. Bibl.* BUNAV. Tom. I. p. 1714. CRENII, *Animadv. Philolog.* Part. XIV. p. 27. H. CANNÉGIETER, in *Indice ad H. HARRI, Tristium libros*, voc. VIGLIUS. C. SAXI, *Onomast. liter.* Paris. III. p. 167. TERRASSON, *Histoire de la Jurisprudence Romaine.* Part. IV. p. 389. WAG. *Vad. Hist.* V. D. bl. 74. 236. 262. 306. 308. 309. 311. 317. 348. 363. 427. VI. D. bl. 7. 8. 32. 40. 46. 71. 97. 100. 104. 106. 121. 137. 153. 190. 265. 293. 294. 297. 317. 384. 337. VII. D. bl. 146. *Levensbeschr. van voorname meest Nederl. Mannen en Vrouwen.* IV. Deel, bl. 75-88.

REGIS-

R E G I S T E R

VAN DE

P E R S O N E N

WAAR VAN IN DIT DEEL
GEHANDELD WORDT.

Bladz.		Bladz.
	Aa (Adolf van der), <i>Tekenaar van het Verbond der Edelen.</i>	1.
	Aa (Adriaan van der), <i>Rooms-Pastoor te Noordwijk.</i>	1.
	Aa (Adriaan Aertz. v. d.), <i>Schepen en Schout in 's Hage.</i>	2.
	Aa (Alfer van der), <i>Burgemeester te Utrecht.</i>	2.
	Aa (Christianus Carolus Henricus van der), <i>Luthers Predikant te Haarlem.</i>	2.
	Aa (Filips van der), <i>Bailiuw te Gorkum.</i>	6.
	Aa (Floris van der), <i>Stigts Edelman.</i>	6.
	Aa (Gerard van der), <i>Tekenaar van het Verbond der Edelen.</i>	6.
	Aa (Gerard Renesfe v. d.), <i>Gevolmagtigde in 1689 tot het sluiten van 't Besband.</i>	7.
	Aa (Gerrit van der), <i>Stigts Edelman.</i>	7.
	Aa (Gerrit Maximiliaan Pijsfen van der), <i>Deken van St. Jan te Utrecht.</i>	7.
	Aa (Hendrik v. d.), <i>Schepen en Raad te Utrecht.</i>	7.
	Aa (Willem van der), <i>Burgemeester en Vroedschap te Rotterdam.</i>	7.
	Aa (Ysbrand van der), <i>Burgemeester te Utrecht.</i>	9.
	Aagt (Jafies), <i>een ondeligend vroumensch te Haarlem.</i>	9.
	Aalbert, <i>zie Aelbért.</i>	
	Aalhuizen, <i>zie Aelhuizen.</i>	
	Aalst (Filip van), <i>Tekenaar van het Verbond der Edelen.</i>	11.
	Aalst (Gerard van), <i>Predikant te Westzaandam.</i>	11.
	Aalst (Johan van), <i>Predikant te Vleuten, Hermelien en Spangen.</i>	12.
	Aalst (Joost Mattheus van), <i>vermaard Ingenieur.</i>	12.
	Aalst (Paulus van), <i>Konstschilder.</i>	12.
	Aalst (Pieter van), <i>Tekenaar van het Verbond der Edelen.</i>	12.
	Aaltje Wouters, <i>om het geloof verdronken.</i>	12.
	Aam van der Burg, <i>een welgesteld Bouwman in Delfland.</i>	12.
Cc 5		Aare

Bladz.		Bladz.
Aare (Dirk van der), <i>Bis-</i> <i>shop van Utrecht.</i> . . . . . 13.	Abeli (Sibrandi), <i>Predikant</i> <i>te Harlingen.</i> . . . . . 33.	
Aafnima, <i>een adelijk geslagt.</i> 15.	Abels (Johannes), <i>Predi-</i> <i>kant te Aagtekerke.</i> . . . . 33.	
Aarfchot (Filips van Croij), <i>Krijgsbevelhebber.</i> . . . . 16.	Aberfon (Wilhelmus), <i>Pre-</i> <i>dikant te Ruarloc.</i> . . . . 34.	
Aarsien (van), <i>voornaam</i> <i>adelijk geslagt.</i> . . . . . 20.	Abgillips (Jan), <i>een voorna-</i> <i>me Fries.</i> . . . . . 34.	
Aarfing (Albert), <i>Predikant</i> <i>te Hellendoorn.</i> . . . . . 23.	Abrahami (Annius), <i>Pre-</i> <i>dikant te Kollum.</i> . . . . 35.	
Aartsbergen (Willem van Nijvelt), <i>Drofsjaard van</i> <i>Cuilemburg.</i> . . . . . 24.	Abrahams (Galenus), <i>Men-</i> <i>noniste Leraar te Amsterdam.</i> 35.	
Aartfen (Anthonij), <i>Predi-</i> <i>kant te Zunderdorp.</i> . . . . 24.	Abrahamsen (Isaak), <i>Krank-</i> <i>bezoeker te Vlisfingen.</i> . . 38.	
Aartfen (Pieter), <i>Konst-</i> <i>schilder.</i> . . . . . 25.	Abresch (Frederik Lode- <i>wijk), Reitor der latijnsche</i> <i>scholen te Zwolle.</i> . . . . 38.	
Aartz (Rijkaart), <i>Konst-</i> <i>schilder.</i> . . . . . 27.	Abfalons (Hubert), <i>Predi-</i> <i>kant te Hulst.</i> . . . . . 39.	
Abbadie (Jacobus), <i>Predi-</i> <i>kant.</i> . . . . . 28.	Abfelius (Willem), <i>Kat-</i> <i>thuiser Monnik te Brussel.</i> 39.	
Abbe (Sijmen) Pieterz., <i>Schepen te Amsterdam.</i> . . 29.	Accama (N. en B.), <i>Konst-</i> <i>schilders.</i> . . . . . 40.	
Abbema (Yde), <i>Fries edel-</i> <i>man, Tekenaar van het</i> <i>Verbond der Edelen.</i> . . . . 30.	Achelen (Antonie van), <i>Schepen van 's Hertogen-</i> <i>bosch.</i> . . . . . 40.	
Abbenbroek (Jan van), <i>Schout van Delft.</i> . . . . 30.	Achelen (Folkert van), <i>Raadsheer in 't Hof van</i> <i>Brahond.</i> . . . . . 40.	
Abbes (Sijtjie), <i>Pastoor van</i> <i>Oldenhove te Leeuwarden.</i> 31.	Achelen (Igram van), <i>Raadsheer in 't Hof van</i> <i>Friesland.</i> . . . . . 40.	
Abcoude (Dirk van), <i>Pri-</i> <i>karis van St. Pieterskerk</i> <i>te Utrecht.</i> . . . . . 31.	Achelen (Roeland), <i>Grie-</i> <i>map van Dantumadeel.</i> . . 41.	
Abcoude (Hendrik van), <i>Olderman te Utrecht.</i> . . . 32.	Achtschelling (Lukas), <i>Konstschilder.</i> . . . . . 41.	
Abcoude (Jan van), <i>voor-</i> <i>naam Edele.</i> . . . . . 32.	Acker (Jacobus op den), <i>Predikant op Batavia.</i> . . . 41.	
Abdagus, <i>dapper Veldheer.</i> . . 32.	Ackerfloöt (Izaak), <i>deftig</i> <i>Burger te Amsterdam.</i> . . . 42.	
Abeele (van den), <i>oud ade-</i> <i>lijk geslagt.</i> . . . . . 32.		Λ.
Abelaar (Georgius), <i>Pre-</i> <i>dikant te Aduart.</i> . . . . . 33.		

Bladz.	Bladz.
Acosta (Gabriel), <i>een Food.</i> 42.	Adami (Kornelis), <i>Predikant en Rektor der latijnse scholen te Appingadam.</i> 49.
Acronius (Daniel), <i>een geleerd Man.</i> 43.	Adel, <i>Stamvader der Friesen.</i> 49.
Acronius (David), <i>Predikant te Hempten.</i> 43.	Adel, <i>Koning van Friesland.</i> 50.
Acronius (Gellius), <i>Predikant te Leeuwarden.</i> 43.	Adela, <i>Huisvrouw van Ined Graaf van Renkom.</i> 50.
Acronius (Johannes), <i>Wiskonstenaar.</i> 43.	Adela, <i>Geestelijke zuster te Elten.</i> 51.
Acronius (Johannes), <i>Predikant te Velp en Roosendaal.</i> 43.	Adelaide, <i>zie Adelheid.</i>
Acronius (Johannes), <i>Predikant te Haarlem.</i> 43.	Adelard, <i>Staatsminister van Pepijn.</i> 51.
Acronius (Ruardus), <i>Predikant te Schiedam.</i> 44.	Adelbert, <i>Aartsdiaken van St. Martenskerk te Utrecht.</i> 51.
Acronius (Ruardus), <i>Predikant te Schellenhout.</i> 44.	Adelbert, <i>Bischof.</i> 52.
Acronius (Wesfel), <i>Predikant te Harlingen.</i> 44.	Adelbold, <i>Hertog van Friesland.</i> 52.
Ada, <i>Eggenote van Graaf Floris den V.</i> 44.	Adelbold, <i>Bischof van Utrecht.</i> 53.
Ada, <i>Gravin van Holland.</i> 44.	Adelbricus, <i>Bischof van Utrecht.</i> 54.
Ada, <i>Abdis van Rijnsburg.</i> 45.	Adelbricus den II, <i>Bischof van Utrecht.</i> 54.
Adalgarda, <i>beroemde Vrouw.</i> 46.	Adelbricus Adelen, <i>Potestaat van Friesland.</i> 55.
Adam (l'Isle), <i>Krijgsoverste.</i> 46.	Adelen (Bauk van), <i>de laatste van haar geslacht.</i> 55.
Adama (Augustinus Lollius), <i>Hoogleraar in de Geneeskunde te Franeker.</i> 46.	Adelen (Klaas van), <i>Fries Edelman.</i> 55.
Adama (Henricus), <i>Predikant te Zwolle.</i> 47.	Adelheid, <i>Abdisse van Wullich.</i> 56.
Adama (Lollius), <i>Profesfor in de Wijsbegeerte te Franeker.</i> 47.	Adelheid, <i>Huisvrouw van Otto Graaf van Nassau.</i> 56.
Adama (Pierius), <i>Predikant te Boxum en Blessum.</i> 48.	Adelheid, <i>Alijt, Alida, Huisvrouw van Jan van Avennes.</i> 57.
Adami (Gaspar), <i>Pastoor te Utrecht.</i> 49.	Adelheid, <i>van Poelgeest, Bijsit van Hertog Albrecht van Beijeren.</i> 58.
Adami (Hendrik), <i>Predikant te Bierum.</i> 49.	Adel.

	Bladz.		Bladz.
Adelricus, zie Adelen.		Adriaans (Mattheus), Hoog-	
Adelus, oudste zoon van Friso.	60.	leraar in de hebreuwsche taal	
Adema (Baro), Predikant		te Leuven.	74.
te Oldeschoot, Nijeschoot,		Adriaanzen (Alexander),	
Rottum en Katlijk.	60.	Schilder.	75.
Adema (Doekle), Predikant		Adriaantje, een oude Vrijster.	73.
te Nijkerk in Friesland.	60.	Adriaanz (Jasper), vervolgt	
Adema (Tjalling), Predi-		door Alva.	73.
kant te Lange- en Korte-		Adriani (Adrianus), Jesuit	
zwaag.	61.	te Antwerpen.	75.
Adgillus, eerste Christen Ko-		Adrichem; voornaam geslagt	
ning in Friesland.	62.	in Holland.	76.
Adgillus de II, Vervolger der		Adrichem (Christiaan van),	
Christenen.	62.	Priester.	76.
Adingen (Jan van), een		Adrichem (Thomas), Pre-	
voornaam Edelman.	62.	dikant te Westzaandam.	76.
Adminius, een edele Brit.	63.	Aebinga, adelijk geslagt in	
Ado, een uitstekend godvrug-		Friesland.	76.
tig mensch.	64.	Aedgerus (Kornelis), Land-	
Adolf, Stadhouder van Gel-		meter.	77.
derland, Utrecht en Over-		Aegidius, Rector der latijn-	
tijfel.	64.	se scholen te Deventer.	77.
Adolf van Bourgondie, zie		Aegidius, Hoogleraar in de	
Bourgondie.		Godgeleerdheid.	77.
Adolf van den Berg, Her-		Aegidius (Willem), ver-	
tog van Gelder.	65.	maard Wiskunstenaar.	77.
Adolf van Gelder, zoon van		Aethulsen (Johan van),	
Arnoud, Hertog van Gelder.	67.	Rector der latijnse scholen	
Adolf van Nasau, zie Nas-		te Tiel.	77.
sau.		Aelst (Evert van), Konst-	
Adriaan, Rooms Keizer.	67.	schilder.	78.
Adriaan Floriszoon, Paus.	68.	Aelst (Willem van), Konst-	
Adriaan Janz. van Bergen,		schilder.	78.
Turfschipper.	73.	Aemilius (Anthonius),	
Adriaan Simonzoon, Pre-		Hoogleraar in de Geschie-	
dikant te Charlois.	73.	denissen te Utrecht.	79.
Adriaan (Willemzoon),		Aemilius (Gerard), Predi-	
Admiraal.	74.	kant te Zwammerdam.	80.
Adriaans Kornelis, Monnik		Aemilius (Kornelis), Pre-	
te Brugge.	74.	dikant te Haestrecht.	80.
		Ac-	

Bladz.	Bladz.
Aemilius (Robbert), <i>Predikant en Opper-regent van het Statenkollegie te Leijden.</i> 80.	Aitzema (Hesfel van), <i>Prezident in 't Hof van Friesland.</i> 97.
Aertgens, <i>Konstschilder.</i> 82.	Aitzema (Lieuwe van), <i>Raad en Resident van de Hansesteden in 's Hage.</i> 99.
Aesgo, <i>Abt van Lidlum.</i> 83.	Aitma (Rienk of Rink), <i>Burgemeester te Leeuwarden, een der Regters van Oldenbarneveld.</i> 103.
Aesgo de II. <i>Abt van Lidlum.</i> 83.	Akerlaken (Mr. Barthold van), <i>Raadsheer van den Grave van Egmond.</i> 103.
Aeswijn, <i>zie Alewijn.</i>	Aken (Hans van), <i>Konstschilder.</i> 103.
Afferden, <i>zie Apherdianus.</i>	Aken (Jan van), <i>Burger te Amsterdam.</i> 105.
Afhakker, <i>Profesfor in de Godgelcerdheid te Keulen.</i> 83.	Aken (Kornelis van), <i>Predikant te Delft.</i> 105.
Agema (Petrus), <i>Predikant te Wans en Engwier.</i> 83.	Aker (Lambert Klaasz.), <i>Leraar van de Mennoniten te Harlingen.</i> 105.
Agge, <i>een aanzienlijk man in Friesland.</i> 84.	Aker (Gisbertus van), <i>Conrector van de latijnsche scholen te Gouda.</i> 105.
Agge, <i>Abt van Hemelum en 't klooster te Staveren.</i> 85.	Akerflood (Theodorus), <i>Predikant te Alphen.</i> 105.
Aggema (Alef), <i>Friesch Edeelman.</i> 85.	Akkerman (Henrik Janszoon), <i>Schepen te Amsterdam.</i> 106.
Agileus (Hendrik), <i>Med. Doktor en Prokureur. Generaal te Utrecht.</i> 85.	Alardus van Amsteldam, <i>zie Amsteldam.</i>
Agnis van Doerninck, <i>Abdisse van het klooster ter Hunnyp bij Deventer.</i> 86.	Alardijn (Kasparus), <i>Predikant te Arnhem.</i> 106.
Agricola (Julius), <i>Veldheer.</i> 86.	Alba, <i>zie Alva.</i>
Agricola (Rudolphus), <i>Profesfor te Heidelberg.</i> 87.	Albada (Aggæus, of Agge), <i>Gevolmagtigde van de Staten in 1579, op de vredehandel te Keulen.</i> 106.
Agrippina. 91.	Albada, <i>een adelijk geslacht in Friesland.</i> 108.
Ahuis (Hendrik), <i>Vikaris van de Hoofdkerk te Munster.</i> 91.	Al.
Ailardus (Focco), <i>Abt van het klooster Petrus en Paulus te Munster.</i> 91.	
Ailva, <i>zie Aijlva.</i>	
Aitona, <i>Markgraaf, Bevelhebber over het Spaansche leger.</i> 93.	
Aitzema (Foppe van), <i>Resident wegens dit gemeenbest te Hamburg.</i> 93.	

Bladz.	Bladz.
Albada van Poppingawier, <i>een geflagt dat eerst Hes- linga is genaamd.</i> . . . 108.	Alberti (Johannes), <i>Hoog- leraar in de Godgeleerdheid en Griekse taal te Leijden.</i> 125.
Albanie (Prins van), <i>zie Zannowich.</i>	Albertus (Mr. Adrianus), <i>Deken van de Hofkapelle in 's Hage.</i> . . . 126.
Albers (Jan Coenraad), <i>Predikant op Batavia.</i> 109.	Albinus (Bernard), <i>Hoog- leraar in de Medicijnen te Leijden.</i> . . . 126.
Albert, Hertog van Saxon, <i>Gouverneur of Stadhouder van Holland.</i> . . . 110.	Albinus (Bernard Sigefried), <i>Hoogleraar in de Medicij- nen te Leijden.</i> . . . 127.
Albert, Ketzer van 't Duit- <i>se Rijk.</i> . . . 113.	Albinus, <i>zie</i> Alcuinus.
Albert, Graav van Nasau. 113.	Alblas (Johan van). . . 128.
Albert, Graav van Weil- <i>burg.</i> . . . 113.	Alblas Janz. (Willem van), <i>Ambagtsheer van de Mijl &c. Burgemeester te Dordrecht.</i> 128.
Albert Beiling, <i>zie</i> Beiling.	Alburg (Krispinus van), <i>Tekenaar van het Verbond der Edelen.</i> . . . 129.
Albert, Aartsbischop van Oos- <i>tenrijk, Landvoogd der Nederlanden.</i> . . . 114.	Alckemade, <i>zie</i> Alckemade.
Albert (Jansfonius), <i>Kar- meliter Monnik.</i> . . . 120.	Alcmair (Mr. Henrick van), <i>Raad van David van Bourgondien Bis- schop van Utrechts.</i> 129.
Albertina Agnes, <i>Princesse van Oranje, Gemalin van Willem Frederik van Nasau, Stadhouder van Friesland.</i> . . . 120.	Alcuinus (Flaccus), <i>Leer- meester van Karel den Groten.</i> . . . 129.
Alberthoma (Albert), <i>Pre- dikant te Groningen.</i> 122.	Aldegonde (St.), <i>eene Maagd in Henegouwen.</i> 130.
Alberthoma (Albertus), <i>Predikant te Groningen.</i> 123.	Aldegonde (St.), <i>luisterrijk geflagt.</i> . . . 131.
Alberthoma (Engelbert), <i>Predikant te Appingadam.</i> 123.	Aldegonde (Filip van Mar- nix Heer van), <i>voornaam Staatsman en Geleerde.</i> 131.
Alberthoma (Engelbert), <i>Predikant te Marum.</i> 124.	Aldegraaf (Hendrik), <i>Konst- schilder.</i> . . . 138.
Alberthoma (Gerhard), <i>Predikant te Appingadam.</i> 124.	Aleid, <i>zie</i> Adelheid.
Alberthoma (Robbert), <i>Predikant te Groningen.</i> 124.	Alemanis (Niklaas), <i>Minia- tuurschilder.</i> 139.
Alberthoma (Sicco Ger- hard), <i>Predikant te Lut- telbert.</i> . . . 125.	Alen

Bladz.	Bladz.
Alen (Jan van), <i>Konst- schilder.</i> 140.	Alkemade (Kornelis van), <i>Kommiss der Convoijen en Licenten te Rotterdam.</i> 149.
Alen (Mr. P. van), <i>His- torischrijver.</i> 140.	Allardus, <i>Heer van Voorn.</i> 153.
Alençon (Francois de Va- lois Hertog van), <i>Lands- heer der Nederlanden.</i> 140.	Allart (Hendrik), <i>Scheper te Leeuwarden.</i> 153.
Alendorp (Adolf van), <i>O- verste Luitenant, en Proost van St. Pieterskerk te Ut- recht.</i> 146.	Alleman (Johannes Niklaas Sebastiaan), <i>Hoogleraar in de Wiskunde en Wijs- begeerte te Leijden.</i> 154.
Alendorp (Egbert van), <i>Scheper van Utrecht.</i> 146.	Allertz. (Andries), <i>Kollonel van de Burgerij te Leijden.</i> 155.
Alendorp (Hendrik van), <i>de eerste van dit geslagt.</i> 146.	Alma (Eilard van), <i>Digter.</i> 155.
Alendorp (Hendrik van), <i>Scheper van Utrecht.</i> 147.	Almarez (Jodocus van), <i>Kloosterling.</i> 155.
Alendorp (Hendrik Wil- lemz. van), <i>Drosfaast van Buren.</i> 147.	Almeloveen (Theodorus Jansonijs van), <i>eerst Medicijne Doktor en na- derhand Hoogleraar in de Griekse taal en Geschiede- nisfen te Harderwijk.</i> 156.
Alendorp (Johan van), <i>Drosfaast van Buren.</i> 147.	Almonde. <i>Adelijk geslagt.</i> 157.
Alendorp (Lubbert van), <i>Kalenderbroeder, benevens Raad en Scheper te Utrecht.</i> 147.	Almonde (Abraham van), <i>Burgemeester van Delft en Hoogheemraad van Delfland.</i> 157.
Alendorp (Lubbert van), <i>Lid van Staat te Utrecht.</i> 148.	Almonde (Filips van), <i>Lt. Admiraal van Holland.</i> 157.
Alendorp (Willem van), <i>Kastelgin te Duurstede.</i> 148.	Almonde (Jacob van), <i>Hoogheemraad van Delf- land, en Stadhouder der Lenen van Lek en Polanen.</i> 160.
Alenfon (Hans), <i>Mennoni- te Leraar te Haarlem.</i> 148.	Alnoffus (Johannes), <i>Beoef- fenaar der Griekse en Ro- meins Oudheden.</i> 160.
Aleijd, <i>eene Brandstichter.</i> 148.	Aloud, of Aland. <i>Bailjuw van Zuidholland.</i> 160.
Aleijd Leijstingh, <i>zie Leijst- tingh.</i>	Alphen. <i>Oud aanzienlijk ge- slagt.</i> 163.
Alfen, <i>zie. Alphen.</i>	Alphen (Abraham van), <i>Burgemeester en Hoofd- Officier der stad Leijden.</i> 164.
Alfen (Kors Janszoon van), <i>Haringkoper te Rotterdam.</i> 148.	Al-
Alkemade <i>adelijk geslagt.</i> 149.	
Alkemade (Kornelis van), <i>Pensjonaris van Dordrecht.</i> 149.	

Bladz.	Bladz.
Alphen (Corstiaan van). 164.	Alphen (Gerrit van), <i>Griffier der stad Leijden</i> . 169.
Alphen (Damas van). 164.	Alphen (Gerrit van), <i>Schout van Zoeterwoude</i> . 169.
Alphen (Daniel van), <i>Meesterknapp der Houtvesterije van Holland</i> . 164.	Alphen (Hendrik Simons van), <i>Koopman te Amsterdam</i> . 169.
Alphen (Daniel van), <i>Burgemeester der stad Leijden, en Ontvanger van de gemeene Landsmiddelen over Leijden en Rhijnland</i> . 165.	Alphen (Herman van), <i>Hoogleraar in de Godgeleerdheid te Hanau</i> . 170.
Alphen (Daniel van), <i>Burgemeester der stad Leijden</i> . 165.	Alphen (Hieronijmus van), <i>Predikant te Amsteldam</i> . 170.
Alphen (Daniel van), <i>Burgemeester en Hoofdofficier der stad Leijden</i> . 166.	Alphen (Hieronijmus Simons van), <i>Koopman te Hanau</i> . 171.
Alphen (Daniel van), <i>Secretaris der Vierschaar van de Hogeschool te Leijden</i> . 166.	Alphen (Hieronijmus Simons van), <i>Hoogleraar in de Godgeleerdheid te Utrecht</i> . 171.
Alphen (Daniel van), <i>Griffier der stad Leijden</i> . 166.	Alphen (Jan van), <i>Krijgsmann</i> . 172.
Alphen (Daniel van), <i>Konnis ter Secretarije van Holland</i> . 167.	Alphen (Jan van), <i>Kapitein</i> . 172.
Alphen (Dirk van), <i>Lid der Welgeboren Mannen van Lisse</i> . 167.	Alphen (Jan van), <i>Opperkoopman in dienst der Nederlandse Oostindische Compagnie</i> . 173.
Alphen (Dirk van), <i>Schepen der stad Leijden</i> . 167.	Alphen (Jan van), <i>Solliciteur Militair in 's Hage</i> . 173.
Alphen (Dirk van), <i>Kapitein van de Schutterij te Leijden</i> . 168.	Alphen (Jan van), <i>Solliciteur Militair in 's Hage</i> . 173.
Alphen (Elbert van), <i>Vrijheer van Hoepell, en Geheimraad van den Hertog van Gelre</i> . 168.	Alphen (Jan van), <i>Kapitein van de Schutterij te Leijden</i> . 173.
Alphen (Floris van), <i>Krijgsbevelhebber</i> . 168.	Alphen (Jan van), <i>Praktiserend Advokaat voor de Hoven van Justitie in 's Hage</i> . 173.
Alphen (Floris van), <i>Hoogheemraad van Rhijnland</i> . 168.	Alphen (Jan Daniel van), <i>Klerk ter Finantie van Holland, in 's Hage</i> . 173.
Alphen (Frans van), <i>Koopman te Frankfort aan den Main</i> . 168.	Al-

Bladz.	Bladz.
Alphen (Johan van), <i>Raad en Schepenen der stad Gouda</i> . 174.	Alfstein (Johan Gozewijn Eberhard), <i>Predikant te Amsteldam</i> . . . 179.
Alphen (Johannes van), <i>Kommiss van de Gemene Landsmiddelen over Leijden en Rhijsland</i> . . . 174.	Alteras (Laurens Jacobus), <i>Vice-Admiraal voor Zee-land</i> . . . 179.
Alphen (Kornelis van), <i>Koopman te Hanau</i> . 174.	Althuisen (Johannes), <i>Pre-dikant te Jowvre en Born-wirt</i> . . . 180.
Alphen (Niklaas van), <i>Burgemeester en Hoofdoffi-cier der stad Leijden</i> . 174.	Alting, <i>Vermaard geslagt</i> . 181.
Alphen (Paulus van). 174.	Alting (Bafilus), <i>Raadsheer te Embden</i> . . . 181.
Alphen (Pieter van), <i>Koopman te Amsteldam</i> . 174.	Alting (Daniel), <i>Burge-meester te Embden</i> . 181.
Alphen (Pieter Simonszoon van), <i>Koopman te Ant-werpen</i> . . . 175.	Alting (Hendrik), <i>Hoog-leeraar in de Godgeleerdheid te Groningen</i> . . . 181.
Alphen (Simon van), <i>Koop-man te Keulen</i> . . . 175.	Alting (Jacob), <i>Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Groningen</i> . . . 185.
Alphen (Simon van), <i>Koop-man te Leijden</i> . . . 175.	Alting (Joachimus), <i>Bur-gemeester te Groningen</i> . 189.
Alphen (Simon van), <i>Se-cretaris van de Weeskamer te Leijden</i> . . . 176.	Alting (Menso), <i>Geheimraad van den Hertog van Geld-r</i> . 189.
Alphen (Simon Simonszoon van), <i>Raad van de stad Hanau</i> . . . 176.	Alting (Menso), <i>eerst Hoog-leeraar te Heidelberg, na-derhand Predikant te Emb-den</i> . . . 189.
Alphen (Willem van), <i>Ridder</i> . . . 176.	Alva of Alba (Ferdinand Alvarez de Toledo Her-tog van), <i>Landvoogd der Nederlanden</i> . . . 191.
Alphen (Willem van), <i>Secretaris van 't Hof van Holland</i> . . . 176.	Alva (Pieter van), <i>vervolg-zugtigen Dweper</i> . . . 206.
Alphen (Willem Barend van), <i>Kolonel van de In-fanterie en Lid van den Hogen Krijgsraad</i> . . 177.	Alveringen (Jofua van), <i>Rekenmeester in 's Hage</i> . 206.
Alstedius (Johan Hendrik), <i>Hoogleeraar in de Godge-leerdheid en Wijsbegeerte te Herborn</i> . . . 177.	Alveringen (Samuel), <i>Schout van Mechelen</i> . 207.
	Alwa (Siewert), <i>Fries E-delman</i> . . . 207.

	Bladz.		Bladz.
Amama (Joachim van), <i>Generaal-Major in dienst van de Republiik.</i>	207.	Amerongen (Jacob Taets van), <i>Schepen der stad Utrecht.</i>	217.
Amama (Niklaas), <i>Leraar der Wijsbegeerte te Fran- ker.</i>	208.	Amerongen (Jacob Taets van), <i>Konunnik van St. Marie te Utrecht.</i>	218.
Amama (Sixtinus), <i>Hoog- leraar en Bibliothekaris te Franeker.</i>	209.	Amerongen (Jan Taets- van), <i>Burgemeester der stad Utrecht.</i>	218.
Amandus, <i>Bischof van Worms.</i>	212.	Amerongen (Johan Taets van), <i>Heemraad van den Lekkenrijck.</i>	219.
Amandus Zierikzeus, <i>Voor- lezzer in de Godgeleerdheid te Leuven.</i>	212.	Amerongen (Thomas Taets van), <i>Konunnik van de Domkerk te Utrecht.</i>	220.
Amelia, <i>Gravinne van Solms, Gemaal van Prins Fre- drik Hendrik.</i>	212.	Amerongen (Willem Taets van), <i>Schepen der stad Utrecht.</i>	220.
Amelia van Anhalt, <i>Gema- lin van Hendrik Casimir, Stadhouder van Friesland.</i>	214.	Amerongen (Willem Taets van), <i>Kapitein in Spaan- se dienst.</i>	220.
Ameling (Gerrit), <i>Beekver- koper in 's Hage.</i>	214.	Amerongen (Willem), <i>Hoog- leraar in de Godgeleerd- heid te Franeker.</i>	220.
Amerongen (Taets van), <i>voornaam geslagt.</i>	215.	Ampzing (Samuel), <i>Predi- kant te Haarten.</i>	222.
Amerongen (Anthonij Taets van), <i>Konunnik van St. Marie te Utrecht.</i>	215.	Amstel, <i>oud geslagt.</i>	222.
Amerongen (Arent Taets van), <i>Burgemeester te Utrecht.</i>	215.	Amstel (Arent van), <i>Heer van Tsjelslein.</i>	222.
Amerongen (Dirk Taets van), <i>Schepen te Utrecht.</i>	216.	Amstel (Egbert), <i>Eerste Heer van die naam.</i>	223.
Amerongen (Ernst Taets van), <i>Burgemeester te Ut- recht.</i>	216.	Amstel (Gozewijn van), <i>Bischof van Utrecht.</i>	224.
Amerongen (Gerard Go- dard Taets van), <i>Ridder van de Duitse Orden in de Balle te Utrecht.</i>	217.	Amstel (Gijsbrecht van), <i>de Eerste.</i>	225.
Amerongen (Jacob Taets van), <i>Burgemeester te Ut- recht.</i>	217.	Amstel (Gijsbrecht van), <i>de Tweede.</i>	226.
		Amstel (Gijsbrecht van), <i>de Derde.</i>	227.
		Am-	

Bladz.

Bladz.

Amstel van Mijnden (Amelis van), <i>Raadsheer in den Hogen Raad in 's Hage</i>. 232. Amsteldam (Alardus van), <i>Roomsgezind Godgeleerde</i>. 232. Amsteldam (Hervicus van), <i>Heidelbergs Godgeleerde</i>. 233. Amsteldam (Johannes van), <i>Godgeleerde</i>. 233. Amsteldam (Niklaas van), <i>Baccalaureus in de Godgeleerdheid</i>. 234. Amijs (Jakob), <i>Predikant te Terneuse op Walcheren in Zeeland</i>. 234. Amijs (Servatius), <i>Predikant te Kortgen op Walcheren in Zeeland</i>. 235. Amzweer (Dodo of Doe-de), <i>Burgemeester en Ouderling te Appingadam</i>. 236. Anastro (Gaspar d'), <i>Koopman te Antwerpen, een Vloekverwant tegens Prins Willem den Eersten</i>. 237. Anchilus (N.), <i>Konstschilder</i>. 239. Andala (Ruardus), <i>Hoogleraar in de Wijsbegeerte te Franeker</i>. 241. Andla (Godefried), <i>Rooms Pastoor te Ried in Friesland</i>. 243. Andlo (Pieter van), <i>verfijnde naam</i>. 243. Andreae (Gajus), <i>Predikant en Medicijne Doktor op Batavia</i>. 244. Andreae (Joachim), <i>Prefident van 't Hof van Friesland</i>. 245.	Andreae (Tobias), <i>Hoogleraar in de Geschiedenis en Griekse taal te Groningen</i>. 247. Andreae (Tobias), <i>Hoogleraar in de Wijsbegeerte te Franeker</i>. 248. Andreas (Emmerij), <i>Abt van St. Michiel te Antwerpen</i>. 249. Andreas (Kornelis), <i>Organist te Harlingen</i>. 250. Andreas Sijlvius, <i>Abt van Marciennes in het Bisdom van Doornik</i>. 250. Andreas van Oostenrijk, <i>Kardinaal</i>. 250. Andreas van Utrecht, <i>Benediktijner Monnik</i>. 251. Andreas (Valerius), <i>Hoogleraar in de Hebrueuse Taal en Regtsgeleerdheid te Leuven</i>. 251. Andriesen (Andreaa), <i>Predikant te Vere in Zeeland</i>. 252. Andriesen (Jakob), <i>Predikant te Vlisfingen in Zeeland</i>. 253. Andriesen (Johannes), <i>Predikant te Goes in Zeeland</i>. 254. Andriesen (Jurriaan), <i>Konstig Takenaar</i>. 255. Andringa, <i>voornaam geslacht in Friesland</i>. 255. Andringa (Hoijt van). 257. Andringa (Jelle van), <i>Grieman van Utingeradeel in Friesland</i>. 257. Andringa (Livius Theodorus van), <i>Ontvanger der Floreenrenten van Friesland</i>. 257.

Bladz.	Bladz.
Andringa (Lubbertus van), <i>Grietman van Utingeradeel in Friesland.</i> . . . 257.	Anna van Egmond, <i>eerste gemalin van Prins Willem den I.</i> . . . 283.
Andringa (Regnerus van), <i>Grietman van Utingeradeel.</i> 258.	Anna van Saxen, <i>tweede ge- malin van Prins Willem den I.</i> . . . 285.
Andringa (Regnerus van), <i>Grietman van Lemsterland.</i> 258.	Anraat (Pieter van), <i>Konst- schilder.</i> . . . 285.
Andringa (Tinco van), <i>Volmagt ten Landsdage in Friesland.</i> . . . 259.	Anfcharius, <i>Bischof te Bremen.</i> . . . 285.
Andringa (Tinco van), <i>'Dijkgraaf van de Contri- butie van Hemelumers Ol- dephaart in Friesland.</i> 259.	Anselmus, <i>Abt van Egmond.</i> 285.
Andringa (Tinco van), <i>Grietman van Utingeradeel.</i> 259.	Ansfried, <i>zie Anfried.</i>
Andringa (Tinco van), <i>Grietman van Lemsterland.</i> 260.	Anslaar (Willem of Guil- helmus van, <i>Predikant te Amsteldam.</i> . . . 286.
Anfried of Aufried, <i>Bis- schop van Utrecht.</i> 260.	Anslø (Kornelis Klaasz.), <i>Memmoniten Leraar.</i> 287.
Angelo (Oforio), <i>Krijgs- bevelhebber.</i> . . . 261.	Anslø (Reinier), <i>geestig Digter.</i> . . . 287.
Angianus (Jakob), <i>Histo- riëschrijver.</i> . . . 262.	Antiquus (Johannes), <i>Konstschilder.</i> . . . 288.
Anglicus (Michiel), <i>Hoog- leraar in de Regten.</i> 262.	Antonides (Johannes) van der Goes <i>gebijnaamd, geestig Digter.</i> . . . 293.
Anianus, <i>Bischof van A- saph.</i> . . . 262.	Antonides (Meinardus), <i>Predikant te Onderwijrum en Westerdijkshorn.</i> . . . 297.
Anjou (Hertog van), <i>zie Alencon.</i>	Antonides (Theodorus), <i>Predikant te Westerwijt- wert en Menkeweer.</i> 298.
Anker (Klaas), <i>Zee-apitein voor het Kollegie van het Noorderkwartier.</i> . . . 263.	Antonie (Jonker), <i>Kapitein ter Zee.</i> . . . 298.
Anna, <i>Aartshertogin van Oostenrijk, huisvrouw van Filips den II. Koning van Spanjen.</i> . . . 263.	Antonii (Jacobus), <i>Hoog- leraar in het Kerkelijk Regt te Brusfel.</i> . . . 299.
Anna, <i>Gouvernante der Ver- enigde Nederlanden, huis- vrouw van Willem den IV.</i> . . . 264.	Antonio (van), <i>Konstschil- der.</i> . . . 299.
	Antonis (Adriaan), <i>Bur- gemeester te Alkmaar.</i> 300.
	An-

Bladz.	Bladz.
Antoniszoon (Kornelis), Konstschilder, en Schepen van <i>Amsteldam</i>	300.
Apherdianus (Petrus), Con- rector te <i>Amsteldam</i>	301.
Apollonius (Willem), Hoog- leraar te <i>Middelburg</i>	302.
Apostool (Samuel), Men- nonite Leraar te <i>Amstel- dam</i>	302.
Appel (Jakob), Konstschil- der.	302.
Appelman (Balthasar Si- monz.), Burgemeester te <i>Amsteldam</i>	306.
Appelman (Barent), Konst- schilder.	306.
Appelman (Huibert Si- monsz.), verbarmene door Alva.	306.
Appelman (Jan), Burge- meester te <i>Amsteldam</i>	306.
Arcerius (Johannes), Hoog- leraar in de <i>Griekse taal</i> te <i>Franeke</i>	306.
Arcerius (Sixtus), Hoog- leraar in de <i>Griekse taal</i> te <i>Franeke</i>	307.
Aremberg (Jan van Ligne Graay van), Stadhouder over <i>Friesland</i> , <i>Overijsel</i> en <i>Groningen</i>	308.
Arends (Jan), Predikant te <i>Alkmaar</i>	310.
Arends (Thomas), Make- laar te <i>Amsteldam</i>	311.
Ariaanz. (Dirk), Burgerte <i>Dordrecht</i>	312.
Arias Montanus (Benedic- tus), voornaam <i>Spaans</i> <i>Godgeleerde</i>	313.
Arkel (Heeren van), een voornaam geslagt in <i>Hol- land</i>	314.
Arkel (Heijman van), eer- ste Heer van <i>Arkel</i>	314.
Arkel (Jan van), Bischof te <i>Utrecht</i>	316.
Arkel (Kornelis van), Pre- dikant onder de <i>Remonstran- ten</i> te <i>Amsteldam</i>	318.
Arlinde, Abdisje van <i>Ben- nebroek</i>	318.
Armenteros (Thomas), Ge- heimfchrijver van <i>Marga- reta</i> van <i>Parma</i>	319.
Arminius (Herman), Veld- heer der <i>Cheruscen</i>	320.
Arminius (Jacobus), Hoog- leraar in de <i>Godgeleerdheid</i> te <i>Leijden</i>	323.
Armstrong (Thomas), in <i>Engeland</i> onthoofd.	332.
Arnaud (Jacques of Jaco- bus), Predikant in de <i>Wal- se Gemeente</i> te <i>Kampen</i>	333.
Arnaud (Georgius d'), Hoogleraar in de <i>Regtsge- leerdheid</i> te <i>Franeke</i>	340.
Arnhem, oud <i>Geiders</i> ge- slagt.	342.
Arnhem (Johan van), Heer van <i>Rozendaal</i> , <i>Lanadvrost</i> van de <i>Veluwe</i>	344.
Arnold, zie <i>Arnoud</i>	
Arnoldi (Johannes), Advo- kaat voor 't Hof van <i>Fries- land</i>	344.
Arnoldi (Kornelis), Predi- kant te <i>Delft</i>	344.
Arnoldi (Martinus), Land- schaps <i>Bouwmeester</i> van <i>Friesland</i>	345.

Bladz.	Bladz.
Arnoldi (Michiel), <i>Predikant te Haarlem.</i> 346.	Artopæus* (Franciscus), <i>Prior van het Klooster St. Agnes bij Zwolle.</i> 355.
Arnoldi (Michiel), <i>Predikant te Harlempjes.</i> 346.	Artveld (Andries van), <i>Konstschilder.</i> 355.
Arnoldi (Niklaas), <i>Schout van een distrikt nabij Haarlem.</i> 346.	Arundine (Johannes de), <i>Leraar in de Theologie te Brugge.</i> 356.
Arnoldi (Niklaas), <i>Burgemeester te Leeuwarden.</i> 347.	Asch Jansz. (Pieter van), <i>Konstschilder.</i> 356.
Arnoldi (Niklaas), <i>Hoogleraar in de Godgeleerdheid te Franeker.</i> 347.	Asconius, <i>eerste Hettog van Friesland.</i> 356.
Arnoldi (Siricus), <i>Predikant te Belkum.</i> 349.	Ascwijn, <i>adelijk geslagt.</i> 357.
Arnoud of Arnolf de Grote, <i>Graaf van Vlaanderen.</i> 349.	Asinga Entes, <i>een dapper Krijgsman.</i> 360.
Arnout, <i>Abt van Lenin.</i> 349.	Askue (George), <i>Engels Admiraal.</i> 360.
Arnout, <i>beroemd Wiskonstenaar.</i> 350.	Asperen (Geu van), <i>Hollands Edelman.</i> 362.
Arnout, <i>Leraar in beide de Regten.</i> 350.	Asperen (Reijer en Folpert van), <i>door Alva gehangen.</i> 362.
Arntzenius (Johannes), <i>Hoogleraar in de geschiedkunde, welsprekendheid en dichtkunde te Franeker.</i> 350.	Asfeldoncq (Johannes van), <i>Konink van St. Gudula te Brusfel.</i> 362.
Arntzenius (Johannes Henricus), <i>Hoogleraar in de Regtsgeleerdheid te Utrecht.</i> 351.	Asfelijs (Johannes), <i>Secretaris van Antwerpen.</i> 363.
Arntzenius (Otto), <i>Rektor der latijnsche scholen te Amsteldam.</i> 352.	Asfelijs (Jan), <i>Konstschilder.</i> 363.
Arteveld (Jacobus van), <i>Brouwer en Koopman te Gent.</i> 353.	Asfelijs (Thomas), <i>Nederlands Dichter.</i> 363.
Artifchofskij (Kristoffel), <i>Kolonel in dienst van de Westindische Kompagnie.</i> 353.	Asfen (Jan van), <i>Konstschilder.</i> 364.
Artois (Jakob van), <i>Konstschilder.</i> 354.	Asfen (Wijnandus van), <i>Predikant te Belkum.</i> 364.
	Asfendelft, <i>aanzienlijk geslagt.</i> 365.
	Asfendelft (Hugo van), <i>extraordinaris Raad in den Hove van Holland.</i> 365.
	As.

Bladz.	Bladz.
Asiët (Pieter), <i>President van de Geregtshoven van Vlaanderen en Atois.</i> 366.	Auletius (Alardus), <i>Hoogleraar in de Medicijnen te Franeker.</i> 376.
Asignies (Johannes d'), <i>Abt van Nizelle.</i> 366.	Aurifaber (Aegidius), <i>Vikaris van het klooster Sion bij Zierikzee.</i> 377.
Asomption (Justus), <i>Prior van het Karmeliten klooster te Doornik..</i> 366.	Avaux (Claude de Mesmes <i>Grave d'</i>), <i>Fransé Afgezant in 's Hage.</i> 377.
Asomption (Karel van), <i>Prior van het Karmeliten klooster te Douai.</i> 366.	Avaux (Johan Antoni de Mesmes <i>Grave d'</i>), <i>Fransé Afgezant op de Vredelandeling te Nijmegen.</i> 378.
Asonville (Kristoffel de), <i>Koninglijke Spaanse Raad in de Nederlanden.</i> 367.	Avennes (Jan van), <i>Graaf van Holland.</i> 378.
Asonville (Gulielmus), <i>Doktor in de Regten.</i> 368.	Averhoult (Antonius d'), <i>Jesuit.</i> 381.
Ath (Basilides), <i>Kapucijner Monnik.</i> 369.	Avila (Balthasar d'), <i>Kannik van St. Pieterskerk te Rijsel.</i> 381.
Athalardus, <i>zesde Abt van Egmond.</i> 369.	Avila (Sanctius d'), <i>Kapitein der lijfwagt van Alva.</i> 382.
Athanasius (Paulus), <i>een groot Bedrieger.</i> 369.	Axel de Senij (Jan Honorius van), <i>Advokaat.</i> 383.
Atlasus, <i>Dominikaner Monnik.</i> 373.	Axonius (Joachimus), <i>voornaam Regtsgeleerde.</i> 383.
Auberij (Benjamin), <i>Ambassadeur van Frankrijk bij deze Republiik.</i> 373.	Aijala (Balthasar d'), <i>Auditeur Militair.</i> 383.
Auberij (Lodewijk), <i>Schrijver van de Memoires pour servir a l'Histoire de la Hollande.</i> 375.	Aijala (Gabriel d'), <i>Stads medicijne Doktorte Brusfel.</i> 384.
Auckema (Pieter), <i>Burgemeester te Leeuwarden.</i> 373.	Aijlva, <i>aanzienlijke geslachtsnaam in Friesland.</i> 385.
Auckema, <i>zie Hans Hanszoon.</i>	Aijlva (Douwe van), <i>Grietman van Westdongeradeel.</i> 385.
Audejantius, <i>zie Oudejans.</i>	Aijlva (Ernst Sicco van), <i>Grietman van Westdongeradeel.</i> 386.
Aufried, <i>zie Anfried.</i>	Aijlva (Ernst Frans van), <i>Grietman van Baarderadeel..</i> 387.
Aula (Bartholomeus), <i>Priester van St. Gertruda te Leuven.</i> 376.	Aijl-

